payel

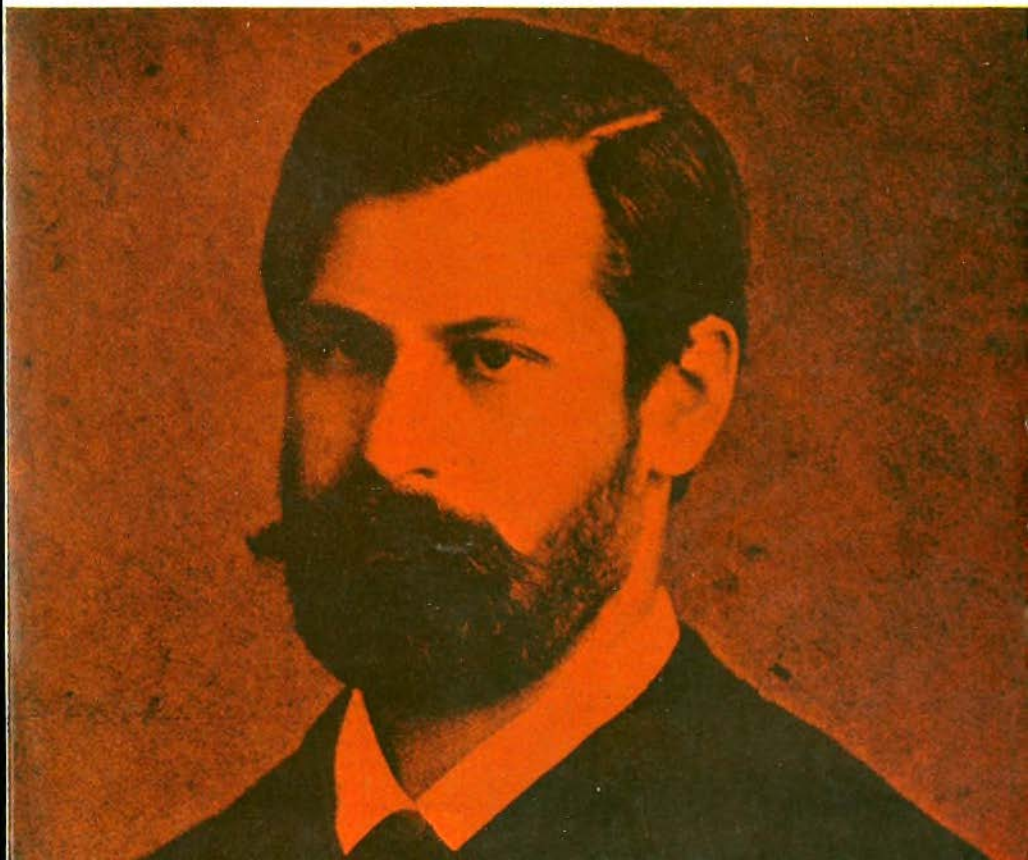
FREUD KİTAPLIĞI: 10

OLGU ÖYKÜLERİ II

"SIÇAN ADAM" — SCHREBER —"KURT ADAM"
KADIN EŞCİNSELLİĞİ

Çeviren: Doç. Dr. Ayhan Eğrilmez

SIGMUND FREUD

PAYEL YAYINLARI : 117
Freud Kitaplığı : 10

Dizgi : Payel Yayınevi
Dizgi Operatörü : Gülcan Zengin
Düzelti : Saadet-Türker
Baskı : Özal Matbaası
Kapak filmleri : Ebru Grafik
Kapak baskısı : İpomet Matbaası
Cilt : Esra Mücellithanesi

Sigmund Freud 1856'da Moravia'da doğdu; dört ile sekseniki yaşları arasında evi Viyana'daydı: 1928'de Hitler'in Avusturya'yı işgali onu ertesi yıl öldüğü Londra'ya sığınmak zorunda bıraktı. Kariyeri sinir sisteminin anatomisi ve fizyolojisi üzerine birçok yıl süren çok parlak çalışmalarla başladı. Paris'te Charcot'nun yanında bir çalışma döneminden sonra ilgisi ilk kez ruhbilime döndüğünde hemen hemen otuz yaşındaydı. Viyana'da bir on yıl daha klinik çalışmadan sonra (başlangıçta yaşlı bir meslektaşı, Breuer'le birlikte) yarattığı ruhçözümlemesinin doğumunu gördü. Bu, başlangıçta basitçe nevrotik hastaların zihinlerini inceleyerek onları sağaltma yöntemiydi ama çabucak, ister hasta isterse sağlıklı olsun, aklın genelde işleyişi hakkındaki bilgilerin yığılmasına doğru bir gelişim gösterdi. Freud böylece çocuklukta cinsel içgüdünün normal gelişimini ortaya koyması ve büyük ölçüde düşleri incelemesine dayanan, günlük düşünce ve eylemlerimiz üzerinde etkili olan bilinçdışı güçlere ilişkin temel buluşunu yapmayı başardı. Freud'un yaşamı olaysızdı ama düşünceleri yalnızca birçok uzmanlık alanını değil, son yarım yüzyılın tüm düşünsel yaşamını biçimlendirmiştir.

Yapıtın İngilizce adı: Case Histories II
"Rat Man", Schreber, "Wolf Man", Female Homosexuality

●

Türkçe birinci basım: Nisan 1996

ISBN: 975-388-089-8 (Cilt II)

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI: 10

SIGMUND FREUD

OLGU ÖYKÜLERİ
II

"SIÇAN ADAM" — SCHREBER
"KURT ADAM"
BİR KADIN EŞCİNSELLİK OLGUSUNUN
RUHSAL KAYNAKLARI

Çeviren
Doç. Dr. AYHAN EĞRİLMEZ

payel
PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI'ndan daha önce yayımlananlar:

1. *DÜŞLERİN YORUMU* I (2. basım)
2. *DÜŞLERİN YORUMU* II (2. basım)
3. *ESPRİLER VE BİLİNÇDIŞI İLE İLİŞKİLERİ* (2. basım)

İÇİNDEKİLER

Freud Kitaplığı Üzerine 9
Sigmund Freud'un Yaşamı ve Düşünceleri 11
Kronolojik Tablo 23

BİR SAPLANTI NEVROZU OLGUSU ÜZERİNE NOTLAR
("SIÇAN ADAM") (1909)

Editörün Girişi 29
[Giriş] 32
I Olgu Öyküsünden Seçilmiş Parçalar 35
(A) Sağaltımın Başlangıcı 36
(B) Çocukluk Dönemi Cinselliği 37
(C) Büyük Saplantılı Korku 41
(D) Sağaltımın Doğasına Giriş 48
(E) Bazı Saplantılı Düşünceler ve Açıklanmaları 58
(F) Hastalığın Ortaya Çıkarıcı Nedeni 66
(G) Baba Karmaşası ve Sıçan Düşüncesinin Çözümü 70
II Kuramsal 86
(A) Saplantılı Yapıların Bazı Genel Özellikleri 86
(B) Saplantılı Nevrotiklerin Bazı Ruhsal Özellikleri:
Gerçeklik, Boş İnanlar ve Ölüme Yönelik Tutumları 92
(C) Saplantılı Nevrotiklerin İçgüdüsel Yaşamı ve
Zorlantı ve Kuşkunun Kaynakları 98

BİR PARANOYA (PARANOİD BUNAMA) OLGUSUNUN ÖZYAŞAMÖYKÜSÜ ÜZERİNE RUHÇÖZÜMSEL NOTLAR (SCHREBER) (1911 [1910])

Editörün Girişi 111
[Giriş] 118
I Olgu Öyküsü 121
II Yorumlama Denemeleri 145
III Paranoyanın Düzeneği 169
Sonsöz (1912 [1911]) 189

BİR ÇOCUKLUK DÖNEMİ NEVROZU ÖYKÜSÜ ("KURT ADAM") (1918 [1914])

Editörün Girişi 195
I [Giriş] 199
II Hastanın İçinde Bulunduğu Koşulların ve Olgunun Öyküsünün Genel Değerlendirilmesi 205
III Ayartılma ve İlk Sonuçları 211
IV Düş ve Primal Sahne 222
V Birkaç Tartışma 241
VI Saplantı Nevrozu 254
VII Anal Erotizm ve İğdişlik Karmaşası 265
VIII Primal Dönemden Yeni Malzeme—Çözüm 282
IX Temel Noktalar ve Sorunlar 297

BİR KADIN EŞCİNSELLİK OLGUSUNUN RUHSAL KAYNAKLARI (1920)

Bir Kadın Eşcinsellik Olgusunun Ruhsal Kaynakları 321
Kaynakça ve Yazar Dizini 347
Kısaltmalar Listesi 356
Genel Dizin 357

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI ÜZERİNE

FREUD'UN tüm kitaplarını *Freud Kitaplığı* başlığı altında, 16 kitaplık bir dizi olarak yayımlıyoruz. Reich'ın ve Fromm'un kitaplarının yanı sıra, Freud'un kitapları da, sistemli bir biçimde Türkçe olarak yayımlanmış olacak.

Bu dizideki ciltler, Pelican Yayınevi'nin oluşturduğu *Freud Kitaplığı*'ndaki ciltlere göre düzenlendi. Bu ciltlerde, kitabın ana başlığı altında Freud'un çeşitli çalışmaları yer almaktadır. Freud'un yazdığı tıbbi makaleler ya da daha sonra kitap halinde yayımlanmış yapıtlarının taslakları gibi, yinelemelere yolaçan bölümler diziye alınmamıştır. Yazılar, Freud'un aynı konudaki çalışmalarının tek bir ciltte kolaylıkla bulunabilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmiş ve tarihsel bir sıra izlenmiştir.

Her çalışmanın ilk yayın tarihi, kitapların iç başlık sayfalarında belirtilmiş, düzenleme tarihi daha önceki tarihten farklı olduğunda, köşeli parantezler içinde gösterilmiştir.

Yazıların geçmişiyle ilgili diğer bilgiler, giriş notlarında ya da metnin dipnotlarında verilmiştir. Bu notlardaki sistemli göndermeler, önemli ruhçözümsel kavramların ortaya çıkışını ve gelişmesini izlemeye olanak vermektedir. Ayrıca Freud tarafından birbirini izleyen basımlarda yapılan metin düzeltmelerinin ve eklemelerin tarihleri belirtilmiş, belli durumlarda da metinlerin daha önceki biçimleri sunulmuştur.

16 ciltlik *Freud Kitaplığı* arka sayfada gösterilen sıraya göre yayımlanacaktır. Ancak Türkçe'de yayımlanmamış yapıtlara öncelik vermek kaygılarıyla, ya da çeviri ile ilgili birtakım teknik zorunluluklar nedeniyle bu sıralama bazen değişebilecektir.

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI

1. *RUHÇÖZÜMLEMESİNE GİRİŞ KONFERANSLARI* - I (1915-17)
2. *RUHÇÖZÜMLEMESİNE GİRİŞ KONFERANSLARI* - II (1932)
3. *HİSTERİ ÜZERİNE ÇALIŞMALAR* (Josef Breuer ile birlikte) (1895)
4. *DÜŞLERİN YORUMU* - I **(çıktı)**
5. *DÜŞLERİN YORUMU* - II **(çıktı)**
6. *GÜNLÜK YAŞAMIN PSİKOPATOLOJİSİ* (1901)
7. *ESPRİLER VE BİLİNÇDIŞI İLE İLİŞKİLERİ* (1905) **(çıktı)**
8. *CİNSELLİK ÜZERİNE* (Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme ile, uygulama ve kuram üzerine kısa yazılar) (1905)
9. *OLGU ÖYKÜLERİ* - I ("Dora" ve "Küçük Hans") (1909)
10. *OLGU ÖYKÜLERİ* - II ("Sıçan-Adam" (1911), Schreber, "Kurt-Adam" (1914), Bir Kadın Eşcinsellik Olgusunun Ruhsal Kaynakları)
11. *PSİKOPATOLOJİ* (Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete (1926) ile, Histeri, Anksiyete Nevrozu, Sabit Fikir Nevrozu, Paranoya ve Çarpıtmalar üzerine kısa çalışmalar)
12. *METAPSİKOLOJİ* (Haz İlkesinin Ötesinde (1920), Ego ve İd (1923) ve Bilinçaltı, Narsisizm, Güdüler Kuramı, Yas Tutma ve Melankoli, Mazoşizm, Zihinsel İşleyiş Kuramı)
13. *UYGARLIK, TOPLUM VE DİN* (Grup Psikolojisi (1921), Bir Yanılsamanın Geleceği (1927), Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları (1930) ve kısa yazılar)
14. *DİNİN KÖKENLERİ* (Totem ve Tabu (1912-13), Musa ve Tektanrıcılık (1934-38) ve kısa yazılar)
15. *SANAT VE EDEBİYAT* (Dostoyevski, Goethe, E. T. A. Hoffman, İbsen, Jensen, Leonardo, Michelangelo, Shakespeare, Stefan Zweig üzerine yazılar ve 17. yy. ressamı Christoph Halzmann olayı)
16. *RUHÇÖZÜMLEMESİNİN TARİHİ* ("Ruhçözümsel Devinimin Tarihi Üzerine" — Bir Otobiyografik İnceleme, Tıp-dışı Analistler Sorunu, Ruhçözümlemesinin Bir Özeti ve kısa yazılar)

SIGMUND FREUD'UN YAŞAMI VE DÜŞÜNCELERİ

SIGMUND FREUD 6 Mayıs 1856'da o sırada Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna bağlı Moravia'nın küçük bir kenti olan Freiberg'de doğdu. Dıştan bakıldığında seksenüç yıllık yaşamı olaysız geçti ve uzun bir öyküyü gerektirmiyordu.

Orta sınıftan bir Yahudi ailesinden geliyordu ve babasının ikinci karısından olma en büyük oğluydu. Aile içindeki konumu biraz alışılmışın dışındaydı; çünkü babasının ilk karısından iki erişkin oğlu daha vardı. Bunlar Freud'dan yirmi yaştan fazla büyüktüler; biri evliydi ve küçük bir oğlu vardı; yani Freud bir amca olarak doğmuştu. Yaşamının en erken yıllarında bu yeğen, Freud'un yaşamında yedisi kendisinden sonra doğan erkek ve kız kardeşleri kadar önemli bir yer aldı.

Babası bir yün tüccarıydı ve Freud'un doğumundan hemen sonra kendini giderek artan ticari sıkıntılar içinde buldu. O zaman, Freud üç yaşındayken Freiberg'i terk etmeye karar verdi ve bir yıl sonra tüm aile, —Manchester'e giden iki büyük üvey kardeş ve çocukları dışında— Viyana'ya yerleşti. Freud, yaşamının değişik dönemlerinde İngiltere'de onlarla buluşma düşüncesiyle oyalanmıştır ama yaklaşık seksen yıl bu gerçekleşmemiştir.

Viyana'da, Freud'un tüm çocukluğu boyunca aile en zor koşullarda yaşamıştır; fakat babası gelirini Freud'un eğitimi için harcamaya büyük öncelik tanıdı, çünkü oğlanın zeki ve aynı zamanda çalışkan olduğu

besbelliydi. Bunun sonucunda "Gymnasium"da dokuz yaş gibi erken bir çağda bir yer edindi ve okulda geçirdiği sekiz yılın son altı yılında düzenli olarak sınıf birincisi oldu. Onyedi yaşında okulu bitirdiğinde hâlâ kariyeri belirlenmemişti; eğitimi çok genel bir eğitimdi ve ne olursa olsun üniversite okuyacağı belli olmasına karşın, değişik fakülteler önünde açıktı.

Freud birçok kez yaşamı boyunca hiçbir zaman "bir doktor olmak için özel bir eğilim" duymadığı konusunda diretmiştir. "Daha çok" der, "insani konulara doğal nesnelere olduğundan daha çok yönelen bir tür merak tarafından yönlendirildim."[1] Bir başka yerde şöyle yazıyor: "Erken çocukluğumda insanlığın ıstıraplarını dindirmek için herhangi bir özlem duyduğumu hiç anımsamıyorum... Gençliğimde içinde yaşadığımız dünyanın bilmeceleri üzerine bir şeyleri anlamak ve belki de onların çözümüne katkıda bulunmak için zorlayıcı bir gereksinim duydum."[2] Son yılların toplumbilimsel çalışmalarını tartıştığı bir başka parçada da: "Doğal bilimler, tıp ve psikoterapi arasında yaşam boyu süren bir *détour*'dan [yolculuk —*çev.*] sonra, çok önceleri, düşünmek için bile çok küçük olduğum gençliğimde, beni büyülemiş olan kültürel sorunlara geri dönüyorum."[3]

Bize anlattığına göre Freud'un bilimsel bir kariyeri seçmesini belirleyen şey, tam da okulu bitirdiği sırada (görünüşe göre yanlış olarak) Goethe'nin olduğu söylenen "Doğa" hakkında halk için yazılmış tumturaklı bir yazının okunduğu bir toplantıda bulunması olmuştu. Ama eğer bilim yapılması gerekiyorsa pratik nedenler bunu tıpla sınırlıyordu. Freud 1873 güzünde kendini üniversiteye kaydettirdiğinde onyedi yaşındaydı. Ancak yine de bir tıp ünvanı almak için hiç de acelesi yoktu. Çünkü ilk bir ya da iki yıl boyunca değişik konularda konferanslara katıldı, ama giderek önce biyoloji, sonra da fizyoloji üzerinde yoğunlaştı. İlk araştırmasını üniversitedeki üçüncü yılında yaptı; Karşılaştırmalı Anatomi Profesörü tarafından yılan balığı anatomisinin bir ayrıntısını araştırmakla görevlendirildi; bunun için dörtyüz kadar örneği açması gerekiyordu. Hemen sonra Brücke'nin başkanlığındaki

---

[1] [*Bir Özyaşamöyküsel Çalışma* (1925*d*) çalışmanın başlangıcı dolayları.]
[2] [*Tıpdışı Çözümleme Sorunu*'na (1927*a*) Eklenti.]
[3] [*Bir Özyaşamöyküsel Çalışma*'ya (1925*d*) Eklenti.]

Fizyoloji Laboratuvarı'na girdi ve burada altı yıl mutluluk içinde çalıştı. Brücke'den genelde fiziksel bilimlere yönelik tutumunun ana hatlarını kazandığına hiç kuşku yoktur. Bu yıllar boyunca Freud esas olarak merkezi sinir sistemi anatomisi üzerine çalıştı ve bir yandan da yayınlar yapmaya başladı. Ama bu laboratuvar çalışmalarından evdeki geniş ailenin gereksinimlerini karşılamaya yetecek bir gelir sağlanamayacağı kısa zamanda belli oldu. Böylece sonunda 1881'de tıp diploması almaya karar verdi ve bir yıl sonra hiç de istemeden Brücke'nin yanındaki işini bıraktı ve Viyana Genel Hastanesi'nde çalışmaya başladı.

Yaşamındaki bu değişikliği en sonunda belirleyen şey aile sorunlarından daha ivedi bir şeydi: 1882 Haziran'ında nişanlandı ve ondan sonraki tüm çabaları evliliği olası kılmaya yönelik oldu. Nişanlısı Martha Bernays, Hamburglu ünlü bir Yahudi ailesinden geliyordu ve o sırada Viyana'da yaşıyor olmasına karşın çok kısa zamanda uzakta, Kuzey Almanya'daki evine dönmek zorunda kaldı. Daha sonraki dört yıl boyunca onu görme olanağı kısa ziyaretlerle sınırlı oldu ve iki âşık hemen her gün birbirlerine yazdıkları mektuplarla yetinmek zorunda kaldılar. Freud şimdi tıp dünyasında bir yer edinmeye ve ün kazanmaya çalışıyordu. Hastanenin değişik bölümlerinde çalıştı ama kısa sürede nöroanatomi ve nöropatoloji üzerinde yoğunlaşmaya başladı. Bu dönemde de kokainin olası tıbbi kullanımı üzerine ilk sorgulamasını yayımladı ve bu Koller'e ilacı yerel anestezik olarak kullanma düşüncesini verdi. Freud iki ivedi plan yaptı: bunlardan biri İngiltere'deki üniversite hocalığından farklı bir aşama olmayan *Privatdozent* olarak atanmak; diğeri ise büyük Charcot'nun hüküm sürdüğü Paris'te bir süre kalmasına olanak verecek bir yolculuk bursu bulmak. Her iki hedefin de, gerçekleşmeleri halinde kendisine gerçek avantajlar sağlayacağını düşünüyordu ve 1885'de zorlu bir uğraştan sonra her ikisini de elde etti.

Salpêtrière'de (Paris'in ünlü sinir hastalıkları hastanesi) Charcot'nun yanında geçirdiği aylar, Freud'un yaşamının akışında bu kez devrimsel bir değişim yarattı. Hele çalışmalarının tümüyle fiziksel bilimlerle ilgili olduğu ve Paris'te bulunduğu sürece hâlâ beyin üzerinde dokubilimsel çalışmalar yaptığı düşünülecek olursa... O sırada Charcot'nun

ilgisi özellikle histeri ve hipnotizma üzerinde yoğunlaşmıştı. Freud'un geldiği dünyada bu konulara güçlükle saygı gösterilirdi, ama onları özümsemeye başladı ve Charcot'nun kendisi onları salt nöropatolojinin dalları saydığı halde Freud için onlar aklın araştırılmasının başlangıcı anlamına geliyordu.[4]

1886 baharında Viyana'ya dönüşünde Freud, sinir hastalıklarında konsültan olarak çalıştığı bir özel muayenehane açtı ve çok gecikmiş evliliği de hemen bunu izledi. Ancak tüm nöropatolojik çalışmalarını hemen bırakmadı: daha birkaç yıl özellikle çocuklardaki beyin felci üzerinde çalıştı ve bu konuda önde gelen bir otorite oldu. Yine bu dönemde afazi[5] üzerine önemli bir monografi yazdı. Ama giderek daha çok nevrozların sağaltımıyla uğraşıyordu. Elektroterapiyle boşa giden deneylerden sonra hipnotik telkine yöneldi ve 1888'de Liébeault ve Bernheim tarafından başarıyla uygulanan tekniği öğrenmek için Nancy'yi ziyaret etti. Bunun da doyurucu olmadığı ortaya çıktı ve Freud daha başka bir yaklaşıma yöneldi. Bir arkadaşının, Viyana'da konsültan olarak çalışan ve kendisinden hayli büyük olan Dr. Josef Breuer'in on yıl kadar önce histerisi olan bir kızı, oldukça yeni bir yöntemle iyileştirdiğini biliyordu. Breuer'i yöntemi bir kez daha uygulama konusunda ikna etti ve kendisi de çeşitli yeni olgulara uygulayıp umut verici sonuçlar aldı. Yöntem, histerinin hasta tarafından unutulmuş ruhsal bir yaralanmanın ürünü olduğu varsayımına dayanıyordu ve sağaltım, hastayı, unutulmuş yaralanmayı ona eşlik eden duygu ile birlikte anımsamak üzere hipnotik bir duruma sokmaktan ibaretti. Çok geçmeden Freud hem yöntemde hem de onun dayandığı kuramda değişiklikler yapmaya başladı; bu sonunda Breuer ile ayrılmalarına ve Freud'un sonradan ruhçözümlemesi adını verdiği tüm düşünceler sisteminin gelişmesine yol açtı.

Bu andan sonra —belki de 1895'den sonra— ta yaşamının sonuna dek, Freud'un tüm entellektüel varoluşu, bu gelişme, onun geniş çaplı sonuçları ile kuramsal ve uygulamaya ilişkin yansımaları çevresinde

---

[4][Nöropatoloji, beyin ve omuriliğin hücre ve dokularındaki organik değişikliklerle ilgilenir —*çev.*]

[5][Beyinde konuşmayı, konuşulanları anlamayı yöneten merkezlerin ayrı ayrı ya da birlikte tahrip olmasına bağlı konuşma bozukluğu ya da yokluğu.]

dolandı. Freud'un keşiflerinin ve düşüncelerinin birbirini izleyen bir özetini birkaç cümlede toplamak kuşkusuz olanaksızdır; ama burada, bağlantısız bir biçimde, onun, düşünce alışkanlıklarımıza getirdiği temel değişikliklerden bazıları gösterilmeye çalışılacaktır. Bu arada onun dışsal yaşamını izlemeyi de sürdürebiliriz.

Viyana'da ev yaşantısına ilişkin varoluşu değişimden yoksundur: 1891'den kırkyedi yıl sonra Londra'ya gitmek üzere yola çıkana dek eviyle muayene odası aynı binada yer almıştır. Mutlu evliliği ve büyüyen ailesi —üç oğul ve üç kız— en azından başlangıçta mesleki kariyerini çevreleyen güçlükleri dengelemiştir. Tıp çevrelerinde Freud'a karşı önyargı yaratan, yalnızca keşiflerinin doğası değil; en az onun kadar güçlü olmak üzere Viyana'nın resmi dünyasına egemen olan şiddetli antisemitik duygulardır: Üniversite profesörlüğüne atanması sürekli olarak politik nedenlerle ertelenmiştir.

Bu erken y arın özel bir yönü, sonuçları nedeniyle söz edilmeye değer. Bu Freud'un zeki ama dengesiz Berlinli bir hekim olan ve kulak burun uzmanı olduğu halde insan biyolojisine ve yaşamsal süreçler üzerinde dönemsel görüngülerin etkisine daha geniş bir ilgi duyan Wilhelm Fliess'le olan arkadaşlığıdır. Onbeş yıl boyunca, 1887'den 1902'ye dek, Freud, onunla düzenli olarak yazışmış, düşüncelerinin gelişimini ona bildirmiş, ilerideki yazılarını özetleyen uzun taslaklar göndermiş ve hepsinden önemlisi, kırkbin sözcükten oluşan ve "Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi" adı verilen denemesini göndermiştir. Bu deneme, Freud'un kariyerinin dönemeç noktası olarak betimlenebilecek bir zamanda, 1895'de, o, gönülsüzce fizyolojiden ruhbilime dönerken düzenlenmişti; ruhbilim olgularını salt nörolojik çerçeveye oturtma girişimiydi. Bu makale ve Freud'un Fliess'le yazışmalarının geri kalanı iyi bir şans eseri kaybolmamıştır: onlar Freud'un düşüncelerinin üzerine hayranlık verici bir ışık tutarlar ve ruhçözümlemenin sonraki buluşlarının, onun aklında, bu erken dönemde bile ne ölçüde var olduğunu gösterirler.

Fliess'le ilişkisi dışında Freud'un başlangıçta pek az dış desteği vardı. Giderek Viyana'da, çevresine biraz öğrenci topladı ama ancak on yıl kadar sonra, 1906'da bir dizi İsviçreli ruh hekiminin Freud'un görüşlerine bağlanmasıyla bir değişim resmen başlamış oldu. Bunların

başını Zürih akıl hastanesinin başhekimi Bleuler ile asistanı Jung çekiyordu. Bu, ruhçözümlemesinin ilk yayılışının başlangıcını oluşturdu. 1908'de Salzburg'da uluslararası bir ruhçözümleyiciler toplantısı yapıldı ve 1909'da Freud ile Jung bir dizi konferans vermek üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne davet edildi. Freud'un yazıları pek çok dile çevrilmeye başladı ve uygulayıcı çözümleyiciler tüm dünyaya yayıldı. Ama ruhçözümlemesinin gelişimi gerilemelerden arınmış değildi; asıl konusunun akıllarda dolaştırdığı akımlar, kolayca kabullenmelerine elvermeyecek ölçüde derinlik içeriyordu. 1911'de Freud'un önde gelen Viyanalı destekçilerinden biri, Alfred Adler, ondan koptu; iki ya da üç yıl sonra da, Jung'un Freud'dan farkları ayrılmalarına neden oldu. Bundan neredeyse hemen sonra Birinci Dünya Savaşı başladı ve ruhçözümlemenin uluslararası yayılışı kesintiye uğradı. Hemen bunun arkasından da en acı kişisel trajediler geldi — bir kızının ve gözde bir torununun ölümü ve yaşamının son onaltı yılında onu acımasızca izleyecek olan habis hastalığın[6] başlaması. Ancak bu dertlerin hiçbiri Freud'un gözlemlerinin ve çıkardığı sonuçların gelişimini kesintiye uğratmadı. Düşüncelerinin yapısı yayılmaya devam etti ve —özellikle toplumbilim alanında— daha da yaygın uygulama alanı buldu. O zamana dek dünyaca ünlü bir kişi olarak tanınmıştı ama, hiçbir onur onu 1936'da, sekseninci yaşgününde Kraliyet Derneği'nin fahri üyesi seçilmek kadar mutlu etmedi. Aralarında Başkan Roosevelt'in de bulunduğu söylenen etkin hayranların çabalarıyla desteklenen bu ünün, Hitler 1938'de Avusturya'yı işgal ettiği sırada, yayınlarının toplanıp imha edilmesine karşın Nasyonal Sosyalistlerin en kötü aşırılıklarından onu koruduğuna hiç kuşku yoktur. Freud'un Viyana'dan ayrılması yine de gerekliydi ve o yılın Haziranında ailesinin bir kısmıyla Londra yolculuğuna çıktı ve bir yıl sonra 23 Eylül 1939'da orada öldü.

Freud'un çağdaş düşüncenin devrimci kurucularından biri olduğunu söylemek ve onun adını Einstein'ınki ile birleştirmek bir gazeteci klişesi halini almıştır. Ancak çoğu insan bunlardan birinin getirdiği değişiklikleri özetlemede diğerinin getirdiklerini özetlemede olduğu kadar zorlanacaktır.

---

[6] [Çene kemiğinde kanser —*çev.*]

Freud'un keşifleri, —her ne kadar bu gruplar karşılıklı olarak birbirleriyle ilişkili olsa da— üç başlık altında toplanabilir: bir araştırma aracı, aracın ürettiği bulgular ve bulgulardan çıkarılan kuramsal hipotezler. Ancak Freud'un tüm çalışmalarının arkasında nedensellik yasasının evrensel geçerliliği inancının bulunduğunu kabul etmeliyiz. Fiziksel görüngüler bakımından bu inanç belki Brücke'nin laboratuarındaki deneyiminden türemekte ve Helmholtz ekolüne dek uzanmaktaydı; ama Freud, bu inancı inatla zihinsel görüngüler alanına da genişletmiş ve burada olasılıkla hocası ruh hekimi Meynert'ten ve dolaylı olarak Herbart'ın felsefesinden etkilenmiştir.

En başta, Freud insan aklının bilimsel olarak incelenmesi için ilk aracın kâşifidir. Yaratıcı dâhi yazarların, zihinsel süreçler hakkında bölük pörçük içgörüleri olmuştur, ama Freud'dan önce hiçbir sistematik araştırma yöntemi bulunmamaktadır. Onun bu aracı mükemmelleştirmesi yavaş yavaş olmuştur, çünkü böyle bir araştırmanın önündeki güçlükler de yavaş yavaş ortaya çıkmıştır. Breuer'in histeriyi açıklayışındaki unutulmuş yaralanma en baştaki sorunu oluşturmuştur ve belki de tüm sorunlar arasında en temel olan odur: çünkü aklın, ne dışarıdan bakan ne de öznenin kendisi için gözleme hemen açık olmayan etkin kesimlerinin bulunduğunu kesin olarak ortaya koymuştur. Aklın bu kesimleri, Freud tarafından, metafizik ya da terminolojik tartışmalara aldırılmaksızın, bilinçdışı diye adlandırılmıştır. Bunların varlığı, kişinin telkini tümüyle unuttuğu, ama biraz önce kendisine telkin edilen bir eylemi tümüyle uyanık bir durumdayken gerçekleştirdiği hipnoz sonrası telkin olgusuyla da aynı biçimde gösterilmiştir. Böylece aklın hiçbir muayenesi bu bilinçdışı kesimi de gözönüne almadıkça tamamlanmış olamazdı. Bu nasıl yapılabilirdi? Apaçık yanıt şöyle olabilir gibi görünüyordu: hipnotik telkin yoluyla; üstelik bu, Breuer'in ve başlangıçta Freud'un kullandığı araçtı. Ama kısa süre içinde, düzensiz ve belirsiz çalıştığı, bazen de hiç işe yaramadığı için yetersiz bir araç halini aldı. Bu nedenle, yavaş yavaş Freud telkinin kullanımını terk etti ve onun yerine sonradan "serbest çağrışım" diye adlandırılan tümüyle yeni bir araç geçirdi. Aklı araştırılan kişiden basitçe aklına ne gelirse söylemesini istemek gibi işitilmemiş bir planı benimsedi. Bu kritik karar hemen çok çarpıcı sonuçlar verdi; bu ilkel biçiminde bile Freud'

un aracı yeni içgörüler yarattı. Çünkü bir şeylerin bir süre yüzmesine karşın er ya da geç çağrışımların akışı kuruyordu: kişi daha başka söyleyecek bir şey bulmuyor ya da bulamıyordu. Böylece, deneğin bilinçli isteğinden ayrı ve araştırmayla işbirliği yapmayı reddeden bir güç, "direnç" olgusu günışığına çıktı. Burada kuramın çok önemli bir parçası, aklı, bazen uyum içinde bazan da birbirine karşıt olarak çalışan, bazıları bilinçli bazıları bilinçdışı çeşitli zihinsel güçlerden ibaret gören bir hipotez için bir temel bulunuyordu.

Sonunda bu görüngülerin evrensel olduğu ortaya çıktığı halde, ilk olarak nevrotik hastalarda gözlemlendi ve incelendi; Freud'un çalışmalarının ilk yılları, büyük ölçüde bu hastaların "direnç"lerini yenmeye ve bu dirençlerin altında yatan şeylere ışık tutmaya yarayacak araçları keşfetmeyle ilgiliydi. Çözüm, ancak Freud'un kesiminde olağandışı bir öz-gözlemle —şimdi onun öz-çözümlemesi diye tanımlayabildiğimiz şeyle— mümkün oldu. Daha önce sözü edilen Fliess'e yazdığı mektuplarda bu olayın ilk elden güncel bir betimlemesine sahip olduğumuz için şanslıyız. Bu çözümleme, Freud'a, akılda işleyen bilinçdışı süreçlerin doğasını keşfetme ve onların bilinçli hale gelmesine karşı neden bu denli güçlü bir direnç bulunduğunu anlama olanağı vermiş; hastalarında bu direncin üstesinden gelmek ya da ondan kurtulmak için teknikler geliştirmesini sağlamış; ve hepsinden önemlisi, bu bilinçdışı süreçlerin işleyiş biçimi ile bildiğimiz bilinçli süreçlerin işleyişi arasındaki çok büyük farkı kavramasına yardım etmiştir. Bu üç noktanın her birinden biraz söz etmek yerinde olur, çünkü aslında bunlar, Freud'un, akıl hakkındaki bilgimize getirdiği katkının özünü oluştururlar.

Aklın bilinçdışı içeriğinin, tümüyle, enerjilerini doğrudan birincil fiziksel içgüdülerden alan davranışsal eğilimlerin —arzular ya da istekler— etkinliğinden ibaret olduğu görülmüştür. Anında doyum sağlamak dışında hiçbir düşünceye aldırış etmeksizin işlerler; bu nedenle de aklın, gerçekliğe uyum ve dış tehlikelerden kaçınma ile ilgili daha bilinçli öğelerine ayak uydurmamaları daha olasıdır. Dahası, bu ilkel eğilimler, büyük ölçüde cinsel ya da yıkıcı doğada olduklarından, daha toplumsal ve daha uygarlaşmış zihinsel güçlerle çatışma içine girebilirler. Bu yoldaki araştırmalar, Freud'u, çocukların cinsel yaşamlarının

uzun süredir gizli kalmış sırlarını ve Oedipus karmaşasını keşfetmeye yönelten şeylerdir.

İkinci olarak Freud'un öz-çözümlemesi, onu, düşlerin doğasını soruşturmaya yöneltmiştir. Bunların da, nevrotik belirtiler gibi, birincil bilinçdışı itkilerle ikincil bilinçli itkiler arasındaki bir çatışma ve uzlaşmanın ürünü oldukları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle onları öğelerine ayrıştırmak, arkalarındaki gizli bilinçdışı içerikleri çıkarmaya olanak vermektedir ve de düşler hemen hemen evrensel biçimde ortaya çıkan ortak görüngüler olduklarından, onların yorumu, nevrotik hastaların direncine nüfuz etmek için en yararlı teknik beceri halini almıştır.

Sonunda düşlerin özenli incelemesi, Freud'un birincil ve ikincil düşünce süreçleri diye adlandırdığı şeyler arasındaki ve aklın bilinçdışı ve bilinç bölgelerindeki olaylar arasındaki dikkate değer farkları sınıflandırmasına olanak vermiştir. Bilinçdışında hiçbir türden örgütlenme ya da eşgüdüm bulunmadığı; ayrı ayrı her itkinin tüm diğerlerinden bağımsız olarak doyum aradığı; birbirlerinden etkilenmeden ortaya çıktıkları; zıtlıkların tümüyle işlemez olduğu ve en zıt itkilerin yanyana gelişebildiği bulunmuştur. Böylece yine bilinçdışında düşünce çağrışmaları herhangi bir mantık ilişkisi taşımayan diziler halinde ilerleyebilmektedir: benzerlikler aynılık sayılmakta, eksilerle artılar denkleştirilebilmektedir. Yine davranışsal eğilimlerin bağlandığı nesneler bilinçdışında olağanüstü biçimde değişebilmektedir — bir kişi tüm bir çağrışımlar zinciri boyunca hiçbir mantıksal temel olmaksızın bir başkasıyla yer değiştirebilmektedir. Freud, bilinçli düşünceye, özellikle birincil sürece ilişkin mekanizmaların girmesinin yalnızca düşlerin değil başka pek çok olağan ya da patolojik zihinsel olayın garipliğinden sorumlu olduğunu algılamıştır.

Freud'un çalışmalarının daha sonraki kesimlerinin tümünün bu erken düşüncelerin yoğun olarak yaygınlaştırılması ve işlenmesi olduğunu söylemek pek de abartılı olmaz. Onlar yalnızca psikonevrozların ve psikozların mekanizmalarının aydınlatılmasına değil; dil sürçmesi, espri yapma, sanatsal yaratış, politik kurumlar ve din gibi normal süreçlere de uygulanmışlar: çoğu uygulamalı bilime —arkeoloji, antropoloji, kriminoloji, eğitim— yeni bir ışık tutmada rol almışlar; ayrıca ruhçözümsel sağaltımın etkinliğine de yardımcı olmuşlardır. Son ola-

rak da Freud, bu öğesel gözlemler üzerine "metapsikoloji" dediği çok daha genel kavramlardan oluşan bir kuramsal üstyapı kurmuştur. Ancak pek çok kişinin bunları hayranlık uyandırıcı bulmasına karşın kendisi her zaman bunların geçici hipotezler olduğu konusunda diretmiştir. Gerçekten yaşamının oldukça ileri döneminde "bilinçdışı" teriminin bulanıklığı ve pek çok çelişkili kullanımından etkilenerek örgütlenmemiş içgüdüsel eğilimlerin "id", örgütlenmiş gerçekçi kesimin "ego" ve eleştirel ve ahlâksal işlevin "süperego" diye adlandırıldığı, aklın yeni bir yapısal tanımını —pek çok konuya kesinlikle açıklık getirmiş olan bir yeni tanımlama— yapmıştır.

Bunlar okura Freud'un yaşamının dış olaylarıyla keşiflerinin kapsamına ilişkin bazı bilgiler sağlayan bir taslaktır. Daha fazlasını istemek uygun olur muydu? Biraz daha derine girmek ve Freud'un ne tür bir insan olduğunu soruşturmak? Herhalde olmazdı. Ama insanoğlunun büyük adamlara ilişkin merakı doymak bilmez ve eğer merak gerçek öykülerle doyurulmazsa kaçınılmaz biçimde mitolojik öykülere el atar. Freud'un ilk kitaplarından ikisinde *(Düşlerin Yorumu* ve *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi)* savını sunuşu onu alışılmadık miktarda kişisel malzemeyi ortaya koymak zorunda bırakmıştır. Bununla birlikte, ya da belki de salt bu nedenle kendi özel yaşamına girme doğrultusundaki herhangi bir çabaya şiddetle karşı çıkmış ve bu yüzden de bir yığın mitin konusu olmuştur. Örneğin ilk ve en naif söylentilere göre kendini toplumun ahlâkını yıkmaya adamış, terk edilmiş bir günahkârdır. Daha sonraki fanteziler zıt yönde olma eğilimindedir: o, katı bir ahlâkçı, acımasız bir disiplinci, bir otokrat, benmerkezci, gülümsemez ve temelde mutsuz bir adamdır. Onunla kısaca da olsa tanışmış olan birine bu her iki resim de aynı derecede aptalca gelirdi. İkinci tablo hiç kuşkusuz kısmen son yıllarındaki fiziksel ıstırabından türemiştir; ama kısmen de çok yaygın olan portrelerinin bazılarından türeyen şanssız izlenimden ileri gelmektedir. Fotoğraf çektirmeyi sevmezdi, özellikle de profesyonel fotoğrafçılara; görüntüsü bazen bu durumu yansıtmıştır; sanatçılar da ruhçözümlemenin mucidini her zaman vahşi ve ürkütücü bir görünümde gösterme gereksinimine kapılmışlardır. Ancak neyse ki çok daha sevimli ve daha doğru türden resimleri de vardır —örneğin en

büyük oğlunun babasına ilişkin günlüğünde (Martin Freud, *Glory Reflected*, [1957]) bulunabilecekler gibi, bir tatilde ya da çocuklarıyla birlikteyken çekilmiş enstantaneler. Gerçekten bu güzel ve eğlenceli kitap, pek çok yönden daha resmî ve değersiz yaşamöykülerinin bozduğu dengeyi kurmuş ve sıradan yaşamı içindeki Freud hakkında bir şeyler getirmiştir. Bu portrelerin bazıları bize onun erken dönemlerde dolgun olduğunu, ama daha geç yıllarda, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve hatta hastalığından önce artık bunun böyle olmadığını ve yüz hatlarının da, tüm bedeninin de (orta boyluydu) temelde gergin bir enerji ve uyanık bir gözlem izlenimi yarattığını gösterir. Daha resmi tavırlarında, ciddi ama nazik ve ilgiliydi, ama başka koşullarda hoş biçimde alaycı bir mizah duygusuyla eğlendirici bir konuşmacı olabilirdi. Ailesine fedakarca düşkünlüğünü keşfetmek ve onun sevgi uyandıran bir adam olduğunu ayrımsamak kolaydır. Pek çok değişik ilgisi vardı —dış geziler yapmaktan, kırsal kesimde tatil yapmaktan, dağlarda gezmekten hoşlanırdı— ve zihni meşgul eden konulara da meraklıydı: sanat, edebiyat, arkeoloji. Freud yalnız Almanca'da değil, birçok dilde iyi okuyabilen bir kişiydi. İngilizce ve Fransızca'yı akıcı bir biçimde okur, İspanyolca ve İtalyancayı da biraz bilirdi. Öğreniminin daha sonraki kesimlerinin temelde bilimsel olmasına karşın (aslında üniversitede kısa bir süre felsefe derslerine girmiştir) lisede klasikleri okuduğu ve onlara sevgisinin hiç kaybolmadığı unutulmamalıdır. Elimizde onyedi yaşındayken bir okul arkadaşına yazılmış bir mektup var.[7] O mektupta okul bitirme sınavlarındaki değişik konularda elde ettiği değişik başarıları anlatır: Latince'den Vergilius'tan bir parça ve Yunanca'dan tüm sorular arasında *Oedipus Rex*'ten otuzüç dize.

Kısaca Freud'a İngiltere'de Victoria tipi bir eğitimin en iyi ürününe nasıl bakıyorsak öyle bakmalıyız. Edebiyat ve sanattaki zevkleri açıkça bizimkinden farklı olacaktır; ahlâk konusundaki görüşleri kesinlikle liberal olmasına karşın, Freud sonrası çağa ait değildir. Ama onda yaşamı coşkularla dolu olarak yaşamış ve acılaşmadan çok çekmiş bir adam görmeliyiz. Onda her zaman ayakta kalmış nitelikler tam dürüstlük ve doğrudanlık ve de, ne denli yeni ya da olağandışı olursa olsun, kendisine sunulan her olguyu ele almaya ve üzerinde durmaya entellektüel

[7][Emil Fluss. Mektup Freud'un yazışmalarına ilişkin ciltte dir. (1960*a*).]

açıdan hazır oluşu olmuştur. Belki de şaşırtıcı bazı özelliklere yol açan şey, yüzeysel bir insanlardan kaçmanın gizlemeyi başaramadığı genel bir iyilikseverlikle birleşen bu niteliklerin kaçınılmaz bir sonucu ve uzantısıdır. Aklının inceliğine karşın temelde yalın bir insandır ve eleştirel yeteneğinde bazen beklenmeyen gecikmeler olmuştur — örneğin Ejiptoloji ya da filoloji gibi kendi alanı dışında güvenilmez bir otoriteyi ve hepsinden garibi de inanmak için algı gücünün sınanması gereken birini algılayamaması; tanışlarının eksikliklerine karşı arasıra ortaya çıkan bir körlük gibi. Ancak, Freud'un da tıpkı bizler gibi bir insanoğlu olduğunu açıklamak gururumuzu okşayabilir, oysa bu duyguya yeterinden fazla kapılmamalıyız. O güne dek normal bilinçlilikten dıştalanmış olan tüm bir zihinsel olgular alanını ayrımsayabilen, düşleri ilk kez yorumlamış olan, çocukluk cinselliği olgusunu ilk kez kabul etmiş, birincil ve ikincil düşünce süreçleri arasında ilk kez ayrım yapmış yani bilinçdışı aklı ilk kez bizim için gerçek kılmış bir adamda çok olağandışı bir şeyler olsa gerektir.

JAMES STRACHEY

[Daha fazla bilgi arayanlar o bilgileri Freud'un Ernest Jones tarafından yazılmış üç ciltlik yaşamöyküsünde; oğluyla gelini, Ernest ve Lucie Freud'un düzenledikleri Freud'un mektuplarını kapsayan kitapta (1960*a*), Wilhelm Fliess'le (1950*c*), Karl Abraham'la (1965*a*) C. G. Jung'la (1974*a*), Oskar Pfister'le (1963*a*), Lou Andreas-Salomé ile (1966*a*), Edoardo Weiss'la (1970*a*) ve Arnold Zweig'la (1968*a*) yazışmalarının diğer ciltlerinde ve tüm bunların ötesinde, Freud'un kendi çalışmalarının çeşitli ciltlerinde bulabilirler.]

KRONOLOJİK TABLO

Bu tablo çok kaba olarak Freud'un entellektüel gelişimindeki ve görüşlerindeki köşe başlarını belirlemektedir. Dış yaşamının temel olaylarının bir kısmı da tabloya eklenmiştir.

1856. 6 Mayıs. Moravia'da Frieiberg'de doğum.
1860. Aile Viyana'ya yerleşir.
1865. Gymnasium'a (ortaokul) girer.
1873. Viyana Üniversitesi'ne tıp öğrencisi olarak girer.
1876-82. Viyana'da Fizyoloji Enstitüsü'nde Brücke'nin yanında çalışır.
1877. İlk yayınlar: anatomi ve fizyoloji üzerine makaleler.
1881. Tıp Doktoru olarak mezun olur.
1882. Martha Bernays ile nişanlanma.
1882-5. Viyana Genel Hastanesi'nde çalışma. beyin anatomisi üzerinde yoğunlaşma: pek çok yayın.
1884-7. Kokainin klinik kullanımı üzerine araştırmalar.
1885. Nöropatoloji *Privatdozent*'i (üniversite hocası) olarak atanma.
1885 (Ekim)-1886 (Şubat). Paris'te Salpêtrière'de (Sinir hastalıkları hastanesi) Charcot'nun yanında çalışma. İlgi ilk olarak hipnoz ve histeriye yönelir.
1886. Martha Bernays'la evlenme. Viyana'da sinir hastalıkları üzerine özel muayenehane açış.
1886-93. Viyana'da Kassowitz Enstitüsü'nde nöroloji üzerine, özellikle çocuklardaki beyin felçleri üzerine sürekli çalışma ve pek çok yayın. Giderek ilginin nörolojiden psikopatolojiye kayması.

1887. En büyük kızının doğumu (Mathilde).

1887-1902. Berlin'deki Wilhelm Fliess'le arkadaşlık ve yazışma. Freud'un, bu dönemde, ona yazdığı ve ölümünden sonra, 1950'de yayımlanan mektupları görüşlerinin gelişimine pek çok ışık tutmuştur.

1887. Uygulamalarında hipnotik telkini kullanmaya başlar.

(yak.) 1888. Histerinin katartik sağaltımında hipnozu kullanarak, Breuer'i izlemeye başlar. Giderek hipnozu bırakır ve yerine serbest çağrışımı geçirir.

1889. Telkin tekniğini incelemek üzere, Nancy'de Bernheim'ı ziyaret eder. En büyük oğlunun doğumu (Martin).

1891. Afazi üzerine monografi.
İkinci oğlunun doğumu (Oliver).

1892. En küçük oğlunun doğumu (Ernst).

1893. Breuer ile Freud'un "Ön İletişimler"inin yayımlanması: histeride yaralanma kuramının ve katartik sağaltımın sunumu. İkinci kızının doğumu (Sophie).

1893-8. Histeri, obsesyonlar ve anksiyete üzerine araştırma ve kısa makaleler.

1895. Breuer ile birlikte, *Histeri Üzerine Çalışmalar;* olgu öyküleri ve Freud'un kendi tekniğini betimlemesi, ayrıca aktarımın ilk olarak tanıtılması.

1893-6. Freud'la Breuer arasında giderek artan görüş ayrılığı. Freud, savunma ve bastırma kavramlarını ve de nevrozun, ego ile libido arasındaki bir çatışmanın sonucu olduğunu getirir.

1895. *Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi:* Freud'un Fliess'e mektupları arasında bulunur ve ilk kez 1950'de basılmıştır. Ruhbilimi nöroloji terimleri ile anlatmak için başarısız bir girişim, ama Freud'un daha sonraki çoğu kuramının habercisidir.
En küçük çocuğunun doğumu (Anna).

1896. "Ruhçözümleme" teriminin ortaya çıkışı.
Babasının ölümü (80 yaşında).

1897. Freud'un öz-çözümlemesi; yaralanma kuramının terk edilmesine ve çocuksu cinsellik ve Oedipus karmaşasının benimsenmesine yolaçmıştır.

1900. *Düşlerin Yorumu.* Son bölümünde, Freud'un, zihinsel süreçler, bilinçdışı ve "haz ilkesi"nin üstünlüğü üzerine tüm görüşleri ilk kez özetlenir.

1901. *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi.* Bu, düşler hakkındaki kitapla birlikte, Freud'un kuramlarının, yalnızca patolojik durumlara değil normal zihinsel yaşama da uygulandığını ortaya koyar.

1902. Professor Extraordinarius atanır.

1905. *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme:* İnsanoğlunda, cinsel içgüdünün gelişiminin, bebeklikten erişkinliğe dek ilk kez izlenişi.

(yak.)1906. Jung ruhçözümlemeye katılır.

1908. Ruhçözümleyicilerin ilk uluslararası toplantısı (Salzburg'da).

1909. Freud ve Jung konferans vermek üzere A.B.D.'ye çağrılırlar. Bir çocuğun ilk çözümlemesinin olgu öyküsü (Küçük Hans, beş yaşında), daha önce, erişkinlerin çözümlemesinden çıkarılmış olan sonuçların, özellikle de bebeklik cinselliği ile Oedipus ve iğdiş edilme karmaşasına ilişkin olanların desteklenmesi.

(yak.)1910. "Narsisizm" kuramının ilk ortaya çıkışı.

1911-15. Ruhçözümleme tekniği üzerine makaleler.

1911. Adler'in ayrılışı.
Ruhçözümsel kuramların psikotik bir olguya, Dr. Schreber'in özyaşamöyküsüne uygulanması.

1912-13. *Totem ve Tabu:* Ruhçözümlemenin, antropolojik malzemeye uygulanması.

1914. Jung'un ayrılışı.
"Ruhçözümsel Devinimin Tarihi Üzerine". Adler ve Jung hakkında polemik yapılan bir kesimi de içerir.
Son büyük olgu öyküsünü, "Kurt Adam"ı yazar, (1918'e dek yayımlanmamıştır).

1915. Günümüze yalnızca beş tanesi gelmiş temel kuramsal sorularla ilgili oniki "metapsikolojik" makaleden oluşan dizi.

1915-17 *Giriş Konferansları:* Freud'un görüşlerinin Birinci Dünya

Savaşı'na kadarki durumunun kapsamlı genel bir derlemesi.

1919. Narsisizm kuramının savaş nevrozlarına uygulanması.

1920. İkinci kızının ölümü.
Haz İlkesinin Ötesinde: "yineleme takıntısı" ve "ölüm içgüdüsü" kuramının ilk kez açık olarak tanıtılması.

1921. *Grup Ruhbilimi.* Ego'nun sistematik bir çözümsel incelemesinin başlangıcı.

1923. *Ego ve İd.* Bir id, bir ego ve bir de süperego'ya bölünmesiyle aklın yapı ve işleyişinin büyük ölçüde düzeltilmiş tanımı.
Kanser hastalığının ortaya çıkışı.

1925. Kadınların cinsel gelişimi üzerine düzeltilmiş görüşler.

1926. *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete.* Anksiyete sorunu üzerine düzeltilmiş görüşler.

1927. *Bir Yanılsamanın Geleceği.* Bir din tartışması: Freud'un geriye kalan yıllarının çoğunu adadığı bir dizi toplumbilimsel çalışmanın birincisi.

1930. *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları.* Bu, Freud'un yıkıcı içgüdüler (ki "ölüm içgüdüsü"nün bir görünümü sayılmıştır) üzerine ilk kapsamlı çalışmasını içerir.
Freud, Frankfurt kenti tarafından Goethe Ödülü ile ödüllendirilir.
Annesinin ölümü (95 yaşında).

1933. Hitler Almanya'da güç kazanır: Freud'un kitapları Berlin'de halk önünde Naziler tarafından yakılır.

1934-8. *Musa ve Tektanrıcılık.* Freud'un yaşarken yayımlanan son kitabı.

1936. Sekseninci yaşgünü. Kraliyet Derneğine fahri üye seçilmesi.

1938. Hitler'in Avusturya'yı işgali. Freud, Londra'ya gitmek üzere Viyana'yı terk eder. *Ruhçözümlemenin Bir Taslağı.* Ruhçözümlemenin son, bitmemiş ama köklü bir tanıtımı.

1939. 23 Eylül, Londra'da ölümü.

JAMES STRACHEY

BİR SAPLANTI NEVROZU OLGUSU ÜZERİNE NOTLAR

(1909)

EDİTÖRÜN GİRİŞİ

BEMERKUNGEN ÜBER EINEN FALL VON ZWANGSNEUROSE

(A) ALMANCA BASIMLAR:

1909 *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, **1** (2), s.357-421.
1913 *S.K.S.N.*, **3**, s.123-197. (Düzeltilmiş yeni basım.) (1921, ikinci basım.)
1924 *Gesammelte Schriften*, **8**, s.269-351. (Gözden geçirilmiş basım.)
1932 *Vier Krankengeschichten*, s.284-376.
1941 *Gesammelte Werke*, **7**, s.381-463

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

"Bir Saplantı Nevrozu Olgusu Üzerine Notlar"

1925 *Toplu Yazılar*, **3**, s.293-383 (Çeviri: Alix ve James Strachey)
1955 *Standard Basım*, **10**, s.151-249. (1925'teki İngilizce çeviri temel alınmış ancak önemli düzeltmeler yapılmış ve birçok ek dipnot eklenmiş.)

Bu basım *Standard Basım* çevirisinin birçok editöriyel değişiklerle birlikte düzeltilmiş bir yeni basımıdır. 1924'te yayımlanan *Gesammelte Schriften* basımı için bazı düzeltmeler ve yeni dipnotlar (1923 tarihli) eklenmişti.

"Sıçan Adam" olgu öyküsü bir saplantı nevrozlu hastanın Freud tarafından yayımlanan en ünlü ve değerli incelenmesidir. Freud hastanın sağaltımına 1 Ekim 1907'de başlamıştır. Ernest Jones sağaltım sürerken Freud'un Viyana Ruhçözümleme Kurumu'na olgu hakkında birçok rapor sunduğunu (bkz. Jones, 1955, s.294 v.s., ayrıca Federn, 1948) ve Salzburg'ta 1908 Nisanında toplanan Birinci Uluslararası Ruhçözümleme Kongresi'nde dört saatten uzun süren konuşmasında daha uzun bir rapor sunduğunu belirtir. Bununla birlikte o sırada sağaltım elbette bitirilmiş değildir, çünkü Freud'un ilerde belirttiği gibi (s.58) yaklaşık bir yıl sürmüştür. 1909 yazında öyküyü basıma hazır duruma getirmiştir. Jung'a yazdığı mektuplardan bunun için bir ay zaman istediğini ve sonunda 7 Temmuz 1909'da basıma hazır ettiğini öğreniriz. (Freud, 1974*a* ile Jung'a 3, 18, 30 Haziran ve 7 Temmuz tarihli mektupları karşılaştırınız.)

Çalışmalarından biri basıldıktan sonra yayının temel aldığı tüm malzemeyi ortadan kaldırmak Freud'un yaşamı boyunca sürdürdüğü bir alışkanlığıydı. Bu nedenle çalışmalarının özgün el yazmaları ve de bunlara kaynaklık eden ön not ve kayıtların çok azının bugüne kalabildiği doğrudur. Bu âdetine dikkate değer ve açıklanmamış bir istisna olarak "Sıçan Adam"ın sağaltımının ilk üçte birlik bölümünün özgün kayıtları sağaltım ilerledikçe gün be gün tutulmuşlar ve günümüze dek gelebilmişlerdir. (Bu kayıtların önemli bir bölümü ilk kez *Standard Basım*'ın İngilizce çevirisinin **10.** cildinde basılmıştır. Özgün Almanca metin 1974'e dek basılmamıştır. Bkz. Freud 1955*a*.) Olgu hakkında bu notlar yayımlanan öyküde yer almayan önemli miktarda ek ayrıntıyı içermektedirler. Elinizdeki *Pelican Freud Kitaplığı* basımında olgunun bazı karışıklıklarını aydınlatmaya yardımcı olacakları yerlerde sözkonusu malzeme editöryel açıklama olarak kullanılmıştır.

Okura öyküyü izlemesinde yardımcı olabilmek amacıyla, yayımlanan olgu öyküsü ve özgün kayıtlardan çıkarılan bazı zamandizinsel verilerin bazan birbiriyle çelişen taslak niteliğindeki bir listesi eklenmiştir.

Zamandizinsel Veriler

1878	Hastanın doğumu.
1881 (*Yaş 3*)	Babaya karşı hiddet.
1882 (*Yaş 4*)	Fräulein Peter ile ilgili sahne.
1883 (*Yaş 5*)	Büyük bir kız kardeşin ölümü.
1884 (*Yaş 6*)	Ereksiyonlar. Ebeveynlerinin düşüncelerini okudukları düşünceleri.
1885 (*Yaş 7*)	Fräulein Lina ile ilgili sahne. Erkek kardeşini vurma.
1886 (Yaş 8)	Okula başlayış. "Sevgili"sini tanımaya başlama (çocuk olarak).
1890 (*Yaş 12*)	Küçük kıza âşık oluş. Babanın ölümü saplantısı.
1892 (*Yaş 14*) 1893 (*Yaş 15*)	Bu tarihe kadar dindar
1894 (*Yaş 16*) 1895 (*Yaş 17*)	Ara sıra masturbasyon.
1898 (*Yaş 20*)	Sevgilisine âşık oluş. Babanın ölümü saplantısı. Hasta tarafından reddedilen kadının özkıyımı.
1899 (*Yaş 21*)	Sevgilisinin ameliyatı. Babasının ölümü. Masturbasyona başlar.
1900 (Yaş 22)	Masturbasyona karşı yemini. — (Aralık) Sevgilisince reddediliş.
1901 (*Yaş 23*)	Sevgilisinin büyükannesinin hastalığı. Masturbasyona yeniden başlayış.
1902 (*Yaş 24*)	(Mayıs) Teyzenin ölümü ve saplantı nevrozunun patlak vermesi.
1903 (*Yaş 25*)	Evlenme planı. Saplantı nevrozu alevlenir. Sevgilisince ikinci reddediliş. Yazlıkta tatil. Özkıyım düşüncesi.
1904 (*Yaş 26*)	İlk cinsel ilişki
1906 (*Yaş 28*)	"İlk" kötülüğe karşı koruyucular.
1907 (*Yaş 29*)	(Ağustos) Askeri Manevralar. — (Ekim) Çözümlemenin başlaması.

[GİRİŞ]

Önümüzdeki sayfaların içeriğinde iki türden konu olacaktır. Önce bir saplantı nevrozu olgusunun öyküsünden bazı parçalar şeklinde özetler vereceğim. Bu olgu uzunluğu, etkilerinin zarar verme gücü ve hastanın ona yüklediği anlam açısından bakıldığında ılımlı şiddette bir olgu olarak sınıflandırılmayı hak eder. Yaklaşık bir yıl kadar süren sağaltım hastanın kişiliğinin tam olarak iyileşmesi ve ketvurmalarının ortadan kaldırılmasıyla sonuçlanmıştır. Daha sonra bu olgudan yola çıkarak ve daha önce çözümlediğim diğer olguları da gözönünde bulundurarak, saplantılı sürecin ortaya çıkışı ve ayrıntılı ruhsal düzeneği üzerine kısa notlar şeklinde bazı bağlantısız anlatımlar kullanacağım ve dolayısıyla konu üzerinde 1896'da yayımlanan ilk gözlemlerimi geliştirebilmeyi umacağım.[1]

Bu tür bir program bana biraz mazur gösterilmeyi gerektirir görünmektedir. Çünkü bu aktarma biçimini tümüyle doğru ve örnek alınması gereken bir yöntem olarak gördüğüm düşünülebilir, oysa gerçekte kendimi bazıları dışsal, bazıları ise konunun doğasında bulunan engellere uydurmaktayım ve yapabilmem olası ya da doğru olsaydı büyük bir hoşnutlukla daha fazlasını aktarırdım. Sağaltım sürecinin tam bir öyküsünü veremezdim çünkü bu, hastamın yaşam koşullarının ayrıntılarına girmemi de kapsardı. Özel bir dikkatle benim tıbbi etkinliklerim üzerinde odaklaşan bir başkentin rahatsız edici ısrarlı ilgisi olgunun aslına sadık bir portresini vermemi engellemektedir. Öte yandan böy-

[1] "Direnç Nöro-Psikozları Hakkında Ek Görüşler", 1896*b* (II. Bölüm "Saplantı Nevrozunun Doğası ve Düzeneği").

lesi koşullarda başka çare kalmadığı için başvurulan çarpıtmaların yarırsız ve karşı çıkılabilir olduklarını giderek daha çok düşünmekteyim. Çarpıtmalar hafif iseler hastayı sağgörüsüz meraktan koruma amaçlarında başarısız olurlar, bunun ötesine geçtiklerinde ise tutarlılığı için gerçek yaşamın küçük ayrıntılarına kesinlikle bağımlı olan malzemenin anlaşılabilirliğini zedeledikleri için çok şeyin kurban edilmesini gerektirirler. Bu ikinci durumu çelişkili bir gerçek izler: Hastanın en mahrem gizlerini açığa vurmak onun hakkındaki en masum ve önemsiz gerçekleri açığa vurmaktan çok daha kolaydır. Çünkü öncekiler onun kimliğine hiçbir ışık tutmazken, genellikle tanınmasına neden olan sonrakiler kimliğinin herkesce anlaşılmasını sağlar.[2]

Bu olgunun öyküsünü ve sağaltımını bu kadar kesin ve ağır bir biçimde kısaltmış olmamın özürleri bunlar ve kendimi saplantı nevrozunun ruhçözümsel incelenmesinin sadece bazı bağlantısız sonuçlarının anlatılmasıyla sınırlamış olmama daha inandırıcı nedenler de sunabilirim. Ağır bir saplantı nevrozu olgusunun karmaşık dokusuna tam olarak nüfuz etmeyi henüz başaramadığımı itiraf etmeliyim ve eğer çözümlemeyi yeniden yapmam gerekseydi çözümleme aracılığıyla bildiğimiz ya da kuşkulandığımız yapıyı üzerine eklenmiş sağaltıcı işlemler aracılığıyla başkaları için görünür hale getirmek olanaksız olurdu. Bunu yapabilmenin güçlüğüne en büyük katkıyı yapan hastanın dirençleri ve bunların anlatılış biçimleridir. Ancak saplantı nevrozunun bunların dışında bile anlaşılması kolay bir şey olmadığı —bir histeri olgusundan çok daha zor— kabul edilmelidir. Doğrusu aslında bunun zıddını bulmayı umabilirdik. Saplantı nevrozunun dili —gizli düşüncelerini dile getirmede kullandığı araçlar— sanki histerinin dilinin yalnızca bir lehçesi gibidir; ancak bu lehçe bilinçli düşüncemizin benimse-diği anlatım biçimleriyle histerinin diline kıyasla çok daha yakından ilişkili olduğu için yolumuzu çok daha kolay bulabilmemizi sağlayacak bir lehçedir. Bunların da ötesinde bizim için hiçbir zaman anlaşılabilir olamayacak bir zihinsel süreçten bir bedensel tutuluşa atlamayı —histerik konversiyon— içermez.

---

[2][Freud, *Gesammelte Schriften*'in (1924) 8. cildine eklenen "Dora" olgu öyküsündeki bir dipnotta, söz konusu olgunun hastanın izniyle yayımlandığını açık bir şekilde belirtmektedir. Bkz. *P.F.L.*, 8, 42-3*n*.]

Bu beklentilerimizin gerçeklerle doğrulandığını göremememizin tek nedeni belki de saplantı nevrozu ile daha az karşılaşmamızdır. Ağır derecede saplantı nevrozu olan kişiler histerik hastalardan daha seyrek olarak çözümlemeci sağaltıma başvurmaktadırlar. Günlük yaşamlarında da durumlarını becerebildiklerince uzun süre gizlemekte ve yakınmaları, akciğer tüberkülozu olan ve sanatoryuma başvurduklarında reddedilecekleri (artık yarar görmeyecekleri için) döneme dek bekleyen hastalar gibi çok ileri bir evreye gelince bir hekime başvurmaktadırlar. Bu kıyaslamayı daha çok şunun için yapmaktayım: Tıpkı az önce sözünü ettiğim süreğen bulaşıcı hastalıkta olduğu gibi erken bir evrede ele alınan ağır saplantı nevrozu olgularında da, hafiflerdekinden az olmayan birtakım parlak sağaltıcı başarılara yönelebiliriz.

Bu koşullar altında gerçekleri bilindikleri ve aktarılmaları yasal olan tamamlanmamış ve eksik biçimiyle bildirmek dışında seçenek yoktur. Bu sayfalarda sunulan bilgi kırıntıları olabildiğince zahmetli bir biçimde toplanmış olmalarına karşın pek doyurucu görünmeyebilirler; ancak başka araştırmacıların çalışmaları için bir başlangıç noktası işlevi görebilirler ve ortak çabalar olasılıkla bireysel çabanın ulaşabileceğinden daha ileri bir başarıyı sağlayabilir.

I

OLGU ÖYKÜSÜNDEN SEÇİLMİŞ PARÇALAR

ÜNİVERSİTE mezunu bir genç adam çocukluğundan beri varolan, ancak son dört yılda belli bir yoğunluğa ulaşan saplantılarından yakınarak başvurdu bana. Bozukluğunun temel özellikleri çok düşkün olduğu iki insanın —babası ve hayran olduğu bir kadın— başlarına birşey gelebileceği şeklindeki *korkular* idi. Bunların yanında *zorlantılı itkilerinin* farkına varmıştı, örneğin gırtlağını jiletle kesme şeklinde bir itki gibi. Daha sonra yasaklar üretmişti ve bunlar bazan oldukça önemsiz şeylerle ilişkiliydi. Bu düşünceleriyle savaşarak yıllarını harcadığını ve böylece yaşamının akışında çok şey yitirdiğini belirtiyordu. Çeşitli sağaltım biçimlerini denemiş ve yakınlarındaki bir sanatoryumdaki hidroterapi kürü dışında hiçbirinin yararını görmemişti. Bu yararlanmanın tek nedeninin orada gerçekleşen bir tanışmanın yol açtığı düzenli cinsel ilişkiler olduğunu düşünüyordu. Burada böylesi fırsatlara sahip değildi ve sadece düzensiz aralıklarla ve çok az cinsel ilişki kuruyordu. Fahişelerden iğreniyordu. Genelde cinsel yaşamının güdük bırakıldığını belirtiyordu, masturbasyon cinsel yaşamında küçük bir yere sahip olmuştu, o da 16 ya da 17 yaşında iken. Cinsel gücü normal idi, ilk cinsel ilişkisini 26 yaşında gerçekleştirmişti.

Bana iyi düşünen ve zeki bir insan izlenimi vermişti. Cinsel yaşamı üzerine bu kadar vurgu yapmasına yol açan nedenleri sorduğumda buna benim kuramlarım hakkında bildiklerinin neden olduğu yanıtını verdi. Aslında yazdıklarımın hiçbirini okumamıştı. Kısa bir süre önce kitaplarımdan birinin[3] sayfalarını karıştırırken bazı garip sözel çağrışımların açıklamalarına rastlamış, bunlar ona düşüncelerine eşlik eden

---

[3] *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi* [1901*b*].

"düşünce uğraşlarının" bazılarını o denli anımsatmıştı ki kendisini benim ellerime teslim etmeye karar vermişti.

(A) SAĞALTIMIN BAŞLANGICI

Ertesi gün kendisini sağaltımın tek koşuluna teslim etmeye söz vermesini istedim. Yani aklına gelen her şeyi kendisine nahoş gelse de, önemsiz ya da ilgisiz veya anlamsız görünse de söylemeliydi. Ardından hoşuna giden herhangi bir konuyla çağrışımlarını başlatmasını istedim ve şöyle başladı:[4]

Çok değer verdiği bir arkadaşı vardı. Herhangi bir kriminal itki ile işkence çekmeye başladığında her zaman ona gidiyor ve kendisini bir suçlu olarak hor görüp görmediğini soruyordu. Arkadaşı da onun kusursuz davranışları olan biri olduğunu ve olasılıkla çocukluğundan beri yaşamı hakkında karamsar düşünceler geliştirme alışkanlığını edindiğini belirten inandırıcı sözcüklerle ona manevi destek vermekteydi. Daha önce de başka bir insan kendisi üzerinde benzer bir etkiye sahip olmuştu. Bu insan kendisine ilgi gösteren ve özgüvenini çok üst düzeye yükselten ve kendisini zeki bir insanmış gibi görmesini sağlayan ondokuz yaşındaki bir öğrenci idi (kendisi o sırada ondört ya da onbeş yaşındaydı). Bu öğrenci daha sonra onun özel öğretmeni olmuş ve aniden davranışlarını değiştirerek ona bir geri zekâlıymış gibi davranmaya başlamıştı. Sonunda bu öğrencinin kızkardeşlerinden biriyle ilgilendiği dikkatini çekmiş ve kendisiyle eve kabulünü sağlamak için ilgilendiğini ayırdetmişti. Bu yaşamının ilk büyük darbesi olmuştu.

Daha sonra belirli bir geçiş olmaksızın konuşmasını şöyle sürdürdü:

---

[4]Aşağıdakiler sağaltım gününün akşamında yazılan notlara dayanmaktadır ve hastanın sözlerinden anımsadıklarıma olabildiğince sadıktır. Sağaltım sırasında hastanın söylediklerini not alma eyleminin karşısında olduğumu belirtmenin zorunlu olduğunu düşünüyorum. Hekimin dikkatinin azalması hastaya olgu öyküsünün yeniden yazılması sırasında gerçekleştirilebilecek kesinlik artışından daha çok zarar verir. [Yukarıda Editör'ün Girişi bölümünde s. 30'da Freud'un bu olgu ile ilgili özgün notlarına ilişkin bilgileri okuyunuz.]

(B) ÇOCUKLUK DÖNEMİ CİNSELLİĞİ

"Cinsel yaşamım çok erken başladı. Dördüncü ya da beşinci yaşımdan bir sahne anımsayabiliyorum. (Altı yaşımdan sonra her şeyi anımsayabiliyorum.) Bu sahne yıllar sonra oldukça açık biçimde kafamda canlandı. Fräulein Peter adlı çok hoş bir genç mürebbiyemiz vardı.[5] Bir akşam kanepede yarı giyinik uzanmış birşeyler okuyordu. Ben yanına uzanmıştım ve eteğinin altına girmeme izin vermesini rica ettim. Bana başkalarına bundan hiç söz etmemek koşuluyla istediğimi yapabileceğimi söyledi. Üzerinde pek birşey yoktu, beni çok garip etkileyen cinsel organlarını ve bedenin alt kısmını elledim. Bu olaydan sonra dişi bedenini görmek için yakıcı ve işkence çektiren bir merakla başbaşa kalmıştım. Kaplıcalarda (mürebbiyem ve kızkardeşlerimle birlikte gitmeme hâlâ izin verilmekteydi) mürebbiyemin soyunması ve suya girmesini ne denli heyecanla beklediğimi hâlâ anımsayabiliyorum. Altı yaşımdan sonrasıyla ilgili daha çok şey anımsayabiliyorum. O sıralarda başka bir mürebbiyemiz vardı, o da genç ve güzeldi. Kalçalarında apseleri vardı, geceleri onları sıkardı. Merakımı doyurmak için o anları sabırsızlıkla beklerdim. Kaplıcalarda da durum aynıydı, ancak Fräulein Lina öncülünden daha çekingendi. (Arada sorduğum bir soruyu "Kural olarak onun odasında uyumazdım, daha çok ebeveynlerimle uyurdum" diye yanıtladı.) "Herhalde yedi yaşlarında iken gerçekleşen bir sahne anımsıyorum.[6] Bir akşam birlikte oturuyorduk — mürebbiye, aşçı, bir başka hizmetçi kız, ben ve benden 18 ay küçük olan erkek kardeşim. Genç kadınlar aralarında konuşuyorlardı ve birden Fräulein Lina'nın

---

[5]Önceleri bir çözümlemeci olan Dr. Alfred Adler bir makalesinde hastaların *ilk* sözlerinin özel önemine dikkat çekmiştir. Hastanın açılış sözcükleri erkekler tarafından gerçekleştirilen etkilere, başka deyişle yaşamındaki eşcinsel nesne seçimi dönemine vurgu yapmıştır, ancak hemen ardından daha sonra büyük önem kazanan ikinci bir *motif*, yani kadın ile erkek arasındaki çatışma ve ilgilerinin zıtlaşması söz konusu edilmiştir. İlk hoş mürebbiyesini bir erkeğin ilk adı olabilecek soyadı (Peter) ile anımsaması gerçeği de bu bağlantı kapsamında değerlendirilmelidir. Viyana orta sınıf çevrelerinde bir mürebbiyeyi ilk adıyla çağırmak daha yaygındır ve genellikle bu adlarıyla anımsanırlar. —[Özgün basımda (1909) bu dipnotun ilk sözcükleri şöyledir: "Meslektaşım Dr. Alfred Adler..." 1913'te şimdiki biçimlerine değiştirilmişlerdir.]

[6]Hasta daha sonra bu sahnenin olasılıkla bir ya da iki yıl daha geç gerçekleştiğini belirtti.

şöyle dediğini ayırdettim: "Bu küçüğüyle yapılabilir; ancak Paul (bu bendim) çok sakar, bunu kesinlikle beceremez." Neden söz edildiğini açık olarak anlayamadım, ancak küçümsemeyi duyumsadım ve ağlamaya başladım. Lina beni rahatlattı ve bana bakımından sorumlu olduğu bir küçük erkek çocukla o tür bir şey yapan bir kızın aylarca hapiste tutulduğunu anlattı. Aslında bana kötü herhangi bir şey yaptığına inanmıyorum, ancak onunla birlikte birçok özgürlüğü tattım. Yatağına girdiğimde onu soyar ve ona dokunurdum ve o hiç karşı çıkmazdı. Çok zeki değildi ve çok güçlü cinsel istekleri olduğu belliydi. Yirmiüç yaşında bir çocuğu olmuştu. Ardından çocuğun babasıyla evlendi ve bugün artık Frau Hofrat.[7] Şimdilerde bile ona sık sık sokakta rastlarım.

"Altı yaşındayken ereksiyonlarla başım beladaydı ve bir keresinde onlardan yakınmak için anneme gittiğimi biliyorum. Bunu yaparken yenmem gereken bazı kuruntularımın olduğunu da biliyordum. Çünkü bu konu ile düşüncelerim ve meraklarım arasında bir bağlantı olduğunu duyumsuyordum ve o sıralarda *ebeveynlerimin düşüncelerimi bildiği* şeklinde hastalıklı bir düşüncem vardı. *Bunu kendime anne ve babamın düşüncelerimi onları kendim duymaksızın yüksek sesle söylediğim sırada duymuş olabileceklerini düşünerek açıklıyordum.* Bunları hastalığımın başlangıcı olarak görüyorum. Beni çok hoşnut eden belli insanlar vardı, kızlar. Onları *çıplak görmek* için çok güçlü bir isteğim vardı. Ancak bunu isterken, içimde *böylesi şeyleri düşünürsem bazı şeylerin olacağı ve bunların olmasını engellemek için her şeyi yapmam gerektiği şeklinde acayip bir duygu* vardı."

(Bir soruyu yanıtlarken bu korkulardan örnek verdi: "Örneğin *babamın ölebileceği* korkusu.") "Babamın ölümüyle ilgili düşünceler çok küçük bir yaşta ve uzun bir süre boyunca zihnimi kapladı ve beni çok üzdü."

Görüşmenin bu noktasında *hâlâ* (s. 35) hastanın saplantılı korkularını oluşturan babasının yıllarca önce öldüğünü şaşkınlıkla öğrendim.

---

[7][Bir Avusturya unvanı olan *"Hofrat"* ünlü hekim, avukat, üniversite profesörleri, devlet görevlisi vb.ye ödül olarak verilirdi. Çağdaş İngiltere'deki şövalyelikle eşdeğer olabilir.]

Hastanın sağaltımın ilk saatinde tanımladığı altıncı ya da yedinci yaşında gerçekleşen olaylar onun sandığı gibi sadece hastalığının başlangıcı değil hastalığın ta kendisiydiler. Bu hiçbir temel öğenin eksik olmadığı dört dörtlük bir saplantı nevrozuydu. İncelenmesi ilerideki hastalığının karmaşık yapılanışı hakkında bir kavrayış edinmemizi sağlayabilecek bir temel organizma, daha sonraki bozukluğun çekirdeği ve ilkörneği ortadaydı. Gördüğümüz gibi çocuk cinsel içgüdünün bir bileşeni olan bakma isteğinin [scopophilia = gözetleyicilik] egemenliği altındaydı. Bunun sonucunda onu hoşnut eden kadın cinsiyetinden insanlarla ilişkili çok güçlü bir isteğin, onları çıplak görme isteğinin içinde sürekli ortaya çıkışı, yineleyişi söz konusuydu. Bu istek daha sonraki saplantılı ya da zorlantılı düşünceye karşılık gelmektedir ve zorlantılı davranış niteliği henüz isteğin içinde bulunmuyorsa bunun nedeni benliğin bu isteğe henüz tam muhalefet sergilememesi ve onu henüz kendisine yabancı bir şey olarak kabul etmemesidir. Bununla birlikte bu isteğe şu ya da bu kaynaktan gelen bir karşı çıkma o sırada devrededir, çünkü isteğin ortaya çıkışına her zaman rahatsız edici bir duygu eşlik etmektedir.[8] Bu genç çapkının zihninde bir çatışma açık bir biçimde gelişmekteydi. Saplantılı istekle yan yana ve onunla yakın ilişki içinde bir saplantılı korku bulunmaktaydı. Bu tür bir isteği duyduğu her zaman kendini korkunç bir şey olacağından korkmaktan alıkoyamıyordu. Bu korkunç bir şey önce karekteristik bir belirsizlik ile örtülüydü ve daha sonra nevrozun her dışavurumunun değişmez özelliği durumuna gelecekti. Ancak bir çocukta bu tür bir belirsizliğin arkasında saklanmış olan şeyin ne olduğunu ortaya çıkarmak güç değildir. Eğer hasta saplantı nevrozunu karakterize eden bulanık genellemelerin yerine belli bir örnek vermeye yönlendirilebilirse, bu örneğin kendisini genellemenin arkasında gizlemeye çalışan özgün ve gerçek şey olduğu kuşku duyulmaksızın farzedilebilir. Bizim hastamızın saplantılı korkusu özgün anlamına geri döndürüldüğünde şu hale gelecektir: "Bir kadını çıplak görme isteği duyarsam babam mecburen ölecektir." Rahatsızlık veren duygu açık bir şekilde bir boş inan ve gizem katıyla boyanmıştı ve şimdiden yaklaşan belayı savuşturmak için bir-

[8] Yine de duyguları hesaba katmaksızın saplantıları açıklama girişimleri yapılmıştır!

şeyler yapma itkilerine yol açmaya başlamıştı. Bu itkiler daha sonra hastanın benimsediği *koruyucu önlemlere* dönüşecekti.

Bulduklarımız şunlardır: Bir erotik içgüdü ve buna karşı bir isyan, henüz zorlantılı hale gelmemiş bir istek ve buna karşı savaşan ve şimdiden zorlantılı bir korku, rahatsızlık verici bir duygu ve savunucu eylemlerin gerçekleştirilmesine yönelik bir itki. Nevrozun dökümü tam olarak biraraya toplanmıştır. Doğrusu başka bir şey daha vardır, yani kendisi söylediğini işitmeksizin düşüncelerini yüksek sesle söylediği için ebeveynlerinin onları bildiği şeklinde garip bir içeriği olan bir tür *sanrı* ya da *delirium.*[9] Çocuğun bu açıklama çabasına girişirken bilinçdışı olarak tanımladığımız ve bu örtülü konu üzerine bilimin ışığını yöneltmek istiyorsak, vazgeçemeyeceğimiz garip zihinsel süreçlerin biraz ayırdında olduğunu varsayarsak çok yanlış bir yola sapmış olmayız. "Düşüncelerimi kendim duymaksızın yüksek sesle söylüyorum" tümcesi haklarında hiçbir şey bilmediği düşünceleri olduğu şeklindeki varsayımımızın dış dünyaya yansıtılması, bastırılmış olanın içsel olarak sezilişi gibi görünmektedir. [s.94'e bkz.]

Durum açıktır. Bu çocukluk çağı elemanter nevrozu her karmaşık olgunluk çağı nevrozu gibi, bir sorun ve belirgin bir saçmalık içermektedir. Çocuğun bu şehvetli isteği duyarsa babasının buna bağlı olarak öleceği şeklindeki düşüncesinin anlamı ne olabilir? Tümüyle saçma mıdır, yoksa bu sözcükleri anlamanın ve onları daha önceki olaylar ve öncüllerin zorunlu bir sonucu olarak görmenin yolları var mıdır?

Başka olaylardan kazanılan bilgileri bu çocukluk çağı nevrozuna uygularsak, başka olgularda olduğu gibi bu olguda da (yani çocuk altı yaşına gelmeden önce) kendiliklerinden unutmaya yenik düşen çatışmaların ve bastırmaların olduğu, ancak arkalarında bu saplantılı korkunun özel içeriğini bir tortu olarak bıraktıkları şeklindeki bir kuşkudan kaçınamayacağız. Daha sonra bu unutulmuş yaşantıları ortaya çıkarmamızın ya da belli bir doğruluk derecesinde yeniden yapılandırabilmemizin ne denli olası olabileceğini öğreneceğiz. Bu arada kuş-

---

[9] [Delirium burada ve makalenin tümünde s. 87'de açıklandığı gibi özel bir anlamda kullanılmıştır. Fransız ve Alman psikiyatrisinde terim sıklıkla İngilizce'deki "delusion" (sanrı —*çev.*) sözcüğünü karşılar.]

kusuz sadece önemsiz bir raslantı olmayan bir gerçeğin, hastanın çocukluk dönemine ilişkin bellek bozukluğunun tam altı yaşında sonlanmasının üzerinde de durulabilir [bkz. s. 37].

Erken çocukluk yıllarında bu biçimde, yani acayip kuruntularla bağlantılı bu tür şehvet uyandırıcı istekler ve savunucu eylemlerin ortaya konmasına eğilim ile başlayan süreğen bir saplantı nevrozu ile karşılaşmak benim için yeni bir şey değil. Başka birkaç olguda da bununla karşılaştım. Her ne kadar tek olası tip değilse de kesinlikle tipiktir. İkinci seansın olaylarına geçmeden önce hastanın ilk cinsel yaşantıları konusuna bir şey daha eklemek istiyorum. Hem kendi içlerinde hem de sonuçları açısından önemli olarak tanımlanabilecekleri tartışma götürebilir. Ancak çözümleme şansına sahip olduğum diğer saplantı nevrozu olgularında da aynı şeylerle karşılaştım. Bu olgular histeri olgularının tersine her zaman erken cinsel etkinlik özelliğine sahiptirler. Saplantı nevrozları ilerde bir psikonevroz oluşturmak üzere gelişen etkenlerin hastanın güncel değil *çocukluk çağı* cinsel yaşamında aranması gerektiğini histeriden daha belirgin bir biçimde ortaya koyar. Bir saplantılı nevrotiğin bugünkü cinsel yaşamı yüzeysel bir gözlemciye sıklıkla çok olağan görünebilir. Gerçekten de genellikle şimdi ele aldığımız örnekten çok daha az hastalık yaratıcı öğeler ve anormallikler sunar.

(C) BÜYÜK SAPLANTILI KORKU

"Sanırım bugün size gelişime en yakın olay olan yaşantıyla başlayacağım. Ağustos ayında ——'daki manevralar sırasındaydı. Öncesinde de birçok saplantılı düşüncelerim vardı ve onlarla kendime eziyet etmekteydim, ancak manevralar sırasında hızla sona erdiler. Muvazzaf subaylara benim gibi kişilerin sadece bir hayli iyi öğrenmekle kalmayıp iyi dayandıklarını da göstermeye çok hevesliydim. Bir gün —'dan kısa bir yürüyüşe başladık. Bir mola sırasında kelebek gözlüklerimi yitirdim ve onları kolayca bulabilecek olmama karşın yola çıkışımızı geciktirmek istemedim ve onlardan vazgeçtim. Viyana'daki gözlükçüme bir sonraki postayla bana yeni bir çift göndermesi için telgraf

çektim. Aynı mola sırasında iki subayın arasında oturmaktaydım. Bunlardan biri Çekçe bir adı olan bir yüzbaşıydı ve hiç değer vermediğim bir insandı. *Açık bir biçimde zulüm düşkünü olduğu için* ona karşı bir tür korku ve çekinme duyumsamaktaydım. Kötü bir adam olduğunu söylemiyorum, ancak subaylar sofrasında ısrarla bedensel cezanın şiddetle uygulanmasını savunurdu ve ben onunla aynı düşüncede olmadığımı kesin bir şekilde belirtmek zorunda kalırdım. Evvet bu mola sırasında konuşmaya başladık ve yüzbaşı bana Doğu'da kullanılan çok korkunç bir cezalandırma hakkında birşeyler okuduğunu söyledi..."

Hasta burada birdenbire durdu, divandan kalktı ve öykünün ayrıntılarının anlatılması konusunda kendisini bağışlamam için yalvardı. Kendi payıma zulümün her türünden hoşlanmadığımı ve ona işkence etmeyi hiç istemediğimi belirttim, ancak ona benim gücümün ötesinde olan şeyler bağışlayamazdım. Benden Ay'ı kendisine vermemi de isteyebilirdi. Dirençlerin yenilmesi sağaltımın yasalarından biriydi ve hiçbir nedenle vazgeçilemezdi. (Seansın başlangıcında bu yaşantısını anlatması gerektiğinde içinde yenmesi gereken çok şey olduğunu söylediğinde ona "direnç" kavramını açıklamıştım.) Sözlerimi yine de bana aktardığı her imalı sözün tam anlamını tahmin etmek için elimden geleni yapacağımı belirterek sürdürdüm. Yoksa kazığa oturtarak öldürmeyi mi düşünüyordu? — "Hayır o değil, ... suçlu bağlanıyordu..." — öylesine belirsiz bir şekilde anlatıyordu ki hangi pozisyonda olduğunu hemen tahmin edemedim. — " . . . bir kavanoz kalçaları üzerine ters olarak yerleştiriliyordu ... içine birkaç sıçan konuyordu ... ve sıçanlar ..." —yine kalktı ve dehşet ve direncin her tür belirtisini göstermekteydi— ".... *içeri giriyordu* ..." — Anüsüne diyerek ona yardımcı oldum.

Öyküsünün tüm önemli anlarında yüzü çok garip, karışık bir ifade takınmıştı. Bu ifadeyi ancak *ayırdında olmadığı hazzına yönelik dehşet* olarak yorumlayabilirdim. Çok zorlanarak konuşmasını sürdürdü: "O anda zihnimde *bunun benim için çok değerli bir insanın başına gelmekte olduğu düşüncesi* çaktı."[10] Doğrudan bir soruya cezalandırmayı

[10]Hasta "düşünce" sözcüğünü kullanmıştı. Daha güçlü ve daha anlamlı "istek" ya da "korku" terimi açıkça sansür edilmişti. Ne yazık ki hastanın tüm sözlerinin alışılmamış garip sessizliğini tam olarak aktaramıyorum.

gerçekleştirenin kendisi olmadığı, sanki bir kişiye bağlı değilmiş gibi gerçekleştirilmekte olduğu yanıtını verdi. Küçük bir cesaretlendirmeden sonra bu düşüncesinin ilişkin olduğu kişinin hayranlık duyduğu hanım olduğunu öğrendim.

Bu düşüncelerin kendisine tümüyle yabancı ve zıt olduğuna beni ikna etmek ve bir silsile halinde izleyen her şeyin zihninden çok olağanüstü bir hızla geçtiğini belirtmek için öyküsünü birden kesti. Bu düşünceyle eşzamanlı olarak her zaman bir "yaptırım", başka deyişle düşlemini gerçekleşmekten alıkoymak için benimsemek zorunda olduğu bir savunucu önlem ortaya çıkmaktaydı. Yüzbaşı bu iğrenç cezalandırmadan söz ettiğinde ve bu düşünce aklına geldiğinde alışılmış formüllerini kullanarak (bir reddetme jestinin eşlik ettiği bir "ama" ve "sen ne düşünüyorsun?" tümcesi) her ikisini savuşturmayı ancak becerebiliyordu. [s. 89 ile karşılaştırınız.]

Bu "her ikisi" beni şaşırttı ve hiç kuşkusuz okuru da şaşırtmıştır. Şimdiye dek sadece bir düşünce —hayranlık duyduğu hanım üzerinde gerçekleştirilen sıçan cezası— duyduk. Şimdi aynı anda ikinci bir düşüncenin aklına geldiğini, yani babasına da aynı cezanın uygulanması düşüncesini itiraf etmek zorunda idi. Babası yıllarca önce öldüğünden bu saplantılı korku birinciden çok daha saçma idi ve yapısına uygun olarak itiraf edilmekten daha uzun bir süre unutulmaya çalışılmıştı.

O akşam aynı yüzbaşı ona postayla gelen bir paketi verip şöyle demişti: "Teğmen A.[11] ücreti[12] sizin adınıza ödedi. Ona borcunuzu ödemelisiniz." Pakette telgrafla istediği gözlükler vardı. O anda aklında bir "yaptırım" şekillenmişti yani *eğer parayı ödemezse* olay gerçekleşecekti — (yani sıçanlarla ilgili düşlem babası ve hanım için gerçekleşecekti). Hemen bu yaptırım ile savaşmak için kendisinin tanış olduğu bir işlem tipine uygun olarak yemin biçimini almış bir emir ortaya çıkmıştı: "*3.80 kronu Teğmen A.'ya ödemelisin.*" Bu tümceyi kendi kendine biraz yüksek bir sesle söylemişti.

İki gün sonra manevralar sona ermişti. Arada geçen süreyi Teğmen A.'ya söz konusu küçük miktarı geri ödeme çabalarıyla harcamış, ancak

---

[11] Bu adların bir önemi yoktur.

[12] [Söz konusu ücret yeni gözlüğün ücretidir. Avusturya'da postahanelerde "teslimde ödeme" sistemi kullanılmaktaydı.]

belirgin *dış* nedenlerin birbirini izlemesi bunu engellemişti. Önce ödemeyi postahaneye giden bir başka subay aracılığıyla gerçekleştirmeyi denemişti. Bu subay postahanede Teğmen A.'ya rastlamadığını söyleyerek parayı geri getirdiğinde ise oldukça rahatlamıştı, çünkü yemini gerçekleştirmenin bu yolu "Parayı Teğmen A.'ya ödemelisin" tümcesini karşılamadığından onu tatmin etmemişti. Sonunda aradığı kişi olan Teğmen A. ile karşılaşmıştı, ancak teğmen onun adına herhangi bir ödeme yapmadığını, posta işleriyle bir ilgisi bulunmadığını ve bunun Teğmen B.'nin işi olduğunu belirterek parayı kabul etmemişti. Bu durum hastamın zihnini karmakarışık etmişti. Yanlış önermeler üzerinde kurulduğu için yeminini tutması olanaksızdı. Güçlüğünü aşmak için çok garip yollar düşünüp bulmuştu. Postaneye her iki teğmenle birlikte gitmeli, A. orada genç kadına *3.80 kronu* vermeli, genç kadın da bunu B.'ye vermeli ve sonra kendisi *3. 80 kronu* yeminin sözcüklerine uygun olarak A.'ya ödemeliydi.

Okurun artık izleyebilmeyi sürdüremediğini duymak beni şaşırtmazdı, çünkü hastanın o günlerdeki dış olaylar ve kendisinin bunlara karşı tepkileri hakkında anlattığı ayrıntılı öykü bile kendi içinde çelişkilerle doluydu ve çok karmakarışık görünmekteydi. Öyküyü ancak üçüncü anlatışında belirsizlikleri ayırdetmesini sağlayabildim ve bellek yanlışlarını ve uğradığı yer değiştirmeleri açığa çıkarabildim. Önemli olanlarını daha sonra kolayca öğreneceğiniz bu ayrıntıları aktarmayacak ve sadece bir şey daha ekleyeceğim. İkinci seansın sonunda hasta bilinçsiz ve sersemleşmiş gibi davrandı. Bana üst üste "yüzbaşı" diye hitap etti. Bunun nedeni olasılıkla seansın başlangıcında ona yüzbaşı N. gibi zulüm düşkünü olmadığımı ve ona gereksiz yere işkence çektirme niyetimin bulunmadığını belirtmemdi.

Bu saat boyunca ondan edinebildiğim tek başka bilgi kırıntısı ta başından beri, bugün söz konusu olandan hiç de daha az sevmediği insanların başına bir şey gelebileceği korkusuna sahip olduğu önceki tüm durumlarda, cezalandırmaların sadece bu dünyadaki yaşantımıza değil, aynı zamanda sonsuzluğa da —öteki dünyaya— gönderme içermekte olduğuydu. Ondört ya da onbeş yaşına dek sofuca dindar, ancak ondan sonra giderek açık düşünceli hale gelmişti ve bugün de öyleydi. İnançları ile saplantıları arasındaki aykırılıkları kendisine şunları söy-

leyerek uzlaştırmaktaydı: "Sonraki dünya hakkında ne biliyorsun? Diğer insanlar ne biliyorlar? Bu konuda hiçbir şey bilinemez. Hiçbir şeyi riske etmiyorsun — hadi yap." Başka yönlerden özellikle açık düşünceli olan biri için bu tartışma biçimi karşı çıkılamaz görünmekteydi ve böylelikle bu sorular karşısında mantığın kesinlikten uzaklığını zamanla vazgeçtiği dinsel inançlarının lehinde kötüye kullanmış oluyordu.

Üçüncü seansta saplantılı yeminini gerçekleştirme çabalarının çok karakteristik öyküsünü tamamladı. O akşam manevraların bitmesinden önce subayların son toplantısı yapılmıştı. "Yedeksubay Beyefendiler" in şerefine kadeh kaldırılışını yanıtlamak ona düşmüştü. İyi konuşmuştu, ancak sanki düşteymiş gibiydi, çünkü zihninin gölgesinde sürekli olarak yemini tarafından işkence görmekteydi. Çok kötü bir gece geçirmişti. Tartışmalı düşünceler ve bunların karşıtları birbirleriyle savaşmaktaydılar. Kuşkusuz temel tartışma yeminin temel aldığı önermenin —Teğmen A.'nın parayı onun adına ödemiş olması— yanlış olduğunun kanıtlanmasıydı. Bununla birlikte kendisini işinin henüz bitmemiş olduğu düşüncesiyle avutmuştu. A. ertesi sabah P—'deki[13] demiryolu istasyonuna giden yolun bir kısmında kendisiyle birlikte yolculuk edecekti ve ondan gerekli yardımı rica etmek için yine zamanı olacaktı.[14] İşin doğrusu bunu yapmamış ve A.'nın yalnız yola çıkmasına göz yummuştu. Ancak emirerine A.'ya bu öğleden sonra onu ziyaret etmek niyetinde olduğunu iletmesi emrini vermişti. Kendisi istasyona sabah dokuzbuçukta ulaşmıştı. Bagajını emanete vermiş ve A.'ya ziyaretini bunlardan sonra gerçekleştirmek niyetiyle küçük kasabada yapması gereken işleri halletmişti. A.'nın askeri görevle gönderildiği köy P— kasabasından yaklaşık bir saat uzaklıktaydı. Postahanenin bulunduğu yere [Z—] trenle yolculuk üç saat sürerdi. Dolayısıyla hesaplarına göre karmaşık planının geçekleştirilmesi P—'den Viyana'ya giden akşam trenini yakalayacak zamanı bırakacaktı. İçinde savaşan düşünceler şunlardı: Bir yandan yüreksizce davrandığını ve açık bir şekilde A.'dan söz konusu fedakarlığı istemenin nahoşluğundan ve onun gözünde aptal durumuna düşmekten kendini

[13][Freud'un özgün kayıtları bu yerin Przemysl olduğunu gösterir.]

[14][S. 80'deki haritaya bakılması bu paragrafı daha kolay izlenir hale getirebilir.]

kurtarmaya çalıştığını ve bu nedenlerle yeminini ihmal ettiğini düşünüyor, öte yandan tam tersine yeminini *gerçekleştirmenin* yüreksizce bir şey olacağını çünkü bunu sadece saplantılarıyla barış içinde kalabilmek adına yapmış olacağını düşünüyordu. Kafa yormaları sırasında çatışan düşüncelerini eşit bir biçimde dengelenmiş bulduğunu ve eylemlerinin sanki Tanrı eliyle belirlenmiş gibi rastlantısal olaylarla belirlenmesine izin verme alışkanlığında olduğunu ekledi. Bundan dolayı istasyondaki bir hamal ona "Saat on treni mi efendim?" diye sorduğunda "Evet" yanıtını vermiş ve gerçekten de on treniyle gitmişti. Böylece bir *emrivaki yaratmış* ve kendini çok rahatlamış duyumsamıştı. İşi yemek vagonunda öğle yemeği için bir yer ayırtmaya dek ileri götürmüştü. Durdukları ilk istasyonda aniden trenden inmek, ters yöne ilk treni beklemek, P—'ye geri dönmek ve Teğmen A.'nın gönderildiği yere yolculuğunu sürdürmek, oradan onunla birlikte postanenin bulunduğu yere üç saatlik tren yolculuğuna çıkmak vs. için hâlâ zamanı olduğu düşüncesi kafasına çakılmıştı. Onu bu planı gerçekleştirmekten alıkoyan sadece yemek vagonunun idare memuruna öğle yemeği için yerini ayırtmış olduğu düşüncesi olmuştu. Bununla birlikte düşüncesini tümüyle terketmemiş, sadece trenden inmeyi bir sonraki durağa dek ertelemişti. Bu şekilde orada yaşayan akrabalarının olması nedeniyle inmenin kendisine olanaksız göründüğü bir istasyona gelinceye dek bir istasyondan diğerine savaşımını sürdürmüştü. Sonra Viyana'ya dek gitmeye, orada arkadaşını aramaya ve her şeyi onun önüne sermeye, arkadaşı kararını verdikten sonra P—'ye dönen gece trenini yakalamaya karar vermişti. Bunun makul olup olmayacağı konusunda kuşkularını dile getirdiğimde bir trenin varışı ile diğerinin kalkışı arasında yarım saatlik boş bir zamanın olduğunu belirtti. Bununla birlikte Viyana'ya vardığında arkadaşını bulacağına güvendiği restoranda bulamamış ve gece onbire dek ona ulaşamamıştı. Aynı gece arkadaşına bütün öyküyü anlatmıştı. Arkadaşı ellerini şaşkınlıkla tutmuş ve hâlâ bir saplantıyla acı çektiğinden kuşkulandığını belirterek onu yatıştırmış, o gece çok iyi uyumuştu. Ertesi sabah birlikte 3.80 *kronu* göndermek için gözlükleri içeren paketin teslim edildiği postaneye [Z—] gitmişlerdi.

Öyküsünde varolan çeşitli çarpıtmaları düzeltmeye başlayabileceğim başlangıç noktasını sağlayan bu son sözcüklerdi. Arkadaşı aklını başına getirdikten sonra söz konusu küçük miktarda parayı Teğmen A. ya da Teğmen B.'ye iade etmemiş, doğrudan postaneye teslim etmişti. Bundan dolayı paketin üzerinde belirtilen miktarda parayı *başka hiç kimseye değil de postanedeki görevliye* borçlu olduğunu yolculuğuna çıkmadan önce de biliyor olmalıydı. Aslında bunu yüzbaşı parayı ödemesi gerektiğini belirtmeden önce ve kendisi yeminini etmeden önce de bilmekteydi, çünkü gaddar yüzbaşıyı tanımadan birkaç saat önce bir başka yüzbaşıyla tanışma fırsatını bulduğunu ve bu yüzbaşının kendisine olayların gerçek akışını anlattığını şimdi anımsıyordu. Bu yüzbaşı kendisinin adını duyunca kısa bir süre önce postanede bulunduğunu ve *oradaki genç bayanın* kendisine teslimde ödenme kaydıyla bir paket gelmiş olan bir Teğmen L. (yani hasta) tanıyıp tanımadığını sorduğunu anlatmıştı.Yüzbaşı tanımadığı yanıtını vermişti, ancak genç bayan bilinmeyen teğmene güvenebileceği kanısındaydı ve lâf arasında ücreti kendisinin ödeyeceğini belirtmişti. Böylece hasta ısmarladığı gözlüklere sahip olmuştu. Gaddar yüzbaşı kendisine paketi verip *3.80 kronu* A.'ya ödemesini rica ederken bir yanlış yapmıştı ve hastanın bunun yanlış olduğunu biliyor olması gerekmekteydi. Bunlara karşın bu yanlış üzerine kurulmuş olan ve sonunda kendisine bir işkence olması kaçınılmaz olan bir yemin etmişti. Böyle davranmakla tıpkı öyküsünü bana anlatırken yaptığı gibi, kendi içinde de diğer yüzbaşıyla olan olayı ve postanede kendisine güvenen genç bayanın varlığını gizli tutmuştu. Bu düzeltme yapıldığında davranışının önceye göre çok daha anlamsız ve anlaşılmaz olduğunu kabul etmek gerek.

Arkadaşından ayrıldıktan ve ailesinin yanına döndükten sonra kuşkuları yeniden ortaya çıkmıştı. Arkadaşının tartıştığı düşüncelerin kendisininkilerden hiç farklı olmadığını görmüştü ve geçici rahatlamasının arkadaşının kişisel etkisinden başka bir şeye bağlanamayacağı gibi bir sanrı içinde değildi. Bir hekime danışma kararı sanrısına şöylesi ustaca bir biçimde eklenmişti. Hekime sağlığını kazanması ve Teğmen A. ile ilişkili olarak planladığı eylemlerin benzerlerini gerçekleştirmesi için gerekli eyleme geçme sertifikasını vermesi için gi-

decekti. Bu durumda teğmen hiç kuşkusuz sertifika nedeniyle ondan 3.80 kronu kabul etmek zorunluluğu duyacaktı. Tam bu sıralarda benim bir kitabımın eline geçmesi rastlantısı seçimini bana yöneltmişti. Bununla birlikte benden bir sertifika isteğinde bulunmadı. Benden istediği çok mantıklı olarak sadece saplantılarından kurtarılmaktı. Aylar sonra direnci zirvede olduğu sırada bir kez daha P—'ye gitmek, Teğmen A.'yı aramak ve ona parayı iade etmek saçmalığını sürdürmek eğilimi duydu.

(D) SAĞALTIMIN DOĞASINA GİRİŞ

Okur hastanın sıçanlar hakkındaki garip ve anlamsız saplantıları üzerine ne tür bir ışık tutacağımı hemen işitmeyi beklememelidir. Ruhçözümlemesinin gerçek tekniği hekimin merakını baskılamasını gerektirir ve sağaltım sırasında hangi konuların birbirini izleyeceğini seçmede hastaya tam bir özgürlük tanır. Bu nedenle dördüncü seansta hastayı şu soruyla kabul ettim: "Evet bugün nasıl bir yol izlemeye niyetlisiniz?"

"Size en önemli olduğunu düşündüğüm ve ta baştan beri bana işkence eden bir şeyi anlatmaya karar verdim." Ardından dokuz yıl önce amfizem [bir akciğer hastalığı —*çev.*] sonucunda ölen babasının son hastalığının öyküsünü ayrıntılarıyla anlattı. Bir akşam durumun kriz aşamasına gelebilecek düzeyde olduğunu düşünerek hekime tehlikenin ne zaman geçmiş kabul edilebileceğini sormuştu. Yanıt "öbürgün akşamüzeri" olmuştu. Babasının bu kadar yaşayamayacağı hiç aklından geçmemişti. Gece onbirde bir saatliğine dinlenmek üzere uzanmıştı. Saat birde uyanmış ve bir hekim arkadaşı kendisine babasının öldüğünü söylemişti. Kendisini ölümü sırasında babasının yanında olmadığı için kınamış, hemşire babasının son günlerden birinde onun adını ünlediğini ve hemşire yatağının başına geldiğinde "Gelen Paul mü?" dediğini anlattığında kınama yoğunlaşmıştı. Annesi ve kızkardeşlerinin de kendilerini benzer bir biçimde kınamaya eğilimli olduklarının farkına vardığını düşünmüştü, ancak onlar bu konuda hiçbir şey konuşmamışlardı. Başlangıçta kınama onu çok rahatsız etmemişti. Uzun bir

süre babasının öldüğü gerçeğinin ayırdına varmamıştı. Güzel bir fıkra işittiğinde her zaman kendi kendine "babama bunu anlatmalıyım" demişti. İmgelemi de babasıyla doluydu ve kapı çalındığında sık sık "babam geliyor" diye düşünüyor ve bir odaya girdiğinde babasını içerde bulmayı umuyordu. Babasının ölmüş olduğunu hiçbir zaman unutmamış olmasına karşın, hayaletimsi bir görüntü görme olasılığı onu hiç korkutmamış, tersine bunu çok istemişti. Ancak onsekiz ay sonra ihmali yeniden aklına gelmiş, onu çok kötü rahatsız etmeye başlamıştı, o da kendi kendisine bir suçlu gibi davranmaya başlamıştı. Ortaya çıkarıcı neden evli bir teyzenin ölümü ve yaslı aileye yaptığı ziyaret olmuştu. Bu andan sonra saplantılı düşüncelerinin yapısını öteki dünyayı kapsayacak şekilde genişletmişti. Bu gelişimin ilk sonucu ciddi bir biçimde çalışamaz duruma gelmesi olmuştu.[15] O günlerde kendisini ayakta tutan tek şeyin kendini kınamasını, çok abartılı olduğunu belirterek süpürüp atan arkadaşının verdiği teselli olduğunu belirtti. Bunu duyunca ruhçözümsel sağaltımın temelinde yatan ilkelere dikkatini çekme şansını yakaladım. Söze şöyle başladım: Bir duygu ile onun düşünsel içeriği arasında *uygunsuz bir birliktelik* olduğunda (olgumuzda kendi kendini suçlamanın yoğunluğu ile bunun nedeni arasında) meslek dışından bir kişi duygunun bu durum için çok fazla olduğunu —yani abartıldığını— ve sonuç olarak kendini kınamayı izleyen çıkarsamanın (hastanın bir suçlu olduğu çıkarsaması) yanlış olduğunu söyleyecektir. Bir hekim ise aksine şöyle der: "Hayır. Duygu doğrudur. Suçluluk duygusu kendi içinde tartışmaya açık değildir. Ancak bilinmeyen (*bilinçdışı*) ve araştırılmayı gerektiren başka bir içeriğe aittir. Bilinen düşünsel içerik bugünkü durumuna yanlış bir bağlantı sonucu gelmiştir. Herhangi bir düşünsel içerik olmaksızın güçlü duygular yaşamaya alışık değiliz, bu yüzden eğer içerik ortada görünmüyorsa şöyle ya da böyle uygun olan başka bir içeriğe yerine-geçen olarak ya-

[15] Hastanın daha sonra bu dönem hakkında aktardığı daha ayrıntılı tanım bunun onun üzerinde yarattığı etkinin anlaşılmasını olası kıldı. Eşinin yitimine ağlayan amcası hiddetle şöyle demişti: "Diğer erkekler olası her tür düşkünlüğe açıktırlar, ama ben sadece bu kadın için yaşadım!.." Hasta amcasının babası için kinayeli sözler söylediğini ve onun evlilikteki sadakatı hakkındaki kuşkularını dile getirdiğini kurgulamıştı; amcası sözlerinin bu biçimde yorumlanmasını kesinlikle reddetmişse de onların etkilerine karşı koymak artık olası değildi.

pışırız, tıpkı polisin gerçek katili yakalayamadığında yerine yanlış birini tutuklaması gibi. Ayrıca bir yanlış bağlantı olması gerçeği mantıksal süreçlerin işkence eden düşünce ile savaşmakta güçsüz kalışının nedenini açıklamanın tek yoludur." Soruna bu yeni bakış biçiminin bazı güç sorunların ani ortaya çıkışına yol açtığını teslim ederek sözlerimi sonlandırdım, çünkü babasına karşı suçlu olduğu şeklindeki kınamasının doğrulandığını nasıl kabullenebilirdi? Hele gerçekte ona yönelik bir suçu asla işlemediğini bilmesi gerekirken. Bir sonraki seansta söylemiş olduklarıma büyük ilgi gösterdi ancak kendi deyimiyle birkaç kuşkusunu ortaya atmaya cüret etti. Kendini kınamanın yani suçluluk duygusunun doğrulandığını öğrenmenin nasıl olup da iyileştirici bir etkiye sahip olabileceğini sordu. Bu etkiyi doğuran şeyin bilgilenme değil, kınamanın gerçekte bağlantılı olduğu bilinmeyen içeriğin meydana çıkarılması olduğunu açıkladım. —Evet sorusunun yöneldiği tam da bu noktaydı.— Ardından *bilinç ile bilinçdışı arasındaki ruhsal farklılıklar*, bilinçli olan her şeyin bir aşınma sürecine uğradığı, oysa bilinçdışı olanın göreli olarak değişemez olduğu gerçeği üzerine bazı kısa yorumlar yaptım ve sözlerimi odamda bulunan antikalara yönelerek örnekledim. Gerçekte sadece bir gömütte bulunmuş nesnelerdi ve gömülmeleri korunmalarını sağlamıştı: Pompei'nin yıkımı şimdi başlamaktaydı, çünkü kazılıp ortaya çıkarılmıştı. — İkinci sorusu kişinin meydana çıkarılan şeye karşı tutumunun ne olacağının bir garantisi olup olmadığıydı. Onun düşüncesine göre bir kişi hiç kuşkusuz kendini kınamasını yenecek şekilde davranırken bir diğeri böyle davranmayacaktı. — Hayır dedim, her olguda duygu, koşulların doğasının bir sonucu olarak —daha çok da çalışmanın gelişimi sırasında— aşılmakta idi. Pompei'yi korumak için her tür çaba sarfedilmişti, oysa insanlar böylesi işkence edici düşüncelerden kurtulmak için çok istekliydiler. —Kendini kınamanın dışsal ilkelerin değil sadece kişinin kendi içsel törel ilkelerinin çiğnenmesinden doğabileceğini düşünmüştü. — Ona katıldım ve sadece dışsal bir yasayı çiğneyen kişinin sıklıkla kendisini bir kahraman olarak gördüğünü belirttim. Sözlerini sürdürdü. — Dolayısıyla böylesi bir oluşum sadece *kişiliğin dağılması* önceden varolduğunda olasıydı. Kişiliğinin yeniden bütünleşmesini başarma olasılığı var mıydı? Eğer bu gerçekleştirilebilir bir şey ise yaşamının başarısını

gerçekleştirebileceğini, hem de birçok insandan daha iyisini yapabileceğini düşünüyordu. — Kişiliğinde bölünme düşüncesine tümüyle katıldığım yanıtını verdim. Yapacağı tek şey bu yeni zıtlığı, törel kendilik ile günahkâr olan arasındaki zıtlığı az önce sözünü ettiğim zıtlık ile, yani bilinçli ile bilinçdışı olan arasındaki zıtlıkla bağdaştırmaktı. Törel kendilik bilinçli olan, günahkâr kendilik de bilinçdışı olandı.[16] Ardından kendisini törel değerlere düşkün bir kişi olarak görmesine karşın *çocukluğunda* diğer kendilik'inden gelen şeyler yapmış olduğunu oldukça açık bir biçimde anımsayabildiğini söyledi. — Burada tesadüfen bilinçdışının temel özelliklerinden birini, yani *çocukluk* ile ilişkisini bulduğunu belirttim. Bilinçdışı çocuksu olandı; kendilik'in çocukluk döneminde ondan ayrılan ve sonraki gelişim evrelerini paylaşmayan ve sonuçta *bastırılmış* duruma gelen parçasıydı. Hastalığını oluşturan istençdışı düşüncelerden sorumlu olan, bu bastırılmış bilinçdışının türevleriydi. Artık bilinçdışının bir başka özelliğini daha kavrayabilirdi ve bu kendi kendine yapmasına memnuniyetle izin vereceğim bir buluştu. — Bu ani bağlantı konusunda söyleyebilecek ek bir şey bulamadı, bunun yerine bu kadar uzun süreli değişiklikleri iptal etmenin olası olup olmadığı konusundaki kuşkularını dile getirdi. Özellikle öteki dünya hakkındaki düşüncesine karşı ne yapılabilirdi, çünkü mantıkla çürütülebilecek cinsten bir düşünce değildi. — Ne durumunun ciddiliğini ne de patolojik yapılanmalarının önemini reddetmediğimi belirttim. Öte yandan genç oluşu ve kişiliğinin sağlamlığı çok lehinde şeylerdi. Bu arada kendisi hakkında edindiğim iyi izlenimler hakkında birkaç söz daha ettim ve bu ona gözle görülebilir bir haz verdi.

Bir sonraki seansta çocukluğundaki bir olayı anlatması gerektiğini söyleyerek söze başladı. Daha önce anlattığı gibi [s. 38] yedi yaşından beri ebeveynlerinin düşüncelerini tahmin ettikleri korkusuna sahipti ve bu korku gerçekte tüm yaşamı boyunca süregelmişti. Oniki yaşındayken bir arkadaşının kızkardeşi olan bir küçük kıza âşık olmuştu. (Sor-

[16]Bunların tümü kuşkusuz sadece kaba anlamda doğrudur, ancak konuya bir giriş işlevi görmektedirler.

duğum soruya yanıt olarak aşkının tensel olmadığını, çok küçük olduğundan onu çıplak olarak görmek istemediğini belirtti.) Ancak küçük kız ona istediği kadar sevgi göstermemişti. Bunun üzerine başına bir talihsizlik gelirse kızın kendisine sevgi göstereceği düşüncesi aklına takılmıştı ve böylesi bir talihsizliğe örnek olarak babasının ölümü düşüncesi zihnini zorlamıştı. Bu düşünceyi anında ve güçlü bir biçimde reddetmişti. Şimdi bile bu biçimde ortaya çıkanın bir "istek" olabileceği olasılığını kabul edemiyordu, "bir düşünce dizisi"nden başka birşey olamayacağı açıktı.[17] — Karşı çıkarak eğer bir istek değildiyse neden reddettiğini sordum. — Sadece içeriğinden, babasının ölmesi gerektiği düşüncesinden dolayı yanıtını verdi. — Tümceye *hükümdara karşı işlenen suç* içeren bir tümceymiş gibi davrandığını belirttim, elbette "İmparator bir ahmaktır" demek ya da "Eğer birisi ona . . . derse beni de hesaba katmak zorunda kalacaktır" diyerek yasak sözcükleri gizlemenin eşit derecede cezalandırılabilir olduğu bilinen bir şeydi. Şiddetli bir biçimde reddettiği düşünceyi böylesi bir reddetme olasılığını dışlayacak bir söyleyiş biçiminin içine kolayca ekleyebileceğimi ekledim: Örneğin, "Babam ölürse kendimi onun mezarı üzerinde öldürceğim." — Sarsılmıştı ancak karşı çıkışını bırakmadı. Bu nedenle babasının ölmesi düşüncesinin ilk ortaya çıkışı olmadığından kuşkum olmadığını belirterek tartışmayı kestim, hiç kuşkusuz daha önceden ortaya çıkmıştı ve bir gün bunun tarihinin aslını arayıp bulmalıydık. — Çok benzer bir düşüncenin zihninde ikinci kez, babasının ölümünden altı ay önce çaktığını anlatarak sözlerini sürdürdü. O sırada[18] hanıma âşıktı, ancak parasal engeller onunla evliliği düşünmesini olanaksız kılıyordu. Derken *babasının ölümünün kendisini evlenebilecek kadar zengin yapabileceği* düşüncesi aklına gelmişti. Kendini bu düşünceye karşı savunurken babasının ona hiçbir şey miras bırakmamasını ve böylece bu korkunç kayıp için hiçbir telafiye sahip olmamasını isteme aşırılığına dek uzanmıştı. Aynı düşünce daha ılımlı bir biçimde olmasına karşın babasının ölümünden önceki gün üçüncü kez aklına gelmişti. Ardından şöyle düşünmüştü: "Şu anda en çok sevdiğimi kaybedecek olabilirim" ve bunu yalanlama izlemişti: "Hayır yitirilmesi

[17] Bu tür eğretilemeleri sevenler sadece saplantılı nevrotikler değildir.

[18] Yani, on yıl önce!

senin için daha acı dolu olabilecek bir başka kişi var."[19] Bu düşünceler onu çok şaşırtmıştı, çünkü babasının ölümünün hiçbir zaman bir isteğinin değil, ancak korkusunun konusu olabileceğinden emindi. — Bu sözcükleri etkili bir biçimde telaffuz etmesinden sonra kuramın yeni bir kısmına daha dikkatini çekmenin uygun olacağını düşündüm. Ruhçözümsel kurama göre her korkunun şu anda bastırılmış durumda olan eski bir *isteğe* karşılık gelmekte olduğunu belirttim, bundan dolayı söylediğinin tam tersine inanmak zorundaydık. Bu bir başka kuramsal gerek ile de, yani bilinçdışının bilincin tam zıttı olması ile de uyumlu olacaktı. — Bu söylediklerimle ileri derecede altüst olmuştu ve inanmamış görünüyordu. Babasını dünyadaki herkesten daha çok sevdiği gözönüne alındığında böylesi bir isteğe nasıl sahip olmuş olabileceğini merak ediyordu, hiç kuşkusuz bunu yapmasının babasının yaşamını kurtaracağını bilse tüm mutluluk umutlarından vazgeçerdi. — Bastırılmış nefretin zorunlu önkoşulunun kendisinde de gözlenen böylesi yoğun sevginin ta kendisi olduğu yanıtını verdim. Kayıtsız kaldığı kişilerin sözkonusu olması durumunda, ılımlı bir hoşlanma ve eşit ılımlılıkta hoşlanmama şeklindeki eğilimleri yan yana sürdürmede kesinlikle hiçbir güçlük çekmeyecekti: Örneğin bir memur olduğunu varsaydığımızda şefinin bir amir olarak iyi, aynı zamanda bir avukat olarak madrabaz ve bir yargıç olarak zalim olduğunu düşünebilecekti. (Shakespeare Brutus'u Julius Sezar hakkında benzer biçimde konuşturur: "Sezar beni sevdiğinden onun için gözyaşı döküyorum, mutlu olduğu için seviniyorum, yürekli olduğu için ona saygı duyuyorum, ancak hırslı olduğu için onu bıçakladım."[20] Ancak bu sözcükler bizi oldukça garip bir biçimde etkiler, en çok da Brutus'un Sezar için duygularını daha derin şeyler olarak gözümüzde canlandırdığımız için.) Ona daha yakın bir kişi, örneğin eşi söz konusu olduğunda duygularının saf olmasını isteyecek ve sonuçta bir insan olarak onun yanlışlarına önem vermeyecekti, çünkü bu yanlışlar onu sevmemesine yol açabilirlerdi. Onları sanki hiç görmemiş, körmüş gibi gözardı edecekti. Dolayısıyla nefretinin —böylesi bir ad vermek karikatürize etmek olsa

[19]Burada sevgisinin iki nesnesi yani babası ve "hanımı" arasında bir zıtlığın açık kanıtı görülmektedir.

[20][*Julius Caesar*, III. Perde 2. Sahne.]

da— bilinçli kalmasına izin vermeyen şey kesinlikle sevginin yoğunluğu idi. Elbette nefretin bir kaynağı olmalıdır ve bu kaynağı keşfetmek hiç kuşkusuz bir sorundu, kendi anlatımları ebeveynlerinin onun düşüncelerini tahmin etmelerinden korktuğu zamanı belirtmekteydi. Öte yandan da bu yoğun sevginin iki karşıt itkinin söz konusu olduğu zamanlarda genellikle görüldüğü gibi nefretini ortadan kaldırmada neden başarılı olamadığı da sorulabilirdi. Sadece nefretin bazı kaynaklardan akması gerektiğini ve kendisini ortadan kaldırılamaz kılan belli özel bir nedenle bağlantılı olması gerektiğini varsayabilirdik. Sonuç olarak bir yandan bu türden bir bağlantı babasına yönelik nefretini canlı tutarken, öte yandan yoğun sevgisi bunun bilinçli hale gelmesini engellemiş olmalıydı. Dolayısıyla nefretine, zaman zaman bir an için bilince sızabilmesine karşın, bilinçdışında varolmak dışında bir seçenek kalmıyordu.

Bunların tümünün oldukça akla yakın göründüğünü kabul etti, ancak doğal olarak zerre kadar ikna olmamıştı.[21] Nasıl olup da bu tür bir düşüncenin ortadan kaybolabileceğini, oniki yaşındayken bir an için ortaya çıkıp ardından yirmi yaşındayken ve iki yıl sonra bir kez daha ve bu kez bütün bütün ortaya çıkabildiğini sormaya cüret edeceğini belirtti. Arada kalan zaman dilimlerinde düşmanlığının ortadan kaldırıldığına, o sıralarda hiçbir kendini kınama belirtisi olmamasına karşın inanamazdı. — Karşılık olarak bir insanın böylesi bir soru sorduğu zaman bir yanıt da hazırladığını, gereksinim duyduğu tek şeyin ise konuşmayı sürdürmesi için cesaretlendirilmek olduğunu belirttim. — Bunun üzerine konuşmasını biraz bağlantısız görünmekle birlikte babasının kendisinin en iyi arkadaşı olduğunu ve kendisinin de babasının en iyi arkadaşı olduğunu söyleyerek sürdürdü. Babalar ve çocuklarının genellikle birbirlerinden uzak oldukları birkaç konu dışında —(Bununla neyi kastediyor olabilirdi?)— aralarında şu anda kendisi ve en iyi

[21] Bu tür tartışmaların amacı asla ikna olmayı sağlamak değildir. Amaçları sadece bastırılmış karmaşaları bilince getirmek, çatışmanın bilinçli zihinsel etkinlik alanına yönelmesini ayarlamak ve bilinçdışından yeni malzemelerin gün ışığına çıkışını kolaylaştırmaktır. İkna olmuşluk duygusu ancak hastanın kendisi ortaya çıkan malzeme üzerinde çalıştıktan sonra kazanılabilir ve hasta tümüyle ikna olmadıkça malzeme tüketilmemiş kabul edilmelidir.

arkadaşı arasında olandan çok daha büyük bir dostluk olagelmişti. Uğruna düşüncesinde babasını kurban ettiği hanıma gelince, onu çok sevdiği bir gerçekti, ancak ona karşı hiçbir zaman çocukluğunda sürekli sahip olduğu gibi tensel istekler duyumsamamıştı. Ayrıca çocukluk dönemindeki tensel itkileri ergenliktekilerden çok daha güçlü olmuştu. — Karşılık olarak şimdi beklemekte olduğumuz yanıtı ürettiğini ve aynı zamanda bilinçdışının üçüncü büyük özelliğini keşfettiğini belirttim [s. 51]. Babasına yönelik düşmanlığının yok edilemezliğinin kaynağı açık bir biçimde *tensel istekler* doğasında bir şeydi, bu bağlantı içersinde babasını şu ya da bu biçimde bir *karışma* olarak duyumsamış olmalıydı. Tensellik ile çocuksu sevgi arasındaki bu tür bir çatışmanın tümüyle tipik olduğunu ekledim. Sözünü ettiği iyileşmeler tensel duygularının erken patlamasının en yakın sonuç olarak bu duyguların şiddetlerinde belirgin bir azalma yaratması sonucu ortaya çıkmıştı. Yoğun erotik tutkularla bir kez daha sarsıldığında düşmanlığı eski durumun yeniden canlanmasına bağlı olarak yeniden ortaya çıkmıştı. Ardından ne çocukluk ne de cinsellik konularına onu benim yönlendirmediğimi, her ikisini de kendi serbest istenciyle ortaya attığını kabul etmesini sağladım. — Daha sonra bu hanıma âşık olduğu sırada babasının bu aşka karışmasının babasına olan sevgisi karşısında bir an bile ağır basamayacağı kanısına neden varamadığını sordu. — Bir kişiyi *yokluğunda* ortadan kaldırmanın nadiren olası olduğu yanıtını verdim. Böylesi bir karar ancak karşı çıktığı istek ilk ortaya çıkışını bu durumda yapsaydı olası olabilirdi, oysa gerçekte bu daha önce davrandığından daha farklı davranamayacağı ve sonuç olarak yok edilmeye karşı bağışık olan *uzun süredir bastırılmış bir istek* idi. Bu istek (babasından bir karışma olarak kurtulma) koşulların çok farklı olduğu başka bir zamanda, belki de babasını tensel olarak istediği kişiden daha fazla sevmediği ya da açık bir karara varamayacak durumda olduğu bir anda ortaya çıkmış olmalıydı. Bu zaman dilimi çok küçük yaşlarında, altı yaşından önce ve bu anısının sürekli hale geldiği tarihten önce olmalıydı ve olaylar o zamandan beri durumunu korumuş olmalıydı. —Yorumlamanın bu parçasıyla birlikte tartışmamız şimdilik noktalanmıştı. [Bkz. s. 74 *n.* 41]

Bir sonraki seansta (ki yedinci seansıı) aynı konuyu yeniden ele aldı. Babasına karşı böylesi bir istek barındırmış olabileceğine inanamayacağını belirtti. Kendisi üzerinde büyük etki yapmış olan Sudermann'ın bir öyküsünü anımsadığını söyleyerek sözlerini sürdürdü. Bu öyküde[22] kızkardeşinin hasta yatağının kıyısında otururken kardeşinin ölmesi ve böylece kendisinin onun kocasıyla evlenebilmesi şeklinde bir istek duyumsayan bir kadın vardı. Kadın bunun üzerine böylesi bir alçaklıktan suçlu olduktan sonra yaşamaya lâyık olmadığını düşünerek özkıyıma kalkışmıştı. Bunu anlayabileceğini, ancak bunun yalnızca düşüncesinin babasının ölümü olması durumunda doğru olabileceğini, daha fazlasını haketmiş olacağını belirtti.[23] — Hastaların yakınmalarından belli bir doyum elde ettiklerinin ve böylece bir dereceye dek kendi iyileşmelerine direnç gösterdiklerinin hekimlerce iyi bilinen bir gerçek olduğunu belirttim. Bizimki gibi bir sağaltımın *sabit bir direncin* eşlikçiliğine doğru ilerlediği gerçeğini asla gözden ırak tutmamalıydı, ben de bu gerçeği tekrar tekrar anımsatmalıydım.

Sözlerini işlediğini açık bir biçimde anımsamasına karşın yaratıcısının kendisi olduğunu kabullenmediği bir suçtan söz etmek istediğini belirterek sürdürdü. Nietzsche'nin bir sözünü aktardı:[24] "Belleğim 'bunu yaptım' diyor. Gururum 'Bunu yapmış *olamam*' diyor ve karşı çıkışlara kulak asmıyor. Sonunda — Bellek teslim oluyor." "Evet benim belleğim bu durumda teslim olmadı." — "Bunun nedeni kınamalarınızdan kendinizi cezalandırmanın bir aracı olarak haz elde etmenizdir." — "Küçük erkek kardeşim —şimdi ona gerçekten çok düşkünüm ve benim mantığa aykırı gördüğüm bir evlilik yapmak istediği için bugünlerde çok endişelenmeme yol açıyor, önceleri onunla evlenmesini engellemek amacıyla sözkonusu kişiyi öldürmeyi düşündüm— evet

---

[22] [Sudermann'ın *Geschwister* romanı.]

[23] Bu suçluluk duygusu açılışının en göze çarpan çelişkisini içermektedir: "Hayır" babasına karşı böylesi günahkâr bir isteği hiçbir zaman barındırmamıştı. Bu bilinçli hale gelen bastırılmış malzemeye karşı yaygın bir tepki biçimidir: Gerçeğin ilk olarak karşılandığı "Hayır"ı hemen gerçeğin doğrulaması —her ne kadar başlangıçta dolaylı ise de— izler. [Yadsıma ve bastırma konusunda başka göndermelerin verildiği "Kurt Adam" olgusu ile karşılaştırın, s. 274, *n.* 13]

[24] *Jenseits von Gut und Böse*, IV., s. 68.

küçük erkek kardeşim ve ben çocukluğumuzda sıkça kavga ederdik. Aynı zamanda birbirimize çok düşkündük ve yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmezdi, ancak ben ikimizin daha güçlü ve yakışıklısı ve sonuçta gözdesi olduğu için ona karşı kıskançlıkla doluydum." — "Evet. Kısa bir süre önce Fräulein Lina ile ilişkili bir kıskançlık sahnesini aktarmıştınız [s. 38]" — "Tamam böylesi bazı durumlarda (kesin olarak sekiz yaşımdan önceydi çünkü henüz okula gitmiyordum ve okula sekiz yaşında başladım) — böylesi bazı durumlarda yaptığım şey buydu. İkimizin de oyuncak tabancalarımız vardı. Benimkini çubukla doldurdum ve namluya bakarsa birşey göreceğini söyledim. Sonra o namlunun içine bakarken tetiği çektim. Alnından vurulmuş ama yaralanmamıştı, ancak niyetim aslında onu çok yaralamaktı. Ardından çılgın gibi oldum, kendimi yere attım ve kendime böyle bir şeyi nasıl olup da yapabildiğimi sordum. Ama bunu *yapmıştım*." — Hastamı sıkıştırma şansını yakalamıştım. Kendisine bu kadar yabancı olan bir eylemin anısını saklamışsa, benzer bir şeyin, şimdi tümüyle unutmuş olduğu ve daha küçük yaşlarda babasıyla ilişkisinde ortaya çıkmış olabilecek bir şeyin, olasılığını reddedemeyeceğini iddia ettim. — Sonra başka kindar itkileri bu kez kişiliği hakkında parlak bir tablo çizdiği ve çok hoşlandığı hanıma karşı duyumsamış olduğunun farkında olduğunu anlattı. Kolayca sevememesi doğru olabilirdi, ancak tüm benliğini bir gün ait olacağı erkek için saklıyordu. Kadın onu sevmemişti. Bundan emin olduğunda nasıl çok zengin olup bir başkasıyla evleneceği ve bundan sonra eşinin bu hanıma onun duygularını incitmek amacıyla telefon etmesini sağlayacağı hakkında bilinçli bir düşlem zihninde şekillenmişti. Ancak bu noktada düşlem bozulmuştu, çünkü kendi kendisine diğer kadının yani eşinin kendisine karşı tümüyle kayıtsız olduğunu itiraf etmek zorunda kalmıştı, ardından düşünceleri karmakarışık olmuş ve bu karmaşa sonunda diğer kadının ölmesi gerektiği aklına gelinceye dek sürmüştü. Bu düşlemde tıpkı kardeşine karşı yaptığı girişimdeki gibi kendisine çok iğrenç gelen *korkaklık* niteliğini ayırdetmişti.[25] — Konuşmamızın bundan sonraki kısmında mantıksal olarak kişiliğindeki bu özelliklerin hiçbirinden kendisini hiçbir biçimde sorumlu kabul

[25] İsteğinin bu niteliği daha sonra açıklık kazanacaktır. [Bkz. s. 74.]

etmemesi gerektiğini, çünkü kınanmayı hakeden bu itkilerin tümünün çocukluk döneminden kaynaklandığını ve bilinçdışında varlığını sürdüren çocuksu kişiliğinin türevlerinden başka bir şey olmadıklarını, törel sorumluluğun çocuklara uygulanamayacağını bilmesi gerektiğini vurguladım. İnsanın ancak büyüme süreci aracılığıyla çocuksu eğilimlerinden uzaklaşıp törel sorumluluklarıyla birlikte büyüdüğünü ekledim.[26] Tüm günahkâr itkilerinin bu kaynaktan mı çıktıkları şeklinde bir kuşkusunu dile getirdi. Ona sağaltımın akışı içinde bunları kanıtlayacağıma dair söz verdim.

Sözlerini hastalığının babasının ölümünden beri aşırı derecede yoğunlaşmakta olduğu gerçeğini aktararak sürdürdü. Ben de bu konuda onunla aynı görüşte olduğumu, çünkü babasının ölümüne duyduğu üzüntüyü hastalığının *yoğunluğunun* temel kaynağı olarak kabul ettiğimi belirttim. Üzüntüsü hastalığında sanki patolojik bir anlatım bulmuştu. Olağan bir yas döneminin bir ile iki yıl sürerken böylesi patolojik yasların sonsuza dek sürebileceğini belirttim.

Bu olgunun olabildiğince ayrıntılı ve zaman akışını gözönüne alarak aktardığım öyküsü bu kadar. Öykü sağaltımın açıklayıcı kısmıyla kabaca çakışmaktadır, toplam olarak onbir aydan uzun sürmüştür.

(E) BAZI SAPLANTILI DÜŞÜNCELER VE AÇIKLANMALARI

Bilindiği gibi saplantılı düşünceler tıpkı düşler gibi neden ya da anlamdan yoksun bir görünüşe sahiptirler. İlk sorun saplantılı düşünceleri anlaşılabilir ve hatta açık seçik hale getirmek için onlara bir anlamın ve hastanın zihinsel yaşamı içinde bir rolün nasıl verileceğidir. Onları çevirme sorunu çözülemez görünebilir, ancak bu yanılsamanın bizi aldatmasına asla izin vermemeliyiz. En yabanıl ve en egzantrik saplantılı

[26]Bu tartışmaları sadece kendime onların etkisizliğini bir kez daha göstermek amacıyla yaptım. Diğer psikoterapistlerin nevrozlarla böylesi silahları kullanarak başarıyla savaştıklarını iddia edebilmelerini anlayamıyorum.

düşünceler yeterince derinlemesine araştırılırlarsa aydınlatılabilirler. Çözüm saplantılı düşünceleri hastanın yaşantıları ile zamansal ilişki içine sokarak, başka deyişle belli bir saplantılı düşüncenin ilk kez ne zaman ortaya çıktığını ve hangi dış koşullarda yineleme eğiliminde olduğunu soruşturarak başarılabilir. Sıklıkla görüldüğü gibi bir saplantılı düşünce kendisini sürekli olarak kabul ettirmeyi başaramadığında onu aydınlatmak daha da basitleşir. Bir saplantılı düşünce ile hastanın yaşantıları arasındaki bağlantılar ortaya konduğunda uğraştığımız patolojik yapıda bilinmeye değer ya da şaşırtıcı diğer şeylere —saplantının anlamı, kökeninin düzeneği ve hastanın zihninin ağır basan itici güçlerinden türeyişi gibi— ulaşabilmede hiçbir güçlük olmayacağına kolayca inanabiliriz.

Oldukça açık bir örnek olarak hastamızda oldukça sık ortaya çıkan *özkıyım itkileri*'nden biriyle başlayacağım. Bu örneğin öyküsü kendi kendisini çözümlemektedir. Bir tarihte sevgilisinin yokluğuna bağlı olarak birkaç hafta çalışamamıştı, sevgilisi ciddi bir biçimde hasta olan büyükannesine bakmak üzere uzaklaşmıştı. Çok zor bir çalışmanın ortalarında iken aklına şöyle bir düşünce gelmişti: "Sınava bu dönem en kısa zamanda girmen şeklinde bir emir alsaydın buna uymayı ayarlardın. Peki gırtlağını bir usturayla kesmen emredilseydi o zaman ne yapardın?" Birden bu emrin zaten verilmiş olduğunu ayırdetmiş ve usturasını almak üzere dolaba doğru aceleyle giderken şöyle düşünmüştü: "Hayır bu o kadar basit değil. Gidip yaşlı kadını öldürmelisin."[27] Bunun üzerine dehşet içinde kendinden geçmiş halde yere yığılmıştı.

Bu örnekte zorlantılı düşünce ile hastanın yaşamı arasındaki bağlantı, öyküsünün başlangıç sözcüklerinde yer almaktadır. Sevgilisiyle evlenme olasılığını daha yakına alabilmek amacıyla bir sınava yorucu biçimde hazırlanırken sevgilisi ortada yoktu. Çalışırken uzakta olan sevgilisine duyduğu özleme yenik düşmüş ve yokluğunun nedenini düşünmüştü ve aklına babaanne ile ilgili, eğer normal biri olmuş olsaydı bir tür sıkıntı duygusu olabilecek şeyler gelmişti: "İhtiyar kadın tam ben sevgilimi şiddetle özlerken hasta olmak zorunda mıydı?" Hastamızın zihninden benzer ancak çok daha yoğun bir şeyin geçtiğini

[27] Anlam "önce" sözcüğünün burada başa eklenmesini gerektirmektedir.

kabul etmeliyiz —özlemiyle birleşerek bir haykırışta anlatım bulan bilinçdışı bir hiddet nöbeti: "Aşkımı benden çaldığı için gidip bu ihtiyar kadını öldürmek isterdim!" Bunu bir emir izlemişti: "Bu vahşi ve kanlı hırsların cezası olarak kendini öldür!" Bundan sonra tüm süreç en vahşi duygu eşliğinde ve *ters bir sıra izleyerek* —önce cezalandırıcı emir, ardından suçluluk yaratan hiddet patlamasının dile getirilişi— saplantılı hastanın bilincine yansımıştı. Böylesi bir açıklama girişiminin çok zorlamalı göründüğünü ya da çok sayıda varsayımlı öğe içerdiğini düşünemiyorum.

Dolaylı olarak özkıyımla ilintili olarak tanımlanabilecek olan ve daha uzun ömürlü bir başka itki bu denli kolay analaşılabilir değildi. Çünkü hastanın yaşantılarıyla olan bağlantısı bilincimize oldukça yabancı olan tümüyle dışsal çağrışımlardan birinin arkasına saklanmayı başarmıştı. Yaz tatilindeyken bir gün aklına birden çok şişman [Almanca "*dick*"] olduğu ve *zayıflaması gerektiği* düşüncesi gelmişti. Bunun üzerine masadan daha tatlı gelmeden kalkmaya ve Ağustos güneşinin kavurucu sıcağı altında yolda şapkasız olarak çılgın gibi koşmaya başlamıştı. Ardından terden sırılsıklam olup durmak zorunda kalıncaya dek koşar adım dağa tırmanmıştı. Bir keresinde özkıyım niyetleri bu zayıflama çılgınlığının arkasında gizlenmeksizin açıkça meydana çıkmışlardı: Dik bir uçurumun kıyısında dururken aniden atlamasını belirten bir emir almıştı ve atlaması kesin ölüm demekti. Hastamız aniden aklına o sıralarda hanımın da yazlıkta bulunduğu gelinceye dek bu mantıksız saplantılı davranış için hiçbir açıklama düşünememişti. Hanım ona karşı çok kibar davranan ve hastamızın çok kıskandığı bir İngiliz kuzen ile birlikteydi. Bu kuzenin adı Richard'dı ve İngiltere' deki yaygın âdete göre *Dick* olarak tanınıyordu. Hastamız bu Dick'i öldürmek istemişti. Onu daha çok kıskanmış ve kendisine itiraf edebileceğinden daha çok öfkelenmişti. Zayıflama işini bir cezalandırma yolu olarak zorla yüklenmesinin nedeni buydu. Bu saplantılı itki biraz önce tartışılan doğrudan özkıyımla ilgili emirden çok farklı görünebilir, ancak yine de önemli bir ortak özellikleri vardır. Her ikisi de hastanın bilincine ulaşamayacak çok güçlü bir hiddet duygusuna tepki olarak or-

taya çıkmışlar ve aşkının akışına bir karışma olarak birden ortaya çıkan bir kişiye yönelmişlerdir.[28]

Bununla birlikte hastanın saplantılarının bazıları hanım üzerinde odaklanmalarına karşın farklı bir düzenek sergilemişlerdi ve kökenlerini farklı bir içgüdüye borçludurlar. Bu hanımın yazlığının bulunduğu yerde kaldığı sürede zayıflama çılgınlığının yanı sıra bir dizi başka saplantılı etkinlikler üretmişti ve bunlar en azından kısmen hanımla doğrudan ilişkiliydiler. Bir gün birlikte bir kayık gezintisine çıktıklarında sert bir esinti vardı ve ona şapkasını giydirmek zorunda kalmıştı, çünkü zihninde *ona hiçbir şey olmaması gerektiği*[29] şeklinde bir emir şekillenmişti. Bu bir tür *koruma saplantısı* idi ve bunun yanında başka tohumlar da taşımaktaydı. Gökgürültülü bir fırtına sırasında birlikte oturdukları bir başka gün, nedenini açıklayamamasına karşın her yıldırım ışığı ile buna eşlik eden gökgürlemesi arasında kırk ya da elliye dek *sayma gereksinimi* zihnini meşgul etmişti. Hanımın ayrılacağı gün ayağını yol üzerindeki bir taşa çarpmış ve onu yoldan alıp kıyıya koyma *zorunluluğu duymuştu*, çünkü birkaç saat içinde hanımın arabasının aynı yolda seyrediyor olacağı ve bu taş nedeniyle bir felâkete uğrayabileceği düşüncesi zihnine saplanmıştı. Ancak birkaç dakika sonra bunun saçma olduğu aklına gelmiş ve geriye giderek taşı yolun ortasındaki eski yerine yerleştirme *zorunluluğu duymuştu*. Hanımın ayrılışından sonra bir *anlama saplantısı*'nın pençelerine düşmüş ve tüm arkadaşları için bir belâ haline gelmişti. Kendisine yöneltilen her küçük ayrıntının sanki paha biçilmez bir hazineyi kaçırmış olacakmış gibi tam anlamını anlamak için kendisini zorlamıştı. Her söylenenden sonra soruyordu: "Ne demiştin?" — Söylenenler kendisine yinelendikten sonra ilk söylenişinden daha farklı geldiğini düşünmekten kendini alıkoyamıyor ve tatmin olmamış bir durumda kalıyordu.

---

[28] Saplantı nevrozunda adlar ve sözcükler histeride olduğu gibi bilinçdışı düşüncelerle (ister itki ister düşlem olsunlar) belirtiler arasında bir bağlantı kurmak amacıyla çok sık ya da pervasızca kullanılmamaktadırlar. Buna karşın uzunca süre çözümleme uyguladığım bir hastam tarafından aynı adın, yani Richard'ın benzer bir biçimde kullanıldığı bir başka örneği anımsıyorum. Kardeşi ile bir tartışma sonrasında servetinden kurtulmanın en iyi yolları üzerinde kafa yormaya başlamış, parayla yapılabilecek hiçbir şeye sahip olmak istemediğini bildirmişti. Kardeşinin adı Richard idi ve *"richard"* Fransızca'da "zengin bir adam" sözcüğünün karşılığıdır.

[29] Anlamı tamamlamak için "bu nedenle suçlanabileceği" sözcükleri eklenmelidir.

Hastalığının bütün ürünleri o sırada hanım ile ilişkilerine egemen olan belli bir duruma dayanmaktaydı. Yaz tatilinden önce Viyana'da ondan ayrılırken hanım bir şeyler söylemiş ve o da bu sözleri arkadaş grubunun önünde kendisini reddetme isteği olarak yorumlamış ve bu kendisini çok mutsuz kılmıştı. Tatil yerinde kalışı sırasında sorunu tartışma fırsatı olmuş ve hanım yanlış anladığını, sözlerinin tam tersine onu gülünç görünmekten kurtarma niyetini taşıdığını ona kanıtlayabilmişti. Bu onu yeniden çok mutlu etmişti. Bu olaya en açık ima anlama saplantısı içerisinde yer almaktaydı. Kendisine sanki şöyle diyormuş gibi yorumlamıştı: "Böylesi bir olaydan sonra kendini gereksiz sıkıntılardan kurtarmak istiyorsan bir daha hiç kimseyi yanlış anlamamalısın." Bu çözüm sadece tek bir olaydan yapılan bir genelleme değildi, aynı zamanda aşırı değer verilen bir bireyden geri kalan tüm değersiz insanlarla yer değiştirmişti — olasılıkla hanımın yokluğundan dolayı. Bu saplantı sadece hanımın kendisine yaptığı açıklamadan duyduğu hoşnutluktan doğmuş olamaz, duyduğu şeylerin doğru mu yinelendiği şeklindeki doyurucu olmayan bir kuşku ile sonuçlandığı için başka birşeyleri daha dile getirmiş olmalıdır.

Sözü edilen diğer zorlantılı emirler bizi bu diğer öğenin izleri üzerine yönlendirmektedir. Koruma saplantısının tek açıklaması *éclaircissement*'lerinden [açıklama —*çev.*] önce hanıma duymuş olması gereken karşıt yani düşmanca bir itkiye —vicdan azabı ve pişmanlığın anlatımı olarak— karşı bir tepki olabilirdi. Gökgürültülü fırtına sırasındaki sayma saplantısı kendisinin ürettiği bazı malzemelerin yardımıyla, birilerinin ölüm tehlikesi içinde olduğu korkularına karşı savunucu bir önlem olarak yorumlanabilir. Başlangıçta üzerinde düşündüğümüz saplantıların çözümlenmesi bizi hastamızın düşmanca itkilerinin özellikle şiddet dolu ve anlamsız hiddet doğasında olduklarını kabul etmemiz konusunda uyarmıştı ve şimdi de sevgilisine yönelik hiddetinin barışmalarından sonra bile saplantılarının oluşumunda bir rol oynamayı sürdürdüğünü görmekteyiz. Doğru mu duyduğu şeklindeki kuşkulanma çılgınlığı, bu kez sevgilisini gerçekten doğru anlayıp anlamadığı ve onun sözlerini kendisine karşı sevgisinin bir kanıtı olarak kabul etmesinin doğru olup olmadığı gibi zihninde hâlâ pusuda yatan kuşkularının bir anlatımıydı. Anlama saplantısının içinde yatan

kuşku hanımın aşkından duyulan kuşkuydu. Âşığın yüreğinde sevgi ve nefret arasında şiddetli bir çarpışma olmaktaydı ve bu iki duygunun nesnesi de aynı kişi idi. Çarpışma hastanın zorlantılı ve simgesel eylemleriyle plastik bir formda temsil edilmekteydi. Geçeceği yoldan taşı almış ve ardından taşı bulunduğu yere yeniden koyarak bu sevgi eylemini bozmuş ve böylece hanımın arabasının bir felâkete uğrayacağını ve hanımın yaralanacağını ummuştu. Zorlantılı eylemin bu ikinci kısmını sadece patolojik bir eylemin eleştirel reddi gibi kabul edersek, doğru bir yargı oluşturmuş olmayız. Bir zorlantı duygusunun eşlik ediyor olması gerçeği, eylemin birinci kısmını yaratan güdüye zıt bir güdü ile belirlenen bir parça olmasına karşın patolojik eylemin bir parçası olduğunu ele vermektedir.

İki ardıl evreden oluşan ve ikincinin birinciyi nötralize ettiği böylesi zorlantılı eylemler saplantı nevrozunda tipik olaylardır. Hastanın bilinci doğal olarak onları yanlış anlar ve onları açıklamak için bir dizi ikincil güdü ileri sürer — kısacası onları *ussallaştırır*. (Jones 1908 ile karşılaştırınız.) Ancak bunların gerçek önemi yaklaşık eşit güçte iki karşıt itki arasındaki bir çatışmanın simgesi olmalarında yatar ve şimdiye dek bu karşıtlığın her zaman sevgi ile nefret arasında olduğunu saptadım. Bu tür zorlantılı eylemlerin kuramsal açıdan özel önemi vardır çünkü bize belirti oluşturma yönteminin yeni bir tipini gösterirler. Histeride sürekli olarak ortaya çıkan şey karşıt eğilimlerin her ikisinin eşzamanlı olarak anlatım olanağı bulmasını sağlayan bir uzlaşmaya varılmasıdır — yani bir taşla iki kuş vurulur,[30] oysa burada doğal olarak zıtlar arasında bir derecede (sıklıkla tüm mantığı hiçe sayarak) mantıklı bağlantı kurma çabası sarfedilmesine karşın karşıt eğilimler tek tek doyuma ulaşır, önce biri sonra diğeri.[31]

---

[30] "Histerik Düşlemler ve Biseksüalite ile İlişkileri" ile karşılaştırınız (Freud, 1908*a*).

[31] Bir başka saplantılı hasta bir zamanlar bana şu öyküyü anlatmıştı. Bir gün Schönbrunn'daki [Viyana'nın varoşlarındaki imparatorluk sarayı] parkta yürürken yerdeki bir dala ayağını çarpmıştı. Dalı yerden almış ve patikayı sınırlayan çalıların üzerine atmıştı. Eve dönerken aniden dalın bu yeni pozisyonunda belki de çalılardan biraz dışa çıkıntı oluşturduğu ve aynı yerden ondan sonra geçen bir kişiyi yaralayabileceği şeklinde bir endişe ile sarsılmıştı. Kendisini tramvaydan atlayıp hızla parka geri dönmeye, aynı yeri bulmaya ve dalı [başkaları değil de sadece kendisi görebilecek olmasına ve çalılar üzerinde oluşuna kıyasla ilk durumunda yoldan geçenler için çok daha tehlikeli olmasına karşın] eski yerine koymaya zorunlu duyumsamıştı. Zorlantı biçiminde gerçekleştirdiği

Sevgi ile nefret arasındaki çatışma bizim hastamızda kendisini başka belirtilerle de ortaya koymaktadır. Dindar davranışlarının yeniden canlandığı sıralarda [s. 45] kendisi için dualar okumuş, bunların süresi giderek artmış ve sonunda birbuçuk saate ulaşmıştı. Bunun nedeni tıpkı tersine dönmüş bir Balaam gibi, bir şeyin sürekli olarak dindar cümlelerinin arasına kendisini sıkıştırması ve onları tersine döndürmesi idi.[32] Örneğin "Tanrım onu koru" dediğinde bir günahkâr ruh hızla bir "-ma" ima etmekteydi.[33] Böylesi bir durumda dua yerine bir lânet okuma düşüncesi aklına gelmişti çünkü bu durumda zıt sözcüklerin mutlaka devreye gireceğini düşünmüştü. Tapınmasıyla bastırılmış olan asıl özgün niyeti bu son düşüncesi aracılığıyla ortaya çıkabilmeyi zorluyordu. Sonunda sıkıntısından kurtuluş yolunu dualardan vazgeçmek ve onların yerine çeşitli duaların başlangıç harf ve hecelerinden uydurulmuş kısa bir formül koymakla bulmuştu. Sonra da bu formülü içine hiçbir şeyin karışamayacağı biçimde çok hızlı ezberden okumuştu. [Bkz. s. 89.]

Bir keresinde hekime aktarımı ile ilişkili olarak aynı çatışmayı temsil eden bir düş aktardı. Düşünde annem ölmüştü. Bana başsağlığı dileklerini iletmeyi çok istemekteydi, ancak bunu yaparken geçmişte benzer durumlarda birçok kez yaptığı gibi *küstahça bir gülüşe* kapılacağından korkuyordu. Bu nedenle bana üzerinde "p.c." yazan bir kart bırakmayı yeğlemiş ancak yazarken harfler "p.f."ye dönüşmüştü.[34]

Hanımla ilgili duyguları arasındaki karşılıklı zıtlık, her ne kadar bu zıtlığın kendini ortaya koyduğu saplantılardan hastanın olumsuz itkilerinin derinliğini doğru biçimde değerlendirmediği kanısına varabilsek de, bilinçli algılamasından tümüyle kaçamayacak denli belirgindi. On yıl önce hanım ilk teklifini reddetmişti. Kendi görüşüne göre o zamandan sonra değişik dönemlerden geçmişti. Bu dönemlerde

---

ikinci ve düşmanca eylem hastanın bilinci karşısında gerçekte birinci ve iyiliksever eyleme ait olan güdülerin kılığına girmişti.

[32] [Balaam lânetlemeye geldi ve kutsamak için kaldı. No xxii-xxiv.]

[33] Bilinen bir olgu olan dindar kişilerin zihinlerine giren kutsal şeylere saygısızlık düşüncelerindeki benzer düzenek ile karşılaştırın.

[34] [Sırasıyla "*pour condoler*" (başsağlığı için) ve "*pour féliciter*" (kutlama için) yaygın kısaltmalar.] Bu düş yaşlı durumlarda oldukça sık ortaya çıkan ve anlaşılmaz bir görüngü olarak kabul edilen zorlantılı gülmelerin açıklamasını sağlamaktadır.

ya onu çok sevdiğine inanmış ya da kendini ilgisiz duyumsamıştı. Sağaltım süreci içinde kur yapışının başarılı sonucuna yakınlaştıracak bazı adımlar atmanın gerekliliği ile her karşılaştığında direnci genellikle aslında hanımın kendini çok da ilgilendirmediği şeklinde bir inanç biçimini alarak başlıyordu — buna karşın bu direnç genellikle kısa sürede kırılıyordu. Hanımın ciddi biçimde hastalanıp yatağa düştüğü ve kendisinin derin endişe duyduğu bir sırada, ona bakarken zihninden hanımın sonsuza dek böyle yatması şeklinde bir istek geçmişti. Bu düşünceyi ustaca bir yanıltmaca ile açıkladı: Hanımın sürekli hasta olmasını sadece onun ard arda yeni nöbetler geçireceği şeklindeki dayanılmaz korkusundan kurtulabilmek için istemişti![35] Zaman zaman imgelemini kendisinin de "öç alma düşlemleri" olarak kabul ettiği ve utanç duyduğu gündüz düşleri ile doldurmaktaydı. Örneğin hanımın bir talibinin toplumsal düzeyine çok değer verdiğine inanarak, bir devlet dairesindeki bu tür bir erkekle evlendiği şeklinde bir düşlem kurmuştu. Daha sonra kendisi de aynı bölüme giriyor, hanımın kocasından çok daha hızlı yükseliyor ve sonunda kocanın amiri oluyordu. Düşlemi şöyle sürmekteydi: Bir gün bu adam bir yolsuzluk yapıyordu. Hanım ayaklarına kapanıyor ve kocasını kurtarması için ona yalvarıyordu. Bunu yapacağına söz veriyor ve hanıma bu kuruma girmesinin tek nedeninin ona duyduğu sevgi olduğunu, çünkü böylesi bir olayın ortaya çıkacağını önceden sezdiğini ve şimdi kocasının kurtulduğunu, kendisinin görevini tamamladığını ve görevinden istifa edeceğini bildiriyordu.

Kim olduğunu belli etmeksizin hanım için büyük hizmetler gerçekleştirdiği başka düşlemler de üretmişti. Bu düşlemlerinde sadece sevgisini kabullenmekteydi, tıpkı Dumas'nın Monte-Cristo Kontu karakterindeki gibi öç alma hasretini bastırmak için yaratılan yüce gönüllülüğünün amaç ve kökenini yeterince ayırt edememekteydi. Ayrıca bazı zamanlar hayran olduğu hanıma zarar verme şeklinde oldukça açık itkilere yenik düştüğünü teslim etmekteydi. Bu itkiler hanım varken çoğunlukla askıya alınmakta ve sadece onun yokluğunda ortaya çıkmaktaydı.

---

[35]Bu zorlantılı düşünceye katkıda bulunan bir diğer güdü hiç kuşkusuz kadının onun plânları karşısında güçsüz olduğunu bilme isteğidir.

(F) HASTALIĞIN ORTAYA ÇIKARICI NEDENİ

Bir gün hasta oldukça ilgisiz bir biçimde hastalığının ortaya çıkarıcı nedeni ya da en azından yaklaşık altı yıl önce başlayan ve bugüne dek süren nöbetin en yakın nedeni olarak görmekten kendimi alıkoyamayacağım bir olaydan söz etti. Kendisi ortaya önemli bir şey getirdiğinin ayırdında değildi, bu olaya herhangi bir önem yüklediğini anımsayamıyordu ve dahası bunu hiçbir zaman unutmamıştı. Hastanın bu olay hakkındaki tutumu kuramsal açıdan ele alınmayı gerektirmektedir.

Histeride hastalığın ortaya çıkarıcı nedenleri ve bunların duygusal enerjilerini belirtilere dönüştürebilmek için yardımına başvurdukları çocukluk dönemi yaşantılarının unutulmaya yenik düşmesi bir kuraldır. Unutmanın tam olmadığı yerde bile yakın geçmişteki ortaya çıkarıcı nedeni bir aşınma işlemine tabi tutar ve onu en azından en önemli bileşenlerinden yoksun bırakır. Bu unutmada gerçekleştirilmiş olan bastırmanın kanıtlarını görürüz. Saplantı nevrozunda durum farklıdır. Nevrozun çocukluk dönemine ait önkoşulları her ne kadar çoğunlukla tam değilse de unutma tarafından yenilgiye uğratılmış olabilirler, ancak hastalığın yakın geçmişteki nedenleri tam tersine bellekte korunmuşlardır. Bastırma bir başka ve aslında daha basit bir düzeneği kullanır. Örselenme, unutulmak yerine duygusal yatırımından yoksun bırakılır, böylece bilinçte kalan sadece tümüyle renksiz olan ve önemsiz olarak değerlendirilen düşünsel içerik olur. Histeri ve saplantı nevrozunda ortaya çıkan şeyler arasındaki ayrım, görüngünün ötesinde yeniden yapılandırabileceğimiz ruhsal işlemlerde yatar, sonuç hemen her zaman aynıdır, çünkü renksiz durumda anımsanabilen içerik ender olarak yeniden çoğaltılır ve hastanın zihinsel etkinliğinde hiçbir rol oynamaz. İki bastırma[36] türü arasında ayrım yapabilmek için hastanın bir durumda bu şeyi her zaman bildiği duygusuna, diğerinde ise çok önceleri unut-

[1] [Freud *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete* (1926*d*; XI. Bölüm, A (*c*)]) adlı yapıtında "bastırma" teriminin kullanımının histeri üzerine çalışmalarında bulduğu düzenekle sınırlandırılmasını önermiştir ve ruhsal çatışmalarla başa çıkmada kullanılan diğer *tüm* teknikleri kapsamak üzere "savunma" terimini yeniden ortaya atmıştır. Dolayısıyla daha sonraları son satırdaki "iki bastırma türü" yerine "iki *savunma* türü" yazmayı herhalde yeğlerdi.]

muş olduğu duygusuna sahip olduğunu söylemesi dışında görünüşte güvenebileceğimiz hiçbir şey yoktur.[37]

Bu nedenle kendi kendini kınamalarla başı belâda olan, ancak duygularını yanlış nedenlere bağlayan saplantı nevrozluların hekime gerçek nedenleri de söylemeleri ve bunu kendi kendilerini kınamalarının aslında bu nedenlerden kopup ayrıldığından hiç kuşkulanmaksızın yapmaları çok seyrek görülen bir şey değildir. Böylesi bir olayla ilgili olarak bazan şaşkınlıkla ya da kibirli bir edayla "ama ben bu konuyu hiç düşünmüyorum" diyeceklerdir. Bu durum yıllar önce bana hastalığın doğasını kavramam konusunda yardımcı olan ilk olguda ortaya çıktı. Devlet memuru olan hastanın başı sayısız tereddütlerle belâdaydı. Bu az önce Schönbrunn'daki parktaki dalla ilişkili zorlantılı davranışlarını anlattığım adamdı [s. 63 *n*.2]. Muayene ücretlerini öderken verdiği florin banknotların her zaman temiz ve düzgün olması dikkatimi çekmişti (olay Avusturya'da gümüş para sistemi başlamadan önceydi). Bir keresinde ona gıcır gıcır florinleri olan bir devlet memurunun onları devlet hazinesinden çektiğinin düşünülebileceğini söylediğimde, florinin aslında yeni olmadığını onları evde ütülediğini anlattı. Hiç kimseye kirli kâğıt florin vermemenin kendisi için bir vicdan sorunu olduğunu, çünkü kâğıt paraların her tür tehlikeli mikrobu barındırdıklarını ve alan kişilere zarar verebileceklerini belirtti. O sıralarda zaten nevroz ile cinsel yaşantı arasındaki bağlantı konusunda belirsiz kuşkularım vardı, dolayısıyla bir fırsatını bulup bu konuda nasıl olduğunu sormaya cüret ettim. Hafife alır bir tavırla "oldukça iyi" yanıtını verdi. "Bu konuda pek de kötü sayılmam. Birçok saygın ailede sevgili yaşlı amca rolünü oynuyorum ve arasıra bu konumumu bazı genç kızları kırda benimle bir günlük gezinti yapmak üzere davet etmek için kullanıyorum. Ardından eve dönüş trenini kaçırmamızı ve geceyi kent dışında geçirmek zorunda kalmamızı ayarlıyorum. Her

[37]Dolayısıyla bir saplantı nevrozunda iki tür bilme olduğu kabul edilmelidir ve hastanın örselenmelerini "bildiği" kadar *bilmediği*'ne de inanmak oldukça mantıklıdır. Onları unutmamış olduğu için bilir, oysa anlamlılıklarının ayırdında olmadığı için onları bilmez. Bu sıklıkla güncel yaşamda da böyledir. Schopenhauer'a her zaman gittiği restoranda hizmet eden garsonlar o Frankfurt ya da dışında henüz bilinmezken bir anlamda onu "biliyorlardı", ancak bugün konuştuğumuz Schopenhauer'ı "bilmek" anlamında onu "bilmiyorlardı".

zaman iki oda tutarım — her şeyi cömertçe yaparım. Ancak kız yatağa girdiğinde yanına gider ve parmaklarımla onu tatmin ederim." — Ama kirli ellerinizle cinsel organlarını karıştırırken onlara bir zarar vermekten korkmuyor musunuz? — Bunun üzerine birden parladı: "Zarar? Niçin, bunun ona ne zararı olabilir? Bugüne dek bir tekine bile zararım olmadı ve tümü bundan hoşlandılar. Bazıları şimdi evli ve yaptığımın onlara hiçbir zararı olmadı." — Paylamamı çok kötü karşıladı ve bir daha bana gelmedi. Kâğıt florinler konusundaki titizliğiyle kendisine emanet edilmiş kızları kötüye kulllanmadaki özensizliği arasındaki zıtlığın nedenini ancak kendi kendini kınama yüklü duygunun *yer değiştirmiş* olduğunu düşünerek açıklayabilirdim. Bu yer değiştirmenin amacı yeterince açıktı: Kendi kendini kınamalarının ait oldukları yerde kalmalarına izin verilmiş olsaydı, olasılıkla çocukluk dönemine ait bazı güçlü belirleyiciler tarafından itilmiş olduğu bir cinsel doyum biçimini terketmek zorunda kalacaktı. Dolayısıyla yer değiştirme *hastalıktan belirli bir kazanç* elde etmesini sağlamaktaydı.[38]

Artık şimdiki hastamızın hastalığının ortaya çıkarıcı nedeninin daha ayrıntılı incelenmesine geri dönmeliyim. Hastamızın annesi soğuk ilişkiler içinde olduğu varlıklı bir ailede büyümüştü. Bu aile geniş bir endüstriyel iş ile meşgul olmaktaydı. Babası evlendiği zaman işe alınmış ve dolayısıyla evliliği sayesinde oldukça iyi bir konum kazanmıştı. Hastamız anne ile babası arasındaki bazı takılmalardan (evlilikleri çok mutlu bir evlilikti) babasının annesi ile tanışmadan bir süre önce güzel, ancak meteliksiz ve mütevazi bir aileden gelen bir kızla işleri ilerletmiş olduğunu öğrenmişti. Tanıtım için bu kadarı yeter. Babasının ölümünden sonra bir gün annesi zengin akrabalarıyla onun geleceğini tartıştıklarını ve kuzenlerinden birinin hastamızın eğitimi tamamlandığında kızlarından biriyle evlenmesine izin vermeye hazır olduğunu belirttiğini aktarmıştı. Firmayla iş bağlantısı ona mesleğinde çok parlak bir başlangıç sağlayabilirdi. Bu aile planı hastamızın içinde bir çatışma başlatmıştı. Yoksul olmasına karşın sevdiği hanıma sadık mı kalmalıy-

---

[38]["Hastalıktan kazanç" konusunda ayrıntılı bir tartışma *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 24. Konferansında bulunur, *P.F.L.*, **1**, s. 429-33. Konu belli boyutlarda "Dora" olgu öyküsünde de ele alınır (1905*e*) *P.F.L.*, **8**, s. 75-9 ve 1923'te eklenen bir dipnotta sorunun açık bir izahı bulunur. Başka kaynakların bulunabileceği *a.g.e.*, s. 75-6 *n.* ile kıyaslayınız.]

dı, yoksa babasının izinde yürüyerek kendisine sunulan sevimli, zengin ve iyi aile üyesi kızla mı evlenmeliydi? Aslında aşkı ile babasının isteklerinin süren etkisi arasında varolan bir çatışmayı hastalanarak çözümlemişti ya da daha doğrusu hastalanarak bu çatışmayı gerçek yaşamda çözümleme görevinden kaçmıştı.[39]

Bu görüşün doğru olduğunun kanıtı, hastalığının temel sonuçlarından birinin, eğitiminin tamamlanmasını yıllarca ertelemesini sağlayan inatçı bir iş yapamama durumu olması gerçeğinde yatar, ancak böylesi bir hastalığın sonuçları asla istenmeyerek yapılmış şeyler değildir, hastalığın *sonucu* olarak görünen şey aslında hasta olmanın *nedeni* ya da *güdüsü*'dür.

Beklendiği gibi hasta önce benim durumu açıklama biçimimi kabul etmedi. Evlilik planının böylesi sonuçlarının olabileceğini hayal edemediğini belirtti, plan o sıralar kendisi üzerinde en ufak bir etki yapmamıştı. Ancak sağaltımın sonraki sürecinde kuşkularımın doğruluğuna inanmak zorunda kalmıştı, hem de çok garip bir biçimde. Unutmuş olduğu ya da bilinçsizce zihninden geçiveren eski olayın aynısını bir aktarım düşlemi yardımıyla yeni imiş ve bugüne aitmiş gibi yaşadı. Sağaltımda belirsiz ve zorlu bir dönem ortaya çıktı ve sonunda şuna dönüştü: Bir keresinde benim evimin merdivenlerinde bir genç kızla karşılaşmış ve hemen onu benim kızım mertebesine yükseltmişti. Kız onu hoşnut etmiş ve o da kafasında şöyle bir tablo çizmişti: Ona karşı çok sevecen ve aşırı sabırlı olmamın tek nedeni onun damadım olmasını istememdi. Aynı zamanda ailemin servet ve toplumsal konumunu zihnindeki modele uyacak bir düzeye yükseltmişti. Ancak hanımına duyduğu ölümsüz aşk, günah işleme itilimine karşı savaşmıştı. Bir dizi şiddetli direnci ve en keskin hakaretleri aştıktan sonra, artık aktarım düşlemi ile geçmişteki olayların gerçek durumu arasındaki kusursuz benzeşimin karşı konulamaz bunaltıcı etkisine gözlerini yummayı sürdüremezdi. Konuyu ele alış biçimine bir örnek vermek amacıyla o dönemde gördüğü düşlerden birini yineleyeceğim. Düşünde *kızkardeşimi*

---

[39]Hastalığa kaçışının kendisini babasıyla özdeşleştirmesiyle olası kılındığını vurgulamakta yarar vardır. Özdeşim, duygularının çocukluğunun tortularına gerilemesini sağlamıştı. [G. Bölümüne bkz. —"Hastalığa kaçış" deyimi Freud tarafından "Histerik Nöbetler Üzerine Bazı Genel Değerlendirmeler" (1909*a*) Bölüm B'de de kullanılmıştır. *P.F.L.*, **10**, s. 99 ve 100 *n.* 1 ile kıyaslayınız.]

önünde görmüştü ve kardeşimin yüzünde gözler yerine iki hayvan pisliği parçası bulunuyordu. Düşlerin dilinden anlayan kimse bu düşü yorumlamada pek güçlük çekmeyecektir: Düş *kızkardeşimle "beaux yeux"* [Türkçedeki "kara gözlerinin hatırına" deyimiyle karşılayabiliriz —*çev.*] *için değil de parası için evlendiğini* anlatmaktaydı.

(G) BABA KARMAŞASI VE SIÇAN DÜŞÜNCESİNİN ÇÖZÜMÜ

Erişkinlik yıllarındaki hastalığının ortaya çıkarıcı nedeninden çocukluğuna doğru geri giden bir çizgi bulunmaktaydı. Kendisini, bildiği ya da kuşkulandığı kadarıyla babasının *kendi* evliliğinden önce bulunduğuna benzer bir durumda bulmuş ve böylece kendisini babasıyla özdeşleştirebilmişti. Ancak ölmüş babası son hastalık döneminde daha başka bir biçimde olaya karışmıştı. Hastalığının kökenindeki çatışma temelde babasının isteklerinin süregiden etkisi ile kendi şehevi seçimleri arasındaki savaşım idi. Sağaltımın ilk saatlerinde hastanın aktardıklarını dikkate alırsak, bu savaşın çok eski olduğu ve ta çocukluğuna dek gerilere uzandığı kuşkusundan kaçınamayız.

Herkesin söylediğine göre hastamızın babası çok kusursuz bir adamdı. Evliliğinden önce kadrosuz subaylık yapmıştı ve yaşamının bu döneminin mirası olarak açık sözlü askerce bir tavrı ve sözünü *esirgemeyen* bir dil kullanma eğilimini korumuştu. Her mezar taşı üzerinde belirtilen bu erdemler dışında içten bir mizah duygusu ve arkadaşlarına karşı sevecen bir hoşgörü ile sivrilmekteydi. Çabuk öfkelenmesi ve sert olabilmesi kuşkusuz bu nitelikleriyle çelişkili değildi ve daha çok onlar için bir tamamlayıcıydı, ancak bu durum bazan çocuklara karşı küçük ve yaramaz oldukları sıralarda çok şiddetli paylamalara yolaçmaktaydı. Oysa çocuklar büyüdüklerinde kendisini dokunulmaz bir yetke durumuna yükseltmeye kalkışmaması ve tersine yaşamının küçük başarısızlık ve talihsizliklerinin bilgilerini onlarla yumuşak huylu bir açık yüreklilikle paylaşmasıyla diğer babalardan ayrılmaktaydı. Oğlu bir konu dışında (s. 55) çok iyi iki arkadaş gibi yaşadıklarını belirtirken kuşkusuz durumu abartmamaktaydı ve hiç kuşkusuz

bu arkadaşlık babasının ölümü ile ilgili düşüncelerin küçük bir çocukken aşırı ve görülmedik bir yoğunlukta zihnini kaplaması (s. 38) ve bu düşüncelerin çocukluğunun saplantılı düşüncelerinin anlatımında ortaya çıkması olgusuyla bağlantılı olmalıydı. Ancak küçük bir kızın sempatisinin kazanılması ve kendisine karşı daha nazik davranması için babasının ölümünü isteyebilmesi de aynı bağlantı içinde olası idi (s. 52).

Cinsellik alanında baba ile oğulun arasında duran bir şeyin olduğu ve babanın çocuğunun erken gelişmiş erotik yaşamına bir tür karşı çıkış sergilediği konularında hiçbir kuşku olamaz. Babasının ölümünden yıllar sonra cinsel ilişkinin hoş duyumlarını ilk kez yaşadığında zihninde şu düşünce birden ortaya çıkmıştı: "Bu harika bir şey! İnsan bunun için babasını öldürebilir!" Bu düşünce çocukluk çağının saplantılı düşüncelerinin ani bir yinelemesi ve açıklanmasıydı. Dahası babası ölümünden çok kısa bir süre önce, daha sonra hastamızın egemen tutkusu haline gelen şeye açıkça karşı çıkmıştı. Oğlunun sürekli bu hanımın arkadaş çevresinde olduğunu ayırdetmiş ve bunun bir basiretsizlik olduğunu ve sadece kendi kendini aptal yerine koymuş olacağını söyleyerek bu kadından uzak durmasını öğütlemişti.

Hastamızın cinsel etkinliklerinin masturbasyonla ilişkili tarafının öyküsüne geri dönersek bu kuşku götürmez kanıtlar kümesine taze malzeme ekleyebileceğiz. Şimdiye dek doğru olarak değerlendirilmeyen bu konu hakkında hekimler ile hastaların görüşleri arasında bir çatışma bulunmaktadır. Hastalar masturbasyonun, ki bununla *ergenlikteki* masturbasyonu kastederler, tüm sorunlarının kökü ve kaynağı olduğu inancı konusunda görüş birliği içindedirler. Hekimler ise genellikle hangi yolu izleyeceklerini kararlaştıramazlar. Ancak çoğu hekim sadece nevrotiklerin değil, çoğu normal kişinin ergenlikleri sırasında bir masturbasyon döneminden geçtiği bilgisiyle etkilenerek hastanın iddialarını büyük abartmalar olarak bir kenara atmaya eğilimlidir. Kanımca hastalar bir kez daha doğru görüşe hekimlerden daha yakındırlar, çünkü hastalar gerçeğin bir nebzesini kavrarlarken, hekimler temel bir noktayı gözden kaçırma tehlikesine düşmektedirler. Hastalar tarafından ileri sürülen sav, yani ergenlikteki masturbasyonun (pekâlâ bu dönemdeki tipik bir olay olarak da tanımlanabilir) tüm nevrotik bozukluklardan sorumlu olduğu düşüncesi, gerçeklerle onların yorum-

ladığı anlamda kesinlikle bağdaşmaz. Savlar yorum gerektirir. Ergenliğin masturbasyonu gerçekte bugüne dek her zaman yadsınmış bir konu olan çocukluk çağı masturbasyonunun yeniden canlanmasından başka bir şey değildir. Çocukluk dönemi masturbasyonu kural olarak üç ile dört ya da beş yaşları arasında bir tür zirveye ulaşır ve bu bir çocuğun cinsel yapılanmasının en açık anlatımıdır. Daha sonra ortaya çıkan nevrozun kökenlerinin aranması gereken yer de burasıdır. Dolayısıyla hastalar hastalıklarının suçunu bu maskelenmiş biçimle çocukluk dönemindeki cinselliklerinin üzerine yüklemektedirler ve bunda da çok haklıdırlar. Öte yandan masturbasyon sorununu bir klinik birim olarak ele almaya kalkışırsak ve her türden cinsel bileşenin ve böylesi bileşenlerin doğurabileceği her tür düşlemin boşalımını simgeleyebileceğini unutursak, sorun çözümsüz hale gelir. Masturbasyonun zararlı sonuçları pek özerk değildirler ya da başka deyişle kendi doğasınca belirlenirler. Aslında bireyin cinsel yaşamının bir bütün olarak hastalık yaratıcı anlamının yalnızca bir kısmı ve parçasıdırlar. Birçok kişinin masturbasyonu —yani bir miktarını— zedelenmeksizin kaldırabilmesi gerçeği, sadece bu kişilerin cinsel yapılanmalarının ve cinsel yaşamlarının gelişiminin, cinsel işlevi kültürünün izin verdiği sınırlar içinde uygulamalarına olanak tanıyacak şekilde olduğunu gösterir.[40] Oysa diğerleri cinsel yapılanmaları daha az elverişli olduğu ya da gelişimleri bozulduğu için cinsellikleri nedeniyle hastalanırlar — yani ketvurmalar ya da yerine-geçenlerin yardımını almaksızın cinsel bileşenlerinin gerekli bastırma ya da yüceltmesini beceremezler.

Bu hastamızın masturbasyon konusundaki davranışı çok garipti. Ergenliğe dek masturbasyon yapmamıştı [söz etmeye değer hiçbir düzeyde (s. 35)] ve dolayısıyla bir görüşe göre nevrozdan muaf olması beklenirdi. Öte yandan masturbasyonla ilişkili etkinliklere yönelik bir uyartı 21 yaşında *babasının ölümünden çok kısa bir süre sonra* ortaya çıkmıştı. Bu türden doyuma izin verdiği her kez kendisinden büyük bir utanç duymuş ve kısa bir süre sonra bu alışkanlığı terketmişti. Bu andan sonra masturbasyon sadece ender ve olağandışı durumlarda yeniden ortaya çıkmıştı. Bana anlattığına göre masturbasyon istekleri

[40]Bkz. *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*, 1905*d* [özellikle çalışmanın sonundaki "Özet"e].

özellikle güzel anlar yaşadığında ya da özellikle güzel parçalar okuduğunda ayaklanmaktaydı. Örneğin bir keresinde harika bir yaz öğleden sonrasında Viyana'da bir posta arabacısının kornasını harika bir biçimde çaldığını duyduğunda ortaya çıkmıştı. Arabacı kornayı bir polis kendisini engelleyinceye dek çalmıştı, çünkü kentin ortasında korna çalmak yasaktı. Bir keresinde de *Dichtung und Wahrheit*'da [III, II] genç Goethe'nin kendini bir bedduadan, kıskanç bir metresin dudaklarını kendisinden sonra öpecek olan kadın hakkında sarfettiği bedduanın sonuçlarından bir şefkat patlaması içinde nasıl kurtardığını okuduğunda ortaya çıkmıştı. Goethe uzun süre boş inanlara saplanarak bedduanın kendisini engellemesini yaşamış, ancak birden zincirlerini kırmış ve sevgilisini sevinç içinde tekrar tekrar öpmüştü.

Hastaya göre sadece böylesi güzel ve yüceltici durumlarda masturbasyona itilmesinde hiçbir gariplik yoktu. Ancak ben bu iki durumun ortak bir yöne sahip olduğuna dikkat çekmekten kendimi alıkoyamadım: Bir yasak ve bir emrin direnci.

Bir sınava çalışırken ve babasının hâlâ yaşadığı ve her an yeniden ortaya çıkacağı şeklindeki en sevdiği düşlemi [s. 49] ile eğlenirken sergilediği tuhaf davranışını da aynı bağlantı içinde gözönüne almalıyız. Genellikle çalışma saatlerinin gecenin olabildiğince geç saatlerinde olmasını ayarlardı. Gece saat oniki ile bir arasında çalışmaya ara verip babası sanki dışarıda duruyormuş gibi apartman dairesinin ön kapısını açar ve sonra salona geri dönerek penisini çıkarır ve aynada penisini izlerdi. Bu çılgınca davranış hayaletlerin ortalıkta olduğu saatlerde babasının ziyaretini bekliyormuş gibi davrandığını varsayarsak anlaşılabilir hale gelir. Babası sağken genelde boşta gezmişti ve bu durum babası için sıklıkla bir üzüntü kaynağı olmuştu. Şimdi bir hayalet olarak geri döndüğünde oğlunu sıkı çalışırken bulmaktan hoşnut olurdu. Ancak davranışının diğer kısmından babasının hoşnut olması olanaksızdı, bu yüzden babasına meydan okuyor olmalıydı. Böylece anlaşılmaz bir saplantılı eylem ile babasıyla ilişkisinin iki yönünü ifade etmekteydi, tıpkı daha sonra taş ile gerçekleştirdiği saplantılı eylemi ile sevgili hanıma yaptığı gibi [s. 61].

Bu kanıtlardan ve benzer türdeki diğer verilerden yola çıkarak şöyle bir yorum yapma cüretinde bulundum: Altı yaşında küçük bir çocuk-

ken masturbasyonla ilişkili bazı küçük suçlar işlemiş ve bu nedenle babası tarafından iyice azarlanmıştı. Varsayımıma göre bu cezalandırma masturbasyon yapmasını sonlandırmış, ki bu doğruydu, ancak öte yandan arkasında babasına karşı yok edilemez bir kin bırakmış ve onu sonsuza dek hastanın cinsel zevkine karışan kişi rolüne yerleştirmişti.[41] Hasta daha sonra beni çok şaşırtan şu bilgileri verdi: Annesi ona zamanı çocukluğunun ta başlangıcına dek uzanan böylesi bir olayı tekrar tekrar anlatmıştı ve anlaşılan olay dikkate değer sonuçları nedeniyle anne tarafından unutulmaktan kurtulmuştu. Oysa kendisi olayla ilgili hiçbir şey anımsamıyordu. Öykü şöyleydi. Çok küçük bir çocukken —tarihini daha kesin olarak saptamak büyük bir kızkardeşin ölümcül hastalığı ile aynı zamana rastlaması sonucu mümkün olmuştu [s. 97]— bir yaramazlık yapmış ve babası bu yaramazlık nedeniyle ona dayak atmıştı. Küçük çocuk şiddetli bir öfkeye kapılmış ve daha dayak sürerken küfürler savurmuştu. Ancak hiç küfür bilmediğinden babaya düşünebildiği bütün nesnelerin adlarını vermiş ve bağırmıştı: "Seni lamba! Seni havlu! Seni tabak!" vb. Böylesi ilkel bir hiddet patlamasıyla sarsılan babası dövmeyi durdurmuş ve şöyle demişti: "Bu çocuk ya büyük bir adam ya da büyük bir suçlu olacak!"[42] Hasta bu sahnenin hem kendisi hem de babası üzerinde kalıcı bir etki yaptığına inanıyordu. Söylediğine göre babası onu bir daha dövmemişti ve kişiliğinde olan değişikliğin bir kısmını da bu yaşantıya bağlıyordu. O günden sonra kendi hiddetinin zorbalığının korkusundan kurtulmuş, bir korkak olmuştu [s. 57 v.s.]. Üstelik tüm yaşamı boyunca tokatlardan fena halde korkmuştu ve kız ya da erkek kardeşlerinden biri dövüldüğünde kızgınlık ve dehşet duygularıyla dolu biçimde uzaklaşıyor ve saklanıyordu.

Hasta daha sonra annesini yeniden sorguladı. Anne öyküyü doğruladı ve olayın üç ila dört yaşlarında iken geçtiğini ve birisini *dövdüğü* için cezalandırıldığını ekledi. Küçük çocuğun incittiği kişinin dadısı

---

[41] İlk seanslardan birindeki benzer bir sonuca ilişkin kuşkularını karşılaştırın (s. 54-55). —["Yorumlar"ın ruhçözümlemesi kuramındaki rolü Freud tarafından "Kurt Adam" ve eşcinsel kızın olgu öykülerinde de ele alınmıştır. s. 244 ve 326 ile karşılaştırınız.]

[42] Bu seçenekler tüm olasılıkları tüketmemişti. Babası böylesi erken hiddetlenmelerin en yaygın sonucu olan nevrozu gözden kaçırmıştı.

olabileceği gibi çok belirsiz bir düşünce dışında başka ayrıntı anımsayamamıştı. Anneye göre yaramazlığının cinsel doğalı olabileceğini telkin eden bir şey yoktu.[43]

Bu çocukluk dönemi sahnesinin tartışması dipnotta bulunmaktadır. Burada sadece sahnenin ortaya çıkışının hastayı, çocukluğunun ta-

---

[43]Ruhçözümlemesinde hastanın çocukluğunun ilk yıllarına dek geriye giden, çocuksu cinsel etkinliğinin zirvesine ulaşmış gibi göründüğü ve sıklıkla bazı talihsizlik ya da cezalandırmalara bağlı olarak felaket gibi bir sona vardığı bu türden olaylarla sık karşılaşırız. Böylesi olaylar düşlerde gölgeli bir biçimde ortaya çıkma eğilimindedirler. Çoğu zaman öylesine açık bir hale gelirler ki çözümlemeci onları sıkıca yakaladığını düşünür, ama yine de kesin bir değerlendirmeden kaçınır, en üst düzeyde beceri ve dikkatle ilerlemezse sözkonusu sahnenin gerçekten yaşanıp yaşanmadığını belirsiz bırakmak zorunda kalabilir. Sahnenin birden çok çeşitlemesinin (çoğu kez her biri diğerlerinden çok farklı) hastanın bilinçdışı düşlemlerinde bulunabileceğini bilmemiz, sahneyi yorumlamada doğru yola yönelmemizi kolaylaştıracaktır. Onların tarihsel gerçekliğini kararlaştırmada yanlış yola sapmayı istemiyorsak, her şeyden önce insanların "çocukluk çağı anılarının" sadece daha geç bir dönemde ve genellikle ergenlik çağında birleştirildiklerini ve bu işlemin bir ulusun eski tarihi hakkında söylenceler oluşturmasına her yönüyle benzeyen karmaşık bir yeniden düzenleme işlemini içerdiğini akılda tutmalıyız. Bireyin büyüdükçe çocukluk dönemiyle ilgili düşlemlerinde *otoerotik eylemlerin anımsanmasını silmeye çalıştığı* birden açık-seçik bir hale gelir ve bunu tıpkı gerçek bir tarihçinin geçmişe bugünün ışığı altında bakması gibi, otoerotik etkinliklerin bellek-izlerini nesne-sevgisi düzeyine yükselterek yapar. Bu durum gerçeklerin otoerotik etken ve onları uyaran okşama ya da cezalandırmalara hapsedildiği bu düşlemlerin ayartma ve tecavüzler ile dolu oluşunun nedenini açıklar. Ayrıca bireyin çocukluğu hakkında düşlemler oluştururken *anılarını cinselleştirdiği* açık-seçik bir hale gelir, yani sıradan yaşantılarını cinsel etkinliği ile ilişkili hale getirir ve cinsel ilgisini onlara yayar, aslında bunu yapmakla olasılıkla gerçekten var olan bir bağlantının izlerini sürmüş olmaktadır. "Beş Yaşındaki Bir Erkek Çocukta Bir Fobinin Çözümlenmesi" [1909*b*, *P.F.L.*, 8, s. 260 vs.] yapıtımı anımsayan herkes bu sözlerimle çocuksu cinselliğe şimdiye dek verdiğim önemi, onu ergenlik döneminde cinsel ilgiden başka bir şey olmamaya indirgeyerek eksiltmek gibi bir niyetim olmadığını anlar. Sadece çocuksu cinsel etkinliğin görünümünü çarpıtmaya niyetlenen bir düşlem türünü aydınlatmaya yardımcı olabilecek bazı teknik öğütler vermek istiyorum.

Bu örnekte olduğu gibi bireyin tarihöncesi geçmişinin öykülerinin temel aldığı gerçekleri yetişkin bir kişinin güvenilir tanıklığına başvurarak ortaya çıkarabilme gibi şanslı bir konumda olmamız enderdir. Hastamızın annesinin anlattıkları her şeye karşın çeşitli olasılıklara açık kapı bırakır. Çocuğun cezalandırılmış olduğu suçun cinsel niteliğini söylememesi kendi sansür düzeneğinin etkinliği sonucu olmuş olabilir, çünkü tüm ebeveynlerde kendi sansürlerinin atmaya en istekli olduğu şey kesinlikle çocuklarının geçmişindeki bu cinsel öğedir. Ancak çocuğun dadısı ya da annesi tarafından cinsel olmayan bazı sıradan yaramazlıklar nedeniyle azarlanmış olması ve tepkisinin çok sert olması nedeniyle babası tarafından paylanması da aynı derecede olasıdır. Bu tür düşlemlerde dadılar ve hizmetçiler genellikle daha üstün anne kişiliği ile yer değiştirmişlerdir. Bu olayla

rihöncesi bir döneminde çok sevdiği babasına karşı (daha sonra gizli hale gelen) hiddete kapıldığına inanmaya karşı gösterdiği direnç konusunda ilk kez sarstığını belirteceğim. Daha çok etki yapacağını umduğumu itiraf etmeliyim, çünkü olay kendisine çok sık betimlenmişti —babası tarafından da— ve nesnel gerçekliği konusunda hiçbir kuşku sözkonusu olamazdı. Ancak saplantılı nevrotik olan böylesi çok zeki

---

ilgili olarak hastanın düşlerinin daha derin yorumlanması, zihninde bir destansı karakterin imgelem gücüyle üretiminin açık izlerini ortaya koydu. Bu karakterde annesi ve kızkardeşinin erken ölümü genç kahramanın babası tarafından dövülerek cezalandırılması ile birleştirilmekteydi. Düşlemin bu dokusunu iplik iplik çözmek olanaksızdı, bunu engelleyen şey sağaltımın başarısıydı. Hasta iyileşti ve günlük yaşamının gerekleri öne çıktı: Çok uzun süreden beri yadsıdığı ve sağaltımın sürmesi ile bağdaşamayacak birçok görev önünde durmaktaydı. Dolayısıyla çözümlemedeki bu yarık için suçlanmamalıyım. Ruhçözümlemesinin bilimsel sonuçları onun sağaltım araçlarının sadece bir yan ürünüdür ve bu nedenle çoğu yeni buluş sıklıkla sağaltımın başarısız olduğu olgularda yapılmaktadır.

Çocukluk çağının cinsel yaşamının içeriği, baskın cinsel bileşenler tarafından gerçekleştirilen otoerotik etkinlikleri, nesne-sevgisi işaretlerini ve *nevrozun çekirdek karmaşası* olarak adlandırılmayı hak eden karmaşanın oluşumunu kapsar. Bu karmaşa çocuğun genellikle yeni bir kardeşinin doğumuyla uyandırılan merakından sonra ebeveynleri ve kardeşlerine yönelik düşmanca ya da sevgi dolu en eski itkilerini kapsayan bir karmaşadır. Çocuğun cinsel yaşamının içeriğinin değişmez biçimi ve beraberinde daha sonra onunla ilişkili hale getirilen değişiklik yapıcı eğilimlerin değişmez doğası, onlara gerçek yaşantıların ne denli çok ya da az katkıda bulunduğu farketmeyen çocukluk dönemi çevresinde yapılandırılmış düşlemleri genelde karakterize eden sabit aynılığı kolayca açıklayacaktır. Çocuğun babasının bir cinsel düşmanın ve otoerotik cinsel etkinliklere karışıcı birinin parçası olarak atanmış olması çocukluğun çekirdek karmaşasının özelliğidir ve gerçek olaylar bunun meydana gelmesinden genellikle büyük oranda sorumludurlar.

[Çocukluk anıları ile düşlemleri arasındaki ayrım Freud'u meslek yaşamı boyunca meşgul etmiştir. *Giriş Konferansları* (1916-17), *P.F.L.*, **1**, s. 416-18 ve bu kitaptaki "Kurt Adam" çözümlemesinin V. ve VIII. Bölümleri'nde s. 250-3 ve 288-96'da "primal düşlemler" hakkındaki tartışmalara bakınız. Freud çocukluk çağı anılarının geçerliliği hakkındaki kuşkularını özel görüşmelerinde Fliess'e ta 1897'de aktarmış ancak bu konuda vardığı kararlar yıllarca sonrasına dek yayımlanmamıştır (Freud 1906*a*). Öte yandan en son yazılarından bazılarında görünüşte mitolojik düşlemlerin gerisinde her zaman bir tarihsel gerçek zerresi bulunduğunda ısrar eder. Bkz. *Musa ve Tektanrıcılık* (1939*a*), Deneme III, II (G), *P.F.L.*, **13**. — "Çekirdek karmaşa" terimi Freud tarafından daha önce de "Çocukların Cinsel Kuramları" (1908*c*) makalesinde, ama başka bir anlamda kullanılmıştı. "Oedipus Karmaşası" terimi, yayımlanmış yazılarında ilk kez biraz daha sonra "Aşkın Ruhbilime Katkılar"ın (1910*h*) birincisinde kullanılmış görünmektedir. —Bkz. *P.F.L.*, **7**, s. 192 ve *n.* 1 ve s. 238 ve *n.* 1. Ayrıca Schreber olgusu ile karşılaştırınız, s. 165 ve *n.* 40.]

kişilerde var olan ve insanı her zaman şaşırtan mantıksız olma kapasitesi ile, öyküsünün kanıtlara dayanan gerçeğine karşın, kendisinin sahneyi anımsamadığı gerçeğini ısrarla ileri sürmeyi sürdürdü ve ancak aktarımın acı dolu yollarına geldiğimizde babasıyla olan ilişkisinin bu bilinçdışı bileşenin kabulünü gerçekten gerektirdiği konusunda ikna oldu. Daha sonra şöyle bir noktaya geldik. Bilinçli eylemlerinde bana çok büyük saygı dışında bir davranış biçimi sergilememesine karşın düşlerinde, gündüz düşlemlerinde ve çağrışımlarında ben ve ailem üzerine en ağır ve en iğrenç hakaretleri yağdırmaya başladı. Bu hakaretleri bana yinelerkenki tavrı umutsuz bir kişinin tavrıydı. "Sizin gibi bir beyefendi nasıl olur da benim gibi alçak, hiçbir şeye yaramaz biri tarafından kendisinin böyle incitilmesine izin verir?" diye sorardı. "Beni kovmalısınız, hakkettiğim tek şey bu." Böyle konuşurken divandan kalkar ve odada gezinirdi. Bu alışkanlığını önceleri duygusunun inceliğiyle açıklıyordu: Böylesine korkunç şeyleri kendisi divan üzerinde çok rahat biçimde uzanırken söyleyemezdi. Ancak kısa bir süre sonra kendine daha inandırıcı bir açıklama buldu. Yakın olmaktan ona vurmamdan korkması nedeniyle kaçınıyordu. Divanda kalırsa kendisini dehşet verici bir zorbalığın paylamalarından kurtarmaya çalışan ve umarsızca korku içinde olan biri gibi davranıyordu, başını elleri arasında gömüyor, yüzünü koluyla kapıyordu; yüzü acı ile dolu olarak aniden sıçrıyor ve kaçıyordu. Babasının çabuk öfkelenen bir mizacı olduğunu ve bazan zorbalığında nerede duracağını bilmediğini anımsadı. Böylece hasta bu acı okulunda yoksun olduğu ikna olma duyumunu yavaş yavaş kazandı, gerçi yansız bir zihin için gerçek hemen hemen apaçık idi.

Ve artık hastanın sıçan düşüncesinin çözümü için yol açılmıştı. Sağaltım dönüm noktasına ulaşmış, şimdiye dek saklanmış olan önemli bilginin bir miktarı kullanılabilir hale gelmiş ve böylece olayların bütünsel sıralanmasının yeniden yapılandırılmasını olası hale getirmişti.

Daha önce de belirttiğim gibi tanımlamalarımda koşulların olası en kısa özeti ile yetineceğim. Çözülmesi gereken ilk sorun Çek yüzbaşının iki konuşmasının —sıçan öyküsü [s. 42] ve parayı Teğmen A.'ya ödemesi gerektiği şeklindeki istemi [s. 43 v.s.]— hasta üzerinde neden böylesi altüst edici bir etki yaptığı ve neden böylesine şiddetli patolojik

tepkiler kışkırtmış olduğu idi. Tahminim bunun bir "karmaşasal duyarlılık"[44] sorunu olduğu ve konuşmaların hastanın bilinçdışındaki belli aşırı duyarlı noktalara battığı idi ve öyle olduğu kanıtlandı. Hastada, askeri konularda her zaman olduğu gibi, babasıyla [yıllarca orduda görev yapan [s. 70] ve askerlik günlerine ilişkin öykülerle dolu olan] bilinçdışı özdeşim içinde olma durumu sözkonusu idi.

Şimdi şans eseri olarak —çünkü tıpkı yazılış tarzının bir esprinin oluşumunda yardımcı olması gibi, şans da bir belirtinin oluşumunda rol oynayabilir— babasının küçük maceralarından biri yüzbaşının ricası ile ortak önemli bir öğeye sahipti. Babası, kadrosuz asker olarak sahip olduğu yetkiyle küçük bir miktar parayı yönetmekteydi ve bir keresinde onu kumarda yitirmişti. (Böylece bir "*Spielratte*"[45] olmuştu.) Eğer yoldaşlarından biri parayı kendisine borç vermese çok zor durumda kalacaktı. Ordudan ayrıldıktan ve zengin olduktan sonra parayı geri ödeme gereksinimi ile bu arkadaşını bulmaya çalışmış ama izini bulamamıştı. Hasta babasının parayı geri vermeyi başarıp başarmadığı konusunda kesin bilgiye sahip değildi. Babasının gençliğine ilişkin bu günahın anısı ona acı veriyordu, çünkü görünürdekilere karşın bilinçdışı babasının kişiliğine karşı düşmanca kötülemelerle doluydu. Yüzbaşının "3.80 kronu Teğmen A.'ya ödemelisin." sözleri kulağına babasının bu ödenmemiş borcuna bir ima gibi gelmişti.

Ama Z— postanesindeki genç hanımın kendisine ilişkin iltifatlı sözüyle [s. 47] birlikte paketin bedelini ödemiş olduğu[46] hakkındaki bilgi onun babasıyla özdeşimini oldukça farklı bir yoldan pekiştirmişti. Çözümlemenin bu noktasında bazı yeni bilgiler getirdi; buna göre postanenin bulunduğu yerdeki hanın sahibinin güzel bir kızı vardı. Kız yakışıklı genç subayı kesinlikle yüreklendirmişti ve o da manevralar bittikten sonra oraya dönüp kızla şansını denemeye çalışmayı düşünmüştü. Ancak şimdi kızın postanedeki genç hanım kılığında bir rakibi

[44][Jung ve onun ekolünün sözcük-çağrışımı deneylerinden ödünç alınan bir terim (Jung 1906, 1909). Ayrıca aşağıda s. 83.]

[45][Sözcük olarak "oyun sıçanı". "Kumarbaz" anlamında Alman halk deyimi.]

[46]Hastanın bunu Yüzbaşı bir yanlış anlama sonucu kendisinden parayı Teğmen A.'ya ödemesini istemeden *önce* öğrenmiş olduğu unutulmamalıdır. Bu durum öykünün yaşamsal noktasıdır ve bunu baskılamakla hasta kendini en umutsuz karışıklığın içine sokmuş ve bir süre için beni bunu anlamaktan alıkoymuştur.

vardı. Tıpkı babasının evlenme öyküsünde [s. 68] olduğu gibi askerliğini bitirince yeğlemesini ikisinden hangisine sunacağı konusunda ikircikli kalabilirdi. Viyana'ya mı gitmesi, yoksa postanenin bulunduğu yere mi dönmesi gerektiği konusundaki belirgin kararsızlığının ve yolculuk sırasında sürekli geri dönme yönündeki eğiliminin (s. 45-6) hiç de başlangıçta göründüğü kadar saçma olmadığını hemen anlıyoruz. Bilinçli aklı için postanenin bulunduğu Z—nin kendisine uyguladığı çekim, Teğmen A.'yı görme ve onun yardımıyla yeminini yerine getirme gereksinimiyle açıklanmıştı. Ama gerçekte onu çeken postanedeki genç hanımdı ve Teğmen yalnızca onun iyi bir yerine-geçeniydi çünkü o da aynı yerde yaşamıştı[47] ve kendisi de askeri posta servisinde görevliydi. Ve de sonradan söz konusu kişinin Teğmen A. değil de o gün postanede görevli bir başka subay B. olduğunu öğrenince [s. 44] *onu da* bileşimine katmış ve ondan sonra iki subayla bağlantılı olarak kendisine o denli nazikçe eğilim göstermiş olan iki kız arasında duyumsadığı ikircikle ilintili akıl karışıklığını üretebilmişti.[48]

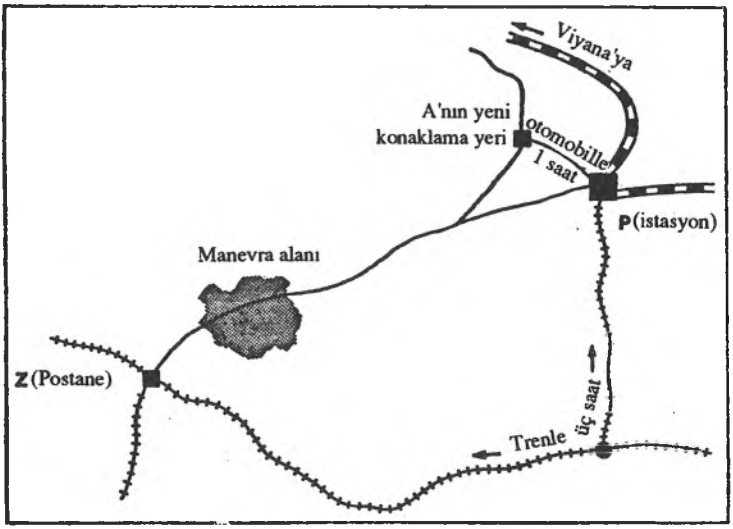
Yüzbaşının sıçan öyküsünün ürettiği etkiyi aydınlatırken çözümlemenin akışını daha yakından izlememiz gerekir. Hasta büyük bir çağrışım yığını üreterek başlamıştı, ancak başlangıçta bunlar saplantısının oluşum koşullarına hiçbir ışık tutmamıştı. Sıçanlar aracılığıyla gerçekleştirilen ceza düşüncesi pek çok içgüdüsü için bir uyaran olmuş ve bir yığın anıyı anımsatmıştır; öyle ki yüzbaşının öyküsüyle parayı ödemesini istemesi arasında geçen kısa sürede sıçanlar, daha sonraki dö-

---

[47]["mıştı" 1924'de eklenmişti. Bir sonraki dipnota bkz.]

[48]*(1923'de eklenmiş dipnot:)* Hastam kelebek gözlüğünün ücretinin geri ödenmesine ilişkin küçük sahneye olabildiğince karışıklık kazandırmak için elinden geleni yapmıştı; öyle ki benim özetlemem de onu tümüyle açıklamayı başaramamış olabilir. Bu nedenle Bay ve Bn. Strachey manevraların sonundaki durumu daha yalınlaştırabilsinler diye burada küçük bir harita yaptım (Şek. 1) [Ne yazık ki Almanca 1924 ve sonraki basımlardaki ve de Freud'un *Derlenmiş Yazıları*'nın İngilizce çevirisinin 3. Cildindeki özgün harita olgu öyküsünde sunulan bazı garip verilerle tümüyle uyuşmazlık içindeydi. *Standard Basım* için tümüyle yeni bir harita üretildi; o Freud'un Özgün Olgu Kayıtlarındaki yeni malzemeye dayanıyordu.] Çevirmenlerim haklı olarak daha başka koşullar da, yani Teğmen A.'nın postanenin bulunduğu Z—'de daha önce yaşadığı ve orada askeri postanede görevli olduğu, ama son birkaç gün boyunca lojmanını Teğmen B.'ye devretmiş ve başka bir köye taşınmış olduğu hemen belirtilmediği sürece hastanın davranışının anlaşılmaz kalacağını gözlemlediler. "Kıyıcı" Yüzbaşı bu yer değiştirmeyi bilmiyordu ve bu onun ücretin Teğmen A.'ya ödenmesi gerektiğini varsayma yanılgısını açıklıyordu.

nemde durmadan yenileri eklenen bir dizi simgesel anlam kazanmışlardır. İtiraf etmeliyim ki tüm olup bitenlerin ancak çok yetersiz bir özetini verebiliyorum. Sıçan cezasının etkinleştirdiği şey, hastanın çocukluğunda önemli bir yeri olan ve solucanlara bağlı sürekli bir kaşıntıyla etkinliğini yıllarca sürdürmüş olan *anal erotizminden* başka bir şey değildi. Bu yolla sıçanlar "*para*" anlamını almaktaydı.[49] Hasta bu bağlantıyı "*Ratten*" ["sıçanlar"] sözcüğüne "*Raten*" ["taksitler"] çağrışımıyla karşılık vererek gösterdi. Saplantılı kargaşası içinde kendi kendine düzenli bir sıçan kuru oluşturmuştu. Örneğin bir sorusu üzerine bir saatlik sağaltım ücretimi söylediğimde kendi kendine (altı ay sonra öğrendiğim bir şey) "Ne çok florin, ne çok sıçan" demişti. Yavaş yavaş babasının mirasına ilişkin tüm para ilişkileri karmaşasını bu dile çevirmişti; yani konuyla ilgili tüm düşünceleri "*Raten-Ratten*" sözel köp-

Şekil 1

[49] "Kişilik ve Anal Erotizm" adlı makaleme bkz. (1908*b*).

rüsüyle saplantılı yaşamına taşınmış ve bilinçdışının egemenliği altına sokulmuştu. Dahası yüzbaşının kendisinden paketin ücretini ödemesini istemesi, babasının kumar borcuna geri götüren bir başka sözel köprü, "*Spielratte*" aracılığıyla sıçanların para anlamını güçlendirmeye yaramıştı.

Ama hasta aynı zamanda sıçanların tehlikeli bulaşıcı hastalıkların taşıyıcısı olduklarını da biliyordu; bu nedenle onları (orduda çok haklı olarak) *frengi hastalığı* korkusunun simgeleri olarak kullanabilmişti. Bu korku babasının askerlik görevi sırasındaki yaşamına ilişkin her tür kuşkuyu gizliyordu. Ayrıca *penis*'in kendisi de frengi hastalığının bir taşıyıcısıydı ve bu yolla hasta sıçanı bir erkek cinsel organı sayabiliyordu. Böyle düşünmesi için bir başka nedeni de vardı; penis (özellikle bir çocuğun penisi) kolayca bir *solucan*'la kıyaslanabilirdi ve yüzbaşının öyküsü birinin anüsüne giren sıçanlarla ilgiliydi; tıpkı çocukken kendisinin anüsünde bulunan büyük yuvarlak solucanlar gibi. Böylece sıçanların penis anlamı bir kez daha anal erotizme dayanmaktaydı. Ayrıca sıçan dışkıyla beslenen ve kanalizasyonlarda yaşayan pis bir hayvandır.[50] Bu yeni anlamla sıçan sanrısının büyük bir uzantısının nasıl olası hale geldiğini göstermek belki de gereksizdir. Örneğin "Ne çok sıçan, ne çok florin" hastanın özellikle nefret ettiği belli bir kadın mesleğinin kusursuz bir nitelemesi oluyordu. Öte yandan yüzbaşının öyküsündeki sıçanın yerine penisin geçmesinin *anal* cinsel birleşme sonucuna götürmesi görmezden gelinemez; ki bu hastanın babası ve sevdiği kadınla ilişkilendirildiğinde özellikle tiksindirici olabiliyordu. Aynı durumun yüzbaşının uyarısından (s. 43 v.s.) sonra zihninde oluşan zorlantılı tehditte yeniden üretildiğini gözönüne alacak olursak, Kuzey Slavları arasında kullanılmakta olan belli bir küfürü anımsamak zorunda kalırız.[51] Dahası tüm bu malzeme ve diğerleri "*heiraten*" ["evlenmek"] örtülü çağrışımının gerisindeki sıçan tartışmalarının dokusuna karışmıştı.

---

[50] Eğer okur nevrotik aklın bu imgelem sıçramaları karşısında başını sallama eğilimi duyarsa, ona sanatçıların bazan benzer imgelem çılgınlıklarına kendilerini kaptırdıklarını anımsatabilirim. Örneğin Le Poitevin'in *Diableries érotiques*'indeki gibi.

[51] Bu küfürlerin tam sözcükleri F. S. Krauss'un editörlüğünü yaptığı *Anthropophyteia* dergisinde bulunabilir [**2,** (1905), 421 v.s.].

Hastanın konuyu özetleyişi ve öyküyü yinelerkenki yüz ifadesinin de gösterdiği gibi, sıçan cezası öyküsü onun erkenden baskılanmış bencil ve cinsel suçluluk itkilerinin ateşini körüklemişti. Yine de bir gün İbsen'in *Küçük Eyolf*'undaki Sıçan-Kadın çözümlemeye getirilinceye ve saplantılı sanrılarının almış olduğu biçimlerin birçoğunda sıçanların daha da başka bir anlamı —yani *çocuklar*[52]— olduğu çıkarımı kaçınılmaz bir hal alıncaya dek, tüm bu malzeme zenginliğine karşın onun saplantılı düşüncelerinin anlamına hiçbir ışık tutulamamıştı. Bu yeni anlamın kökenini sorgulamak beni hemen bazı çok eski ve önemli köklere götürdü. Bir keresinde hasta babasının mezarını ziyaret ettiğinde sıçan olduğunu düşündüğü büyük bir hayvanın mezarın üzerinden sıvıştığını görmüştü.[53] Hayvanın aslında babasının mezarından çıktığını ve az önce onun cesedini yediğini sanmıştı. Sıçan kavramı ısırıp kemirmeye yarayan keskin dişleri olması olgusuyla sıkı sıkıya bağlıydı.[54] Ama sıçanlar keskin dişli, açgözlü ve pis olup da cezasız kalamazlar: İnsanlar tarafından acımasızca kovalanır ve hastanın sıklıkla dehşet içinde gözlemlediği gibi bağışlanmaksızın öldürülürler. Çoğu kez zavallı yaratıklara acımıştı. Ama kendisi de tıpkı böyle kötü, pis küçük bir alçaktı; öfke içinde insanları ısırırdı ve böyle yaptığı için korkutucu biçimde cezalandırılmıştı (s. 74). Sıçanda "kendisinin canlı

---

[52]İbsen'in Sıçan-Kadın'ı kesinlikle önce sıçanları suya döken sonra da aynı yolla tüm çocukları kasabadan götürüp hiç geri dönmeyen söylencesel Sıçanlı Köyün Kavalcısı'ndan türemiştir. Aynı biçimde Küçük Eyolf da Sıçan-Kadın'ın lâneti üzerine kendini suya atar. Söylencelerde sıçan pek de tiksindirici bir yaratık olarak değil, tekinsiz bir hayvan olarak ortaya çıkar ve ölülerin ruhlarını temsil etmek üzere kullanılır.

[53]Hiç kuşkusuz Viyana'daki Zentralfriedhof'ta [merkez mezarlığı] çok sayıda bulunan bir gelincikti.

[54][Büyülü bir beşgen yazı tarafından korunan bir kapıdan çıkmaya çalışan] Mephistopheles'in sözleriyle karşılaştırın:

> Doch dieser Schwelle Zauber zu zerspalten
> Bedarf ich eines Rattenzahns.
> .....
> Noch einen Biss, so ist's geschehn!
>
> [Ama bu eşiğin büyüsünü kırmak için
> Bir sıçanın dişlerine gereksinmem var. *(Çabucak sıçan olur.)*
> .....
> Bir ısırık daha ve tamam!
> GOETHE, *Faust*, I. Kısım (3. Sahne).]

bir benzerini" bulduğu söylenebilirdi.[55] Yüzbaşı öyküsünü anlattığında kendini bir çağrışım testinden geçirmiş olması neredeyse Yazgı gibidir: Yazgı tanrıçası bir "karmaşa uyaran sözcük" (bkz. s. 78 *n.*1) anımsatmış ve o da buna saplantılı düşüncesiyle tepki vermişti.

O halde en eski ve en önemli deneyimlerine göre sıçanlar çocuklardı. Bu noktada bağlamından uzun süre uzak tuttuğu, ama şimdi çocuklara duymaya zorlandığı ilgiyi tümüyle açıklayan bir bilgi parçasını ortaya getirdi. Uzun yıllar boyunca hayran olduğu ama yine de evlenmeye razı edemediği kadın her iki yumurtalığının alınmasını gerektiren bir jinekolojik operasyon nedeniyle çocuksuzluğa mahkûmdu. Aslında bu —çocuklara olağanüstü düşkün olduğu için— kararsızlığının ana nedeni olmuştu.

Ancak bundan sonra saplantılı düşüncesinin oluştuğu açıklanamaz süreci anlamak olası oldu. Çocuksu cinsellik kuramları ve (düşlerin yorumundan öğrendiğimiz) simgecilik üzerine bilgilerimizin yardımıyla her şeyin çevirisi yapılabilir ve tümüne bir anlam kazandırılabilir. Yüzbaşının ona sıçan cezasını anlattığı (kelebek gözlüğünü yitirdiği) öğleden sonra molasında hasta ilk ağızda yalnızca anlatılan sahnenin kıyıcılığı ve şehvetliliğiyle irkilmişti. Ama hemen sonra kendisinin de birilerini ısırdığı çocukluk sahnesiyle bir bağlantı oluştu. Yüzbaşı —böyle cezaları savunabilen bir adam— babasının bir yerine-geçeni haline gelmiş ve özgün olayda kıyıcı babasına karşı haykırılmış olan yeniden canlanan düşmanlığın bir parçası olarak kendini ortaya çıkarmıştı. Bir an için bilincine ulaşan bu türden bir şeyin düşkün olduğu birinin başına gelmesi düşüncesi öykünün anlatıcısına, ama ondan da babasına yöneltilmiş şöyle bir isteğe çevrilebilir: "Sana da aynı şey yapılmalıydı!" Birbuçuk gün sonra[56] yüzbaşı kendisine öde-

---

55 [Er sieht in der geschwollnen Ratte
Sein ganz natürlich Ebenbild.

(Çünkü şişmiş sıçanda görüyor
Kendisinin canlı bir benzerini.)
Faust I. Kesim, Auerbach'ın Mahzenindeki sahnede.]

56 İlk kezinde anlattığı gibi o akşam değil. Ismarladığı kelebek gözlüğün aynı gün gelmesi olanaksızdı. Hasta geriye dönük olarak zaman aralığını kısaltmıştı; çünkü bu önemli zihinsel bağlantıların kurulduğu ve bastırılmış zaman diliminin —kendisine postanedeki genç bayanın arkadaşça tutumunu anlatan yüzbaşı [s. 47] ile yaptığı görüşme— gerçekleştiği dönemdi.

meli paketi verdiği ve 3.80 *Kronu* Teğmen A.'ya ödemesini istediği zaman (s. 43 v.s.) "kıyıcı üst"ünün bir yanlış yaptığının ve bir şeyler borçlu olduğu tek insanın postanedeki genç hanım olduğunun ayırdındaydı. Bu nedenle kolayca şöyle alaycı bir yanıt aklına gelebilirdi: "Yok yahu! Ben mi?" ya da "Anana öderim!" ya da "Tabii! Ödeyeceğime bahse girebilirsin!" — hiçbir zorlantılı gücü olmayan yanıtlar. Ama baba karmaşası ve çocukluğundaki sahnenin anısı yüzünden zihninde şöyle bir yanıt biçimlenmişti: "Evet! Babamla sevgilimin çocukları olduğunda parayı A.'ya ödeyeceğim!" ya da "Eğer babamla o hanımın çocukları olabilirse ben de parayı geri veririm!" Kısaca hiçbir zaman gerçekleşmeyecek saçma bir duruma iliştirilmiş alaycı bir doğrulama.[57]

Ama şimdi suç işlenmiştir; hasta en sevgili iki insanını —babasını ve sevgilisini— aşağılamıştır. Cürüm cezalandırılmayı gerektirmektedir ve de ceza kendini gerçekleştirilmesi olanaksız, ama üstünün yanlışa dayalı istemini sözcüğü sözcüğüne yerine getirme yükümlülüğü de getiren bir yemine bağlamaktan ibarettir. Yemin şöyledir: "*Şimdi gerçekten parayı A.'ya ödemelisin.*" Çarpıcı boyun eğmesiyle yüzbaşının isteğinin yanlış öncüllere dayandığı konusundaki bilgisini bastırmıştır: "Evet babanın yerine geçen kişinin dediği gibi parayı A.'ya ödemelisin. Baban yanılamaz." Kral da yanılamaz; eğer kral kullarından birini kendisine ait olmayan bir adla çağıracak olursa kul artık hep o adı taşır.

Bu olaylar hakkında yalnızca belirsiz bir bilgi hastanın bilincine ulaşmıştı. Ama yüzbaşının buyruğuna isyanı ve bu isyanın ansızın karşıtına dönüşmesi, her ikisi birden bilinçte temsil edilmiştir. Önce parayı ödemezse o şeyin —yani, sıçan cezasının— oluşacağı düşüncesine ulaşmış, sonra isyanının bir cezası olarak bu düşüncenin karşıt etkili bir yemine dönüşmesi ortaya çıkmıştır (s. 43-4).

Gelin kendimize hastanın büyük saplantılı düşüncesinin oluştuğu genel koşulların bir tablosunu çizelim. Libidosu uzun süreli bir yoksunluğa genç bir subayın kadınlar arasında olduğunda karşılaşacağına

---

[57]Böylece saçmalık tıpkı düşlerdeki gibi saplantılı düşüncenin dilindeki alaycılığı belirler. Benim *Düşlerin Yorumu* kitabıma bkz. (1900*a* VI. Bölüm G Kesimi); [*P.F.K.*, **5**, s. 155. Ayrıca Freud'un saçmalığın paranoyada da aynı amaca hizmet ettiğini gösterdiği Schreber olgusuna bkz. (aşağıda s. 162).]

her zaman güvendiği dostça kabulün eklenmesiyle artmıştır. Dahası manevralar için yola çıktığı sırada kendisiyle hanım arkadaşı arasında belli bir soğukluk vardı. Libidosundaki bu şiddetlenme onu babasının yetkesine karşı eski savaşımını yenilemeye eğilimli kılmış ve başka kadınlarla cinsel ilişkiyi düşünmeye cesaret etmişti. Babasının anısına bağlılığı zayıflamaya başlamış, sevgilisinin değerine yönelik kuşkuları artmıştı; bu zihinsel çerçevede hasta kendisine ikisini aşağılamanın içine gömülme izni vermiş ve sonra da kendini bu yüzden cezalandırmıştı. Böyle yapmakla eski bir modeli kopya ediyordu. Manevraların sonunda Viyana'ya gitmekle durup yeminini yerine getirmek arasında uzun süre ikircikli kaldığında, tek bir tabloda ta baştan beri ikiye bölündüğü iki çatışmayı —babasının sözünü dinlemeyi sürdürüp sürdürmemek ve sevgilisine sadık kalmayı sürdürüp sürdürmemek—[58] temsil etmişti.

"Aksi halde sıçan cezası her ikisine de uygulanacak" sonucunu yaratan "yaptırım"ın yorumu üzerine bir kaç söz ekleyebilirim. Bu yorum başka bir yerde[59] tartıştığım iki çocuksu cinsellik kuramının etkisine dayanır. Bu kuramlardan ilki bebeklerin anüsten çıktığıdır; birinciyi mantıksal olarak izleyen ikincisi ise erkeklerin de tıpkı kadınlar gibi bebeklerinin olabildiğidir. Düşleri yorumlamanın teknik kurallarına göre rektumdan [kalın barsağın son kısmı, düz barsak —*çev.*] *dışarı* çıkma kavramı karşıt kavram olan rektumun *içine* sızma (sıçan cezasındaki gibi) ile temsil edilebilir ya da *bunun tersi*.

Bu olgudakiler kadar ağır saplantılı düşüncelerin basit bir biçimde ya da başka yollardan temizlenmesini ummaya hakkımız yoktur. Yukarıda betimlenen çözüme ulaştığımızda hastanın sıçan sanrısı ortadan kalktı.

---

[58]Bir kez daha babasına boyun eğmenin hanımı terk etmeye denk düştüğünü gözlemek ilginç olabilir. Eğer durur ve A.'ya parayı öderse babasının gönlünü almış olacaktı.

[59]"Çocukların Cinsel Kuramları Üzerine" (1908*c*) [*P.F.L.*, **7**, s. 197-8].

II

KURAMSAL[1]

(A) SAPLANTILI YAPILARIN BAZI GENEL ÖZELLİKLERİ[2]

1896 yılında saplantılı düşünceleri "bastırmadan kurtulan ve her zaman çocuklukta zevkle gerçekleştirilmiş bazı cinsel eylemlerle ilişkili olan kendini kınamaların dönüştürülmesi" diye tanımlamıştım (Freud 1896*b* [II. Bölümün başlarına yakın]). Her ne kadar öğelerine karşı çıkılamasa bile bu tanımlama şimdi bana biçimsel olarak eleştiriye açık görünüyor. Çok fazla birleştirme amacı taşımakta ve saplantılı nevrotiklerin tipik belirsizlikten hoşlanmaları durumunu kendine model alarak, en değişken ruhsal yapıları "saplantılı düşünceler" adı altında bir yığın haline getirmektedir.[3] Aslında "saplantılı düşünüş"ten söz etmek ve saplantılı yapıların her tür ruhsal eyleme denk düşebileceğine açıklık getirmek daha doğru olurdu. Bu ruhsal eylemler istekler, hırslar, itkiler, düşünceler, kuşkular, emirler ya da yasaklar olarak sınıf-

---

[1][Bu başlık yalnız 1924'de eklenmiştir.]

[2]Bu ve sonraki kesimde ele alınan noktaların çoğu saplantı nevrozu hakkındaki literatürde daha önce söz konusu edilmiştir; örneğin bu hastalık türü için standart bir çalışma olan Löwenfeld'in (1904)de kapsamlı çalışması *Die Psychischen Zwangerscheinungen*' de derledikleri gibi.

[3]Benim bu tanımlama yanlışım bir ölçüde makalenin kendisinde düzeltilmiştir. [Üç paragraf ötede] Aşağıdaki parça bulunmaktadır: "Ancak yeniden etkinleşmiş anılar ve onlardan oluşan kendini kınamalar bilinçte hiçbir zaman değişmemiş olarak ortaya çıkmazlar: Saplantılı düşünce ve duygular halinde bilinçli hale gelen ve bilinçli yaşam sözkonusu olduğunda hastalık yaratıcı anıların yerini alanlar, bastırılmış düşüncelerle bastırıcı düşünceler arasında *bir uzlaşma doğasındaki yapılardır*." Yani tanımlamada "dönüşmüş" sözcüğü üzerine özel olarak vurgu yapılmalıdır.

landırılabilirler. Hastalar genelde bu ayrımları yumuşatmaya çalışırlar ve bu ruhsal eylemler duygusal göstergelerinden yoksun bırakıldıktan sonra geriye basitçe "saplantılı düşünceler" kalır. Bu hastam ilk seanslardan birinde bir isteği yalnızca bir "düşünce dizisi" (s. 52) düzeyine indirgemeye kalkıştığında bu tür davranışa bir örnek vermişti.

Ayrıca saplantılı düşünüşün görüngübilimine bile henüz yeterince dikkat yöneltilmemiş olduğu itiraf edilmelidir. Hastanın bilince doğru yollarını zorlayan "saplantılı düşünceler"e karşı sürdürdüğü ikincil savunucu savaşım sırasında, ruhsal yapılar özel bir adı hak eden bir görünüm kazanmışlardır (Örneğin manevralardan dönüş yolculuğu boyunca hastamızın zihnini meşgul eden düşünce parçaları gibi). Bunlar saplantılı düşüncelere karşıt olarak ortaya çıkmış mantıklı düşünceler değildir; sanki iki düşünüş türü arasındaki melezlerdir; savaştıkları saplantıların belli öncüllerini benimserler ve böylece mantığın silahlarını kullanırken patolojik düşünüşe bir temel oluştururlar. Sanırım bu tür yapılar "*sanrılar*" adını hak ediyorlar.[4] Ayırımı daha da açık hale getirmek için hastanın olgu öyküsünde uygun bağlama yerleştirilmesi gereken bir örnek vereceğim. Daha önce bir sınava hazırlanırken bir kez izin verdiği çılgınca tutumu betimlemiştim — gece geç saate kadar çalıştıktan sonra gidip babasının hayaletine ön kapıyı açıyor ve aynada cinsel organına bakıyordu (s. 73). Kendi kendisine babasının gerçekten hâlâ yaşıyor olsa tüm bunlara ne diyeceğini sorarak toparlanmaya çalışıyordu. Ama bu mantıklı biçime sokulduğunda tartışmanın hiçbir etkisi olmuyordu. Aynı düşünceyi bir korkuya dönüştürüp eğer bir daha bu saçmalığı yaparsa öteki dünyada babasının başına kötü bir şeyler geleceği biçiminde "sanrısal" bir tarza dönüştürmedikçe hayalet yatışmıyordu.

Birincil ve ikincil savunucu savaşım arasındaki ayırım kuşkusuz çok belirgindir, ama *hastaların kendi saplantılı düşüncelerinin sözlerini kendilerinin de bilmediğini* keşfettiğimizde değerinin beklenmedik biçimde azaldığını görürüz. Bu paradoksal gelebilir, ama son derece anlamlıdır. Ruhçözümlemesinin gelişimi boyunca cesaret toplayan yal-

[4][Yukarıda s. 40 *n*.a bkz.]

nızca hasta değildir, hastalığı da bunu yapar; eskisinden daha yalın bir biçimde üzerinde konuşulabilecek kadar kesin hatlar kazanır. Mecazı bir yana bırakacak olursak olan şey, o ana dek gözlerini dehşet içinde kendi patolojik ürünlerinden kaçıran hastanın onlara dikkat etmeye başlaması ve daha ayrıntılı bir görüş edinmesidir.[5]

Bunun yanında saplantılı yapılar hakkında daha kesin bir bilgi edinmenin olası olduğu iki özel yol daha vardır. Birincisi, deneyimler bilinçli yaşamda yalnızca çarpıtılmış ve güdük bir biçimde bilinen, tıpkı kesilmiş bir telgraf mesajı gibi olan bir saplantılı emrin (ya da her neyse)'asıl metninin bir düşte açığa çıkabildiğini gösterir. Böylesi metinler düşlerde *konuşmalar* biçiminde görünürler ve dolayısıyla düşlerdeki konuşmaların gerçek yaşamdaki konuşmalardan türetildikleri şeklindeki kuralın bir istisnasıdırlar.[6] İkincisi, bir olgu öyküsünün çözümsel olarak değerlendirilmesi sırasında insan, bir dizi saplantının, birbirlerini izliyorlarsa —sözcükleri aynı olmasa da— sıklıkla bir ve aynı olduğundan emin olur. Saplantı ilk ortaya çıkışında başarılı bir biçimde silkilip atılmış olabilir, ancak ikinci kez çarpıtılmış bir biçimde ve ayrımsanmaksızın geri gelir ve savunucu savaşımında bu çarpıtılmışlık sonucu daha etkin bir biçimde ayak direyebilir. Ancak başlangıçtaki biçimi doğru olandır ve sıklıkla anlamını oldukça açık bir biçimde sergiler. Anlaşılamaz bir saplantılı düşünceyi büyük çabalarla aydınlattığımızda, hastanın tıpkı yorumlamış olduğumuz gibi bir kavram, istek ya da ayartının ilk kez saplantılı düşünce ortaya çıkmadan önce göründüğünü, ancak varlığını sürdürmediğini bize bildirmesiyle sık karşılaşırız. Hastamızın öyküsünden bunun örneklerini vermeye kalkarsak konumuzun çok fazla dışına çıkmış olacağız.

Dolayısıyla resmen "saplantılı düşünce" olarak tanımlanan şey başlangıçtaki üslûbundan çarpıtılmış halinde, birincil savunucu savaşımın

---

[5]Bazı hastalar dikkatlerini saptırmayı öylesi boyutlara ulaştırırlar ki tekrar tekrar gerçekleştirdikleri bir saplantılı eylemi tanımlamayı ya da bir saplantılı düşüncenin içeriğini aktarmayı kesinlikle beceremezler. — [Freud yukarıdaki metindeki düşüncelerin (fobiler konusundaki) benzerlerini "Küçük Hans" çözümlemesinde de belirtir (1909*b*, *P.F.L.*, **8**, s. 281-2).]

[6]Bkz. *Düşlerin Yorumu* (1900*a*), VI. Bölüm (F) (*P.F.K.*, **4**, s. 135 v.s.). — [*P.F.K.*, 5'te VI. Bölümün A kısmının sonuna 1909'da eklenen bir dipnotta Sıçan Adam olgusuna gönderme yapılır (s. 38, *n.*).]

izlerini sergiler. Çarpıtılması varlığını sürdürmesini sağlar, çünkü bilinçli düşünce onu sanki bir düşmüş gibi yanlış anlamaya zorlanır; çünkü düşler de uzlaşma ve çarpıtmanın ürünleridirler ve de uyanık düşünce tarafından da yanlış anlaşılırlar.[7]

Bilinç tarafından yanlış anlaşılmanın sadece saplantılı düşünceler konusunda değil, aynı zamanda ikincil savunucu savaşımın ürünleri, örneğin koruyucu formüller konusunda da işlediği görülür. Bunun iki güzel örneğini verebilirim. Hastamız savunucu bir formül olarak reddetme jestinin eşlik ettiği hızla söylenen *"aber"* [ama] sözcüğünü kullanmaktaydı. Bir keresinde bana bu formülün kısa bir süre önce değiştiğini söyledi; artık "*áber*" değil de "*abér*" demekteydi. Bu yeniliğin nedenini söylemesini istediğimde, ikinci hecenin sessiz "e"sinin kendisine çok gereksinim duyduğu, yabancı ve aykırı bir öğenin karışmasına karşı güvenlik duyumunu sağlamadığını ve bu nedenle 'e'yi vurgulamaya karar verdiğini belirtti. Ancak bu açıklama (saplantılı nevrotik tarzın kusursuz bir örneği) açık bir biçimde uygunsuzdu; olsa olsa bir ussallaştırmaydı. Gerçekte "*abér*" ruhçözümleme hakkında kuramsal tartışmalarımız sırasında öğrenmiş olduğu bir terim olan benzer söylenişli "*Abwehr*"e ["savunma"] yönelik bir yaklaşmaydı. Böylece savunucu bir formülü güçlendirmek için sağaltımı saçma ve "sanrısal"[8] bir biçimde kullanmaktaydı. Bir başka zamanda her tür kötülüğe karşı bir koruyucu olan temel sihirli sözcüğünden söz etti; sözcüğü en hayırlı dualarının ilk harflerini biraraya getirerek oluşturmuş ve sonuna bir "amen" [amin] oturtmuştu. Biraz sonra açık hale gelecek olan nedenlerden ötürü sözcüğü belirtemiyorum.[9] Çünkü onu bana anlattığında sözcüğün aslında sevgilisinin adının harflerinin yer değiştirtilmesiyle oluşturulmuş bir sözcük olduğu dikkatimden kaçmadı. Sevgilisinin adında "s" harfi vardı ve hasta bu harfi sona, yani sondaki "amen"in hemen öncesine koymuştu. Dolayısıyla bu işlemle '*Samen*' ini [semen (ersuyu —*çev.*)] sevdiği kadınla ilişkiye sokmaktaydı, yani

---

[7] [*Düşlerin Yorumu*, VI. Bölüm (I), *P.F.K.*, **5**, s. 16-8 ile karşılaştırınız.]

[8] [Yani görünürde mantıklı ama patolojik düşünceye dayanan, yukarıda s. 87 ile karşılaştırınız.]

[9] ["İlk Kayıt"tan öğrendiğimize göre asıl sözcük "Glejisamen" (ya da "Glejsamen") idi. Hanımın adı Gisela idi.]

imgeleminde onunla masturbasyon yapmaktaydı. Ancak kendisi bu çok açık bağlantıya asla dikkat etmemişti, savunucu güçleri bastırılmış olanlarca aldatılmalarına izin vermişlerdi. Bu da, savuşturulması amaçlanan şeyin zaman içinde onu savuşturmak için kullanılmakta olan yollara her zaman sızabildiği kuralının güzel bir örneğidir.

Daha önce saplantılı düşüncelerin bir düşün görünür içeriği olmadan önce, düş düşüncelerinin uğradığı çarpıtmaya benzer bir çarpıtmaya uğradıklarını öne sürmüştüm. Bu nedenle bu çarpıtmanın tekniği bizim için ilginç olabilir ve hiçbir şey bizi onun çeşitli biçimlerini, çevirilmiş ve açık hale getirilmiş bir dizi saplantı aracılığıyla sergilemekten alıkoymamalıdır. Ancak bu noktada olgunun yayımlanmasına ilişkin koşullar yine birkaç örnekten fazlasını vermemi olanaksız kılmaktadır. Hastanın saplantılarının tümü yapıca çok karmaşık ve sıçan düşüncesi kadar çözülmesi güç değillerdi. Diğer saplantılarının bazılarında çok basit bir teknik kullanılmıştı — yani atlama ve elipsis [tümcenin anlamı bozulmaksızın öğelerinden birinin atılması —*çev.*] ile çarpıtma. Bu teknik en uygun biçimde esprilerde uygulanabilir, ancak bu olgumuzda da şeyleri anlaşılmaktan korumanın bir yolu olarak iyi iş becermiştir.

Örneğin hastanın en eski ve en gözde saplantılarından biri (bir öğüt ya da uyarıya karşılık gelen) şöyledir: "*Eğer bu hanımla evlenirsem, babamın başına bir felaket gelecek* (öbür dünyada)." Atlanmış olan ancak çözümlemeden bildiğimiz ara basamakları eklersek şu düşünceye ulaşırız: "Babam yaşıyor olsaydı hanımla evlenme niyetim karşısında çocukluğumdaki sahnede olduğu kadar küplere binerdi, böylece bir kez daha ona çok kızar ve olası her tür bedduayı savururdum ve isteklerimin omnipotansı[10] sayesinde bu felaketler onun başına mutlaka gelirdi."

Karşımızda çözümün bir elipsisin doldurulması ile sağlanabileceği bir örnek daha durmaktadır. Bu bir kez daha bir uyarı ya da sofuca bir yasaktır. Hastanın çok düşkün olduğu sevimli bir kız yeğeni vardı. Bir gün aklına şu düşünce gelmişti: "*Eğer cinsel ilişkiye düşkün olursan Ella'ya birşey olacak*" (yani ölecek). Atlamalar yerine konduğunda şu

[10]Bu omnipotans (tümgüçlülük —*çev.*) ilerde tartışılacaktır [s. 96].

tümce ortaya çıkar: "Her cinsel ilişkinde, bir yabancıyla bile olsa, evlilik yaşamında cinsel ilişkinin sana asla bir çocuk veremeyeceği düşüncesinden kurtulamayacaksın (hanımın kısırlığından dolayı). Bu seni öylesine kederlendirecek ki kızkardeşini küçük Ella nedeniyle çok kıskanacak ve çocuğu ona çok göreceksin, bu kıskançça itkiler kaçınılmaz olarak çocuğun ölümüne yol açacak."[11]

Elipsis kullanarak çarpıtma tekniği saplantı nevrozu için tipik görünmektedir, bu tekniğe başka hastaların saplantılı düşüncelerinde de rastladım. Çok açık olan bir örnek sıçan düşüncesi ile olan belirgin yapısal benzerliği nedeniyle özellikle ilginçtir. Bu bir kuşkulanma olgusuydu ve temelde saplantılı *eylemler*'den acı çeken bir kadındı. Bu hanımefendi eşiyle birlikte Nuremberg'te yürüyüşe çıkmış ve eşini çocuğu için çeşitli eşyalar ve bir tarak aldığı bir dükkana sokmuştu. Alışverişi çok uzun bulan kocası yoldaki bir antika dükkanında bulmayı çok istediği antik paraların dikkatini çektiğini söylemiş ve bunları satın aldıktan sonra şu anda bulundukları dükkkana gelip onu alacağını eklemişti. Ancak hanımın düşüncesine göre çok gecikmişti. Geri geldiğinde eşi nerde kaldığını sormuştu. Adam "Neden soruyorsun, sana söz ettiğim antika dükkanındaydım" yanıtını vermişti. Kadın o anda biraz önce çocuğu için satın almış olduğu tarağa aslında her zaman sahip olup olmadığı şeklinde can sıkıcı bir kuşku ile sarsılmıştı. Doğal olarak varolan basit zihinsel bağlantıyı pek bulamamıştı. Kuşkunun yer değiştirdiğini kabul etmekten ve bilinçdışı düşünceler zincirinin tümünü şu biçimde yeniden yapılandırmaktan başka yapılacak şey yoktur: "Gerçekten sadece antika dükkanında idiysen, buna gerçekten inanmak zorundaysam, öyleyse biraz önce satın aldığım şu tarağın da yıllardır benim olduğuna inanabilirim." Dolayısıyla burada kadın, tıpkı hasta-

[11] Yapıtlarımdan bir başkasından, *Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri*'nden (1905*c*, *P.F.K.*, **7**, s.109) bir örnek okura bu eliptik tekniğin espri yapmada kullanılma tarzını anımsatacaktır: 'Viyana'da ısırıcı saldırıları yüzünden sık sık saldırdıklarının fiziksel kötü davranışlarına maruz kalmış esprili ve kavgacı bir gazeteci vardı. Bir keresinde her zamanki karşıtlarından birinin yeni bir kötülüğü tartışılırken birisi şöyle dedi: "Eğer X. bunu duysa gene kulaklarına yumruğu yerdi . . ." Aradaki boşluğa [yani iki tümceciğin arasına] "Adam hakkında şöyle iğneli bir makale yazardı ki....vb." yerleştirecek olursak söyleyişin saçmalığı yok olur. -Bu eliptik espri içerik ve biçim bakımından metinde belirtilen ilk örneğe benzemektedir. [Sözkonusu X. Viyana'da yayınlanan *Die Fackel*'in editörü Karl Kraus idi.]

mızın "Ah evet, şu ikisi (babası ve hanım) çocuk sahibi olur olmaz parayı A.'ya ödeyeceğim" [s. 84] diye düşündüğünde yaptığı gibi, alaylı ve ironik bir paralellik kurmaktaydı. Hanımefendinin durumunda kuşku, eşinin ortadan kaybolduğu zaman aralığında âşığını ziyaret ettiğini düşünmesine yolaçan, bilinçdışı kıskançlığına bağlıydı

Bu makalede saplantılı düşünüşün ruhsal önemini tartışmaya kalkışmayacağım. Böylesi bir tartışma sonuçları açısından çok değerli olur ve bilinç ve bilinçdışının doğası hakkındaki düşüncelerimizi, histeri ya da hipnoz görüngüsü hakkındaki çalışmalardan daha çok aydınlatırdı. Bilinçdışı hakkında kulaktan dolma bilgiler ya da kendi beylik tanımlarına dayalı parlak kuramsal görüşler geliştiren düşünür ve ruhbilimcilerin, öncelikle saplantılı düşünüş görüngüsü üzerine birinci elden gerçekleştirilmiş çalışmalardan edinilmiş ikna edici izlenimleri kabul etmeleri çok daha iyi olurdu. Bu görev onların alışık olduğu çalışma yöntemlerinden çok daha yorucu olmasaydı, bunu onlardan *istemek* için her çareye başvururduk. Burada yalnızca bilinçdışı zihinsel süreçlerin saplantı nevrozunda bazan bilince saf ve çarpıtılmamış biçimleriyle hamle yaptıklarını, böylesi akınların bilinçdışı düşünce sürecinin olası her evresinde ortaya çıkabileceklerini ve saplantılı düşüncelerin akın anında çok uzun süredir varolan oluşumlar gibi görülebileceğini ekleyeceğim. Bu durum, çözümlemecinin hastanın da yardımıyla bir saplantılı düşüncenin ilk kez ortaya çıkış tarihini bulmaya çalıştığı sırada, hastanın çözümleme ilerledikçe bu tarihi her kez daha da gerilere götürmeye zorlanması ve saplantının "ilk" kez ortaya çıkışı için sürekli yeni olaylar bulmasını açıklar.

(B) SAPLANTILI NEVROTİKLERİN BAZI RUHSAL ÖZELLİKLERİ: GERÇEKLİK, BOŞ İNANLAR VE ÖLÜME YÖNELİK TUTUMLARI

Bu bölümde saplantılı nevrotiklerin, kendi içinde önemli görünmemesine karşın daha önemli şeylerin anlaşılmasına giden yolda yerleri olan birkaç zihinsel özelliğini ele alma niyetindeyim. Bu özellikler hastamızda çok belirgindiler, ancak hastanın kişiliğine değil de hastalığına

özgü olduklarını ve başka saplantılı hastalarda da oldukça tipik bir biçimde karşımıza çıktıklarını biliyorum.

Hastamız yüksek eğitim düzeyinde, aydın ve zeki bir kişi olmasına ve zaman zaman bu saçmalıkların tek kelimesine bile inanmadığını ileri sürmesine karşın, ileri derecede boş inanlıydı. Belli bir zamanda boş inanlı iken, bir başka zaman değildi. Hastanın tutumu ile kendilerini inançları ile bütünleşmiş duyumsayan eğitimsiz insanların boş inanları arasında açık bir ayrım vardı. Bazan tümüyle ona teslim olmasına karşın, boş inanlılığının saplantılı düşünce biçimine bağlı olduğunu anlar gibiydi. Bu tutarsız ve gelgitli davranışın anlamı en kolay şimdi sözünü edecek olduğum varsayım ışığında ele alınırsa anlaşılabilir. Hastanın zihninin bu konuda açık olduğunun gerçeği yansıtmadığını, aslında hastanın bu konuda iki ayrı ve çelişen inancı olduğunu varsaymada hiç ikirciklenmedim. Hastanın bu iki görüş arasındaki gelgitleri çok açık bir biçimde, saplantılı bozukluğuna yönelik anlık tutumlarına bağımlıydı. Bu saplantıların birini yener yenmez safdilliğine tepeden bakarak gülmekte ve direncini hiçbir olay sarsamamaktaydı; ama yok edilmemiş olan bir başka saplantının —ya da aynı şeye yol açan direncin— etkisi altına girdiği an safça inançlarını destekleyecek en tuhaf rastlantılar gerçekleşmekteydi.

Boş inanları yine de eğitimli bir insanın inançlarıydılar, cuma gününden ya da onüç sayısından korkma vb. kaba önyargılardan uzaktı. Ancak önsezilere ve kehanet düşlerine inanmaktaydı; hemen her zaman aklından geçen kişilerle açıklanamaz nedenlerle karşılaşmaktaydı ya da yıllarca unutulmuş birinin aniden aklına gelmesi sonrasında ondan bir mektup almaktaydı. Aynı zamanda en tuhaf önsezilerinin boşa çıktığı durumları unutmayacak kadar da dürüsttü — ya da daha doğrusu, resmi inancına yeterince sadıktı. Örneğin bir keresinde yaz tatiline gittiğinde Viyana'ya asla sağ dönemeyeceğine kesin olarak inanmıştı. Önsezilerinin büyük çoğunluğunun kendisi için hiçbir özel önemi olmayan şeylerle ilgili olduğunu ve birkaç dakika öncesine dek hakkında uzun zamandır birşey düşünmediği bir tanışıyla tansıkımsı bir biçimde kar-

şılaştığında kendisi ile tanışı arasında hiçbir ek olayın yaşanmadığını da belirtti. Ve doğal olarak yaşamının tüm önemli olaylarının herhangi bir önsezi olmaksızın yaşandığını ve örneğin babasının ölümünün kendisini çok şaşırttığını yadsıyamazdı. Ancak böylesi tartışmalar inançlarındaki çelişkiler üzerinde hiçbir etkiye sahip değillerdi. Sadece boş inanlarının saplantılı doğasını kanıtlamaya yaramaktaydılar ve inançların bu nitelikleri, direncinin azalıp çoğalmasıyla onların da ortaya çıkıp kaybolma biçimlerinden de anlaşılabilirdi.

Kuşkusuz hastanın yakın geçmişinin tüm tansıksı öykülerinin mantıklı bir açıklamasını sunma durumunda değildim. Sağaltımı sırasında ortaya çıkan benzer şeylere gelince, hastaya bu tansıkların üretiminde her zaman kendisinin de parmağı olduğunu kanıtlayabildim ve kullandığı yöntemleri gösterdim. Çevresel görme ve okumayı,[12] unutmayı ve hepsinden öte bellek yanlışlarını kullanmaktaydı. Sonunda hastanın kendisi bu tansıkların gerçekleşmesinde kullanılan küçük el çabukluğu numaralarını ortaya çıkarmada bana yardımcı olmaya başladı. Önsezilerin gerçekleştiğine olan inancının ilginç bir çocuksu kaynağından söz edebilirim. Annesinin bir olay için tarih saptanırken çok sık olarak "Şu tarihlerde olmaz. O günlerde hasta yatıyor olacağım." dediğini anımsamasıyla ortaya çıkmıştı. Gerçekten söz konusu gün geldiğinde anne her zaman yatağa düşmüş oluyordu!

Hastanın bu tür yaşantıları boş inanları için destek oluşturmaları için bulma gereksinimi duyduğu, günlük yaşamın hepimizin tanış olduğu açıklanamaz rastlantılarıyla çok fazla uğraşmasının nedeninin bu olduğu ve bu olayların açıklarına kendi bilinçdışı etkinlikleri ile yardımcı olduğu konusunda hiçbir kuşku olamaz. Başka birçok saplantılı hastada benzer bir gereksinimle karşılaştım ve birçoğunda da varolabileceğini düşündüm. Kanımca bu gereksinim saplantı nevrozunun ruhsal özellikleri açısından incelenirse kolayca açıklanabilir. Bu ruhsal bozuklukta, daha önce de belirttiğim gibi (s. 66), bastırma unutma aracılığıyla değil de duygunun geri çekilmesi ile sağlanan nedensel bağlantı kopuşu aracılığıyla gerçekleştirilir. Bu bastırılmış bağlantılar örtülü bir biçimde varlıklarını sürdürürler (başka bir yazımda onları ruhsal aygıt içindeki

[12] [Yani makula yerine retinanın dış kısımlarının kullanılmasıyla.]

algıya benzetmiştim)[13] ve bir yansıtma işlemi aracılığıyla dış dünyaya aktarılırlar ve orada bilinçten silinmiş olan şeylere tanıklık ederler.

Saplantılı nevrotiklerce paylaşılan ve şimdi sözünü ettiğimiz gereksinimle bazı yönlerden ilişkili olan bir başka zihinsel gereksinim de yaşamlarında duyumsadıkları *belirsizlik* ya da kuşku gereksinimidir. Bu özelliğin soruşturulması bizi doğrudan içgüdünün araştırılmasına yöneltir. Belirsizlik yaratılması nevroz tarafından hastayı *gerçeklikten* uzaklaştırmak ve onu dünyadan ayırmak —ki her psikonevrotik bozukluğun amaçları arasında yer alır— için kullanılan yöntemlerden biridir. Ayrıca hastaların kendilerinin de kesinlikten kaçınmak ve kuşku içinde kalmak için ne tür çabalar harcadıkları da çok açıktır. Gerçekten bazı hastalar bu eğilimlerine, saatlerden hoşlanmamalarıyla (çünkü zamanı kesinleştirirler) ve bu kuşku giderici araçları zararsız hale getirmek için kullandıkları bilinçdışı oyunlarla açık bir anlatım sağlarlar. Bu hastamız çatışmasını bir karara bağlamada kendisine yardımcı olacak her tür gerçeğin ayırdına varılmasından kaçınmak için eşsiz bir yetenek geliştirmişti. Böylece sevgilisi ile ilişkili ve evlilik sorunu açısından çok önemli konuları görmezden gelmekteydi: Görünüşte sevgilisini kimin ameliyat ettiğini ve ameliyatın tek yanlı mı yoksa iki yanlı mı olduğunu bilmiyordu. Unutmuş olduğu şeyleri anımsamaya ve atlamış olduğu şeyleri bulmaya zorlanması gerekmekteydi.

Saplantılı nevrotiklerin belirsizlik ve kuşkuya eğilimleri, düşüncelerini öncelikle tüm insanların emin olmadıkları, bilgi ve yargılarımızın zorunlu olarak kuşkulara açık kalması gereken konulara çevirmelerine neden olur. Böylesi konuların başında insanın kaynağı, yaşamın süresi, ölüm sonrası yaşam ve bellek gelir. Son konuda tümümüz güvenilirlik değeri konusunda en ufak garantimiz olmadan inanma alışkanlığındayız.[14]

---

[13] *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi* (1901*b*), XII. Bölüm, C Kısmı (*b*). [*P.F.L.*, 5, s.321. Benzetme ilk kez 1907 basımında kullanılmıştı. — Boş inan konusunun tümü bu parçada ve de Freud'un "Tekinsiz" (1919*h*) hakkındaki daha sonraki yazısında tartışılmaktadır. — Ayrıca yukarıda s. 40 ile karşılaştırınız.]

[14] Lichtenberg şöyle der: "Bir gökbilimci ayda yaşam olup olmadığını babasının kim olduğunu bilmesindeki kesinliğe yakın bir kesinlikte bilir, ancak bu bilgi annesinin kim olduğunu bilmesi kadar kesin değildir." İnsanoğlu çıkarsamalarını duyumlarının tanıklığıyla bir düzeyin üzerine koymaya ve anaerkillikten babaerkilliğe geçiş adımını at-

Belleğin belirsizliği saplantı nevrozunda belirtilerin oluşumuna yardımcı olarak en üst düzeyde kullanılır ve yaşamın süresi ve ölüm sonrası yaşam sorularının hastanın düşüncelerinin gerçek içeriğinde oynadıkları rolü dolaysız biçimde öğreneceğiz. Ancak uygun bir geçiş olarak önce hastamızdaki daha önce sözünü etmiş olduğum (s. 90) ve kuşkusuz okurlarımın birçoğunu şaşırtmış olabilecek belli bir boş inan niteliğini inceleyeceğim.

Hastanın ister iyi ister kötü olsun, düşünce ve duygularına ve de isteklerine yüklediği *omnipotans*'tan söz ediyorum. Teslim etmeliyim ki bu düşüncenin bir sanrı olduğu ve saplantı nevrozu sınırlarını aştığını öne sürmek kesinlikle çok ayartıcıydı. Ancak ben aynı inanca bir başka saplantılı hastada da rastlamıştım, hastanın sağlığı epey önce düzelmişti ve hâlâ normal bir yaşam sürdürmektedir. Gerçekten tüm saplantılı nevrotikler sanki bu inancı paylaşıyorlarmış gibi davranırlar. Bu hastaların güçlerini aşırı değerlendirmelerini açıklığa kavuşturmak bizim görevimiz olacaktır. Bu inancın çocukluk döneminin eski megalomanisinin bir kalıntısının içten bir itirafı olduğunu kabul ederek, hemen hastamıza inancının temellerini sormaya giriştim. Yanıtında iki yaşantısını kanıt olarak gösterdi. Hastalığının ilk kez yatıştığı kaplıcalara [s. 35] ikinci kez gittiğinde, odanın yeri hemşirelerden biriyle olan ilişkilerini kolaylaştırdığı için eski odasına yerleşmek istemişti. Kendisine odanın dolu olduğu ve odada eski bir öğretmenin kalmakta olduğu söylenmişti. Bu haber hastanın başarılı sağaltım umutlarını belirgin derecede yıkmış ve şu tatsız düşünce ile tepki vermişti: "Dilerim geberip gider!" Onbeş gün sonra uykusundan rahatsız edici ceset düşüncesi ile uyanmış ve o sabah öğretmenin gerçekten bir inme geçirdiğini ve odasına kendisinin uyanmış olduğu saatlerde taşındığını işitmişti.[15] İkinci olay pek genç olmayan, evlenmemiş, sevilmeyi çok isteyen,

---

maya karar verdiğinde uygarlıkta büyük bir ilerleme gerçekleştirilmişti. — Küçük bir insanı daha büyük birinin kafası üzerinde otururken gösteren tarihöncesi resimler babaerkil soyağacının temsilidirler, Athena'nın annesi yoktu ama Zeus'un başından doğmuştu. Bir mahkeme önünde bir şey hakkında tanıklık yapan kişiye dölleme eyleminde erkek tarafından oynanan rol nedeniyle Almanca'da hâlâ "*Zeuge*" [sözcük anlamıyla "baba, vücuda getiren"] denmektedir; hiyerogliflerde de "tanık" karşılığı sözcük bir erkek organı resmi ile yazılmaktadır. [Aşağıda s. 168 ve *n*.50 ile karşılaştırınız.]

[15] [Bu öykü Freud'un "Tekinsiz" (1919*h*) hakkındaki yazısında aktarılmakta ve daha ayrıntılı tartışılmaktadır.]

hastayla çok ilgilenen ve bir keresinde ona açıkça kendisini sevip sevemeyeceğini sormuş olan bir kadınla ilgiliydi. Hastamız kadına kaçamak bir yanıt vermişti. Birkaç gün sonra kadının kendisini pencereden attığını duymuştu. Ardından kendisini kınamaya başlamış ve kendi kendine kadının yaşamını ona sevgisini sunarak kurtarmanın elinde olduğunu düşünmüştü. Bu biçimde sevgi ve nefretinin omnipotansından emin olmuştu. Aşkın omnipotansını yadsımaksızın bu iki olayın da ölüm ile ilişkili olduğuna dikkat çekebilir ve hastamızın diğer saplantılı nevrotikler gibi, düşmanca duygularının dış dünya üzerindeki etkilerini, bu duyguların içsel, zihinsel etkileri bilincinden gizlenmiş olduğu için, aşırı değerlendirmeye zorlandığı şeklindeki net açıklamayı kabullenebiliriz. Sevgisi —ya da nefreti— gerçekten çok güçlüydü, kaynağını anlayamadığı ve kendisini onlara karşı boş yere savunmaya çabaladığı saplantılı düşünceleri yaratan kesinlikle bu duygulardı.[16]

Hastamızın ölüm sorununa karşı oldukça tuhaf bir tutumu vardı. Herhangi birinin öldüğü her durumda en derin duygudaşlığı sergiliyor ve dindarca cenaze törenine katılıyordu. Bu nedenle kız ve erkek kardeşleri ona "leş kargası" adını takmışlardı. İmgeleminde de yaslı akrabalara yürekten duygudaşlığını göstermek için sürekli cenaze taşıyordu. Üç dört yaşlarındayken gerçekleşen kızkardeş ölümü [s. 74] düşlemlerinde önemli bir rol oynamış ve aynı dönemdeki çocuksu suçlarıyla yakından bağlantılı hale getirilmişti. Ayrıca babasının ölümüyle ilgili düşüncelerin ne denli küçük bir yaşta zihnini kapladığını biliyoruz ve hastalığını, gerçekleşmesi için onbeş yıl önce saplantılı bir istek duymuş olduğu bu olaya karşı bir tepki olarak görebiliriz. Saplantılı korkularının tuhaf bir biçimde "öbür dünya"ya uzanması, babasına karşı duyumsamış olduğu bu ölüm isteklerinin telafisinden başka birşey değildi. Bu yayılma babasının ölümünden onsekiz ay sonra, kayıptan duyduğu üzüntüde bir tazelenme olduğunda ortaya çıkmıştı ve babasının ölümü gerçeğini iptal etmek için —gerçekliğe meydan okuyarak ve kendisini daha önce her türden düşlemde gös-

[16] *(1923'te eklenen dipnot:)* Düşüncelerin ya da daha doğru deyişle isteklerin omnipotansı o zamandan beri ilkel insanların zihinsel yaşamındaki temel bir öğe olarak kabul edilmiştir. Bkz. *Totem ve Tabu* (1912-13) [III. Deneme, 3. Bölüm Tüm kitap saplantı nevrozunun tartışmalarıyla doludur -özellikle ikinci denemenin 2. ve 3. (*c*) Bölümleri ve üçüncü denemenin 3. ve 4. Bölümleri.]

termekte olan isteğe uyarak— düzenlenmişti.[17] Birçok yerde "öbür dünyada" deyimini "babam hâlâ yaşıyor olsaydı" şeklinde çevirme şansımız olmuştu (s. 87-8 ve 90-1).

Ama diğer saplantılı nevrotiklerin davranışları, ölüm görüngüsü ile böylesi erken bir yaşta yüz yüze gelmek gibi bir yazgıları olmamasına karşın, bu hastamızın davranışlarından büyük farklılıklar göstermez. Düşünceleri sürekli olarak diğer insanların yaşam süresi ve ölüm olasılığı temalarıyla doludur, boş inan niteliğindeki eğilimlerinin başka bir içeriği ve başka kaynağı yok gibidir. Ancak bu nevrotikler ölüm olasılığının yardımına, çözülmemiş olarak bıraktıkları çatışmalara bir çözüm getirebileceği için gereksinim duyarlar. Temel özellikleri, özellikle sevgiye ilişkin konularda ortaya çıkan kararsızlıklarıdır. Her kararı ertelemeye çalışırlar, hangi insanı seçecekleri ya da bir kişiye karşı hangi önlemleri alacaklarına ilişkin kuşkularında model olarak davaların genellikle karar verilene dek tartışan taraflardan birinin ölmesi ile sonlandığı eski Alman mahkemelerini seçmeye zorlanırlar. Dolayısıyla yaşamlarına giren her çatışmada kendileri için önemli birinin, genellikle de sevdikleri birinin —ebeveynlerinden biri ya da bir rakip veya onlara yönelik kararsız eğilimler sergiledikleri sevgi nesnelerinden biri gibi— ölümünü gözetlemeye başlarlar. Saplantı nevrozunda ölüm karmaşasını tartışmamız bu noktada saplantılı nevrotiklerin içgüdüsel yaşamı sorununa dokunur. Şimdi bu soruna dönmemiz gerekiyor.

(C) SAPLANTILI NEVROTİKLERİN İÇGÜDÜSEL YAŞAMI VE ZORLANTI VE KUŞKUNUN KAYNAKLARI

Etkileşimleri bu nevrozu yaratmış olan ruhsal güçleri kavramak istiyorsak, yetişkin bir adam ve bir çocuk olarak hastalanmasının ortaya çıkarıcı nedenleri konusunda hastadan öğrenmiş olduğumuz şeylere geri dönmeliyiz. Yirmili yaşlarında uzun zamandan beri sevmekte ol-

[17] ["Yapboz" ve "yalıtma" savunma düzeneklerinin saplantılı nevrotiklerce kullanımı (bkz. aşağıda s. 103 ve 106-07) Freud'un saplantı nevrozunun ruhbilimini birçok yerinde incelediği *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete* (1926*d*) yapıtının VI. Bölümünde tartışılmaktadır.]

duğu kadınla değil de bir başka kadınla evlenme ayartısıyla yüz yüze geldiğinde hastalanmış ve tüm hazırlık eylemlerini erteleyerek bu çatışmayı bir karara bağlamaktan kaçınmıştı. Bunu yapabilmesi için gerekli araçlar nevrozunca sağlanmıştı. Sevdiği kadınla diğer kız arasındaki kararsızlığı babasının etkisi ve sevgilisine yönelik sevgisi arasındaki bir çatışmaya ya da başka sözcüklerle söylersek, uzak çocukluk döneminde de varolan (anıları ve saplantılı düşüncelerinden anladığımıza göre) cinsel nesne ile babası arasındaki çatışmalı bir seçime indirgenebilir. Ayrıca tüm yaşamı boyunca hem babası hem de sevgilisiyle ilintili sevgisi ve nefreti arasında varolan çatışmayı hep yaşamıştı. Üç alma düşlemleri ve anlama saplantısı ve yoldaki taş ile ilgili macerası [s. 61] gibi saplantılı görüngüler bölünmüş duygularına tanıklık etmekteydiler. Bu duygular bir dereceye kadar anlaşılabilir ve normaldiler, çünkü hanım başlangıçtaki reddi [s. 64] ve daha sonraki kayıtsızlığı ile, hastaya duyumsadığı öfke için mazeret sağlamıştı. Ancak hastanın babasıyla olan ilişkilerine de, saplantılı düşüncelerini çevirdiğimizde gördüğümüz gibi, benzer bir duygu bölünmesi egemendi ve babası da hiç kuşku götürmez bir biçimde ortaya çıkarabildiğimiz gibi, hastaya çocukluk dönemindeki düşmanca duyguları için mazeretler sunmuş olmalıydı. Hanıma yönelik tutumu —sevgi doluluk ile düşmanlığın karışımı— bilinç düzeyine önemli oranda ulaşmış, ama olumsuz duygularının şiddeti ve derecesi konusunda kendisini aldatmıştı. Öte yandan babasına yönelik düşmanlığı, bir zamanlar şiddetli bir biçimde bilincinde olmasına karşın, çoktandır görüş alanının dışına çıkmıştı ve bilince tekrar getirilmesi için çok yoğun ve şiddetli direncin yenilmesini gerektirmekteydi. Babasına yönelik çocuksu nefretinin bastırılmasını daha sonraki tüm yaşamını nevrozun egemenliği altına sokan olay olarak kabul edebiliriz.

Hastamızın burada ayrı ayrı belirttiğimiz duygu çatışmaları birbirinden bağımsız değil, tersine çiftler halinde birbirine bağlıydı. Sevgilisine nefreti kaçınılmaz bir biçimde babasına bağlılığı ile, babasına öfkesi ise sevgilisine bağlılığı ile eşleşmişti. Ancak bu basitleştirme sonucu ortaya çıkan iki duygu çatışmasının —yani babasıyla olan ilişkisi ile sevgilisiyle olan ilişkisi arasındaki zıtlık ve bu ilişkilerin herbirinde sevgisi ile nefreti arasındaki çelişki— ne içerik ne de köken açısından birbiriyle hiç bağlantısı yoktu. Bu iki çatışmanın ilki, her-

kesin sevgi nesnesi seçimi sırasında yaşadığı kadınla erkek arasında seçim yapma konusundaki olağan ikirciklenmeye karşılık gelir. Çocuğun dikkatini ilk kez eski zamandan beri süregelen şu soruyla çeker: "Anneni mi yoksa babanı mı daha çok seviyorsun?" ve iki cinsiyete karşı duygularının göreli yoğunluğu ya da sonunda bağlandığı cinsel amaç ne olursa olsun çocuğa tüm yaşamı boyunca eşlik eder. Ancak normalde bu zıtlık kısa bir süre sonra çok güçlü bir çelişki, kaçınılmaz bir "ya o — ya bu" olma niteliğini yitirir. Normal bir kişide bile bir cinsiyetin daha değerli görülmesi çoğunlukla diğerinin değersizleştirilmesiyle kolaylaştırılsa da her iki tarafın eşit olmayan isteklerini doyurmanın bir yolu bulunur.

Diğer çatışma, yani sevgi ile nefret arasındaki, bizi daha garip bir biçimde etkiler. Başlangıç halindeki sevginin sıklıkla nefret olarak algılandığını ve sevginin, eğer yadsınmış doyum ise, kolayca kısmen nefrete dönüştürülebileceğini biliyoruz ve ozanlar bize sevginin daha çalkantılı evrelerinde iki karşıt duygunun sanki birbirleriyle rekabet içindeymişler gibi bir süre yan yana varolabileceklerini söylerler. Ancak her ikisi de aynı kişiye yönelmiş olan ve her ikisi de en yüksek yoğunluk derecesinde olan sevgi ve nefretin *süreğen* birlikteliği bizi şaşırtır. Tutkulu aşkın çok önceden nefreti yenmiş ya da onun tarafından yok edilmiş olduğunu ummuş olabiliriz. Aslında iki karşıtın böylesi uzamış varlığı ancak oldukça özel ruhsal durumlarda ve bilinçdışındaki süreçlerin işbirliği ile olasıdır. Sevgi nefreti yok etmeyi başaramamış, sadece onu bilinçdışına itmeyi becermiştir ve nefret bilinçdışında bilincin işlemlerince yok edilme tehlikesinden uzak bir biçimde varlığını sürdürebilir ve hatta büyüyebilir. Böylesi koşullarda bilinçli sevgi genellikle tepki yoluyla çok yüksek bir yoğunluk kazanır ve karşıtını bastırılmış olarak tutma şeklindeki ölümsüz görev için yeterince güçlü hale gelir. Bir insanın aşk yaşamında böylesi garip bir durumun ortaya çıkması için gerekli koşul, çok erken bir yaşta, çocukluğun tarihöncesi döneminin bir yerlerinde iki karşıtın birbirinden ayrılmış olması ve birinin, genellikle de nefretin bastırılmış olması gibi görünmektedir.[18]

---

[18] İlk seanslardan biri sırasında bu konuya ilişkin tartışmayla karşılaştırınız [s. 53-4]. — (*1923'te eklenmiştir*) Bleuler sonraları [1910] bu duygusal yapıyı betimlemek için uygun terim olan 'ambivalans'ı öne sürmüştü. Bu düşünce dizisinin daha ileri gelişimi için "Saplantı Nevrozuna Eğilim" (1913*i*) yazıma da bakınız.

Saplantılı nevrotiklerde gerçekleştirilmiş birkaç çözümlemeyi gözönüne alırsak, sevgi ile nefret arasında hastamızda bulmuş olduğumuz gibi bir ilişkinin saplantı nevrozunun en sık, en belirgin ve olasılıkla en önemli nitelikleri arasında yeraldığı izleniminden kaçmayı olanaksız buluruz. Ancak "nevroz seçimi"[19] sorunu ile içgüdüsel yaşam arasında bağlantı kurmak ne kadar çekici görünürse görünsün, böylesi bir yoldan kaçınmak için yeterince neden bulunur. Çünkü her nevrozda belirtilerin arasında aynı bastırılmış içgüdülerle karşılaştığımızı unutmamalıyız. Bununla birlikte bilinçdışında aşk tarafından bastırılmış olarak tutulan nefret, histeri ve paranoyanın ortaya çıkışında büyük bir rol oynar. Aşkın doğası konusunda burada herhangi bir kesin karar ulaşabilmemizi sağlayacak çok az şey biliyoruz ve özellikle aşkta *olumsuz* etken[20] ile libidonun sadistik bileşenleri arasındaki ilişki tümüyle örtülü kalır. Bu nedenle bundan sonra yazdıklarım daha çok eğreti bir açıklama olarak kabul edilmelidir. Öyleyse ele aldığımız bilinçdışı nefret olgularında sevginin sadistik bileşeninin yapısal nedenlerden ötürü ileri derecede güçlü geliştiğini ve daha sonra erken ve çok kapsamlı bir bastırmaya uğradığını ve gözlemiş olduğumuz nevrotik görüngülerin, bir yandan tepki olarak aşırı abartılmış hale gelmiş olan bilinçli sevgi duygularından, diğer yandan ise bilinçdışında nefret biçiminde varlığını sürdüren sadizmden ortaya çıktığını kabul edebiliriz.

Ancak bu ilginç sevgi ve nefret ilişkisi ne biçimde açıklanırsa açıklansın, ortaya çıkışı bu olguda yapılmış olan gözlemler tarafından hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya konmuştur ve şimdi saplantı nevrozunun şaşırtıcı işlemlerini, onları bu etken ile ilişkili hale getirerek ne denli kolay izleyebileceğimizi bulmak çok doyurucudur. Yoğun bir sevginin karşısında yaklaşık eşit güçte olan bir nefret bu-

[19][Bu sorun Freud'un uzun zamandır ilgilendiği ve tekrar geri döndüğü —örneğin aşağıda s. 178'de Schreber çözümlemesinde ve de s. 100'deki dipnotta sözü edilen makalede (1913*i*)— bir sorundu.]

[20]Alkibiades Platon'un *Sempozyum* adlı yapıtında Sokrates için şöyle der: "Birçok kez ölmüş olmasını istedim ve şimdi ölseydi mutlu olmaktan çok üzgün olmam gerektiğini biliyorum: Dolayısıyla bir çıkış yolu bulamadım." [Jowett'in çevirisi. —Freud'un bu konuda daha sonraki görüşlerinin bazıları "İçgüdüler ve Değişimleri" hakkındaki makalesinin son sayfalarında ve *Ego ve id*'in IV. Bölümünde (1923*b*) bulunabilir.]

lunursa ve de bu nefretle ayrılamaz bir biçimde bağlı ise, bunun yakın sonucunun istençte kısmi felç ve güdüleyici gücünü sevginin sağlaması gereken eylemlerden herhangi biri hakkında bir karar verememe olacağı kesindir. Ancak bu kararsızlık çok uzun bir süre belirli eylem grubuna sınırlı kalmaz. Çünkü bir âşığın hangi eylemleri temel güdüsü ile ilişkili hale gelmez ki? Ayrıca bir insanın cinsel konulardaki tutumu diğer tepkilerinin de uyma eğiliminde olduğu bir model gücüne sahiptir ve de *yer değiştirme* düzeneğinin olası en üst düzeyde kullanılması bir saplantılı nevrotiğin ruhsal yapısının temel özelliklerindendir. Dolayısıyla karar verme güçlerinin felci yavaş yavaş hastanın davranış alanının tümüne yayılır.

Ve burada tıpkı saplantılı nevrotiklerin zihinsel yaşamlarında karşılaştığımız gibi *zorlantı* ve *kuşku*'nun egemenliğini buluruz.

Kuşku, sevgisine nefreti tarafından ketvurulması sonucu niyetlenilen her eylemde ona egemen olan kararsızlığının içsel algılanışına karşılık gelir. Kuşku aslında zihninin tümünde en kesin şey olması gereken kendi sevgisinden duyduğu kuşkudur ve diğer her şeye yayılmış hale gelir, özellikle en önemsiz ve küçük şeyler ile yer değiştirmiş hale gelme eğilimindedir.[21] Kendi aşkından kuşku duyan bir insan diğer her şeyden kuşku duyabilir ya da daha doğrusu *duymalı*'dır.[22]

Hastayı koruyucu önlemleri konusunda kararsızlığa ve bu belirsizliği ortadan kaldırmak için sürekli yinelemeye yönelten aynı kuşkudur; sonunda hastanın koruyucu önlemlerini gerçekleştirmesini, sevgisiyle ilişkili ketvurulmuş başlangıç kararında olduğu kadar olanaksız hale getiren de bu kuşkudur. Araştırmalarımın başlarında[23] saplantılı nev-

---

[21] 'Çok küçük birşey ile temsil edilme'nin esprilerde bir teknik olarak kullanımı için *Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri* (1905*c*) II. Bölüm ile karşılaştırınız. [*P.F.K.*, 7, s.111. Ayrıca Freud'un saplantılar ve din hakkındaki yazısına (1907*b*) bkz. Freud konuya daha sonra "Bastırma"nın (1915*d*) sonlarına doğru geri döner.]

[22] Hamlet'in Ofelya'ya yönelik sevgi dizelerinde olduğu gibi (II. perde, 2. Sahne):

> Yıldızların ateş olduğundan
> Güneşin devindiğinden
> Gerçeğin bir yalancı olduğundan kuşkulan,
> Ama sevgimden asla kuşkulanma.

[23] [Daha önce yazılan 'Saplantılar ve Fobiler' (1895*c*) makalesine bkz.]

rotiklerin kararsızlıkları için bir başka ve daha genel, aynı zamanda normale daha yakın görünen bir kaynağı kabul etmeye yöneltilmiştim. Örneğin ben mektup yazarken birisi beni sorular sorarak keser, daha sonra ben bu karışmanın etkisi sonucunda neleri yazmamış olabileceğim konusunda oldukça haklı bir belirsizlik duyumsarım ve emin olmak için, mektubu bitirdikten sonra onu baştan sona yeniden okumak zorunda kalırım. Aynı biçimde saplantılı nevrotiklerin kararsızlıklarının, örneğin dua ederlerken dualarına sürekli karışan ve onları bozan bilinçdışı düşlemlere bağlı olduğunu düşünebilirim. Bu varsayım doğrudur ve az önce söylediklerimle kolayca uzlaştırılabilir. Hastanın koruyucu bir önlem alıp almadığı konusundaki kararsızlığının bilinçdışı düşlemlerin karışıcı etkisine bağlı olduğu doğrudur, ancak bu düşlemlerin içeriği tam karşıt itkidir — duanın savuşturmayı amaçladığı asıl itki. Bu durum bir keresinde hastamızda açıkça belirgin hale geldi, çünkü rahatsız edici öğe bilinçdışı kalmadı ve kendisini açıkça belli etti. Dualarında kullanmak istediği sözcükler "*Tanrım onu koru*" idi ancak düşmanca bir "*-ma*" aniden bilinçdışından fırladı ve tümcesinin içine sokuldu ve hasta bunun bir beddua girişimi olduğunu anladı (s. 64). Eğer "-ma" sessiz kalsaydı, kendisini bir kararsızlık durumu içerisinde bulacak ve dualarını sonsuza dek uzatmayı sürdürecekti, ancak söze döküldüğü için hasta sonunda dua etmeyi bıraktı. Ama bunu yapmadan önce diğer saplantılı hastalar gibi, karşıt duygunun kendisini üstü kapalı bir biçimde söylemesini engellemek için her tür yöntemi denedi. Örneğin dualarını kısalttı ya da onları daha hızlı söyledi. Başka hastalar da benzer biçimde böylesi tüm koruyucu eylemleri diğer şeylerden "*yalıtma*"ya çabalayacaklardır.[24] Ancak bu teknik işlemlerin hiçbiri uzun vadede boşuna değildir. Sevgi itkisi önemsiz bir eylem ile yer değiştirerek herhangi bir başarı kazanırsa, düşmanlık itkisi çok kısa bir süre sonra onu bu yeni alanda da izler ve bir kez daha yapılmış olan her şeyi bozar.

Saplantılı hasta parmağını zihinsel yaşamın güvenliğindeki zayıf noktaya —belleğimizin güvenilmezliği— koyduğunda yaptığı keşif kuşkusunu her şeye, hatta daha önce gerçekleştirilmiş olan ve sevgi-

[24] [Bkz. s. 98 *n.*]

nefret karmaşası ile hiçbir bağlantısı olmayan eylemlere ve de tüm geçmişe yayma olanağı sunar. Bir mağazadan küçük kızı için tarak alan ve eşinden kuşkulanmaya başlayıp, ardından aslında bu tarağa uzun bir süredir sahip olup olmadığından kuşkulanmaya başlayan kadının öyküsünü anımsatabilirim [s. 91]. Bu kadın açıkça şöyle dememekte midir: "Eğer senin aşkından kuşku duyabiliyorsam" (ve bu aslında kendisinin eşine olan sevgisinden duyduğu kendi kuşkusunun yansıtmasıydı) "bundan da kuşkulanabilirim, öyleyse her şeyden kuşkulanabilirim." — dolayısıyla nevrotik kuşkunun saklı anlamını açığa vurmuyor muydu?[25]

Öte yandan *zorlantı* kuşkuyu telafi etme ve kuşkunun tanıklık ettiği katlanılmaz ketvurma durumlarını düzeltme çabasıdır. Hasta yer değiştirmenin yardımıyla sonunda ketvurulmuş niyetlerinden birini bir karara bağlamada başarılı olursa niyet gerçekleştirilmek *zorundadır*. Bu niyetin hastanın asıl niyeti olmadığı doğrudur, ancak sonraki niyette depolanmış olan enerji, boşalımı için yerine konan eylemde bir çıkış bulma olanağını kaçıramaz. Dolayısıyla bu enerji şimdi kendisini emirler ve yasaklamalarda duyumsatır, tıpkı sevgi dolu itki ya da düşmanca olanın boşalıma götüren yolun kontrolünü kapması gibi. Eğer zorlantılı bir emre uyulmaması söz konusu olursa, gerilim katlanılmaz duruma gelir ve hasta tarafından aşırı anksiyete biçiminde algılanır. Ancak yerine geçen eyleme götüren bir yola, yer değiştirme çok küçük bir şey üzerine olduğunda bile çok sıcak bir karşı çıkma olur, böylesi bir eylem genellikle ancak savuşturması için ayarlandığı itki ile yakından ilişkili bir koruyucu önlem şeklinde gerçekleştirilebilir.

Ayrıca bir tür *gerileme* yoluyla, hazırlık niteliğindeki eylemler son karar ile yer değiştirmiş hale gelir, düşünce eylemle yer değiştirir ve yerine geçen eylem yerine, ona öncülük eden bazı düşünceler kendilerini zorlantının tüm gücüyle öne sürerler. Tıpkı eylemden düşünceye bu gerilemenin az ya da çok belirgin olması gibi, bir saplantı nevrozu olgusu saplantılı düşünme biçiminin (yani saplantılı düşüncelerin) ya da

---

[25] [Histeri olgularında, kuşkunun bir başka düzeneğine ilişkin bazı düşünceler "Dora" (1905*e*) olgu öyküsünün I. Bölümünün başlarına yakın sayfalarda bulunabilir, *P.F.L.*, **8**, s. 47 ve *n.*1. Düşlerle ilişkili kuşku için *Düşlerin Yorumu* (1900*a*) VII. Bölüm, A Kısmına bkz. *P.F.K.*, **5**, s. 239.]

sözcüğün dar anlamıyla saplantılı eylemin özelliklerini sergileyecektir. Bununla birlikte bunlar gibi gerçek saplantılı eylemler, iki zıt itki arasında uzlaşma biçiminde bir tür barış oluşturdukları için olası hale gelirler. Çünkü saplantılı eylemler masturbasyon niteliğindeki çocuksu cinsel eylemlere giderek daha çok yakınlaşma eğilimindedirler ve bozukluk ne denli uzun sürerse bu daha belirgin duruma gelir. Dolayısıyla nevrozun bu biçiminde sevgi eylemleri her şeye karşın ve yalnızca yeni türde bir gerilemenin yardımıyla gerçekleştirilirler; çünkü böylesi eylemler artık bir başka insanla, sevgi ya da nefret nesnesiyle ilişkili değildirler, çocukluk döneminde ortaya çıkanlara benzer otoerotik eylemlerdir.

İlk gerileme türü yani eylemden düşünceye olanı, nevrozun ortaya çıkarılışıyla ilişkili bir başka etkence kolaylaştırılır. Saplantılı hastaların özgeçmişlerinde hemen her zaman bakma ve bilme cinsel içgüdüsünün [gözetleyici ve epistemolojik içgüdü] erken gelişimi ve çok erken bastırılmasına tanık olunur ve bildiğimiz gibi, hastamızın çocuksu cinsel etkinliğinin bir kısmı da bu içgüdü tarafından yönetilmekteydi [s. 37 v.s.].[26]

Daha önce sadistik içgüdüsel bileşenlerin saplantı nevrozunun ortaya çıkışında oynadıkları önemli rolden söz etmiştik. Epistemolojik içgüdünün saplantılı hastanın yapısında egemen özellik olması durumunda, derin düşüncelere dalma nevrozun temel belirtisi olur. Düşünce sürecinin kendisi cinselleştirilmiş hale gelir, çünkü normalde düşüncenin içeriğine bağlanan cinsel haz düşünme eylemine kayar ve bir düşünce dizisini sonuca bağlamaktan elde edilen doyum *cinsel* doyum gibi yaşanır. Epistemolojik içgüdünün rol oynadığı çeşitli saplantı nevrozu biçimlerinde, bu içgüdünün düşünce süreçleri ile ilişkisi onu, çaresiz biçimde eyleme ulaşmaya çalışan enerjiyi kendine çekmeye ve onu başka türde haz dolu bir doyum elde etme olasılığı olan düşünce alanına saptırmaya çok uyumlu kılar. Böylece epistemolojik içgüdünün yardımıyla, yerine konan eylem sırası gelince hazırlık niteliğindeki düşünce eylemlerinin yerini alabilir. Ancak *eylemin* sürün-

[26]Saplantılı hastalarda entellektüel kapasitenin çok yüksek oluşu olasılıkla bu gerçekle bağlantılıdır.

cemede bırakılışının yerini kısa bir süre sonra *düşünceler* ile oyalanma alır ve sonuçta tüm tuhaflıklarıyla birlikte bütün süreç yeni alana aktarılır, tıpkı Amerika'da evlerin bazan bir yerden diğerine her şeyiyle birlikte taşınması gibi.

Şimdi az önceki tartışmayı temel alarak, bir saplantı nevrozunun ürünlerine 'saplantılı' ya da zorlantılı niteliklerini veren ve uzun zamandır araştırılmakta olan ruhsal özelliği belirlemeye kalkışabilirim. Bir düşünce süreci, ruhsal dizgenin motor ucundaki bir ketvurulma (karşıt itkilerin çatışması sonucu) sonucunda, normalde sadece eylemler için saklanan bir enerjinin harcanmasıyla (hem nitel hem de nicel anlamda) gerçekleştirildiğinde saplantılı ya da zorlanımlıdır; ya da başka sözcüklerle söylersek, *bir saplantılı ya da zorlantılı düşünce, işlevi bir eylemi gerilemeci bir biçimde temsil etmek olan düşüncedir.* Sanırım hiç kimse düşünce süreçlerinin genellikle, boşalım yaratmak ya da dış dünyayı değiştirmek niyetindeki eylemlerden olasılıkla daha yüksek düzeyde [yatırım düzeyinde], daha küçük enerji yerdeğiştirmeleri ile yürütüldükleri (ekonomi alanında) varsayımımı sorgulamayacaktır.[27]

Bilince çıkmayı bu denli aşırı bir şiddetle zorlamış olan saplantılı düşünce, daha sonra bilinçli düşüncenin onu çözmek için gerçekleştirdiği çabalara karşı korunmalıdır. Önceden bildiğimiz gibi bu koruma saplantılı düşüncenin bilinçli hale gelmeden önce uğradığı *çarpıtma* ile sağlanır. Ancak kullanılan tek araç bu değildir. Ayrıca her bir saplantılı düşünce hemen her zaman köken aldığı ve çarpıtılmasına karşın çok kolay anlaşılabilir olduğu durumdan uzaklaştırılır. Bu amaçla öncelikle patojenik durum ile ondan ortaya çıkan saplantının arasına, nedensel bağlantılarının bilinçli olarak araştırılmasını yanlış yola saptırmak için *bir zaman aralığı sokulur*,[28] ikinci olarak da saplantının içeriği *genelleştirilerek* özgül koşullarından çekilip alınır. Hastamızın "anlama saplantısı" bunun bir örneğidir (s. 61). Ancak belki daha iyi bir örnek

[27][Bu son yorum daha önce Freud tarafından *Düşlerin Yorumu* (1900*a*) yapıtının VII. Bölümünde (E) yapılmıştı, *P.F.K.*, **5**, s.316-7, daha sonra bu görüşü "Zihinsel İşleyişin İki İlkesi" (1911*b*) hakkındaki makalesinde yeniden belirtmişti.]

[28][Bir "yalıtma" işlemi. Bkz. s. 98 *n.*]

bir başka hasta tarafından sunulur. Bu hasta kendisine, yasağının kışkırtıcı nedeni yalnızca belirli bir mücevher parçası ile ilişkili olmasına karşın, her türden kişisel takı takmayı yasaklayan bir kadın: Annesini bu mücevhere sahip olduğu için kıskanmış ve bir gün onu kendisine miras bırakacağı umutlarını taşımıştı. Son olarak, sözel çarpıtmayı içeriğin çarpıtılmasından ayırdetmeye dikkat edersek, saplantının bilinçli çözüm çabalarına karşı korunmada kullandığı bir başka araç daha vardır ve bu araç belirsiz ya da muğlak bir üslubu yeğlemedir. Üslup yanlış anlaşıldıktan sonra hastanın "sanrı"sına giden yolu bulur ve saplantının daha sonra uğradığı tüm gelişim ya da yerine koyma işlemleri artık metnin asıl anlamına değil de yanlış anlaşılmasına dayandırılacaktır. Bununla birlikte gözlemler sanrının sürekli olarak konunun bu parçasıyla ve saplantının bilinçte bulunmayan üslubu ile yeni bağlantılar kurma eğiliminde olduğunu gösterecektir.

Bir kez daha saplantılı nevrotiklerin içgüdüsel yaşamına geri dönmek ve bu konuda bir görüş daha belirtmek istiyorum. Hastamızın diğer tüm özellikleri yanında bir *renifleur* [koklayıcı —*çev.*] olduğu ortaya çıktı. Kendi anlatımına göre çocukken herkesi tıpkı bir köpek gibi kokusundan tanıyordu ve büyüdüğü zaman bile koku duyumlarına çoğu kişiden daha duyarlıydı.[29] Aynı özelliğe başka nevrotiklerde, hem histerik hem de saplantılı hastalarda da rastladım ve çocukluk çağından sonra da süren kokudan haz alma eğiliminin nevrozun ortaya çıkışında rol oynayabileceğini kabul etme durumuna geldim.[30] Ve burada koku duyumunun eski duyarlılığını yitirmesinin (insanoğlunun dikey bir duruş biçimi benimsemesinin kaçınılmaz bir sonucuydu) ve bunun sonucunda kokudan aldığı hazzın organik olarak bastırılmasının, sinirsel hastalıklara yatkınlığın kökeninde önemli bir paya sahip olup olamayacağı sorusunu ortaya atmak istiyorum. Bu bize, uygarlığın gelişimiyle birlikte bastırmaya kurban olması gereken şeyin neden cinsel yaşam olduğu sorumuza bir yanıt sağlayabilir. Çünkü hayvan orga-

[29]Çocukluk çağında güçlü koprofilik [dışkıdan hoşlanıcı —*çev.*] eğilimleri olduğunu ekleyebilirim. Bu bağlantıyla anal erotizmine daha önce dikkat çekilmişti (s. 80).

[30]Örneğin fetişizmin belli biçimlerinde. [Bu konu Freud'un *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* (1905*d*) yapıtının ilk denemesinin 2. Bölümünün (A) sonuna 1910'da eklenen bir dipnotta genişletilmiştir, *P.F.L.*, 7, s.68. —Fetişizmin oldukça başka bir yönünün tartışılması için Freud'un konu hakkındaki makalesine (1927*e*) bkz.]

nizmasında cinsel içgüdü ile koku organının işlevi arasındaki yakın bağlantıyı uzun zamandan beri bilmekteyiz.[31]

Bu makaleyi sonlandırırken bir umudumu dile getirmek isterim. Yazım her anlamda tamamlanmamış olmasına karşın, en azından başka araştırmacıların konuyu daha derinden araştırarak saplantı nevrozuna daha fazla ışık tutmalarını uyarabilir. Kanımca bu nevroz için karakteristik olan —onu histeriden ayırdeden— şey içgüdüsel yaşamda değil de ruhsal alanda bulunabilir. Hastamı üç kişiliğe ayrıştığı şeklindeki izlenimimi yazmadan bırakamam: Bir bilinçdışı kişilik ve bilincin aralarında gidip geleceği iki bilinçöncesi kişiliğe bölünmüştü. Hastanın bilinçdışı çok erken yaşta bastırılmış olan ve tutku dolu ve günahkâr itkiler olarak betimlenebilecek itkilerini içermekteydi. Normal halinde kibar, neşeli ve anlayışlı —aydın ve nitelikli bir kişi— iken, üçüncü ruhsal örgütlenmesinde boş inanlılık ve koyu sofuluğa saygı duymaktaydı. Dolayısıyla yaşam hakkında iki farklı inanç ve iki farklı bakış açısına sahip olabiliyordu. Bu ikinci bilinçöncesi kişilik bastırılmış isteklerine karşıt tepki oluşturmaları içermekteydi ve eğer hastalık daha uzun sürseydi normal kişiliği yutacak olduğunu önceden görmek kolaydı. Şimdilerde ağır bir biçimde saplantılı eylemlerden acı çeken bir kadını inceleme fırsatına sahibim. O da benzer biçimde, yumuşak ve yaşamdolu bir kişilik ve aşırı kasvetli ve sofu bir diğer kişiliğe bölünmüş durumdadır. İlkini resmi benliği olarak öne sürerken aslında ikincisinin egemenliği altındadır. Bu ruhsal örgütlenmelerin her ikisi de bilincine çıkabilmektedir, ancak sofu kişiliğinin arkasında varlığının bilinçdışı parçası —kendisi için oldukça bilinmez olan ve eski ve uzun süredir bastırılmış istek dolu itkilerden oluşan parça— sezilmektedir.[32]

---

[31] [Freud bu konuya *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları* (1930*a*) yapıtının IV. Bölümünün başında ve sonunda dönmüştür.]

[32] (*1923'te eklenen dipnot*:) Hastamın ruh sağlığı bu sayfalarda aktardığım çözümleme ile eski haline dönmüştü. Başka birçok değerli ve umut veren genç adam gibi o da Büyük Savaş'ta yok oldu.

BİR PARANOYA (PARANOİD BUNAMA) OLGUSUNUN ÖZYAŞAMÖYKÜSÜ ÜZERİNE RUHÇÖZÜMSEL NOTLAR

(1911 [1910])

EDİTÖRÜN GİRİŞİ

PSYCHOANALYTISCHE BEMERKUNGEN ÜBER EINEN AUTUBIOGRAPHISCH BESCHRIEBENEN FALL VON PARANOIA (DEMENTIA PARANOIDES)

(A) ALMANCA BASIMLAR:

1911 *Jb. psychoanalyt. pychopath. Forsch.*, **3** (1), s. 9-68
1913 *S.K.S.N*, **3,** 198-266 (1921, 2. basım)
1924 *Gesammelte Schriften*, **8,** s. 355-431 (Gözden geçirilmiş basım)
1932 *Vier Krankengeschichten*, s. 377-460.
1943 *Gesammelte Werke*, **8,** s. 240-316.
1912 "Nachtrag zu dem autubiographisch beschriebenen Fall von Paranoia (Dementia paranoides)", *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, **3** (2), s. 588-90.
1913 *S.K.S.N.*, **3,** s. 267-70. (1921, 2.basım)
1924 *Gesammelte Schriften*, **8,** s. 432-5.
1932 *Vier Krankengeschichten*, s. 460-3.
1943 *Gesammelte Werke*, **8,** s. 317-20.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİ:

"Bir Paranoya (Dementia Paranoides — Paranoid Bunama) Olgusunun Özyaşam Öyküsü Üzerine Ruhçözümsel Notlar"

1925 *Toplu Yapıtlar*, **3**, s. 387-466. - "Paranoya Olgusu"na "Sonsöz", a.g.e., s. 467-70. (Çev. Alix ve James Strachey)

1958 *Standard Basım* , **12,** s. 1-82 (Birçok düzeltme ve ek notlarla birlikte, 1925'te yayımlanan çevirinin yeni basımı)

Bu basım *Standard Basım* çevirisinin bazı editöryel değişiklikler ile birlikte düzeltilmiş bir yeni basımıdır.

Schreber'in *Anılar*'ı 1903'de yayımlanmıştı, ancak psikiyatri çevrelerinde yaygın biçimde tartışılmış olmalarına karşın Freud'un dikkatini 1910 yazına dek çekmemiş görünmektedir. Aynı yılın Eylül ayında Ferenczi ile birlikte Sicilya gezisi sırasında Schreber'in anıları ve genelde paranoya sorunu hakkında konuşmuş olduğu bilinmektedir. Viyana'ya dönüşünde yapıtını yazmaya başlamıştı ve Abraham ve Ferenczi'ye gönderdiği 16 Aralık tarihli mektuplar tamamlandığını bildirmekteydi. Yapıt 1911 yazına dek yayımlanmamış görünmektedir. "Sonsöz" 22 Eylül 1911'de Weimar'da gerçekleşen Üçüncü Uluslararası Ruhçözümleme Kongresi'nde okunmuş ve ertesi yılın başlarında yayımlanmıştı.

Freud paranoya sorununu psikopatoloji konusundaki araştırmalarının çok erken bir evresinde ele almıştır. Fliess ile 1985 ve 1896'dan başlayan ve konunun ayrıntılı ele alınışını içeren yazışmalarında (Freud, 1950*a*) ve savunma nöropsikozları hakkındaki ikinci makalesinde (1896*b*) iki temel kuramsal noktayı ortaya koymayı amaçlamıştı: Paranoyanın bir *savunma* nevrozu olduğu ve temel düzeneğinin *yansıtma* olduğu. Fliess'e gönderilen 9 Aralık 1899 tarihli ilginç bir mektup (1950*a*, Mektup 125) paranoyanın otoerotizme geri dönüşü içerdiği şeklinde bir görüş eklemektedir.

Bu mektubun tarihi ile Schreber olgu öyküsünün yayımlanması arasındaki on yıldan uzun bir süre Freud'un yayımlanmış yazılarında

paranoyadan hemen hiç söz edilmeden geçti. Bununla birlikte Freud 1908'de her ikisi de bu varsayımı doğrulayan ve Jung'a (27 Ocak 1908, Freud kitaplığına eklenmiştir, 1974*a*) ve Ferenczi'ye (11 şubat 1908) yazdığı mektuplarda konu hakkında ana genellemesi haline gelecek olan şeyi —yani paranoya ile bastırılmış edilgin eşcinsellik arasındaki bağlantıyı— öne sürmüştü. Schreber'in anıları Freud'a kuramını ilk kez yayımlama ve bunu paranoyada işleyen bilinçdışı süreçleri çözümlemesinin ayrıntılı bir açıklaması ile destekleme şansını sununcaya dek üç yıldan daha fazla bir süre geçti.

Freud'un daha sonraki yazılarında bu hastalığa birkaç gönderme vardır. Bunlardan daha önemli olanları, "Hastalığın Ruhçözümsel Kuramına Ters Düşen Bir Paranoya Olgusu" (1915*f*) adlı makalesi ve "Kıskançlık, Paranoya ve Eşcinsellikte Bazı Nevrotik Düzenekler"in (1922*b*) B Bölümüdür. Ayrıca "Bir Onyedinci Yüzyıl Cinbilimsel Nevrozu" (1923*d*) makalesi de, konusunu oluşturan nevroz Freud tarafından hiçbir yerde paranoya olarak tanımlanmamışsa da, Schreber olgusunun biraz tartışılmasını içerir. Daha sonra yazılmış olan yazıların hiçbirinde paranoya hakkında bu yapıtta belirtilen görüşlere ilişkin herhangi bir temel değişiklik yoktur.

Ancak Schreber çözümlemesinin önemi elbette paranoya sorunlarına tuttuğu ışıkla sınırlı değildir. Özellikle III. Bölüm (s. 169 v.s.) eşzamanlı olarak yayımlanan zihinsel işleyişin iki ilkesi hakkındaki kısa makale (1911*b*) ile birlikte birçok yönden Freud'un üç ya da dört yıl sonra girişti̇ği metapsikolojik makalelelerin bir öncüsüydü. Bu bölümde sonradan daha kapsamlı olarak ele alınacak olan birçok konuya değinilmiştir. Narsisizm hakkındaki görüşler (s. 170 v.s.) bu konuya adanan makaleye hazırlıktır, bastırma mekanizmasının incelenmesi (s. 177 v.s.) de birkaç yıl içerisinde ele alınacaktır (1915*d*) ve içgüdülerin tartışılması (s. 184 v.s.) "İçgüdüler ve Değişimleri" makalesindeki (1915*c*) daha kapsamlı tartışmaya dikkatli bir biçimde yönelmektedir. Öte yandan yansıtma hakkındaki paragraf (s. 176 v.s.) söz vermesine karşın bir sonuca varmamıştır. Bununla birlikte yazının daha sonraki kısmında tartışılan iki konunun —nevrozun başlangıcının ("engellenme" kavramını da içeren) çeşitli nedenleri ve birbirini izleyen "saplanma noktaları"nca oynanan rol— herbiri çok geçmeden ayrı bir makalede ele alınacaktır (1912*c* ve 1913*i*). Sonsözde ise zihnini meş-

gul etmeye başlayan ve temel yapıtlarından birine (1912-13) adını verecek olan mitoloji alanına ilk kısa yolculuğunu ve totemlerden ilk sözedişini buluruz.

Freud'un belirttiği gibi (s. 156 *n.*) olgu öyküsü *Anılar*'da yer almayan sadece bir gerçeği (Schreber'in hastalandığı sıradaki yaşı) kullanır. Elimizde Dr. Franz Baumeyer (1956) tarafından yazılan bir makale sayesinde oldukça önemli miktarda ek bilgi bulunmaktadır. Dr. Baumayer birkaç yıl boyunca (1946-9) Dresden yakınlarında bulunan ve Schreber'in daha sonraki hastalıklarının özgün olgu kayıtlarının önemli bir bölümünü bulduğu bir hastanenin yöneticiliğini yapmıştır. Bu kayıtları özetlemiş ve birçoğunu tam olarak aktarmıştır. Bunlara ek olarak Schreber'in aile öyküsü ve soygeçmişini ilgilendiren çok sayıda belgeyi toplamıştır.[1] Bu malzeme herhangi bir bölümü Freud'un makalesi ile doğrudan ilgili göründüğü yerlerde dipnotlarda belirtilmiş olarak bulunacaktır. Burada yalnızca *Anılar*'da aktarılan öykünün sonrasını belirtmekte yarar vardır. Schreber 1902 yılında hastaneden çıkarılışından sonraki birkaç yılda görünüşte normal bir yaşam sürdürmüş görünmektedir. Kasım 1907'de eşi bir felç geçirmiştir (yine de 1912'ye dek yaşamıştır). Bu olay hastalığının yeniden başlamasına yol açmış görünmektedir ve iki hafta sonra yeniden hastaneye —bu kez Leipzig'in Dösen bölgesindeki bir akıl hastanesine— yatırılmıştır.[2] Orada giderek artan fiziksel yıkım sonrasında 1911 baharından —Freud'un makalesinin yayımlanmasından sadece kısa bir süre önce— ölümüne dek ileri derecede bozuk ve ulaşılmaz bir durumda kalmıştır. Kısmen *Anılar*'dan kısmen de Baumayer'in malzemesinden alınan bilgilere dayanan aşağıdaki zamandizinsel tablo, Freud'un tartışmasındaki ayrıntıların çözülmesini daha kolay hale getirebilir.

---

[1]W. G. Niederland (1959*a*, 1959*b*, 1960 ve 1963) Schreber'in babası hakkında ilginç ek bilgiler yayımlanmıştır.

[2]Freud tarafından 13 Eylül 1926'da prenses Marie Bonaparte'a yazılan ve Ernest Jones'un biyografisinin (1957, s. 477) üçüncü cildinde kısmen yayımlanan mektuptan Dr. Stegman'ın kendisini hastalığın yinelemesinden ve durumdan (başka şeyler arasında) haberdar etmiş olduğunu görürüz, ancak Freud bundan makalesinde hiç sözetmez. 156 ve 160. sayfalardaki dipnotlara bakınız.

1842 25 Temmuz. Daniel Paul Schreber'in Leipzig'de doğuşu.
1861 Kasım. Babasının 53 yaşında ölüşü.
1877 Büyük erkek kardeşinin (üç yaş büyüğü) 38 yaşında ölüşü.
1878 Evlenişi.

İlk Hastalık

1884 Sonbahar. Reichstag için aday oluşu.[3]
1884 Ekim. Birkaç haftalığına Sonnenstein Akıl Hastanesi.
8 Aralık. Leipzig Psikiyatri Kliniği.
1885 1 Haziran. Hastaneden çıkarılışı.
1886 1 Ocak. Leipzig Landgericht'e atanışı.

İkinci Hastalık

1893 Haziran. Yakında Temyiz Mahkemesine atanacağının bildirilişi
1 Ekim. Baş Yargıç olarak atanışı.
21 Kasım. Leipzig Kliniği'ne yeniden yatırılışı.
1894 14 Haziran. Lindenhof Akıl Hastanesi'ne gönderilişi.
29 Haziran. Sonnenstein Akıl Hastanesi'ne gönderilişi.
1900-1902 *Anılar*'ı yazışı ve hastaneden çıkarılması için yargıya başvuruşu.
1902 14 Temmuz. Mahkemenin çıkarılması kararı.
20 Aralık. Hastaneden çıkarılışı.
1903 *Anılar*'ın yayımlanışı.

Üçüncü Hastalık

1907 Mayıs. Annesinin 92 yaşında ölüşü.
14 Kasım. Eşinin felç oluşu. Hemen ardından hastalanışı.
27 Kasım. Leipzig-Dösen'deki Akıl Hastanesi'ne yatışı.
1911 14 Nisan. Ölümü.
1912 Mayıs. Eşinin 54 yaşında ölümü.

---

[3]Bu sırada Schreber tam da Chemnitz'de Landgericht'e (daha alt yetkideki bir mahkeme) başkanlık eden yargıç olarak önemli bir adli görevi tamamlamaktaydı. Birinci hastalığından iyileştikten sonra Leipzig'deki Landgericht'te benzer bir görev üstlenmişti. İkinci hastalığından hemen önce Dresden'de Sakson Temyiz Mahkemesi'nin bir bölümüne Baş Yargıç olarak atanmıştı.

Metinde çeşitli biçimlerde gönderme yapılan üç akıl hastanesi hakkında bir notun da yararı olabilir.

(1) Leipzig Üniversitesi Psikiyatri Kliniği (Yatan hasta bölümü). Yönetici: Profesör Flechsig.

(2) Schloss Sonnenstein. Elbe üzerindeki Pirna'da Sakson Eyalet Akıl Hastanesi, Dresden'in 10 mil yukarısında. Yönetici: Dr. G. Weber.

(3) Lindenhof Özel Akıl Hastanesi. Coswig yakınlarında, Dresden'in 11 mil kuzeybatısında. Yönetici: Dr. Pierson.

Dengwürdigkeiten'in Dr. İda Macalpine ve Dr. Richard A. Hunter tarafından yapılan bir İngilizce çevirisi 1955'te yayımlanmıştı (Londra: William Dawson).[4] Bu çeviriyi bizimkiyle karşılaştıran herkesin açıkça göreceği çeşitli nedenlerden ötürü, olgu öyküsünde Schreber'in kitabından yapılan birçok aktarma için bu çeviriden yararlanmak olası olmadı. Freud'un da "Bilinçdışı" (1915*e*) hakkındaki yapıtında belirttiği gibi şizofreniklere ait ve sözcüklerin böylesine egemen bir rol oynadığı ürünleri çevirmede açıkça özel bazı güçlükler bulunur. Burada çevirici düşlerde çok sık karşısına çıkan aynı sorunlarla, dil sürçmeleri ve esprilerle karşı karşıya kalır. Bu basımda böylesi tüm durumlarda benimsenen yöntem, gerekli olduğu yerlerde özgün Almanca sözcükleri dipnotlarda vermek ve açıklayıcı yorumlar yaparak İngiliz okurun konu hakkında kendisine ait bir görüş oluşturması için biraz olanak sunmaya çabalamaktan oluşan ağır bir yöntemdir. Öte yandan tümüyle sözcüğü sözcüğüne bir çeviri ile Schreber'in tarzının kaba bir tablosunu sunmak aldatıcı olurdu. Özgün yapıtın dikkat çekici özelliklerinden biri sürekli olarak sunduğu resmi ve akademik ondokuzuncu yüzyıl Almancasının çapraşık, ayrıntılı ve asil tümceleri ile bunların tanımladıkları psikotik olayların acayip saçmalıkları arasındaki zıtlıktır.

---

[4]Freud'un yorumunun aynı yazarlarca eleştirel bir gözle yapılan tartışmasıyla da karşılaştırınız (1953).

Bu yazı boyunca parantez içinde "s." olmaksızın yazılan rakamlar Schreber'in anılarının özgün Almanca basımına —*Denkwürdigkeiten eines Nervenkranken*, Leipzig, Oswald Mutze, 1903— sayfa göndermeleridirler. Parantez içinde önlerinde bir "s." ile birlikte olan rakamlar *Pelican Freud Kitaplığı*'nda her zaman yapıldığı gibi bu ciltteki sayfalara göndermelerdir.

Schreber'den aktarmalar ve *Denkwürdigkeiten* ve onun Eklerine sayfa göndermeleri özgün basımı ile karşılaştırılmış ve gerekli olduğu yerlerde düzeltilmiştir. Ancak bu düzeltmeler sadece bir anlam değişikliği içerdikleri yerlerde belirtilmişlerdir.

[GİRİŞ]

PARANOYANIN çözümsel incelemesi benim gibi kamu kurumlarına bağlı olmayan hekimler için alışılmamış doğalı güçlükler sergiler. Bu hastalığa tutulmuş hastaları kabul edemeyiz ya da çoğu kez onları uzun süre hastanede tutamayız çünkü bir sağaltıcı başarı olasılığı olmadıkça sağaltım teklif edemeyiz. Bu nedenle paranoyanın yapısı hakkında yüzeyel bir görüşten fazlasını elde etme konusunda sadece ender koşullarda başarılı olurum. Örneğin tanı (her zaman kolay bir iş değildir) hastayı etkileme girişimini haklı çıkaracak denli belirsiz olduğunda ya da kesinleşmiş bir tanıya karşın hastanın akrabalarının ricalarını kabul edip onu bir süre için sağaltmayı yüklendiğimde. Bunlar dışında elbette çok sayıda paranoya ve dementia praecox (erken bunama, şizofreniye o dönemde verilen ad —*çev.*) olgusu görmekte ve onlar hakkında diğer psikiyatristlerin kendi olguları hakkında öğrendikleri kadar bilgi öğrenmekteyim, ancak kural olarak bu kadarı herhangi bir çözümsel sonuca varmak için yeterli değildir.

Paranoyanın ruhçözümsel incelemesi eğer bu hastalar diğer nevrotiklerin bir sır olarak gizli tuttukları şeyleri ayrıntılı olarak ifşa etme (çarpıtılmış bir biçimde olsa da) özelliğine sahip olmasalardı tümüyle olanaksız olurdu. Paranoyaklar içsel dirençlerini yenmeye zorlanamadıkları ve her olguda sadece söylemeyi seçtikleri şeyleri söyledikleri için, paranoya yazılı bir rapor ya da basılmış bir olgu öyküsünün hastayla kişisel tanışıklığın yerini tutabileceği bir bozukluktur. Bu nedenle

hiç görmediğim ancak kendi olgu öyküsünü yazmış ve basılmış olarak topluma sunmuş olan paranoyak (ya da daha doğru olarak paranoid bunamalı) bir hastanın olgu öyküsü üzerine çözümsel yorumlar yapmanın mantıklı olduğunu düşünüyorum.

Önceden Dresden'de Senatspräsident[5] olan, *Denkwürdigkeiten eines Nervenkranken (Bir Sinir Hastasının Anıları)* adlı kitabı 1903'te yayımlanan ve yanlış bilmiyorsam psikiyatristler arasında büyük ilgi uyandırmış olan hukuk Doktoru Daniel Paul Schreber'den söz ediyorum. Dr. Schreber'in bugün hâlâ yaşıyor olması ve kitabındaki notlardan anlaşıldığı üzere 1903'te ileri sürdüğü sanrısal sistemden artık uzaklaşmış olması olasıdır.[6] Bununla birlikte şimdiye dek hâlâ kimliğini önceki kişiliği ile sürdürdüğü için kendisinin —"üstün zihinsel yeteneklere sahip, zeka ve gözlem yanında alışılmamış bir akıllılığa sahip bir kişi"—[7] anılarını yayımlamaktan alıkoyma amaçlı çabalara karşı savunduğu düşüncelerine güvenebilirim. Şöyle yazmaktadır: "Gözlerimi yayımlama aşamasında karşıma çıkabilecek güçlüklere ve özellikle hâlâ yaşayan belirli kişilerin alınganlıklarına yeterli saygı gösterme sorununa kapama konusunda hiçbir güçlük yaşamadım. Öte yandan yaşadığım sürece yetkin bilim adamlarının bedenimde bazı incelemeler yapması ve kişisel deneyimlerimi biraz soruşturmaları sağlansaydı bu hem bilimin hem de dinsel gerçeklerin tanınmasının yararına olabilirdi kanısındayım. Böylesi bir düşünceye bir bireyin tüm duyguları boyun eğmelidir".[8] Bir başka parçada sonucu hekimi Leipzig'ten Geheimrat Dr. Flechsing'in[9] kendisine karşı dava açması olacak olsa bile kitabı yayımlama niyetine sadık kalmayı kararlaştırdığını açıklar. Bununla birlikte Dr. Flechsig'e şimdi benim Schreber'e duyduğumla aynı saygıyı duymaktadır. Şöyle yazmaktadır: "Geheimrat

---

[5][Bir Oberlandesgericht'teki Senatspräsident Temyiz Mahkemesi'nin bir dairesine başkanlık eden Yargıç'tır.]

[6][Schreber gerçekte 14 Nisan 1911'de Freud bu olgu öyküsünü yazdıktan birkaç ay sonra ölmüştür (s. 112 ve 115'e bkz.)]

[7]Kesinlikle haksız olmayan bu öz-portre Schreber'in kitabının 35. sayfasında bulunabilir.

[8]Önsöz [iii. s. 141'de *n.* 34'ün sonuyla karşılaştırınız.]

[9][Paul Emil Flechsig (1847-1929) Leipzig'te 1877-1921 arasında Psikiyatri Profesörü, nöroanatomi alanındaki çalışmaları nedeniyle ödüllendirilmişti.]

Prof. Dr. Flechsig açısından da anılarımın konusuna yönelik bilimsel ilgisinin, duyabileceği alınganlıklara ağır basacağına güveniyorum". [445-6][10]

Yorumlarımın dayandığı tüm *Denkwürdigkeiten* parçaları ilerideki sayfalarda sözcüğü sözcüğüne aktarılacak ise de okurlarımın kitabı önceden bir kez okuyarak konuyla tanışmalarını salık veririm.

---

[10][Bu yapıtın çevirisinde kullanılan sayfa göndermelerinin sistemi üzerine bir not s. 116-7'de Editör'ün Girişi'nin sonunda bulunabilir.]

I

OLGU ÖYKÜSÜ

DR. SCHREBER kitabında şöyle yazar: "İki kez sinirsel hastalığa yakalandım ve ikisinde de hastalığım zihinsel aşırı yüklenmenin sonucuydu. İlk hastalığım Chemnitz'de Landgerichtsdirector[1] iken Reichstag'a seçilmek için aday oluşuma, ikincisi ise Dresden'de Oberlandesgericht'te Senatspräsident olarak göreve yeni başladığımda omuzlarıma yüklenen çok ağır iş yüküne bağlıydı." (34.)

Dr. Schreber'in birinci hastalığı 1884 sonbaharında başlamış ve 1885 sonlarında tümüyle iyileşmişti. Bu dönem sırasında Flechsig'in kliniğinde altı ayını geçirmiş ve Flechsig daha sonraki bir tarihte düzenlediği resmi bir raporda bu bozukluğu ağır bir hipokondriya [hastalık hastalığı —*çev.*] nöbeti olarak tanımlamıştı [379]. Dr. Schreber bize bu hastalığın seyrini "doğaüstü alanın sınırlarına komşu olan hiçbir olay ortaya çıkmaksızın" sürdürdüğü konusunda güvence vermektedir. (35.)

Ne hastanın kendi anlatımları ne de Schreber'in kitabının sonuna eklenmiş olan hekim raporları[2] bize hastanın önceki yaşam öyküsü ya da kişisel koşulları hakkında yeterli bilgi vermemektedir. İkinci has-

[1][Alt bir mahkemeye başkanlık eden yargıç.]

[2][Schreber'in kitabındaki yaklaşık 140 sayfa tutan Ekler'de Dr. Weber'in hazırladığı üç adli tıp raporu (Aralık 1899, Kasım 1900 ve Nisan 1902 tarihli), Schreber'in kendi Dava İfadeleri (Temmuz 1901) ve Temmuz 1902'deki Mahkeme Kararı bulunmaktadır.]

talığından önce ulaşmış olduğu yüksek adli konum belli bir alt sınır oluşturursa da hastanın hastalığı sırasındaki yaşını belirtebilecek durumda bile değilim.[3] Dr. Schreber'in "hipokondriya"sının başlangıcından çok önce evlenmiş olduğunu öğreniyoruz. Şöyle yazmaktadır: "Eşimin şükran duyguları kuşkusuz çok daha yürektendi, çünkü Profesör Flechsig'e kocasını ona geri veren kişi olarak saygı duymaktaydı ve onun portresini yıllarca yazı masasının üzerinde tutmuştu." (36.) Yine aynı yerde şunları belirtir: "İlk hastalığımdan iyileştikten sonra eşimle sekiz yılımız geçti — bunlar tümüyle büyük mutluluklarla dolu, saygın ve yalnızca zaman zaman bir çocukla kutsanma umudumuzun sık yineleyen düşkırıklığıyla gölgelenmiş yıllardı."

Haziran 1893'te yakında Senatspräsident olarak atanacağı kendisine bildirilmiş ve aynı yılın Ekim başında görevine başlamıştı. Bu iki tarih arasında[4] bazı düşler görmüştü. Gerçi başlangıçta onlara herhangi bir anlam yüklememişti. Düşünde iki ya da üç kez eski sinirsel bozukluğunun geri döndüğünü görmüştü. Gördüğü düş onu çok rahatsız etmiş, uyandığında ise bunun yalnızca bir düş olduğunu anlamaktan mutlu olmuştu. Bir keresinde sabahın erken saatlerinde uyku ile uyanıklık arasında bir durumdayken aklına şu düşünce gelmişti: "Her şeye karşın çiftleşme eylemine boyun eğen bir kadın olmak gerçekten çok hoş olmalı." (36.) Bu düşünce tümüyle bilinçli olması halinde çok yoğun bir öfke ile reddedeceği bir düşünceydi.

İkinci hastalık 1893 Ekiminin sonunda işkence edici bir uykusuzluk nöbeti ile başlamıştı. Bu onu Flechsig'in kliniğine dönmeye zorlamış ancak orada da durumu hızla kötüleşmişti. Hastalığın daha sonraki seyri Sonnenstein Akıl Hastanesi'nin müdürünce sonradan [1899'da] yazılan bir raporda tanımlanmaktadır: "Oradaki[5] yatışının başlangıcında daha hipokondriyak düşünceler iletti, beyin yumuşaması olduğundan, kısa bir süre sonra öleceğinden vb. yakındı. Ancak kötülük görme düşünceleri de artık klinik tabloya katılmaya başlıyorlardı ve başlangıçta yal-

---

[3][Birinci hastalığı sırasında aslında 42 yaşındaydı (s. 115 ile karşılaştırınız) ve Freud'un s. 155'te belirttiği gibi ikincisinde 51 yaşındaydı.]

[4]Dolayısıyla hastalığının nedeni olarak gördüğü yeni görevinin yolaçtığı aşırı çalışmadan etkilenmiş olmadan önce.

[5]Profesör Flechsig'in Leipzig'deki kliniğinde [s. 116'da Editörün Girişi'ne bkz.]

nızca zaman zaman ortaya çıkar görünen duysal yanılsamalardan temel almaktaydılar. Bu sırada ileri derecede bir hiperestezi —ışık ve sese karşı aşırı duyarlılık— gözlenir durumdaydı. Daha sonra görsel ve işitsel yanılsamalar çok daha sık hale geldiler ve senestezik bozukluklarla birlikte duygu ve düşüncesinin tümüne egemen oldular. Öldüğüne ve çürümekte olduğuna, vebaya tutulduğuna inanıyordu; bedeninin her tür iğrenç yolla kullanıldığını iddia ediyordu ve bugün de belirttiği gibi başından, tümü kutsal bir amaç uğruna olan ve hiç kimsenin hayal edemeyeceği çok korkunç şeyler geçmişti. Hasta bu patolojik yaşantılarla öylesine meşguldu ki başka hiçbir etki kendisine ulaşamıyordu ve saatlerce tümüyle dimdik ve devinimsiz oturuyordu (varsanılı stupor). Öte yandan bunlar kendisine ölümü özleyecek denli işkence ediyorlardı. Banyoda kendisini boğmayı amaçlayan yineleyen girişimlerde bulunmuş ve 'kendisi için hazırlanan siyanürün' verilmesini rica etmişti. Sanrısal düşünceleri giderek mistik ve dinsel bir nitelik kazanmıştı. Tanrıyla doğrudan bir iletişim içindeydi, iblislerin oyuncağıydı, 'doğaüstü görüntüler' görmüş 'kutsal müzik' duymuştu ve sonunda başka bir dünyada yaşadığına inanır hale bile gelmişti." (380.)

Kendisine kötülük yaptığına ve zarar verdiğine inandığı ve sövüp saydığı belli kişilerin bulunduğu eklenebilir. Bunların en ünlüsü önceki hekimi ve kendisinin "ruh-katili" adını verdiği Flechsig idi. Tekrar tekrar yüksek sesle "*küçük* Flechsig !" diye bağırır ve ilk sözcük üzerine sert bir vurgu yapardı (383). Leipzig'ten alınmış, bir başka kurumda[6] geçirilen kısa bir süreden sonra Haziran 1894'de Pirna yakınlarındaki Sonnenstein Akıl Hastanesi'ne getirilmiş ve hastalığı son halini alıncaya dek burada kalmıştı. Klinik tablo izleyen birkaç yıl içinde akıl hastanesinin müdürü olan Dr. Weber'in sözleri ile[7] çok iyi tanımlandığı biçimde değişmişti.

"Hastalığın akışının ayrıntılarına daha çok girme gereksinimi duymuyorum. Bununla birlikte zaman geçtikçe başlangıçta hastanın tüm zihinsel yaşamını doğrudan kaplayan ve "varsanılı delilik" adını hakeden göreli ivegen psikozun giderek daha açık bir biçimde bugün önü-

[6][Dr. Pierson'un Lindenhof'taki özel akıl hastanesi.]

[7][Aralık 1899 tarihli raporunda.]

müzde duran paranoyak klinik tabloya doğru gelişim biçimine (kristalize oluşu da denilebilir) dikkat çekmeliyim." (385.) Gerçek şuydu: Bir yandan ilgilenmek için her tür gerekçeye sahip olduğumuz usta işi bir sanrısal yapı gelişirken öte yandan kişiliği yeniden yapılanmış ve şimdi birkaç yalıtılmış bozukluk dışında günlük yaşamın gereklerini karşılayabilecek bir biçim almıştı.

Dr. Weber 1899 tarihli raporunda şöyle demektedir: "Herr Senatspräsident Dr. Schreber şu sıralar yüzeyel gözlemciyi bile sağlıksızlıkları konusunda etkilemekten geri kalmayacak bazı aşikar psikomotor belirtileri dışında hiçbir zihinsel karmaşa ya da ruhsal ketvurma işareti göstermemektedir ve zekasında da dikkat çekici bir yıkım yoktur. Aklı başındadır, belleği kusursuzdur, hatırı sayılır bir bilgi deposuna sahiptir (sadece yasal sorunlarla ilgili değil başka birçok alanda da) ve bunu bağlantılı bir düşünce akışı içinde aktarabilmektedir. Politika, bilim, sanat vb. alanlardaki olayları izlemeye ilgi duymakta ve sürekli böylesi şeylerle meşgul olmaktadır ve genel durumu hakkında bilgilendirilmemiş bir gözlemci bu konularda tuhaf herhangi bir şeyin ender olarak farkına varabilir. Tüm bunlara karşın yine de patolojik kökenli ve kendilerini bütün bir sistem haline getirmiş düşüncelerle doludur, bu düşünceler az ya da çok sabittirler ve dış gerçeklerle ilgili hiçbir nesnel değerlendirmeye ve yargı aracılığıyla düzeltilmeye elverişli görünmemektedirler." (385-6.)

Böylece hastanın durumu büyük bir değişikliğe uğramıştı ve şimdi bağımsız bir varoluşu sürdürebileceğini düşünmekteydi. Bu nedenle kendi işleri üzerinde denetimi yeniden kazanmak ve akıl hastanesinden çıkarılmasını sağlamak amacına uygun adımlar atmıştı. Dr. Weber kendisini bu niyetlerin gerçekleşmesini engellemeye vermiş ve bunlara karşı çıkan raporlar yazmıştı. Yine de 1900 tarihli raporunda hastanın kişilik ve davranışı hakkında şu takdir edici görüşleri belirtmeye zorunluluk duyumsamıştı: "Son dokuz aydır Herr Präsident Schreber yemeklerini hergün aile soframda yediği için onunla akla gelebilecek her konuda sohbet etme şansını çok bol elde ettim. Tartışma konusu ne olursa olsun (kuşkusuz sanrısal düşünceleri dışında) ister yönetim ve hukuk, isterse politika, sanat, edebiyat ya da toplumsal yaşam alanındaki olayları ilgilendirsin — kısacası konu ne olursa olsun Dr. Schreber

canlı bir ilgi, bilgili bir akıl, iyi bir bellek ve sağlıklı bir yargılamanın kanıtlarını sergiledi; dahası törel görünümü onaylanmaması olanaksız bir görünümdü. Kurumun bayanlarıyla yaptığı önemsiz konuşmalarda da saygılı ve hatırşinastı ve konulara daha mizahi bir tonla yaklaştığında her zaman incelik ve terbiye sergiliyordu. Yemek masasında geçen bu masum konuşmalarda bir kez bile tıbbi bir konsültasyonda ortaya atılmaları daha kolay olan konulara girmedi." (397-8.) Gerçekten de bu dönemde bir keresinde tüm ailesinin çıkarlarını ilgilendiren bir iş sorunu ortaya atıldığında, soruna hem teknik bilgisini hem de sağduyusunu sergileyen bir biçimde yaklaşmıştı (401 ve 510).

Dr. Schreber özgürlüğünü yeniden kazanmak için mahkemelere yaptığı çok sayıda başvuruda sanrılarını hiç yadsımamış ya da *Denkwürdigkeiten*'i yayımlama niyetini gizlememişti. Aksine düşüncelerinin dinsel düşüncedeki önemi ve çağdaş bilimin saldırıları karşısındaki dayanıklılığı üzerine ayrıntılı şeyler yazmıştı. Ancak Schreber kendisinin de ayırdında olduğu gibi, sanrılarının kendisini yerine getirmeye zorladığı tüm eylemlerin "mutlak zararsızlığı"nı da (430) vurgulamaktaydı. Zekası ve mantığının inandırıcılığı sayesinde, tescilli bir paranoyak olmasına karşın çabaları başarıyla sonuçlanmıştı. Temmuz 1902'de Dr. Schreber'in yurttaşlık hakları geri verilmiş ve sonraki yılda sansür edilmiş bir biçimde yayımlanması ve birçok değerli kısmı atlanmış olmasına karşın *Denkwürdigkeiten eines Nervenkranken* adlı yapıtı yayımlanmıştı.

Dr. Schreber'e özgürlüğünü geri veren Mahkeme Kararı sanrısal sisteminin içeriğini birkaç tümcede özetler: "Dünyayı kurtarma ve ona kaybolmuş mutluluk durumunu geri verme şeklinde bir görevi olduğuna inanıyordu.[8] Bunu ancak erkekten kadına dönüşmesi koşuluyla gerçekleştirebilirdi." (475.)

Sanrılarının aldıkları son biçimin daha ayrıntılı bir dökümü için Dr. Weber'in 1899 tarihli raporuna dönebiliriz: "Hastanın sanrısal sisteminin dönüm noktası dünyayı kurtarma ve insanoğluna yitirilmiş mutluluk durumunu geri verme şeklinde bir göreve sahip olduğu inan-

[8][s. 132'de 15. dipnota bkz.]

cıdır. İddiasına göre bu göreve tıpkı peygamberler konusunda bize öğretildiği gibi, Tanrıdan doğrudan vahiy ile çağırılmıştı çünkü aşırı uyarılma durumunda olan sinirler, ki kendisininkiler uzun süredir bu durumdaydı, kesin olarak Tanrıya yönelik bir çekim çabası sarfetmek özelliğine sahiptiler — her ne kadar bu konu tümüyle insan yaşantısının etkinlik alanının dışında bulundukları ve gerçekten yalnızca ona ilham yoluyla bildirildikleri için insan dilinin hemen hiçbir zaman söze dökme yeteneğinde olmadığı konulara dokunursa da. Kurtarma görevinin en önemli parçası, öncesinde *bir kadına dönüşmesi* koşulunun yer almasıdır. Bu durum hasta bir kadına dönüştürülmeyi *istemektedir* şeklinde düşünülmemelidir, bu daha çok Eşyanın Doğası'na dayandırılan bir 'zorunluluk' sorunu ve kişisel olarak yaşamda kendi saygıdeğer ve erkeksi halinde kalmayı daha çok yeğlemesine karşın hiçbir kaçınma olasılığının bulunmadığı bir durumdur. Ancak ne o ne de diğer insanlar öteki yaşamı Schreber'in tanrısal tansıklar aracılığıyla bir kadına dönüştürülmesi (yıllar, hatta onyıllar sürebilecek bir işlem) dışında bir şeyle yeniden kazanamazlar. Emindir ki kendisi tanrısal tansıkların etki ettirildiği biricik nesnedir ve bu nedenle de şimdiye dek dünya üzerinde yaşamış en olağanüstü insandır. Yıllar boyunca her saat ve her dakika bu tansıkları bedeninde duyumsamış ve kendisiyle konuşan seslerle bunları doğrulatmıştı. Hastalığının ilk yıllarında belirli beden organları başka bir insanın kaçınılmaz olarak ölümüne yol açacak şöylesi yıkıcı yaralanmalardan ötürü acı çekmişti: Uzun bir süre midesi, bağırsakları ve akciğerleri, idrar kesesi olmaksızın ve yırtık bir yemek borusu ve parçalanmış kaburgalarla yaşamıştı, bazan kendi yutağının bir kısmını besinleriyle birlikte yutmaktaydı, vb. Ancak tanrısal tansıklar ('ışınlar') her zaman yıkıma uğramış olanı iyileştirmişti ve dolayısıyla erkek olarak kaldığı sürece tümüyle ölümsüzdü. Bu dehşet verici görüngüler çok önce kesilmiş ve bunların yerine 'kadınlığı' belirgin hale gelmişti. Bu durum tamamlanması olasılıkla onyıllar hatta yüzyıllar gerektirecek olan bir gelişim süreci sorunudur ve şu anda yaşamakta olanların bunun sonunu görebilecek kadar yaşamaları olası değildir. Çok büyük sayılarda 'dişi sinirleri'nin önceden bedenine geçtiği ve bunlardan Tanrı tarafından doğrudan döllenme işlemi ile yeni bir insan ırkının doğacağı şeklinde bir düşüncesi vardır. Doğal bir ölüm yaşaması ve insanlığın

geri kalan üyeleriyle birlikte bir mutluluk durumunu yeniden kazanabilmesi o zamana dek olası görünmemektedir. Aradaki zamanda sadece güneş değil 'önceki insan ruhlarının tansıksı tortuları' niteliğindeki ağaçlar ve kuşlar da onunla insan aksanıyla konuşmakta ve çevresindeki her yerde tansık niteliğinde şeyler olmaktadır." (386-8.)

Deneyimli psikiyatrist tarafından böylesi sanrısal oluşumlara duyulan ilgi genellikle sanrının ürünlerinin özelliğini anladıktan ve bunların hastanın davranışları üzerindeki etkisi hakkında bir düşünce oluşturduktan sonra tükenir: Şaşma onun için anlamanın başlangıcı değildir. Ruhçözümlemeci konuya psikonevrozlar hakkındaki bilgilerin ışığında, bu denli olağandışı ve yaygın düşünme tarzlarımızdan çok uzak düşünce yapılarının bile insan zihninin en genel ve anlaşılabilir itkilerinden ortaya çıktıkları şeklinde bir kuşku ile yaklaşır ve böylesi bir dönüşümün nedenlerini ve bunun başarılış biçimini keşfetmekten mutluluk duyar. Bu amacı gözönüne alarak sanrının ayrıntılarına ve gelişiminin öyküsüne daha derin olarak girmeyi isteyecektir.

(*a*) Tıp yetkilileri temel öneme sahip oldukları düşüncesiyle iki noktaya vurgu yapmaktadırlar: Hastanın *kurtarıcı rolünü üstüne alması ve bir kadına dönüşümü*. Kurtarıcı sanrısı dinsel paranoyanın çekirdeğini oluşturmadaki sıklığı nedeniyle bize tanış olan bir düşlemdir. Kurtarmayı Schreber'in önce bir kadına dönüştürülmesine bağlı kılan ek etken alışılmamış ve özünde şaşırtıcıdır, çünkü hastanın düşleminin yinelemeye kalkıştığı tarihsel mitten çok geniş bir sapma gösterir. Bu sanrısal bileşimin itici gücünün hastanın kurtarıcı rolünü oynama tutkusu olduğunu ve *iğdiş edilmesinin* sadece bu sonucu gerçekleştirmek için bir araç olarak görülmeyi hakettiğini kabul etme konusunda tıbbi rapora katılmak doğaldır. Her ne kadar bu görüş son biçimini almış olan sanrısı için doğru görünebilirse de *Denkwürdigkeiten*'in incelenmesi bizi soruna çok farklı bir açıdan yaklaşmaya zorunlu kılar. Çünkü bir kadına dönüştürülmüş olma (yani iğdiş edilmiş olma) düşüncesinin birincil sanrı olduğunu, bu eylemi önceleri ciddi bir yaralama ve zulüm oluşturan bir şey olarak kabul ettiğini ve bunun kurtarıcı rolünü oynaması ile ancak ikincil bir yol ile ilişkili hale geldiğini öğreniriz. Ay-

rıca başlangıçta dönüşümün yüksek amaçlara hizmet için değil de, cinsel kötüye kullanım amacıyla gerçekleştirildiğine inandığı konusunda hiçbir kuşku olamaz. Durum cinsel kötülük görme sanrısının daha sonra hastanın zihninde dinsel bir büyüklük sanrısına dönüştürüldüğü belirtilerek formüle edilebilir. Kötülük yapıcı rolü önce Profesör Flechsig'e, bakımı altında olduğu hekime verilmişti, daha sonra onun yerini Tanrı almıştı.

Denkwürdigkeiten'den ilgili parçaları tümüyle aktaracağım: "Böylece bana karşı bir fesat tertibi zirveye ulaşmıştı (yaklaşık Mart ya da Nisan 1894'de). Amacı sinirsel hastalığım iyileştirilemez olarak kabul edildikten ya da öyle varsayıldıktan sonra belli bir kişiye özel bir biçimde teslim edilmemi tertiplemekti: Ruhum ona teslim edilmeliydi ancak bedenim —daha önce Eşyanın Doğası'nın altında yatan amaç olarak tanımladığım şeyin yanlış anlaşılmasına bağlı olarak— bir dişi bedenine dönüştürülmeli ve bu biçimiyle cinsel kötüye kullanım amacıyla sözkonusu kişiye[9] teslim edilmeli ve sonra tümüyle 'bir kenara bırakılmalıydı' — yani hiç kuşkusuz kötü yola terkedilmeliydi." (56).

"Ayrıca insan bakış açısından (o sıralar hâlâ temel olarak bu bakış açısınca yönetilmekteydim) Profesör Flechsig'i ya da onun ruhunu tek gerçek düşmanım olarak kabul etmem —daha sonraları bir de hakkında birazdan söyleyecek çok şeyim olacak olan von W. ruhu vardı— ve her şeye kadir Tanrı'ya doğal yandaşım olarak bakmam gerektiği düşüncesi tümüyle doğaldı. Sadece Tanrı'nın Profesör Flechsig konusunda büyük zorluklar içerisinde olduğunu hayal ettim ve sonuçta kendimi Onu akla gelen her yolla hatta kendimi adamak pahasına desteklemek zorunda duyumsadım. Bir süre sonra Tanrı'nın kendisinin ruhumun katledileceği ve bedenimin bir fahişe gibi kullanılacağı entrikada kışkırtıcı değilse bile suç ortağı rolünü oynamış olduğu düşüncesi zihnimi zorladı. Aslında bu düşüncenin benim için ancak bu yapıtın yazılışı sırasında açıkça bilinçli hale geldiğini söyleyebilirim." (59.)

"Ruhumu katletmeye ya da *Eşyanın Doğası'na zıt* amaçlar için (yani bir insanın cinsel isteklerinin doyumu için) beni iğdiş etmeye ya

---

[9]Bu ve diğer parçalardaki anlatımlar bu kötüye kullanımı uygulayacak olan "sözkonusu kişi"nin Flechsig'den başka olmadığını göstermektedir (Aşağıya bakınız [s. 148 v.s.])

da daha sonraları kavrayışımı yok etmeye yönelik her girişim sonuca ulaşamadı. Zayıf bir adam ile Tanrı arasındaki bu açıkça eşit olmayan savaşımdan galip olarak ben çıktım —her ne kadar bu çok şiddetli acı ve sıkıntılar çekerek gerçekleştiyse de— çünkü Eşyanın Doğası benden yanadır." (61.)

Schreber yukarıdaki parçadaki "*Eşyanın Doğası'na zıt*" sözlerine eklenen dipnotta iğdiş edilme sanrısındaki ve Tanrı ile ilişkisindeki sonraki dönüşümleri önceden ima eder: "Daha sonra oldukça başka bir amaç için iğdiş edilmenin —*Eşyanın Doğası ile uyumlu* bir amaç— olasılık sınırları içinde olduğunu ve gerçekten oldukça olası olarak çatışmanın çözümünü sağlayabileceğini göstereceğim."

Bu sözcüklerin iğdiş edilme sanrısına karşı takınacağımız bakış açısını belirlemede ve böylece bize olgunun genel bir kavranışını sağlamada büyük önemi vardır. Ayrıca hastanın duyduğu "seslerin" kadına dönüşmesini her zaman onunla alay etmek için kendilerine özür sağlayan bir cinsel utanç gibi değerlendirdikleri de eklenebilir. "Tanrı'nın ışınları[10] pek de seyrek olmayarak kendilerini bana 'Miss[11] Schreber' diye seslenerek alay etmeye yetkili görmekteydiler, böylece uğramak üzere olduğum iddia edilen iğdiş edilmeyi ima etmekteydiler." (127.) Ya da şöyle demekteydiler: Ya! *Bu* kendisinin s.kilmesine izin veren kişi bir Senatspräsident olmaya kalkışıyor![12] Ya da: Eşinin karşısında utanç duymuyor musun? diyorlardı." [177.]

İğdiş edilme düşleminin birincil nitelikte ve aslında Kurtarıcı *motifi*'nden bağımsız olması, daha önceki sayfalarda sözünü ettiğim [s. 122] çiftleşme eylemine boyun eğen bir kadın olmanın güzel olması gerektiği şeklindeki "düşünce"nin yarı uykudayken aklına geldiğini anımsadığımızda, çok daha olası hale gelir. (36.) Bu düşlem hastalığının kuluçka dönemi sırasında ve Dresden'deki aşırı çalışmanın etkilerini duyumsamaya başlamadan önce ortaya çıkmıştı.

---

[10]("Tanrı'nın ışınları") göreceğimiz gibi [s. 133] "temel dili" konuşan seslerle özdeştir.

[11][Özgün metinde İngilizce yazılmıştır.]

[12]Yazarının yazış biçiminin tüm özelliklerine yaptığım gibi bu atlamayı *Denkwürdigkeiten*'den kopye ediyorum. Kendim ciddi bir konuda böyle utangaç olmak için hiçbir neden bulmazdım.

Schreber'in kendisi iğdiş edilme düşlemi ile kurtarıcı düşüncesi arasında bağlantının kuruluşunun ve böylece birinciye razı olması için yapılan hazırlığın tarihi olarak 1895 Kasımını verir. Şöyle yazar: "Ama şimdi Eşyanın Doğası'nın ben ister hoşlanayım ister hoşlanmayayım emredercesine benim iğdiş edilmemi istediğinin ve bana kadına dönüştürülme düşüncesine razı olma dışında hiçbir *mantıklı* seçenek bırakılmadığının açık bir biçimde ayırdına vardım. İğdiş edilmemin sonucu hiç kuşkusuz yalnızca yeni bir insan ırkının yaratılması amacıyla ilahi ışınlar yoluyla döllenmem olabilirdi." (177.)

Bir kadına dönüştürülmüş olma düşüncesi sanrısal sisteminin göze çarpan özelliği ve en eski tohumuydu. Bu düşüncenin hastanın sağaltımından sonra da bu sistemin süren bir parçası olduğu ve hasta iyileştikten sonra gerçek yaşamdaki davranışlarında yer tutabilen bir parça olduğu ortaya çıkmıştı. "Diğer insanların gözünde mantıksız görünebilecek *tek şey* daha önce uzmanın raporunda sözkonusu edilen, bazan aynanın önünde ya da başka bir yerde bedenimin üst kısmı çıplak olarak durarak kurdelalar, taklit gerdanlıklar ve benzer birtakım kadın süsleri takıyor olduğum gerçeğidir. Bunun yalnızca *kendi başıma* iken olduğunu ve asla, en azından bundan kaçınabildiğim kadarıyla, başka insanların yanında yapmadığımı ekleyebilirim." (429.) Herr Senatspräsident bu hoppalığı için güncel yaşam alanındaki iyileşmesinin tamlığını çok uygun şekilde dile getirme durumunda olduğu bir tarihte (Haziran 1901)[13] günah çıkarır: "Çoktan beridir çevremde gördüğüm kişilerin 'gelişigüzel uydurulmuş insanlar' değil de gerçek kişiler olduklarının ve bu nedenle onlara karşı mantıklı bir adamın arkadaşlarına davrandığı gibi davranmam gerektiğinin ayırdındayım." (409.) Hasta iğdiş edilme düşlemini eyleme yansıttığı tarzın aksine, insanların kurtarıcı olarak görevini tanımalarını sağlama doğrultusunda *Denkwürdigkeiten* yapıtının yayımlanması dışında asla başka bir adım atmamıştı.

(*b*) Hastamızın *Tanrı*'ya yönelik tutumu öylesine garip ve öylesine içsel zıtlıklarla doludur ki "deliliğinde" yine de "yöntem" olduğu gö-

[13][Dava İfadeleri'nde (s. 121'de dipnot 2'ye bkz.)]

rüşünde ısrar etmek biraz inançtan fazlasını gerektirir. Dr. Schreber'in bize *Denkwürdigkeiten*'de anlattıklarının yardımıyla şimdi onun din-bilimsel-ruhbilimsel dizgesi hakkında daha tam bir görüşe ulaşmaya çabalamalı ve onun *sinirler, mutluluk durumu, ilâhi hiyerarşi ve Tanrı'nın nitelikleri*'ni ilgilendiren düşüncelerini açık (sanrısal) bağlantıları içinde yorumlamalıyız. Kuramının her noktasında sıradan ile zekinin, ödünç alınmış olan ile özgünlüğün şaşırtıcı karışımı ile etkileneceğiz.

İnsan ruhu[14] bedenin *sinirleri* içinde bulunur. Bunlar en ince lifler ile kıyaslanabilecek alışılmamış incelikte yapılar olarak tasarlanmalıdırlar. Bu sinirlerin bazıları yalnızca duyu-algılarının alınması için uygundurlar, diğerleri (*kavrayış sinirleri*) zihnin tüm işlevlerini gerçekleştirirler ve bu bağlantı içinde şunlara dikkat edilmelidir: *Her bir kavrayış siniri bir kişinin tüm zihinsel özelliğini temsil eder* ve kavrayış sinirlerinin çok ya da az sayıda olmasının aklın izlenimlerini saklayabildiği sürenin uzunluğuna olan etkisi dışında hiçbir etkisi yoktur.[15]

İnsanlar bedenler ve sinirlerden oluşurken Tanrı özel doğası gereği yalnızca sinirdir. Ancak Tanrı'nın sinirleri insan bedeninde olduğu gibi sınırlı sayıda değil sonsuz ve ölümsüzdürler. İnsan sinirlerinin tüm özelliklerine aşırı derecede yoğunlaşmış derecede sahiptirler. Yaratıcı güçleri —yani kendilerini yaratılmış dünyada imgelenebilecek her nesneye dönüştürme güçleri— nedeniyle *ışınlar* olarak bilinirler. Tanrı ile yıldızlı cennet ve dünya arasında çok yakın bir ilişki vardır.[16]

---

[14]["Seele". Sıfat olarak kullanıldığında terim burada "tinsel" olarak çevrilir. Örneğin s. 132'de "Seelenteile". "tinsel parçalar".]

[15]Schreber'in bu kuramı dile getirdiği sözler kendisi tarafından italikle belirtilmiştir ve bunun soyaçekimin bir açıklaması olarak kullanılabileceğinde ısrar ettiği bir dipnot eklemiştir: "Erkek ersuyu babaya ait olan bir sinir içerir ve bu sinir annenin bedeninden alınan bir sinir ile yeni bir varlık oluşturmak için birleşir." (7.) Bundan dolayı burada haklı olarak sinirlere aktarılan spermatozoona [sperm hayvancıkları —*çev.*] ait olan ve Schreber'in "sinirler"inin cinsellikle bağlantılı düşünceler alanından köken aldığını olası kılan bir nitelik buluruz. *Denkwürdigkeiten*'de sanrısal kuramın bir parçası üzerine rastlantısal bir notun bize sanrının kaynağının istenen kanıtını ve dolayısıyla anlamını vermesi pek ender değildir. [s. 145-6 ile karşılaştırınız.]

[16]Bu bağlantı sonraki sayfalarda güneşin anlamı üzerine tartışmama [s. 163 v.s.] bakınız. — Sinirler ile ışınlar arasındaki kıyaslama (ya da yoğunlaşma) ortak olarak sahip oldukları çizgisel uzamaya dayandırılmış olabilir. — Bu arada ışın-sinirler spermatozoon-sinirlerden daha az yaratıcı değildirler.

Yaratma işi sona erdiğinde Tanrı sınırsız bir uzaklığa çekildi (10-11 ve 252) ve genelde dünyayı kendi yasalarına terketti. Etkinliklerini ölülerin ruhlarını kendisine çekmeye sınırladı. Sadece ender durumlarda çok yetenekli belirli kişilerle ilişkiye girmekte[17] ya da dünyanın alınyazısına bir tansık aracılığıyla müdahale etmekteydi. Tanrı Eşyanın Doğası ile uyumlu biçimde ölümden sonrasına dek insan ruhlarıyla hiçbir düzenli iletişim kurmaz.[18] Bir insan öldüğünde tinsel parçaları[19] (yani sinirleri) Tanrının kendisiyle "Cennetin ön bahçeleri" olarak yeniden birleşmeden önce bir arıtma işlemine uğrarlar. Böylece herşey Eşyanın Doğası'nın temelinde yatan sonsuz bir dairede devinir hale gelir. Tanrı herhangi bir şey yaratırken kendisinin bir kısmından vazgeçmekte ya da sinirlerinin bir kısmına farklı bir şekil vermektedir. Böylece uğradığı belirgin kayıp yüzlerce ve binlerce yıl sonra mutluluk durumuna girmiş olan ölü insanların sinirleri kendisine "Cennetin ön-bahçeleri" olarak yeniden geldiklerinde karşılanmış olur (18 ve 19 *n.*).

Arıtma işleminden geçmiş olan ruhlar *mutluluk durumu*'nun[20] zevkine varırlar. Aradaki sürede bireysel bilinçlerinin bir kısmını yitirmişler ve diğer ruhlarla birarada eriyerek daha yüce birlikteliklere dönüşmüşlerdir. Goethe, Bismarck vb. kişilerinki gibi önemli ruhlar bile eski Musevilerdeki "Yehova ışınları" ya da eski İran'daki "Zerdüşt ışınları" gibi yüce ruh-karmaşalarına çözülmeden önce kimlik duyumlarını yüzlerce yıl boyunca sürdürmek zorunda olabilirler. Arınmaları sürecinde ruhlar Tanrı tarafından konuşulan ve "temel dil" denen, özellikle eğretilemelerin aşırı bolluğu ile karakterize, güçlü ancak biraz modası geçmiş Almanca olan bir dili öğrenirler[21] " (13).

---

[17]Bu "temel dilde" "onlarla bir sinir-bağlantısı kurma" olarak tanımlanır.

[18]Daha sonra [s. 134 v.s.] Tann'ya karşı belli eleştirilerin bu gerçeğe dayandırıldığını göreceğiz.

[19][S. 131'de *n.* 14'e bkz.]

[20]Mutluluk durumu temel olarak şehvete düşkünlük duygusunu içerir (aşağıya bkz. [s. 138 v.s.]). [Burada mutluluk durumu olarak çevrilen Almanca sözcük *"Seligkeit"*tır ve sözcük olarak çevrildiğinde "kutsanmış olma durumu (*selig*)"dur. "Selig" çeşitli anlamlarda kullanılır — "kutsanmış", "neşe dolu" ve eğretilemeyle "ölü". (Freud'un s. 140'daki 31. dipnotuna bkz.)]

[21]Hastaya hastalığı sırasında bir kez tinsel gözleriyle her şeye kadir Tanrı'yı açık ve gizlenmemiş olarak görme ayrıcalığı ihsan edilmişti. Bu sırada Tanrı temel dilde çok yaygın olan ve hoş olmasa da etkili olan bir sözcük söylemişti — "Sürtük!" (136). [Al-

Tanrının kendisi tek bir varlık değildir. "Cennetin önbahçeleri"nin üzerinde, "Tanrının ön diyarları"na karşıt olarak "Tanrının arka diyarları" olarak da tanımlanan Tanrının kendisi sallanıp durmaktadır. Tanrının arka diyarları eskiden ve halen garip bir biçimde iki parçaya bölünmüştü, böylece alt bir Tanrı (Ahriman) üst bir Tanrı'dan (Ormuzd) ayrımlaştırılmıştı" (19.) Schreber bu bölünmenin anlamı hakkında bize alt Tanrının daha özel olarak esmer bir ırkın (Samiler) insanlarına, üst Tanrının ise sarışın bir ırkın (Ariler) insanlarına bağlı olduğundan fazla bir şey söyleyemez, böylesi yüce konularda insan bilgisinden daha fazlasını ummak da pek mantıklı olamazdı. Bununla birlikte bizlere "Herşeyekadir Tanrı'nın belirli yönlerden bir bütün oluşturması gerçeğine karşın, alt ve üst Tanrı'nın ayrı Varlıklar olarak kabul edilmelerinin gerektiği, her birinin *birbirleriyle ilişkilerinde bile* kendi özel bencilliğine ve kendi özel özkoruma içgüdüsüne sahip olan ve dolayısıyla her biri sürekli olarak kendisini diğerinin önüne geçirmeye çaba sarfeden iki ayrı Varlık oldukları" da aktarılır (140 *n.*). Ayrıca iki kutsal Varlık talihsiz Schreber'e hastalığının akut evresi sırasında oldukça farklı biçimlerde davranmışlardı.[22]

Senatspräsident Schreber hastalığından önceki günlerde dinsel konularda kuşkucu biri olmuştu (29 ve 64), kendisini özel bir Tanrı'nın varlığı konusunda sarsılmaz bir inanca ikna edememişti. Gerçekte önceki yaşamı hakkındaki bu gerçeği sanrılarının tümüyle doğruluğu lehinde bir kanıt olarak göstermektedir.[23] Ancak Schreber'in Tanrı'sının karakter özelliklerinden çıkan öyküyü okuyan herkes paranoid bo-

---

manca'da "Luder". Bu küfür terimi bazan erkeklere, çok daha sık olarak ise kadınlara sarfedilir. — Freud "temel dil"in tartışılmasına *Giriş Konferansları*'nda (1916-17), *P.F.L.*, I, s. 200, 10. Konferansın sonunda yeniden döner.]

[22]Sayfa 20'de yeralan bir dipnot bizi Byron'ın *Manfred*'indeki bir parçanın Schreber'in Acem tanrılarının adlarını seçişini belirlediğini düşünmeye yöneltmektedir. Daha ileride bu ozanın onun üzerindeki etkisinin başka kanıtlarından söz edeceğiz [s. 154'e bkz.]

[23]*"Benim durumumda* bunun yalnızca bir yanılsama olduğu, olayların gerçek doğası nedeniyle bana ruhsal açıdan olanaksız görünmektedir. Çünkü Tanrı ile ya da ölmüş ruhlarla iletişim kurma yanılsamaları ancak patolojik sinirsel uyarılma durumuna düşmeden önce, Tanrı ve ruhun ölümsüzlüğü konularında sarsılmaz bir inancı bulunan kişilerin zihinlerinde ortaya çıkabilir. *Ama benim durumumda, bu bölümün başında açıklandığı gibi, durum hiçbir şekilde böyle değildi."* (79)

zukluk tarafından gerçekleştirilen dönüşümün çok temel bir şey olmadığını ve bugünün Kurtarıcı'sının içinde daha çok dünün kuşkucusunun yattığını teslim etmek zorunda kalacaktır.

Çünkü Eşyanın Doğası'nda sonucunda Tanrının kendisinin varlığının tehlikeye düşmüş göründüğü bir kusur vardır. *Yaşayan* insanın sinirleri daha fazla açıklanamaz koşullar nedeniyle özellikle *yoğun bir uyarılma* durumunda olduklarında Tanrı'nın sinirleri üzerine öylesine güçlü bir çekim uygulayabilirler ki Tanrı onlardan kendini bir daha kurtaramaz ve böylece kendi varlığı tehdit altına girmiş olabilir (11.) Bu fazlasıyla ender olay Schreber'in durumunda ortaya çıkmış ve onu çok büyük acılara boğmuştu. Tanrı'da özkoruma içgüdüsü uyandırılmıştı (30) ve ondan sonra Tanrı'nın kendisine dinler tarafından yakıştırılan kusursuzluktan epey uzak olduğu apaçık hale gelmişti. Schreber'in kitabının tümü boyunca Tanrı'nın yalnızca ölülerle iletişim kurmaya alışık olarak, *yaşayan insanları anlamadığı* şeklinde acı yakınma süregider.

"Ancak bu ilişkide ondan sonra tüm yaşamım boyunca kızıl bir iplik gibi [Kızıl iplik benzetmesi için bkz. *Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri P.F.K.*, 7, s. 55 *n.* 24 —*çev.*] süregiden *temel bir yanlış anlama* egemendir. Bu yanlış anlama tümüyle şu gerçeğe dayandırılmıştır, *Eşyanın Doğası'na göre Tanrı gerçekten de yaşayan insanlar hakkında hiçbir şey bilmiyordu* ve bilmeye de gereksinimi yoktu, Eşyanın Doğası ile uyumlu olarak yalnızca ölülerle iletişime girmeye gereksinimi vardı. (55.) —"Olayların bu durumu ... eminim, bir kez daha Tanrı'nın, eğer böyle tanımlamam doğru ise, yaşayan insanlarla ilişki kurma yeteneğine sahip olmadığı ve yalnızca ölülerle ya da en fazla uyuyan insanlarla (yani düşlerinde) iletişime girmeye alışkın olduğu gerçeği ile bağlantı içinde ele alınmalıdır" (141.) "Kendimi şöyle bağırmaya eğilimli duyumsuyorum: *'İnanılmaz öykü!'*. Başka insanların Tanrı'nın yaşayan insanları yargılamada tümüyle yeteneksiz olduğu düşüncesini kavramaları ne denli güç olursa olsun ve kendimi konu üzerine sayısız gözlemlerimden sonra bu düşünceye alıştırmam ne denli uzun sürdüyse de bu tümüyle doğrudur." (246.)

Ancak Tanrı'nın, yaşayan insanları yanlış anlamasının bir sonucu olarak Schreber'e karşı kurulan entrikanın kışkırtıcısı olması, onu bir

aptal sanması ve bu ağır sıkıntılara sokması olasıydı (264). Bir geri zekâlı olarak alçaltılmaktan kaçınmak için kendisini aşırı derecede sıkıntı verici bir "zorlanmış düşünme" sistemine teslim etmişti. Çünkü "entellektüel etkinliklerimin durduğu her durumda Tanrı zekâ yıkımının (gerizekâlılık) gerçekten başladığı ve bir geri çekmenin artık olası hale geldiği kanısına varmaktaydı" (206.)

Tanrı'nın boşaltmaya zorlama (ya da "s-çma") konusundaki tutumu hastayı çok yüksek perdede bir gazaba sürüklemektedir. Parça çok karakteristik olduğundan tümüyle aktaracağım. Ancak duruma açıklık kazandırmak için öncelikle hem tansıkların hem de seslerin Tanrı'dan, yani tanrısal ışınlardan türediğini belirtmeliyim.

"Çirkin bir konuya dokunmamı gerektirecek olmasına karşın az önce aktardığım soru (Neden s-çmıyorsun ?) hakkında olayın tümünün tipik özelliğinden ötürü birkaç sözcük daha sarfetmeliyim. Boşaltma gereksinimi bedenimle ilgili tüm diğer şeyler gibi bir tansık ile uyartılmıştır. Bu tansık dışkım bağırsaklarımda ileri doğru (bazan da tekrar geriye) zorlanarak ortaya çıkarılmıştır ve eğer kısa bir süre önce boşaltma yapmış olmam sonucu yeterince dışkı bulunmazsa yine bağırsaklarımın içeriğinden olan küçük artıklar anal deliğimin üzerine sürülmektedir. Bu olay üst Tanrı tarafından gerçekleştirilen bir tansıktır, her gün en az onlarca kez yinelenmektedir. İnsanoğulları için tümüyle anlaşılamaz olan ve sadece Tanrı'nın yaşayan insanın bir organizma olduğunu tümüyle yadsıması ile açıklanabilecek bir düşünce ile ilişkilidir. Bu düşünceye göre "s-çmak" belirli bir anlamda son eylemdir, yani s-çma zorlaması tansıklandığında anlayışı yok etme amacı başarılmış olmakta ve ışınların son geri çekilmesi olası hale gelmektedir. Bence bu düşüncenin kökeninin derinliklerine ulaşabilmek için boşaltma eyleminin simgesel anlamı ile bağlantılı bir yanlış anlama, tanrısal ışınlarla benimkine benzer bir ilişki içinde olan herkesin bir dereceye dek tüm dünyanın üzerine s-çmaya yetkili olduğu sanısı olduğunu farzetmeliyiz.

"Ancak aşağıdakiler bana karşı izlenen politikanın tüm hainliğini[24] açığa vurmaktadır. İçime boşaltma gereksiniminin tansıklandırıldığı

[24]Bu konudaki bir dipnotta yazar (Tanrı'nın mazur gösterilmesi hakkındaki tartışmalarından birine gönderme ile) "hainlik sözcüğünün katılığını hafifletmeye çalışmaktadır. Bunlar birazdan tartışılacaktır [s. 137].

hemen her kez boşaltmamı engellemek için çevremdeki başka bir insan tuvalete gönderilmekteydi (sinirleri bu amaçla uyarılarak). Bu durum şansa bağlanabilmesi için en küçük olasılığı dışlayacak şekilde yıllarca ve sayısız kez —binlerçe— ve çok düzenli gözlediğim bir görüngüdür ve ardından şu soru gelmektedir: "Neden s-çmıyorsun?" ve buna zekice bir yanıt verilmekte ve benim "çok budala ya da benzeri bir şey" olduğum belirtilmektedir. Kalem insan doğasının yadsınmasıyla körleşmiş Tanrı'nın her hayvanın yapabileceği şeyi yapamayacak denli budala —s-çamıyacak denli budala— bir insan varolabileceğini düşünecek kadar ileri gidebileceği şeklinde muazzam bir saçmalığı kaydetmekten neredeyse geri durmaktadır. Böylesi bir zorlama üzerine boşaltmayı gerçekten başardığımda —ve hemen her zaman tuvaleti dolu bulduğumdan bu amaç için bir kovayı kullandığımda— işleme her zaman aşırı güçlü bir tinsel şehvete düşkünlük duygusunun ortaya çıkışı eşlik etmektedir. Çünkü dışkının barsaklarda bulunmasının doğurduğu basınçtan kurtulma şehvete düşkünlük sinirlerinde yoğun bir iyilik duyumu yaratır ve işemek için de aynı şey eşit derecede geçerlidir. Bu nedenle bugün bile dışkılar ya da işerken tüm ışınlar istisnasız olarak birlik halindedir, işte bu nedenden ötürü bu doğal işlevlere ne zaman yeltenirsem, her ne kadar genellikle boş yere ise de, her keresinde dışkılama ve işeme zorlamasını geri çevirmeye yönelik bir girişim yapılmaktadır"[25] (225-7.)

Ayrıca Schreber'in bu tuhaf Tanrısı deneyimle bir şey öğrenme yeteneğinden yoksundur: "Doğasında varolan bazı nitelikler sonucu Tanrı'nın edindiği deneyimlerden geleceğe yönelik dersler çıkarabilmesi olanaksız görünmektedir." (186.) Dolayısıyla aynı acı verici işkenceleri, tansıkları ve sesleri hiç değişiklik yapmadan yinelemeyi yıllarca, zulümlerinin kurbanı kaçınılmaz olarak gülünç bir kişi haline gelinceye dek sürdürebilir.

"Sonuçta artık tansıklar daha önce sahip oldukları korkutucu etkileri yaratma güçlerini büyük oranda yitirdiklerinden, Tanrı beni başıma

---

[25]Çocuksu cinselliğin otoerotik bileşenlerinden biri olarak kabul etmeyi öğrenmiş olduğumuz boşaltım işlemlerinden alınan hazza yönelik bu itiraf "Beş Yaşındaki Bir Çocuktaki Bir Fobinin Çözümlenmesi" (1909*b*) [*P.F.L.*, 8, s. 256] yapıtımdaki küçük Hans'ın sözleriyle karşılaştırılabilir.

gelen hemen her şeyde gülünç ya da çocuksu oluşuyla şaşırtmaktadır. Benim tavrıma gelince, sıklıkla Tanrı'ya karşı bir alaycı rolünü oynamaya ve hatta bazan onunla yüksek sesle alay etme özsavunmasına zorunlu kalmamla sonuçlanmaktadır." (333)[26]

Bununla birlikte Tanrı'ya yönelik bu eleştirici ve isyankar tutum Schreber'in zihninde birçok yerde anlatım bulan güçlü bir karşıt-akım ile karşılanmaktadır: "Ancak burada yine mutlaka şunu belirtmeliyim ki bu en geç ölümümle sona erecek olduğunu umduğum bir olaydan başka bir şey değildir ve Tanrı ile alay etme hakkı sonuçta başka insanlara değil yalnızca bana aittir. Tanrı onlar için Cennet ve dünyanın herşeye kadir yaratıcısı, herşeyin başlangıcı ve —geleneksel dinsel düşüncelerin bazılarının gözden geçirilme gerektirmelerine bakmaksızın— tapınma ve en derin saygının gösterilmesinin gerekli olduğu varlık olmayı sürdürmektedir." (333-4.)

Bu nedenle Tanrı'nın hastaya yönelik davranışına bir özür bulmak için yineleyen girişimlerde bulunulur. Başka her dinsel kuram [theoidicy — en yüksek iyiliğin meydana gelebilmesi için kötülüğün gerekli olduğunu öne sürerek Tanrının önlemlerini haklı çıkaran felsefe —*çev.*] kadar hüner sergileyen bu çabalarda açıklama bazan ruhların genel doğasına, bazan altında Tanrı'nın yattığı özkoruma için zorunluluğa ve Flechsig ruhunun yanlış yola yönlendirici etkisine dayandırılmaktadır (60- 61 ve 160). Ancak genelde hastalık, insan Schreber ile Tanrı arasında olan ve zaferin, zayıf olmasına karşın Eşyanın Doğası ondan yana olduğu için insan tarafından kazanıldığı bir savaşım olarak görülmektedir (61).

Tıbbi rapor bizi kolayca Schreber'in Kurtarıcı düşleminin alışılmış biçimini sergilediğini düşünmeye yöneltebilir, yani hastanın kendisinin Tanrı'nın oğlu olduğuna ve dünyayı sefaletinden ya da onu tehdit etmekte olan yıkımdan kurtarmakla görevlendirildiğine inanması vb. Schreber'in Tanrı ile ilişkisinin tuhaflıklarını ayrıntılarıyla ortaya sermede dikkatli olmamın nedeni budur. Bu ilişkinin insanoğlunun geriye

[26]Temel dilde bile bazan Tanrı'nın kötülük yapan değil kötülüğe uğrayan olduğu görülür. Örneğin: "Şeytan alsın! Tanrı'nın kendisinin s-kilmesine izin verdiğini söylemek zorunda olmak da ne!" (194)

kalan bölümü için anlamı *Denkwürdigkeiten*'de ender olarak ve ancak sanrısal oluşumun son evrelerinde sözkonusu edilmektedir. Temel olarak şu gerçeği içerir. Ölen hiç kimse mutluluk durumuna giremez, çünkü çekim güçlerine bağlı olarak Tanrı'nın ışınlarının büyük bölümü onun (Schreber'in)[27] kişiliğinde emilmektedir (32). Hazreti İsa ile özdeşimin açıkça ortaya çıkışı da sadece çok geç evrelerden birinde görülür (338 ve 431).

Schreber'in anlayışındaki bu tuhaflıkları, Tanrı'ya karşı tutumundaki isyankarlık ve saygı karışımını gözönüne almaksızın Schreber olgusunu açıklamaya yönelik hiçbir çaba doğru olma şansına sahip olamayacaktır.

Şimdi Tanrı'yla yakından ilişkili bir başka konuya, yani *mutluluk durumuna*[28] döneceğim. Schreber mutluluk durumundan insan ruhunun ölümden sonra arınma işlemi aracılığıyla yükseltildiği "öteki yaşam" olarak söz eder. Onu Tanrı'nın düşünüşü ile yakından bağlantılı bir kesintisiz haz olarak tanımlar. Bu çok özgün değildir ancak öte yandan Schreber'in erkek ve dişi bir mutluluk durumu arasında ayırım yaptığını öğrenmek şaşırtıcıdır.[29] "Temel olarak kesintisiz bir şehvete düşkünlükten oluşur görünen erkek mutluluk durumu dişi olana üstündü." (18.) Diğer parçalarda mutluluk durumu ile şehvete düşkünlük arasındaki bu çakışma daha açık bir dille ve cinsiyet ayırımından söz edil-

---

[27][Parantez içindeki sözcük 1924'de eklenmiştir.]

[28][Bkz. s. 132 *n.* 20.]

[29]Bu, öteki yaşam tarafından sunulan ve sonunda cinsiyetler arası farklılıktan kurtulacağımız şeklindeki istek doyurumu ile çok daha uyumlu olurdu.

> Und jene himmlischen Gestalten
> Sie fragen nicht nach Mann und Weib

[Goethe'nin *Wilhelm Meisters Lehjahre* yapıtında Mignon'un Şarkısı'ndan, VIII. Kitap, 2. Bölüm.

> Ve sabahın şu sakin parlayan oğulları
> Kimin kadın kimin erkek olduğunu sormazlar
>
> (Carlyle'ın çevirisi)]

meksizin dile getirilir ve ayrıca mutluluk durumunun Tanrı'nın düşünüşünü içeren öğelerinden daha sonra söz edilmez. Dolayısıyla: "Tanrı'nın sinirlerinin doğası mutluluk durumuna, her ne kadar yalnızca bundan oluşmazsa da, çok yoğun bir şehvete düşkünlük duyumu eşlik edecek biçimdedir." (51) Yine: "Şehvete düşkünlük insana ve diğer canlı yaratıklara sanki peşin olarak verilmiş olan mutluluk durumunun bir parçası gibi görülebilir" (281) Böylece tanrısal mutluluk durumu özünde dünyadaki duyumsal hazzın yoğunlaşmış bir devam edişi olarak anlaşılmalıdır!

Mutluluk durumunun bu değerlendirmesi Schreber'in hastalığının ilk evrelerinde ortaya çıkan sanrısının bir öğesi olmaktan uzaktı ve daha sonra diğer parçalarla uyumsuz olduğu için atılmıştı. Çok sonraları Temmuz 1901'de hasta tarafından düzenlenen (Temyiz Mahkemesi için) Dava Dilekçesi'nde olduğu gibi "şehvete düşkünlüğün ölmüş ruhlarca sahip olunan (şimdiye dek diğer insanlarca algılanabilir olmayan) mutluluk durumuyla yakın bir ilişki içinde olduğu" gerçeğini en büyük buluşlarından biri olarak vurgular. [442].[30]

Gerçekten de bu "yakın ilişki"nin hastanın Tanrı ile nihai bir barışma ve acılarının sona erdirilmesi umutlarını üzerinde yapılandırdığı temel taş olduğunu göreceğiz. Tanrı'nın ışınları Schreber'in bedeni tarafından emildiklerinde tinsel şehvete düşkünlüğü yaşayacaklarından emin oldukları zaman düşmanlarını terk edeceklerdir (133); Tanrı onda şehvete düşkünlük bulabilmeyi istemekte (283) ve onu eğer şehvete düşkünlüğü beslemeyi reddeder ve Tanrı'ya istediklerini sunamazsa ışınlarını geri çekmekle tehdit etmektedir (320).

Tanrısal mutluluk durumunun bu şaşırtıcı cinselleştirilişi Schreber'in mutluluk durumu kavramının Almanca "selig" sözcüğünün iki ana anlamının —yani "ölü" ve "şehvani olarak mutlu"[31]— yoğunlaş-

[30]Schreber'in bu buluşunun daha derin bir anlama sahip olma olasılığı aşağıda tartışılmaktadır. [Gönderme olasılıkla s. 157'yedir.]

[31][Bkz. s. 132 *n.* 20] Sözcüğün iki kullanımının uç örnekleri *"mein seliger Vater* ["merhum babam"] deyiminde ve Don Giovanni'deki [*"Là ci darem"*in Almanca metnindeki düet] şu satırlarda bulunur:

Ja, dein zu sein auf ewig,
Wie selig werd' ich sein.

tırılması sonucu türetildiği olasılığını düşündürmektedir. Ancak bu cinselleştirme örneği bize aynı zamanda hastanın yaşamın erotik yanına ve cinsel tutkunluk sorunlarına karşı genel tavrını inceleme fırsatını verecektir. Çünkü biz ruhçözümlemeciler bugüne dek —kimimiz yalnızca deneysel temellerde, kimimiz ek olarak kuramsal görüşlerce etkilenerek— her sinirsel ve zihinsel bozukluğun köklerinin temel olarak hastanın cinsel yaşamında bulunması gerektiği görüşünü destekledik.

Schreber'in sanrılarının biraz önce aktarılan örnekleri çok uzun bir süreden beri aranan 'negatif olgu'nun —cinselliğin yalnızca çok küçük bir rol oynadığı bir olgu— bu paranoid bozukluk olabileceği kuşkusunu hemen terketmemizi olanaklı kılar. Schreber'in kendisi tekrar tekrar bizim önyargımızı paylaşmış gibi konuşur. "Sinirsel bozukluk" ve erotik sapmalardan sürekli olarak ikisi birbirinden ayrılamaz şeylermiş gibi aynı anda söz etmektedir.[32]

Senatspräsident Schreber hastalığından önce katı törel değerlere sahip biriydi. "Çok az kişi böylesi katı törel ilkelerle yetiştirilmiş olabilir ve çok az kişi yaşamları boyunca kendi adıma yerine getirdiğimi söyleyebileceğim şekilde bu ilkelere sıkı sıkıya uyan bir özdenetleme (özellikle cinsel konularda) uygulamış olabilir" (281) demektedir ve bu iddiadan kuşkulanmak için hiçbir neden göremiyorum. Hastalığının görüngülerinin dışa dönük işaretlerini oluşturduğu şiddetli tinsel savaşımdan sonra yaşamın erotik yönüne karşı tutumu değişmişti. Şehvete düşkünlüğün beslenmesinin kendisine bir görev olarak yüklendiğini ve

---

[Ah, sonsuza dek senin olmak—
Ne kadar mutlu olurdum!]

Ancak aynı sözcüğün Almanca'da böylesine farklı iki durumda kullanılması gerçeği anlamsız olamaz.

[32]Sodom ve Gomore ve Nuh Tufanı gibi Kutsal Kitap öykülerini aklında tutan Schreber *"Törel bozulma* ("şehvetli aşırılıklar") *ya da belki sinirsel bozukluklar da* bir dünyevi topluluğun tüm nüfusu üzerinde güçlü bir nüfuz elde ettiğinde" sözkonusu dünyanın felaket dolu bir sona varacağını düşünür (52). —"[Bir söylenti] insanlar arasında korku ve dehşet saçtı, dinin temellerini yıktı ve çevreye *genel sinirsel bozukluklar ve ahlaksızlık* saçtı, böylece mahvedici salgın hastalıklar insanoğlunun üzerine çöktü." (91.) —"Böylece ruhların bir "Cehennem Prensi" aracılığıyla insanlar arasındaki *törel azgınlığın ya da aşırı uygarlaşmayı izleyen genel bir aşırı sinirsel uyarılma durumunun* sonucunda Tanrı'ya karşı düşmanca bir anlamda gelişebilen esrarengiz gücü ifade etmeleri olası görünmektedir." (163.) [Bu dipnottaki italikler Freud'a aittir.]

ancak bu görevi gerçekleştirirse içinde —ya da kendi düşüncesine göre onun hakkında— patlak veren vahim çatışmayı sonlandırabileceğini kabul eder hale gelmişti. Şehvete düşkünlük seslerin onu ikna ettiği gibi, "Tanrı-korkusu" haline gelmişti ve yapabildiği tek şey kendisini bunun beslenmesine bütün gün boyunca adayamamasına kederlenmekti.[33] (285)

Öyleyse bunlar Schreber'de hastalığı tarafından yaratılan değişikliklerin sonucuydu ve onları Schreber'in sanrısal sisteminin iki temel özelliğinde anlatım bulmuş olarak görürüz. Öncesinde cinsel sofuluğa eğilimliyken ve Tanrı konusunda kuşkucu biriyken, sonrasında Tanrı'ya inanan ve kendini şehvete düşkünlüğe adamış biri olmuştu. Ancak Tanrı konusunda yeniden galip gelen inancının garip bir türden olması gibi, kendisi için kazandığı cinsel haz da çok tuhaf bir nitelikteydi. Bu bir erkeğin cinsel özgürlüğü değil de bir kadının cinsel duygularıydı. Tanrı'ya karşı kadınsı bir tutum takınmıştı, Tanrı'nın eşi olduğunu düşünmekteydi.[34]

Sanrılarının başka hiçbir bölümü hasta tarafından, iddia ettiği kadına dönüşümü kadar ayrıntılı ve hatta ısrarlı olarak ele alınmamıştı. Belirttiğine göre kendisi tarafından emilen sinirler onun bedeninde dişi şehvete düşkünlük sinirleri özelliğini almış, bedenine az ya da çok dişi damgası ve özellikle tenine dişi cinsine özgü bir yumuşaklık vermişti

---

[33]Bu sanrılarla bağlantılı olarak şunları yazar: *"Bununla birlikte bu çekim* [yani Schreber tarafından Tanrı'nın sinirlerine uygulanan çekim (Bkz. s. 156)] *sözkonusu sinirlere yönelik dehşetlerini bedenime girdikten sonra kendilerinde bulunan tinsel şehvete düşkünlük duygusu ile karşılaşırlarsa kaybetmekteydi.* Çünkü eğer bu gerçekleşirse bedenimde, yitirmiş oldukları ve bir tür şehvetli hazdan oluşan tanrısal mutluluk durumu için eşdeğer bir yerine-geçen bulmuş oluyorlardı." (179-80.)

[34]"Bedenimde Hazreti İsa'nın kusursuz bir bakirede, yani bir erkekle asla cinsel ilişkiye girmemiş bir kadında ana rahmine düşüşüne benzer bir şey ortaya çıktı. İki ayrı durumda (ve hâlâ Profesör Flechsig'in hastanesinde bulunuyorken) biraz kusursuz olarak gelişmemiş olmalarına karşın dişi cinsel organlarına sahip oldum ve bedenimde bir insan cenininin dölyatağında canlılık belirtisi göstermesine benzer bir kıpırdanma duyumsadım. Erkek ersuyuna karşılık gelen Tanrı Sinirleri tanrısal bir tansık ile bedenime atıldı ve böylece döllenme gerçekleşmiş oldu! (Giriş, 4.) [Schreber'in kitabı önsöz niteliğindeki "Profesör Flechsig'e Açık Mektup" yanında hem giriş hem de önsöz içerir. S. 119'daki 8. dipnot v.s. 149'daki 6. dipnotla karşılaştırınız.]

(87). Parmaklarıyla bedeninin herhangi bir kısmına hafifçe bastırırsa derinin yüzeyinin altında ipliksi ya da lifli yapıdaki bir doku olarak bu sinirleri duyumsayabilirdi, bu sinirler özellikle göğüs bölgesinde, bir kadında memelerin olduğu yerde bulunmaktaydı. "Bu dokuya basınç uygulayarak ve özellikle aynı anda kadınsı bir şey düşünürsem kadınların yaşadığı gibi bir şehvete düşkünlük duyumu uyartabilirim." (27) Bu dokunun özünde Tanrı'nın sinirlerinden başka (sinir özelliğini yalnızca kendisinin bedenine atılmakla kaybeden) bir şey olmadığını kesinlikle bildirmektedir (279). Kendisinin "resmetme" adını verdiği şey aracılığıyla (yani görsel imgeleri anımsamayla) hem kendisine hem de ışınlara bedeninin dişi memeleri ve cinsel organları ile donatıldığı izlenimi verebilmektedir: "Bedenime dişi kalçaları çizmek neredeyse bir alışkanlık haline geldi —*honi soit qui mal y pense*— eğildiğim her zaman hemen hemen elimde olmaksızın bunu yapmaktayım" (233). "Aynanın önünde gövdemin üst kısmı çıplak iken —özellikle yanılsama birkaç kadınsı süs eşyası giymemle desteklenmişse— görecek olan birinin kuşku götürmez bir *dişi büstü* izlenimini alacağını" iddia edecek kadar cesurdur. (280) Tüm bedeninin baştan ayağa yayılmış şehvete düşkünlük sinirlerine sahip olduğu gerçeğini ortaya koymak için tıbbi bir inceleme ister. Bu durum ona göre yalnızca kadın bedeninde bulunabilir, oysa bildiği kadarıyla şehvete düşkünlük sinirleri erkekte yalnızca cinsel organlarda ve onların yakın komşuluk bölgelerinde bulunur (274). Bedeninde sinirlerin bu yığılımına bağlı olarak gelişmiş olan tinsel şehvete düşkünlük öylesine yoğundur ki kendisine bir kadın tarafından çiftleşme sırasında duyulan cinsel hazzın oldukça açık bir anıştırmasını sunan bir duyumsal iyilik duygusunu sağlamak için imgeleminin küçük bir çabası (özellikle yatakta uzanırken) yeterli olmaktadır (269).

Şimdi hastanın hastalığının kuluçka evresi sırasında Dresden'e yola çıkmadan önce [s. 122] gördüğü düşü anımsarsak, bir kadına dönüştürülmüş olma sanrısının bu düşün içeriğinin gerçekleşmesinden başka bir şey olmadığı hiçbir kuşkuya yer bırakmaksızın açık hale gelecektir. O sırada düşe karşı eril öfke ile isyan etmişti ve aynı şekilde bunun hastalığında gerçekleştirilmesine karşı savaşıma girmişti ve bir kadına

dönüştürülmesine düşmanca niyetle tehdit edildiği bir utanç olarak bakmaktaydı. Ancak öyle bir zaman geldi ki (Kasım 1895) kendisini dönüşüme razı etmeye, onu Tanrı'nın yüksek amaçlarıyla uyumlu hale getirmeye başladı: "Ondan sonra ve yaptığımın tümüyle bilincinde olarak bayrağımın üzerine kadınlığın beslenmesini yazdım." (177-8.)

Bundan sonra kendisinden kadınlık isteyenin kendi doyumu için Tanrı'nın ta kendisi olduğu kesin kanısına varmıştı:

"Bununla birlikte Tanrı ile yalnız kalır kalmaz (böyle tanımlamam doğru olursa) tanrısal ışınların olabildiğince sürekli olarak (ya da bu benim fani gücümün ötesinde olduğundan, en azından günün belli zamanlarında) şehvetli duyumlardan çok zevk alan bir kadın olduğum izlenimine sahip olabilmelerini gerçekleştirmek için akla gelebilecek her tür aracı kullanmam ve zihinsel yeteneklerimin tümünü toparlamam benim için bir zorunluluk haline gelmektedir." (281)

"Öte yandan Tanrı Eşyanın Doğası tarafından ruhlara kabul ettirilen varoluş durumları ile iyi ilişkiler sürdürmekte olduğu gibi *sürekli bir haz durumu* talep etmekte ve ona bunu sağlamak... tinsel şehvete düşkünlüğün olası en yoğun sunumu biçiminde sağlamak benim görevimdir. Ve eğer bu işlemde benim payıma küçük bir duyusal haz düşerse bunu geçmiş yıllar boyunca payıma düşen aşırı sıkıntı ve yoksunluk için hafif bir telafi olarak kabul etmeyi doğru buluyorum..." (283.)

"... Sanırım edinmiş olduğum izlenimlere dayanan görüşlerimi şu noktaya dek ilerletmeye cesaret edebilirim: Eğer her zaman kendi aşk dolu bağıra basmalarımda yatan bir kadın rolünü oynuyor olmam, *her zaman* bakışlarımı dişi biçimleri üzerine çeviriyor olmam, *her zaman* kadın resimlerine bakıyor olmam vb. olası olsaydı Tanrı bir geri çekmeyi —ilk sonucu kaçınılmaz olarak fizik durumumu belirgin olarak daha kötüye doğru değiştirmek olan— gerçekleştirmeye yönelik hiçbir adım atmaz, sessizce ve sürekli olarak benim çekim güçlerime teslim olurdu." (284-5.)

Schreber'in sisteminde sanrılarının iki temel öğesi (kadına dönüşümü ve Tanrı ile ayrıcalıklı ilişkisi) Tanrı'ya karşı dişil bir tavır takınmasında birbirine bağlanmaktadır. Bu iki öğe arasında temel bir *genetik* [kökensel anlamında —*çev.*] ilişki bulunduğunu göstermek gö-

revimizin kaçınılmaz bir parçası olacaktır. Aksi halde Schreber'in sanrılarını aydınlatma çabalarımız bizi Kant'ın *Saf Mantığın Eleştirisi*'nde yer alan benzetmesindeki saçma konumda bırakacaktır — birisi erkek keçiyi sağarken altına elek tutan biri gibi olacağız.

II

YORUMLAMA DENEMELERİ

BU paranoya olgu öyküsünü anlamaya çalışırken ve onun içerisinde zihinsel yaşamın bilinen karmaşaları ve itici güçlerini açığa çıkarmaya girişirken yararlanacağımız iki bakış açısı vardır. Ya hastanın kendi sanrısal anlatımlarından ya da hastalığın uyartıcı nedenlerinden başlamalıyız.

Birinci yöntem Jung (1907) tarafından normalden çok uzak belirtiler sergileyen ve bu olgudan çok daha şiddetli olan bir dementia praecox (şizofreni —*çev.*) olgusunu yorumlamasında bize sunulan gözalıcı örnekten dolayı ayartıcı görünebilir. Hastamızın zeka düzeyinin yüksekliği ve açıksözlülüğü de görevimizin bu çizgiler doğrultusunda gerçekleştirilmesini kolaylaştırabilecek gibi görünmektedir. Hasta oldukça sık olarak bir açıklama, aktarma ya da örneği açıkça rastlantısal bir tarzda sanrısal bir önermeye ekleyerek ya da zihninde ortaya çıkan buna benzer bazı önermeleri açıkça yadsıyarak anahtarı ellerimize tutuşturur. Bu durum ortaya çıktığında izleyeceğimiz tek şey alışılmış ruhçözümlemeci tekniğimizdir —tümcesini olumsuz biçiminden soymak, örneğini gerçek durum olarak ya da açıklamalarını asıl kaynak olarak kabul etmek— ve kendimizi aradığımız şeyi, yani paranoyak anlatım biçiminin normal olana çevrilmesini elde etmiş durumda buluruz.

Bu işlemin daha ayrıntılı bir örneğini vermek yararlı olabilir. Schreber bir dizi olağanüstü nitelikler yüklediği "tansıklanmış kuşlar"

ya da "konuşan kuşlar" tarafından yaratılan belâdan yakınır (208-14). Bunların önceki "Cennetin önbahçeleri"nden yani mutluluk durumuna girmiş insan ruhlarından oluştuğu ve ptomaine[1] zehiri ile yüklenip kendisine karşı kışkırtıldıkları inancındadır. Bunlar "ezbere öğretildikleri ve tekrar tekrar söylenerek kafalarına kazınan anlamsız deyimleri" yineleme durumuna getirilmişlerdi. Ptomaine zehirinden oluşan yüklerini hastaya her boşaltışlarında —yani içlerine kazınmış deyimleri her söyleyişlerinde— hâlâ içten bir duyguyu dile getirmek için kullanabildikleri yegâne sözcükler olan "Şeytan alsın!" ya da "İçindeki şeytan" sözcükleriyle onun ruhuna bir derecede sızmış oluyorlardı. Konuştukları sözcüklerin anlamını anlayamazlar ancak seslerin benzerliğine doğuştan yatkındırlar ve bu benzerliğin tam olma zorunluluğu yoktur. Bu nedenle birisinin şunlardan hangisini söylediği onlar için önemsizdir:

> *"Santiago"* ya da *"Karthago"*,
> *"Chinesentum"* ya da *"Jesum Christum"*,
> *"Abendrot"* ya da *"Ateminot"*,
> *"Ariman"* ya da *"Ackermann"* vb.[2] (210.)

Bu tanımlamayı okuyunca aslında sözünü ettiği şeyin genç kızlar olması gerektiği düşüncesinden kendimizi alıkoyamayız. İnsanlar aşırı eleştirici bir ruh hali içerisinde sıklıkla onları kazlara benzetirler, kaba bir biçimde onları "kuş beyinli" olmakla suçlarlar ve yalnızca ezbere öğrendikleri sözcükleri söylediklerini ve eğitim eksikliklerini kulağa benzer gelen yabancı sözcükleri karıştırarak ele verdiklerini söylerler. Ciddi oldukları tek şey olan "İçindeki şeytan" anlatımı bu durumda onları etkilemeyi becermiş olan genç erkeklerin zaferine bir ima olabilir ve sahiden birkaç sayfa sonra Schreber'in bu yorumu doğruladığı bir parçaya rastlarız: "Ayırdetme amacıyla ve bir espri olarak diğer kuş-ruhlarının birçoğuna kız adları verdim çünkü meraklılıkları, şehevi eğilimleri, vb. ile hemen küçük kızları çağrıştırırlar. Bu kızların ad-

---

[1] [Almanca *"Leichengift"* karşılığı "cesaret zehiri".]

[2] ["Santiago" ya da "Kartaca"
"Çinlilik" ya da "Hazreti İsa"
"Günbatımı ya da "Soluksuzluk"
"Ahriman" ya da "Çiftçi".] [Uyak için uydurulmuş sözcükler —*çev.*]

larının bazıları o günden sonra Tanrı'nın ışınlarınca üstlenilmiş ve söz konusu kuş-ruhların adı olarak korunmuştu." (214) "Tansıklanmış kuşlar"ın bu kolay yorumu bize anlaşılmaz "Cennetin önbahçeleri"ni anlamada yardımcı olabilecek bir ipucu verir.

Bir ruhçözümlemecinin işi sırasında yorumlamanın tipik örneklerinin ötesine geçtiğinde hiç nezaket ve çekinmeye gereksinimi olmadığının ve dinleyici ve okurlarının onu ancak çözümleyici teknik ile tanışıklıklarının onlara izin verdiği ölçüde izleyebileceklerinin ayırdındayım. Bu nedenle ruhçözümlemeci artmış bir feraset sergilemesine, sonuçlarının kesinlik ve güvenilirliklerinde bir azalmanın eşlik edebilecek olması riskine karşı önlem almak için tüm nedenlere sahiptir. Dolayısıyla bir çözümlemecinin merak bir diğerinin ise cesurluk doğrultusunda çok eğilimli olması tümüyle doğal bir şeydir. Birçok deney yapılıncaya ve konu daha bildik hale gelinceye dek savunulabilir bir yorumlamanın kesin sınırlarını tanımlamak olası olmayacaktır. Schreber olgusu üzerinde çalışırken, *Denkwürdigkeiten*'i yayımlamasına karşı oluşan muhalefetin belgenin önemli bir kısmını —büyük olasılıkla olguya en önemli ışığı tutacak olan kısmını— bilgimizden alıkoyacak denli etkin olması durumu tarafından bana dayatılan bir sakınma tutumu içindeydim.[3] Nitekim kitabın üçüncü bölümü şu umut verici duyuru ile başlar: "Şimdi *ailemin diğer üyeleri*'nin başına gelen ve varsaydığım ruh cinayeti ile bağlantılı olabilecek belirli olayları tanımlamaya yöneleceğim, çünkü tümünde az ya da çok kuşkulu olan, sıradan insan yaşantısının sınırları içinde kolayca anlaşılamıyacak bir şeyler bulunmaktadır." (33) Ancak bir sonraki tümce, ki aynı zamanda bölümün son tümcesidir, şöyledir: "Bu bölümün gerisi yayımlamaya uygun olmadığı için basımdan alıkonmuştur." Bu nedenle sanrısal ya-

[3]Dr. Weber raporunda şöyle yazar: "Bu belgenin içeriğini gözden geçirdiğimizde, belgede yer alan kendisi ve diğer insanlar hakkındaki boşboğazlıklar kütlesini gözönüne aldığımızda, çok zarif nitelikteki ve estetik anlamda tümüyle olanaksız olan durum ve olayları tanımladığı utanmaz tarzı gözlediğimizde, en çirkin türden güçlü bir dili kullanışına dikkat ettiğimizde, bunlar dışında incelik ve nezaketiyle seçkin olan bir kişinin kendisini kamuoyunda böylesine tehlikeye atıcı bir adımı atmayı nasıl tasarlayabileceğini anlamayı şu gerçeği gözönüne almadıkça oldukça olanaksız bulacağız..." vb. vb. (402.) Hiç kuşkusuz çıldırtılmış bir insanlığın ve onun kendisini onarma çabalarının tablosunu sunmaya kalkışan bir olgu öyküsünün "kibarlık" ve "estetik" cazibe sergilemesi gerektiğini ummak oldukça güçtür.

pının çekirdeğini bilinen insan güdülerinde belirli bir kesinlik derecesiyle arayıp bulmada başarılı olabilirsem hoşnut olmalıyım.

Bu amacı gözönünde bulundurarak şimdi olgu öyküsünün hastanın onu göze çarpacak yere koymak için elinden gelen herşeyi yapmasına karşın raporlarda yeterli ağırlığın verilmediği küçük bir parçasından daha söz edeceğim. Schreber'in ilk hekimi Leipzigli Geheimrat Prof. Flechsig ile ilişkilerini kastediyorum.

Önceden bildiğimiz gibi Schreber'in durumunda başlangıçta kötülük görme sanrıları baskındı ve bu egemenlik hastalığının dönüm noktasına ("uzlaşma"sının gerçekleştiği zamana) dek sürmüştü. Bu zamandan sonra kötülükler giderek daha katlanılır hale gelmiş ve başlangıçta tehdit edildiği iğdiş edilmenin altında yatan alçakça amacın yerini Eşyanın Doğası ile uyumlu bir amaç almaya başlamıştı. Ancak tüm bu kötülük eylemlerinin ilk yaratıcısı Flechsig'tir ve hastalığın akışı boyunca onların kışkırtıcısı olarak kalır.[4]

Hasta Flechsig'in alçaklığının doğası ve bunun nedenleri hakkında, eğer paranoyayı çok daha fazla bilinen bir zihinsel görüngü —düş— modeli üzerinden değerlendirmek uygunsa, çok yoğun bir sanrıoluşumu işleminin[5] işaretleri olarak görülebilecek karakteristik belirsizlik ve gizlilik ile konuşmaktadır. Hastaya göre Flechsig onun üzerinde "ruh cinayeti" gerçekleştirmiş ya da gerçekleştirmeye kalkışmıştır, hasta bu eylemin şeytan ya da iblislerce bir ruhu ele geçirmede harcanan çabalarla kıyaslanabilecek bir eylem olduğunu ve ilkörneğini çok önce ölmüş Flechsig ve Schreber ailelerinin üyeleri arasında geçmiş olaylardan almış olabileceğini düşünmekteydi (22 v.s.). Bu "ruh cinayeti" nin anlamı hakkında daha çok şey öğrenmek bizi mutlu ederdi, ancak bu noktada kaynaklarımız bir kez daha yanlı bir sessizliğe

---

[4] "Benimle konuşan sesler şimdi bile her gün adınızı yüzlerce kez söylemektedir. Sizden bazı sürekli yineleyen bağlantılar içersinde ve özellikle çektiğim acıların ilk yaratıcısı olarak söz etmektedirler ve yine bir zamanlar aramızda varolan kişisel ilişkiler bildiğim kadarıyla çoktan beri geri plana geçtiler. Böylece kendi payıma sizi sürekli olarak anımsıyor olmak için pek az ve bunu içerleme duyguları ile yapmak için daha da az geçerli nedene sahip olabilirdim." ("Profesör Flechsig'e Açık Mektup", Viii.) [Bkz. s. 141 *n.* 34.]

[5] [*"Wahnbildungsarbeit." Düşlerin Yorumu*'nda (1900*a*) kullanılan *"Traumarbeit"* ("düş-işlemi") [dream-work] terimine benzerdir. VI. Bölüm, *P.F.K.*, 5.]

gömülmektedir: "Ruh cinayetinin gerçek özünü neyin oluşturduğu ve tekniği hakkında daha önce belirtilenin ötesinde birşey söylemem olası değildir. Belki eklenebilecek yalnızca şu vardır... (İzleyen parça yayımlamaya uygun değildir.)" (28) Bu atlama sonucunda "ruh cinayeti" ile kastedilen sorun konusunda karanlıkta bırakılmaktayız. Konu hakkında sansürden yakayı sıyıran tek ipucuna daha sonra [s. 153 v.s.] değineceğiz.

Nasıl olduysa bir süre sonra Schreber'in sanrılarında Flechsig ile ilişkilerini değiştirmeksizin Tanrı ile ilişkilerini etkileyen yeni bir gelişme ortaya çıkmıştı. Şimdiye dek Flechsig'i (ya da daha çok onun ruhunu) tek gerçek düşmanı olarak kabul etmekte ve Herşeye Kadir Tanrı'ya yandaşı olarak bakmaktaydı, oysa şimdi Tanrı'nın bizzat kendisinin ona karşı girişilen entrikada kışkırtıcı değilse bile yardımcı rolünü oynadığı düşüncesinden kendisini alıkoyamamaktaydı. (59) Bununla birlikte Flechsig, Tanrı'nın da etkisine boyun eğdiği ilk ayartıcı olarak kalmıştı (60). Ölmeksizin ya da hiçbir önarıtmadan geçmeksizin ruhunun tümü ya da bir parçasıyla cennete gidiş yolunu sağlamayı ve "ışınların lideri" olmayı başarmıştı.[6] (56) Flechsig ruhu bu rolü oynamayı hasta Leipzig kliniğinden Dr. Pierson'un akıl hastanesine aktarıldıktan sonra bile sürdürmüştü.[7] Yeni ortamın etkisi kendini Flechsig ruhunun, hastanın aynı apartman bloğunda daha önce yaşamış bir kişi olarak gördüğü baş hizmetçinin ruhuyla birleşmesiyle göstermişti. Hizmetçinin ruhu von W. ruhu olarak tanımlanmıştı.[8] Bundan sonra Flechsig ruhu büyük boyutlar kazanan ruh-bölümlenmesi sis-

---

[6]Daha sonra reddedilmiş olan bir başka ve anlamlı versiyona göre Profesör Flechsig ya Alsace'de Weissenburg'ta ya da Leipzig'de bir polis hücresinde kendisini vurmuştu. Schreber her ne kadar Üniversite Kliniği ve mezarlığın birbirlerine göre konumları göz önüne alındığında beklenen yönde değildiyse de onun cenazesinin geçişini görmüştü. Başka zamanlarda Flechsig hastaya bir polisin eşliğinde ya da eşi ile (Flechsig'in eşi) konuşurken görünmüştü. Schreber "sinir-bağlantısı" yöntemi ile bu konuşmanın tanığı idi ve bu konuşma içinde Profesör Flechsig eşine kendisinden "Tanrı Flechsig" olarak söz etmiş ve eşi de onun çıldırdığını düşünmeye meyletmişti. (82)

[7][Lindenhof'ta Bkz. s. 141 *n.* 33]

[8]Sesler ona sorgu sırasında bu von W.'nun onun hakkında bilerek ya da dikkatsizlik sonucu bazı gerçekdışı sözcükler kullandığını ve onu özellikle masturbasyon ile suçladığını bildirmişlerdi. Buna yönelik bir ceza olarak şimdi hastanın başında beklemek zorundaydı (108).

temini ortaya çıkarmıştı. Aynı anda Flechsig ruhunun kırk-altmış kadar alt-bölümü bulunmaktaydı, daha büyük bölümlerinden ikisi "üst Flechsig" ve "orta Flechsig" olarak bilinmekteydi. Von W. ruhu (baş hizmetçininki) tümüyle aynı tarzda davranmaktaydı (111). Bazan bu iki ruhun[9] işbirlikçi olmalarına karşın birbirleriyle kavga edişlerini, birinin aristokratik gururunun diğerinin profesörce kibirliliği ile kapışma biçimini görmek çok eğlenceliydi (113). Sonunda 1894 yazında nakledildiği Sonnenstein'da geçirdiği ilk hafta içerisinde yeni hekimi Dr. Weber'in ruhu oyuna katılmıştı ve kısa bir süre sonra sanrılarının gelişiminde "uzlaşma" olarak bildiğimiz değişim ortaya çıkmıştı.

Sonnenstein'a sonraki yatışı sırasında Tanrı onu daha iyi değerlendirmeye başladığında, ruhlar üzerine bir belâ haline gelecek denli yoğunlaştırılan bir akın yapılmıştı. Bunun bir sonucu olarak Flechsig ruhu yalnızca bir ya da iki, von W. ruhu ise yalnızca bir şekil içinde yaşamıştı. İkincisi kısa bir süre sonra tümüyle ortadan kaybolmuştu. Yavaş yavaş hem zeka hem de güçlerini yitiren Flechsig ruhunun bölümleri ondan sonra "arka Flechsig" ve "'Pekâlâ!' Tarafı" şeklinde tanımlanır olmuştu. Flechsig ruhunun önemini sonuna dek sürdürdüğü Schreber'in önsöz niteliğindeki 'Herr Geheimrat Prof. Dr. Flechsig'e Açık Mektup'u tarafından netleştirilir.[10]

Bu dikkate değer belgede Schreber kendisini etkileyen hekimin doğaüstü şeyler hakkında kendisiyle aynı görüşlere sahip olduğu ve aynı haberleri aldığı şeklindeki sarsılmaz inancını dile getirir. Daha ilk sayfada *Denkwürdigkeiten*'in yazarının hekiminin onuruna saldırıda bulunmak gibi en küçük bir niyetinin olmadığını belirtir ve aynı konu içtenlikle ve üzerinde durularak hastanın kendi konumunu sunuşlarında yinelenir (343, 445). Ruh Flechsig'i aynı ada sahip yaşayan kişiden, sanrılarının Flechsig'ini gerçek Flechsig'den ayırmaya çabaladığı ortadadır.[11]

---

[9][Flechsig ve von W. ruhları.]

[10][Bkz. s. 148 *n.* 4]

[11]"Bu nedenle bir *olasılık olarak kabul etmek* zorundayım ki *Denkwürdigkeiten* adlı yapıtımın ilk bölümlerinde Flechsig adı ile bağlantılı olan her şey sadece yaşamakta olan adamdan ayrı olan ruh Flechsig'e atfedilebilir. Çünkü her ne kadar herhangi bir doğal temelde açıklanamaz ise de onun ruhunun ayrı bir varoluşa sahip olduğu kesin bir gerçektir." (342-3.)

Birçok kötülük görme sanrısı öyküsünün incelenmesi başka araştırmacılar gibi beni de hasta ile düşmanı arasındaki ilişkinin basit bir formüle indirgenebileceği görüşüne yöneltti.[12] Sanrının çok fazla güç ve etki yüklediği, ellerinde kötülüğün tüm iplerinin toplandığı kişinin, açık biçimde adlandırılırsa ya hastalığından önce hastanın duygusal yaşamında eşit derecede önemli rol oynamış bir kişiyle aynı olduğu ya da kolayca onun yerini tutan bir yerine-geçen olarak görülebilecek biri olduğu görülür. Duygunun yoğunluğu dış güç biçiminde yansıtılırken, niteliği zıddına çevrilmiştir. Şimdi düşman olduğu için nefret edilen ve korkulan kişi bir zamanlar sevilmekte ve sayılmaktadır. Hastanın sanrısınca iddia edilen kötülüğün temel amacı duygusal tutumundaki değişikliği haklı çıkarmaktır.

Bu bakış açısını aklımızda tutarak şimdi Schreber ile onun hekimi ve düşmanı Flechsig arasında daha önce varolan ilişkileri inceleyelim. Daha önce [s. 121] 1884 ve 1885 yıllarında Schreber'in "doğaüstü alanının sınırlarına komşu olan hiçbir olay ortaya çıkmaksızın" seyreden bir sinirsel hastalığın ilk nöbetine tutulmuş olduğunu öğrenmiştik (35). "Hipokondri" olarak tanımlanan ve nevroz sınırlarını aşmamış görünen bu durum içerisinde iken Flechsig onun hekimi olmuştu. Bu sıralar Schreber Leipzig'deki Üniversite Kliniği'nde altı ay geçirmişti. İyileşmesinden sonra hekimine karşı yürekten duygulara sahip olduğunu öğreniyoruz. "En önemli şey şuydu: Yolculuk yaparak geçirdiğim oldukça uzun bir nekahet döneminden sonra sonunda iyileşmiştim ve bu nedenle o zamanlar Profesör Flechsig'e karşı çok derin şükran dışında bir şey duyumsamam olanaksızdı. Bu duygumu hem ona daha sonra yaptığım kişisel ziyaret hem de uygun bir ücret olarak gördüğüm ödeme ile belirgin bir şekilde açığa vurdum." [35-6.] Schreber'in *Denkwürdigkeiten*'de Flechsig'in bu ilk sağaltımı hakkında yazdığı övgüsünün tümüyle kuşkulardan arınık olmadığı doğrudur, ancak bu durum tavrının bu arada tersine döndüğünü gözönüne alırsak kolayca anlaşılabilir. Az önce aktarılanı hemen izleyen parça kendisini çok başarılı bir biçimde sağaltan hekime yönelik duygularının özündeki sıcaklığa tanıklık eder: "Eşimin şükran duyguları kuşkusuz çok daha yü-

[12]Abraham (1908) ile karşılaştırınız. Bu makalede yazar aramızdaki bir yazışmaya gönderme yaparak ve dürüstçe davranarak bana görüşlerinin gelişiminde etkin olduğunu belirtmektedir. (s. 180 *n.* 17 ile karşılaştırınız.]

rektendi çünkü Profesör Flechsig'e kocasını kendisine geri veren kişi olarak saygı duymaktaydı ve onun portresini yıllarca yazı masasının üzerinde tutmuştu." (36).

İlk hastalığın nedenleri hakkında yeterli bilgi edinemeyeceğimizden (hiç kuşkusuz ikinci ve daha şiddetli hastalığı hakkıyla aydınlatabilmek için vazgeçilmez olan bir bilgidir) şimdi olayların bilinmeyen dizilişine rastgele dalmak zorundayız. Bildiğimiz gibi, hastalığın kuluçka döneminde (yani yeni göreve atandığı Haziran 1893 ile göreve başladığı Ekim ayı arasında) tekrar tekrar eski sinirsel bozukluğunun geri döndüğü düşünü görmüştü. Ayrıca bir keresinde yarı uykuda olduğu bir sırada herşeye karşın çiftleşme eylemine boyuneğen bir kadın olmanın hoş bir şey olacağı şeklinde bir düşüncesi olmuştu. [s. 122 ile karşılaştırınız] Düşler ve düşlem Schreber tarafından birbirine yakın bir ardıllık içinde aktarılmaktadır ve konularını da biraraya getirirsek şöyle bir sonuç çıkarabiliriz. Zihninde hastalığının anısı ile eşzamanlı olarak hekiminin anısı da uyanmıştı ve düşlemde üstlendiği dişil tutum baştan itibaren hekime doğru yönlendirilmişti. Hastalığının geri dönmesi düşü basit bir biçimde şöylesi bir özlemi dile getirmekte olabilir: "Flechsig'i yeniden görebilmeyi isterdim!" İlk hastalığın zihinsel içeriği konusundaki bilgisizliğimiz yolumuzu bu yönde engellemektedir. Belki de bu hastalık onda hekimine karşı bilinmeyen bir nedenle şimdi erotik tutku derecesine dek yoğunlaşan sevgi dolu bir bağımlılık duygusu bırakmıştı. Hâlâ belli bir kişi içermeden korunan bu dişil düşlem hemen hiddetli bir yadsıma —Adler'in tanımını kullanırsak gerçek bir "eril protesto" ancak bir anlamda onunkinden farklı— ile karşılanmıştı.[13] Ancak hemen sonra patlak veren şiddetli psikozda dişil düşlem her şeyi önüne katmıştı ve hastanın hekiminin ellerinde gerçekleşecek bir cinsel kötüye kullanılma korkusu içinde olduğu gerçeğini sezebilmemiz için sadece Schreber'in anlatım biçiminin karakteristik paranoyak belirsizliğinin hafif bir düzeltmesini yapmak gerekir. Öyleyse hastalığın kışkırtıcı nedeni eşcinsel libidonun bir patlamasıydı. Bu libidonun he-

[13] Adler (1910). Adler'e göre eril protesto belirtinin üretilmesinde bir paya sahiptir. Oysa bizim örneğimizde hasta daha önceden tümüyle olgunlaşmış bir belirtiye karşı protestoda bulunmaktadır. [Adler'in kuramı kısa biçimde "Kurt Adam" olgu öyküsünde yeniden tartışılmaktadır. s. 303-04 v. s. 304 *n.* 4 ile karşılaştırınız.]

defi en başından beri olasılıkla hekimi Flechsig idi ve hastanın libidinal itkiye karşı savaşımları belirtilere yolaçan çatışmayı doğurmuştu.

Burada bir protesto ve karşı çıkışlar fırtınasını göğüslemek için biraz duracağım. Psikiyatrinin günümüzdeki durumu ile tanışık olan herkes güçlüklerle karşılaşmaya hazır olmalıdır.

"Sâbık Senatspräsident Schreber gibi böylesi yüksek törel değerlere sahip bir adamı eşcinsellikle suçlamak sorumsuzca bir hafiflik davranışı, bir sağgörüsüzlük ve bir iftira değil midir?" — Hayır. Hastanın kendisi kadına dönüştürülme düşleminin bütün ayrıntılarını dünyaya duyurmuştur ve tüm kişisel saygınlığının daha yüksek bir evrenin çıkarlarınca aşılmasına izin vermiştir. Dolayısıyla bizzat kendisi bize düşlemi ile uğraşma hakkını vermiştir ve biz bu düşlemi tıbbın teknik diline çevirirken içeriğine en ufak bir ekleme yapmış değiliz.

"Evet ama bunu yaptığı sırada aklı başında değildi. Bir kadına dönüştürülmekte olduğu şeklindeki sanrısı patolojik bir düşünce idi." — Bunu unutmuş değiliz. Doğrusu tek ilgimiz bu patolojik düşüncenin anlamı ve kökenidir. Kendisinin insan Flechsig ile "Flechsig ruhu" arasında çizdiği ayırıma başvuracağız. Onu ne eşcinsel itkilere sahip olduğu ne de bunları baskılamaya çalışmış olduğu için hiçbir biçimde kınamamaktayız. Psikiyatristler sanrılarına karşın bilinçdışının dünyasını gerçekliğin dünyası ile karıştırmamaya çalışan bu hastadan ders almalıdırlar.

"Ama çok fazla endişelendiği kadına dönüşmenin Flechsig'in yararı için gerçekleştirilecek olduğu hiçbir yerde açıkça belirtilmiş değildir." — Bu doğrudur ve anılarını yayına hazırlarken "insan Flechsig"i aşağılamama konusunda özenli olduğundan, böylesine büyük bir suçlamadan neden kaçınmış olduğunu anlamak güç değildir. Ancak bu düşüncelere bağlı olarak dilinin yumuşaması, suçlamasının gerçek anlamını gizleyebilecek denli ileri gitmemiştir. Aslında bu suçlamanın, sonunda şu parçada açık bir şekilde anlatıldığı iddia edilebilir: "Böylece bana karşı bir fesat tertibi zirveye ulaşmıştı (yaklaşık Mart ya da Nisan 1894'te). Amacı sinirsel hastalığım iyileştirilemez olarak kabul edildikten ya da öyle varsayıldıktan sonra, *belli bir kişiye özel bir biçimde teslim edilmemi tertiplemekti*. Ruhum ona teslim edilmeli, ancak bedenim ... bir dişi bedenine dönüştürülmeli ve *bu biçimiyle cinsel kötüye*

kullanım amacıyla sözkonusu kişiye teslim edilmeli...'[14] (56). Flechsig'in yerine koyulabilecek başka hiçbir kişinin adından hiç söz edilmemiş olmasına dikkat çekmek gereksizdir. Leipzig'deki klinikte kalışının sonlarına doğru Schreber'in zihninde cinsel kötüye kullanım amacıyla "hizmetçilere atılacağı" şeklinde bir korku ortaya çıkmıştı (98). Başlangıçta hekime yüklenen rolün doğası hakkında sahip olduğumuz tüm kuşkular Schreber'i sanrısının daha sonraki evrelerinde Tanrı'ya yönelik dişil eğilimini sözünü sakınmadan kabul ederken gördüğümüzde giderilmektedir. Flechsig'e yönelik diğer suçlama kitap boyunca yüksek sesle yankılanır. Flechsig'in kendisi üzerinde ruh cinayeti gerçekleştirmeye çalıştığını belirtir. Önceden bildiğimiz gibi [s. 148-9] hastanın kendisi de bu suçun gerçek niteliği konusunda emin değildi, ancak yayımlanmasını engelleyen şey nezaket konularıyla bağlantılıydı (baskılanmış üçüncü bölümden anladığımız gibi). Bir ipucu bizi bu noktadan ileri götürür. Schreber ruh cinayetinin doğasını Goethe'nin *Faust*, Byron'ın *Manfred*, Weber'in *Freischütz* vb. yapıtlarında belirtilen söylencelere gönderme yaparak betimler (22) ve bu örneklerden biri bir başka parçada yeniden söz konusu edilir. Tanrı'nın iki kişiye bölünmesini tartışırken Schreber "alt Tanrı" ve "üst Tanrı" larını sırasıyla Ahriman ve Ormuzd ile özdeşleştirir (19) ve biraz sonra rastgele bir dipnot ortaya çıkar: "Ayrıca Ahriman adı bir ruh cinayeti ile bağlantılı olarak örneğin Lord Byron'ın *Manfred* yapıtında da görülür." (20) Gönderme yapılan oyunda Faust'un ruhunun takasına benzer hiçbir şey yoktur ve bu yapıtı "ruh cinayeti" anlatımı için boş yere araştırdım. Ancak tüm yapıtın özü ve gizi bir kızkardeş ile erkek kardeş arasındaki yasaksevi doğalı ilişkide yatmaktadır ve burada ipucumuz sonlanır.[15]

---

[14] Bu parçadaki italikler bana aittir.

[15] Yukarıdaki iddiayı kanıtlamak amacıyla oyunun son sahnesinden, Manfred'in onu alıp götürmeye gelmiş olan şeytana şöyle dediği bir parçayı aktaracağım:

> ... geçmişteki gücüm
> Senin tayfanla hiçbir sözleşme olmaksızın satın alınmıştı.

Dolayısıyla takas edilmiş bir ruhun doğrudan bir karşı çıkışı vardır. Bu yanlış Schreber açısından olasılıkla anlamsız değildi. — Bu arada *Manfred*'in konusunu ozan (Byron) ile üvey kızkardeşi arasında varolduğu ısrarla iddia edilen yasaksevi nitelikli ilişkilerle bağ-

Bu makalenin daha sonraki bölümlerinde bazı başka karşı çıkışların tartışılmasına geri dönmeyi düşünüyorum, ancak bu arada kendimi Schreber'in hastalığının temelinin eşcinsel bir itkinin patlak verişi olduğu görüşünü sürdürmekte haklı kabul edeceğim. Bu varsayım olgu öyküsünün başka bir biçimde açıklanamaz kalan önemli bir ayrıntısı ile uyum gösterir. Hasta hastalığının gidişi üzerinde kesin bir etki yapan yeni bir 'sinirsel çökme'yi eşi kendi sağlığı için kısa bir tatil yaparken yaşamıştı. O zamana dek eşi her gün kendisiyle birkaç saatini geçirmiş ve öğle yemeğini onunla yemişti. Ancak dört günlük bir uzaklaşmadan sonra geri döndüğünde onu çok kederli bir halde bulmuştu, öylesine değişmişti ki artık eşini görmek istemiyordu. "Zihinsel çöküntümü özellikle belirleyen şey olağanüstü sayıda boşalmalar —aynı gecede neredeyse yarım düzine— yaşadığım bir gece idi." (44) Eşinin evde bulunmasının çevresindeki erkeklerin çekici güçlerine karşı koruma işlevi gördüğünü anlamak güç değildir ve eğer boşalmanın yetişkin birinde belli zihinsel eşlikçiler olmaksızın ortaya çıkamayacağını kabullenmeye hazırsak, hastanın o akşamki boşalmalarına bilinçdışı kalmış eşcinsel düşlemlerin eşlik ettiğini varsayarak katkıda bulunabileceğiz.

Eşcinsel libidonun patlak verişinin hastayı neden tam bu dönemde (yani atanması ile Dresden'e gidiş tarihleri arasında) yakaladığı sorusu hastanın yaşam öyküsüne ait daha kesin bilgiler olmaksızın yanıtlanamaz. Genelde her insan tüm yaşamı boyunca heteroseksüel ve eşcinsel duygular arasında gider gelir ve bir yöndeki herhangi bir engellenme ya da düş kırıklığı onu diğer yöne yöneltmeye eğilimlidir. Schreber'in durumunda bu etkenler hakkında hiçbir şey bilmiyoruz, ancak pekâlâ ilişkili olabilecek bir bedensel etkene dikkat çekmekten kaçınmamalıyız. Dr.Schreber hastalığı sırasında 51 yaşındaydı ve bu nedenle cinsel yaşamda kritik öneme sahip bir yaşa gelmişti. Bu dönem kadınlarda cinsel işlevin yoğunlaşmış bir etkinlik evresinden sonra

---

lantılandırmak akla yatkındır ve Byron'ın ünlü *Cain* oyununun olaylar dizisinin kız ile erkek kardeş arasındaki yasakseviye hiçbir karşı çıkışın varolamayacağı çekirdek ailede geçmesi hiç de az çarpıcı değildir. — Ruh cinayeti konusunu son olarak *Denkwürdigkeiten* den bir parça daha aktarmadan bırakamayız: "Bu bağlantıda Flechsig önceleri ruh cinayetinin birinci yaratıcısı olarak sözkonusu edilirken bir süre sonra gerçekler bilerek tersine çevrildi ve beni ruh cinayetini gerçekleştiren kişi olarak 'gösterme' amaçlı bir girişimde bulunuldu..." (23.) [s. 162 ile karşılaştırınız.]

geniş kapsamlı bir gerileme sürecine girdiği bir dönemdir: Erkekler de bu etkiden bağışık görünmemektedirler, çünkü onlar da kadınlar gibi bir 'menapoz'la ve buna eşlik eden hastalıklarla karşılaşırlar.[16]

Bir erkeğin hekimine karşı dostça duygularının aradan sekiz yıl geçtikten sonra[17] aniden yoğunlaşmış biçimde patlayabileceğini ve böylesine ağır bir zihinsel bozukluğun örneği haline gelebileceğini düşünmenin ne denli kuşkulu bir varsayım olarak görülebileceğini hayal edebiliyorum. Ancak böylesi bir varsayımı, eğer bize kendisini diğer alanlarda beğendirirse, yalnızca doğasında taşıdığı olasılık dışı oluş nedeniyle bir kenara atmakta haklı olduğumuzu düşünmüyorum. Onu izlersek ne kadar yol alabileceğimizi araştırmak daha doğru olmalı. Çünkü olasılık dışı oluş geçici bir nitelikte ve kuşku dolu varsayımın henüz başka bilgi parçalarıyla ilişki içinde ele alınmamış olmasının ve sorunun ele alınışında kullanılan ilk varsayım oluşu gerçeğinin sonucu olabilir. Ancak yargılarını kuşkudan arındıramayanlar ve varsayımımızı tümüyle kabul edilemez olarak görenlere yardımcı olmak için varsayımı şaşırtıcı niteliğinden soyacak bir olasılık ileri sürmek kolaydır. Hastanın hekimine yönelik dostça duyguları duygusal yatırımın bir aktarım işlemi aracılığıyla geçmişte onun için önemli olmuş bir kişiden önemsiz biri olan hekime aktarılmasının sonucu olabilirler. Böylece hekim kendisine çok daha yakın biri için bir yerine-geçen ya da yardımcı olarak seçilmiş olacaktır. Sorunu daha somut bir biçime sokacak olursak: Hekiminin kişiliği hastaya kardeşi ya da babasını anımsatmış, onları hekiminin kişiliğinde yeniden bulmuştu. Dolayısıyla belli koşullar içerisinde hastanın içinde yerine-geçen kişi için bir özlem

---

[16]Schreber'in yaşı konusundaki bilgimi akrabalarından biri tarafından nazikçe bir davranışla Dresden'den Dr. Stegmann aracılığıyla bana iletilen bilgilere borçluyum. Bununla birlikte bu makalede bu gerçek dışında *Denkwürdigkeiten*'in asıl metninden alınmamış hiçbir malzemeyi kullanmadım. [Şimdiki bilgilerimize göre Freud Dr. Stegmann'dan yayınlanan makalede hiç kullanmadığı belirli başka gerçekler de öğrenmişti. Bkz. s. 114 *n.* 2 ve s. 160 *n.* 23 — Ellibir yaşma yüklenen önem hiç kuşkusuz Fliess'in sayısal kuramlarının Freud üzerinde süregiden etkisini göstermektedir.] [Freud uzun süre 51 yaşında öleceği biçiminde bir inanç taşımıştı. Bkz. *Düşlerin Yorumu P.F.K.*, 5, s. 167 ve 237. —Bugünkü bilgilerimiz bu ve bundan önceki tümcede sözü edilenleri doğrulamamaktadır. —*çev.*]

[17]Bu Schreber'in birinci ve ikinci hastalıkları arasındaki süreydi.

yeniden ortaya çıkmışsa ve yalnızca kökeni ve birincil önemi gözönünde bulundurularak açıklanabilecek bir şiddet ile işlediyse endişelenilecek bir şey olmayacaktır.

Açıklamaya ilişkin bu girişimi sürdürmek amacıyla doğal olarak hastanın babasının Schreber hastalandığı sırada hâlâ yaşıyor olup olmadığını, bir erkek kardeşi olup olmadığını ve eğer böyleyse o sırada yaşıyor mu yoksa "kutsanmış" olanlar arasında mı bulunuyor olduğunu öğrenmenin yararlı olduğunu düşündüm. Bu nedenle uzun bir araştırmadan sonra *Denkwürdigkeiten*'in sayfaları arasında sonunda hastanın bu kuşkuları sonlandırdığı bir parçaya geldiğimde hoşnut oldum: "Babam ve erkek kardeşimin anısı ... benim için ... kadar kutsaldır ..." vb. (442) Yani ikinci hastalığının başlangıcı sırasında her ikisi de ölmüştü (ve belki de ilk hastalığının başlangıcında da).[18]

Bu nedenle hastada hekimin kişiliğini hedefi olarak belirleyen bir dişil (yani edilgin eşcinsel) istek dolu düşlemin ortaya çıkışının hastalığın uyartıcı nedeni olduğu varsayımına yeni karşı çıkışlarda bulunmayacağız. Schreber'in kişiliği içerisinde bu düşleme karşı yoğun bir direnç uyanmış ve olasılıkla başka bir biçim almış olan ve direnci izleyen savunucu savaşım, bilemediğimiz nedenlerle bir kötülük görme sanrısı biçimini almıştı. Uzun süredir özlemini duyduğu kişi şimdi düşmanı olmuştu ve istek dolu düşleminin içeriği gördüğü kötülüğün içeriği haline gelmişti. Aynı şematik taslağın başka kötülük görme sanrıları olgularına da uygulanabilir olacağı öngörülebilir. Bununla birlikte Schreber'in durumunu başkalarından ayıran şey daha sonraki gelişimi ve bu gelişimin gidişi sırasında uğradığı dönüşümdür.

Bu değişikliklerden biri Flechsig'in daha üstün Tanrı figürü ile değiştirilmesiydi. Bu değişiklik başlangıçta çatışmanın şiddetlendirilmesinin bir işareti, katlanılamaz kötülüğün yoğunlaştırılışıymış gibi görünür, ancak kısa bir süre sonra ikinci değişikliği ve bunun aracılığı ile çatışmanın çözümü için gerekli koşulları hazırlamakta olduğu açık hale gelir. Schreber için hekimine karşı şehvet düşkünü bir dişi rolü oynamaya razı olmak olanaksızdı; ancak Tanrı'ya istediği şehevi duyumları sağlama görevi benliğinde böylesi hiçbir direnç yaratmamaktaydı.

[18][Babası 1861 yılında, tek erkek kardeşi ise 1877 yılında ölmüştü (Baumayer, 1956, s. 74 ve 69.)]

İğdiş edilme artık bir utanç değildi, "Eşyanın Doğası ile uyumlu" hale gelmiş, yüce kozmik olaylar zinciri içerisinde yerini almıştı ve insan soyunun tükenmesinden sonra yeniden yaradılışında yararlıydı. "Schreber'in ruhundan doğmuş yeni bir insan soyu"nun kötülüğün kurbanı olduğuna inanan bu adamı atası olarak saygı ile anacağını düşünüyordu. Bu şekilde çarpışan güçlerin her ikisine de doyum sağlayacak bir yol sağlanmış oluyordu. Benliği megalomanisinde telafi bulurken, istek dolu dişil düşlemi kendi yolunu açıyor ve kabul edilebilir hale geliyordu. Çarpışma ve hastalık sona erebilirdi. Bununla birlikte hastanın bu arada daha güçlü hale gelmiş olan gerçeklik duyumu onu çözümü bugünden uzak bir geleceğe ertelemeye ve belirtisiz istek-doyurumu olarak tanımlanabilecek bir şeyle yetinmeye zorlamıştı.[19] Beklentisine göre kadına dönüşümü bir gün gerçekleşecekti, o güne dek Dr. Schreber'in kişiliği sağlam kalacaktı.

Psikiyatri ders kitaplarında megalomaninin kötülük görme sanrılarından gelişebileceğini belirten görüşlerle sık karşılaşırız. Sürecin şöyle olduğu düşünülmektedir. Hasta birincil olarak en yüce kudretin güçlerince zulme uğratıldığı sanrısının kurbanıdır. Ardından kendi kendisine bunun için bir neden belirtme gereksinimi duyar ve böylece kendisinin çok soylu bir kişi olduğu ve böylesi bir zulme değer olduğu düşüncesine ulaşır. Bu nedenle megalomaninin gelişimi ders kitapları tarafından (Ernest Jones'tan [1908] yararlı bir sözcük ödünç alarak) 'ussallaştırma' olarak tanımlayabileceğimiz bir işleme bağlanır. Ancak böylesi önemli duygusal sonuçları ussallaştırmaya bağlamak kanımca tümüyle ruhbilim dışı bir adımdır ve sonuçta kendi görüşümüzle ders kitaplarından aktarmış olduğumuz görüş arasında keskin bir ayrım yapmalıyız. Şimdilik megalomaninin kökenini bilme konusunda hiçbir iddiada bulunmuyoruz.[20]

Bir kez daha Schreber olgusuna dönerek sanrısındaki dönüşüme ışık tutmaya yönelik her girişimin bizi olağandışı güçlerle karşı karşıya ge-

---

[19]Kitabın sonuna doğru şöyle yazmaktadır: "İğdiş edilmemin yine de başarılabileceğinden ve dölyatağımdan tanrısal döllenme ile doğan yeni bir kuşak ile sonuçlanabileceğinden söz edişim yalnızca hesaba katılması gereken olasılıklar gibidir." (293)

[20][Sorun daha sonra narsisizm kavramı ile bağlantı içerisinde yeniden ele alınmaktadır. Bkz. s. 175 ve 182.]

tirdiğini teslim etmek zorundayız. Flechsig'ten Tanrı'ya yükseliş hangi biçimde ve hangi yollarla gerçekleştirilmiştir? Sanrısına razı olmuş duruma gelmesini ya da çözümleyici anlatım tarzı ile söylersek, bastırılmış olması gereken istek dolu düşlemini kabul etmesini olanaklı kılan megalomaniyi hangi kaynaktan almıştı? *Denkwürdigkeiten* bize bir ipucu verir, çünkü anılar hastanın zihninde "Flechsig" ve "Tanrı" nın aynı sınıfa ait olduğunu gösterirler. Düşlemlerinden birinde Flechsig ile eşi arasındaki bir konuşmaya kulak misafiri olmuştu. Konuşmada Flechsig kendisinin "Tanrı Flechsig" olduğunu iddia etmiş ve eşi de onun çıldırdığını düşünmüştü (82). Ancak Schreber'in sanrılarının gelişiminde ilgimizi çeken bir başka özellik vardır. Sanrıları bir bütün olarak değerlendirirsek kötülük edicinin ikiye, Flechsig ve Tanrı'ya bölündüğünü görürüz. Tümüyle aynı biçimde Flechsig'in kendisi de sonradan iki kişiliğe, "üst" ve "orta" Flechsig'e [s. 150], Tanrı ise "alt" ve "üst" Tanrı'ya bölünür. Hastalığın daha sonraki evrelerinde Flechsig'in ayrışması daha da ileri gider (193). Bu türde bir ayrışma süreci paranoya için çok karakteristiktir. Paranoya tıpkı histerinin yoğunlaşması gibi ayrışır ya da daha doğrusu paranoya bir kez daha öğelerine, bilinçdışında gerçekleştirilen yoğunlaştırma ve özdeşimlerin ürünlerine çözülür. Jung'a göre Schreber olgusunda ayrışma işleminin sık yinelenişi sözkonusu kişinin onun gözünde sahip olduğu önemin bir göstergesidir.[21] Bu nedenle Flechsig ve Tanrı'nın birçok kişilere bölünmelerinin tümü düşmanın Flechsig ve Tanrı'ya bölünmesi ile aynı anlama sahipti. Tümü hep aynı ilişkinin yinelenmesiydiler.[22] Ancak tüm bu ayrıntıları yorumlamak için, düşmanın Flechsig ve Tanrı'ya ayrışmasının iki kişiliğin önceden gerçekleştirilmiş özdeşleştirilişine ya da aynı sınıfa ait oluşlarına karşı bir paranoid tepki olduğu görüşümüze yeniden dikkat çekmeliyiz. Düşman Flechsig başlangıçta

---

[21] Jung (1910). Jung sözlerini bu ayrışmanın şizofreninin kullandığı genel çizgileri izlediğini, bir hafifletme etkisi yaratmak için çözümleme işlemini kullandığını ve böylece aşırı güçlü izlenimlerin ortaya çıkışını engellemek üzere düzenlediğini söyleyerek sürdürdüğünde belki de haklıdır. Bununla beraber hastalarından biri ona: "O! siz de Dr. J. misiniz? Bu sabah burada kendisinin Dr. J. olduğunu söyleyen biri vardı." dediğinde bunu şu anlamda bir kabul olarak yorumlamalıyız: "Şu anda bana aktarımların arasında son ziyaretinizde anımsattığınızdan farklı bir üyeyi anımsatıyorsunuz."

[22] Otto Rank (1909) aynı sürecin mitlerin oluşumunda işlediğini bulmuştur.

Schreber'in sevdiği bir kişi idiyse Tanrı da sevdiği ve olasılıkla daha büyük öneme sahip birinin yeniden ortaya çıkışı olmalıdır.

Mantıklı görünen bu düşünce akışını izlersek bu diğer kişinin babası olması gerektiği sonucuna yöneltileceğiz. Bu sonuç Flechsig'in de ondan daha yaşlı olduğunu umabileceğimiz erkek kardeşinin yerini tuttuğunu tümüyle netleştirir.[23] Dolayısıyla hastada böylesine şiddetli karşı koyma uyandıran dişi! düşlemin kökleri babası ve erkek kardeşine karşı erotik düzeye dek yoğunlaşan özlemde yatıyordu. Kardeşine yöneltilmiş olan bu duygu bir aktarım işlemi aracılığıyla hekimi Flechsig'e geçirilmişti ve yeniden babasına geri aktarıldığında çatışmanın oluşumu gerçekleşmişti.

Yeni varsayımımız bize olguyu anlamada ve şimdiye dek anlaşılmaz olan sanrılarının ayrıntılarını anlatmada yararlılığını göstermedikçe, Schreber'in babasını sanrılarının içine bu şekilde sokma konusunda kendimizi haklı hissetmeyeceğiz. Schreber'in Tanrısının ve Schreber'in Tanrı ile ilişkilerinin en garip özellikleri sergiledikleri, bir yanda kâfirce eleştiri ve asi başkaldırı, öte yanda ise saygılı bağlılığın en tuhaf karışımını gösterdikleri anımsanacaktır. Schreber'e göre Tanrı Flechsig'in yanıltıcı etkisine yenilmişti: Deneyim yoluyla hiçbir şey öğrenemiyordu ve yaşayan insanları anlamıyordu, çünkü yalnızca cesetlerle alışverişi biliyordu, gücünü ne denli çarpıcı olursa olsun değersiz ve aptalca olan tansıkların gerçekleştirilmesinde ortaya koyuyordu.

Senatspräsident Dr. Schreber'in babası hiç de önemsiz bir kişi değildi. Anısı günümüze dek özellikle Saksonya'da gelişen çok sayıda Schreber dernekleri ile canlı tutulan Dr. Daniel Gottlob[24] Moritz Schreber'di ve dahası bir *hekim* idi. Gençlerin uyumlu yetişmelerini destekleme, evdeki ve okuldaki eğitim arasındaki eşgüdümü sağlamlaştırma, sağlık standartlarını yükseltmek amacıyla beden eğitimi ve elişlerinin öğretilmesi yararına gerçekleştirdiği etkinlikleri çağdaşları

---

[23] *Denkwürdigkeiten*'de bu konu hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. [Tek erkek kardeşi gerçekte ondan üç yaş büyüktü (Baumayer, 1956, s. 69). Freud "tahmininin doğru olduğunu" Dr. Stegmann aracılığıyla öğrenmişti. (bkz. s. 114 *n.* 2 ve s. 156 *n.* 16.)]

[24] [Tüm Almanca basımlarda bu ad yanlış biçimde "Gottlieb" olarak verilmiştir.]

üzerinde kalıcı bir etki yaratmıştı.[25] Almanya'da sağaltıcı idmanların kurucusu olarak yaptığı ün *Arztliche Zimmergymnastik* [1855] adlı yapıtının tıp çevrelerinde yaygın kabulü ve yaptığı birçok basım ile hâlâ görülmektedir.[26]

Böylesi bir baba ölüm nedeniyle çok erken ayrılmış olduğu oğulun sevgi dolu belleğinde bir Tanrı suretine dönüşmek için hiç de uygunsuz değildi. Tanrı'nın kişiliği ile, ne denli seçkin olursa olsun herhangi bir insanın kişiliği arasında aşılmaz bir uçurum olduğunu düşünmekten kendimizi alıkoyamayacağımız doğrudur. Ancak bunun her zaman böyle olmadığını anımsamalıyız. Antik çağların insanlarının tanrıları onlarla daha yakın bir insani ilişki içinde olmuşlardır. Romalıların ölmüş imparatorlarını tanrılaştırmaları alışılmış birşeydi ve akıllı ve yetkin bir adam olan imparator Vespasian ilk kez hastalandığında şöyle bağırmıştı: "Eyvah! Galiba bir Tanrı oluyorum!"[27]

Erkek çocukların babalarına yönelik çocuksu tutumlarını iyi biliriz, bu tutum Schreber'in Tanrısı ile ilişkisinde bulmuş olduğumuz saygılı boyuneğme ile asice başkaldırının karışımından oluşur ve bu ilişkinin sadık biçimde kopyalanmış açık bir ilkörneğidir. Ancak Schreber'in babasının bir hekim, hem de çok ünlü ve hiç kuşkusuz hastalarınca çok sayılan bir hekim olduğu gerçeği Schreber'in Tanrısının en çarpıcı özelliklerini ve çok eleştirici bir biçimde üzerinde durduğu şeyleri açıklar. Böylesi bir hekim için yaşayan insanlar hakkında hiçbir şey bilmediği ve yalnızca cesetlerle ilişkiye girmeyi bildiğini söylemekten daha sert bir küçük görme sergilenebilir mi? Hiç kuşkusuz tansıklar

---

[25]Meslektaşım Dresden'den Dr. Stegmann'a *Der Freund der Schreber-Vereine* [Schreber Derneklerinin Dostu] başlıklı derginin bir örneğini görmeme izin vermedeki inceliği için teşekkür etmeliyim. Bu sayı (Cilt II, No.10) Dr. Schreber'in doğumunun yüzüncü yıldönümünü kutlamaktadır ve içinde bazı biyografik veriler bulunmaktadır. Baba Dr. Schreber 1808'de doğmuş ve 1861'de yalnızca elliüç yaşındayken ölmüştü. Az önce sözünü ettiğim kaynaktan hastamızın babasının ölümü sırasında 19 yaşında olduğunu biliyorum. [Schreber'in babası hakkında bazı biyografik bilgiler Baumayer'de (1956, s. 74) bulunabilir. Niederland'a da bkz. (1959*a* ve *b*, 1960 ve 1963).]

[26]Hepsi toplam kırk basım. Kitabın İngilizce çevirisi *Tıbbi Ev İdmanları* başlığı altında 1856'da ve daha sonra 1899 ve 1912'de yapılmıştır.]

[27]Suetonius, *Sezarların Yaşamları* [VIII. Kitap], 23. Bölüm. Tanrılaştırmanın kullanılışı Julius Sezar ile başlamıştı. Augustus yazıtlarında kendisini *"Divi filius"* ["Tanrı'nın oğlu"] olarak adlandırmıştır.

gerçekleştirme Tanrı'nın temel bir niteliğidir, ancak bir hekim de tansıklar gerçekleştirir, ateşli hastalarının belirttikleri gibi tansıksı iyileşmeler başarır. Böylece bu mutlak tansıkların (gerekli malzemeleri hastanın hipokondrisi tarafından sağlanan) inanılmaz, saçma ve bir dereceye kadar kesin olarak ahmakça hale dönüştüğünü gördüğümüzde, *Düşlerin Yorumu* adlı yapıtımda düşlerdeki saçmalığın eğlenme ve alayı dile getirdiği şeklindeki iddiamı anımsarız.[28] Bu yüzden saçmalık paranoyada da açıkça aynı amaçla kullanılmaktadır. Tanrı'ya karşı yönelttiği diğer kınamaların bazılarına gelince, örneğin deneyim yoluyla hiçbir şey öğrenmediği gibi kınamaların bunların çocukların kullandığı ve bir azar işittiklerinde onu azarı yönelten kişiye hiç değiştirmeden geri gönderdikleri *sen de* düzeneğinin[29] örnekleri olduğunu kabul etmek doğaldır. Benzer biçimde sesler bize Flechsig'e yöneltilen ruh cinayeti suçlamasının öncelikle bir kendini suçlama olduğundan kuşkulanmak için dayanak sağlar.[30]

Babasının mesleğinin Schreber'in tuhaflıklarını açıklamada yardımcı olduğunu keşfetmekten cesaratlenmiş olarak şimdi bu Yaratığın garip yapısına biraz ışık tutabilecek bir yoruma cüret edeceğiz. Bildiğimiz gibi semavi dünya şunlardan oluşmaktadır: Ölülerin ruhlarını içeren, aynı zamanda "Cennetin önbahçeleri" de denen "Tanrı'nın ön diyarları" ve "alt" ve "üst" Tanrı'nın birleşerek oluşturduğu "Tanrı' nın arka diyarları" (19) [s. 131-3]. Burada çözemeyeceğimiz bir yoğunlaşmanın olduğunu bulmaya hazırlanmış olmamız gerekmesine karşın yine de önceden elimizde olan bir ipucuna bakmak zahmete değer. Kızlar oldukları gösterilmiş olan "tansıklanmış" kuşlar özünde cennetin önbahçeleri idiyseler [s. 146] Tanrı'nın *ön* diyarları ve Cennetin önbahçeleri[31] dişi olan bir şeyin simgesi, Tanrı'nın *arka* diyarları ise erkek

---

[28] *P.F.K.*, **5**, s. 155. ["Sıçan Adam" olgusunda (s. 84 *n.* 57) Freud aynı düzeneğin saplantı nevrozunda ortaya çıktığını belirtir.]

[29] Hastanın bir gün şu notu yazdığını görmemiz daha çok bu tür bir *rövanş* gibi görünür: "*Eğitici bir etki gerçekleştirmeye yönelik her çaba çaresiz olarak terkedilmelidir.*" (188.) Eğitilemez olan Tanrı'dır.

[30] "Oysa bir süre sonra gerçekler bilerek tersine çevrildi ve beni ruh cinayetini gerçekleştiren kişi olarak 'göstermek' için bir girişimde bulunuldu..." vb. (23). [bkz. s. 154 *n.* 15]

[31] [Almanca sözcük *"Vorhof"* "önbahçe" anlamına sahip olmasının yanında anatomide kadın cinsel organlarının bir bölgesi olan "vestibulum" için eşanlamlı sözcük olarak kullanılır.]

olan birşeyin simgesi olamaz mı? Schreber'in ölmüş erkek kardeşinin ondan daha büyük olduğunu kesinlikle bilseydik, Tanrı'nın alt ve üst Tanrı'ya ayrıştırılmasının, hastanın babasının erken ölümünden sonra büyük kardeşinin babasının yerine geçtiği şeklindeki anısına bir anlatım sağladığını düşünebilirdik.[32]

Bu bağlantıda son olarak "ışınları" ile hastanın sanrılarının anlatımında çok büyük öneme sahip hale gelen *güneş* konusuna dikkati çekmek isterim. Schreber güneş ile oldukça garip bir ilişkiye sahiptir. Güneş onunla insan diliyle konuşmakta ve böylece kendisini Schreber'e canlı bir yaratık ya da arkasında yatan çok daha yüksek bir varoluşun bir organı olarak göstermektedir (9). Bir tıbbi rapordan bir keresinde "ona tehditler ve küfürler savurduğu ve açıkça bağırdığını" (382)[33] ve kendisinden uzak durarak saklanması gerektiğini yüksek sesle söylediğini öğreniyoruz. Schreber de güneşin onun önünde solgunlaştığını anlatmaktadır.[34] Güneşin onun yazgısı ile bağlantılandırılış biçimi Schreber'de değişikliklerin ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte, örneğin Sonnenstein'daki ilk haftalarında (135), güneşin uğradığı önemli değişiklikler ile gösterilir. Schreber bu güneş mitini yorumlamamızı kolaylaştırır. Güneşi doğrudan Tanrı, bazan alt Tanrı (Ahriman),[35] bazan da üst Tanrı ile özdeşleştirir. "Ertesi gün . . . üst Tanrı'yı (Ormuzd) gördüm ve bu kez tinsel gözlerimle değil de bedensel gözlerimle. O güneşti ama bildiğimiz, tüm insanlara göründüğü biçiminde değildi; o . . . vb." (137-8) Dolayısıyla güneşe de Tanrı'ya karşı davrandığı gibi değişken bir biçimde davranmaktaydı.

Dolayısıyla güneş baba için bir başka yüceltilmiş simgeden başka bir şey değildir ve bunu belirtirken ruhçözümlemesi tarafından sağlanan çözümlerin tekdüzeliği için tüm sorumluluğu üstlenmemeliyim.

---

[32][s. 160 *n.* 23 ile karşılaştırınız.]

[33]"Güneş bir fahişedir" diye bağırıp çağırıyordu (384).

[34]"Dahası güneş bugün bile gözlerime hastalığımdan önce sunduğundan farklı bir tablo sunar. Ona bakıp yüksek sesle konuştuğumda, ışınları benim önümde solgunlaşır. Hiçbir güçlük ve hafif göz kamaştırması dışında bir şey olmaksızın ona bakabilirim, oysa sağlıklı olduğum günlerde ona bir dakikadan uzun bakmak benim için başka herkes için olduğu kadar olanaksız olurdu." (139, *n.*) [Konu Freud'un makaleye yazdığı Sonsöz'de yeniden sözkonusu edilir, s. 189 v.s.]

[35]"Temmuz 1894'ten beri benimle konuşan sesler onu *[Ahriman]* doğrudan güneşle bir tutmaktadırlar." (88)

Bu örnekte simgecilik dilbilgisindeki cinsiyeti çiğner — en azından Almanca'da,[36] çünkü diğer birçok dilde güneş erildir. Güneşin ebeveynlerin bu tablosundaki tamamlayıcısı genelde böyle adlandırılan "Dünya Ana" dır. Nevrotiklerin hastalık yaratıcı düşlemlerini ruhçözümleme ile incelerken bu önermenin doğrulanmalarıyla sık karşılaşırız. Bunların kozmik mitlerle ilişkisi çok açıktır. Babasını çok küçük bir yaşta yitiren bir hastam her zaman babasını Doğa'da ulu ve yüce şeylerde yeniden keşfetmeye çabalıyordu. Bu olaydan beri Nietzsche'nin "Vor Sonnenaufgang" ["Günbatımı Önünde"] adlı ilâhisinin aynı özlemin bir anlatımı[37] olması bana olası görünmektedir. Babasının ölümünden sonra nevrotik hale gelen bir başka hasta ilk anksiyete ve baş dönmesi atağını güneş altında bahçe bellerken yaşamıştı. Annesi üzerinde keskin bir alet ile çalışırken babası ona baktığı için korktuğunu kendiliğinden bir yorum gibi dile getirdi. Ilımlı bir sitemde bulunduğumda babası sağken de onu güneşle kıyasladığını ve bunun daha sonra hiciv niteliğinde olduğunu aktararak görüşüne daha akla yatkın bir hava kattı. Babasının yaz tatilini nerede geçireceği sorulduğunda her zaman "Cennette Prolog"dan şu etkili sözcüklerle yanıt vermekteydi:

> Und seine vorgeschrieb'ne Reise
> Vollendet er mit Donnergang.[38]

Babası hekimlerin önerilerine uyarak her yıl Marienbad'a gitme alışkanlığındaydı. Hastanın babasına yönelik çocuksu tutumu etkisini birbirini izleyen iki evrede göstermişti. Babası sağken kendisini dizginsiz asilik ve açık görüş ayrılığı biçiminde sergilerken, babanın ölümünden hemen sonra babaya kölece teslim olma ve ertelenmiş boyun eğmeye dayalı bir nevroz biçimini almıştı.[39]

---

[36]["Güneş" için Almanca sözcük dişildir: *"die Sonne."*]

[37]*Zerdüşt Böyle Dedi*, II. Bölüm. Nietzsche de babasını sadece çocukluğunda görmüştü.

[38]["Ve gökgürültüsü gibi bir yürüyüşle yazgısı olan yolculuğunu tamamlar." Goethe, *Faust*, I. Bölüm.]

[39]["Küçük Hans" (1909*b*) çözümlemesinde "ertelenmiş boyun eğme" hakkında bazı yorumlarla karşılaştırınız, *P.F.L.*, **8**, s. 198 ve *n.*1]

Böylece Schreber olgusunda kendimizi bir kez daha baba-karmaşasının bildik alanında buluruz.[40] Hastanın Flechsig ile savaşımı ona Tanrı ile bir çatışma biçiminde bildirilmişti ve dolayısıyla bunu sevdiği babasıyla çocuksu bir çatışma olarak yorumlamalıyız. Sanrılarının içeriğini belirleyen şey bu çatışmanın ayrıntılarıdır (haklarında hiçbir şey bilmediğimiz ayrıntılar). Benzer başka olgularda çözümleme ile aydınlatılan malzemelerin hiçbiri bu olguda da eksik değildir: Her öğe şu ya da bu biçimde ima edilmiştir. Böylesi çocukluk dönemi yaşantılarında baba çocuğun elde etmeye çalıştığı doyuma karışan kişi olarak ortaya çıkar; bu doyum genellikle otoerotik niteliktedir, daha sonraları işe sıklıkla düşlemlerde daha az ayıp başka bir doyum ile yer değiştirtilir.[41] Schreber'in sanrısının son evresinde çocukluk dönemine ait cinsel dürtü debdebeli bir yengi kazanmıştı, çünkü şehvete düşkünlük Tanrı-korkusu haline gelmişti ve Tanrı (babası) bunu ondan istemekten asla yorulmamıştı. Babasının en dehşetli tehdidi olan iğdiş etme aslında bir kadına dönüştürülme şeklindeki istek dolu düşlemi (başlangıçta reddedip sonra kabul ettiği) için gerekli malzemeyi sağlamıştı. Yerinegeçen niteliğindeki "ruh-cinayeti" düşüncesi ile üzerlerini örttüğü saldırı imaları daha saydam olamazlardı. Saldırının baş kişisinin, seslerin dediğine göre kendisini haksız yere masturbasyonla suçlayan (108) komşusu von W. [s. 149] olduğu ortaya çıkarılmıştı. Sesler sanki iğdiş etme tehdidi için bahane sunarmış gibi şöyle demişlerdi: "Çünkü sen şehevi aşırılıklara düşkün biri olarak *temsil edilme*'lisin."[42] (127-8.)

---

[40]Aynı biçimde, Schreber'in "dişil istek dolu düşlemi" çocuksu çekirdek karmaşanın aldığı tipik biçimlerden biridir. [Bir sonraki dipnota bkz.]

[41]Bu konuda "Sıçan Adam" (1909*d*) çözümlememdeki bazı görüşlerime bakınız, s. 75-6, *n.* 43 ["çekirdek karmaşa" terimi kullanılmakta ve tartışılmaktadır.]

[42]"Temsil etme" [128 *n*] ve "not alma" (126[-7]) sistemleri "kanıtlanmış ruhlar" ile birlikte hastanın okul günlerindeki eski yaşantılarına işaret eder. —[Ruhların ölümden sonra arınması işlemi (s. 132 v.s.) "temel dil"de *"Prüfung"* olarak bilinmekteydi. Bu "okul sınavı" için olağan Almanca karşılıktır, ancak genellikle "sınama" ya da "kanıtlama, sınavı başarıyla geçme" için de kullanılır. Henüz arınmamış ruhlara beklenildiği gibi "kanıtlanmamış" değil de "temel Dil"de eğretileme kullanma eğilimine uygun olarak (s. 133) "kanıtlanmış" denmekteydi. "Temsil etme" benzer biçimde *"yanlış* temsil etme" anlamını taşıyan bir terimdi. Kullanımının bir başka örneği s. 181 *n.* 19'da bulunur. Schreber'in tüm düşünceleri, eylemleri ve onunla ilişkili her şey, olasılıkla uzak semavi bedenlerde yerleşmiş yarım-zekâlı varlıklar tarafından yıllara göre düzenlenmiş defterlere "not etme" sistemi ile kaydedilmekteydi.]

Son olarak zorlanmış düşünmeye (47), hastanın Tanrı'nın bir an için düşünmeyi bırakırsa onun bir geri zekalı haline geldiğine inanıp kendisinden geri çekileceğini düşündüğü için boyun eğdiği düşünme sistemine geliriz [Bkz. s. 135]. Bu cinsel eylemlere ve özellikle masturbasyona aşırı düşkünlüğün sonucunda aklını yitirme[43] tehdit ya da korkusuna karşı bir tepkidir (başka yerlerden de tanıdığımız bir tepki). Hastanın geliştirmiş olduğu hipokondriyak nitelikteki[44] çok sayıda sanrısal düşünceyi gözönünde tutarak, bunların bazılarının masturbasyoncuların hipokondriyak özellikteki korkuları ile sözcüğü sözcüğüne çakışması gerçeğine hiçbir önem verilmemelidir.[45]

Yorumlar yapmada benden daha cüretkâr olan ya da Schreber'in ailesi ile ilişkide olan ve sonuçta içinde bulunduğu toplumu ve yaşamının küçük ayrıntılarını daha iyi bilen herkes onun sanrılarının sayısız ayrıntısının köklerine inmeyi ve böylece onların anlamını keşfetmeyi ve bunu *Denkwürdigkeiten*'in uğradığı sansüre karşın yapmayı çok kolay bir şey olarak görebilirdi. Ancak biz zorunlu olarak paranoyak bozukluk tarafından güncel çatışmayı tanımlamada kullanılan çocukluk dönemine ait malzemenin bu gölgeli taslağı ile yetinmek zorundayız.

Belki dişil istek dolu düşlem ile bağlantılı olarak patlak veren bu çatışmanın nedenlerini ortaya koyma düşüncesiyle birkaç sözcük daha eklememe izin verilebilir. Bildiğimiz gibi bir istek dolu düşlem ortaya

---

[43] "Bu, sayısız kez üst Tanrı tarafından söylendiğini işitmiş olduğum Aklını yoketmek istiyoruz tümcesinde açıkça itiraf edilen görüşün sonucuydu." (206 *n.*)

[44] Bu noktada paranoyaya hemen her zaman eşlik eden *hipokondriyak* belirtileri de içermeyen hiçbir paranoya kuramını güvenilir kabul etmeyeceğimi belirtmeden edemeyeceğim. Kanımca hipokondri ile paranoya arasındaki ilişki anksiyete nevrozu ile histeri arasındaki ilişki ile aynıdır. [Hipokondrinin konumu Freud tarafından narsisizm hakkındaki yazısının (1914*c*) II. Kesiminin başlarında biraz daha geniş tartışılmıştı.]

[45] "Bu nedenle onuriliğimi dışarı akıtma girişimleri yapılmıştı. Bu ayaklarıma yerleştirilmiş 'küçük adamlar' aracılığıyla yapılmıştı. Daha önce VI. Bölüm'de tartışmış olduğum aynı adlı görüngülerle bazı benzerlikler gösteren bu "küçük adamlar" konusunda söyleyeceğim başka şeyler var. Genellikle iki taneydiler — 'küçük Flechsig' ve 'küçük von W.'— ve onların seslerini de ayaklarımda duyardım" (154). Von W. Schreber'i masturbasyon ile suçladığı ileri sürülen kişiydi. "Küçük adamlar" Schreber tarafından hastalığının en belirgin ve bazı yönlerden en şaşırtıcı görüngüleri olarak tanımlanmaktaydılar (157). Çocuklar ise sperm hayvancıklarının yoğunlaştırılmasının ürünü gibi görünmektedirler.

çıktığında bizim görevimiz onun bazı *engellenmeler*,[46] gerçek yaşamdaki bazı yoksunluklar ile ilişkisini ortaya koymaktır. Şimdi Schreber böylesi bir yoksunluktan acı çektiğini itiraf etmektedir. Başka yönlerden mutlu bir evlilik olarak tanımladığı evliliği ona bir çocuk, özellikle de babasının ve erkek kardeşinin yitirilmesi konusunda onu teselli edecek olan ve kendisinin doyurulmamış eşcinsel duygularını boşaltabileceği bir oğul verememişti.[47] Soyu tükenme tehlikesi içindeydi ve nesli ve soyu ile ilişkili hiçbir onur hissetmiyor gibi görünmekteydi. "Hem Flechsigler hem de Schreberler 'Cennetin en yüksek soyunun' üyesiydiler. Özellikle Schreberler 'Toskana ve Tasmanya Margrave' leri' [Kutsal Roma İmparatorluğunda bazı prenslerin soydan gelme ünvanları —*çev.*] ünvanını taşımaktaydılar; çünkü ruhlar bir tür kişisel kibirlilik ile zorlanarak kendilerini bu dünyadan ödünç alınan biraz debdebeli ünvanlarla süsleme geleneğine sahiptiler."[48] (24) Yüce Napolyon Josephine'den boşanmıştı (gerçi ancak şiddetli iç çatışmalardan sonra) çünkü hanedanı sürdürememişti.[49] Dr. Schreber eğer kadın olsaydı bir çocuk sahibi olma işini daha iyi becerebilecek olduğu biçiminde bir düşlem oluşturmuş ve böylece çocukluk döneminin ilk yıllarında sergilemiş olduğu babasına yönelik dişil tavrına giden yolu bulmuş olabilir. Eğer böyle idiyse iğdiş edilmesi sonucunda dünyanın "Schreber'in ruhundan doğmuş yeni bir insan soyu" (288) ile dolacağı şeklindeki sanrısı —gerçekleşmesini sürekli olarak daha uzak bir ge-

---

[46][Bkz. s.172 *n.* 8.]

[47]"İlk hastalığımdan iyileştikten sonra eşimle sekiz yılımız geçti — bunlar tümüyle büyük mutluluklarla dolu, saygın ve yalnızca zaman zaman bir çocukla kutsanma umudumuzun sık yineleyen hüsranı ile gölgelenmiş yıllardı."

[48]Sanrıları içerisinde daha sağlıklı günlerinin iyi doğalı ironisini koruyan bu anlatımdan sonra daha önceki yüzyıllarda Flechsig ve Schreber aileleri arasındaki eski ilişkileri incelemeye başlar. Tıpkı yeni nişanlanmış olan ve şimdi aşık olduğu kızı tanımaksızın bunca yıl nasıl yaşamış olduğunu anlayamayan bir genç adamın tanışıklığının aslında yıllar öncesine dayandığında diretmesi gibi.

[49]Bu bağlantı içinde tıbbi raporda belirtilen bazı görüşlere hasta tarafından yöneltilen bazı protestolardan söz etmekte yarar vardır: "Raporda kullanılan 'Eşimin isterse boşanabileceği yanıtına her zaman hazırım' şeklindeki sözlerimden çıkarılabilecek bir sonuç olan boşanma düşüncesi ile asla oyalanmadım, evlilik bağımızın sürdürülmesine yönelik hiçbir kayıtsızlık da sergilemedim." (436)

leceğe ertelemekte olduğu bir sanrı— ona çocuksuzluğundan bir kaçış sağlamak amacıyla düzenlenmiş olabilirdi. Schreber'in kendisinin de çok şaşırtıcı bulduğu "küçük adamlar" çocuklar idiyse neden yaşında böylesi yüksek sayılarda toplandıklarını (158) anlamakta hiçgüçlük çekmezdik: aslında 'onun ruhunun çocukları' idiler.[50]

[50]Babaerkil soyu temsil etme yöntemi ve Athena'nın doğumu hakkında "Sıçan Adam" (1909*d*) çözümlememde söylediklerimle karşılaştırınız, s. 95-6 *n.* 14.

III

PARANOYANIN DÜZENEĞİ

BURAYA kadar Schreber'in olgu öyküsünde baskın öğe olan baba-karmaşası ve hastalığın merkezini oluşturan istek dolu düşlemden sözettik. Ancak bunların tümünde paranoya olarak bilinen hastalık biçimi için karakteristik olan, başka tür nevrozlarda bulunamayacak (ve gerçekten de bulunmamış olan) herhangi bir şey yoktur. Paranoyanın (ya da paranoid bunamanın) ayırdedici özelliği başka şeylerde —yani belirtilerin aldığı özel biçimde— aranmalıdır ve biz bunun karmaşaların kendi doğalarınca değil de belirtileri oluşturan ya da bastırmayı ortaya çıkaran düzenek tarafından belirlendiğini bulmayı umacağız. Hastalık hakkında karakteristik biçimde paranoyak olan şeyin hastanın eşcinsel istek dolu bir düşlemin savuşturulmasının yolu olarak bu tür kötülük görme sanrıları ile tepki verdiği gerçeği olduğunu söyleme eğilimindeyim.

Bu yüzden sözkonusu düşünceler deneyimlerin bizi gerçekten eşcinsel istek dolu düşleme bu özel hastalık biçimi ile çok yakın (belki de değişmez) bir ilişki yüklemeye yönlendirmesi durumuna ek destek sağlarlar. Konu hakkında kendi deneyimlerime güvenmeyerek, son birkaç yılda arkadaşlarım Zürih'ten C. G. Jung ve Budapeşte'den Sandor Ferenczi ile gözlemiş oldukları belli sayıda paranoid bozukluk olgusunda bu özel noktayı araştırmak için biraraya geldim. Öyküleri bu araştırma için gerekli malzemeyi sağlayan hastalar her iki cinsi de içe-

leceğe ertelemekte olduğu bir sanrı— ona çocuksuzluğundan bir kaçış sağlamak amacıyla düzenlenmiş olabilirdi. Schreber'in kendisinin de çok şaşırtıcı bulduğu "küçük adamlar" çocuklar idiyse neden başında böylesi yüksek sayılarda toplandıklarını (158) anlamakta hiç güçlük çekmezdik: aslında 'onun ruhunun çocukları' idiler.[50]

---

[50]Babaerkil soyu temsil etme yöntemi ve Athena'nın doğumu hakkında "Sıçan Adam" (1909*d*) çözümlememde söylediklerimle karşılaştırınız, s. 95-6 *n.* 14.

III

PARANOYANIN DÜZENEĞİ

BURAYA kadar Schreber'in olgu öyküsünde baskın öğe olan baba-karmaşası ve hastalığın merkezini oluşturan istek dolu düşlemden sözettik. Ancak bunların tümünde paranoya olarak bilinen hastalık biçimi için karakteristik olan, başka tür nevrozlarda bulunamayacak (ve gerçekten de bulunmamış olan) herhangi bir şey yoktur. Paranoyanın (ya da paranoid bunamanın) ayırdedici özelliği başka şeylerde —yani belirtilerin aldığı özel biçimde— aranmalıdır ve biz bunun karmaşaların kendi doğalarınca değil de belirtileri oluşturan ya da bastırmayı ortaya çıkaran düzenek tarafından belirlendiğini bulmayı umacağız. Hastalık hakkında karakteristik biçimde paranoyak olan şeyin hastanın eşcinsel istek dolu bir düşlemin savuşturulmasının yolu olarak bu tür kötülük görme sanrıları ile tepki verdiği gerçeği olduğunu söyleme eğilimindeyim.

Bu yüzden sözkonusu düşünceler deneyimlerin bizi gerçekten eşcinsel istek dolu düşleme bu özel hastalık biçimi ile çok yakın (belki de değişmez) bir ilişki yüklemeye yönlendirmesi durumuna ek destek sağlarlar. Konu hakkında kendi deneyimlerime güvenmeyerek, son birkaç yılda arkadaşlarım Zürih'ten C. G. Jung ve Budapeşte'den Sandor Ferenczi ile gözlemiş oldukları belli sayıda paranoid bozukluk olgusunda bu özel noktayı araştırmak için biraraya geldim. Öyküleri bu araştırma için gerekli malzemeyi sağlayan hastalar her iki cinsi de içe-

riyorlar ve ırk, meslek ve toplumsal konum yönünden çeşitlilik gösteriyorlardı. Ancak bu olguların tümünde hastalığın temelini oluşturan çatışmanın tam merkezinde eşcinsel bir isteğe karşı bir savunmanın açık bir biçimde tanınabildiğini ve bu savunmanın, tümünün başlarının belâda olduğu bilinçdışı tarafından güçlendirilmiş bir eşcinsellik akımını yenme çabası içinde olduğunu bulmaktan şaşkınlığa düşmüştük.[1] Bu kesinlikle ummuş olduğumuz şey değildi. Paranoya kesinlikle cinsel nedenlerin asla aşikar olmadığı bir bozukluktur; tersine paranoyanın meydana gelişinde özellikle erkeklerde çarpıcı biçimde belirgin olan özellikler, toplumsal hakaret ve küçümsemelerdir. Ancak soruna sadece biraz daha derinden yaklaşırsak bu toplumsal yaralanmalarda asıl etkin etmenin duygusal yaşamın eşcinsel bileşenlerinin bu yaralanmalarda oynadığı rolde yattığını görebileceğiz. Kişi normal işlevselliğini sürdürdüğü ve dolayısıyla zihinsel yaşamın derinliklerine bakmak olanaksız olduğu sürece, toplumdaki komşuları ile duygusal ilişkilerinin, ister gerçekte isterse kökenlerinde, cinsellikle ilişkili bir şey içerip içermediğinden kuşkulanabiliriz. Ancak sanrılar bu ilişkileri açığa çıkarmada ve toplumsal duyguları doğrudan duyumsal bir erotik istekteki köklerine dek izlemede hiçbir zaman başarısız olmazlar. Sanrıları kuşku götürmez biçimde eşcinsel doğalı bir istek dolu düşlemde doruğa ulaşan Dr. Schreber de, herkesin dediğine göre sağlıklı olduğu sürece sözcüğün kaba anlamıyla hiçbir eşcinsellik belirtisi göstermemişti.

Şimdi ruhsal süreçler hakkında ruhçözümleme sayesinde sahip olduğumuz bilgilerimizin bir eşcinsel istek tarafından paranoyanın gelişiminde oynanan rolü anlamamızı artık olası kıldığını göstermeye çalışacağım (ve bu çabanın ne gereksiz ne de yersiz olduğunu düşünüyorum). Son zamanlardaki araştırmalar[2] ilgimizi libidonun gelişimi sırasında otoerotizmden nesne sevgisine doğru giden yolda geçtiği bir evreye yöneltmiştir.[3] Bu evreye narsisizm[4] adı verilmiştir. Olayların

[1]Başka bir onaylama Maeder'in bir paranoid hasta olan J. B. hakındaki çözümlemesince sağlanmıştır (1910). Ne yazık ki bu yapıt Maeder'in yapıtını okuma olanağını elde edemeden önce tamamlanmıştı.

[2]Sadger (1910) ve Freud, *Leonardo da Vinci ve Çocukluğunun Bir Anısı* (1910*c*).

[3]Freud, *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* (1905*d*) [*P.F.L.*, 7, s. 56 *n.* Parça 1910'daki ikinci basımda eklenmiştir.]

[4][Özgün yapıtta bu tümce şöyledir: "Bu evre '*Narzissismus*' olarak tanımlanmıştır,

gelişimi şöyledir: Bireyin gelişiminde bir zaman gelir ki cinsel içgüdülerini (daha önce erotik etkinliklerle meşgul olan) bir sevgi nesnesi elde etmek için birleştirir ve işe kendisini, kendi bedenini sevgi nesnesi olarak almakla başlar ve ancak bundan sonra kendisi dışındaki bir kişinin sevgi nesnesi olarak seçilmesine doğru ilerler. Otoerotizm ile sevgi nesnesi arasındaki bu ara evre belki de normal olarak kaçınılmaz olabilir, ancak birçok kişinin bu durumda alışılmamış bir biçimde uzun oyalandığı ve bu evrenin birçok özelliğinin bu kişiler tarafından gelişimlerinin daha sonraki evrelerine taşındığı görülmektedir. Hastanın kendilik'inde temel öneme sahip olan, dolayısıyla sevgi nesnesi olarak seçilen şey eşeysel organlar olabilir. Gelişim çizgisi bu nedenle benzer eşeysel organlara sahip bir dışsal nesnenin seçimine —yani eşcinsel nesne seçimine— ve oradan da heteroseksüaliteye yönelir. Sonraki yaşamlarında açıkça eşcinsel olan kişilerin kendilerini hiçbir zaman seçtikleri nesnenin kendileri gibi eşeysel organlara sahip olması şeklindeki bağlayıcı koşuldan kurtarmadıkları varsayılabilir ve bu bağlantıda her iki cinste de aynı türde eşeysel organlar olduğunu varsayan çocuksu cinsel kuramlar oldukça etkili olurlar.[5]

Eşcinsel eğilimler heteroseksüel nesne seçimi evresine ulaşıldıktan sonra sanılacağı gibi bir kenara atılmazlar ya da sona ermezler, sadece cinsel amaçlarından döndürülürler ve yeni kullanımlara sunulurlar. Bu durumda benlik-içgüdülerinin parçalarıyla birleşirler ve "bağlı"[6] bileşenler olarak toplumsal içgüdüleri oluşturmaya yardım ederler, böylece arkadaşlık ve yoldaşlığa, *grup içinde birlik duygusuna* ve genelde insanlık sevgisine bir erotik etken katarlar. İnsanoğlunun normal toplumsal ilişkilerine bakarak erotik kaynaklardan gerçekte ne denli büyük bir katkının alındığı (cinsel amaçları baskılanmış olarak) kolayca tah-

---

ben buna pek doğru olmayabilecek ancak daha kısa ve daha ahenkli *'Narzissmus'* adını vermeyi yeğliyorum". — *Üç Deneme*'nin ikinci basımında son dipnotta söz edilen parça olasılıkla Freud'un bu konudan basılı olarak ilk söz edişidir.]

[5][Freud'un "Çocukların Cinsel Kuramları Üzerine" (1908*c*) makalesi ile karşılaştırınız.]

[6][Freud bu makaleden yaklaşık üç yıl sonra yazılan narsisizm üzerine makalesinde (1914*c*), "cinsel içgüdüler başlangıçta benlik-içgüdülerinin doyumuna bağlanmıştır" şeklindeki görüşünü açıklamıştır. Buradan "bağlanma" ya da "anaklitik tip" nesne seçimi kavramlarını türetmiştir.]

min edilemez. Ancak insanlığın genel ilgilerine —erotik içgüdülerin yüceltilmesinden doğan ilgiler— özel bir etkin katılım sergileyerek sivrilmiş kişilerin kesinlikle açık eşcinseller ve bunların da arasında tensel eylemlere düşkünlüğe karşıt tavır takınanlar olduğunu belirtmek konuyla bağlantısız değildir.

Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme adlı yapıtımda psiko-seksüalitenin gelişimindeki her evrenin bir "saplanma" ve dolayısıyla bir eğilim noktası yaratma olasılığı taşıdığı görüşümü belirtmiştim.[7] Kendilerini narsisizm evresinden tümüyle özgürleştirmemiş kişiler —yani bu noktada daha sonraki bir hastalığa yatkınlık olarak işlev görebilecek bir saplanması olanlar— bazı alışılmamış derecede libido dalgalarının başka bir çıkış bulamayarak, toplumsal içgüdülerinin cinselleştirilmesine yol açabilmesi ve böylece gelişimleri sırasında yüceltmeleri bozması tehlikesine karşı korumasızdırlar. Bu sonuç libidonun geriye doğru akmasına yol açan (yani gerileme yaratan) herhangi bir şey tarafından yaratılabilir: Sonuçta ya libido bir kadınla ilgili düşkırıklığı sonucunda dolaylı olarak desteklenmiş olur, ya da diğer erkeklerle toplumsal ilişkilerdeki bir aksilik sonucunda doğrudan önü kapatılmış olur — bunların her ikisi de "engellenme" örnekleridir ya da bazan libidonun genel bir yoğunlaşması sözkonusudur ve böylece kendisine daha önce açık olan kanallarda bir çıkış bulabilecek denli güçlü hale gelir ve sonunda en zayıf noktadaki kıyısından patlar.[8] Çözümlememiz paranoyakların *kendilerini toplumsal içgüdüsel yatırımlarının böylesi bir cinselleştirilmesine karşı korumaya çabaladıklarını* gösterdiği için, gelişimlerindeki zayıf noktanın otoerotizm, narsisizm ve eşcinsellik evreleri arasındaki bir yerde aranması gerektiği ve hastalığa eğilimlerinin (belki daha kesin bir tanım verebilecek olan bir durum) bu bölgeye yerleştirilmesi gerektiğini düşünmeye sürükleniriz. Benzer bir eğilim

---

[7] [*P.F.L.*, **7**, 160 ile karşılaştırınız. Bu paragrafta ele alınan tüm konu —cinsel gelişimdeki bir saplanma noktası ile geliştirilen nevrozun tipi arasındaki olası ilişki, "nevroz seçimi" sorunu— "Saplantı Nevrozuna Eğilim"de (1913*i*) daha bütünsel olarak ele alınmaktadır.]

[8] [Bu sorun ve "engellenme" kavramı (daha önce s. 167'de belirtilen) Freud'un biraz daha geç tarihli "Nevrozun Başlangıç Tipleri" (1912*c*) hakkındaki makalesinde çok daha ayrıntılı tartışılmaktadır.]

Kraepelin'in erken bunaması bulunan ya da (Bleuler'in adlandırdığı gibi) *şizofrenik*[9] hastalarda da düşünülmelidir ve ilerde iki bozukluk arasındaki farklılıkların (hem aldıkları biçim hem de izledikleri seyir açısından) köklerini hastanın eğilim yaratan saplanmalarında bunlara karşılık gelen farklılıklara dek geri giderek bulmamızı olası kılacak ipuçları bulmayı umacağız.

Öyleyse erkeklerdeki paranoya olgularında çatışmanın özünde yatan şeyin *bir erkeği sevme* şeklindeki bir eşcinsel istek dolu düşlem olduğu görüşünü kabullenirken, böylesine önemli bir varsayımın doğrulanmasının ancak paranaoid bozukluğun her türünden çok sayıda örneğin araştırılmasının sonucu olabileceğini kesinlikle unutmamalıyız. Bu nedenle eğer gerekirse iddiamızı tek bir paranoya tipiyle sınırlamaya hazırlıklı olmalıyız. Bununla birlikte paranoyanın bilinen ana kalıplarının tümünün "*Ben* (bir erkek) *onu seviyorum* (bir erkeği)" önermesinin yadsınmaları olarak tanımlanabilecekleri dikkate değer bir gerçektir ve gerçekten de böylesi yalanlamaların formüle edilebileceği tüm yolları denerler.

"Ben (bir erkek) onu seviyorum" önermesi şöyle yadsınır:

(*a*) *Kötülük görme* sanrıları; yüksek sesle şunu iddia ederler:

"Onu *sev*miyorum — Ondan *nefret* ediyorum"

Ancak bu biçimiyle bilinçdışında[10] geçmiş olması gereken bu yadsıma bir paranoyakta bu biçimde bilinçli hale gelemez. Paranoyada belirti-oluşumunun düzeneği içsel algıların —duygular— yerini dış algıların almasını gerektirir. Sonuç olarak "Ondan nefret ediyorum" önermesi *yansıtma* ile bir başka önermeye dönüşmüş hale gelir: "*O benden nefret ediyor* (kötülük ediyor), bu beni ondan nefret etmekte haklı kılacak". Böylece tahrik edici bilinçdışı duygu sanki bir dış algının sonucuymuş gibi görünür:

"Onu *sev*miyorum — Ondan *nefret* ediyorum çünkü O BANA KÖTÜLÜK EDİYOR."

Gözlemler kötülük edenin bir zamanlar sevilmiş biri olduğu konusunda kuşkuya yer bırakmaz.

---

[9][Kraepelin (1896) ve Bleuler (1911) ile karşılaştırınız. Ayrıca bkz. s. 185.]

[10]Ya da Schreber'in söylediği biçimiyle "temel dil"de [s. 133].

(*b*) *Erotomani*'de yadsıma için başka her bakış açısından tümüyle anlaşılamaz kalan bir diğer öğe seçilir.

"*Onu* (bir erkek) sevmiyorum — *Onu* (bir kadın) seviyorum"

Ve yansıtma için duyulan aynı gereksinime boyuneğme sonucunda önerme şuna dönüşür: "*Onun* (bir kadın) beni sevdiğini görüyorum"

"*Onu* (bir erkek) sevmiyorum — *Onu* (bir kadın) seviyorum çünkü O BENİ SEVİYOR."

Bu delicesine sevdaya kapılmaların her zaman herhangi bir içsel sevme algısı ile değil de dış bir seviliyor olma algısı ile başlaması dikkatimizi çekmemiş olsaydı, erotomani olgularının birçoğu abartılmış ya da çarpıtılmış heteroseksüel saplanmalar olarak yeterli biçimde açıklanabilecekleri izlenimini verebilirlerdi. Ancak paranoyanın bu biçiminde aradaki "Onu seviyorum" önermesi de bilinçli hale gelebilir çünkü bununla özgün önerme arasındaki zıtlık taban tabana ve sevgi ile nefret arasında olduğu denli uzlaşmaz değildir: Her şeye karşın *onu* (kadın) olduğu kadar *onu* (erkek) sevmek de olasıdır. Böylece yansıtma ile başkasının yerine geçen önermenin ("*O (kadın) beni seviyor*") yine "temel dil" önermesi "Onu (kadın) seviyorum"a yol açabilmesi olası olur.

(*c*) Özgün önermenin yalanlanabileceği üçüncü yol, her iki cinsiyette ortaya çıkan karakteristik biçimlerinde inceleyebileceğimiz *kıskançlık* sanrıları aracılığıyla gerçekleşir.

(α) Alkolik kıskançlık sanrıları. Bu bozuklukta alkol tarafından oynanan rol her yönden belirgindir. Doyum kaynağının ketvurmaları ortadan kaldırdığını ve yüceltmeleri bozduğunu bilmekteyiz. Bir kadınla yaşanan düşkırıklığı bir erkeği içmeye yönelten sık nedenlerden biridir, ancak genelde içme evde eşinden elde edemediği duygusal doyumu kendisine sağlayan meyhaneye ve erkeklerin dostluğuna başvurması anlamını taşır. Bu erkekler o kişinin bilinçdışındaki güçlü bir libidinal yatırımın nesneleri haline gelirse bunu üçüncü yadsıma türüyle savuşturacaktır:

"Bu adamı seven *ben* değilim — *O* (eşi) adamı seviyor" ve kendisinin sevmeye ayartıldığı tüm erkeklerle ilişkili olarak kadından kuşkulanır.

Yansıtma yoluyla çarpıtma bu örnekte zorunlu olarak bulunmaz çünkü sevmekte olan öznenin değiştirilmesi ile bütün süreç her koşulda

benliğin dışına atılmış olur. Kadının adamı sevmesi gerçeği onun için bir dış algı konusudur, oysa kendisinin sevmediği aksine nefret ettiği ya da kendisinin bu değil de şu kişiyi sevdiği gerçekleri içsel algılardır.

(β) Kadınlardaki kıskançlık sanrıları da tümüyle benzerdir

"Kadınları seven *ben* değilim — *o* (eşi) kadınları seviyor." Kıskanç kadın kocasından kendi eşcinselliği ve kendi aşırı narsisizminin yönlendirici etkisine bağlı olarak cezbedildiği tüm kadınlarla ilgili olarak kuşkulanır. Saplanmasının ortaya çıktığı yaşam döneminin etkisi kocasına yakıştırdığı sevgi nesnelerinin seçimiyle açık bir şekilde ortaya konur. Sıklıkla yaşlı ve gerçek bir sevgi ilişkisi için oldukça uygunsuzdurlar — çocukluk çağında kendisinin arkadaşları olan dadı, uşak ve kızların ya da gerçek rakipleri olan kızkardeşlerin yeniden canlanışını temsil ederler.

Şimdi *"Ben onu seviyorum"* gibi üç sözcükten oluşan bir önermenin yalnızca üç ayrı yolla yadsınabileceği sanılabilir. Kıskançlık sanrıları özneyi, kötülük görme sanrıları yüklemi, erotomanik sanrılar ise nesneyi yadsırlar. Ancak gerçekte dördüncü bir yadsıma türü olasıdır — yani önermeyi tümüyle reddeden bir yadsıma:

"Hiç sevmiyorum — Hiç kimseyi sevmiyorum." Her şeye karşın insanın libidosunun bir yerlere gitmesi gerektiği için bu önerme şu önermenin ruhsal eşdeğeri gibi görünmektedir: "Sadece kendimi seviyorum." Böylece bu türde bir yadsıma bize *benliğin cinsel aşırı değerlendirilmesi* olarak görebileceğimiz ve böylece önceden tanışık olduğumuz aşk nesnesinin aşırı değerlendirilmesinin yanına yerleştirebileceğimiz megalomaniyi sunar.[11]

Paranoya kuramının diğer parçalarıyla bağlantılı olarak paranoid bozukluğun başka birçok biçimlerinde bir megalomani ögesi bulabileceğimize dikkat çekmek önemlidir. Megalomaninin temelde çocuksu bir doğada olduğunu ve gelişim ilerledikçe toplumsal düşüncelere kurban edildiğini varsaymakta haklıyızdır. Benzer biçimde bir kişinin megalomanisi hiçbir zaman çok güçlü bir aşkın pençesinde olduğu zamandaki kadar ateşli bir biçimde baskılanmamıştır:

---

[11] *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* (1905*d*) *P.F.L.*, 7, s. 62. v.s.. Aynı görüş ve aynı formülasyon Abraham ve Maeder'in daha önce kaynak gösterdiğim makalelerinde bulunacaktır [s.151 *n.* 12 ve s.170 *n.* 1.].

Denn wo die Lieb' erwachet, stirbt
das ich, der finstere Despot.[12]

Eşcinsel istek dolu düşlemlerin paranoyada oynadığı umulmaz derecede önemli rolün tartışmasından sonra şimdi başlangıçtan beri içlerinde paranoyanın ayırdedici işaretlerini bulmayı umduğumuz iki etkene, yani *belirtileri oluşturan ve bastırmayı ortaya çıkaran* düzeneklere geri dönelim [s. 169].

Elbette bu iki düzeneğin aynı olduğunu ve belirti-oluşumunun bastırma ile aynı yolu izlediğini ve her birinin bu yol boyunca olasılıkla zıt yönlerde ilerlediğini varsayarak başlama hakkımız yok. Böylesi bir özdeşliğin var olduğunu destekleyecek herhangi bir güçlü kanıt da görünmemektedir. Yine de araştırmamızı tamamlayıncaya dek konu üzerinde herhangi bir görüş bildirmekten sakınacağız.

Paranoyada belirti-oluşumunun en çarpıcı özelliği *yansıtma* adını hakeden işlemdir. Bir içsel algı bastırılır ve bu algının içeriği belli türde bir çarpıtmaya uğradıktan sonra bir dış algı biçiminde bilince girer. Çarpıtma kötülük görme sanrılarında duygunun dönüşümünü içerir, içsel olarak sevgi gibi duyumsanması gereken şey dışsal olarak nefret gibi algılanır. Tam zamanında iki şeyi anımsamamış olsaydık kendimizi bu dikkate değer süreci paranoyadaki en önemli öğe ve paranoya için tümüyle özgül olarak kabul etmeye eğilimli duyumsayabilirdik. Öncelikle yansıtma paranoyanın tüm biçimlerinde aynı rolü oynamaz ve ikinci olarak sadece paranoyada değil başka ruhsal durumlarda da görülür. Gerçekten dış dünyaya yönelik tutumumuzda kendisine ayırılmış sürekli bir paya sahiptir. Çünkü belli duyumların nedenlerini içimizde aramak (başka duyumlarda yaptığımız gibi) yerine dış dünyaya havale ettiğimizde bu normal işlem de yansıtma adını almayı hakeder. Böylece yansıtmanın doğası konusunda daha genel ruhsal sorunların yer aldığının ayırdına vararak onun (ve beraberinde genelde paranoyak

[12][Muhammed ibn Muhammed'in *Gazeller*'inden] Onüçüncü yüzyıl Acem mistik ozanı (Celaleddin) Rumi [Mevlana —*çev.*], Rückert tarafından çevrilmiş.

[Çünkü aşk alevleri ortaya çıktığında
Ben, o kasvetli zorba, ölür.

Rückert'in çevirisinde "*finstere*" sözcüğünün yerine "*dunkele*" ("karanlık") kullanılmıştır.]

belirti-oluşumunun düzeneğinin) araştırılmasını başka bir zamana[13] ertelemeyi kararlaştıralım ve şimdi paranoyada bastırma düzeneği konusunda ne tür düşünceler toplayabileceğimizi düşünmeye dönelim. Bu geçici vazgeçmenin özürü olarak hemen şunu belirtmek isterim. Bastırma işleminin ortaya çıktığı tarzın libidonun gelişimsel tarihi ve bunun yol açtığı eğilim ile belirtilerin oluştuğu tarzdan çok daha yakından bağlantılı olduğunu göreceğiz.

Ruhçözümlemede patolojik görüngülere bastırmadan genel bir yolla türetilmiş şeyler olarak bakmaya alışkınız. 'Bastırma' olarak söz edilen şeyi daha yakından incelersek işlemi birbirinden kavramsal olarak kolayca ayırdedebilecek üç evreye bölmek için nedenler buluruz.[14]

(1) Birinci evre *saplanmayı* içerir ve saplanma her "bastırma"nın öncül ve gerekli koşuludur. Saplanma şöyle betimlenebilir. Bir içgüdü ya da içgüdüsel bileşen beklenen normal gelişim yolu boyunca diğerlerine eşlik etmede başarısız olur ve gelişimindeki bu ketvurmanın sonucunda daha çocuksu bir evrede geride kalmış olur. Sözkonusu libidinal akım daha sonraki ruhsal yapılara bilinçdışı sistemine ait olan bir şey, bastırılmış bir şey gibi davranır. Daha önce [s. 172] bu içgüdüsel saplanmaların daha sonraki hastalığa eğilim için gerekli temeli oluşturduklarını göstermiştik ve şimdi bunlardan başka bastırmanın üçüncü evresinin sonucunun belirlenmesi için gerekli temeli oluşturduklarını da ekleyebiliriz.

(2) Bastırmanın ikinci evresi asıl bastırmadır ve bugüne dek en çok ilgi gösterilmiş evredir. Benliğin daha ileri gelişmiş dizgelerinden —bilinçli olma yeteneğindeki dizgeler— doğar ve aslında bir geç baskı işlemi olarak tanımlanabilir. Saplanma gerçekte edilgin bir geride kalma olarak görünürken, bastırma temelde etkin bir işlem olma izlenimi vermektedir. Bastırmaya uğrayan şeyler ya güçlendirilmiş hale geldiklerinde bu halleriyle benlik (ya da benlikle-uyumlu içgüdüler) ile çatışmaya giren özgün geri kalmış içgüdülerin ruhsal türevleri ya da başka nedenlerle güçlü iğrenme uyandırmış olan ruhsal eğilimlerdir. Ancak bu iğrenme bastırılması gereken istenilmeyen eğilimler ve ön-

[13][Metnin sonraki kısmında böylesi bir tartışmanın izine rastlanmamaktadır.]

[14][Buradan sonrası 'Bastırma' (1915*d*) hakkında metapsikolojik makalenin başlarında biraz farklı olarak yinelenmektedir.]

ceden bastırılmış olanlar arasında bir bağlantı kurulmamış ise kendi başına bastırmaya yolaçmaz. Durum böyle olduğunda bilinçli dizgece uygulanan itme ve bilinçdışı dizgece uygulanan çekme bastırmayı ortaya çıkarmada aynı yönde eğilim sergilerler. Burada ayrı ayrı konu edilen iki olasılık uygulamada olasılıkla daha az keskin ayrımlaşmış olabilirler ve aralarındaki fark yalnızca birincil olarak bastırılmış içgüdülerin sonuca katkıda bulunma derecesinin azlığı ya da çokluğuna bağlı olabilir.

(3) Üçüncü evre ve patolojik görüntüler açısından en önemlisi bastırmanın başarısızlığı, *istila, bastırılmış olanın geri dönüşü*'dür. Bu istila başlangıcını saplanma noktasından alır ve libidinal gelişimin bu noktaya dek gerilemesi demektir.

Daha önce [s. 172] olası saplanma noktalarının sayıca çokluğundan sözetmiştik, aslında libidonun gelişimindeki evre sayısı kadardırlar. Asıl bastırmanın ve istilanın (ya da belirti-oluşumunun) düzeneklerinde de benzer bir sayıca çokluk bulmaya hazırlıklı olmalıyız ve şimdiden bu çeşitlerin tümünün kökenlerini yalnızca libidonun gelişimsel tarihinde arayıp bulmanın olası olmayacağından kuşkulanmaya başlayabiliriz.

Bu tartışmanın "nevroz seçimi" sorununun sınırlarına girmeye başladığını görmek güç değildir, ancak sorun başka türden ön çalışmalar tamamlanmadan ele alınamaz.[15] Şimdilik saplanmaya değindiğimizi ve belirti-oluşumu konusunu ertelediğimizi aklımızda tutalım ve kendimizi Schreber olgusunun çözümlemesinin paranoyada egemen olan asıl bastırmanın düzeneğini biraz aydınlatıp aydınlatmadığı sorusuyla sınırlayalım.

Schreber hastalığının zirvesinde "kısmen dehşete düşürücü kısmen de tanımlanamaz ululukta" (73) görüntülerin etkisi altında büyük bir felaketin, dünyanın sonunun yakınlığından emin hale gelmişti. Sesler ona geçmiş 14000 yılın çabalarının artık sonuçsuz kaldıklarını ve dünyaya tanınan süreden yalnızca 212 yıl daha kaldığını söylemişti (71) ve Flechsig'in kliniğinde kalışının sonlarında bu sürenin bittiğine inanmaktaydı. Kendisi "canlı kalmış tek gerçek insan"dı ve hâlâ görmekte olduğu birkaç insan şeklini —hekim, hizmetçiler, diğer hastalar— ise "tansıklanmış, gelişigüzel uydurulmuş insanlar" olarak açıklamaktaydı.

---

[15] [Bu sorun s. 181 ve 187'de yeniden ele alınmaktadır.]

Bazan karşıt duygu akımı da kendisini gösteriyordu: İçerisinde kendi ölümünden sözedilen bir gazete eline tutuşturulmuştu (81), kendisi ikinci ve bayağı bir biçim içinde varolmuştu ve bu ikinci biçim içerisinde bir gün sessizce ölmüştü (73). Ancak sanrısının benliğinin korunmuş ve dünyanın feda edilmiş olan biçimi çok daha güçlü idi. Felaketin nedeni konusunda çeşitli kuramları vardı. Bir gün bunun güneşin çekilmesine bağlı bir buzul ile kaplanma işlemi sonucu olacağını düşünürken, bir başka gün bir depremin yol açacağı yıkım sonucu olacağını ve kendisinin de "ruhların kâhinliği" yeteneğiyle felaketin ortaya çıkışında, tıpkı 1755'deki Lizbon depreminde bir başka kâhinin yaptığı iddia edildiği gibi (91) yol gösterme rolü oynayacağını düşünüyordu. Bir başka düşüncesine göre Flechsig suçlu idi, çünkü büyülü hünerleriyle insanlar arasında korku ve dehşet saçmış, dinin kurumlarını yıkmış ve her yanda genel sinirsel hastalıklar ve ahlâksızlık yaymıştı ve sonuçta mahvedici salgın hastalıklar insanoğlunun üzerine çökmüştü (91). Her koşulda dünyanın sonu kendisi ile Flechsig arasında patlak veren çatışmanın sonucuydu ya da sanrısının ikinci evresinde benimsenen nedene göre kendisi ile Tanrı arasında oluşmuş olan ayrılmaz bağın bir sonucuydu, gerçekte bu hastalığının kaçınılmaz sonucuydu. Yıllar sonra Dr. Schreber insan toplumuna geri döndüğünde tekrar eline aldığı kitaplar, müzik partitürleri ya da günlük kullanımdaki diğer nesnelerde insanoğlunun tarihinde uzun süreli bir boşluk olduğu şeklindeki kuramını destekleyen hiçbir şey bulamayınca bakışının artık savunulabilir olmadığını kabul etmişti: "... *Dışarıdan bakıldığında* her şeyin eskiden olduğu gibi sürdüğünü kabul etmekten artık kaçamam. *Yine de çok derin bir içsel değişikliğin olmuş olup olamayacağı* daha sonra yeniden sözedeceğim bir sorudur." (84-5.) Kendisini hastalığı sırasında dünyanın bir sona ulaştığı ve herşeye karşın şimdi önünde bulunanın farklı bir dünya olduğundan kuşkulanma konusunda ikna edememişti.

Bu türden bir dünya felaketi diğer paranoya olgularında ajite evre sırasında seyrek değildir.[16] Eğer kendimizi libidinal yatırım kuramımıza dayandırırsak ve Schreber'in başka insanlar hakkındaki "ge-

[16]Başka nedenlere dayandırılmış bir "dünyanın sonu" aşkın kendinden geçirici etkisinin doruğunda bulunabilir (Wagner'in *Tristan ve Isolde* yapıtı). Bu durumda dış dünyaya yönlendirilmiş yatırımın tümünü emen benlik değil yalnızca sevgi-nesnesi'dir.

lişigüzel uydurulmuş insanlar" şeklindeki görüşü tarafından verilen ipucunu izlersek bu felaketleri açıklamak bize zor gelmeyecektir.[17] Hasta çevresindeki insanlar ve genelde dış dünyadan daha önce onlara yöneltmiş olduğu libidinal yatırımı geri çekmişti. Böylece her şey onun için önemsiz ve ilgisiz hale gelmişti ve "tansıklanmış, gelişigüzel uydurulmuş" olma gibi ikincil bir ussallaştırma aracılığıyla açıklanmak zorundaydı. Dünyanın sonu bu içsel felaketin yansıtılmasıdır. Öznel dünyası sevgisini ondan geri çekişinden bu yana sona ermiştir.[18]

Faust kendisini dünyadan özgürleştiren bedduaları dile getirdikten sonra Ruhlar Korosu şöyle söyler:

Weh! Weh!
Du hast sie zerstört,
die schöne Welt,
mit mächtiger Faust!
sie stürzt, sie zerfällt!
Ein Halbgott hat sie zerschlagen !
. . . . . .
Mächtiger
der Erdensöhne
Prächtiger
baue sie wieder,
in deinem Busen baue sie auf![19]

---

[17] Abraham (1908) ve Jung (1907) ile karşılaştırınız. Abraham'ın kısa makalesi Schreber olgusu ile ilgili bu incelemede öne sürülen hemen tüm temel görüşleri içermektedir.

[18] Olasılıkla ondan sadece libidinal yatırımını değil tüm ilgisini çekmiştir — yani benliğinden türeyen yatırımı da. Bu sorun daha sonra tartışılacaktır [s. 183]

[19] [Vah! Vah!
Onu yıktın,
Güzel dünyayı,
Güçlü bir yumrukla!
Yıkıntılar içinde savruk,
Bir yarıtanrının darbesiyle darmadağınık!
. . . . . .
Ey güçlü
Yeniden inşa et onu
İnsanoğlu için
Daha görkemli
Kendi sinende inşa et onu yeniden!
GOETHE, *Faust*, 1. Perde,4. Sahne
(Bayard Taylor'un çevirisi, düzeltilmiş]

Ve paranoyak onu yeniden, doğrusu daha görkemli değil ama en azından içinde bir kez daha yaşayabileceği şekilde inşa eder. Onu sanrılarının emeğiyle inşa eder. *Patolojik ürün olarak aldığımız sanrısal oluşum gerçekte bir iyileşme çabası, bir yeniden yapılanma işlemidir.*[20] Felaket sonrasındaki böylesi bir yeniden yapılanma bir dereceye kadar başarılıdır, ancak asla tam değildir. Schreber'in sözleriyle, dünyada "çok derin bir içsel değişiklik" olmuştur. Ancak insan denek dünyadaki insan ve şeylerle bir ilişkiyi ve sıklıkla çok yoğun bir ilişkiyi yeniden yakalamıştır. Daha önce bu ilişki umut verici bir şekilde sevgi doluyken artık düşmancadır. Öyleyse asıl bastırma işleminin libidonun daha önce sevilmekte olan insanlardan —ve nesnelerden— koparılmasını içerdiğini söyleyebiliriz. Sessiz bir biçimde olur, hiç haberinde olmayız, onu ancak sonuç olarak ortaya çıkan olaylardan anlayabiliriz. Gürültülü bir biçimde dikkatimizi çeken şey bastırmanın yaptığını bozan ve libidoyu yeniden terketmiş olduğu insanlara geri döndüren iyileşme işlemidir. Paranoyada bu işlem yansıtma yöntemi ile gerçekleştirilir. İçsel olarak bastırılmış olan algının dışa yansıtıldığını söylemek yanlıştı, gerçek şimdi de göreceğimiz gibi daha çok şöyledir. İçsel olarak iptal edilmiş olan dıştan geri döner. Başka bir zamana ertelediğimiz yansıtma işleminin kapsamlı incelenmesi[21] bu konudaki diğer kuşkularımızı giderecektir.

Ama bu arada yeni edinilmiş bilgilerimizin bizi birçok yeni tartışmaya kattığını görmek bir doyum kaynağıdır.

(1) İlk izlenimlerimiz bize libidonun kopuşunun yalnızca paranoyada ortaya çıkmasının akla yatkın olmadığını söyleyecektir, başka bir yerde ortaya çıktığında böylesi feci sonuçlar doğurabileceği görüşü için de aynı şey geçerlidir. Libidonun ayrılmasının her bastırmanın temel ve sürekli düzeneği olması pek olasıdır. Bastırmaya dayanan diğer bozukluklar benzer biçimde incelenmeden bu konuda kesin bilgi sahibi olamayız. Ancak normal zihinsel yaşamda (ve yalnızca yas dönemlerinde değil) libidomuzu daima bu biçimde insanlardan ve diğer nesne-

[20] [Freud s. 186'da bu düşünceye geri dönmekte ve onu diğer psikozların belirtilerine dek genişletmektedir.]

[21] [Bkz. s. 177 *n.* 15.]

lerden hasta olmaksızın kopardığımız kesindir. Faust beddualarını dile getirerek kendisini dünyadan özgürleştirdiğinde sonuç bir paranoya ya da başka herhangi bir nevroz değil yalnızca belli bir genel düşünüş tarzı idi. Bu nedenle libidonun ayrılması tek başına paranoyadaki hastalık yaratıcı etken olamaz, libidonun paranoyak ayrılmasını diğer türlerden ayıran bazı özel nitelikler olmalıdır. Bu niteliğin ne olabileceği konusunda tahminde bulunmak zor değildir. Libido ayrılma işlemi ile özgürleştirildikten sonra ne için kullanılmaktadır? Normal bir kişi kaybedilen bağlanma için hemen onun yerini tutacak yeni birini aramaya başlar ve bu yerine-geçen bulununcaya dek özgürleşmiş libido zihninin içinde askıda tutulur ve orada gerilimlere yol açarak kişinin duygudurumunu renklendirir. Histeride özgürleşmiş libido bedensel sinir yollarına ya da anksiyeteye dönüştürülür. Ancak paranoyada klinik kanıtlar libidonun nesneden geri çekildikten sonra özel bir amaca hizmet ettiğini gösterir. Paranoya olgularının çoğunun megalomani izlerini taşıdığı ve megalomaninin tek başına bir paranoya oluşturabileceği anımsanacaktır [s. 175]. Bundan yola çıkarak paranoyada özgürleşmiş libidonun benliğe bağlandığı ve benliğin değerinin yükseltilmesi için kullanıldığı kararına varılabilinir.[22] Böylece kişinin tek cinsel nesnesinin kendi benliği olduğu narsisizm evresine (libidonun gelişiminden tanıdığımız) bir geri dönüş yapılır. Bu klinik kanıtlar temelinde paranoyakların *narsisizm evresinde bir saplanma*'ları olduğunu kabul edebilir ve *yüceltilmiş eşcinsellikten narsisizme doğru geri adımın* uzunluğunun paranoya için karakteristik olan gerilemenin miktarının bir ölçüsü olduğunu söyleyebiliriz.[23]

(2) Eşit derecede mantıklı bir başka karşı çıkış Schreber'in olgu öyküsüne ve başka birçoklarına dayandırılabilir. Çünkü kötülük görme sanrılarının (Flechsig'e yönelmiş olan) tartışmasız bir biçimde dünyanın sonu düşleminin tarihinden daha önceki bir tarihte ortaya çıktıkları ileri sürülebilir. Böylece bastırılmış olanın geri dönüşü olarak düşünülen şey aslında bastırmadan önce gelmektedir ve bu açıkça saçmadır. Bu karşı çıkışı göğüsleyebilmek için genelleştirmenin yüksek

[22][Şizofrenide megalomani tarafından oynanan rol narsisizm hakkındaki makalenin (1914*c*) II. bölümünün ortalarında daha ayrıntılı incelenmektedir.]

[23][S. 172 ve *n.* 8 ile karşılaştırınız.]

zeminini terketmeli ve hiç kuşkusuz çok daha karmaşık olan gerçek koşulların ayrıntılı değerlendirmesine geçmeliyiz. Libidonun tartışmakta olduğumuz gibi bir ayrılmasının genel bir ayrılma olabileceği gibi pekala kısmi bir ayrılma, tek bir karmaşadan geri çekilme de olabileceği olasılığını kabul etmeliyiz. Kısmi bir ayrılma bu iki ayrılma biçiminden daha yaygın olanı olmalı ve bir genel ayrılmadan önce gelmelidir, çünkü başlangıçta yaşamın baskılarının neden olduğu sadece kısmi bir ayrılmadır. Süreç bir kısmi ayrılma evresinde durabilir ya da varlığını megalomani belirtileri ile yüksek sesle ilan eden genel ayrılmaya geçebilir. Bu nedenle libidonun Flechsig figüründen ayrılması yine de Schreber olgusunda birincil olan şey olabilir, bu ayrılmayı hemen libidoyu yeniden Flechsig'e geri döndüren (her ne kadar bastırmanın olduğu gerçeğini ortaya koymak için olumsuz bir işaret ile olsa da) ve böylece bastırma işleminin görevini iptal eden bir sanrının ortaya çıkışı izlemişti ve şimdi bastırmanın savaşı yeniden, ancak bu kez daha güçlü silahlarla patlak vermişti. Kavga nesnesinin (dış dünyada en önemli şey haline gelmesi ile orantılı olarak) bir yandan libidonun tümünü kendisine çekmeye çalışması, öte yandan tüm dirençleri kendisine karşı devinime geçirmesiyle bu özel nesne etrafında şiddetlenen savaşım giderek bir genel bağlanma ile daha çok kıyaslanabilir hale gelmişti. En sonunda bastırma güçlerinin yengisi dünyanın sonunun geldiği ve kendiliğin tek başına ayakta kaldığı biçiminde bir inançta anlatım buluncaya dek Schreber'in sanrısı tarafından din alanında inşa edilen ustaca yapıları gözden geçirirsek —Tanrı'nın hiyerarşisi, kanıtlanmış ruhlar, Cennet'in ön bahçeleri, alt ve üst Tanrı— libidosunun genel kopuşunun yıkımı tarafından yıkıntı haline getirilen yüceltmelerin bolluğunu geriye dönük olarak tahmin edebiliriz.

(3) Bu sayfalarda geliştirilmiş olan görüşlerden doğan bir üçüncü düşünce şöyledir. Libidonun dış dünyadan genel bir kopuşunu "dünyanın sonu"ndan sorumlu olacak denli etkili bir neden olarak görmek zorunda mıyız ya da hâlâ varlığını sürdüren benlik yatırımı[24] dış dünya ile *dostça ilişki* sürdürmek için yeterli olamamış mıdır? Bu güçlüğü

[24]["Benlik-yatırımı" sözcüğü belirsizdir. Burada anlamının "benlik *tarafından* yatırım" (benlikten çıkan, türeyen) olduğu kuşkusuzdur. Sözcük başka bir yerde "benlik-ilgisi" adı verilen şeyin eşdeğeridir. Bu hemen sonraki tümcede doğrudan belirtilmektedir ve s. 180'daki 18. dipnotta daha açık bir şekilde belirtilmiştir.]

karşılamak için ya libidinal yatırım (yani erotik kaynaklardan yayılan ilgi) adını verdiğimiz şeyin genel deki ilgi ile çakıştığını kabul etmeli ya da libidonun dağılımında yaygın bir bozukluğun benlik yatırımında da buna uyan bir bozukluk meydana getirebileceği olasılığını gözönüne almalıyız. Ancak bunlar çözmede henüz oldukça yetersiz ve çaresiz kaldığımız sorunlardır. Sağlam temellere oturtulmuş bir içgüdüler kuramından yola çıkabilseydik durum farklı olabilirdi, ancak gerçekte elimizde bu tür bir şey bulunmuyor. İçgüdüyü bedensel ile zihinsel arasındaki sınırda bulunan bir kavram olarak kabul etmekte ve onun içinde organik güçlerin ruhsal temsilcisini görmekteyiz. Ayrıca benlik-içgüdüleri ile bir cinsel içgüdü arasındaki yaygın ayrımı kabul etmekteyiz. Çünkü böylesi bir ayrım bireyin bir yandan kendini-koruma, öte yandan ise türün korunmasını amaçlayan ikili bir yönelime sahip olduğu şeklindeki biyolojik görüş ile uyumlu görünmektedir. Ancak bunun ötesinde yalnızca varsayımlar, zihnin örtücü ve gözden saklayıcı işlemlerinin kaosunda tavrımızı bulmada bize yardımcı olmaları için kabul ettiğimiz ve yeniden terketmeye oldukça hazır olduğumuz varsayımlar bulunur. Patolojik zihinsel süreçlerin ruhçözümsel araştırmalarından umduğumuz şey bizi içgüdüler kuramıyla ilişkili sorular hakkında bazı kararlara yönlendirmeleridir. Bununla birlikte bu araştırmalar bebeklik dönemlerindedirler ve yalnızca tek başlarına çalışan kişilerce yürütülmektedirler, dolayısıyla onlar hakkındaki beklentilerimiz şimdilik gerçekleşmemiş kalmak zorundadır. Libidonun bozukluklarının benlik yatırımını etkileyebilme olasılığını karşıt olasılığa —yani libidinal süreçlerin ikincil ya da neden olunmuş bozukluğunun benlikteki anormal değişikliklerin sonucu olabilmesi— önem vermeyebiliriz, ama bir kenara da bırakamayız. Doğrusu bu türden süreçlerin psikozun ayırdedici niteliğini oluşturması olasıdır. Tüm bunların ne kadarının paranoyaya uyduğunu söylemek şimdilik olanaksızdır. Bununla birlikte üzerinde durmakta yarar gördüğüm bir düşünce var. Bir paranoyakın bastırmanın doruğunda bile ilgisini dış dünyadan tümüyle geri çektiği —varsanılı psikozların belli bazı biçimlerinde (Meynert'in amentia'sı gibi) ortaya çıktığı düşünüldüğü gibi— iddia edilemez. Paranoyak dış dünyayı algılar ve onda olabilecek her türlü değişikliği hesaba katar ve dış dünyanın kendisi üzerinde yarattığı etki onu açıklayıcı

kuramlar (Schreber'in 'gelişigüzel uydurulmuş insanlar'ı gibi) icat etmeye yöneltir. Bu nedenle paranoyakın dünya ile değişik ilişkisinin tümüyle ya da temelde libidinal ilgisinin yitimi ile açıklanması gerektiği düşüncesi bana çok daha olası görünmektedir.[25]

(4) Paranoyanın iki bozukluk arasındaki yakın bağlantı gözönünde tutularak bu şekilde anlaşılmasının dementia praecox anlayışımızı ne denli etkileyeceği sorusunu sormaktan kaçınmak olanaksızdır. Kraepelin'in [1896] daha önce paranoya olarak adlandırılan şeyin büyük bir kısmını ayırma ve onu katatoni ve belli başka hastalık biçimleri ile birlikte yeni bir klinik antite altında birleştirme —her ne kadar bunun için seçilen "dementia praecox" adı özellikle talihsiz bir seçim idiyse de— adımını atmakta tümüyle haklı olduğu görüşündeyim. Aynı biçimler grubu için Bleuler [1911] tarafından seçilen isim de —"şizofreni"— ancak sözcük anlamını[26] unutmamız durumunda uygun göründüğü şeklindeki bir karşı çıkışa açıktır. Aksi halde konu hakkında haksız hüküm verilmesine yolaçar, çünkü hastalığın kuramsal olarak varsayılan, dahası yalnızca bu hastalığa ait olmayan ve diğer düşünceler ışığında temel olarak kabul edilemeyecek olan bir özelliğine dayanmaktadır. Bununla birlikte genelde klinik tablolara hangi adları verdiğimiz önemli değildir. Bana daha önemli görünen şey paranoyanın bağımsız bir klinik tip olarak korunmasının gerekliliğidir; ancak sergilediği tablo sıklıkla şizofrenik özelliklerin varlığı ile karmaşıklaşmış olabilir. Libido kuramının bakış açısından asıl bastırma her iki bozuklukta da aynı temel özelliğe —libidonun ayrılması ve benliğe gerilemesi— sahip olacağı için dementia praecox'a benzerken, eğilim yaratan saplanmasının farklı yerleşmiş olması ve bastırılmış olanın geri dönmesi için (yani belirtilerin oluşumu için) farklı bir düzeneğe sahip olmasıyla ondan ayırdedilir. Bana en uygun görünen plan dementia praecox'a *parafreni* adının verilmesidir. Bu terim hiçbir özel çağrışıma sahip değildir. Paranoya (değiştirilemeyecek olan bir ad) ile bir ilişki belirtmeye yarayacak ve ayrıca şimdi dementia praecox içinde kay-

---

[25][Bu paragraf Jung tarafından yöneltilen eleştirilerin kaynağıdır ve bu eleştiriler Freud tarafından narsisizm hakkındaki makalesinin (1914c) birinci bölümünün sonlarında tartışılmıştır.]

[26][Yani "yarık zihin".]

bolmuş bir antite durumunda olan hebephrenia'yı anımsatacaktır. Bu adın daha önce başka amaçlar için önerildiği doğrudur; ancak bu bizi ilgilendirmez, çünkü alternatif uygulamalar genel kullanıma yansımış değildir.[27]

Abraham libidonun dış dünyadan vazgeçmesinin dementia praecox' da özellikle çok belirgin bir özellik olduğunu çok inandırıcı bir biçimde göstermiştir.[28] Bu özellikten bastırmanın libidonun ayrılması aracılığıyla gerçekleştirildiğini anlıyoruz. Burada bir kez daha şiddet dolu varsanılar evresini, bastırma ile libidoyu nesnelerine geri döndürerek iyileşme girişimi arasındaki bir savaşım olarak görebiliriz. [Karşılaştırınız s. 209 v.s.] Jung [1908] olağanüstü çözümleyici kavrayışı ile bu bozuklukta ortaya çıkan sanrılar[29] ve motor stereotipilerin büyük bir ısrarla ve sıkıca yapışılmış olan eski nesne yatırımının tortuları olduğunu anlamıştır. Gözlemciler tarafından hastalığın kendisiyle karıştırılan bu iyileşme girişimi paranoyada olduğu gibi yansıtma düzeneğini kullanmaz, ama varsanısal (histerik) bir düzeneği işletir. Bu dementia praecox'un paranoyadan ayrıldığı iki temel yönden biridir ve bu farklılığın kökeni başka bir yönden açıklanabilir.[30] İkinci farklılık hastalığın sürecin çok sınırlanmış kalmadığı olgularda gözlenen sonucu ile sergilenir. Hastalığın sonuçları genelde paranoyadakinden kötüdür. Zafer öncekinde olduğu gibi yeniden-yapılanmanın değil bastırmanındır.

---

[27][Freud'un ilk kez bu parçada ortaya konan önerisi açıkça şöyle görünmekteydi: "Paraphrenia" terimi "dementia praecox" ve "schizophrenia"nın yerini almalı ve akrabası "paranoia"dan ayrı olmalıdır. Ancak üç yıl kadar sonra terimi daha geniş bir anlamda, "dementia praecox" ve "paranoia"nın her ikisini kapsayacak birleşik bir terim olarak kullanmaya başlamıştı. Anlamdaki değişikliğin düşünülerek yapıldığı "Saplantı Nevrozuna Eğilim" (1913*i*) makalesindeki bir parçada görülmektedir. Makalenin 1913 sonlarında yayınlanan ilk basımında Freud "paraphrenia ve paranoia olarak adlandırdığım diğer iki psikonevroz"dan söz etmiştir. Ancak makale 1918'de yeniden basıldığında ilk tümce şöyle değiştirilmiştir: "'Paraphrenia' başlığı altında biraraya getirdiğim." Ancak 1918'den sonraki yazılarında terimi ortaya koyma girişiminden vazgeçmiş görünmektedir. Karşılaştırınız *P.F.L.*, **10**, s. 135 *n.*3.]

[28]Daha önce belirtilen makalede [s. 180 *n.* 17.]

[29][Fransız ve Alman psikiyatrisinde "delirium" sözcüğü sıklıkla sanrısal durumlar için kullanılır. Ayrıca terimin "Sıçan Adam" olgu öyküsündeki (1909*d*) kullanımı, Freud'un s. 87'deki tanımı ve s. 40'taki *n.* 9'a bakınız.]

[30][Farklılığın açıklaması dört tümce aşağıda yer alır — fark dementia praecox'daki daha erken eğilim yaratan saplanmadadır.]

Gerileme yalnızca narsisizme (kendisini megalomani şeklinde ortaya koyarak) dek değil, nesne sevgisinin tümüyle terkedilmesine ve bebeksi otoerotizme geri dönüşe dek uzanır. Bu nedenle eğilim yaratan saplanma paranoyada daha gerilerde olmalı ve gelişimin otoerotizmden nesne sevgisine doğru gidişinin başlangıcında bir yerlerde bulunmalıdır. Ayrıca paranoyada çok sık —olasılıkla her zaman— bulunan eşcinsel itkilerin çok daha kapsamlı bir bozukluk olan dementia praecox'un etyolojisinde eşit derecede bir rol oynadığı pek olası değildir.

Paranoya ve parafreni'de eğilim yaratan saplanmalar hakkındaki varsayımlarımız bir olgunun paranoyak belirtilerle başlayabileceğini ve yine bir dementia praecox'a dönüşebileceğini, şizofrenik ve paranoyak görüngülerin herhangi bir oranda biraraya gelmiş olabileceklerini anlamayı kolaylaştırır. Schreber'inki gibi bir klinik tablonun nasıl ortaya çıkabileceğini ve uyartıcı nedeni, yansıtma düzeneğini kullanışı ve sonuçlanışı ile paranoid bir karakter sergilerken; istek dolu düşlem ve varsanı üretişinde parafrenik özellikler göstermesi gerçeği sonucu paranoid bunama adını hakedişini anlayabiliriz. Çünkü gelişim süreci içinde birçok saplanmanın geride bırakılması olasıdır ve ardıllık içindeki saplanmaların her biri —olasılıkla daha sonra edinilmiş saplanmalardan başlayarak ve hastalık geliştikçe başlama noktasının daha yakınında bulunan ilk saplanmalara doğru ilerleyerek— dışarı itilmiş libidonun istilasına izin verebilir.[31] Bu olgumuzun göreli iyi sonucunun hangi koşullara bağlı olduğunu bilmek bizi mutlu ederdi, çünkü sonuç için tüm sorumluluğu hastanın Flechsig'in kliniğinden çıkışından sonra ortaya çıkan çevre değişikliğine bağlı bir düzelme[32] gibi çok rastlantısal bir şeye seve seve bağlayamayız. Ancak olgunun öyküsünün mahrem ayrıntıları ile yetersiz tanışıklığımız bu ilginç soruya bir yanıt vermeyi olanaksız kılmaktadır. Bununla birlikte Schreber'in eşcinsel düşlemine razı olmasını sağlayan ve böylece hastalığın iyileşmeye yakın bir şey ile sonlanmasını olası hale getiren şeyin baba karmaşasının temelde olumlu tonda olması ve gerçek yaşamda kusursuz bir

[31] [Histeriden saplantı nevrozuna dönüşen bu tipte bir olgu "Saplantı Nevrozuna Eğilim" (1913*i*) hakkındaki makalede büyük bir rol oynar.]

[32] Riklin (1905) ile karşılaştırınız.

baba ile olan ilişkisinin daha sonraki yıllarına belki de gölge düşmüş olması gerçeği olabileceğinden kuşkulanılabilinir.

Başkalarının eleştirisinden korkmadığım ve kendimi eleştirmekten de çekinmediğim için, okurlarımın birçoğunun gözünde libido kuramımızı olasılıkla zedeleyebilecek bir benzerliğin sözkonusu edilmesinden kaçınmaya hiç niyetim yok. Schreber'in güneş ışınları, sinir-lifleri ve sperm-hayvancıklarının yoğunlaştırılmasından oluşturulmuş 'Tanrı ışınları' [s. 131-2] gerçekte libidinal yatırımın somut bir simgesi ve dışa yansıtılışından başka bir şey değildir ve bu nedenle hastanın sanrılarına bizim kuramımızla çarpıcı bir uygunluk sağlarlar. Benliği tüm ışınları kendisine çektiği için dünyanın bir sona varacağı şeklindeki inancı daha sonraki bir dönemde, yeniden yapılanma süreci sırasında Tanrı'nın kendisiyle ışın-bağlantısını koparması konusundaki endişeleri ve Schreber'in sanrısal yapısının daha birçok ayrıntısı, bu sayfalarda varlıklarını paranoyaya getirdiğimiz açıklamaların temeli olarak kabul ettiğimiz süreçlerin içsel olarak algılanışı gibi görünmektedir. Her şeye karşın bir arkadaş ve meslektaşımı paranoya kuramımı Schreber'in kitabının içeriği ile tanışmadan önce geliştirmiş olduğuma tanıklık etmesi için çağırabilirim. Kuramımda kabul etmek istediğimden daha çok sanrı mı bulunduğu, yoksa Schreber'in sanrısında diğer insanların şimdiye dek inanmaya hazır olduklarından daha çok gerçek mi bulunduğuna karar vermek geleceğe kalmaktadır.

Son olarak, daha büyük bir bütünün yalnızca bir parçası olan bu çalışmayı nevrozlar ve psikozların libido kuramının kabul edilmelerini sağlamak üzere olduğu iki temel teze dokundurma yapmadan sonlandıramam: Yani nevrozlar temel olarak benlik ile cinsel içgüdü arasındaki bir çatışmadan ortaya çıkarlar ve nevrozların aldıkları biçimler libido ve benlik tarafından izlenen gelişim sürecinin damgasını taşırlar.

SONSÖZ

(1912 [1911])

SENATSPRÄSIDENT Schreber'in olgu öyküsünden sözederken kendimi bile bile yorumlamanın en azıyla sınırladım ve ruhçözümleme bilgisine sahip her okurun sunduğum malzemeden benim açıkça belirttiğimden daha fazlasını öğrenmiş olacağından ve ipuçlarını birbirine daha yakın hale getirme ve benim üstü kapalı olarak söylemekten öte gitmediğim sonuçlara ulaşmakta hiçbir güçlük çekmeyeceğinden eminim. Bu derginin benim makalemin yayımlandığı sayısının başka bazı yazarların da dikkatinin Schreber'in özyaşam öyküsüne yönelmiş olduğunu göstermesi mutlu bir rastlantıdır ve bu ünlü paranoyakın düşlem ve sanrılarının simgesel içeriğinden toplanacak daha ne kadar çok malzemenin bulunduğunu tahmin etmeyi kolaylaştırmıştır.[1]

Schreber hakkındaki araştırmamı yayımladıktan sonra şans eseri edinilmiş bilgiler beni sanrısal inançlarından birini daha hak ettiği biçimde değerlendirme ve bunun *mitolojiden* temel alan zenginliğini tanıma konumuna getirdi. Sayfa 163'te hastanın güneş ile garip ilişkisinden söz etmiş ve güneşi yüceltilmiş bir "baba simgesi" olarak açıklamaya yönelmiştim. Güneş onunla insanların diliyle konuşuyor ve kendisini Schreber'e canlı bir şey gibi gösteriyordu. Schreber ona karşı küfürler etme ve tehditler savurma alışkanlığındaydı, ayrıca güneşe ba-

[1] Jung (1911-12, s.164 ve 207) ve Spielrein (1911, s.350) ile karşılaştırınız.

karak ayakta durduğunda ve yüksek sesle konuştuğunda güneşin ışınlarının kendisinin önünde soluklaştığını bildirmekteydi. "İyileşme" sinden sonra güneşe hiçbir güçlük ve hafif göz kamaşması dışında bir şey olmaksızın gözünü dikip bakabilmesiyle, önceleri kendisi için doğal olarak olanaksız olan bu olayla övünmektedir.[2]

Mitoloji ile ilgili olan yön sanrısal nitelikteki gözü kamaşmaksızın güneşe bakabilme ayrıcalığıdır. Reinach'ta[3] antik çağların doğal tarihçilerinin bu gücü yalnızca havanın en yüksek bölgelerinin bir sakini olarak gökler, güneş ve yıldırımlar ile özellikle yakın ilişki içerisinde olduğu düşünülen kartala atfettiklerini okuruz.[4] Aynı kaynaklardan ayrıca kartalın yavrularını gerçek çocukları olarak kabul etmeden önce bir sınava soktuğunu öğreniriz. Güneşe göz kırpmaksızın bakmada başarılı olamazlarsa yuvadan dışarı atılmaktadırlar.

Bu hayvan mitinin anlamı hakkında hiçbir kuşku olamaz. Özünde insanlar arasında kutsanmış bir gelenek olan bir şeyin hayvanlara atfedilmesi olduğu kesindir. Kartal tarafından yavrularına uygulanan işlem bir *ateşten gömlek*, antik çağların çok çeşitli ırklarında bildirilen bir soy sınavıdır. Ren Nehri kıyılarında yaşayan Keltler yeni doğmuş bebeklerini onların gerçekten kendi kanlarından olup olmadığını sınamak için nehrin sularına emanet ederlerdi. Şimdiki Tripoli dolayında oturan Psylli klanı yılan soyundan gelmiş olmalarıyla övünür ve bebeklerini yılanlarla temas ettirirlermiş, klanın gerçek çocukları olanlar ya ısırılmamakta ya da ısırmanın etkilerinden hızla iyileşmekteymişler.[5] Bu denemelerin altında yatan tavır bizi ta ilkel insanların *totemik* düşünce alışkanlıklarının derinliklerine götürür. Totem —kabilenin kendi kökenini dayandırdığı, animistik olarak tasarlanmış bir hayvan ya da doğal güç— tıpkı kabile tarafından kendilerinin atası olarak onurlandırıldığı ve esirgendiği gibi, kabilenin üyelerini kendi çocukları oldukları için esirger. Kanımca burada dinin kökenlerinin ruhçözümle-

---

[2]Schreber'in kitabında s. 139'un dipnotuna [s.163 *n.* 34'te aktarılan] bakınız.

[3]Reinach (1905-12) 3 (1908), s. 80, Keller'in (1887 [268]) sözlerini aktararak.

[4]Kartalların resimleri "sihirli" şimşek-iletkenleri olarak işlev görmeleri amacıyla tapınakların en yüksek noktalarına yerleştirilmekteydi. (Reinach ile karşılaştırınız)

[5]Kaynakların listesi için Reinach'a bakınız, I, s. 74.

meci bir açıklamasına ulaşmayı olası hale getirebilecek konuların üzerinde düşünme noktasına varmış bulunuyoruz[6]

O halde çocuklarını güneşe baktıran ve gözlerinin güneşin ışığı ile kamaşmamasını isteyen kartal kendisi güneşin soyundan imiş gibi davranmakta ve çocuklarını soyluluk sınavına teslim etmektedir. Schreber güneşe yaralanmaksızın ve gözleri kamaşmaksızın bakabilmesi ile övündüğünde, güneş ile evlada yakışır ilişkisini dile getirmenin mitolojik yöntemini yeniden keşfetmiştir ve güneşin babanın bir simgesi olduğu görüşümüzü bir kez daha doğrulamıştır. Hastalığı sırasında Schreber'in aile onurunu açıkça dile getirdiği[7] ve çocuksuzluğunda dişil istek dolu bir düşlem ile hastalanışını açıklayan insani bir güdü keşfettiğimiz [s. 167] anımsanacaktır. Böylece sanrısal ayrıcalığı[8] ile hastalığının temeli arasındaki bağlantı açık hale gelir.

Bir paranoid hastayı çözümlememe yazılan bu kısa sonsöz Jung'un 'insanoğlunun söylence yaratıcı güçlerinin neslinin tükenmediği, ancak günümüzde nevrozda en eski çağlardakilerle aynı ruhsal ürünleri ortaya çıkardıkları' şeklindeki iddiasının kusursuz temellere sahip olduğunu göstermeye hizmet edebilir. Bir süre önce belirttiğim bir düşünceyi[9] ele almak ve aynı şeyin dinleri yapılandıran güçler için de geçerli olduğunu eklemek isterim. Koşulların kısa bir süre sonra ruhçözümlemeciler tarafından uzun süreden beri öne sürülen bir tezin genişletilmesini gerçekleştirmemiz için ve (bundan önce yalnızca bireysel ve ontogenetik uygulamaya sahip olan şeyi) filogenetik olarak kavranması gereken antropolojik karşılığının eklenmesi ile tamamlamamız için olgunlaşacağını düşünüyorum. Tezimize göre: "Düşler ve nevrozlarda bir kez daha *çocuk* ve onun duygusal yaşamıyla düşünce biçimlerini karakterize eden acayipliklerle karşılaşırız." "*Yabani* ile de karşılaşırız." Şimdi şunu da ekleyebiliriz: "Arkeoloji ve etnolojinin araştırmalarının ışığında bize ifşa edilmiş olarak durmakta olan *ilkel* insan ile karşılaşırız."

---

[6][Freud bu düşünce çizgisini çok kısa bir süre sonra *Totem ve Tabu* (1912-13) yapıtında sürdürmüştür.]

[7]Schreber'ler "Cennetlerin en yüksek soyunun üyeleri"dirler (24). [bkz. s.167] — "*Adel*" "*Adler*" ile ilgilidir. ["*Adel*" "soyluluk" ya da "soylu" demektir. "*Adler*" "kartal" demektir.]

[8][Güneşe bakabiliyor olmak.]

[9]"Saplantılı Eylemler ve Dinsel Uygulamalar" (1907*b*).

BİR ÇOCUKLUK DÖNEMİ NEVROZU ÖYKÜSÜ

(1918 [1914])

EDİTÖRÜN GİRİŞİ

AUS DER GESCHICHTE EINER INFANTILEN NEUROSE

(A) ALMANCA BASIMLAR

1918 *S.K.S.N.*, **4**, s.578-717
1922 *S.K.S.N.*, **5,** s.1-140
1924 Leipzig, Viyana ve Zürih: Internationaler Psychoanalytischer Verlag. s.132. (Düzeltme ve eklemelerle birlikte)
1924 *Gesammelte Schriften,* **8,** s.439-567.
1931 *Nevrosenlehre und Technik*, s.37-171.
1947 *Gesammelte Werke*, **12,** s.29-157.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER

"Bir Çocukluk Dönemi Nevrozu Öyküsü"

1925 *Toplu Yazılar*, s.473-605 (Çeviri Alix ve James Strachey)
1955 *Standard Basım,* **17,** s.1-122. (Yukarıdakinin gözden geçirilmişi.)

Bu basım *Standard Basım* çevirisinin bazı editöryel değişiklikler ile birlikte düzeltilmiş yeniden basımıdır. 1924 Almanca basımda daha çok tarihler konusunda birkaç değişiklik yapılmış ve sona uzun bir dipnot (1923 tarihli) eklenmiştir.

Bu olgunun çevirisinin 1955'te *Standard Basım*'da yayımlanmasından sonra Muriel Gardiner tarafından derlenen ve yazılan *Kurt Adam ve Sigmund Freud* yapıtında çok değerli ve hayranlık uyandırıcı ek bilgi kaynakları çıkmıştır. Bu kitap bu basımda yer alan birçok düzeltme ve eklemeyi olası kılmış olan çok sayıda özyaşamsal malzeme içermektedir. (Kitabın içeriği s. 315'teki dipnotta belirtilmektedir.)

Bu öykü Freud'un tüm olgu öykülerinin en ayrıntılı ve hiç kuşkusuz en önemli olanıdır. Öykünün kahramanı varlıklı genç Rus, Ocak 1910' da Freud'a çözümleme için başvurmuştu. Bu yazıda aktarılan ilk sağaltım süreci şubat 1910'dan Freud'un olguyu tamamlanmış olarak kabul ettiği Temmuz 1914'e dek sürmüştü. Freud olgu öyküsünü aynı yılın Ekiminde yazmaya başlamış ve Kasım başlarında bitirmişti.[1] Ancak yayımlanmasını dört yıl bekletmişti. Son biçiminde hiçbir önemli değişiklik yapılmadığını, ancak iki uzun parça eklendiğini belirtir (s. 199 *n.*). Olgunun ilk sağaltım sürecinin sonuçlanmasından sonraki öyküsü Freud tarafından 1924 basımında yazının sonuna eklemiş olduğu dipnotta tanımlanmıştır (s. 314). Dipnotta kısmen daha sonra Freud'un kendisince yayımlanan malzemeden, kısmen de onun ölümünden sonra gün ışığına çıkmış olan verilerden elde edilmiş daha sonraki dönemlere ait veriler de bulunacaktır.

.Freud olgu öyküsünden hem önce hem de sonra yayımlanmış yapıtlarında "Kurt Adam" olgusuna birçok göndermeler yapmıştır ve bunların en önemlilerinden söz etmek yararlı olabilir .

"Düşlerde Masal Malzemelerinin Ortaya Çıkışı" (1913*d*) üzerine yazısında kurt düşünü aktarmıştır ve yazının bir parçası burada yeniden basılmıştır (s. 222 v.s.). "Ruhçözümsel Sağaltımda *Fausse Reconnaissance* [Yanlış Tanıma] (1914*a*) hakkındaki yazı olgudaki bir başka olayı tanımlamıştır. Bu da burada kısmen yeniden basılmıştır (s. 278). Bu yapıttan sonra yazılmış olmasına karşın daha önce yayımlanmış olan "Bastırma" (1915*d*) hakkında metapsikolojik makale hastanın kurt

[1]Bu tarihler Gardiner'de (editör) (1971) hastanın kendi "Anılar"ından ve Ernest Jones'tan (1955, s. 312) Freud'un yazışmalarından alınmıştır. s. 199'daki dipnotta Freud 1914-15 kışından söz eder.

fobisine gönderme yapan bir paragraf içerir. Olgu öyküsünün yayımlanmasından yıllar sonra Freud *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete* (1926*d*) yapıtında çocukların hayvan fobilerinin tartışılması sırasında olguya yeniden dönmüştür. Bu yapıtın IV. ve VII. Bölümlerinde hastanın kurt fobisi "Küçük Hans" (1909*b*) olgusunda çözümlenen at fobisiyle kıyaslanmaktadır. Son olarak en son yazılarından birinde "Sonlandırılabilir ve Sonlandırılamaz Çözümleme"de (1937*c*) ilk kez bu olguda ortaya koyduğu ve s. 203'te tanımladığı sağaltıma bir zaman sınırı koyma teknik yeniliği üzerine bazı eleştirel yorumlar yapmıştır.

Olgu öyküsünün yayımlandığı sırada Freud'un gözünde birincil önemi açıkça Adler ve özellikle de Jung hakkındaki eleştirilerine sağladığı destekti. Olgu öyküsü çocuksu cinselliğe yönelik her türlü yadsımayı çürütmek için kesin kanıtlar içermekteydi. Ama çok değerli olan başka birçok şey sağaltımda ortaya çıkmıştı, gerçi sağaltım sürecinin bir bölümü olgu öyküsünün yazılması ve yayımlanması arasındaki dört yıllık sürede dünyaya sunulmuştu. Örneğin insanı doğrudan primal düşlemlerin zihinsel içeriğinin kalıtılmış olabileceği çapraşık sorununa götüren "primal sahneler" ve "primal düşlemler" arasındaki ilişki *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) XXIII. Konferansı'nda incelenmiş ancak daha ayrıntılı biçimde bu yazıda s. 250 v.s. ve s. 288 v.s. ek parçalarda ele alınmıştı. Yine VII. Bölüm'de yer alan ve hastanın anal erotizmi ile ilgili önemli malzeme Freud tarafından "İçgüdünün Dönüşümleri Üzerine" (1917*c*) yazısında kullanılmıştı.

Çok daha önemli olan ve bazı boyutlarıyla s. 299-301'de tartışılan şey bu çözümleme tarafından libidonun erken oral örgütlenmesi üzerine tutulan ışıktı. Freud'un bu örgütlenmeye *yayımlanmış* ilk göndermesi *Üç Deneme* (1905*d*), *P.F.L.*, 7, s. 116-17 yapıtının üçüncü basımına 1915'te eklenen bir paragrafta yer almaktaydı. Bu üçüncü basıma önsöz "Ekim 1914" —tam "Kurt Adam" hakkındaki yazısını yazmakta olduğu ay— tarihini taşır. Bu çözümlemede açığa vurulan "yamyamsı" malzemenin Freud'un bu dönemde uğraştığı kuramların en önemlilerinin bazıları, içealım (incorporation), özdeşleşme, bir benlik ülküsünün oluşumu, suçluluk duygusu ve patolojik depresyon durumları arasındaki karşılıklı bağlar için gerekli zemini hazırlamada

önemli bir rol oynamış olduğu olası görünmektedir. Bu kuramların bazıları daha önce *Totem ve Tabu*'nun (1913 ortalarında yazılmıştı) son denemesinde ve narsisizm üzerine yazısında (1914 başlarında bitirilmişti) belirtilmişti. Diğerleri "Yas ve Melankoli" yapıtında görünecekti. Bu sonuncusu 1917'ye dek yayımlanmamıştı. Ancak son şekli Mayıs 1915 başlarında verilmişti.

Temel klinik bulgu hastanın nevrozunda *birincil* dişil itkileri tarafından oynanan belirleyici rolden açığa çıkarılan kanıtlardı. Biseksüelliğinin çok belirgin olması, Freud tarafından uzun süreden beri inanılan ve Fliess ile arkadaşlık zamanlarına dek gerilere giden görüşlerin yalnızca bir doğrulanmasıydı. Ancak daha sonraki yazılarında Freud biseksüalitenin evrensel oluşu gerçeğine ve "ters çevrilmiş" ya da "negatif" bir Oedipus karmaşasının varlığına daha çok vurgu yapmıştır. Bu teze en net anlatımı *Benlik ve İd*'in (1923*b*) III. Bölümünde "tam" Oedipus karmaşası hakkındaki parçada verilmiştir. Öte yandan biseksüalite ile ilişkili güdülerin bastırmanın değişmez belirleyicileri olduğu şeklindeki çekici kuramsal çıkarsamaya, Freud'un kısa bir süre sonra daha geniş boyutlarda "Bir Çocuk Dövülüyor"da (1919*e*) yeniden sözkonusu ettiği bir duruma, şiddetle karşı çıkılmaktadır (s. 303 v.s.).

Son olarak Freud'un olguyu ele alışta kullandığı olağanüstü yazınsal beceriye dikkat çekmek sanırım uygundur. Akla hayale gelmeyen yenilik ve karmaşıklıkta ruhsal olayların bilimsel bir açıklamasını vermek gibi bir öncülük görevi ile karşı karşıyaydı. Sonuç yalnızca karışıklık ve belirsizlikten kaçınan değil, aynı zamanda başından sonuna okurun büyülenmiş ilgisini elinde tutan bir çalışmadır.

I

GİRİŞ

SONRAKİ sayfalarda aktarmaya niyetlendiğim olgu öyküsü[1] (bir kez daha yalnızca parça parça tarzda) gerçeklerin kendilerinin tanımlamasına geçmeden önce vurgulanmayı gerektiren birçok özellik ile simgelenmektedir. Öykü, sağlığı onsekiz yaşında bir gonore enfeksiyonundan (belsoğukluğu —*çev.*) sonra bozulan ve yıllar sonra ruhçözümsel sağaltımına başladığında tümüyle aciz ve her şeyiyle başkalarına bağımlı olan bir genç adam hakkındadır. Çocukluk döneminin hastalığının başlangıcından önceki son on yılında aşağı yukarı normal

[1]Bu olgu öyküsü sağaltımın sonlanışından kısa bir süre sonra 1914-15 kışında yazılmıştı. O sıralarda ben hâlâ C. G. Jung ve Alfred Adler'in ruhçözümlemenin buluşlarına katmaya çabaladıkları saptırılmış yeniden yorumlamaların etkisi altındaydım. Bu nedenle bu yazı *Jahrbuch Der Psychoanalyse*'de 1914'te yayımlanmış olan "Ruhçözümsel Devinimin Tarihi Üzerine" adlı denemem ile bağlantılıdır. Bu denemede yer alan ve özünde kişisel nitelikteki polemiği, çözümsel malzemenin nesnel bir değerlendirmesiyle bütünler. Deneme aslında basılışı Dünya Savaşının (birinci) yol açtığı engellere bağlı olarak süresiz ertelenen *Jahrbuch*'un bir sonraki cildi için tasarlanmıştı. Bu nedenle onu yeni bir yayımcı (Deuticke yerine Heller) tarafından yayımlanmakta olan toplu yazılara (*S.K.S.N.*, 4) eklemeye karar verdim. Bu arada *Ruhçözümleme Üzerine Giriş Konferansları*'mda (1916 ve 1917'de verdiğim) ilk kez bu yazıda ortaya konmuş olması gereken birçok görüşe değinmek zorunda kaldım. İlk müsveddenin metninde önemli hiçbir değişiklik yapılmadı, eklemeler köşeli parantezler ile belirtilmiştir. (Böylesi ek parça yalnızca iki tanedir ve s. 250 ve 288'de görülür. Bu yazıdaki başka yerlerde *Pelican Freud Kitaplığı*'nın geri kalan tüm yapıtlarında olduğu gibi köşeli parantezler Editör tarafından yapılan eklemeleri belirtir. Bu dipnottaki "saptırılmış yeniden yorumlamalar" sözcükleri almanca *"Umdeutungen"* için karşılıktır. İngilizce çevirisi Freud'un kendisi tarafından İngilizce çeviricileri Alix ve James Strachey'e önerilmiştir.)

bir yaşam sürmüş ve ortaokuldaki öğrenimini pek sorun olmaksızın bitirmişti. Ancak daha önceki yıllarına dördüncü yaşgününden hemen önce bir anksiyete histerisi (bir hayvan fobisi şeklinde) olarak başlayan, daha sonra dinsel içerikli bir saplantı nevrozuna dönüşen ve dalları onuncu[2] yaşına dek uzanarak sonlanan ağır bir nevrotik hastalık egemen olmuştu.

Anlatacaklarımda yalnızca bu çocukluk dönemi nevrozu sözkonusu edilecektir. Hastanın doğrudan dileğine karşın hastalığının, sağaltımının ve iyileşmesinin tüm öyküsünü yazmaktan kaçındım, çünkü böylesi bir görevin teknik açıdan uygulanamaz ve toplumsal açıdan izin verilemez olduğunun ayırdına vardım. Bu aynı zamanda çocukluk dönemindeki hastalığı ile daha sonraki ve daha sürekli hastalığı arasındaki bağlantıyı sergileme olasılığını da ortadan kaldırır. Daha sonraki hastalığı hakkında yalnızca hastanın bu hastalık nedeniyle Alman sanatoryumlarında uzun bir süre geçirdiğini ve bu dönemde en güvenilir merkezlerde[3] bir "manik depresif delilik" [depresyon ve mani nöbetleri ile simgelenen bir ruhsal bozukluk —*çev.*] olgusu olarak sınıflandığını söyleyebilirim. Bu tanı kuşkusuz hastanın zengin etkinlik ve ilgilerle dolu yaşamı yineleyen ağır depresyon atakları ile altüst olan babasına uygun idi. Ancak oğulda yıllarca süren gözlemim sırasında hiçbir zaman ne yoğunlukları ne de ortaya çıkış koşulları açısından görünürdeki ruhsal durum ile orantısız olan herhangi bir duygudurum değişikliği görememiştim.[4] Bu olgunun klinik psikiyatrinin çok çeşitli ve değişen tanılarla etiketlediği başka birçokları gibi kendiliğinden sonlanmış, ancak iyileşmeden sonra arkasında yıkım bırakmış olan saplantı nevrozunu izleyen bir durum olarak kabul edilmesi gerektiği şeklinde bir kanıya vardım.

---

[2][1924'ten önceki basımlarda "sekizinci" olarak geçmekteydi.]

[3]["Kurt Adam"ın kendi "Anılar"ından hasta tarafından başvurulan psikiyatristler arasında Münih'te Kraepelin ve Berlin'de Ziehen gibi mesleğin önderlerinin bulunduğunu öğreniriz. Gardiner (ed.) (1971) s. 46, 58 ve 74 ile karşılaştırınız.]

[4][Kraepelin bir "manik-depresif durum" olgusu olarak tanı koyduğu "Kurt Adam"ın babasını da sağaltmıştı. Bununla birlikte "Kurt Adam"ın kendisinin "Anılar"ında yazdığına göre Kraepelin sonunda yanlış tanı koymuş olduğunu teslim etmişti. Gardiner (ed.) (1971), s. 59-60, 68-9 ve 136 ile karşılaştırınız.]

Bu nedenle aktaracağım öyküde gerçekten varolduğu sırada değil de sonlanışından onbeş yıl sonra çözümlenen bir çocukluk dönemi nevrozundan söz edilecektir. Bu durum avantajlar yanında alternatifi ile kıyaslandığında dezavantajlara da sahiptir. Nevrotik bir çocuk üzerinde yürütülen bir çözümleme doğası gereği daha güvenilir görünebilir, ancak malzeme yönünden çok zengin olamaz, birçok sözcük ve düşünce çocuğa ödünç verilmek zorundadır[5] ve bu durumda bile en derin katmanlar bilince sızamayacak durumda olabilirler. Bir çocukluk çağı hastalığının zihinsel yönden olgun bir erişkinde anımsama aracılığıyla çözümlenmesi bu sınırlamaları içermez, ancak bir kişinin özgeçmişinin daha sonraki bir zamanda geriye dönük gözden geçirildiğinde uğradığı yeniden parlatma ve çarpıtmayı hesaba katmamızı gerektirir. İlk seçenek belki daha inandırıcı sonuçlar verir, ikincisi ise çok daha öğreticidir.

Her koşulda çocukların nevrozlarının çok üst düzeyde bir kuramsal ilgiye sahip olmayı gerektirebileceği öne sürülebilir. Kabaca söylersek bize erişkinlerin nevrozlarının doğru anlaşılmasında, çocukların düşlerinin erişkinlerin düşleri konusunda sağladıkları kadar yardım sağlarlar. Doğrusu daha açık dile getirilmiş ya da öğece daha yoksul oluşları değil de, bir çocuğun zihinsel yaşamında yavaş yavaş ve çekinceyle ilerlemenin güçlüğü hekim için oldukça güç bir görev oluşturmalarına yol açar. Ama yine de daha sonraki tortuların bir çoğu nevrozun özünün kuşku götürmez bir açıklıkla gözönüne çıkmasını istemektedirler. Ruhçözümlemenin çevresinde kızışmakta olan savaşın bu evresinde çözümlemenin bulgularına yönelik direnç bildiğimiz gibi yeni bir biçim almıştır. İnsanlar önceleri çözümleme tarafından öne sürülen gerçeklerin gerçekliğini tartışmaya istekliydiler ve bu amaç için en iyi teknik onları incelemekten kaçınmak gibi görünüyordu. Bu işlem yavaş yavaş kendisini tüketiyor gibi görünmektedir ve insanlar şimdi başka bir plan benimsiyorlar — gerçekleri kabul etme, ancak saptırılmış yorumlar aracılığıyla onlar aracılığıyla ortaya çıkan sonuçları safdışı bırakma, böylece eleştiricilerin karşı çıkılabilir yenilikleri yine savuşturulabilmesi gibi bir plan. Çocukların nevrozlarının incelenmesi bu sığ ya da küstahça yeniden yorumlama çabalarının dört başı

[5] [Çocuk-çözümlemesinin kanıtsal değeri Freud tarafından "Küçük Hans"ın olgu öyküsünde tartışılmıştır. (1909*b*), *P.F.L.*, 8, s. 169-70 ve 260 v.s.]

mamur yetersizliğini açığa çıkarır. Bu inceleme nevrozun oluşumunda büyük şevkle reddedilen bu libidinal güdüleyici güçler tarafından oynanan baskın rolü gösterir ve çocuğun henüz hakkında hiçbir şey bilmediği ve bu nedenle onun için hiçbir anlam taşıyamayacak olan uzak kültürel amaçlara yönelik hiçbir hevesinin bulunmadığını açığa çıkarır.

Bu çözümlemeyi dikkate değer kılan bir başka özellik hastalığın şiddeti ve sağaltımın süresi ile bağlantılıdır. Güzel bir sonuca kısa sürede ulaştıran çözümlemeler terapistin özgüvenine hizmet etme ve ruhçözümlemenin tıbbi önemini kanıtlama yönünden değerlidirler, ancak bilimsel bilgi birikiminin gelişmesi açısından genellikle önemsiz kalırlar. Onlardan yeni hiçbir şey öğrenilmez. Aslında bu kadar çabuk başarılı olmalarının tek nedeni başarılmaları için gerekli her şeyin önceden biliniyor olmasıdır. Yeni bir şey yalnızca özel güçlükler sergileyen çözümlemelerden kazanılabilir ve bu güçlüklerin aşılmasına oldukça uzun bir zaman adamak gerekir. Yalnızca böylesi olgularda zihinsel gelişimin en ilkel ve derin katmanlarına inmede ve daha sonraki oluşumların sorunları için oralardan çözümler elde etmede başarılı olabiliriz. Açıkça söylersek bundan sonra yalnızca bu denli derine inmiş bir çözümlemenin bu adı hakettiğini anlarız. Doğal olarak tek olgu bize sahip olmaktan hoşlanacağımız tüm bilgiyi sağlamaz. Ya da daha doğrusu ancak herşeyi bilme konumunda olsaydık ve azla yetinme algımızın deneyimsizliği ile zorlanmamış olsaydık bize her şeyi öğretebilirdi.

Tartışmak üzere olduğum olgu bu doğurgan güçlükler konusunda istenecek her şeyi sağladı. Sağaltımın ilk yılları hemen hiçbir değişiklik yaratmadı. Talihli bir dizi olayın ardarda sıralanması sonucunda tüm dış koşullar sağaltıcı denemede her şeye karşın ileri gitmeyi olası kılmak için biraraya geldi. Daha elverişsiz koşullarda sağaltımın kısa bir süre sonra terk edilmiş olacağını kolayca inanabilirim. Hekimin bakış açısından yalnızca şunu söyleyebilirim, bu tür bir olguda (eğer bir şey öğrenmek ya da bir şey başarmak istiyorsa) tıpkı bilinçdışının yaptığı gibi "zamanın dışında" imiş gibi davranmalıdır[6] ve her tür ileriyi göremeyen

[6][Freud'un kuramında bilinçdışı süreçler zamana göre dizilmemişlerdir, zamanın akışıyla değişmezler ve aslında zamanla hiçbir ilgileri bulunmaz. "Bilinçdışı" (1915*e*) V. Bölüm ile karşılaştırınız.]

sağaltıcı hırsı reddetme güçlülüğüne sahipse sonunda böyle yapmayı becerecektir. Hasta ve yakınlarından istenen sabır, uyumluluk, anlayış ve güven miktarının başka birçok olguda da varolacağı beklenmemelidir. Ancak çözümlemeci bir olguda böylesi uzun bir çabadan sonra ulaştığı sonuçların eşit ağırlıktaki bir başka olguda sağaltımın süresini kısaltmaya çok yardımcı olacağını ve bir kez bilinçdışının zaman dışılığına teslim olmakla sonunda onu altetmeye yakınlaşmış olacağını düşünme hakkına sahiptir.

Burada sözünü ettiğim hasta uzun bir süre nazik bir kayıtsızlık tutumunun arkasında mutlak olarak değişmez kaldı. Dinledi, anladı ve ulaşılamazlığını sürdürdü. Kusursuz zekası sanki yaşamın elinde kalan birkaç ilişkisindeki davranışlarını yöneten içgüdüsel güçlerden koparılmıştı. Onu yapılan işe özgür bir katılımda bulunmaya yüreklendirmek uzun bir eğitim gerektirdi ve bu çabanın bir sonucu olarak ilk kez rahatlama duyumsamaya başladığında birden başka yeni değişikliklerden kaçınmak ve böylece sağlanmış olan durumda rahatça kalabilmek için çalışmaktan vazgeçti. Kendine yeten bir varoluştan çekilmesi hastalığının tüm sıkıntılarından daha ağır basacak denli yoğundu. Ama bunu yenmenin bir yolu bulunmak zorundaydı. Bana bağlılığı bu çekilmeye eşit güçle karşı koyacak kadar güçlü hale gelinceye dek beklemek zorundaydım ve bundan sonra bu etkeni diğerine karşı kullandım. Sağaltıma belirli sabit bir tarihte ne kadar ilerlemiş olduğuna bakmaksızın bir son verilmesi gerektiğine karar verdim, ama güvenilir işaretler beni doğru anın gelmiş olduğuna kararlaştırmaya yöneltinceye dek bekleyerek. Bu tarihe uymaya kararlıydım ve sonunda hasta benim içten olduğumu anladı. Bu sabit sınırın amansız baskısı altında hastanın direnci ve hastalığa yapışması çöktü ve bu kez çözümleme orantısız derecede kısa sürede ketvurmalarını halletmeyi ve belirtilerini ortadan kaldırmayı olası kılan tüm malzemeyi ortaya çıkardı. Hastanın çocukluk dönemi nevrozunu anlamamı sağlayan tüm bilgiler de çalışmanın direncin geçici olarak ortadan kalktığı ve hastanın genellikle yalnızca hipnozda ulaşılabilir olan bir berraklık izlenimi verdiği bu son döneminden elde edilmiştir.[7]

---

[7] [Çözümlemeye zaman sınırı koyma Freud'un ilk kez bu olguda kullandığı bir teknik araçtı.]

Dolayısıyla bu sağaltımın seyri gerçekliği uzun süreden beri çözümleme tekniğinde takdir edilmekte olan bir kuralı tanımlar. Bir çözümlemenin hasta ile birlikte üzerinde yürümesi gereken yolun uzunluğu ve bu yolda hakkından gelinmesi gereken malzemenin miktarı, çalışma sırasında karşılaşılan dirence kıyasla hiçbir öneme sahip değildir ve ancak ister istemez direnç ile orantılı oldukları kadar önemlidir. Bu durum bugün bir düşman ordunun, barış zamanlarında bir ekspres tren tarafından birkaç saatte katedilmiş olan ve yalnızca çok kısa bir süre önce savunma durumundaki ordu tarafından birkaç gün içinde geçilmiş olan bir vatan toprağından geçmek için haftalar ve aylara gereksinim duyması ile aynıdır.

Çözümlemenin bu sayfalarda tanımlanacak olan üçüncü bir özelliği yalnızca onun hakkında bir rapor hazırlamaya karar vermekte duyduğum güçlüğü arttırdı. Genelde sonuçları önceki bilgilerimizle çok doyurucu biçimde çakıştı ya da onlarla kolayca bütünleştirildi. Bununla birlikte birçok ayrıntı bana öylesine garip ve inanılmaz göründü ki, diğer insanların onlara inanmalarını istemede biraz duraksadım. Hastadan anıları hakkında en sert eleştiriyi yapmasını istedim, ancak hasta anlatımlarında olanaksız olan hiçbir şey bulmadı ve onlara sıkıca yapıştı. Okurlar her koşulda beklentimlerimden etkilenmeksizin yalnızca bağımsız bir yaşantı olarak neyle karşılaştıysam onu bildirmekte olduğumdan emin olabilirler. Sonuçta bana cennette ve bu dünyada felsefemizde tasavvur edilenlerden daha çok şey olduğu şeklindeki bilgece özdeyişi anımsamaktan başka bir şey kalmıyordu. Önceden varolan kanılarını bir kenara atmakta çok daha başarılı olan biri hiç kuşkusuz böylesi daha çok şey keşfedebilirdi.[8]

[8][Olgunun oldukça karmaşık zaman dizilişi s. 314-15'teki *n.* 14'e bakılırsa daha açık hale gelecektir.]

II

HASTANIN İÇİNDE BULUNDUĞU KOŞULLARIN VE OLGUNUN ÖYKÜSÜNÜN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

HASTAMIN öyküsünün tümüyle tarihsel ya da tümüyle konuyu içeren bir betimlemesini veremem. Ne sağaltımın ne de hastalığın öyküsü olmayan bir öykü yazabilirim, ama kendimi iki sunuş yöntemini birleştirmek zorunda hissedeceğim. Bir çözümlemenin yeniden üretilmesinin içine çözümlemenin kendisinden ortaya çıkan ikna duyumunu sokmanın herhangi bir yolunun bulunamamış olduğu bilinen bir durumdur. Çözümleme saatleri sırasındaki ilerlemelerin ayrıntılı ve sözcüğü sözcüğüne yazılmış raporlarının kesinlikle hiçbir yararı olmaz ve her koşulda sağaltımın tekniği onları yazmayı olanaksız kılar. Bu nedenle böylesi çözümlemeler bugüne dek tavırları reddedici ve kuşkucu olagelmişlerin zihinlerinde inanç yaratmak için yayımlanmazlar. Amaç yalnızca önceden kendi klinik deneyimleriyle inanmış olan araştırmacılar için bazı yeni gerçekleri gözönüne sermektir.

Bunun için çocuğun dünyasının bir portresini vererek ve çocukluk çağının öyküsünü hiçbir zorlama olmaksızın öğrenilebildiği kadarıyla anlatarak başlayacağım; doğrusu öykünün biraz daha tamamlanması ve aydınlanması yıllar almıştır.

Ebeveynleri genç evlenmişlerdi ve hâlâ kısa bir süre sonra sağlık sorunlarının üzerine ilk gölgelerini düşüreceği mutlu bir evlilik yaşantısı sürdürüyorlardı. Annesi karın bölgesi hastalıklarından, babası ise evde bulunmayışına yol açan ilk depresyon nöbetlerinden acı çekmeye başlamıştı. Doğal olarak hasta babasının hastalığını ancak çok sonraları anlamaya başlamıştı, ama çocukluk çağının başlarında bile annesinin sağlığının kötü olduğunun ayırdındaydı. Bunun birincil olarak annesi çocuklarıyla oldukça az ilgilenmekteydi. Kesin tarihini hastanın dördüncü yaşından önce[1] bir gün annesi hekimi istasyona uğurlarken ve kendisi de annenin elini tutarak onun yanında yürürken, annenin durumundan ağlaştığına kulak misafiri olmuştu. Annesinin sözleri üzerinde derin bir etki yapmış ve daha sonra bunları kendisine uygulamıştı (s. 269-70 ile karşılaştırınız). Ailenin tek çocuğu değil, kendisinden yaklaşık iki yaş büyük, canlı, yetenekli ve erkenden olgunlaşan, yaşamında önemli bir rol oynayacak olan bir kızkardeşi vardı.

Anımsayabildiği kadarıyla küçük yaşlarında bir dadı; köyde doğmuş, eğitimsiz ve kendisine karşı yorulmak bilmez bir sevgi duyan bir yaşlı kadın tarafından bakılmıştı. Dadı için genç yaşta düş olan kendi çocuğunun yerini tutmuştu. Aile bir taşra konağında yaşıyordu ve yazları bir başka konağa taşınıyordu. İki konak büyük bir kasabadan uzak değildi. Çocukluğunda ebeveynlerinin konakları satın alabaya taşındıkları bir dönem vardı. Yakın akrabaları —amcaları, teyzeleri ve onların çocukları, anneanne ve dedesi— sık sık her iki konakta uzun sürelerle onlara konuk olurlardı. Yazları ebeveynleri bir kaç haftalarını evden uzakta geçirirlerdi. Bir örtülü anısında kendisini dadısı ile birlikte babası, annesi ve kızkardeşini taşıyan ve uzaklaşan arabanın arkasından bakarken ve ardından huzur içinde eve dönerken görmüştü. O sırada çok küçük olmalıydı.[2] Ertesi yaz kızkardeşi evde bırakılmış ve çocukların denetiminden sorumlu olan bir İngiliz mürebbiye tutulmuştu.

---

[1] [Bkz. s. 270 *n.* 8. 1924'ten önceki basımlarda bu "olasılıkla altıncı yaşında" olarak geçer.]

[2] İkibuçuk yaşındaydı. Daha sonra hemen tüm tarihleri kesin olarak belirlemek olası olmuştu.

Daha sonraki yıllarında kendisine çocukluğu hakkında birçok öykü anlatılmıştı.[3] Kendisi de birçok öykü biliyordu ama bunlar doğal olarak hem tarih hem de konu açısından bağlantısızdı. Bu öykülerden daha sonraki hastalığı sırasında kendisinin yanında üstüste yinelenmiş olan biri bize çözümüyle uğraşacağımız sorunu tanıtır. Önceleri çok iyi huylu, uysal ve çok sessiz bir çocuk olarak görünmekteydi, bu nedenle onun kız, büyük kızkardeşinin ise oğlan olması gerektiği söylenmekteydi. Ancak birgün ebeveynleri yaz tatillerinden geri döndüklerinde onu değişmiş bulmuşlardı. Hoşnutsuz, tedirgin ve sert bir çocuk olmuştu, olası her fırsatta suç işlemekte ve ardından şiddetli bir öfkeye kapılmakta ve bir vahşi gibi haykırmaktaydı; öyle ki davranışları bu biçimde sürdüğünde ebeveynleri ilerde onu okula göndermenin olası olup olamayacağı konusundaki kuşkularını dile getirmişlerdi. Bu durum yazın İngiliz mürebbiye onlarla birlikteyken olmuştu. Mürebbiyenin tuhaf ve huysuz bir kişi ve dahası içkiye tutkun bir insan olduğu ortaya çıkmıştı. Oğlanın annesi bu nedenle onun kişiliğindeki değişikliği bu İngiliz kadının etkisine bağlamaya eğimliydi ve kadının oğlunu davranış biçimiyle sinirlendirdiğini düşünmekteydi. O yazı çocuklarla geçirmiş olan keskin görüşlü anneannesi oğlanın sinirliliğini İngiliz kadın ile dadı arasındaki çekişmelerin kışkırttığı görüşündeydi. İngiliz kadın dadıyı tekrar tekrar cadı olarak adlandırmış ve onu odayı terketmeye zorlamıştı; küçük oğlan açıkça sevgili "Nanya"sının tarafını tutmuş ve mürebbiyeye karşı nefretini gizlememişti. Nasıl olmuşsa İngiliz kadın ebeveynlerinin dönüşünden kısa bir süre sonra işten çıkarılmış ve çocuğun katlanılmaz davranışlarında bunu izleyen hiçbir değişiklik olmamıştı.

Hasta bu yaramazlık dönemiyle ilgili anılarını unutmamıştı. İnancına göre vukuatlarından ilkini bir Noelde kendisine iki kat hediye ve-

[3]Bu türde bilgiler genellikle tümüyle güvenilir malzeme olarak kullanılabilir. Bir hastanın anılarındaki boşlukları ailesinin daha yaşlı üyelerinden soruşturmalar yaparak doldurmak şeklinde kolay yolu izlemek çekici görünebilir, ama ben böylesi bir tekniği pek salık veremem. Sorgulama ve ricalara yanıt olarak anlatılabilecek her öykü meydana çıkabilecek ciddi kuşkulara karşı savunmasızdır. İnsan her zaman kendisini böylesi bilgiye bağımlı kılmış olmaktan pişman olur, aynı zamanda çözümlemedeki güven sarsılır ve üzerinde bir itiraz mahkemesi kurulur. Hiç anımsanamayan bir şey çözümlemenin sonraki sürecinde bir şekilde ışığa çıkacaktır.

rilmediğinde yapmıştı — iki kat hediye hakkıydı çünkü Noel Günü aynı zamanda onun doğum günüydü.[4] Usandırıcı direticilik ve alınganlığıyla sevgili Nanya'sına bile acımamış ve hatta ona belki de herkesten daha acımasızca işkence etmişti. Ancak beraberinde onun kişilik değişikliğini getiren devre, hastanın belleğinde zamansal ardıllık içinde düzenleyemediği başka birçok garip ve patolojik görüngülerle içinden çıkılmaz biçimde bağlantılıydı. Hasta şimdi değinmek üzere olduğum tüm olayları (olasılıkla eşzamanlı olmaları olanaksız olan ve içsel çelişkilerle dolu) zamanın bir ve aynı dönemine fırlatmıştı ve bu döneme "hâlâ ilk konakta" adını vermişti. Bu konaktan o beş yaşlarında iken ayrılmış olmaları gerektiğini düşünmekteydi.[5] Böylece kızkardeşinin kendisine işkence etmek amacıyla sömürdüğü bir korkudan nasıl acı çektiğini anımsayabilmişti. İçinde bir kurtun dimdik ayakta ve uzun adımlarla gezinirken resmedildiği bir resimli kitap vardı. Bu resmin gözüne her ilişişinde deli gibi kurtun geleceğinden ve onu yiyeceğinden korktuğunu haykırmaya başlamaktaydı. Bununla beraber kızkardeşi her zaman onun resmi görmek zorunda kalışını ayarlamakta başarılıydı ve onun dehşetinden zevk almaktaydı. Bu arada küçük ve büyük başka hayvanlardan da korkmaktaydı. Bir keresinde noktalarla sonlanan çizgili sarı kanatları olan büyük ve güzel bir kelebeğin arkasından yakalamak umuduyla koşuyordu. (Bu hiç kuşkusuz bir "çatal kuyruk" idi.[6]) Aniden yaratıktan berbat bir korku ile sarsılmıştı ve haykırarak kovalamadan vazgeçmişti. Kınkanatlılar ve tırtıllardan da nefret ve korku duymaktaydı. Gerçi aynı günlerde kınkanatlılara işkence ettiğini

---

[4][Hasta Rusya'da "Noel" olarak kabul edilmekte olan 24 Aralık 1886'da (Sezar takvimi ile) doğmuştu. Bu tarih Avrupa'nın diğer tüm ülkelerinde kullanılan Gregoriyen Takvim'de 6 Ocak 1887'ye karşılık gelir. Gardiner (ed.) (1971), s. 4 ile karşılaştırınız.]

[5][Hastanın aklında olasılıkla ailenin yılın büyük bölümünde yaşadığı konak bulunmaktaydı (s. 206 ile karşılaştırınız). Freud'un çevirmenlere bildirdiğine göre ilk iki konak satıldıktan bir süre sonra aile yeni bir konak satın almıştı (s. 286 ile karşılaştırınız). Ayrıca ilk iki konağın satışından kısa bir süre sonra Odesa'da bir villa ve Güney Rusya'da büyük bir konağın satın alındığını ve "Kurt Adam"ın babası tarafından annesine verildiğini öğrendiğimiz Gardiner (ed.) (1971), s. 11-12 ile de karşılaştırınız. Birkaç yıl sonra babası Beyaz Rusya'da Polonya sınırı üzerinde bulunan, kurtların ormanları dolaştığı vahşi ve geri bir bölgede çok geniş bir başka konak satın almıştı.]

[6][1924'ten önceki basımlarda burada ve Bölüm VIII'in başlangıcında *"Amiral"* [Bir başka kelebek türü —*çev.*] yazılıdır.]

ve tırtılları parçalara ayırdığını da anımsayabiliyordu. Atlar da ona gizemli bir duygu veriyordu. Bir at dövülürse çığlık atmaya başlıyordu ve bir keresinde bu nedenle sirki terketmek zorunda bırakılmıştı. Başka zamanlarda kendisi atları dövmekten hoşlanmaktaydı. Belleği hayvanlara yönelik bu çelişkili tavırların gerçekten eşzamanlı olarak yürürlükte olup olmadıkları ya da daha olası olarak birbirlerinin yerlerini alıp almadıkları ve eğer böyleyse hangi sırayla ve ne zaman olduğu gibi tüm sorulara hiçbir kesin yanıt sunamıyordu. Yaramazlık döneminin *yerini* bir hastalık döneminin mi aldığını ya da bu dönemin hastalık boyunca da sürüp sürmediğini de söyleyemiyordu. Ancak ne olursa olsun aşağıdaki anlatımları çocukluğunun bu yılları sırasında kolayca tanınabilir bir saplantı nevrozu atağı geçirdiği tahminini doğruladı. Uzun bir dönem boyunca nasıl koyu dindar olduğunu anlattı. Uyumadan önce uzun bir süre dua etmeye ve sayısız istavroz çıkarma devinimi yapmaya zorlanmaktaydı. Akşamları da odada asılı tüm kutsal resimleri dolaşır, yanına aldığı sandalyeye tırmanır ve herbirini imanla öperdi. Aklına şeytandan bir ilham gibi gelmekte olan bazı günahkâr düşünceleri anımsamak zorunda oluşu bu dindarca ayin ile tümüyle uyumsuzdu ya da öte yandan belki de bununla oldukça uyumluydu. "Domuz Tanrı" ya da "bok Tanrı" diye düşünmeye zorlanıyordu. Bir keresinde Almanya'daki bir sağlık merkezine giderken yol üzerinde her üç at dışkısı öbeği ya da başka pislik görüşünde Kutsal Üçlü'yü düşünmek zorunda olma saplantısı ile işkence çekmişti. O sıralarda dilenciler, sakatlar ya da çok yaşlı insanlar gibi haklarında üzüntü duyduğu insanları gördüğünde bir başka tuhaf tören gerçekleştirmekteydi. Onlar gibi olmamak için gürültülü biçimde soluk vermek zorundaydı, belli koşullarda soluğunu kuvvetli biçimde içe çekmeliydi. Doğal olarak bu belirgin saplantı nevrozu belirtilerinin anksiyete belirtileri ve hayvanlara kabaca davranışlara kıyasla gelişimin biraz daha geç bir zaman ve evresine ait olduklarını düşündüm.

Hastanın daha olgun yıllarına, yineleyen depresyon ataklarından sonra artık kişiliğinin patolojik yönlerini gizleyemeyen babası ile yaşanan çok doyumsuz bir ilişki damgasını vurmuştu. Hastanın çocukluğunun ilk yıllarında bu ilişki sevgi dolu bir ilişki olmuştu ve anısı hastanın belleğinde korunmuştu. Babası ona çok düşkündü ve onunla

oynamayı sevmekteydi. Çok küçük yaştan beri babasıyla gurur duymakta ve her zaman onun gibi bir beyefendi olmak istediğini belirtmekteydi. Nanya'sı ona kızkardeşinin annesinin, onun ise babanın çocuğu olduğunu söylemiş ve bu onu çok hoşnut etmişti. Çocukluk döneminin sonlarına doğru kendisiyle babası arasında bir yabancılaşma vardı. Babası kuşku götürmez biçimde kızkardeşini yeğlemekteydi ve hasta bu nedenle kendini çok fazla ihmal edilmiş duyumsamaktaydı. Daha sonra baba korkusu egemen etken haline gelmişti.

Yaşamının yaramazlıkla başlamış olan evresiyle birleştirdiği tüm görüngüler yaklaşık sekizinci yaşında ortadan kalkmıştı. Bunlar birden yok olmamışlardı ve arasıra yeniden görünmüşlerdi, ama sonunda hastanın düşüncesine göre o zamana dek kendisine bakan kadınların yerini alan özel öğretmen ve hocaların etkisinden önce tükenmişlerdi. Öyleyse en kısa özetle çözümlemenin bir çözüm bulmak zorunda olduğu bilmeceler şunlardır. Oğlanın kişiliğindeki ani değişikliğin kökeni neydi? Fobileri ve sapkınlıklarının anlamı neydi? Saplantılı dindarlığına nasıl ulaşmıştı? Tüm bu görüngüler birbirleriyle nasıl bir ilişki içindedirler? Bir kez daha sağaltımına yönelik çabamızın yakın geçmişte sonuç olarak ortaya çıkmış olan nevrotik bir hastalıkla ilgilenmiş olduğu ve daha eski problemlere ışığın ancak çözümlemenin gidişinin bir süre için şimdiden uzaklaştığı ve bizi çocukluğun tarihöncesi döneminde bir *détour* [gezinti —*çev.*] yapmaya zorladığı zaman tutulabilmiş olduğu gerçeğini anımsayacağım.

III

AYARTILMA VE İLK SONUÇLARI

İLK kuşkuların İngiliz mürebbiye üzerinde toplanmasını anlamak kolaydır, çünkü oğlandaki değişiklik o evde iken ortaya çıkmıştı. Kendi içlerinde anlaşılamaz olan ve mürebbiye ile ilgili iki örtülü anısı varlıklarını sürdürmüşlerdi. Mürebbiye bir keresinde önlerinden yürüyüp geçerken şöyle demişti: "Küçük kuyruğuma bakın!" Yolculukta oldukları bir başka zamanda şapkası uçmuş ve iki çocuk bundan çok hoşlanmışlardı. Bu iğdişlik karmaşasına işaret etmekteydi ve mürebbiye tarafından oğlana savurulmuş bir tehditin oğlanın anormal davranımının ortaya çıkışında büyük sorumluluğa sahip olduğu şeklinde bir yorumun yapılmasına izin verebilirdi. Bu türden yorumları çözümlemedeki kişiye aktarmanın hiçbir tehlikesi yoktur, yanlış iseler çözümlemeye asla zarar vermezler, ama aynı zamanda onlar aracılığıyla gerçeğe daha da yakınlaşma konusunda biraz umut olmadıkça ileri sürülmezler. Bu varsayımın ilk etkisi tümüyle yorumlanmaları olanaksız olan, ama hepsi aynı malzeme etrafında toplanmış görünen bazı düşlerin ortaya çıkışıydı. Anlaşılabildikleri kadarıyla oğlanın kızkardeşine ve mürebbiyesine yönelik saldırgan eylemleri ve onlardan gelen şiddetli paylamalar ve cezalar ile ilgiliydiler. Sanki . . . banyosundan sonra . . . kızkardeşini soymaya . . . örtülerini . . . ya da tüllerini yırtmaya . . . çalışmıştı vb. Ancak yorumlamadan herhangi bir sabit içeriğe ulaşmak olası değildi ve bu düşler her zaman aynı mal-

zemeyi birçok farklı yolla işleme şeklinde bir izlenim verdiklerinden, bu gerçeği örtücü anımsamaların doğru okunuşu kesinleşmişti: Bu yalnızca düş görenin çocukluğu hakkında şu ya da bu zamanda, olasılıkla ergenlik çağında kurmuş olduğu ve şimdi yeniden bu tanınamaz biçim içerisinde yüzeye çıkan bir düşlemler sorunu olabilirdi.

Açıklama tek atışta geldi. Hasta birden çok küçük olduğu günlerde "ilk konakta" kızkardeşinin onu cinsel eylemlere ayartmış olduğu gerçeğini anımsadı. Önce kızkardeşinin çocukların sık olarak birlikte gittikleri tuvalette "Haydi popolarımızı gösterelim" önerisini yaptığı ve bunu eyleme döktüğü şeklinde bir anı geldi. Ardından ayartılmanın daha önemli kısmı, zaman ve yerle ilgili tüm ayrıntılar ışığa çıktı. Olay baharda, babasının uzakta olduğu bir sırada olmuştu, çocuklar odalardan birinde yerde oynuyorlardı, anneleri ise yan odada çalışıyordu . Kızkardeşi penisini eline almış ve onunla oynamıştı, aynı zamanda sanki açıklamasıymış gibi ona Nanya'sı hakkında akıl ermez öyküler anlatmıştı. Nanya'sı aynı şeyi her tür insanla örneğin bahçıvanla yapmaktaydı: Adamı başının üzerinde durdurmakta ve sonra cinsel organlarını ellemekteydi.

Sonuç olarak varlıklarını önceden sezdiğimiz düşlemlerin açıklaması ortadaydı. Hastanın eril özgüvenine sonradan çirkin görünen bir olayın anısını silmek amacıyla kurulmuşlardır ve bu sonuca tarihsel gerçeğin yerine imgelem ürünü ve çekici bir karşıtını koyarak ulaşmışlardır. Bu düşlemlere göre kızkardeşine karşı edilgin rolü oynayan kendisi değildi. Ancak tersine saldırganlaşmış, kızkardeşini çıplak görmeye çalışmış, reddedilmiş ve cezalandırılmış ve bu nedenle aile çevresinin çok söz ettiği kızgın duruma girmişti. Mürebbiyeyi imgelem ürünü bu kompozisyonun dokusuna katmak da uygundu, çünkü kızgınlık nöbetlerinin temel sorumluluğu anneanne ve annesi tarafından mürebbiyeye yüklenmişti. Bu nedenle bu düşlemler büyük ve mağrur duruma gelmiş bir ulusun ilk günlerinin başarısızlık ve değersizliğini gizlemek amacıyla kullandığı söylencelerine tümüyle uyar.[1]

Mürebbiye gerçekte ayartılma ve onun sonuçlarında ancak çok hafif bir katkıya sahip olmuş olabilirdi. Kızkardeşi ile ilgili sahneler yazın ortasında İngiliz kadının evde olmayan ebeveynlerinin yerini tutmak

[1][Bu konunun Freud'un Leonardo (1910c) incelemesinde Bölüm II'nin başlangıcına yakın kısımlardaki daha uzun tartışmasına bakınız.]

üzere geldiği yılın başlarında geçmişti. Oğlanın mürebbiyeye düşmanlığı daha farklı bir biçimde ortaya çıkmıştı. Mürebbiye dadıya kötü davranarak ve ona cadı diye iftira ederek oğlanın gözünde, dadı hakkında böylesine korkunç öyküleri ona ilk kez anlatmış olan kızkardeşinin izinde yürümekteydi ve bu yolla mürebbiye oğlanın, ilerde işiteceğimiz gibi, ayartılmasının bir sonucu olarak kızkardeşine karşı duyumsamış olduğu nefreti kendisine karşı açıkça dile getirmesine olanak tanımıştı.

Ancak oğlanın kızkardeşince ayartılışı kesinlikle bir düşlem değildi. Güvenilirliği yaşamının daha sonraki bir dönemine, yetişkin olduğu zamanlara dayanan ve asla unutulmamış olan bazı bilgilerce arttırılmıştı. Kendisinden on yaştan fazla büyük bir kuzen bir konuşma sırasında kızkardeşinin ne cüretkar ve şehvetli bir ufaklık olduğunu çok iyi anımsadığını anlatmıştı: Kız bir keresinde dört ya da beş yaşlarında bir çocuk iken kuzenin kucağına oturmuş ve onun penisini eline almak için pantalonunu çözmüştü.

Bu noktada hastamın çocukluğunun öyküsüne ara vermek ve bu kızkardeş, gelişimi ve daha sonraki yazgısı ve hastamız üzerinde sahip olduğu etki hakkında bir şeyler söylemek istiyorum. Hastamızdan iki yaş büyüktü ve her zaman onun önünde olmayı sürdürmüştü. Bir çocuk olarak oğlansı ve ele avuca sığmazdı, ancak daha sonra gözalıcı bir entellektüel gelişim sergilemiş ve zeki ve gerçekçi zihinsel yetenekleri ile kendisini sivriltmişti. Çalışmalarında doğa bilimlerine yönelmiş, ama babasının çok beğendiği yaratıcı yapıtlar da üretmişti. Sayısız ilk aşıkları karşısında zihinsel yönden çok üstündü ve onlarla alay eden espriler yapardı. Ancak yirmili yaşlarının başlarında çökkün olmaya, yeterince güzel olmadığından yakınmaya başlamış ve toplumdan geri çekilmişti. Bir tanış olan yaşlı bir hanımın eşliğinde yolculuğa gönderilmiş ve dönüşünden sonra yol arkadaşı tarafından kendisine nasıl kötü davranıldığına ilişkin birçok umulmaz öykü anlatmış, ancak sözde eziyetçisine sevgiyle bağlılığını açık biçimde sürdürmüştü. Kısa bir süre sonra yaptığı ikinci yolculukta kendisini zehirlemiş ve evinden uzaklarda ölmüştü. Hastalığı olasılıkla bir dementia praecox'un başlangıcı olarak kabul edilmelidir. Ailesindeki belirgin nöropatik so-

yaçekimin kanıtlarından biriydi, ama elbette tek kanıt o değildi. Babasının kardeşi olan bir amca uzun yıllar ağır bir saplantı nevrozunun varlığına işaret eden belirtilerle egzantrik bir kişi olarak yaşadıktan sonra ölmüştü. Çok sayıda uzak akraba da geçmişte ve halen daha az ciddi sinirsel rahatsızlıklara tutulmuşlardı.

Hastamız çocukken ayartılma sorunundan bağımsız olarak kızkardeşini ebeveynlerinin iyi düşünceleri için çetin bir yarışmacı olarak görmüş ve onun acımasız üstünlük sergileyişiyle kendisini çok fazla sıkıştırılmış duyumsamıştı. Daha sonraları kendisi saplantı nevrozundan beri zihinsel yönden ketvurulmuş biri olarak daha az beğeni ile yetinmek zorunda iken, babasının kızkardeşinin zihinsel kapasitesi ve entellektüel başarılarına gösterdiği saygı nedeniyle kızkardeşini kıskanmıştı. Hastanın ondördüncü yaşından sonra iki kardeş arasındaki ilişkiler iyileşmeye başlamıştı. Benzer bir zihinsel eğilim ve ana babalarına karşı ortak muhalefet onları öylesine yakınlaştırmıştı ki birbirleriyle en iyi arkadaşlar gibi anlaşmışlardı. Ergenlik çağının fırtınalı cinsel uyarılması sırasında çok yakın bir fiziksel yaklaşım girişimine cüret etmişti. Kızkardeşi onu eşit kararlılık ve ustalıkla reddetmiş ve hasta birden kızkardeşinden uzaklaşarak evde hizmetçi olan ve kızkardeşi ile aynı adı taşıyan bir küçük köylü kıza yönelmişti. Bu davranışıyla heteroseksüel nesne seçimi üzerinde belirleyici etkiye sahip bir adım atmaktaydı, çünkü daha sonra aşık olduğu —sıklıkla zorlantının en açık belirtilerini sergileyerek— kızların tümü eğitim ve zekaları kaçınılmaz olarak kendisininkinden oldukça düşük hizmetçilerdiler. Sevgisinin tüm nesneleri vazgeçmek zorunda kaldığı kızkardeşinin yerini alan birer yerine-geçen idiyseler, kızkardeşini alçaltma ve önceleri çok ezici bulduğu zihinsel üstünlüğüne bir son verme niyetinin hastanın nesne seçimi üzerinde belirleyici kontrolü kazandığı yadsınamazdı.[2]

İnsan cinsel davranışı Alfred Adler tarafından başka her şey gibi hükmetme isteğinden, bireyin kendisini kabul ettirme içgüdüsünden ortaya çıkan bu tür güdüleyici güçlerin emrine verilmiştir. Bu güç ve yetke güdülerinin önemini asla yadsımamama karşın, onların kendilerine yüklenmiş olan hükmedici ve eşsiz rolü oynadıklarına hiçbir za-

[2][Freud'un bu konu hakkında daha önceki yazısı (1912*d*) *P.F.L.*, 7, s. 247 ile karşılaştırınız.]

man ikna olmadım. Eğer hastamın çözümlemesini sonuna dek sürdürmemiş olsaydım önyargılı görüşümü bu olgudaki gözlemimden dolayı herhalde Adler'e uygun bir yönde düzeltmek zorunda kalırdım. Çözümlemenin tamamlanması beklenmeyen bir şekilde tam tersine bu hükmetme güdülerinin (bu olguda alçaltma niyeti) nesne seçimini ancak yardımcı bir neden ve ussallaştırma olarak hizmet etme anlamında belirlemiş olduğunu gösteren yeni malzemeler ortaya çıkarırken, altta yatan gerçek belirleyicilik önceki inançlarımı sürdürmemi sağladı.[3]

Hastanın anlatımına göre kızkardeşinin ölüm haberi ulaştığında pek az keder duyumsamıştı. Keder belirtileri göstermek için kendisini zorlamak durumunda kalmış ve oldukça kayıtsız bir biçimde mülkün artık tek mirasçısı durumuna gelmesine sevinebilmişti. Bu olay olduğunda birkaç yıldan beri son hastalığından acı çekmekteydi. Ancak bu bilgi parçasının uzun süre olgu hakkındaki tanısal yargımdan emin olamamama yol açtığını itiraf etmeliyim. Hiç kuşkusuz ailesinin en çok sevilen üyesinin yitirilmesi nedeniyle duyduğu elemin, kızkardeşi hakkındaki kıskançlığının süregiden işleyişinin ve artık bilinçdışı duruma gelmiş olan kızkardeşine yönelik yasaksevi niteliğindeki sevgisinin eklenen varlığının bir sonucu olarak, dile getirilişinde bir ketvurma ile karşılaşacağı beklenmeliydi. Ancak kayıp elem patlamalarının yerini tutan bir şeyler bulmadan duramazdım ve sonunda bu patlamalar hasta için açıklanamazlığını sürdürmüş olan bir başka duyguda bulunmuştu. Kızkardeşinin ölümünden birkaç ay sonra onun öldüğü yöreye bir yolculuk yapmıştı. Orada o sıralarda ülküleştirdiği bir büyük ozanın gömüldüğü yeri arayıp bulmuş ve onun mezarı üzerinde acı gözyaşları dökmüştü. Bu tepki kendisine garip görünmüştü, çünkü hayran olduğu ozanın ölümünün üzerinden ikiden çok kuşağın geçmiş olduğunu biliyordu. Olayı ancak babasının ölmüş kızkardeşinin yapıtlarını büyük ozanlarınkilerle kıyaslama alışkanlığında olduğunu anımsadığında kavradı. Görünüşte ozana sunduğu saygıyı doğru biçimde yorumlamış olduğumun bir başka belirtisini öyküsünde o sırada yakalayabildiğim bir yanlış ile sundu. Daha önce tekrar tekrar kızkardeşinin kendisini

[3]Bkz. s. 286. [Freud'un Adler'in görüşleri hakkında en ayrıntılı tartışması "Ruh-çözümsel Devinimin Tarihi Üzerine" (1914*d*)nin III. Bölüm'ünde bulunabilir.]

vurarak öldürdüğünü belirtmişti, ama şimdi bir düzeltme yapmak ve onun zehir içtiğini söylemek zorunda kalmıştı. Oysa sözkonusu ozan bir düelloda vurulmuştu.[4]

Şimdi oğlanın öyküsüne dönüyorum ancak bu noktada biraz tematik yönlerden söz etmeliyim. Oğlanın kızkardeşi ayartmalara başladığı sıradaki yaşının üç yaş üç ay olduğu ortaya çıkmıştı.[5] Olay belirtilmiş olduğu gibi yazında İngiliz mürebbiyenin geldiği ve sonbaharında ebeveynlerinin onu çok değişmiş buldukları aynı yılın baharında gerçekleşmişti. Öyleyse bu dönüşüm ile oğlanın cinsel etkinliğinin bu arada gerçekleşmiş olan uyanışı arasında ilgi kurmak çok doğaldır.

Oğlan kendisinden yaşça büyük kızkardeşinin baştan çıkarmalarına nasıl tepki göstermişti? Yanıt reddetme ile, ancak yapılan şeye değil de kişiye yönelik olan bir reddetme iledir. Kızkardeşi olasılıkla oğlanla ilişkileri önceden ebeveynlerinin sevgisi için rekabetlerinin sonucu olarak düşmanca bir doğrultuda belirlenmiş olduğu için bir cinsel nesne olarak kabul edilemez durumdaydı. Oğlan kızkardeşinden soğumuş ve dahası kızın kışkırtmaları kısa bir süre sonra sona ermişti. Ancak oğlan kızkardeşinin yerine düşkün olduğu bir başka kişiyi kazanmaya çalışmış ve kızkardeşinin aktardığı ve Nanya'sını bir örnek olarak öne sürdüğü bilgiler onun seçimini bu yöne çevirmişti. Bu yüzden Nanya'sının önünde penisiyle oynamaya başlamıştı ve bu davranış çocukların masturbasyonlarını gizlemedikleri başka birçok örnek gibi ayartmaya yönelik bir girişim olarak kabul edilmelidir. Nanya'sı onu düşkırıklığına uğratmıştı. Ciddi bir yüz ifadesi takınmış ve bunun iyi bir şey olmadığını açıklamıştı. Bunu yapan çocukların oralarında bir "yara" çıktığını eklemişti.

Bir tehdit halini alan bu bilginin etkisi çeşitli yönlerde izlenmelidir. Sonucunda Nanya'sına bağlılığı azalmıştı. Ona öfkelenmiş olmalıydı ve daha sonraları hiddet nöbetleri ortaya çıktığında ona gerçekten gücenik olduğu açık hale gelmişti. Ancak libidonun kendini terk etmek zorunda hissettiği her konumun başlangıçta yeni gelişime karşı inatla

---

[4][Söz konusu olan Lermontov idi. Gardiner'de (ed.) "Kurt Adam"ın Anıları" ile karşılaştırınız (1971) s. 24 ve 28.]

[5][1924'ten önceki basımlarda "üç yaş üç ay ile üçbuçuk yaş arası" şeklindedir.]

savunulması onun bir özelliğiydi. Mürebbiye sahneye çıkıp Nanya'sını incittiğinde, onu odadan atıp yetkesini yok etmeye çalıştığında oğlan tam tersine bu saldırıların kurbanına karşı sevgisini abartmış ve saldırgan mürebbiyeye karşı kaba ve saygısız bir tutum takınmıştı. Bununla birlikte gizliden gizliye bir başka cinsel nesne aranmaya başlamıştı. Ayartılışı ona cinsel organlarına dokunulması şeklinde edilgin bir cinsel amaç kazandırmıştı. Birazdan bu amacı kiminle gerçekleştirmeye çalıştığını ve hangi yolların onu bu seçime yönelttiğini öğreneceğiz.

İlk genital uyarılmalarından sonra oğlanın cinsel araştırmalarının başladığını ve kısa bir süre sonra iğdiş edilme sonucu ile karşılaştığını öğrendiğimizde bu durum beklentilerimize tümüyle uyar. O sıralarda iki kızı —kızkardeşi ve onun bir arkadaşı— işerlerken gözlemeyi başarmıştı. Hızlı kavrayış yeteneği bu manzaradan gerçekleri toplayabilmesini pekâlâ sağlayabilirdi, ancak tıpkı başka erkek çocukların böylesi koşullarda davrandıkları gibi davranmıştı. Nanya'sının kendisini tehdit ettiği yaranın doğrulanışını gördüğü düşüncesini reddetmiş ve olayı kendi kendisine bunun kızların 'ön poposu' olduğu şeklinde açıklamıştı. İğdiş edilme bu karar ile yerleşmemişti, işittiği her şeyde bu temaya yeni imalar bulmuştu. Kaçık düşlemlere eğilimli olan mürebbiye bir keresinde çocuklara renkli çubuk şekerler verildiğinde bunların doğranmış yılan parçaları olduklarını söylemişti. Daha sonra babasının bir zamanlar bir patikada yürürken yılanla karşılaştığını ve sopasıyla yılanı paramparça ettiğini anımsamıştı. Bir kurtun kışın balık avlamaya gitmeyi isteyişi, kuyruğunu bir olta olarak kullanışı ve kuyruğunun buzun içerisinde parçalanışının öyküsünü (*Reineke Fuchs*'tan)[6] yüksek sesle okunurken duymuştu. Atların cinsel organlarının dokunulmamış olup olmamasına göre ayırdedildikleri farklı adları öğrenmişti. Böylece iğdiş edilme hakkında düşünceler ile meşgul olmaya başladı ancak henüz buna inancı ve bundan korkusu yoktu. Bu sıralarda tanıştığı masallardan kendisi için başka cinsel sorunlar doğmuştu. "Kırmızı Başlıklı Kız" ve "Yedi Küçük Keçicik" masallarında çocuklar kurtun gövdesinden dışarı çıkarılmaktaydı. Öyleyse kurt dişi bir yaratık

[6][*Tilki Reynard* onuncu yüzyıldan sonra çeşitli biçim ve dillerde varolan en ünlü Avrupa hayvan destanı. *Reineke Fuchs* bu yapıtın Goethe tarafından Standard Almanca koşuğu ile yapılan halk uyarlamasıydı.]

mıydı, ya da erkekler de gövdelerinde çocuklara sahip olabilirler miydi? Bu sıralarda soru henüz kararlaştırılmamıştı. Ayrıca bu soruşturmalar zamanında henüz kurtlardan korkusu yoktu.

Hastanın aktardığı bilgi parçalarından biri kişiliğinde ebeveynleri yokken ayartılışının biraz dolaylı bir sonucu olarak ortaya çıkan değişikliği anlamamızı kolaylaştıracaktır. Hasta Nanya'sının reddediş ve tehditinden çok kısa bir süre sonra masturbasyon yapmayı bıraktığını söylemişti. *Böylece genital bölgenin egemenliğine girmeye başlamakta olan cinsel yaşamı bir dış engel önünde çökmüş ve bu engelin etkisiyle pregenital örgütlenmenin daha erken bir evresine geri fırlatılmıştı.* Oğlanın cinsel yaşamı masturbasyonunun bastırılmasının bir sonucu olarak anal-sadistik bir nitelik takınmıştı. Alınganlaşmış ve işkenceci olmuştu, kendisini hayvan ve insanların zararına olan bu yolla hoşnut etmekteydi. Ana hedefi sevgili Nanya'sı idi ve ona gözyaşları boşanıncaya dek nasıl işkence edeceğini biliyordu. Böylece karşılaşmış olduğu reddetmenin hıncını çıkarmış, aynı zamanda da cinsel hevesini gerilemiş olduğu evreye uygun bir biçimde doyurmuş oluyordu. Küçük hayvanlara karşı kaba olmaya, sinekleri yakalayıp kanatlarını yolmaya, kınkanatlıları ayağının altında ezmeye başlamıştı, imgeleminde büyük hayvanları (atlar) dövmeyi de seviyordu. Dolayısıyla bunların tümü etkin ve sadistik eylemlerdi, bu dönemdeki anal dürtülerini daha sonraki bir bağlantı içinde tartışacağız.

Hastanın belleğinde aynı döneme ait oldukça farklı türde bazı düşlemlerin de açığa çıkmış olması çok önemli bir gerçektir. Bunların içeriği dövülerek cezalandırılan, özellikle penislerine vurulan oğlanlar idi ve saltanatın varisini dar bir odaya kapatılmış ve dövülmüş olarak gösteren başka düşlemlerden bu anonim figürlerin kimin adına şamar oğlanı işlemi yüklendiğini tahmin etmek kolaydı. Saltanatın varisi açıkça kendisiydi, sadizmi böylece düşlemde kendisine karşı çevrilmiş ve mazohizme dönüştürülmüştü. Cinsel organın dövülmenin hedefi olması ayrıntısı masturbasyonu ile ilişkili olan bir suçluluk duygusunun bu dönüşümde rol oynadığı kanısını doğrulamıştı.[7]

Çözümleme sırasında bu edilgin eğilimlerin etkin-sadistik eğilimler ile aynı zamanda ya da onlardan çok kısa bir süre sonra göründükleri

[7] [Dövme düşlemleri konusu hakkında Freud'a (1919*e*) bakınız.]

konusunda hiçbir kuşku kalmamıştı.[8] Bu durum hastanın çelişik unsurlu içgüdü çiftlerinin her iki üyesinin de eşit gelişiminde ilk kez sergilenen alışılmamış derecede açık, yoğun ve sabit *ambivalansı*[9] ile uyumludur. Böylesi davranışlar ve şu ek özellik daha sonraki yaşamının da özelliği idi: Libidonun önceden yerleştirilmiş olan konumlarından hiçbiri yerini daha sonraki bir konuma asla tümüyle bırakmamaktaydı. Bunun yerine diğer tüm konumlarla yan yana bulunur durumda bırakılmaktaydı ve bu davranış kararlı bir kişiliğin kazanılışı ile çelişik olan sürekli bir sendelemeyi sürdürmesine olanak vermekteydi.

Oğlanın mazohistik eğilimleri ancak gelişiminin bir sonraki evresinin çözümlenmesi aracılığıyla doğrulanabilecek oldukları için bizi şimdiye dek söz etmekten kaçındığım bir başka noktaya yönlendirir. Daha önce Nanya'sı tarafından reddedilmesinden sonra libidinal beklentisinin kendisini Nanya'dan kopardığından ve cinsel bir nesne olarak başka bir kişiyi düşünmeye başladığından söz etmiştim. Bu kişi o sırada evden uzakta olan babası idi. Hiç kuşkusuz bu seçime yılanın parçalara ayrılışının anımsanması gibi rastlantısal olanları da kapsayan bir dizi aynı noktada birleşen etken tarafından yönlendirilmişti, ancak hepsinin ötesinde bu yolla küçük bir çocuğun narsisizmi ile uyumlu olarak özdeşim yolu boyunca gerçekleşmiş olan ilk ve en ilkel nesne seçimini tazeleyebiliyordu.[10] Daha önce babasının onun hayran olduğu örneği olduğunu ve ne olmak istediği sorulduğunda babası gibi bir beyefendi şeklinde yanıt verdiğini öğrenmiştik. Etkin akımının bu özdeşim nesnesi, o anda içinde olduğu anal-sadistik evrede edilgin bir akımın cinsel nesnesi haline gelmişti. Kızkardeşince ayartılışı onu edilgin bir role zorlamış ve ona edilgin bir cinsel amaç vermiş gibi görünmektedir. Bu yaşantının süregiden etkisi altında kızkardeşinden Nanya'sı

---

[8][Edilgin eğilimler ile edilgin bir cinsel amaca sahip olan eğilimleri kastediyorum, ancak bunu söylerken aklımda içgüdünün değil de yalnızca onun amacının dönüşümü bulunuyor.]

[9]["Ambivalans" teriminin etkinlik ve edilginliğe işaret eder şekildeki bu kullanımı enderdir. Freud genelde terimi sevgi ile nefret arasında duygusal bir gidip gelme anlamında kullanmıştır.]

[10][Özdeşimin daha kapsamlı bir tartışması için *Grup Ruhbilimi* (1912*c*) yapıtının VII. bölümüne bakınız.]

yoluyla babasına, kadınlara karşı edilgin bir tutumdan erkeklere karşı aynı tutuma uzanan bir yol izlemişti ve yine bu yolla kendisinin daha erken ve doğal gelişim evresi ile bir bağlantı bulmuştu. Babası şimdi bir kez daha nesnesi idi, daha üst gelişim evresi ile uyumlu olarak özdeşimin yerini nesne seçimi almıştı, etkin bir tutumun edilgin bir tutuma değişimi ise bu arada ortaya çıkmış olan ayartılmanın sonucu ve belgesiydi. Doğal olarak sadistik evrede çok kudretli babasına karşı etkin bir tutumu başarmak çok da kolay bir şey olamazdı. Babası yaz sonu ya da sonbaharda eve geldiğinde hastanın öfke nöbetleri ve çılgınlık tabloları yeni bir hizmete koşulmuşlardı. Nanya'sı ile ilişkili olarak etkin-sadistik amaçlara hizmet etmişlerdi, babası ile ilişkili hedefleri ise mazohistik idi. Yaramazlığını öne çıkararak babasından gelecek cezalandırma ve dövmeleri zorlamaya ve bu yolla ondan istediği mazohistik cinsel doyumu elde etmeye çalışıyordu. Dolayısıyla bağırma nöbetleri basitçe ayartmaya yönelik çabalardı. Ayrıca mazohizmin altında yatan güdüler ile uyumlu olarak bu dövme suçluluk duygusunu da doyurmuş olacaktı. Bu yaramazlık sahnelerinden biri sırasında babası ona doğru geldiğinde bağırışlarını nasıl iki katına çıkardığını içeren bir anıyı korumuştu. Ancak babası onu dövmemiş, önünde karyolasının yastıkları ile top oynayarak onu yatıştırmaya çalışmıştı.

Ebeveyn ve eğiticilerin bir çocukta nedeni anlaşılmaz yaramazlık ile karşılaştıklarında bu tipik ilişki durumunu akılda tutma fırsatına ne denli sık sahip olabileceklerini bilmiyorum. Kontrol edilmesi güç bir biçimde davranan çocuk itirafta bulunmakta ve cezayı kışkırtmaya çalışmaktadır. Dayağı suçluluk duygusunu yatıştırma ve aynı anda mazohistik cinsel eğilimini doyurmanın bir aracı olarak ummaktadır.[11]

Olgunun daha ileri açıklamasını büyük bir açıklık ile ortaya çıkan bir anıya borçluyuz. Bu anı belirli bir olayın ortaya çıkışına dek hastanın kişiliğindeki değişiklik işaretlerine hiçbir anksiyete belirtisinin eşlik etmediği idi. Öyle görünmektedir ki öncesinde hiç anksiyete yok iken olaydan hemen sonra anksiyete kendisini en işkence edici biçimde

[11] [Freud'un "Ruhçözümsel Çalışmada Karşılaşılan Bazı Karakter-Tipleri" (1916*d*) yazısının üçüncü bölümünü oluşturan "Suçluluk Duygusunun Yarattığı Suçlular" tartışmasıyla karşılaştırınız.

belli etmiştir. Bu dönüşümün tarihi kesin olarak belirtilebilir, oğlanın dördüncü yaşgününün hemen öncesindeydi. Bunu sabit bir nokta olarak alarak çocukluğunun ilgilenmekte olduğumuz dönemini iki evreye ayırabiliriz: Üç yaş üç aylık iken ayartılmasından dördüncü yaşgününe dek uzanan yaramazlık ve huysuzluk evresi ve bunu izleyen nevrozun belirtilerinin egemen olduğu daha uzun bir evre. Ancak bu bölünmeyi olası hale getiren olay, dış bir örselenme değil, anksiyete hali içinde uyandığı bir düştü.

IV

DÜŞ VE PRİMAL SAHNE

BU düşü daha önce başka bir yerde içerisindeki masallardan alınmış malzeme miktarı nedeniyle yayımlamıştım[1] ve şimdi o zaman yazdıklarımı yineleyerek başlayacağım:

"'*Düşümde zaman geceydi ve yatağımda uzanıyordum. (Yatağımın ayakucu pencereye doğruydu, pencerenin önünde yaşlı ceviz ağaçları sıralanmıştı. Düşü gördüğümde mevsimin kış olduğunu ve gece olduğunu biliyorum.) Birden pencere kendiliğinden açıldı ve pencerenin önündeki büyük ceviz ağacının üzerinde beyaz kurtların oturmakta olduğunu görünce dehşete düştüm. Altı ya da yedi taneydiler. Kurtlar çok beyazdılar ve daha çok tilki ya da çoban köpeklerine benzemekteydiler, çünkü tilkiler gibi büyük kuyrukları vardı ve bir şeye dikkat ettiklerinde kulaklarını köpekler gibi dikiyorlardı. Büyük bir dehşet içinde ve tabi kurtlar tarafından yenmekten korkarak haykırdım!* ve uyandım. Dadım bana ne olduğunu anlamak için yatağıma koşturdu. Bunun yalnızca bir düş olduğuna ikna edilmem oldukça uzun sürdü, pencerenin açılışı ve kurtların ağacın üzerinde oturuşunun çok net ve canlı gibi bir tablosunu görmüştüm. Sonunda sakinleştim, kendimi bir tehlikeden kaçmış gibi duyumsadım ve yeniden uykuya daldım.

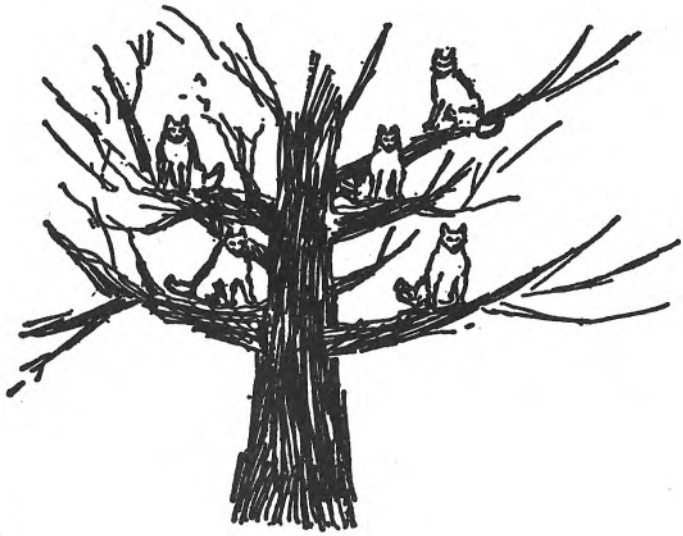
"'Düşteki tek eylem belirtisi pencerenin açılışıydı, çünkü kurtlar ağacın sağa sola uzanan dalları üzerinde çok sakin ve hiçbir devinim

[1] "Düşlerde Masal Malzemelerinin Ortaya Çıkışı" (1913*d*).

yapmadan oturmakta ve bana bakmaktaydılar. Sanki tüm dikkatlerini benim üzerime perçinlemiş gibiydiler. — Sanırım bu benim ilk anksiyete düşümdü. O sırada üç dört ya da en çok beş yaşındaydım. O günden onbirinci ya da onikinci yaşıma dek her zaman düşlerimde kötü bir şey görmekten korkmaktaydım.'

"Üzerinde kurtlarla birlikte ağacın bir resmini ekledi ve resim tanımını doğrulamaktaydı (Şekil 2). Düşün çözümlenmesi aşağıdaki malzemeyi açığa çıkardı.

"Bu düşü her zaman çocukluk döneminin o yıllarında bir masal kitabındaki kurt resminden çok korkuyor olması anısı ile bağlantılandırmıştı. Kendisinden çok üstün olan yaşça büyük kızkardeşi bu resmi şu ya da bu bahaneyle onun önünde tutarak onu tedirgin eder, o da korkar ve bağırmaya başlardı. Bu resimde kurt ayakta durmakta, pençeleri gerilmiş ve kulakları dikilmiş halde geniş adımlarla gezinmekteydi. Bu resmin 'Kırmızı Başlıklı Kız' öyküsüne ait bir çizim olması gerektiğini düşünmekteydi.

Şekil 2

"Kurtlar neden beyazdı? Bu soru ona konak civarında tutulan büyük koyun sürülerini düşündürdü. Babası bazan onu bu sürüleri görmeye yanında götürürdü ve çocuk her defasında kendisini çok gururlu ve neşe dolu duyumsardı. Daha sonraları —yapılmış olan soruşturmalara göre düşün görülmesinden çok kısa bir süre önce olabilirdi— koyunlar arasında bir salgın hastalık patlak vermişti. Babası Pasteur'un öğrencilerinden birini çağırtmış, hayvanlar aşılanmıştı; ancak aşılamadan sonra öncesine kıyasla daha fazla koyun ölmüştü.

"Kurtlar nasıl olmuş da ağacın üzerine çıkmışlardı? Bu ona dedesinden duyduğu bir öyküyü anımsatmıştı. Bunun düşten önce mi yoksa sonra mı olduğunu anımsayamıyordu, ancak konusu önceki görüşün lehinde kesin bir kanıttır. Öykü şöyleydi: Bir terzi odasında oturup çalışırken pencere açılmış ve içeri bir kurt atlamıştı. Terzi cetveliyle ona saldırmış — hayır (kendi söylediğini düzelterek) onu kuyruğundan yakalamış ve kuyruğunu koparmıştı, böylece kurt dehşet içinde kaçmıştı. Bir süre sonra terzi ormana gitmiş ve birden bir kurt sürüsünün kendisine doğru geldiğini görmüştü, bunun üzerine onlardan kaçmak için bir ağaca tırmanmıştı. Başlangıçta kurtlar şaşkınlık içindeydi, ancak aralarında bulunan ve terziden öcünü almak isteyen sakatlanmış kurt birbirlerinin üzerine çıkıp ona ulaşmalarını önermişti. Kendisi —dinç bir yaşlı kurt idi— piramidin tabanı olacaktı. Kurtlar onun dediğini yapmışlardı, ancak terzi cezalandırmış olduğu ziyaretçisini tanımış ve birden daha önce yapmış olduğu gibi bağırmıştı: 'Gri olanını kuyruğundan yakalayın!' Kuyruğu kopartılmış kurt bu anıyla dehşete düşerek kaçmış ve diğerlerinin tümü yere yuvarlanmışlardı.

"Bu öyküde düşte kurtların üzerinde oturmakta oldukları ağaç ortaya çıkmaktadır. Ama öykü aynı zamanda iğdişlik karmaşasına kuşku götürmez bir imayı da içermektedir. *Yaşlı* kurdun kuyruğu terzi tarafından kesilmişti. Düşteki kurtların tilki kuyrukları olasılıkla bu kuyruksuzluğun telafisiydiler.

"Neden altı ya da yedi kurt vardı? Onu korkutmuş olan resmin 'Kırmızı Başlıklı Kız'ın öyküsü ile bağlantılı olup olamayacağı konusundaki kuşkumu öne sürünceye dek bu soruya hiçbir yanıt yokmuş gibi görünmekteydi. Bu masal yalnızca iki resim için şans sunar —Kırmızı Başlıklı Kız'ın ormanda kurt ile karşılaşması ve kurdun yatakta

büyükannenin gece başlığı ile yattığı sahne. Dolayısıyla resmi anımsayışının arkasında başka bir masal olmalıdır. Kısa bir süre sonra bunun ancak 'Kurt ve Yedi Küçük Keçicik' öyküsü olabileceğini keşfetti. Burada hem yedi hem de altı sayısı ortaya çıkar çünkü kurt keçiciklerin yalnızca altısını yemiş, yedinci ise saat kutusunun içine saklanmıştır. Beyaz da bu öyküye girer, çünkü kurt ilk ziyaretinde keçicikler kendisini gri pençesinden tanıdıktan sonra pençesini fırında beyazlatmıştı. Ayrıca iki masalın ortak birçok noktası bulunur. Her ikisinde de yeme eylemi, karnın yarılıp açılması, yenmiş olanların dışarı çıkarılması ve yerlerine ağır taşların konması vardır ve sonuçta her ikisinde de kötü kurt ölür. Bunların yanı sıra küçük keçilerin öyküsünde ağaç ortaya çıkar. Kurt yemeğini yedikten sonra bir ağacın altına uzanır ve horlar.

"Özel bir nedenden ötürü bu düşü başka bir yerde yeniden ele alacak, yorumlayacak ve daha ayrıntılı olarak değerlendireceğim. Çünkü bu düş hastanın çocukluk döneminden anımsadığı en erken anksiyete düşüdür ve içeriği, bunu kısa bir süre sonra izleyen düşlerle ve ilk yıllarındaki belirli olaylarla bağlantılı olarak ele alındığında oldukça özel ilginçlikler taşır. Burada düşün birbiriyle oldukça fazla ortak noktası olan iki masal 'Kırmızı Başlıklı Kız' ve 'Kurt veYedi Küçük Keçicik' ilişkisiyle yetinmeliyiz. Bu öyküler tarafından yaratılan etki küçük düşçüde düzenli bir hayvan fobisi ile sergilenmekteydi. Bu fobi benzer diğer olgulardan yalnızca anksiyete hayvanının kolayca gözlenmeye açık olan bir nesne 'örneğin bir at ya da köpek gibi' olmayıp sadece öyküler ve resim kitaplarından bilinen bir nesne olması gerçeği ile ayrılmaktaydı.

"Bu hayvan fobilerinin açıklanışını ve onlara bağlanan anlamı başka bir zaman tartışacağım. Yalnızca bu açıklamanın söz konusu düş sahibinin yaşamında daha sonra acı çektiği nevroz tarafından sergilenen temel özellik ile tam uyum içinde olduğunu umduğumu belirteceğim. Babasından korkusu hastalanışı için en güçlü nedendi ve her baba yerine-geçenine yönelik ambivalan tutumu yaşamının olduğu kadar sağaltım sırasındaki davranışının da egemen özelliği idi.

"Hastamın durumunda kurt yalnızca ilk baba yerine-geçeni idiyse küçük keçileri yiyen kurt ve 'Kırmızı Başlıklı Kız' masallarındaki gizli içeriğin, basitçe babaya duyulan çocuksu korku olup olamayacağı so-

rusu ortaya çıkar.[2] Ayrıca hastamın babası çocukları ile ilişkilerinde başka birçok insan tarafından sergilenen 'sevgi dolu kötüye kullanım'a düşkün olma özelliğine sahipti ve hastanın ilk yaşlarında babasının (daha sonraları sertleşmiş olmasına karşın) birçok kez küçük oğlanı okşarken ya da onunla oynarken espriyle 'onu yutma' tehdidinde bulunmuş olabileceği olasıdır. Hastalarımdan biri iki çocuğunun büyükbabalarına hiçbir zaman düşkün olamadıklarını, çünkü büyükbabanın çocuklarla sevgi dolu sıçrayıp oynamaları sırasında onları karınlarını kesip açacağını söyleyerek korkuttuğunu anlatmıştı."

Bu aktarımda düşün daha uzak çıkarsamalarını kestiren her şeyi bir yana bırakarak yakın yorumlanışına dönelim. Bu yorumlamanın yıllarca süregiden bir görev olduğunu belirtebilirim. Hasta düşü çözümlemenin çok erken bir evresinde aktardı ve çok kısa bir süre sonra çocukluk dönemi nevrozunun nedenlerinin bunun arkasında gizlenmiş olduğu inancımı paylaşmaya başladı. Sağaltımın akışı içinde sık sık düşe geri döndük ama düşü tam olarak anlamak ancak çözümlemenin son ayları sırasında olası duruma geldi ve hastanın kendi doğaçlama çalışmaları sayesinde gerçekleşti. Hasta her zaman düşteki iki etkenin kendisi üzerinde en büyük etkiyi yapmış olduğu gerçeğini vurguladı: Birincisi kurtların tam sessizlik ve devinimsizliği, ikincisi tümünün kendisine bakıştaki yoğun dikkatleri. Düşün ardında bıraktığı süregiden gerçeklik duyumu da hastaya dikkate değer görünmekteydi.

Bu son sözü bir başlangıç noktası olarak alalım. Düşleri yorumlamadaki deneyimlerimizden bu gerçeklik duyumunun beraberinde özel bir anlam taşıdığını biliriz. Bu bize düşün gizli malzemesinin bir kısmının düş görenin belleğinde gerçeklik niteliğine sahip olmayı talep ettiğini, yani düşün yalnızca imgelenmiş olmayan ve gerçekten olmuş olan bir olayla bağlantılı olduğunu gösterir.[3] Bu doğal olarak yalnızca bilinmeyen bir şeyin gerçekliği sorunu olabilir, örneğin dedesinin gerçekten ona terzi ve kurtun öyküsünü anlatmış olduğu ya da "Kırmızı

---

[2]"Bu iki masal ile Rank tarafından belirtilmiş olan (1912) Kronos miti arasındaki benzerliği karşılaştırın."

[3][Bkz. *Düşlerin Yorumu* (1900*a*), *P.F.K.*, **5**, s. 103-4 ve *n.* 31]

Başlıklı Kız" ve "Yedi Küçük Keçicik" öykülerinin ona gerçekten yüksek sesle okunmuş olduğu kanısı düşün kendisinden daha kalıcı olan bu gerçeklik duyumunun yerini alabilecek nitelikte olamazdı. Düş gerçekliği, masalların gerçekdışılığı ile belirgin zıtlık içinde oluşu çok güçlü biçimde vurgulanan bir olaya işaret eder gibi görünmekteydi.

Düşün içeriğinin arkasında böylesi bir bilinmeyen sahnenin —yani düşün görüldüğü sırada unutulmuş durumda olan bir sahnenin— yattığı kabul edilecek idiyse bu çok erken bir zamanda geçmiş olmalıydı. Düş görücünün şöyle dediği anımsanacaktır: "Düşü gördüğüm sırada üç, dört ya da en çok beş yaşındaydım." Ve biz şunu ekleyebiliriz: "Ve düş bana çok daha erken bir döneme ait olması gereken bir şeyi anımsatmıştı."

Düşün görünür içeriğinin düş gören tarafından vurgulanmış olan kısımları, dikkatli bakış ve devinimsizlik etkenleri bizi bu sahnenin içeriğine götürmelidir. Doğal olarak bu malzemenin sahnenin bilinmeyen malzemesini biraz çarpıtılmış bir biçimde, hatta belki de tam tersine çarpıtılmış biçimde yeniden ürettiğini bulacağımızı beklemeliyiz.

Hastanın düşünün ilk çözümlemesince ortaya çıkarılmış olan ham malzemeden çıkarılacak birçok sonuçlar da vardı ve bunlar araştırmakta olduğumuz sıralamanın içerisine yerleştirilmek zorundaydı. Koyun yetiştirmenin sözkonusu edilmesinin arkasında cinsel araştırmalarının, babasıyla birlikte ziyaretleri sırasında doy...bildiği ilgisinin kanıtları beklenmeliydi, ancak aynı zamanda ölüm korkusuna imalar da bulunmalıydı, çünkü koyunların büyük bölümü salgın hastalıktan ölmüştü. Düşte en sıkıntı verici şey olan ağacın üzerindeki kurtlar doğruca dedesinin öyküsüne varmaktaydı ve bu öyküde büyüleyici olan ve düşü kışkırtabilecek olan şey iğdiş edilme teması ile bağlantısından başka bir şey olamazdı.

Düşün ilk tamamlanmamış çözümlemesi sonucunda kurtun bir baba yerine-geçeni olabileceğine de karar verdik; şöyle ki, bu durumda bu ilk anksiyete düşü o günden sonra hastanın yaşamını yönetecek olan baba korkusunu gün ışığına çıkarmış olmalıydı. Bu karar aslında henüz kendi içinde bağlayıcı değildi. Ancak ön çözümlemenin sonucu olarak düş görücü tarafından üretilen malzemeden çıkartabilecek şeyleri bir-

araya getirirsek önümüzde yeniden yapılandırma için şu parçaları buluruz:

Gerçek bir olay — çok erken bir dönemden kalma — bakma — devinimsizlik — cinsel sorunlar— iğdiş edilme — hastanın babası — korkunç bir şey

Bir gün hasta düşün yorumlanmasını sürdürmeye başladı. Düşün "birden pencere kendiliğinden açıldı" diyen bölümünün terzinin oturmakta olduğu ve kurtun odaya geldiği pencere ile olan bağlantısıyla tam olarak açıklanmadığını düşünmekteydi. "Şu anlama geliyor olmalıydı: 'Gözlerim birden açıldı.' Uyumaktaydım, bundan dolayı birden uyandım ve uyandığımda bir şey gördüm: Kurtlar ve ağaç. "Buna hiçbir karşı çıkışta bulunulamazdı ancak konu biraz daha geliştirilebilirdi. Uyanmış ve bir şey görmüştü. Düşte kurtlara atfedilen dikkatli bakış daha çok hastanın kendisine kaydırılmalıydı. Öyleyse belirleyici bir noktada yer değişimi olmuştur ve dahası bu değişim düşün görünür içeriğindeki bir başka yer değişimi tarafından gösterilmektedir.[4] Kurtların ağacın üzerinde oturuyor olduğu gerçeği de bir yer değişimiydi, çünkü dedesinin öyküsünde ağacın altındaydılar ve ağaca tırmanamamaktaydılar.

Düş gören tarafından vurgulanan diğer etken de bir yer değişimi ya da tersine çevrilme aracılığıyla çarpıtılmış olsaydı ne olurdu? Bu durumda anlam devinimsizlik (kurtlar orada devinimsiz olarak oturmaktaydılar, ona bakmışlar ancak kıpırdamamışlardı) yerine şu olmalıydı: En şiddetli devinim. Yani birden uyanmış ve önünde pür dikkat baktığı bir şiddet davranışı sahnesi görmüştü. İlk durumda çarpıtma özne ile nesnenin, etkinlik ile edilginliğin yer değiştirmesinden oluşacaktı: Bakmak yerine bakılıyor olmak. Diğer durumda ise bir karşıtına dönüşmeden oluşacaktı, devinim yerine devinimsizlik.

Başka bir zamanda aklına birden gelen bir çağrışım düşü anlamamızda yeni bir ileri adımı sağladı: "Ağaç bir Noel ağacıydı." Şimdi düşü Noel'den çok kısa bir süre önce ve onun beklentisi içerisinde gördüğünü biliyordu. Noel Günü aynı zamanda doğumgünü olduğundan düşün ve kendisinde düşten kaynaklanan değişikliğin tarihini kesinlikle

[4][*Düşlerin Yorumu, P.F.K.*, **5**, s. 21-2 ile karşılaştırınız.]

belirlemek şimdi olası hale gelmişti. Düş dördüncü doğumgününden hemen önceydi. Dolayısıyla uyumaya kendisine iki kat hediye getirmesi gereken günün gergin beklentisi içinde gitmişti. Böylesi durumlarda bir çocuğun kolayca isteklerinin gerçekleşmesini bekleyebileceğini biliriz. Dolayısıyla düşünde Noel gelmişti, düşün içeriği ona Noel hediye kutusunu göstermişti, onun olması gereken hediyeler ağacın üzerinde asılı durmaktaydı. Ancak hediyeler kurtlara dönüşmüşlerdi ve düş kurt tarafından (olasılıkla babası) yenme korkusuna kapılması ve sığınmak için dadısına koşması ile sonuçlanmıştı. Düşten önceki cinsel gelişimi hakkındaki bilgimiz düşteki boşlukları doldurmamızı ve doyumunun anksiyeteye dönüşümünü açıklamamızı olası kılar. Düşün oluşumu ile ilişkili olan isteklerden en güçlüsü o sıralarda babasından elde etmeyi çok istediği cinsel doyum için duyduğu istek olmalıydı. Bu isteğin gücü belleğinde babasından gelecek cinsel doyumun nasıl bir şey olduğunu gösterebilen bir sahnenin çoktan unutulmuş bir izini canlandırmayı olası kılmıştı ve sonuç isteğin doyurulmasının dehşet ve korkusu, kendisini istek aracılığıyla ortaya koymuş olan itkinin bastırılması ve sonunda babasından daha az tehlikeli dadısına kaçış idi.

Bu Noel Gününün tarihinin önemi ilk şiddetli öfke nöbetini Noel hediyelerinden hoşnut kalmadığı için geçirmiş olduğu şeklindeki anısında [s. 207-8] korunmuştu. Anı gerçek ve yalan öğelerini birleştirmekteydi. Tümüyle doğru olamazdı, çünkü ebeveynlerinin yinelenen açıklamalarına göre yaramazlığı sonbahardaki dönüşlerinde zaten başlamış durumdaydı ve Noel'e dek dönmemiş oldukları gerçek değildi. Ama oğlan doyurulmamış sevgisi, şiddetli öfkesi ve Noel arasındaki temel bağlantıyı korumuştu.

Ama cinsel isteğin geceleri ortaya çıkan işleyişi onu çok istediği şeyin doyurulmasından böylesine şiddetli biçimde korkup kaçırtabilecek nasıl bir resmi zihninde uyandırmış olabilirdi? Çözümlemenin malzemesi bu resmin doyurması gereken bir durumun bulunduğunu gösterir. İğdiş edilmenin varoluşunun gerçekliğine inanç yaratması için planlanmış olmalıdır. İğdiş edilme korkusu böylece duygunun dönüşümünün itici gücü olabilecektir.

Artık şimdiye dek çözümlemenin akışından almış olduğum desteği tümüyle bırakmak zorunda olduğum bir noktaya ulaşmış bulunuyorum. Korkarım bu nokta aynı zamanda okurun inancının beni terkedeceği nokta olacak.

Söz konusu gecede düş görenin bilinçdışı bellek izlerinin kaosundan eyleme sıçrayan şey, ebeveynleri arasında tümüyle alışılagelmişin dışında ve gözlem için pek uygun olan koşullarda gerçekleşen cinsel ilişkinin resmiydi. Bu sahne ile bağlantılı olarak ortaya çıkan tüm sorulara doyurucu yanıtlar bulmak zaman içinde olası hale geldi, çünkü sağaltımın akışı sırasında ilk düş sayısız çeşitlemeler ve yeni basımlar biçiminde geri döndü, bunlarla bağlantılı olarak da çözümleme gereksinim duyulan bilgileri üretti. Böylece ilk olarak çocuğun gözlemin tarihi sırasındaki yaşının yaklaşık birbuçuk olduğu saptandı.[5] Bu sırada nöbetleri her gün belirli bir saatte gelmekte olan sıtmaya yakalanmıştı.[6] Onuncu yaşından başlayarak zaman zaman genellikle öğleden sonra gelen ve zirvesine saat beş dolaylarında ulaşan çökkünlük duyguları yaşamaktaydı. Bu belirti çözümleyici sağaltım sırasında hâlâ varlığını sürdürmekteydi. Yinelenen depresyon nöbetleri önceki ateş ya da bitkinlik ataklarının yerini almıştı. Saat beş, eğer iki zaman çakışmış değildiyse, ya en yüksek ateşin ya da cinsel birleşmenin zamanıydı.[7] Olasılıkla bu hastalık nedeniyle ebeveynlerinin yatak odasında bulunmaktaydı. Ortaya çıkışı aile öyküsü tarafından da desteklenen hastalık, olayın yazın gerçekleştiğini ve çocuk Noel gününde doğmuş olduğundan yaşının $n + 1\frac{1}{2}$ yaş olduğunu kabul etmeyi mantıklı kılar.[8] Öyleyse ebeveynlerinin yatak odasında karyolasında uyumaktaydı ve belki de

---

[5] Altı ay çok daha az olası ve gerçekten güçlükle inanılabilir bir alternatif olarak görünmekteydi.

[6] Bu etkenin daha sonra saplantı nevrozu sırasındaki başkalaşımını kıyaslayınız. Hastanın sağaltımı sırasındaki düşlerinde şiddetli bir rüzgârla yer değiştirmişti. [1924'te eklenmiştir:] *"Aria" = "hava". ["Mal-aria" = "kötü hava".]*

[7] Bu bağlantı içerisinde hastanın düşle ilgili resminde, metin altı ya da yedi taneden söz etmesine karşın sadece *beş* kurt çizmiş olduğuna dikkat edebiliriz.

[8] ["n+1/2" demek belki daha açık olabilirdi. Hastanın doğum günü ile yaz arasındaki altı aylık süreye bağlı olarak örselenme sırasındaki yaşı 0 yıl + 6 ay ya da 1 yıl + 6 ay ya da 2 yıl + 6 ay vb. olmalıydı. Ancak 0+1/2 seçeneği yukardaki 5. dipnotta dışlanmış olmaktadır.]

yükselen ateşi nedeniyle öğleden sonra olasılıkla saat beşte daha sonra depresyon ile belirginleşen saatte uyanmıştı. Bu durum ebeveynlerinin yarı soyunuk[9] olarak bir öğle sonrası *siesta*'sı için odalarına çekildiklerini düşünürsek, sıcak bir yaz günü olduğu şeklindeki tahminimiz ile uyumlu olur. Uyandığında üç kez yinelenen[10] *a tergo* (arkadan) cinsel birleşmeye tanık olmuştu, annesinin cinsel organlarını görebildiği gibi babasının organını da görebilmişti ve hem süreci hem de onun anlamını kavramıştı.[11] Sonunda ebeveynlerinin cinsel ilişkisini daha sonra tartışılacak olan bir biçimde engellemişti [s. 273].

Yalnızca birkaç yıldır evli olan bir genç çiftin sıcak bir yaz öğle sonrasında *siesta*'yı bir aşk sahnesi ile sonlandırmış olması ve karyolasında uyumakta olan birbuçuk yaşındaki küçük oğullarının varlığını önemsememiş olmaları gerçeğinde aslında olağandışı hiçbir şey, abartılı bir imgelemin ürünü olduğu izlenimini verecek hiçbir şey yoktur. Aksine böylesi bir olayın tümüyle sıradan ve *bayağı* bir şey olacağını düşünüyorum, cinsel ilişkinin gerçekleştirildiği sonucunu çıkardığımız pozisyon bile bu yargıyı hiçbir şekilde değiştiremez — özellikle cinsel birleşmenin her keresinde arkadan gerçekleştirilmiş olmasının kanıtlanmasını gerektirmediğinden. Tek bir kez gerçekleştirilmiş olması izleyiciye âşıkların başka herhangi bir tutumu ile güç ya da olanaksız kılınmış olan gözlemler yapmak için bir fırsat sağlamaya yeterli olurdu. Bu nedenle sahnenin içeriğinin güvenilebilirliğinin tartışılması sözkonusu olamaz. Olasılığı konusundaki kuşkular başka üç noktaya dönecektir: Birbuçuk gibi küçük bir yaştaki çocuğun böylesi karmaşık bir sürecin algılarını anlama ve onları bilinçdışında oldukça doğru biçimde koruma durumunda olabilip olamayacağı; ikinci olarak o biçimde alınmış izlenimlerin ertelenmiş revizyonunun dört yaşındayken kavran-

[9]Beyaz iç çamaşırları içinde: *Beyaz* kurtlar.

[10]Neden üç kez? Bir gün aniden bu ayrıntıyı yorumlama ile keşfettiğimi belirtti. Durum öyle değildi. Bu eleştiriden muaf olan doğmaca bir çağrışımdı, alışılmış tarzı ile onu bana aktardı ve bu yansıtma ile onun daha güvenilir görünmesini sağlamaya çalıştı.

[11]Bunu gözlemi yaptığı sırada değil, dört yaşında olduğu ve düşü gördüğü zamanda anladığını kastediyorum. İzlenimleri birbuçuk yaşındayken almıştı, onları anlaması ertelenmişti, ancak düşün görüldüğü zamandaki gelişimi uyarılmaları ve cinsel araştırmalarına bağlı olarak olası hale gelmişti.

masının olası olup olmadığı ve son olarak herhangi bir işlemin böylesi koşullarda yaşanmış ve anlaşılmış olan bu türden bir sahnenin ayrıntılarını tutarlı olarak ve inandırıcı biçimde bilince çıkarmada başarılı olup olamayacağı.[12]

Daha sonra bu kuşkuları ve başkalarını dikkatli bir biçimde inceleyeceğim, ancak okura çocuğun bu gözleminin kabul edilmesi konusunda ondan daha az eleştirel eğilimli olmadığım konusunda söz verebilirim ve ondan yalnızca sahnenin gerçekliği hakkında *geçici* bir inanç benimsemede bana katılmasını rica edeceğim. Önce bu "*primal sahne*"[13] ile hastanın düşü, belirtileri ve yaşam öyküsü arasındaki ilişkilerin incelenmesini ele alacağız ve sahnenin temel içeriği ve onun görsel izlenimlerinden birinden çıkan sonuçları ayrı ayrı izleyeceğiz.

Sonrakiyle kastettiğim ebeveynlerinin aldığını görmüş olduğu pozisyonlardır, yani erkek dik durumda ve kadın bir hayvan gibi aşağıya doğru bükülmüş durumda. Daha önce [s. 223] anksiyete dönemi sırasında kızkardeşinin onu masal kitabından kurdun dik durumda, bir ayağı önde, pençeleri açılmış ve kulakları dikleşmiş olarak gösterildiği bir resimle sık sık korkuttuğunu öğrenmiştik. Sağaltım sırasında kendisini yorulmak bilmez bir sebatla kullanılmış kitap dükkanlarında çocukluk çağının resimli masal kitabını buluncaya dek araştırma görevine adadı ve gulyabanisini "Kurt ve Yedi Küçük Keçicik" masalının bir resminde tanıdı. Kurdun bu resimdeki duruşunun kendisine babasının yorumlanan primal sahne sırasındaki duruşunu anımsatmış olabileceğini düşünmekteydi. Her halükarda resim anksiyetenin daha sonraki dışavurumları için çıkış noktası haline gelmişti. Bir keresinde yedi

---

[12]Bu güçlüklerin ilki çocuğun gözlemini yaptığı sırada her şeye karşın olasılıkla bir yaş daha büyük yani *iki*buçuk yaşında, belki de kusursuz bir biçimde konuşabildiği bir yaşta olduğu kabul edilerek hafifletilemez. Hastamın olgu öyküsünün tüm küçük ayrıntıları tarihi bu biçimde kaydırma olasılığını hemen hemen dışlamıştı. Ayrıca ebeveyn cinsel ilişkisini gözleme sahnelerinin çözümlemede hiç de seyrek olarak aydınlığa çıkarılmadığı gerçeği gözönünde bulundurulmalıdır. Ancak ortaya çıkışlarının koşulu bunun kesinlikle çocukluk çağının en erken döneminde olmasıdır. Çocuk ne kadar büyük olursa belli bir toplumsal düzeyin üzerindeki ebeveynlerle bu tür gözlemler yapma şansından daha dikkatli biçimde yoksun bırakılacaktır.

[13]*("Urszene"*. Bu terimin ilk yayımlanmış kullanımı gibi görünmektedir. Bununla birlikte Freud terimi (yaklaşık aynı anlamda) Fliess'e yazdığı 2 Mayıs 1897 tarihli daha önceki bir mektupta kullanılmıştı (1950*a*, Mektup 61).]

ya da sekiz yaşındayken, kendisine ertesi gün kendisi için bir özel öğretmenin geleceği söylenmişti. O gece düşünde bu öğretmeni yatağına doğru yüksek sesle kükreyerek gelen bir arslan biçiminde, kurdun resimdeki duruşunu almış şekilde görmüştü ve yine bir anksiyete hali içinde uyanmıştı. Bu sırada kurt fobisi aşılmış durumdaydı, dolayısıyla kendisine yeni bir anksiyete hayvanı seçmekte özgürdü ve bu geç düşte özel öğretmeni bir baba yerine-geçeni olarak kabul etmekteydi. Çocukluk çağının daha sonraki yıllarında öğretmenlerinin her biri babasının rolünü almıştı ve babasının hem iyi hem de kötü etkilerine sahiptiler.

Ortaokulda iken yazgı tanrıçaları kendisine kurt fobisini canlandırmak ve bunun arkasında yatan ilişkiyi şiddetli ketvurmalar için bir neden olarak kullanmak için belirgin bir fırsat sağlamışlardı. Latince sınıfının öğretmenine Kurt denmekteydi. Ta başından ondan gözü yılmıştı ve bir keresinde bu öğretmen tarafından bir Latince çeviri parçasında aptalca bir yanlış yapmış olduğu için ağır biçimde azarlanmıştı. O günden sonra kendisini bu öğretmene karşı duyduğu felce uğratıcı bir korkudan kurtaramamıştı ve kısa bir süre sonra bu korku diğer öğretmenleri de kapsamıştı. Ancak çevirideki falsosunu yaptığı olay da anlamlıydı. Latince sözcük "*filius*"u çevirmesi gerekiyordu ve bu çeviriyi kendi dilinde bunu karşılayan sözcük yerine Fransızca "*fils*" [oğul] sözcüğüyle yapmıştı. Kurt aslında hâlâ babasıydı.[14]

Hastanın sağaltım sırasında ürettiği ilk "geçici belirti"[15] bir kez daha kurt fobisine ve "Yedi Küçük Keçicik" masalına dönmekteydi. İlk seansların gerçekleştirildiği odada sedirde yüzü benden başka yöne bakar durumda uzanan hastanın karşısında büyük bir sarkaçlı duvar saati vardı. Zaman zaman yüzünü bana çevirmesi, sanki beni yatıştır-

---

[14]Öğretmen Kurt'tan işittiği bu azarlamadan sonra arkadaşlarının genel kanısının şu olduğunu öğrenmişti, öğretmen yatıştırılmak için kendisinden para ummaktaydı. Bu konuya daha sonra döneceğiz [s. 265 v.s.]. — Kurttan tüm korkusunun gerçekten bu addaki Latince öğretmeninden kaynaklandığının, bunun geriye doğru çocukluk dönemine yansıtıldığının ve masala ait resim ile desteklenerek primal sahnenin düşlemini doğurmuş olduğunun varsayılmasının böyle bir çocuğun gelişiminin böylesi bir öyküsüne akılcı bir bakışı çok kolaylaştıracağını düşünebilirim. Ancak bu mantıklı değildir, kurt fobisinin zaman dizinsel önceliği ve çocukluk çağının ilk konakta geçirilen dönemiyle ilişkililiği çok emin bir biçimde kanıtlanmıştır. Ya dört yaşındaki düşü?

[15]Ferenczi (1912).

mak için bana çok dostça biçimde bakması ve sonra bakışını benden saate doğru çevirmesi dikkatimi çekmişti. O sıralarda bu yolla saatin sonunun gelmesi konusundaki sabırsızlığını gösterdiğini düşünmekteydim. Uzun bir süre sonra hasta bana bu sessiz gösteri parçasını anımsattı ve bunun bir açıklamasını sundu. Yedi küçük keçiden en küçüğünün kurt altı kardeşini yerken sarkaçlı dolap saatinin kutusu içine saklandığını anımsamıştı. Dolayısıyla kastettiği şey şuydu: "Bana karşı iyi kalpli ol! Senden korkmalı mıyım? Beni yeyip bitirecek misin? Kendimi senden en küçük keçi gibi saat kutusu içinde saklamalı mıyım?"

Korktuğu kurt hiç kuşkusuz babasıydı, ancak kurttan korkusu yaratığın dik bir biçimde durması koşuluna bağlıydı. Anısı dört ayağı üzerinde duran ya da "Kırmızı Başlıklı Kız" öyküsünde olduğu gibi yatakta uzanan kurtların resimlerinden korkmadığını çok kesin bir biçimde doğruladı. Primal sahne ile ilgili yorumumuza göre kadının aldığını gördüğü duruş da daha az öneme sahip değildi. Gerçi bu durumda önemlilik cinsel alanla sınırlıydı. Olgunluk sonrası erotik yaşamın en çarpıcı görüngüsü çok şaşırtıcı bir ardıllık içinde ortaya çıkan ve yeniden kaybolan zorlantılı fiziksel aşka tutulma ataklarına yatkınlığıydı. Bu ataklar onda başka biçimde ketvurulmuş olduğu zamanlarda bile çok büyük bir enerji salıvermekteydiler ve denetiminin oldukça dışındaydılar. Çok önemli bir nedenden ötürü bu zorlantılı aşkın değerlendirilmesini ertelemeliyim [s. 284 ve sonrasına bkz.], ancak burada bilincinden gizlenmiş olan ve yalnızca sağaltım sırasında keşfedilen özel bir koşula bağlı olduğunu belirtebilirim. Kadının primal sahnede annesine yakıştırmış olduğu duruşu takınmış olması gerekliydi. Ergenlik çağından başlayarak geniş ve dikkat çeken kalçaları bir kadındaki en güçlü çekim olarak duyumsamıştı, arkadan olmayan birleşmeler ona hemen hiç zevk vermemişti. Bu noktada hemen bir eleştiri yöneltilebilir: Bedenin arka kısımları için bu türden bir cinsel yeğlemenin saplantılı nevroza eğilimli kişilerin genel özelliği olduğu ve bunun varlığının bizi onu çocukluk çağındaki özel bir izlenime bağlamakta haklı kılmadığı karşı çıkış olarak ileri sürülebilir. Bu anal-erotik eğilimin dokusunun bir parçasıdır ve bu yapıyı ayırdeden arkaik nitelik-

lerden biridir. Aslında arkadan cinsel birleşme —*more ferarum* [hayvanların tarzında]— yine de filogenetik açıdan en eski biçim olarak kabul edilebilir. Daha sonraki bir tartışmada âşık oluşunun bağlı olduğu bilinçdışı durumun kökenini gösteren bütünleyici malzemeyi ortaya attığımızda bu noktaya da yeniden döneceğiz. [s. 249 v.s. ve 286 ile karşılaştırınız.]

Şimdi düşü ile primal sahne arasındaki ilişkiler hakkındaki tartışmamızı sürdürelim. Şimdiye dek düşün (Noel'de isteklerinin doyurulması beklentisi içinde sevinmekte olan) çocuğa babası tarafından sağlanan cinsel doyumun, tıpkı onu primal sahnede görmüş olduğu gibi olan bu resmini kendisinin babasından elde etmeyi istediği doyumun bir modeli olarak sunmuş olduğunu ummuş olmalıyız. Ancak bu resim yerine kısa bir süre önce dedesince kendisine anlatılmış olan masalın malzemesi görünmüştü: Ağaç, kurtlar ve kuyruksuzluk (kurtların gür kıllı kuyrukları gibi aşırı telafi edilmiş bir biçimde). Bu noktada bazı bağlantılar, primal sahnenin içeriğinden kurt masalının içeriğine götürecek bir birleştirici köprü kayıptır. Bu bağlantı bir kez daha ve yalnızca duruşlarca sağlanmaktadır. Dedesinin masalında kuyruksuz kurt diğerlerinin *kendisinin üzerine tırmanmalarını* istemiştir. Primal sahnenin resminin anımsanmasını sağlayan şey bu ayrıntıydı ve primal sahnenin malzemesinin kurt masalınınkiyle temsil edilmesi ve aynı zamanda *iki* ebeveynin çekici olduğu için çok sayıda kurt ile yer değiştirmesi bu yolla olası hale gelmişti. Düşün içeriği daha ileri bir dönüşüme uğramıştı ve kurt masalının malzemesi "Yedi Küçük Keçicik" masalının içeriği ile, ondan yedi sayısını ödünç olarak uyumlu hale getirilmişti.[16]

Malzemenin dönüşümündeki basamaklar olan "primal sahne — kurt masalı — 'Yedi Küçük Keçicik' masalı" düş görenin düşün yorumlanışı sırasındaki düşüncelerinin gelişiminin bir yansımasıdır: "Babadan cinsel doyum için özlem —iğdiş edilmenin bunun gerekli bir koşulu olduğunu anlayış— babasından korku." Kanımca dört yaşındaki bu oğ-

[16]Düşte "altı ya da yedi" denmektedir. Altı yenmiş olan çocukların sayısıdır, yedincisi saat kutusuna kaçmıştır. Her ayrıntı için bir açıklamanın bulunması gerektiği düş yorumlamasının her zaman katı bir kuralıdır.

lanın anksiyete düşünü ancak bu noktada ayrıntısıyla açıklanmış olarak kabul edebiliriz.[17]

Daha önce söylenmiş olanlardan sonra primal sahnenin hastalık yaratıcı etkisi ve onun uyanışının hastanın cinsel gelişiminde yarattığı değişikliğe sadece kısa bir biçimde değinme gereksinimi duyuyorum. Primal sahnenin etkilerinden yalnızca düşün anlatım sağladığı birinin izini süreceğiz. Daha sonra primal sahneden başlangıç alanın yalnızca bir cinsel akım değil de tüm bir dizi olduğunu, hastanın cinsel yaşamının kesinlikle bunun tarafından yarılıp parçalandığını açık hale ge-

---

[17] Artık düşün bir bireşimini yapmayı başardığımıza göre düşün görünür içeriği ile gizli düş düşünceleri arasındaki ilişkilerin kapsamlı bir dökümünü vermeye çalışacağım. ("Dora"nın ilk düşünün bireşimi ile karşılaştırınız (1905*e*), *P.F.L.*, 8, s.126 v.s.)

Geceydi, yatağımda uzanıyordum. Bu tümcenin ikinci kısmı primal sahnenin yeniden üretilişinin başlangıcıdır. "Geceydi", "uyuyordum"un çarpıtılmış halidir. "Düşü gördüğümde mevsimin kış olduğunu ve gece olduğunu biliyorum" tümcesi hastanın düşü anımsamasına işaret eder ve onun içeriğinin bir parçası değildir. Doğrudur, çünkü bu doğum gününden yani Noel'den önceki gecelerden biridir.

Birden pencere kendiliğinden açıldı. Bu tümce şöyle çevirilmelidir: "Aniden kendiliğimden uyandım", primal sahnenin bir anısı. Kurtun pencereden içeri atladığı kurt masalının etkisi kendisini değiştirici bir etken olarak duyumsatmaktadır ve doğrudan bir anlatımı plastik bir anlatıma dönüştürmektedir. Aynı zamanda pencerenin ortaya konuşu düşün daha sonraki içeriği için zamansal bir çerçeve sağlama amacına hizmet eder. Noel arifesinde kapı aniden açılır ve kişi önünde hediyelerle birlikte Noel ağacını görür. Bu nedenle burada Noel'in asıl beklentisinin (cinsel doyum için isteği içeren) etkisi kendini duyumsatmaktadır.

Büyük ceviz ağacı. Noel ağacının temsilcisi ve dolayısıyla güncel duruma ait. Ama aynı zamanda kurt masalındaki terzinin üzerinde kovalamadan kurtulduğu ve altında kurtların beklediği ağaç. Ayrıca sıklıkla doğru düşündüğümü gördüğüm gibi, yüksek bir ağaç gözlemenin ya da gözetlemeciliğin simgesidir. Bir ağacın üzerinde oturan kişi kendisi görünmeksizin aşağıda olup biten her şeyi görebilir. Boccacio'nun ünlü öyküsü ve benzer *nükteler* ile karşılaştırınız.

Kurtlar. Sayıları: *Altı ya da yedi.* Kurt masalında bir küme söz konusuydu ve bir sayı belirtilmemişti. Sayının sabitleştirilmesi altısı yenip yutulan "Yedi Küçük Keçicik" masalının etkisini gösterir. Primal sahnedeki iki sayısının daha büyük bir sayı ile değiştirilmesi gerçeği, ki bu sayı primal sahnede saçma olurdu, direnç tarafından bir çarpıtma olarak kullanılmaktadır. Düşe ilişkin resimde hasta olasılıkla "Geceydi" anlatımını düzeltme amacını taşıyan beş sayısını öne sürmektedir.

Ağacın üzerinde oturuyorlardı. Öncelikle ağacın üzerinde asılı olan Noel hediyelerinin yerini tutmaktadırlar. Ancak aynı zamanda ağacın üzerine aktarılmışlardır, çünkü bu baktıkları anlamına gelebilir. Dedesinin masalında ağacın altına yerleştirilmişlerdi. Dolayısıyla ağaçla ilişkileri düşte tersine çevrilmişti ve bundan düşün içeriğinde bulunan gizli malzemenin daha başka tersine çevirmelerinin de bulunduğu kanısına varılabilir.

tirmemiz gerekecek. Ayrıca bu sahnenin canlanmasının (bilerek "anımsama" sözcüğünden kaçınıyorum) sanki yakın geçmişteki bir yaşantıymış gibi aynı etkiye sahip olduğunu aklımızdan çıkarmayacağız. Sahnenin etkileri ertelenmiş, ancak bu arada birbuçuk ile dört yaş arasındaki sürede tazeliğinden hiçbir şey yitirmemişti. Aşağıdakilerden, olasılıkla algılandığı sırada, yani birbuçuk yaş sonrasında bile belli etkiler yarattığını düşünmemiz için nedenler bulacağız.

Ona pür dikkat bakıyorlardı. Bu özellik tümüyle primal sahneden gelir ve düşün içine tam olarak ters bir yöne çevirilmiş olma pahasına girmiştir.

Çok beyazdılar. Bu özellik kendi içinde önemsizdir ancak düşü görenin öyküsünde güçlü bir biçimde vurgulanmıştır. Yoğunluğunu malzemenin tüm katmanlarından öğelerin bereketli bir biçimde birleşmesine borçludur ve düşün diğer kaynaklarından önemsiz ayrıntıları çok daha anlamlı olan bir primal sahne parçası ile birleştirir. Belirlenişinin bu son parçası ebeveynlerinin yatak örtüsü ve iç çamaşırlarının beyazına dayanır ve buna hayvanlar arasındaki cinsel araştırmalarına ima olarak koyun sürülerinin ve çoban köpeklerinin beyazı ve annenin elinin beyazlığı ile ayırdedildiği "Yedi Küçük Keçicik" masalındaki beyaz eklenmiştir. Daha sonra beyaz giysilerin aynı zamanda ölüme bir ima olduğunu göreceğiz. [Aslında metinde bu konuya başka açık gönderme görülmemektedir. Bağlantı belki de kefen olayı iledir (s. 291 v.s.)]

Orada devinimsiz oturuyorlardı. Bu gözlenen sahnenin en çarpıcı özelliğini, yani yolaçtığı duruşlardan dolayı primal sahne ile kurt masalı arasındaki bağlantıyı oluşturan çalkantılı devinimi yalanlamaktadır.

Tilkiler gibi kuyrukları vardı. Bu primal sahnenin kurt masalı üzerindeki etkisinden türetilen ve düş görücünün cinsel araştırmalarının en önemli sonucu olarak görülmesi gereken bir kararın yalanlaması olmalıdır: "Evet gerçekten iğdiş etme denen bir şey var." Bu kararın alınmasına eşlik eden dehşet sonunda düşün içinde patlak vermiş ve onu sonlandırmıştır.

Kurtlar tarafından yenip yutulmuş olma korkusu. Bu korkunun itici gücü düş görene düşün içeriğinden köken almamış gibi gelmekteydi. Kurtlar daha çok tilki ya da köpekler gibi görünüdüğü ve sanki kendisini ısıracakmış gibi ona saldırmadıkları, tersine çok sakin ve hiç de korkunç olmadıkları için korkmasına gerek olmadığını söylemişti. Düş-işleminin bir süre sıkıntı veren içeriği, onu karşıtına dönüştürerek zararsız hale getirmeye çalıştığını gözlüyoruz. ("Devinmiyorlar ve yalnızca bakıyorlar, çok sevimli kuyrukları var!") Sonunda bu önlem başarısız kalıncaya ve korku patlak verinceye dek. Korku kendisini keçi-çocukların kurt-baba tarafından yenip yutulduğu masalın yardımıyla belli eder. Masalın bu kısmı belki de çocuğun babasıyla oynarken baba tarafından neşe içinde söylenen tehditlerin anımsatıcısı olarak işlev görmüş olabilir. Kurt tarafından yenip yutulma korkusu bir anı olabileceği gibi yer değiştirme sonucu bir yerine-geçen de olabilir.

Bu düşte güdüleyici güçler olarak etki eden istekler açıktır. Önce günün yüzeysel istekleri vardır, hediyeleriyle birlikte Noel burada yer alır (bir sabırsızlık düşü) ve buna eşlik eden, sürekli varolan ve daha derin olan, düş görenin babasından cinsel doyum için duyulan daha derin istek bulunur. Bu hemen o sıralar çok çekici olan şeyi bir kez daha

Hasta primal sahnenin koşullarına daha derin olarak girdiğinde aşağıdaki özgözlem parçalarını ışığa çıkardı. Başlangıçta tanığı olduğu olayın bir şiddet eylemi olduğunu sanmıştı[18] ancak annesinin yüzünde görmüş olduğu zevk ifadesi buna uymamaktaydı. Bu yaşantının bir doyum yaşantısı olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştı.[19] Ebeveynlerinin cinsel birleşmesini içeren gözleminde onun için temel olarak yeni olan şey iğdiş edilmenin gerçekliğinin kesinliğiydi — önceden zihnini meşgul eden bir olasılık. (İşeyen iki kızın gözlenmesi, Nanya'sının tehdidi, mürebbiyenin çubuk şekerleri yorumlayışı, babasının bir

---

görme isteği ile yer değiştirtilir. Sonra zihinsel süreç yoluna devam eder. Primal sahnenin zihinde uyandırılması ile bu son isteğin doyurulmasından başlayarak, şimdi kaçınılmaz duruma gelmiş olana —bu isteğin yadsınması ve bastırılması— geçer.

Bu yorumlamanın yoğunluğu ve ayrıntılı ele alınışına beni zorlayan şey okura kendi başına gerçekleştirilen bir çözümlemenin inandırıcı gücü için eşdeğer bir şeyler sunma çabasıdır. Bu yoğunluk ve ayrıntılılık okuru birçok yıla yayılmış olan çözümlemenin yayımlanmasını istemekten alıkoymaya da hizmet edebilir.

[18][Freud "Çocukların Cinsel Kuramları" (1908*c*) yapıtında cinsel birleşmeye sadistik bakış açısı hakkında başka şeyler de belirtir. *P.F.L.*, **7**, s.198-9.]

[19]Belki de en iyisi, gözlemin nesnesinin başlangıçta bir sadistik eylem olma izlenimi verememesi sözkonusu olmayan normal pozisyonda bir cinsel birleşme olduğunu ve ancak bundan sonra pozisyonun değiştirildiğini ve böylece diğer gözlem ve yargılarını gerçekleştirmek için fırsatı olduğunu kabullenerek, hastanın bu anlatımına karşı adil davranmamızdır. Ancak bu varsayım kesin bir biçimde doğrulanmamıştı ve kanımca zorunlu da değildir. Metinde verilmiş olan özetlenmiş tanımlamanın ardında yatan gerçek durumu unutmamalıyız: Çözümlenen hasta yirmibeşin üzerinde bir yaşta dört yaşının izlenim ve itkilerini o yaşta asla bulamayacağı sözcüklere dökmekteydi. Bunu gözden kaçırırsak dört yaşındaki bir çocuğun böylesi teknik yargılar ve öğrenilmiş kavramlara sahip olması kolayca komik ve inanılmaz görünebilir. Bu sadece *ertelenmiş eylemin* bir başka örneğidir. Çocuk birbuçuk yaşında uygun biçimde tepki gösteremeyeceği bir izlenim alır, onu ancak dört yaşında izlenim içinde yeniden canlandığında anlayabilir ve onun tarafından eyleme geçirilebilir ve ancak yirmi yıl sonra çözümleme sırasında bilinçli zihinsel süreçleriyle o sıralarda içinde olup bitenleri kavrayabilir. Hasta haklı olarak üç zaman dönemini gözardı eder ve şimdiki benliğini uzak geçmişte kalmış olan duruma koyar ve bu konuda biz de hastayı izleriz, çünkü doğru özgözlem ve yorumlama ile sonuç zamanın ikinci ve üçüncü dönemleri arasındaki ara gözardı edilebilirmiş gibi aynı olmalıdır. Ayrıca ikinci dönemin olaylarını tanımlamanın başka bir yoluna sahip değiliz. [Bu ertelenmiş eylem kuramı Freud tarafından önceden *Histeri Üzerine Çalışmalar* (1895*d*) yapıtında, sonraları "retansiyon histerisi" olarak adlandırdığı durumu tartışırken ileri sürülmüştür (*P.F.L.*, **3**, s. 232 v.s.). Ancak kuramın bu ilk anlatımında primal sahnenin sonuçları en azından ergenlik çağına dek ertelenmiştir ve primal sahnelerin bu olguda olduğu gibi çok erken bir yaşta gerçekleştikleri asla düşünülmemiştir.]

yılanı parçalara ayırışının anısı.) Çünkü şimdi Nanya'sının söz etmiş olduğu şeyin yarasını kendi gözleriyle görmüş ve onun varlığının babasıyla cinsel birleşmenin zorunlu koşulu olduğunu anlamıştı. Artık onu küçük kızların gözlenmesi sırasında yaptığı gibi popo ile karıştıramazdı.[20]

Düş, Nanya'sı yanına gelinceye dek kurtulamadığı bir anksiyete durumuyla sonlanmıştı. Bu nedenle babasından ona kaçmıştı. Anksiyetesi babasından cinsel doyum isteğinin —düşü kafasına sokmuş olan eğilim— bir reddedilişiydi. Anksiyetenin almış olduğu biçim, yani "kurt tarafından yenme" korkusu, babası tarafından cinsel ilişkiye sokulma, yani kendisine annesi ile aynı biçimde cinsel doyum sunulması isteğinin yer değiştirişinden başka bir şey değildi (göreceğimiz gibi gerileme niteliğinde bir durum). Son cinsel amacı, yani babasına karşı edilgin tavır takınışı bastırmaya yenik düşmüştü ve onun yerine babasından korkusu kurt fobisi biçimi içerisinde sahneye çıkmıştı.

Ya bu bastırmanın devindirici gücü neydi? Olgunun koşulları bunun yalnızca hastanın erkeklik organıyla ilgili tasalar biçimi içerisinde, elde edilişi bu organın feda edilmesini kapsar görünen bir doyuma karşı savaşmakta olan narsisistik genital libido olabileceğini göstermektedir. Babasına yönelik edilgin tutumuna karşı kendisini savunduğu erilliği, tehdit altına girmiş olan narsisizminden türetmişti.

Şimdi öykümüzün bu noktasında terminolojimizde bir değişiklik yapmamız gerektiğini gözlüyoruz. Düş sırasında hasta cinsel örgütlenmesinde yeni bir evreye ulaşmıştı. O zamana dek cinsel karşıtlar onun için *etkin* ve *edilgin* olmuştu. Ayartılmasından bu yana cinsel amacı edilgin bir amaç, cinsel organlarının ellenmesi olmuştu. Bu amaç daha sonra sadistik-anal örgütlenmesinin daha erken evrelerine gerileme aracılığıyla, dövülme ya da cezalandırılma şeklindeki mazohistik amaca dönüştürülmüştü. Bu hedefe bir erkek ya da kadınla ulaşmış olması onun için önemli değildi. Cinsiyet farkını gözönüne almaksızın Nanya'sından babasına geçmişti. Penisinin Nanya tarafından ellenmesini çok istemişti ve babasından gelecek bir dayağı kışkırtmaya çalışmıştı. İkincisinde eşeysel organları hesap dışı bırakılmıştı, gerçi gerileme so-

[20]Daha ileride [s. 270 v.s.] anal erotizmini incelemeye başladığımızda sorunun bu kısmını daha sonra nasıl hallettiğini öğreneceğiz.

nucu gizlenmiş olan eşeysel organlar ile bağlantı *penisinden* dövülme düşleminde yine de anlatım bulmaktaydı. Primal sahnenin düşte canlanışı şimdi onu genital örgütlenmeye geri döndürmüştü. Vajinayı ve eril ile dişil'in biyolojik anlamını keşfetmişti. Artık etkin olanın eril ile, edilgin olanın ise dişil ile aynı şey olduğunu anlamıştı. Edilgin cinsel amacı artık dişil bir amaca dönüştürülmek zorundaydı ve kendisini artık "baba tarafından eşeysel organlarından ya da poposundan dövülme" yerine "babasıyla cinsel ilişkiye girme" şeklinde dile getirmekteydi. Ancak bu dişil amaç bastırmaya uğramış ve kurt korkusunun kendisinin yerini almasına izin vermeye zorlanmıştı.

Cinsel gelişiminin tartışmasını, öyküsünün daha sonraki evreleri tarafından bu başlangıç evrelerine yeni ışıklar tutuluncaya dek burada sonlandırmalıyız. Kurt fobisinin doğru değerlendirilmesi için sadece hem anne hem de babasının kurtlar haline geldiğini ekleyeceğiz. Annesi diğerlerinin üzerine tırmanmasına izin veren iğdiş edilmiş kurtun, babası da tırmananın yerini almıştı. Ancak hastanın korkusu, kendisinin de doğruladığı gibi, yalnızca ayakta duran kurda yani babasına ilişkindi. Düşün sonlandığı korkunun dedesinin masalında bir modele sahip olması da ayrıca dikkatimizi çekmelidir. Çünkü bu masalda diğerlerinin üzerine tırmanmalarına izin vermiş olan iğdiş edilmiş kurt, kuyruksuz oluşu gerçeği kendisine anımsatılır anımsatılmaz korku ile sarsılmıştı. Bundan dolayı hasta düş sırasında kendisini iğdiş edilmiş annesi ile özdeşleştirmiş ve şimdi de bu gerçeğe karşı savaşıyor gibi görünmektedir. Belki de onu kendisine şöyle diyormuş gibi düşünebiliriz: "Baba tarafından cinsel yönden doyurulmak istiyorsan kendinin Anne gibi iğdiş edilmene izin vermelisin, ama bunu yapmayacağım." Kısacası erilliğinden gelen açık bir protesto! Ancak şimdi incelemekte olduğumuz olgunun cinsel gelişiminin araştırma bakış açısından büyük bir dezavantaja sahip olduğunu, çünkü hiç de karışılmamış olmadığını anlamalıyız. İlk olarak ayartılma ile kesin bir şekilde etkilenmişti ve daha sonra ertelenmiş eylemiyle ikinci bir ayartılma gibi işleyen cinsel birleşme sahnesi tarafından saptırılmıştı.

V

BİRKAÇ TARTIŞMA

BALİNA ve kutup ayısının birbirleriyle savaşamayacakları söylenir çünkü her biri kendi evreniyle sınırlanmıştır ve bu nedenle karşılaşamazlar. Benim de ruhbilim ya da nevrozlar alanındaki çalışmacılardan ruhçözümlemenin önermelerini kabul etmeyen ve onun sonuçlarına yapay şeyler olarak bakanlar ile tartışmam aynı derecede olanaksızdır. Ancak son birkaç yıl içerisinde seçimlerini her koşulda çözümleme alanından yana yapan, onun teknik ve sonuçlarını reddetmeyen, ancak kendilerini aynı malzemeden başka sonuçlar çıkarma ve onu farklı biçimde yorumlama konusunda haklı gören kişiler arasında farklı bir karşı çıkış gelişmiştir.

Kuramsal çekişmeler genellikle kısırdırlar. Kişi güvenmesi gereken malzemeden uzaklaşmaya başladıktan kısa bir süre sonra kendi iddiaları ile zehirlenmiş hale gelme ve sonuçta her tür gözlemin çelişeceği görüşleri destekleme tehlikesine düşer. Bu nedenle çatışmalı yorumları belirli olgular ve sorunlar üzerinde sınayarak karşılaştırmanın tartışma götürmez bir biçimde daha yararlı olduğu kanısındayım.

Daha önce (bkz. s. 231 v.s.) şu olayların kesinlikle olanaksız gibi değerlendirileceğini belirtmiştim: Birbuçuk gibi küçük yaştaki bir çocuğun böylesi karmaşık bir sürecin algılarını alma ve onları bilinçdışında oldukça doğru bir biçimde koruma durumunda olabilmesi, bu malzemenin ertelenmiş bir revizyonunun dört yaşında kavranmasının olası olması ve de bir işlemin böylesi koşullarda yaşanmış ve anlaşılmış

olan bu tür bir sahnenin ayrıntılarını tutarlı olarak ve inandırıcı bir biçimde bilince getirmede başarılı olabileceği.

Son belirtilen konu tümüyle gerçektir. Çözümlemeyi önerilen teknik aracılığıyla böylesi derinlere dek kovalama güçlüğünü üstlenen herkes bunun kesinlikle olası olduğuna ikna olacaktır. Bunu yadsıyan ve çözümlemeyi daha üst bir katmanda sonlandıran herkes konu hakkında bir yargı oluşturma hakkından vazgeçmiş olur. Ancak derinlik çözümlemesinde ulaşılan şeylerin yorumlanması bununla belirlenmez.

Diğer iki kuşku erken çocukluk dönemine ait çocuksu izlenimlerin öneminin hafife alınmasından ve böylesi sürekli etkileri onlara yükleme konusundaki isteksizlikten kaynaklanır. Bu görüşün destekçileri nevrozların nedenlerini hemen yalnızca daha sonraki yaşamın ağır çatışmalarında ararlar, çözümlemede çocukluk çağının öneminin yalnızca nevrotiklerin şimdiki zamana ait ilgilerini uzak geçmişten anılar ve simgeler ile anlatmaya olan eğilimleri nedeniyle gözlerimizin önüne serildiğini kabul ederler. Çocukluk dönemine ait etkenin öneminin bu biçimde değerlendirilmesi çözümlemenin en mahrem özelliklerinin bir kısmını oluşturan ve hiç kuşkusuz bunlara karşı direnç uyandıran, dışarıdan bakan birinin güvenini azaltan birçok şeyin de ortadan kaybolmasını doğuracaktır.

Öyleyse tartışılmak üzere ortaya koyduğumuz görüş, nevrozların ayrıntılı bir biçimde çözümlenmesiyle yüzeye çıkarılan erken çocukluk dönemine ait sahnelerin (bu olguda olduğu gibi) hastanın daha sonraki yaşamının akışı ve belirtilerinin oluşumu üzerinde kendilerine bir etki yüklenmesi olası gerçek olayların yeniden üretilmeleri olmadıklarını öne sürer. Onların daha çok imgelemin ürünleri, itici güçlerini olgun yaşamda bulan gerçek istek ve ilgilerin bir tür simgesel temsili gibi işlev görmeyi amaçlayan ve kökenlerini gerileme içeren bir eğilime, bugünün amaçlarından vazgeçmeye borçlu olan imgelem ürünleri olarak kabul eder. Durum böyleyse hiç kuşkusuz kendimizi çok küçük yaşlardaki çocukların zihinsel yaşamı ve entellektüel kapasitesine böylesi şaşırtıcı bir anlam yükleme zorunluluğundan esirgeyebiliriz.

Güç sorunumuzun basitleştirilmesi ve ussallaştırılması için hepimizin paylaştığı isteğin yanısıra bu görüşü destekleyen çok sayıda gerçek bulunmaktadır. Ayrıca özellikle uygulama yapan bir çözümleme-

cinin zihninde ortaya çıkabilecek olan bu görüşe yönelik bir karşı çıkışı baştan ortadan kaldırmak da olasıdır. Çocukluk döneminden sahneler ile ilgili bu görüş doğru ise çözümlemenin yürütülüşünün başlangıçta hiçbir yönden değişmeyeceği kabul edilmelidir. Nevrotikler ilgilerini bugünden çekme ve onu bu gerilemeci yerine-geçenlere, imgelemlerinin ürünlerine bağlama gibi kötü bir özelliğe sahipseler, bu bilinçdışı ürünlerin izini sürme ve onları bilince çıkarma dışında yapılacak bir şey yoktur. Çünkü gerçeklik açısından değerden yoksun oluşları bir yana koyulursa, bugünün görevlerine yönlendirebilmek amacıyla özgürleştirmek istediğimiz ilginin sahip ve taşıyıcıları bu ürünlerdir ve bizim bakış açımıza göre çok değerlidirler. Çözümlememiz, düşlemlerin gerçekliğine *naif* bir inancı olan çözümlemeler ile tümüyle aynı olan bir akış izlemek zorundadır. Ayrım ancak çözümlemenin sonunda, düşlemler açıkça ortaya konduktan sonra ortaya çıkacaktır. O zaman hastaya şöyle demeliyiz: "Pekâlâ, sonuç olarak nevrozunuz *sanki* bu izlenimleri edinmişsiniz gibi bir yol izlemiş ve onları çocukluk çağınıza dek uzatmış. Kuşkusuz bunun olanaksız olduğunu göreceksiniz. Onlar imgeleminizin sizi önünüzde duran gerçek ödevlerden saptırmaya çalışan ürünleriydiler. Şimdi bu görevlerin neler olduğunu ve düşlemleriniz ile bunlar arasında hangi iletişim yollarının uzandığını araştıralım." Çocukluk dönemine ait düşlemler bu biçimde kullanıldıktan sonra, sağaltımın hastanın gerçek yaşamı ile ilgili olan ikinci bölümüne başlamak olası hale gelir.

Bu süreçte yani ruhçözümlemeci sağaltımda, daha önce yapılmış olduğu gibi herhangi bir kısaltma ya da değişiklik yapılması teknik olarak kabul edilemez. Bu düşlemler hasta için tüm boyutlarıyla bilinçli hale getirilmedikçe, hasta onlara bağlanmış durumdaki ilginin yönetimini ele geçiremez. Eğer bu düşlemlerin varlıkları ve genel hatları sezilir sezilmez dikkat onlardan başka yöne çevirilirse, destek yalnızca bastırma işlemine, düşlemlerin hastanın çektiği tüm acılara karşın onun görüş alanının dışına konmasını sağlayan işleme verilmiş olur. Hastaya bunun sadece bir düşlemler sorunu olacağı ve hiçbir gerçek önem taşımadığı gibi bir bilgi verilerek onda zamansız bir önemsizlik düşüncesi uyandırılırsa, düşlemleri bilince çıkarma görevi için hastanın işbirliği asla sağlanamayacaktır. Bu nedenle doğru bir işlem, çocukluk döne-

mine ait bu sahneler hakkında ne tür bir değerlendirme yapılmış olursa olsun, çözümlemenin tekniğinde hiçbir değişiklik yapmamalıdır.

Daha önce bu sahnelerin gerileme içeren düşlemler oldukları şeklindeki görüşümü desteklemek için öne sürülebilecek bazı gerçekler olduğunu belirtmiştim. Herşeyden öte şu gerçek söz konusudur: Bugüne dek edinmiş olduğum deneyimlerime göre çocukluk dönemine ait bu sahneler sağaltım sırasında anılar olarak yeniden ortaya çıkarılmazlar, onlar yorumun ürünleridirler. Birçok kişi bu görüşün tüm tartışmayı belirlediğini düşünecektir.

Yanlış anlaşılmaktan kaygılanıyorum. Her çözümlemeci bilir ki —ve pek çok durumda bu yaşantıyla karşılaşmıştır— başarılı giden bir sağaltım sırasında hasta kendiliğinden çocukluk çağına ait birçok anı getirir ve hekim bunların ortaya çıkışları (belki de ilk kez ortaya çıkışları) konusunda kendisini tümüyle masum hisseder, çünkü böylesi herhangi bir malzemeyi hastanın aklına sokabilecek olan bir yoruma yönelik hiçbir girişimde bulunmamıştır. Anımsanmadan önce bilinçdışı olan bu anıların mutlaka doğru olmaları gerekmez. Doğru olabilirler, ancak çoğu kez gerçeklikten saptırılmış olan imgelenmiş öğelerle harmanlanmış durumdadırlar, tıpkı kendiliğinden korunan örtülü anılar gibi. Söylemek istediğim şey aslında şudur: Bu hastanın olgu öyküsünde gördüğümüz gibi, böylesi erken bir yaşam döneminden köken alan ve benzer bir içerik sergileyen, ayrıca da olgu öyküsü için böylesi olağandışı önem talep eden sahneler anılar biçiminde yeniden üretilmezler, belirtiler kümesinin içinden yavaş yavaş ve emek verilerek yorumlanmalıdırlar.[1] Üstelik bu tür sahnelerin anılar biçiminde bilinçli hale gelmediği şeklindeki görüşüm sadece saplantı nevrozu olgularına uysaydı ya da savımı burada incelediğimiz olgu ile sınırlamak zorunda kalsaydım bile, bu tartışmanın amaçları için yeterli olurdu.

Ancak bu tür sahnelerin anılar biçiminde yeniden ortaya çıkmadıkları için mutlaka düşlemler olmaları gerektiği görüşünde değilim. Anıların çözümlenmesi bizi her zaman aynı sahneye götürüyorsa ve içe-

[1][Yorumların çözümlemede teknik bir yardımcı olarak kullanılması konusunda Freud'un "Sıçan Adam" s. 55-6 ve 74 ve eşcinsel kız öykülerindeki, s. 326 tartışmalarıyla karşılaştırınız.]

riklerinin her parçasını bitmez tükenmez çeşitlilikte yeni biçimler altında yeniden üreten düşler ile yer değiştirmişlerse (bu olguda olduğu gibi), bu sahneler bana anılarla tümüyle eşdeğer bir şey gibi görünmektedir. Aslında düş görme her ne kadar geceleri egemen olan koşullara ve düş oluşumunun yasalarına tabi bir tür ise de, anımsamanın bir başka türüdür. Hastaların zamanla bu primal sahnelerin gerçekliği hakkında anılardan temel alanlara kıyasla hiç de zayıf olmayan bir inanç geliştirmeleri gerçeğinin açıklaması olarak kabul ettiğim şey bu yinelemedir.[2] Doğal olarak bu konuda karşıt görüşte olanların bu türden savlara karşı savaşımlarını umutsuzluk içinde terk etmelerine gerek yoktur. Düşlerin güdümlenebileceği bilinen bir şeydir[3] ve çözümlenen kişinin duyumsadığı inanma duygusu ruhçözümsel sağaltımda yer alan güçlerin işleyişinde her zaman kendisine verilmiş yeni rollere sahip olan telkinin sonucu olabilir. Eski kafalı psikoterapistin hastasına iyileşmiş olduğu, ketvurmalarını yendiği vb. şeyler söyleyeceği iddia edilebilir, oysa ruhçözümlemeci bu konuda hastasına çocukken şu ya da bu deneyimleri yaşadığını ve şimdi iyileşmek için bunları anımsaması gerektiğini söyler. İkisi arasındaki farklılık bu olacaktır.

Açıkça anlaşılmalıdır ki benimkine zıt görüşü benimseyenlerce yapılan bu son açıklama girişimi, çocukluktan sahnelerin başlangıçta belirtilenden çok daha köklü bir biçimde bir kenara atılmasına yol açar. Başlangıçta tartışılan şey açıkça bunların hastanın değil de kendisinin bazı karmaşaları sonucu çözümleme altındaki kişiye onları dayatan çözümlemecinin kendi düşlemleri olduğudur. Doğrusu bu suçlamayı duyan bir çözümlemeci, kaynaklık ettiği düşünülen bu düşlemin yorumunun nasıl aşama aşama ortaya çıktığını ve herşey söylenip yapıldığında, gelişimindeki birçok noktanın nasıl hekimin çabalarından ba-

[2] *Düşlerin Yorumu* (1900*a*) yapıtının ilk basımındaki bir parça bu sorunla ne denli erken bir dönemde meşgul olduğumu gösterecektir. Bu yapıtta s. 126'da [*P.F.K.*, **4**, s. 270-271] bir düşte ortaya çıkan anlatımın çözümlenişi bulunur: "*Bu artık elde edilebilir değildir*". İfadenin benden kaynaklandığı açıklanmaktadır. "Birkaç gün öncesinde hastaya çocukluk çağının çok erken yaşantılarının 'artık bu biçimde elde edilebilir olmadıklarını' ancak çözümlemede 'aktarımlar' ve düşler ile yer değiştirmiş olduklarını açıklamıştım."

[3] Düş görmenin *düzeneği* etkilenemez ancak malzemesi bir dereceye kadar ısmarlamaların etkisi altındadır.

ğımsız olarak ilerlediğini, sağaltımın belli bir evresinden sonra nasıl herşeyin onun üzerinde toplanır göründüğünü ve daha sonra bireşimde nasıl en değişik ve dikkat çeken sonuçların ondan çevreye yayıldığını, nasıl olgunun öyküsündeki sadece büyük sorunların değil de en küçük acayipliklerin bile bu tek varsayım tarafından aydınlatıldığını anımsayarak kendisini rahatlatacak ve tüm bu gereksinimleri doyurabilen bir olayın kurgulanması için gerekli beceri miktarının sahipliğini kabul etmeyecektir. Ancak bu karşı çıkış bile çözümlemeyi kendisi yaşamamış olan bir muhalife hiçbir etki yapmayacaktır. Bir yanda ustaca kendini aldatma, diğer yanda ise yargının duygusuzluğu suçlaması olacak ve bir karara varmak olanaksız olacaktır.

Şimdi yorumlanmış çocukluk dönemi sahneleri hakkında bu karşıt görüşü destekleyen bir başka etkene dönelim. Bu şöyledir: Bu kuşkulu yapıları düşlemler olarak açıklamak için öne sürülmüş olan tüm işlemlerin gerçekten varoldukları konusunda hiçbir kuşku olamaz ve bunların önemi teslim edilmelidir. İlginin gerçek yaşamın görevlerinden saptırılması,[4] gerçekleştirilmemiş eylemlerin yerine konmuş olma niteliği taşıyan düşlemlerin varlığı, bu ürünlerde anlatılan gerileme niteliğindeki eğilim —hem yaşamdan geri çekiliş hem de geçmişe başvurmayı içerdiği için birden çok anlamda gerileme niteliğinde olan eğilim—, bunların tümü geçerlidir ve çözümleme tarafından her zaman doğrulanmışlardır. Bunların tartışılmakta olan ve erken çocukluk dönemine ait oldukları varsayılan anıları açıklamaya yeterli olacakları da düşünülebilir. Böylesi bir açıklama, ekonomi ilkesi[5] ile uyumlu olarak, yeni ve şaşırtıcı varsayımların desteği olmaksızın yetersiz kalan diğerine göre avantajlı olacaktır.

Bu noktada bugünün ruhçözümsel yazınında bulunan karşıt görüşlere çoğunlukla *pars pro toto* [parçanın bütünün yerine geçmesi —*çev.*] ilkesine göre varıldığını belirtmeye cüret edebilirim. Çok karışık bir bileşimden işlek etkenlerin bir kısmı seçilerek gerçek olarak ilan edilmiş ve bunun yararına diğer kısım, tüm bileşim ile birlikte yalanlanmıştır. Öncelik tanınanların hangi etkenler kümesi olduğunu görmek

---

[4] "*Libidonun* güncel çatışmalardan *sapması*" demeyi yeğlemek için iyi nedenlere sahibim.

[5] [Çoğunlukla "Occam'ın Usturası" olarak bilinir.]

için biraz daha yakından bakarsak, bunun ya önceden başka kaynaklardan edinilmiş malzemeyi ya da en kolay biçimde bu malzemeye bağlantılandırılabilecek olanları içeren etken olduğunu buluruz. Nitekim Jung gerçekliği ve gerilemeyi, Adler ise bencil güdüleri seçer. Oysa geride bırakılan ve yanlış olarak yadsınan şey, ruhçözümlemede yeni ve özgün olan şeydir. Bu tutum ruhçözümlemenin devrim niteliğindeki ve büyük çabalarla gerçekleştirilen gelişmelerini yadsımanın en kolay yöntemidir.

Çocukluk dönemine ait bu sahneleri açıklamak için karşıt görüş tarafından kanıt gösterilen etmenlerin hiçbirinin, Jung onları yenilikler olarak öne sürünceye dek, pek de bilinmeyen görüşler olmadıklarını belirtmekte yarar var. Güncel çatışma, gerçeğe yüz çevirme, düşlemde elde edilen doyum, geçmişe ait malzemeye gerileme tasımlarının tümü (üstelik, kuşkusuz biraz farklı terminoloji ile de olsa aynı metinde kullanılarak) yıllarca benim kendi kuramımın ayrılmaz bir parçasını oluşturdular. Ancak kuramın tümü bunlardan oluşmamaktaydı. Nevrozun oluşumuna yol açan nedenlerin yalnızca bir parçası, gerçekten yola çıkarak gerileme yönünde işleyen bir parça idi. Bunun hemen yanıbaşında çocukluk çağının izlenimlerinden yola çıkarak ileri yönde işleyen, yaşamdan geri çekilmekte olan libidoya bir yol gösteren ve başka biçimde anlaşılamaz olan çocukluk çağına gerilemeyi anlamayı olası kılan bir başka etki için yer bıraktım. Dolayısıyla benim görüşüme göre bu iki etken belirtilerin oluşumunda işbirliği yaparlar. Ancak daha önceki bir işbirliği de bana eşit derecede önemli görünmektedir. Şu görüşteyim: *Çocukluk çağının etkisi kendini nevrozun oluşumunun başlangıç aşamasında duyumsatır, çünkü bireyin yaşamın gerçek sorunlarını yenmede başarısız olup olmayacağını ve bunun hangi noktada olacağını belirlemede kesin bir rol oynar.*

Dolayısıyla tartışılan şey çocukluk dönemine ait etkenin önemidir. Sorun bu önemi herhangi bir kuşku bırakmaksızın kabul ettirebilecek bir olgu bulmaktır. Bu sayfalarda çok ayrıntılı bir biçimde ele alınmakta olan ve sonraki yaşamdaki nevrozun öncüllüğünü erken çocukluktaki bir nevrozun yapmış olması özelliği ile sivrilmiş olan olgu böyle bir olgudur. Doğrusu ele almak üzere onu seçmiş olmamın asıl nedeni de budur. Hayvan fobisini ayrı bir nevroz olarak kabul edilecek

denli ciddi gelmediği için kabul etmemeye eğilimli olanlar varsa, fobiyi bu yazının daha sonraki bölümlerinde tartışılacak olan saplantılı tören, eylem ve düşüncelerin kesinti olmaksızın izlemiş olduğunu belirtebilirim.

Bir nevrotik bozukluğun çocukluk çağının dördüncü ve beşinci yıllarında ortaya çıkışı, en başta çocukluk dönemindeki yaşantıların, gerçek yaşamda gerçekleştirilmesi gereken bir görevden kaçışın eklenmesine hiçbir gereksinim olmaksızın, kendi başlarına bir nevroz ortaya çıkarma durumunda olduklarını kanıtlar. Bir çocuğun bile kaçınılması belki güzel olabilecek görevlerle her zaman yüz yüze geldiği öne sürülebilir. Bu doğrudur, ancak okul çağı öncesindeki bir çocuğun yaşamı kolayca gözlenebilir durumdadır ve içerisinde bir nevrozun meydana getirilişini belirleyebilecek "görevler"in bulunup bulunmadığını görmek üzere onu inceleyebiliriz. Ancak bulduğumuz tek şey çocuğun doyuramayacağı ve başarması için yeterince olgunlaşmamış olduğu içgüdüsel itkiler ve bu itkilerin kaynaklarıdır.

Beklendiği gibi nevrozun patlak verişi ile tartışılmakta olan çocukluk çağı yaşantılarının tarihi arasındaki zamanın aşırı kısalması neden oluşun gerilemeci kısmını en dar sınırlara indirgerken, ileri yönde işleyen parçasını yani daha erken izlenimlerin etkisini tümüyle gözler önüne serer. Umarım bu olgu öyküsü olayların bu biçimde dizilişinin açık bir tablosunu sunacaktır. Ancak çocukluk çağı nevrozunun primal sahnelerin —çocukluk çağının çözümlemede ortaya çıkarılan en erken yaşantıları— doğası sorununa kesin bir yanıt vermesinin başka nedenleri vardır.

Bu türden bir primal sahnenin teknik açıdan doğru bir biçimde sonuca vardırılmış olduğunu, çocukluk dönemindeki bozukluğun belirtileri tarafından bize hazırlanan bilmecelerin tümünün ayrıntılı çözümünü bulmaya zorunlu olduğunu ve tıpkı çözümlemenin tüm ipuçlarının ona varmış olması gibi tüm sonuçların ondan çevreye yayıldığını yalanlanmamış bir önerme gibi varsayalım. Bu durumda sahnenin içeriğine baktığımızda, çocuk tarafından yaşanmış olan bir gerçeğin yeniden üretilmesinden başka bir şey olabilmesi olanaksızdır. Çünkü çocuklar da erişkinler gibi düşlemleri ancak şu ya da bu kaynaktan edinilmiş olan malzemeden üretebilirler ve çocuklar bu malzemeyi edinme

araçlarının bazılarından (örneğin okuma) yoksunken, onu edinmek için hizmetlerinde olan zaman aralığı kısadır ve bu aralık böylesi herhangi bir kaynağın keşfedilmesi amacıyla kolayca araştırılabilir.

Bu olguda primal sahnenin içeriği oğlanın annesi ile babası arasında belli gözlemler için özellikle uygun olan bir pozisyonda gerçekleşen bir cinsel birleşmenin resmidir. Böylesi bir sahneyi belirtileri (sahnenin etkileri) yaşamının daha sonraki bir döneminde ortaya çıkmış olan bir hastada bulmuş olsaydık gerçekliği konusunda herhangi bir kuşkumuz olmazdı. Bu kişi çok sayıda farklı duruma ait izlenim, düşünce ve bilgileri aradaki uzun zaman sürecinde edinmiş, daha sonra bunları imgelem ürünü bir tabloya dönüştürmüş, geriye dönerek çocukluk çağına yansıtmış ve anne ve babasıyla bağlantılı hale getirmiş olabilirdi. Ancak böylesi bir sahnenin etkileri çocuğun dördüncü ya da beşinci yaşında ortaya çıkıyorsa, bu durumda çocuk sözkonusu sahneye bu yaşlardan oldukça önce tanıklık etmiş olmalıdır. Ancak bu durumda bu çocukluk dönemi nevrozunun çözümlenmesi sonucu ortaya çıkan tüm şaşırtıcı sonuçlar ile hâlâ karşı karşıyayız. Tek çıkış yolu hastanın bilinçdışı olarak primal sahneyi imgelemekle kalmayıp kişiliğindeki değişikliği, kurt korkusunu ve dinsel saplantıyı da uydurduğunu varsaymak olabilir, ancak böylesi bir çözüm başka yönleri dengeli olan huyu ve aile öyküsü ile çelişirdi. Dolayısıyla durum şöyledir (başka hiçbir olasılık göremiyorum) : Ya çocukluk çağındaki nevrozu temel alan çözümleme tümüyle anlamsız bir şeydir ya da her şey tıpkı yukarıda tanımladığım biçimde gerçekleşmiştir.

Tartışmamızın daha önceki bir bölümünde [s. 234] hastanın kadın kalçalarını ve bunların özellikle göze çarpacağı bir pozisyonda yapılan cinsel birleşmeyi yeğlemesi konusundaki bir belirsizliğe dikkat çekilmişti. Bu seçimin köklerini annesi ile babası arasında gözlemiş olduğu cinsel birleşmede aramak zorunlu görünmekteydi, öte yandan böylesi bir seçim saplantı nevrozuna yatkın olan arkaik yapıların genel bir özelliğidir. Ancak bunu bir aşırı belirlenme olgusu olarak kabul edersek çelişki kolayca çözümlenir. Sonuçta cinsel birleşme sırasında bu pozisyona ilişkin gözlemin öznesi olan kişi babasının ta kendisiydi ve bu yapısal tercihi ondan miras almış olabilirdi. Ne babasının daha

sonraki hastalığı ne de aile öyküsü bunu yalanlamaz, daha önce söz edildiği gibi [s. 214] babasının erkek kardeşi ağır bir saplantılı bozukluğun sonucu olarak kabul edilebilecek bir durumda ölmüştü.

Bunlarla bağlantılı olarak üç yıl üç aylık bir çocuk iken ayartılışı sırasında[6] kızkardeşinin onun iyi ve yaşlı dadısına "birçok insanı baş aşağı durdurduğu ve sonra onların cinsel organlarını elediği" şeklinde garip bir iftira yönelttiğini anımsayabiliriz (s. 212). Kendimizi belki kızkardeşin de benzer bir yaşta aynı sahneye, tıpkı oğlanın daha sonra gözlediği şekilde tanık olduğu ve kendisine cinsel eylem sırasında "tepetaklak durdurma" düşüncesini telkin eden şeyin bu sahne olduğu düşüncesine kapılmaktan alıkoyamayız. Bu varsayım bize kızkardeşin erken cinsel gelişiminin nedeni hakkında bir ipucu da sağlar.

[Başlangıçta[7] "primal sahneler"in gerçekliği tartışmasını burada daha fazla sürdürmeye hiç niyetim yoktu. Ancak bu arada *Ruhçözümleme Üzerine Giriş Konferansları* [1916-17, Konferans 23] yapıtımda konuyu daha genel çizgileriyle ve tartışma amacı gütmeksizin ele alma fırsatına sahip olduğum için, konuya ilişkin diğer tartışmamı belirleyen düşünceleri şimdi önümüzde duran olguya uygulamaktan kaçınmam yanlış olurdu. Bu nedenle ekleme ve düzeltmeler aracılığıyla tartışmayı sürdürüyorum. —Düşün altında yatan primal sahneye başka bir bakış olasılığı— üstelik yukarıda varılmış olan kanıyı önemli derecede çürüten ve bizi güçlüklerimizin birçoğundan kurtaran bir görüş daha bulunmaktadır. Ancak çocukluk çağı sahnelerini gerilemeci simgeler düzeyine indirgemeye çabalayan kuram bu değişiklikle bile hiçbir şey kazanmayacaktır ve bu kuram bana çocukluk dönemindeki bir nevroza ilişkin çözümlememiz tarafından sonunda bir kenara atılmış gibi görünmektedir (başka herhangi bir çözümleme ile de aynı olurdu).

Aklıma gelen diğer bir görüş ise olayların şu biçimde açıklanabileceğidir. Çocuğun görünümü iğdiş edilmenin boş bir tehditten öte bir şey olması gerektiğini düşündürten bir cinsel birleşmeyi gözlediğini varsaymaktan vazgeçemeyeceğimiz doğrudur. Ayrıca hastanın daha sonra kadın ve erkeklerin duruşlarına vermeye başladığı önem, bir

[6] [1924'ten önceki basımlarda oğlanın yaşı "üçbuçuk" olarak geçer.]

[7] [Yazarın köşeli parantezi. S. 199 *n.* 1'in sonuna bkz.]

yandan anksiyetenin gelişimi ile bağlantılı olarak, öte yandan aşık oluşunun bağımlı olduğu bir koşul olarak, bize bunun bir *coitus a tergo more ferarum* [hayvanların tarzında arkadan cinsel ilişki] olması gerektiğini kararlaştırmaktan başka bir seçenek bırakmaz. Ancak yeri pek de doldurulamaz olmayan ve terkedilebilecek olan bir başka etmen vardır. Belki de çocuğun gözlemiş olduğu şey ebeveynleri arasındaki değil de hayvanlar arasındaki birleşmeydi ve daha sonra sanki anne ve babası da cinsel birleşmeyi aynı biçimde gerçekleştirmişler gibi bir sonuç çıkarmış ve bunu onlara yakıştırmıştı.

Her şeyden öte düşteki kurtların aslında çoban köpekleri olması ve resimde de böyle çizilmiş olmaları gerçeği bu görüşe renk katmaktadır. Düşten kısa bir süre önce oğlan birçok kez koyun sürülerini görmeye götürülmüş [s. 224] ve orada böylesi iri beyaz köpekler görmüştü ve olasılıkla onları çiftleşirken de gözlemiş olmalıydı. Hastanın hiçbir neden göstermeksizin ortaya koyduğu üç sayısını [s. 231 *n. 2*] bu bağlantı içerisinde ele almak istiyor ve çoban köpeklerinde böylesi üç gözlem yapmış olduğu gerçeğini belleğinde koruduğunu düşünüyorum. Düş gecesinin umut dolu heyecanını izleyen şey yakın zamanda edinilmiş bellek resminin *tüm* ayrıntıları ile birlikte ebeveynlerine aktarılmasıydı ve arkadan gelen güçlü duygusal sonuçlar ancak bu şekilde olası hale gelmişti. Şimdi birkaç ay ya da hafta önce edinmiş olabileceği izlenimlerin ertelenmiş bir kavranışına ulaşmıştı — bu hepimizin kendi yaşantılarımızda geçmiş olabileceği bir süreçtir. Çiftleşen köpeklerden ebeveynlerine yapılan aktarım sözcüklerin eşlik ettiği bir çıkarsama yapma yoluyla değil de, belleğinde ebeveynlerinin birlikte oldukları ve çiftleşme durumu ile biraraya getirilebilecek olan gerçek bir sahne arayıp bulması ile gerçekleştirilmişti. Sahnenin düşün çözümlenmesi sırasında saptanmış olan tüm ayrıntıları kusursuz bir biçimde yeniden üretilmiş olabilirlerdi. Çocuğun sıtma hastalığına tutulduğu gün gerçekten bir yaz öğleden sonrasıydı, uykudan uyandığında anne ve babanın ikisi de oradaydılar ve beyazlar giyinmiştiler, ancak sahne masum bir sahneydi. Gerisi meraklı bir çocuğun köpekle olan yaşantılarından temel alan, anne ve babasını da aşk yaparken görme isteği tarafından eklenmişti. Bu biçimde imgelenmiş olan sahne şimdi sanki tümüyle gerçekmiş ve biri daha önce ve önemsiz, diğeri daha sonra ve

derinden etkileyici olan iki bileşenden kaynaştırılıp oluşturulmuş gibi, saydığımız tüm etkileri ortaya çıkarmıştı.

Safdilliğimize olan gereksinimin ne büyük ölçüde azaldığı açıkça ortadadır. Artık anababanın çocuklarının (doğrusu çok küçük bir çocuk) gözü önünde cinsel ilişkiye girdiklerini —çoğumuz için onaylanamaz bir düşünce— varsaymamıza gerek yoktur. Etkilerin ertelenmiş olduğu zaman aralığı önemli ölçüde kısalmıştır, şimdi çocuğun dördüncü yaşının sadece birkaç ayını kapsamakta ve artık çocukluk çağının ilk karanlık yıllarına uzanmamaktadır. Çocuğun köpeklerden ebeveynlerine aktarım yapma ve babası yerine kurttan korkma davranışında garip olan hemen hiçbir şey kalmamaktadır. Dünyaya yönelik tavrının gelişiminin *Totem ve Tabu* [1912-13, Deneme IV] adlı yapıtımda totemizmin geri dönüşü olarak tanımladığım evresinde idi. Nevrozlarda bulunan primal sahneleri daha sonraki bir zamanın geriye dönük düşlemleri olarak açıklamaya çalışan kuram, hastamız çok küçük bir yaşta olmasına karşın bu gözlemden güçlü bir destek alır gibi görünmektedir. Küçük olmasına karşın dördüncü yaşına ait bir izlenimi birbuçuk yaşındaki imgelem ürünü bir örselenme ile değiştirebilmeyi başarabilmekteydi. Ama bu gerileme ne gizemli ne de yanlı görünmemektedir. Uydurulması gereken sahne düş görücünün yaşam koşullarının bir sonucu olarak, kesinlikle sadece bu erken dönemde bulunabilecek olan belli durumları yerine getirmek zorundaydı, örneğin ebeveynlerinin odasında yatıyor olması gerekmesi gibi.

Ancak başka olgulardaki çözümsel bulgulardan kanıt gösterebildiğim bir şey, çoğu okura burada öne sürülmüş olan görüşün doğruluğu lehinde kesin etmen olarak görünecektir. Çok erken bir yaşta anne ile baba arasındaki cinsel birleşmeyi gözleme sahneleri (ister gerçek anılar isterse düşlemler olsunlar) gerçekte nevrotik insanların çözümlemelerinde hiç de ender şeyler değildirler. Olasılıkla nevrotik olmayanlar arasında da pek seyrek değildirler. Belki onların anı dağarcıklarındaki düzenli stoğun —bilinçli ya da bilinçdışı— parçasıdırlar. Ancak çözümleme aracılığı ile gözler önüne serebildiğim böylesi sahneler bu hastamızda da bizi şaşırtan aynı garipliği içermekteydiler: Gözlemciye cinsel organları görme olasılığını sağlayan *coitus a tergo* ile ilgiliydiler. Kuşkusuz artık sözünü etmekte olduğumuz şeyin hemen her zaman,

olasılıkla hayvanların cinsel birleşmesinin gözlenmesi ile uyandırılan bir düşlem olduğundan kuşkulanmaya gerek yoktur. Bir şey daha: Primal sahneyi tanımlamamın yarım kaldığını, çünkü çocuğun ebeveynlerinin birleşmesini kesintiye uğratış biçimine ilişkin yorumumu daha sonrası için sakladığımı çıtlatmıştım. [s. 231] Artık bu kesintiye uğratış yönteminin de her olguda aynı olduğunu ekleyebilirim.

Şimdi kendimi bu olgu öyküsünün okurlarından gelecek ağır yergilere açık hale soktuğuma inanabilirim. Eğer "primal sahne"nin bu biçimde değerlendirilişini destekleyen bu kanıtlar elimin altında idiyseler, nasıl olur da oldukça saçma görünen bir görüşü savunmakla başlamayı üstlenebilirim? Ya da beni başlangıçtaki görüşümü değiştirmeye zorlayan bu yeni gözlemleri olgu öyküsünün ilk müsveddesi ile bu ekleme arasındaki zaman aralığında mı yaptım ve şu ya da bu nedenle gerçeği kabul etmeyi istememekte miyim? Bunları yanıtlamak yerine başka bir şeyi belirteceğim. Bu vesile ile primal sahnenin gerçekliği tartışmasını bir *non liquet*[8] ile kapatmak istiyorum. Bu olgu öyküsü henüz sonlanmış değildir, daha sonraki akışında şu anda hoşnut göründüğümüz kesinliği sarsacak olan bir etken ortaya çıkacaktır. O zaman okurlarıma primal düşlemler ya da primal sahneler sorununu ele aldığım *Giriş Konferansları* yapıtımdaki parçalara başvurmalarını salık vermekten başka bir şey kalmamış olacağını düşünüyorum.][9]

---

[8]["Açık değil" — bir duruşmadaki kanıtlar yetersiz olduğunda varılan yargı.]

[9][*Giriş Konferansları* (1916-17), *P.F.L.*, 1, s. 416-18 ile karşılaştırınız. Ayrıca "Sıçan Adam" olgu öyküsünde s. 75-6 *n.*43, çocukluk çağı "anılarının" gerçekliği üzerine uzun tartışma ve aynı dipnota Editörün katkısında yer alan yorumlar ve ek göndermeler ile de karşılaştırınız. Konu Freud tarafından s. 288-96'da yeniden ele alınmaktadır.]

VI

SAPLANTI NEVROZU

HASTA şimdi gelişimine üçüncü kez kesin bir yön değiştirme sağlayan yeni bir etkinin altına girmekteydi. Dörtbuçuk yaşında iken ve huzursuzluk ve endişelilik durumu hâlâ iyileşmemiş durumdayken annesi ilgisini başka yana çekmek ve moralini yükseltmek umuduyla onu İncil öyküsü ile tanıştırmaya karar vermiş ve başarılı olmuştu. Hastanın dine kabul töreni önceki evreyi sonlandırmış, ancak aynı zamanda anksiyete belirtilerinin saplantılı belirtilerin yerini almasına yol açmıştı. O zamana dek uykuya kolayca dalamamaktaydı, çünkü Noel öncesindeki o gece görmüş olduğuna benzer kötü düşler görmekten korkmaktaydı, şimdi yatağa gitmeden önce odadaki tüm kutsal resimleri öpmeye, duaları ezberden okumaya ve kendisi ve yatağı üzerinde sayısız istavroz işaretleri yapmaya zorlanmaktaydı.

Çocukluk dönemi artık açık biçimde şu evrelere ayrılmaktadır: Primal sahnenin gerçekleştiği ve üç yaş üç aylık iken gerçekleşen ayartılmaya dek geçen en erken dönem, anksiyete düşüne (dört yaşında) dek kişiliğinde değişiklik dönemi, dine kabulüne dek (dörtbuçuk yaşında) hayvan fobisi dönemi ve bundan sonra on yaş sonrasına dek saplantı nevrozu dönemi. Bir evrenin bir sonraki ile ani ve keskin çizgilerle ayrılmış bir biçimde yer değiştirmesi zorunluluğu hastamıza ya da olaylara uymamaktaydı, tersine önceden olmuş her şeyin korunması ve en

farklı akım türlerinin birlikte varolması hastanın özellikleriydiler. Yaramazlığı anksiyete başladığında ortadan kaybolmamış ve yavaşça zayıflayan bir güçle dindarlık döneminde sürdürmüştü. Ancak bu son evre boyunca artık bir kurt fobisi sorunu bulunmamaktaydı. Saplantı nevrozu akışını kesintisiz biçimde sürdürmüştü, ilk atak en uzun ve en yoğun olanıydı, diğer ataklar sekiz ve on yaşlarındayken her defasında nevrozun içeriği ile açık ilişki içinde bulunan kışkırtıcı nedenleri izleyerek gelmişlerdi.

Annesi kutsal öyküyü ona kendisi anlatmış ve ayrıca Nanya'sına resimlerle süslenmiş bir kitaptan öyküyü yüksek sesle okutmuştu. Öykudeki temel vurgu doğal olarak tutku öyküsüne yüklenmişti. Çok dindar ve boş inanlı olan Nanya'sı konu üzerine kendi yorumlarını eklemiş, ancak aynı zamanda küçük eleştirmenin tüm karşı çıkış ve kuşkularını dinlemek zorunda kalmıştı. O sırada zihnini şiddetle sarsmaya başlayan çarpışmalar sonunda inancın yengisiyle sonuçlanmışlarsa da Nanya'sının etkisi bu sonuçta epey paya sahipti.

Bu başlangıca yönelik tepkilerinin anıları olarak bana aktardıklarını başlangıçta tam bir güvensizlikle karşılamıştım. Bunların dörtbuçuk ya da beş yaşındaki bir çocuğun düşünceleri olmasının olanaksız olduğunu düşünmüştüm, otuzuna gelmiş erişkin bir adamın düşüncelerinden doğan düşünceleri uzak geçmişe göndermiş olabilirdi.[1] Ancak hasta bu düzeltmeyi kabul etmiyordu, aramızdaki diğer birçok görüş ayrılığında olduğu gibi onu ikna etmede başarılı olamadım ve sonunda anımsamış olduğu düşünceler ile ayrıntılarını verdiği belirtiler arasındaki uygunluk ve bunun yanında düşüncelerinin cinsel gelişimine uygun oluşları beni ona inanmak zorunda bıraktı. Ardından çocuğa yakıştırmak istemediğim din öğretilerine yönelik bu eleştirilerin erişkinlerin sadece çok küçük bir azınlığınca yapılabildiğini düşündüm.

Şimdi anımsadığı şeyleri ortaya koyacak ve onların açıklamasına götürebilecek bazı yollar bulmaya çalışacağım.

---

[1]Birçok kez hastanın bütün öyküsünü tüm olaylarda bir yıl ileri götürmeye ve böylece ayartılmayı dört yaş üç aya, düşü beşinci doğum gününe vb. göndermeye de çalıştım. Olaylar arasındaki zaman aralıkları hakkında zaman kazanmanın hiçbir olasılığı yoktu. Ancak hasta her ne kadar kuşkularını gidermeyi tam olarak başaramadıysa da konu üzerinde inadını sürdürdü. Bir yıllık böylesi bir erteleme öyküsünün yarattığı izlenim ve buna bağlantılı tartışma ve çıkarsamalar konusunda hiçbir önem taşımayacaktı.

Kendi anlatımına göre kutsal öyküden edindiği izlenim başlangıçta hiçbir biçimde kabul edilebilir bir şey değildi. İlk olarak İsa'nın yüzündeki acıya ve ardından öyküsünün tümüne karşı çıkmıştı. Eleştirici hoşnutsuzluğunu Tanrı'ya çevirmişti. Eğer herşeye kadir idiyse o zaman insanların günahkâr olmaları, başkalarına işkence etmeleri ve bunun için Cehenneme gönderilmeleri onun hatasıydı. Onları iyi yaratmış olması gerekirdi, tüm günahkârlık ve işkencelerden kendisi sorumluydu. Hasta sağ yanağımıza tokat atıldığında diğer yanağımızı çevirmemiz gerektiği emrine ve İsa'nın Çarmıh'ın[2] üzerindeyken kâsenin kendisinden alınıp götürülmesini istemiş olması gerçeğine ve de onun Tanrı'nın Oğlu olduğunu kanıtlamak için hiçbir tansığın olmaması gerçeğine karşı çıkmaktaydı. Dolayısıyla zekası uyanık durumdaydı ve kutsal öykünün zayıf noktalarını acımasız bir sertlikle araştırabilmekteydi.

Ancak bu usçu eleştiriciliğe çok kısa bir süre sonra eklenen ve bize örtülü itkilerin de etkinlik halinde olduğunu gösteren derin düşünceler ve kuşkular bulunmaktaydı. Nanya'sına yönelttiği ilk sorulardan biri İsa'nın da bir poposunun olup olmadığıydı. Nanya'sı İsa'nın hem bir Tanrı ancak aynı zamanda da bir insan olduğunu belirtmişti. Bir insan olarak diğer insanların sahip olduğu aynı şeylere sahipti ve aynı şeyleri yapmıştı. Bu onu hiç tatmin etmemişti, ancak kendi kendisine poponun aslında sadece bacakların bir devamı olduğunu söyleyerek teselli bulmayı becermişti. Ancak İsa'yı utandırmış olma korkusunu, bir sonraki soru olan İsa'nın da sıçıp sıçmadığı ortaya çıktığı zaman yeniden alevlendiğinde güçlükle yatıştırmıştı. Bu soruyu dindar Nanya'sına sormaya cüret etmemişti, ancak kendi kendisine bir çıkış yolu bulmuştu ve dadısı bundan daha iyisini gösteremezdi. İsa *yoktan* şarap yaptığına göre besinleri yoka *dönüştürebilir* ve böylece dışkılamaktan kurtulmuş olabilirdi.

Eğer hastanın cinsel gelişiminin daha önce söz etmiş olduğumuz bir parçasına geri dönersek bu derin düşünceleri anlamada daha iyi bir konumda olabileceğiz. Biliyoruz ki Nanya'sından gelen azarlama [s. 216 v.s.] ve bunu izleyen cinsel etkinlik başlangıçlarının baskılanışından sonra, cinsel yaşamı sadizm ve mazohizm yönünde gelişmişti. Küçük

[2][Tabi bu Zeytin Dağı olmalıydı. Freud çevirmenlere yanlışın hastanın kendisinden kaynaklandığını bildirmiştir.]

hayvanlara kötü davranmış ve işkence yapmış, kendisinin atları dövüşünü ve tahtın mirasçısının dövülüşünü hayal etmişti.[3] Sadizminde babası ile eski özdeşimini sürdürmüş ancak mazohizminde onu bir cinsel nesne olarak seçmişti. Pregenital örgütlenmenin içerisinde saplantı nevrozuna yatkınlığı sezdiğim derin bir evresinde bulunmaktaydı.[4] Düşün hastayı primal sahnenin etkisi altına sokan işleyişi, onu genital örgütlenmeye terfi etmeye ve babasına yönelik mazohizmini ona karşı dişil bir tutuma —eşcinselliğe— dönüştürmeye yöneltmiş olabilirdi. Ancak düş bu ilerlemeyi ortaya çıkarmamış, bir anksiyete durumu ile sonuçlanmıştı. Babasıyla olan ilişkisinin baba tarafından dövülme cinsel amacından bir sonraki amaca, yani onun tarafından bir kadın gibi cinsel ilişkiye sokulmaya doğru ilerlemesi beklenebilirdi; ancak bu ilişki gerçekte narsisistik erilliğinin karşı çıkışı sonucunda çok daha eski bir evreye doğru geri fırlatılmıştı. Bir baba yerine-geçenine aktarılmış ve aynı zamanda kurt tarafından yenme korkusu şeklinde bölünmüştü. Ancak cinsel amaçtan kurtulmuş değildi. Aksine olayların gözle görülebilir karmaşıklığına ancak çocuk tarafından babasına yönlendirilmiş olan üç cinsel eğilimin birlikte varoluşunu sıkıca aklımızda tutmakla adil davranmış olabiliriz. Düşün görüldüğü zaman sonrasında bilinçdışında eşcinsel, nevrozunda ise yamyamlık düzeyinde idi, daha önceki mazohistik tavır ise egemenliğini sürdürmekteydi. Üç akımın hepsi edilgin cinsel amaçlara sahipti, aynı nesne ve aynı cinsel itki bulunmaktaydı, ancak bu itki üç farklı düzey arasında bölüştürülmüştü.

Kutsal öykü hakkındaki bilgisi şimdi ona babasına yönelik egemen mazohistik tutumunu yüceltme şansını vermişti. İsa olmuştu — aynı doğum gününe sahip olmalarından dolayı bu onun için özellikle kolaylaştırılmıştı. Böylece büyük bir şey ve aynı zamanda bir erkek haline gelmişti (o sırada üzerine yeterince vurgu yapılmamış olan bir gerçek). İsa'nın da bir popoya sahip olup olmadığından kuşkulanışında bastırılmış eşcinsel eğiliminin kısa bir görünümünü yakalarız, çünkü bu takıntılar kendisinin babası tarafından bir kadın gibi —primal sahne-

[3]Özellikle penisinden (bkz. s. 218 [ve 239 v.s.]).

[4][Freud'un konu üzerinde bu yazıdan çok da uzun olmayan bir süre önce yazmış olduğu yazıya bkz.(1913*i*).]

deki annesi gibi— kullanılabilip kullanılamayacağı sorusundan başka bir anlama sahip olamazdı. Diğer saplantılı düşüncelerin çözümüne geldiğimizde bu yorumlamanın doğrulanışını bulacağız. Kutsal figürü böylesi imalarla bağlantılandırmayı aşağılayıcı bir şey olarak düşünmesi edilgin eşcinselliğinin bastırılmasına karşılık gelmekteydi. Yeni yüceltmesini kökenini bastırılmış olan kaynaklardan alan karışımdan muaf tutmaya çabalamakta olduğu dikkat çekecektir. Ancak bunda başarısızdı.

Henüz neden hem İsa'nın edilgin kişiliğine, hem Babasının kendisine kötü davranmasına isyan ettiğini ve böylece önceki mazohistik ülküsünü yüceltilmiş halinde bile reddetmeye başladığını da anlamayız. Bu ikinci çatışmanın utandırıcı saplantılı düşüncelerin ortaya çıkışına ilk çatışmadan (baskın mazohistik ve bastırılmış eşcinsel akımlar arasındaki çatışma) daha elverişli olduğunu varsayabiliriz, çünkü bir zihinsel çatışmada bu ya da diğer yandaki tüm akımların en zıt köklere sahip olsalar bile birbiriyle birleşmek zorunda olmaları çok doğaldır. Bazı yeni bilgiler bize bu isyanın ve aynı zamanda dine yönelttiği eleştirilerin nedenini öğretir.

Cinsel araştırmaları da kutsal öykü hakkında kendisine anlatılanlardan bir şeyler kazanmıştı. O zamana dek çocukların yalnızca kadınlardan geldiğini düşünmek için hiçbir nedeni olmamıştı. Tersine Nanya'sı onu kendisinin babasının, kızkardeşinin ise annesinin çocuğu olduğuna inandırmış [s. 210] ve babasıyla bu biçimde olan daha yakın ilişki onun için çok değerli olmuştu. Şimdi Meryem'in Tanrı Ana olarak adlandırıldığını duymuştu. Öyleyse tüm çocuklar kadından gelmekteydi ve Nanya'sının kendisine söylemiş olduğu şey artık akılcı değildi. Dahası kendisine anlatılanların bir sonucu olarak İsa'nın babasının gerçekte kim olduğu konusunda da şaşkınlığa düşmüştü. Bunun Joseph olduğunu düşünmeye eğilim göstermişti, çünkü o ve Meryem'in her zaman birlikte yaşadıklarını duymuştu; ancak Nanya'sı Joseph'in yalnızca kendisinin babası "gibi" olduğunu ve İsa'nın gerçek babasının Tanrı olduğunu söylemişti. Bundan hiçbir şey anlayamamıştı. Sadece şu kadarını anlamıştı: Eğer bu, tartışma götürür bir soruysa, baba ile çocuk arasındaki ilişki her zaman hayal etmiş olduğu gibi çok yakın bir ilişki olamazdı.

Oğlan tüm dinlerin temelinde yatan etken olan babaya yönelik ambivalan duyguları sezmişti ve dine baba ile oğul arasındaki bu ilişkide ifade ettiği gevşemeden dolayı saldırmaktaydı. Doğal olarak karşı çıkışı bir süre sonra öğretinin gerçekliğinden kuşkulanma biçimini almayı bırakıp doğrudan Tanrı'nın kişiliğine yönelmişti. Tanrı kendi oğluna sert ve acımasızca davranmıştı; ancak insanlara karşı da farklı değildi, kendi oğlunu kurban etmiş ve İbrahim'in de aynı şeyi yapmasını emretmişti. Tanrı'dan korkmaya başlamıştı.

Eğer kendisi İsa idiyse babası Tanrı olmalıydı. Ancak dinin kendisine dayattığı Tanrı hastanın sevdiği ve kendisinden çalınmasını istemediği baba için doğru bir yerine-geçen değildi. Gerçek yaşamdaki babasına yönelik sevgisi ona eleştirici keskinliğini vermişti. Tanrı'ya babasına sıkıca tutunabilmek için karşı çıkmıştı ve böyle yapmakla aslında eski babayı yenisine karşı desteklemiş oluyordu. Kendisini babasından ayırma işleminin zor bir kısmıyla karşı karşıyaydı.

Dolayısıyla çok erken yaşlarında belirgin olan baba sevgisi, Tanrı'ya karşı savaşındaki enerjisinin ve dini eleştirmedeki keskinliğinin kaynağı idi. Ancak öte yandan yeni Tanrı'ya yönelik bu düşmanlık yeni bir tepki de değildi, ilkömeğini anksiyete düşünün etkisi altında ortaya çıkmış olan babasına yönelik düşmanca bir itki içerisinde barındırmaktaydı ve aslında sadece bu itkinin yeniden canlanışıydı. Sonraki yaşamının tümünü yönlendirecek olan bu iki karşıt duygu akımı, din sorunu hakkındaki ambivalan savaşım içinde karşılaşmıştı. Ayrıca bu savaşımın belirtiler şeklinde ürettiği şeyler (günahkâr düşünceler, "bok Tanrı" ve "domuz Tanrı" şeklinde egemen olan zorlantı) bu düşüncelerin anal erotizmi ile bağlantılı olarak çözümlenmesi sırasında göreceğimiz gibi gerçek uzlaşma ürünleriydiler.

Pek tipik olmayan bazı başka saplantılı belirtiler eşit kesinlikle babasına yönelirken, aynı zamanda saplantı nevrozu ile daha önceki olaylar arasındaki bağlantıyı göstermekteydiler.

Belli koşullar altında törensel bir biçimde soluk alma emri, sövüp saymaları için özür dilemesine aracılık eden dindarca törensel davranışların bir parçası idi. Her istavroz çıkarışında derin soluk alma ya da zorlu biçimde soluk vermeye zorunluydu. Anadilinde "soluk" sözcüğü "ruh" sözcüğü ile aynıdır, böylece burada Ruhül Kudüs içeri girmekte

idi. Ruhul Kudüs'ü soluğuyla içe almaya, duymuş ya da okumuş olduğu kötü ruhları soluğuyla dışa atmaya zorunluydu.[5] Onlar nedeniyle kendisine böylesi ağır pişmanlık davranışları sergileme cezası vermek zorunda kaldığı günahkâr düşünceleri de bu kötü ruhlara atfetmekteydi. Bununla birlikte dilenci ya da sakatlar, ya da çirkin, yaşlı ya da sefil görünümlü kişiler gördüğünde de soluk vermeye zorlanmaktaydı; ancak bu saplantısını ruhlar ile bağlantılandırmanın herhangi bir yolunu düşünememekteydi. Kendi kendisine yapabildiği tek açıklama bu davranışı onlar gibi olmamak için yaptığıydı.

Çözümleme acınacak görünümlü kişiler görüldüğünde soluk vermenin altı yaşından sonra başlamış olduğu ve babasıyla ilişkili olduğunu bir düşle bağlantılı olarak aydınlığa çıkardı. Babasını aylardır görmemişti ve bir gün annesi çocukları kasabaya götüreceğini ve onlara kendilerini çok hoşnut edecek bir şey göstereceğini söylemişti. Ardından onları babalarını yeniden gördükleri bir sanatoryuma götürmüştü, baba hasta görünmekteydi ve oğlan babasına çok üzülmüştü. Bu nedenle babası, gördüğünde soluk vermek zorunda olduğu tüm sakatlar, dilenciler ve yoksul kişilerin ilkörneğiydi, tıpkı babanın insanların anksiyete durumlarında gördüğü tüm gulyabanilerin ve bir kişi ile alay etmek için çizilen karikatürlerin ilkörneği olması gibi. Başka bir yerde [s. 281] bu acıma tutumunun primal sahnenin belirli bir ayrıntısından, saplantı nevrozunda ancak daha sonra etkin duruma gelmiş olan bir ayrıntıdan köken aldığını öğreneceğiz.

Böylece sakatlar gibi olmama kararı (ki onları gördüğünde soluk vermesinin nedeni buydu) babasıyla eski özdeşiminin olumsuza dönüştürülmüş hali idi. Ancak böyle yapmakla babasını olumlu anlamda da kopye etmiş oluyordu, çünkü derin soluma cinsel birleşme sırasında babasının çıkardığını duymuş olduğu sesin bir taklitiydi.[6] Ruhul Kudüs'ü erkek duyumsal uyarılmasının bu dışavurumundan almıştı. Bastırma bu solumayı başka bir kaynağı daha bulunan kötü bir ruha dönüştürmüştü: Yani primal sahne zamanında yakalanmış olduğu sıtmaya [s. 230].

---

[5]Bu belirti ilerde göreceğimiz gibi altıncı yaşından sonra ve okuyabilmeye yeni başladığında gelişmişti.

[6]Primal sahnenin gerçekliğini kabul ederek.

Kötü ruhları reddedişi, içinde varolan ve başka tepkilerde de anlatım bulan kuşku götürmez bir çilecilik çabasına karşılık gelmekteydi. İsa'nın bir keresinde bazı kötü ruhları uçuruma koşturan bir domuz sürüsüne dönüştürdüğünü öğrendiğinde, kızkardeşinin kendisinin anımsayamadığı bir dönemde limanın üzerindeki sarp patikadan kumsala nasıl yuvarlanmış olduğunu düşünmüştü. O da bir kötü ruh ve bir domuzdu. Buradan "domuz Tanrı"ya giden yol kısaydı. Babası şehvetin kölesinden başka bir şey olmadığını göstermişti. İlk insanın öyküsü kendisine anlatıldığında yazgısının Adem'inkine benzerliği onu şaşırtmıştı. Nanya'sı ile konuşmasında Adem'in bir kadın tarafından felakete sürüklenmesine izin vermiş olmasından duyduğu şaşkınlığı itiraf etmiş ve ona hiçbir zaman evlenmeyeceğine dair söz vermişti. Kızkardeşi tarafından ayartılmasının doğurduğu kadın düşmanlığı o sırada güçlü bir anlatım bulmuş ve onu daha sonraki cinsel yaşamında oldukça sık olarak rahatsız etmeye yönelmişti. Kızkardeşi onun gözünde günaha ayartılmanın ve günahın kalıcı temsilcisi durumuna gelmişti. Günah çıkarttıktan sonra kendisini saf ve günahtan arınmış duyumsamış, ancak ardından sanki kızkardeşi onu yeniden günaha sürüklemek için pusuda yatıyormuş gibi gelmiş ve hemen kızkardeşiyle bir kez daha günahkâr olmasına yol açan bir tartışma başlatmıştı. Böylece ayartılması olayını tekrar tekrar yeniden üretmeyi sürdürmeye zorlanmaktaydı. Ayrıca günahkâr düşüncelerini zihninde böylesi bir yük olmalarına karşın günah çıkarmada asla açığa vurmamıştı.

Beklenmedik bir zamanda saplantı nevrozunun daha sonraki yıllarının belirtilerini ele almaya yönlendirildik. Bu nedenle aradaki dönemin olaylarını atlayacak ve onun sonuçlanışını tanımlamaya girişeceğiz. Saplantı nevrozunun sürekli varolan gücü dışında belli zamanlarda yoğunlaşmalar gösterdiğini biliyoruz: Bunlardan biri —her ne kadar bu dönem şimdilik bizim için belirsiz kalmak zorunda ise de— aynı caddede yaşayan ve kendisini özdeşleştirebildiği bir oğlanın ölümü sırasındaydı. On yaşındayken çok kısa bir süre sonra kendisi üzerinde büyük etki kazanmış olan bir Alman özel öğretmeni vardı. Öğretmen ile yapılan aydınlatıcı konuşmalar sonucunda bu baba yerine-geçeninin dindarlığa hiç önem vermediğini ve dinin gerçeğine çok değer vermediğini öğrendikten sonra katı dindarlığının tümünün bir

daha asla canlanmamak üzere önemini yitirdiğini gözlemek çok öğreticidir. Dindarlığı şimdi yeni ve daha tatlı dilli bir baba tarafından yeri doldurulan babasına bağımlılığı ile birlikte ortadan kaybolmuştu. Ancak bu durum saplantı nevrozunun son bir titrek alevi görünmeksizin gerçekleşmemişti ve bu alevlenme döneminden özellikle her yol üzerinde duran üç hayvan pisliği yığını görüşünde Kutsal Üçlü'yü düşünmek zorunda kalış saplantısını anımsamaktaydı. Aslında yeni düşüncelere asla onun için değerini yitirmiş olanlara sarılmaya yönelik son bir girişim yapmaksızın izin vermemişti. Öğretmeni onu küçük hayvanlara yaptığı işkencelerden vazgeçirdiğinde gerçekten bu kötülüklere bir son vermiş, ancak son bir kez büyük bir zevkle tırtılları yeniden parçalara ayırmıştı. Çözümleyici sağaltım sırasında da tümüyle aynı biçimde davranmaktaydı, geçici "olumsuz tepkiler" üretme şeklinde bir alışkanlık sergilemekteydi. Bir şeyin kesin bir biçimde halledildiği her kez, kısa bir süre için halledilmiş olan belirtinin alevlenmesi ile sonucu yalanlamaya kalkışmaktaydı. Bildiğimiz gibi çocukların yasakları aynı biçimde ele almaları neredeyse bir kuraldır. Bir şey için azarlandıklarında (örneğin katlanılmaz bir şamata yaptıkları için) yasaklama sonrasında yaptıklarını sonlandırmadan önce son bir kez daha yinelerler. Böylece yasaklamaya uymama ve ancak kendileri istediği için sonlandırma görünümünü kazanmış olurlar.

Alman öğretmenin etkisi altında hastanın sadizminin yeni ve daha iyi bir yüceltmesi ortaya çıkmış ve ergenlik çağının başlamasıyla da mazohizmi üzerinde üstünlüğü kazanmıştı. Askeri olaylar, üniformalar, silahlar ve atlara heveslenmiş ve bunları ardı arkası kesilmez gündüz düşleri için beslenme kaynağı olarak kullanmıştı. Böylece bir erkeğin etkisi altında edilgin eğilimlerinden kurtulmuş ve kendisini şimdilik oldukça normal çizgilerde bulmuştu. Daha sonraki yaşamında Alman kökenli şeyleri (örneğin hekimler, hastaneler, kadınlar gibi) anavatanına ait (babasını temsil etmekteydi) olanlara yeğlemiş olması, kendisini kısa bir süre sonra terketmiş olan öğretmenine duyduğu sevginin bir ardıl etkisi idi. Bu durum sağaltım sırasındaki aktarım açısından büyük yararlar sağlamaktaydı.

Öğretmenince özgürleştirilmesinden önceki döneme ait olan ve sağaltım sırasında açığa çıkışına dek unutulmuş olduğu için aktaracağım

bir başka düş vardı. Kendisini bir atın üzerinde ve kocaman bir tırtıl tarafından kovalanırken görmüştü. Bu düşte öğretmenden önceki dönemden daha eski bir düşe, çok önce yorumlamış olduğumuz düşe bir ima ayırdetmişti. Daha erken döneme ait bu düşte şeytan'ı siyahlar giyinmiş olarak ve zamanında kurt ve arslanın kendisini çok korkutmuş olduğu biçimde ayakta görmüştü. Parmağı ile kocaman bir salyangozu göstermekteydi. Hasta çok geçmeden bu şeytan'ın ünlü bir şiirdeki[7] iblis olduğunu ve düşün iblisi bir kız ile sevişirken gösteren çok popüler bir resimin uyarlaması olduğunu keşfetti. Salyangoz kusursuz bir dişi cinsel simge olarak kadının yerine geçmişti. Kısa bir süre sonra iblisin işaret etme deviniminden yola çıkarak düşün anlamı olarak şunu çıkarabilmiştik: Hasta kendisine cinsel birleşme bilmecesi hakkında tıpkı babasının çok önce primal sahne sırasında ilkini verdiği gibi, hâlâ eksik olan son bilgi parçalarını verebilecek olan birini istemekteydi.

Dişi simgenin erkek olanla değiştirildiği daha sonraki düşle bağlantılı olarak düşten kısa bir süre önce olan belirli bir olayı anımsadı. Bir gün konakta atla dolaşırken küçük oğlu yanında duran ve uyuyan bir köylünün yanından geçmişti. Çocuk babasını uyandırmış ve ona bir şeyler söylemiş, bunun üzerine baba sürücüye kötü davranmaya ve telaşla yanlarından uzaklaşıncaya dek onu kovalamaya başlamıştı. Aynı konakta her yanı tırtıllarca örtülmüş bembeyaz ağaçlar olduğu şeklinde ikinci bir anısı daha vardı. Hastanın babasıyla birlikte uzanan çocuğun düşleminin gerçekleşmesinden kaçtığını ve beyaz ağaçları, ceviz ağacı üzerinde beyaz kurtların bulunduğu anksiyete düşüne bir gönderme yapmak için dahil ettiğini görebiliriz. Dolayısıyla bu, kendisini başlangıçta dinsel yüceltmesi ile koruduğu ve daha sonra da askeri yüceltme [s. 262] ile çok daha etkin biçimde korumak zorunda kaldığı, erkeklere yönelik dişil eğilimin korkusunun dolaysız bir patlak verişiydi.

Bununla birlikte saplantılı belirtilerin ortadan kaldırılmasından sonra saplantı nevrozunun hiçbir kalıcı etkisinin kalmadığını düşünmek büyük bir yanılgı olurdu. Süreç dindarlık inancının eleştirici araştırmanın asiliğine karşı zafer kazanmasına yol açmıştı ve önkoşul olarak eşcinsel eğilimin bastırılmasını içermekteydi. Süregiden dezavantajlar

[7][Lermontov'un "İblis"i.]

bu etkenlerin her ikisinin sonucuydular. Bu ilk büyük yenilgiden sonra zihinsel etkinliği ciddi bir biçimde yaralanmıştı. Öğrenmek için istek duymamış, beş yaş gibi körpecik bir yaşta dinin öğretilerini eleştirdiği ve incelediği zekasının daha fazlasını sergilememişti. Aşırı güçlü eşcinselliğinin anksiyete düşü sırasında becerilen bastırılması, bu önemli itkiyi bilinçdışı için saklamış, özgün amacına yönelmiş durumda korumuş ve başka koşullarda yatkın olduğu tüm yüceltmelerden alıkoymuştu. Bu nedenle hasta yaşama bir anlam veren tüm bu toplumsal ilgilerden yoksundu. Ancak çözümleyici sağaltım sırasında zincirlenmiş eşcinselliğini özgürleştirmek olası hale geldiğinde olayların gidişi biraz düzelme gösterdi, serbest hale getirilmiş eşcinsel libidonun her parçasının nasıl (hekimden hiçbir doğrudan öğüt olmaksızın) yaşamda uygulama ve insanoğlunun büyük ortak ilgilerine bağlanma arayışına girdiğini görmek olağanüstü bir yaşantıydı.

VII

ANAL EROTİZM VE İĞDİŞLİK KARMAŞASI

Okurun bu çocukluk dönemi nevrozu öyküsünü olgun yaşlardaki bir hastalığın çözümlenmesi sırasında, deyim uygunsa bir yan ürün olarak elde etmiş olduğumu aklından çıkarmamasını rica etmek zorundayım. Bu nedenle bireşim amacıyla onu genelde elde bulunanlardan çok daha küçük parçalardan oluşturmak zorundaydım. Başka açılardan güç olmayan bu işte, gerçekte çok boyutlu olan bir yapıyı iki boyutlu tanımsal düzleme zorlama sözkonusu olduğunda doğal olarak bir sınıra ulaşılır. Bu nedenle okurun biraraya getirerek yaşayan bir bütün haline getirebileceği parçaları gözönüne sermekle yetinmeliyim. Aktarılan saplantı nevrozu birçok kez vurgulandığı gibi sadistik-anal bir yapı temelinde gelişmişti. Ancak şimdiye dek iki temel etkenden yalnızca birini —hastanın sadizmi ve bunun dönüşümleri— tartıştık. Anal erotizmini ilgilendiren her şey bu son evrede biraraya getirilmeleri ve tartışılmaları amacıyla bilerek bir kenara bırakılmıştır.

Çözümlemeciler uzun zamandır anal erotizm adı altında toplanan çok çeşitli içgüdüsel itkilerin genelde cinsel yaşamı ve zihinsel etkinliği oluşturmada aşırı değerlendirilmesi oldukça olanaksız olan çok önemli bir rol oynadığı konusunda görüşbirliği içindedirler. Bu kaynaktan türetilen dönüşmüş erotizmin en önemli işaretlerinden birinin para ile ilişkilerde bulunması gerektiği konusunda da benzer bir görüşbirliği sözkonusudur,[1] çünkü bu değerli madde başlangıçta dışkıya, anal böl-

[1] [Freud'un "Kişilik ve Anal Erotizm" (1908*b*) yazısına bkz.]

genin ürününe yönelmiş olan ruhsal ilgiyi yaşamın akışı içerisinde kendisi üzerine çeker. Paraya ilginin kökenini, akılcı değil de libidinal bir nitelikte olduğu için, dışkılama hazzında bulmaya alışığızdır ve normal kişilerin parayla ilişkilerini libidinal etkilerden tümüyle bağımsız tutmalarını ve onları gerçekliğin gereklerine göre düzenlemelerini bekleriz.

Hastamızın sonraki hastalığı sırasında bu ilişkiler ileri derecede bozulmuştu ve bu gerçek hastamızın bağımsızlık yoksunluğu ve yaşamla başetme yeteneksizliğinde hiç de önemsiz bir öğe değildi. Babası ve amcasından kalan miraslar sonucunda çok zengin duruma gelmişti, zengin sanılmaya büyük önem verdiği açıktı ve bu konuda hafife alındığında aşırı incinmeye duyarlıydı. Ancak ne kadar paraya sahip olduğu, harcamalarının ya da kalan parasının ne kadar olduğu konusunda hiçbir düşüncesi yoktu. Bir cimri mi yoksa müsrif olarak mı adlandırılması gerektiğini söylemek güçtü. Bir keresinde şöyle diğerinde böyle davranıyor ve asla kalıcı bir amaca yönelik davranışlar sergilemiyordu. İlerde daha ayrıntılı tartışacağım bazı çarpıcı özellikler insanı hastayı servetini en büyük kişisel üstünlüğü olarak kabul eden ve duygusal ilgilerinin maddi çıkarlara ağır basmasına bir an için bile olsa asla izin vermeyecek katılaşmış bir plutokrat [servetinden dolayı nüfuz sahibi olan kişi —*çev.*] olarak değerlendirmeye yöneltebilirdi. Aslında para hastanın bilinçli kontrolünden çıkmıştı ve onun için oldukça farklı bir anlam taşımaktaydı.

Daha önce (s. 215 v.s.) hastamızın yaşamının son yıllarında en yakın arkadaşı durumuna gelen kızkardeşinin ölümü sonrasında artık ebeveynlerinin mirasını onunla paylaşmak zorunda kalmayacağı düşüncesi ile kendisini teselli ediş biçimine temkinli bir kuşku ile baktığımdan sözetmiştim. Ama çok daha çarpıcı olan şey, bu duyguyu bu biçimde itiraf edişindeki kabalığının hiç ayırdında değilmiş gibi ele alabilişindeki sakinlikti. Çözümlemenin onu kızkardeşi hakkındaki kederinin yalnızca bir yer değiştirmeye uğradığını göstererek iyileştirdiği gerçektir, ancak bu kez neden servet artışı ile kızkardeşi için bir yerine-geçen bulma çabasına girmiş olduğu oldukça anlaşılmaz bir şey haline gelir.

Davranışı kendisini de bir başka bağlantı içinde şaşırtmıştı. Babasının ölümünden sonra kalan mülk kendisi ile annesi arasında pay-

laştırılmıştı. Annesi mülkü yönetmiş ve kendisinin de teslim ettiği gibi onun maddi taleplerini cömertçe ve kusursuz biçimde karşılamıştı. Ancak aralarında gerçekleşen parasal konulardaki her tartışma hasta tarafından annenin onu sevmediği, harcamaları onun aleyhinde olacak biçimde kısmaya çalıştığı ve belki de para üzerinde tüm kontrole sahip olmak için onun ölmüş olduğunu görmeyi yeğleyeceği şeklinde dile getirilen çok sert sitemlerle sonlanmaktaydı. Bunun üzerine annesi ilgisizlik suçlamalarına gözyaşlarıyla karşı çıkıyor ve o da kendisinden utanarak kendisi hakkında böyle hiçbir şey düşünmediğini belirtiyordu. Ancak hiç kuşkusuz ilk fırsatta aynı sahneyi yinelemekteydi.

Aralarından ikisini aktaracağım birçok olay, çözümlemeden çok önceleri dışkının onun için para anlamını taşımış olduğunu gösterecektir. Bağırsaklarının henüz yakınmalarında bir rol oynamadığı bir zamanda bir gün büyük bir kentte yaşayan yoksul kuzenini ziyaret etmişti. Ondan ayrıldığında kendisini bu akrabasına parasal destek vermediği için paylamış ve hemen ardından "yaşamında bağırsaklarını rahatlatmak için duymuş olduğu belki de en acil gereksinim" olarak tanımladığı şeyi duyumsamıştı. İki yıl sonra bu kuzene gerçekten yıllık bir gelir bağlamıştı. İkinci olay şudur. Onsekiz yaşında okulda bitirme sınavlarına hazırlanırken bir arkadaşına gitmiş ve onunla sınavda başarısız olma konusunda paylaştıkları korku yüzünden uygun görünen bir plan üzerinde anlaşmaya varmıştı.[2] Okul hademesine rüşvet verilmesi kararlaştırılmıştı ve verilecek miktardan hastanın payına düşen doğal olarak daha fazlaydı. Eve giderken yolda sınavı geçmeyi başarsa ve sınavda başına bir şey gelmeyeceğinden emin olsa daha fazlasını bile seve seve vereceğini düşünmüştü ve evlerinin kapısına varamadan başka türde bir kaza gerçekten başına gelmişti.[3]

Sonraki hastalığı sırasında çeşitli koşullar yoğunluklarında dalgalanmalara yol açmasına karşın, bağırsak işlevlerinde çok inatçı bozukluklar olduğunu öğreneceğiz. Benim sağaltımım altına girdiğinde bir

---

[2][Almanca sözcük "*Durchfall*" sözcüğü sözcüğüne "başarı kazanamama" anlamını taşır, "başaramama" anlamında, örneğin bir sınavda, kullanıldığı gibi "ishal" anlamında da kullanılır.] Hasta kendi dilinin "*Durchfall*" sözcüğünün bağırsakların bozuklukları için bir tanımlama olarak bilinen Almanca kullanımına bir parelellik taşımadığını belirtti.

[3]Bu deyim hastanın ana dilinde de Almanca'daki aynı anlamı taşır. [Almanca deyim eğretilemeyle boşaltım işlemlerine gönderme yapar.]

hizmetçi tarafından uygulanmakta olan lavmanlara alışkın durumdaydı. Kendiliğinden dışkılamalar, sonrasında bağırsakların normal işleyişinin birkaç gün için başladığı ani bir uyarılma araya girmedikçe, aylar boyunca bir kez bile görülmemekteydi. Temel yakınma konusu dünyanın kendisi için bir perde içinde saklanmış olduğu ya da dünyadan bir perde ile ayrılmış durumda olduğu idi. Bu perde ancak bir lavmandan sonra bağırsaklarının içeriği kanalı terkettiği zaman yırtılmaktaydı, bundan sonra kendisini yeniden iyi ve normal duyumsamaktaydı.[4]

Hastayı bağırsaklarının durumunu belirlemek üzere gönderdiğim meslektaşım bunu işlevsel bir durum, hatta ruhsal kökenli bir durum olarak açıklayacak ve herhangi bir etkin ilaç sağaltımından kaçınacak denli keskin zekâlı idi. Ayrıca ne ilaçlar ne de diyet uygulaması bir işe yaramamaktaydı. Çözümleyici sağaltım yılları boyunca sözünü etmiş olduğum ani etkiler dışında hiçbir kendiliğinden devinim yoktu. Hasta inatçı organ daha yoğun sağaltım görürse olayların sadece daha kötü hale getirileceğine ikna edilmesine izin verdi ve haftada bir ya da iki kez bir lavman ya da bağırsaklarını yumuşatan ilaç aracılığıyla boşalma sağlama ile yetinildi.

Bağırsaklarla ilgili bu sorunların tartışmasında hastanın sonraki hastalığına bu çalışmanın çocukluk dönemi nevrozu ile ilgili olan kısmındaki planımdan daha fazla yer verdim. İki nedenle böyle yaptım: Birincisi bağırsaklara ait belirtiler çocukluk dönemi nevrozundan daha sonrakine gerçekten çok küçük değişikliklerle aktarılmıştı ve ikincisi sağaltımın sonucunda temel bir rol oynamışlardı.

Kuşkunun bir saplantı nevrozunu çözümlemekte olan bir hekim için ne denli önemli olduğunu biliriz.[5] Kuşku hastanın en güçlü silahı, direncinin gözde yoludur. Aynı kuşku hastamızın saygılı bir aldırmazlık arkasında kolay kolay değişmez kalmasını ve sağaltımın çabalarının yıllar boyunca uçup gitmesine izin vermesini olası kılmıştı. Hiçbir şey değişmemişti ve onu ikna etmenin hiçbir yolu yoktu. Sonunda bağır-

---

[4]Lavman ister bir başkası tarafından verilsin, isterse kendisince halledilsin sonuç aynı idi. [Bu belirtiyle bağlantılı olarak Freud'un "Acropolis'te Bir Bellek Bozukluğu" (1936*a*) yazısında "derealizasyon" ve "depersonalizasyon" görüngülerini incelemesine bkz.]

[5]["Sıçan Adam"ın olgu öyküsü ile karşılaştırınız, s. 102-4]

saklarla ilgili sorunun benim hedeflerim için önemini kavradım, saplantı nevrozunun kökenlerinde her zaman bulunan hafif histeri özelliğini temsil etmekteydi.[6] Hastaya bağırsak etkinliğinin tam iyileşmesini vaad ettim ve bu söz aracılığıyla kuşkuculuğunu görünür duruma getirdim. Bundan sonra çalışmanın akışı içinde bağırsakları histerik olarak etkilenmiş bir organ gibi "konuşmaya katılmaya"[7] başlayınca ve birkaç haftalık süre içerisinde uzun süreli bozukluklarından sonra normal işlevlerini kazanınca kuşkusunun yavaş yavaş kaybolduğunu görme hazzını yaşadım.

Şimdi hastanın çocukluk çağına, dışkının onun için para anlamını taşıyor olmasının olanaksız olduğu bir zamana geri dönüyorum.

Bağırsaklarla ilgili bozukluklar hastamızda çok erken, çocuklar arasında en yaygın ve en normal olan biçimde, yani dışkısını tutamama biçiminde başlamıştı. Ancak bu çok erken olayların patolojik olarak açıklanmasını reddetmede ve onları yalnızca hastanın boşaltma işlevine eşlik eden haz konusunda rahatsız ya da kontrol edilmesine izin vermeme niyetinin bir kanıtı olarak kabul etmede kesinlikle haklı olacağız. Anal espri ve sergilemelerden çok hoşlanmaktaydı (kendisinin değil de toplumun birçok tabakasının doğal kabalığına uygun bir biçimde) ve bu hoşlanma daha sonraki hastalığının başlangıcından sonrasına dek sürmüştü.

İngiliz mürebbiye zamanında o ve Nanya'sı birçok kez bu iğrenç hanımın yatak odasını paylaşmak zorunda kalmışlardı. Nanya'sı onun sadece bu gecelerde yatağını kirlettiği gerçeğinin ayırdına varmıştı, yoksa yatağını kirletme olayı uzun bir süre önce sonlanmıştı. Bundan en ufacık bir utanma duymamaktaydı, yaptığı mürebbiyeye karşı çıkışının bir anlatımıydı.

Bir yıl sonra (dörtbuçuk yaşındayken) anksiyete dönemi sırasında güpegündüz golf pantolonunun içine dışkısını yapmıştı. Kendisinden çok utanmış ve temizlenirken böyle yaşamayı sürdüremeyeceğini hay-

---

[6][Freud bu konudan *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete* (1926*d*) yapıtının beşinci bölümünde yeniden söz etmiştir.]

[7][Bu deyim ("*mitsprechen*") *Histeri Üzerine İncelemeler*'e (1895*d*) dayanır. *P.F.L.*, 3, s. 383.]

kırmıştı. Arada geçen sürede bir şey değişmişti ve haykırışını izleyerek bu bir şeyin izlerini bulduk. "Böyle yaşamayı sürdüremeyeceği" sözlerinin başka birinden kopye edildiği ortaya çıktı. Annesi bir keresinde[8] kendisini muayeneye gelmiş olan hekim ile birlikte istasyona doğru yürürken onu da yanına almıştı. Bu yürüyüş sırasında ağrıları ve kanamalarından (elini tutmakta olduğu çocuğunun onları belleğinde koruyacağını düşünmeksizin) aynı sözcüklerle yakınmıştı, "Böyle yaşamayı sürdüremem." Bu nedenle hastanın sözleri (daha sonraki hastalığı sırasında da birçok kez yinelemişti) annesi ile yapılan özdeşim anlamını taşımaktaydı.

Kısa bir süre sonra anılarında hem tarih hem de içeriği açısından açıkça bu iki olay arasındaki kayıp ara bağlantı olan şey ortaya çıktı. Bir zamanlar anksiyete döneminin başlangıcında vesveseli annesi çocukların konağın çevresinde ortaya çıkan dizanteriden korunması için önlemler alınmasını belirten emirler vermişti. Bunun ne olabileceğini araştırmıştı ve dizanteri olunduğunda dışkıda kan görüldüğünü işittikten sonra çok sinirli hale gelmiş ve dışkısında kan bulunduğunu belirtmişti. Dizanteri sonucunda öleceğinden korkmaktaydı, ancak yapılan bir inceleme ile bir yanlış yapmış olduğu ve korkmasına gerek olmadığı konusunda ikna edilmesine izin vermişti. Hastanın bu korkuda hekim ile kanamaları hakkındaki konuşmalarını duymuş olduğu annesi ile bir özdeşimi uygulamaya çalıştığını görebiliriz. Daha sonraki özdeşim girişiminde (dörtbuçuk yaşındayken) kandan herhangi bir şekilde söz etmeyi bırakmıştı, artık kendisini anlamamaktaydı, çünkü kendisinden utanmış olduğunu anımsamıştı ve haykırışında kuşku götürmez bir biçimde açığa vurulmuşsa da bir ölüm korkusu ile sarsılmakta olduğunun ayırdında değildi.

O sıralarda bir bağırsak enfeksiyonu geçirmekte olan annesi hem kendisi hem de çocukları hakkında genelde sinirliydi, hastanın kendi sinirliliğinin başka nedenler yanında annesi ile özdeşime dayanmış olması çok olasıdır.

Öyleyse annesi ile bu özdeşimin anlamı ne olabilirdi?

---

[8]Bunun ne zaman olduğu tam olarak saptanmamıştır; ama ne olursa olsun, 4 yaşındayken gördüğü düşten ve büyük bir olasılıkla ebeveynleri evden ayrılmadan önce yaşanmıştır.

Üçbuçuk yaşında kakasını tutamamayı edepsizce kullanışı ile dörtbuçuk yaşındayken ona yılgı dolu bakışı arasında anksiyete dönemini başlatan —birbuçuk yaşında iken yaşamış olduğu sahnenin ertelenmiş bir kavranışını (s. 237 v.s.) ve cinsel eylemde kadın tarafından oynanan rolün bir açıklamasını ona sağlayan— düş yatar. Düş dışkılamaya karşı tutumunda ortaya çıkan değişikliği aynı büyük duygu değişikliği ile bağlantılı hale getirmede yalnızca bir başka basamaktır. Dizanteri açık olarak annesinin yakındığını duyduğu ve onunla yaşamayı sürdürmenin olanaksız olduğu hastalığa ilişkin kendi adlandırmasıydı, annesinin hastalığını karın bölgesine değil de bağırsaklara ait bir hastalık olarak kabul etmişti. Primal sahnenin etkisi altında kalarak annesinin babasının ona yapmış olduğu şey nedeniyle hastalandığı kanısına varmıştı.[9] Dışkısında kan olması ve annesi gibi hasta olma korkusu bu cinsel sahnede anne ile özdeşleşmiş olmayı reddedişiydi — düşten uyanmasına yol açan aynı reddedişti. Ancak korku aynı zamanda primal sahneyi daha sonra ayrıntılı biçimde ele alışında, kendisini annesinin yerine koymuş olduğunun ve babayla bu ilişkide onu kıskandığının bir kanıtıydı. Kadınlarla özdeşiminin ve erkeklere karşı edilgin eşcinsel tavrının kendisini anlatmada kullandığı organ anal bölgeydi. Bu bölgenin işlevindeki bozukluklar dişil yumuşak yüreklilik itkileri anlamını kazanmışlardı ve daha sonraki hastalık sırasında da bu anlamı korumaktaydılar.

Bu noktada tartışılması olayların belirgin karmaşıklığının açıklanmasına oldukça katkıda bulunabilecek olan bir karşı çıkışı dikkate almalıyız. Düş işlemi sırasında hastanın kadınların iğdiş edildikleri, bir erkek organı yerine cinsel birleşmeye yarayan bir yaraya sahip oldukları ve iğdiş edilmenin kadınlığın zorunlu koşulu olduğunu anladığını kabul etmeye zorlandık; bu kayıp tehdidinin onu erkeklere yönelik dişil tavrını bastırmaya yönelttiğini ve eşcinsel isteğinden anksiyete içinde uyandığını kabul etmeye zorlandık. Şimdi cinsel birleşmenin bu biçimde kavranması ve vajinanın bu biçimde kabulü, kadınlarla özdeşim yapma amacıyla bağırsağın seçilmesi durumuyla nasıl uyumlu hale getirilebilir? Bağırsaklarla ilgili belirtiler olasılıkla daha eski olan ve her koşulda iğdiş edilme korkusuyla tümüyle çelişen bir kavram üze-

[9]Olasılıkla gerçekten pek de uzak olmayan bir kanı.

rine —yani cinsel birleşmenin anüste gerçekleştiği düşüncesi— kurulmuş değil midir?

Kuşkusuz bu çelişki vardır ve iki görüş birbiriyle tümüyle uyumsuzdur. Tek sorun uygun olmak zorunda olup olmadıklarıdır. Şaşkınlığımızın tek nedeni genellikle bilinçdışı zihinsel süreçleri bilinçli olanlar gibi ele almaya ve iki ruhsal sistem arasındaki engin farklılıkları unutmaya eğilimli oluşumuzdur.

Noel düşü heyecan ve bekleyişiyle hastanın zihninde ebeveynlerinin cinsel birleşme tablosunu bir zamanlar kendisi tarafından gözlenmiş (ya da anlamlandırılmış) biçimiyle uyandırdığında, bu tabloya ilişkin ilk görüşün dişi bedeninin erkek organını içine alan kısmının anüs olduğu görüşü olduğu hiç kuşku götürmez. Birbuçuk yaşındayken bu sahnenin tanığı olduğunda gerçekten başka ne düşünmüş olabilirdi?[10] Ancak şimdi dört yaşındayken gerçekleşen yeni olay ortaya çıkmıştı. Arada geçen sürede öğrenmiş oldukları, iğdiş edilmeye ilişkin duymuş olduğu imalar "dışkılık kuramı" hakkında kuşkular uyandırmış, cinsler arası farka ve kadın tarafından oynanan cinsel role dikkatini çekmişlerdi. Bu beklenmedik olay karşısında çocukların genelde istenmemiş bir bilgi —cinsel ya da başka türden— kendilerine verildiğinde davrandıkları gibi davranmıştı. Yeni olanı reddetmiş (olgumuzda iğdiş edilme korkusu ile bağlantılı nedenler sonucu) ve hızla eski olana sarılmıştı. Tıpkı daha sonra benzer nedenler ile Tanrı'ya karşı babasının tarafını tuttuğu gibi, bağırsak lehine ve vajina aleyhine karar vermişti. Yeni bilgiyi reddetmiş ve eski kurama sarılmıştı. Eski kuram daha sonraları kendisini bağırsaklarla bağlantılı bir ölüm korkusu olarak gösteren kadınlarla özdeşimi için ve İsa'nın da bir popoya sahip olup olmadığı vb. hakkındaki ilk dinsel kuşkuları için gerekli malzemeyi sağlamış olmalıydı. Yeni kavrayışı hiçbir etki yaratmamış değildi. Tam tersine ileri derecede güçlü bir etki yaratmıştı, çünkü tüm düş sürecini bastırmak ve düşü daha sonra bilinç düzeyinde ele alınmaktan alıkoymak için bir neden haline gelmişti. Ancak bunu yapmakla etkisi tükenmişti, cinsel sorunu belirlemede hiçbir etkiye sahip değildi. Bundan sonra iğdiş edilme korkusunun kadınlarla bağırsak aracılığıyla yapılan bir özdeşim ile yan yana varolmasının olası olabileceği doğal olarak bir

[10] Ya da köpekler arasındaki çiftleşmenin anlamını kavramadığı sürece.

çelişme içermekteydi. Ancak bu yalnızca mantıksal bir çelişmeydi ve pek önemi yoktu. Tersine tüm süreç bilinçdışının çalışma biçimi için tipiktir. Bastırma yadsımadan çok farklı olan bir şeydir.

Kurt fobisinin kaynağını incelerken yeni kavrayışının cinsel eyleme etkisini izledik ancak şimdi bağırsaklara ilişkin işlevin bozukluklarını araştırmakta olduğumuzdan, kendimizi eski dışkılık kuramının temelleri üzerinde çalışıyor buluruz. İki bakış açısı birbirlerinden bir bastırma evresi ile ayrılmış olarak kalmıştır. Bastırma eylemi ile reddedilmiş olan erkeklere yönelik dişil tavrı sanki bağırsakla ilgili belirtilere geri çekilmişti ve kendisini hastanın çocukluk çağında çok sık olan ishal, kabızlık ve bağırsak ağrısı nöbetlerinde dile getirmekteydi. Böylece doğru bir cinsel bilgiye dayanan sonraki cinsel düşlemleri kendilerini gerilemeci biçimde bağırsak sorunları olarak anlatabilmekteydiler. Ancak onları dışkının anlamında çocukluğun ilk yıllarını izleyen sonraki yıllarda gerçekleşen değişiklikleri açıklamış oluncaya dek anlayamayız.[11]

Daha önce öykümün başlangıcındaki bir noktaya [s. 231], primal sahnenin içeriğinin bir parçasının saklı tutulmuş olduğuna değindim. Şimdi bu eksik parçayı ortaya koyma durumundayım. Çocuk sonunda ebeveynlerinin cinsel birleşmesini kendisine feryat etmek için bir bahane sağlayan kaka yapmakla kesmişti. Daha önce aynı sahnenin içeriğinin geri kalan kısmını tartışırken ileri sürmüş olduğum tüm düşünceler bu ek parçanın değerlendirilmesine de uyarlar. Hasta bu sonlandırıcı eylemi yorumladığımda kabul etti ve "geçici belirtiler" üreterek yorumu doğrular göründü. Babasının bu kesintiden sinirlendiği ve aksi mizacını onu azarlayarak açığa vurduğu şeklindeki daha ileri bir yorum terkedilmek zorunda kaldı. Çözümlemenin malzemesi bu yoruma tepki göstermedi.

Kuşkusuz şimdi ortaya atmış olduğum ek ayrıntı, sahnenin geri kalanı ile aynı düzeye konulamaz. Burada daha sonraki bir dizi belirtide yeniden ortaya çıkması beklenecek dışarıdan gelen bir izlenim sorunu değil de, çocuğun kendisindeki bir tepki sorunu sözkonusudur. Bu

[11] "İçgüdünün Anal Erotizmde Sergilenen Dönüşümleri Üzerine" (1917*c*) ile karşılaştırınız. [Bu yazı şimdiki olgu öyküsünden önce yayımlanmış olmasına karşın olasılıkla daha sonra yazılmıştı.]

gösteri ortaya çıkmamış olsaydı ya da daha sonraki bir dönemden alınmış ve sahnenin akışı içerisine sokulmuş olsaydı, bu öyküde bir bütün olarak hiçbir değişiklik yaratmazdı. Ama ona nasıl bakmamız gerektiği konusunda hiç kuşku yoktur. Anal bölgenin (en geniş anlamda) uyarılma durumunun bir işaretidir. Başka benzer olgularda böylesi bir gözlem idrar boşaltımı ile sonlanmıştı, aynı koşullardaki erişkin bir erkek ise penisinde sertleşme hissederdi. Bizim küçük oğlanın cinsel uyarılmasının bir işareti olarak kaka yapmış olması gerçeği onun doğuştan gelen cinsel yapısının bir özelliği olarak görülmelidir. Hemen edilgin bir tavır takınmış ve sonraki özdeşimde kadınlara erkeklerden daha çok eğilim göstermişti.

Aynı zamanda diğer her çocuk gibi bağırsakların içeriğini onun en erken ve en ilkel anlamlarından birinde kullanmaktaydı. Dışkı çocuğun ilk *armağanı*, sevgisi adına ilk özverisi, kendi bedeninin ancak sevmekte olduğu biri hatırına paylaşmaya hazır olduğu bir parçasıdır.[12] Hastamızın üçbuçuk yaşında iken mürebbiyesine yaptığı gibi dışkıyı karşı koymanın bir anlatım biçimi olarak kullanma, sadece bu daha önceki "armağan" anlamını tersine çevirmektir. Suçlular tarafından kötülüklerinin gerçekleştiği yerde bırakılan "*grumus merdae*" [dışkı yığını] bu iki anlamın her ikisine sahip görünmektedir: Hakaret ve özür dilemenin gerilemeci bir anlatımı. Daha üst bir basamağa ulaşıldığında daha alt basamağın olumsuz ve alçaltılmış anlamında hâlâ kullanılıyor olması her zaman olasıdır. Bu zıtlık bastırmanın bir görünümüdür.[13]

---

[12]Bebeklerin dışkıları ile yalnızca bildikleri ve düşkün oldukları kişileri kirlettikleri görüşünü kanıtlamada hiçbir güçlük olmayacağına inanıyorum, yabancıları bu nişana lâyık kabul etmezler. *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* (1905*d*) [*P.F.L.* **7**, s. 102-4] yapıtımda dışkının hizmet ettiği en ilk amaçtan —yani bağırsak müköz membranının otoerotik uyarılması— sözetmiştim. Şimdi dışkılama işleminde kesin bir rolün, çocuğun böylece kendisini boyuneğen ya da söz dinleyen biri olarak gösterdiği bir nesneye karşı tavrı tarafından oynandığı daha ileri bir evreye ulaşmaktayız. Bu ilişki kalıcı bir ilişkidir, çünkü daha büyük çocuklar bile dışkılama ve işemede ancak belli ayrıcalıklı kişilerin kendilerine yardımcı olmalarına izin verirler, gerçi bu ilişkide doyumun diğer biçimlerinin beklentisi de yer alır.

[13]Bildiğimiz gibi bilinçdışında "hayır" bulunmaz ve zıtlıklar arasında hiçbir fark yoktur. Yadsıma yalnızca bastırma işlemince ortaya konur. ["Dora" (1905*e*), *P.F.L.*, **8**, s. 92-4 ve "Sıçan Adam", s. 56 ve *n*.23 olgularında bunun örnekleriyle karşılaştırınız. Ayrıca "Bilinçdışı" (1915*e*), Bölüm V ve "Yadsıma" (1925*h*) üzerine daha sonraki yazıdaki kuramsal tartışmalara bkz.]

Cinsel gelişimin daha sonraki bir evresinde dışkı *bebek* anlamını kazanır. Çünkü bebekler dışkı gibi anüsten doğurulurlar. Dışkının "armağan" anlamı bu değişime seve seve olanak verir. Bir bebekten "armağan" olarak söz etmek yaygın bir âdettir. Daha yaygın anlatım biçimi kadının erkeğe bir bebek "vermiş olduğu"dur, ancak bilinçdışının kullanımında ilişkinin diğer yönüne, yani kadının bebeği erkekten bir armağan olarak "almış olması"na[14] haklı olarak eşit ilgi gösterilir.

Dışkının *para* anlamı "armağan" anlamından bir başka doğrultuda ayrılır.

Hastamızın ilk örtülü anısının, yani ilk öfke nöbetini Noel'de kendisine yeterince hediye verilmediği için geçirmesinin daha derin anlamı şimdi açığa vurulmuş olmaktadır. Eksikliğini duyumsamakta olduğu şey anal olduğunu kabul ettiği cinsel doyumdu. Cinsel araştırmaları düşün akışı sırasında düşten önce bulmaya hazırlanmış oldukları şeyleri anlamaya başlamıştı, yani cinsel eylem bebeklerin kaynağı sorununu çözmüştü. Düşten önce de bebekleri sevmemekteydi. Bir keresinde yuvasından düşmüş olan küçük ve tüyleri bitmemiş bir kuşa rastladığında onu bir insan yavrusu zannetmiş ve dehşete düşmüştü. Çözümleme kendisini kızdıran tırtıl ve haşereler gibi tüm küçük hayvanların onun için bebek anlamını taşıdıklarını ortaya koydu.[15] Daha büyük olan kızkardeşi karşısındaki durumu ona küçük ve büyük çocuklar arasındaki ilişki üzerine düşünmek için tüm olanakları sunmuştu. Nanya'sı bir zamanlar annesinin kendisine en küçük olduğu için çok düşkün olduğunu anlatmıştı ve bu ona kendisinden sonra başka bir küçük çocuğun gelmemesi gerektiğini istemesi için yeterli zemin sağlamıştı. Bu kardeş korkusu önüne ebeveynlerinin cinsel birleşmesini getirmiş olan düşün etkisi altında yeniden canlanmıştı.

Bundan dolayı önceden bilmekte olduğumuz cinsel akımlara, diğerleri gibi düşte yeniden üretilen primal sahneden köken alan yeni birini eklemeliyiz. Kadınlarla (yani annesiyle) özdeşiminde babasına bir bebek vermeye hazırdı ve daha önce bunu yapmış olan ve belki yeniden yapacak olan annesini kıskanmaktaydı.

---

[14][Almanca'daki "*empfangen*" sözcüğü hem "almış" hem de "gebe kalmış" anlamını taşır.]

[15]Tıpkı haşaratın düşler ve fobilerde sıklıkla bebekleri temsil etmesi gibi.

Dolambaçlı bir yolla hem "para" hem de "bebek" "armağan" anlamını taşıdığından para bebek anlamını üstlenebilir ve böylece dişil (eşcinsel) doyumu anlatmanın aracı haline gelebilir. Hastamızda babasını kızkardeşine iki büyük kâğıt para verirken gördüğünde —o sırada hasta ve kızkardeşi bir Alman sanatoryumunda kalmaktaydılar— ortaya çıkan şey buydu. İmgeleminde babasının kızkardeşiyle ilişkilerinden her zaman kuşkulanmıştı ve bu olayla kıskançlığı uyanmıştı. Yalnız kalır kalmaz kızkardeşine hücum etmiş ve parayı paylaşmayı öylesine yoğun öfke ve kınamalarla istemişti ki kızkardeşi gözyaşları içinde paranın tümünü ona fırlatmıştı. Onu kışkırtmış olan şey yalnızca paranın kendisi değil daha çok "bebek" —babasından anal cinsel doyum— idi ve kızkardeşi babası sağken öldüğünde kendisini bununla avundurabilmişti. Onun ölüm haberini duyduğunda aklına gelen korkunç düşünce [s. 266] aslında şundan başka bir anlam taşımamaktaydı: "Şimdi tek çocuğum. Şimdi baba yalnızca beni sevmek zorunda." Ancak düşüncesi kendi içinde tümüyle bilinçli hale gelebilecek durumda olmasına karşın eşcinsel zemini henüz öylesine katlanılamaz durumdaydı ki, en alçak hırs biçiminde kılık değiştirmesinin büyük bir rahatlama olarak gelmesi olasıydı.

Babasının ölümünden sonra annesini onu para konusunda dolandırmayı istemek ve kendisinden daha para delisi olmakla yersiz biçimde kınadığında da durum aynıydı [s. 267 v.s.]. Annesinin onun yanında bir başka çocuğu sevmiş olması konusundaki kıskançlığı, ondan sonra başka bir çocuk istemiş olma olasılığı hastayı kendisinin de haksız olduklarını bildiği suçlamalar yapmaya yöneltmişti.

Dışkının anlamının çözümlemesi onu Tanrı'yı dışkı ile bağlantılandırmaya zorlamış olan saplantılı düşüncelerin kendisinin onlarda görmüş olduğu kötülemenin ötesinde başka bir anlama sahip olduklarını açık hale getirir. Aslında bu düşünceler içlerinde sevgi dolu bir bağlılık akımının düşmanca bir incitme akımından hiç de daha az rol oynamadığı gerçek uzlaşma ürünleriydiler. "Bok Tanrı" olasılıkla insanın bazan kısaltılmamış biçimiyle söylenişini işittiği bir sunuş için bir kısaltmaydı. "Tanrının üzerine sıçma" ["*auf Gott scheissen*"] ya da "Tanrı için bir şey sıçma" ["*Gott etwas scheissen*"] aynı zamanda ona bir bebek vermek ya da ona birine çocuk verdirtmek anlamını taşır. Olumsuz ve

alçaltılmış biçimi içindeki eski "armağan" anlamı ve bundan daha sonra geliştirilmiş olan "bebek" anlamı saplantılı deyim içerisinde birbirleriyle birleştirilmiştir. Bu anlamların ikincisinde dişil bir yumuşak yüreklilik anlatım bulur: Karşılığında bir kadın gibi sevilecek ise erkekliğinden vazgeçmeye hazır oluş. Öyleyse burada tam olarak paranoyak Senatspräsident Schreber'in sanrısal sisteminde açık sözcüklerle dile getirilmiş olan Tanrı'ya yönelik aynı itkiyi buluruz.[16]

Daha sonra hastamın belirtilerinin son iyileşmesini tanımlamaya sıra geldiğinde bağırsaklara ilişkin bozukluğun nasıl kendisini eşcinsel akımın hizmetine koyduğu ve babasına karşı dişil tutumuna anlatım sağladığı bir kez daha açık hale gelecektir. Bu arada dışkının bizi iğdişlik karmaşasının tartışılmasına götürecek olan bir başka anlamından söz edeceğiz.

Dışkı sütunu bağırsağın erotojenik müköz membranını uyardığından bir etkin organ rolünü oynar, tıpkı penisin vajinal müköz membrana yaptığı gibi davranır ve dışkılık evresinde sanki penisin öncülü imiş gibi işler. Dışkının başka birisi aşkına verilmesi iğdiş edilmenin bir ilkörneği haline gelir, bu bir bireyin sevmekte olduğu başka bir kişinin iyiliklerini kazanmak için kendi bedeninin bir parçasını[17] verdiği ilk durumdur. Bu nedenle bir insanın başka yönlerden narsisistik olan kendi penisine yönelik sevgisi anal erotizm öğesi de taşır. "Dışkı", "bebek" ve "penis" bu şekilde bir birlik, bilinçdışı bir kavram (*sit venia verbo*) —yani insanın bedeninden ayrı hale gelebilecek "bir küçük şey" kavramı— oluştururlar. Bu çağrışım yolları boyunca libidinal yatırım patolojik açıdan önemli ve çözümleme ile açığa vurulan biçimlerde yer değiştirmiş ya da yoğunlaşmış hale gelebilir.

Hastamızın iğdiş edilme sorununa karşı başlangıçta benimsediği tutumu daha önce öğrenmiştik. İğdiş edilmeyi reddetmiş ve anüs yoluyla cinsel birleşme kuramına sarılmıştı. Hastanın iğdiş edilmeyi reddetmiş olduğunu söylerken bunun ilk anlamı, hastanın iğdiş edilmeyle onu bastırmış olma anlamında hiçbir ilgisinin olamayacağıdır. Gerçekten reddetme iğdiş edilmenin varlığı üzerine hiçbir yargı içermemekteydi, ancak sanki hiç varolmamış gibi bir anlatımdı. Ama böylesi

[16] [Freud'un bunu s.141-4'te anlatışıyla karşılaştırınız.]

[17] Dışkının çocuklarca ele alınış biçimi hemen her zaman böyledir.

bir tutum onun kesin tutumu olamazdı, çocukluk dönemi nevrozu sırasında bile. İğdiş edilmeyi bir gerçek olarak tanımış olduğuna ilişkin yeterli ek kanıtlar buluruz. Bu ilişkide bir kez daha kendisi için çok karakteristik olan, ancak zihinsel süreçlerinin açık bir tanımını vermeyi ya da onlara giden yolu anlamayı çok güç hale getiren bir tarzda davranmaktaydı. Önce karşı çıkıyor sonra kabul ediyordu, ancak ikinci tepki birinciyi ortadan kaldırmıyordu. Sonuçta hastanın içinde iki zıt akım yan yana bulunmaktaydı, biri iğdiş edilme düşüncesinden nefret ederken diğeri onu kabul etmeye ve kendisini bir telafi olarak dişilik ile teselli etmeye hazırdı. Ancak hiç kuşkusuz üçüncü bir akım, şimdiye dek iğdiş edilmenin gerçekliği sorusunu bile öne sürmemiş olan en eski ve en derin olan akım hâlâ eyleme geçme yeteneğine sahipti. Başka bir yazıda[18] aynı hastamızın beş yaşındayken görmüş olduğu ve burada hakkında sadece kısa bir yorum eklemek gereksinimi duyduğum bir varsanıyı aktarmıştım.

"'Beş yaşımdayken bahçede dadımın yakınında oynuyor ve cep çakımla düşlerime de girmiş olan ceviz ağaçlarından birinin kabuğunu oyuyordum.[19] Ansızın betimlenemez bir şiddetle elimin (sağ mı sol mu?) küçük parmağını sadece derisiyle elime tutunabilecek şekilde kesmiş olduğum dikkatimi çekti. Hiç ağrı duyumsamadım, ancak büyük bir korku duydum. Sadece birkaç adım uzaktaki dadıma hiçbir şey söylemeye cesaret edemedim, ama en yakın iskemleye yığıldım ve orada parmağıma yeniden bakamadan oturdum. Sonunda sakinleştim, parmağıma bir göz attım ve tümüyle sağlam olduğunu gördüm.'"

Bildiğimiz gibi dörtbuçuk yaşında İncil öyküsü hakkında bilgilendirildikten sonra saplantılı dindarlığı ile sonuçlanan yoğun düşünce çabalarını gerçekleştirmeye başlamıştı. Bu nedenle bu varsanının hastanın kendisini iğdiş edilmenin gerçekliğini kabul etmeye zorunlu tuttuğu döneme ait olduğunu düşünebiliriz ve varsanı belki de gerçekten bu adımı gösteriyor olarak kabul edilmelidir. Hasta tarafından yapılan

---

[18] Ruhçözümsel Sağaltımda *Fausse Reconnaissance* ("*Deja Raconte*") (1914*a*).

[19] "Düşlerde Masal Malzemelerinin Ortaya Çıkışı" [1913*d*] ile karşılaştırınız. Daha sonraki bir fırsatta öyküyü yeniden anlatırken şu düzeltmeyi yaptı: "Ağacı kesiyor olduğuma inanmıyorum. Bu yine varsanısal biçimde çarpıtılmış olması gereken, bıçağımla bir ağacı kesmem ve ağaçtan kan akması şeklindeki bir diğer anı ile olan bir karışıklıktı."

küçük düzeltme [önceki sayfadaki son dipnota bkz.] bile ilgiye değer. Eğer hasta Tasso'nun *Gerusalemme Liberata* yapıtında kahramanı Tancred[20] hakkında anlattığı aynı korkunç yaşantının varsanısını yaşamış ise ağacın küçük hastam için de kadın anlamına geldiği yorumuna ulaşmakta olasılıkla haklı çıkmış olacağız. Öyleyse burada hasta babasının rolünü oynamakta ve annesinin bilinen kanamalarını artık tanıdığı kadın iğdişliği ile —"yara ile"— birleştirmekteydi.

Hastanın daha sonra belirttiği gibi kopmuş parmak varsanısı bir kadın akrabasının altı parmaklı olarak doğmuş olması ve altıncı parmağın doğumdan hemen sonra bir balta ile kesilmiş olması öyküsü tarafından aşılanmıştı. Şu halde kadınlar penise sahip değildi, çünkü bu doğumda onlardan alınmıştı. Böylece daha önce düş sırasında öğrenmiş olduğu ancak o sırada bastırma ile reddettiği şeyi saplantı nevrozu döneminde kabul etmeye başlamıştı. Kutsal öykünün okunma ve tartışılmaları sırasında İsa ve genelde Yahudilerin ayin niteliğindeki sünnet edilişi ile de tanışmış olmalıydı.

Hiç kuşku yok ki o sıralarda babası onu iğdiş etme ile tehdit eden dehşet verici kişiye dönüşmekteydi. O zaman çarpışmakta olduğu zalim Tanrı —insanları yalnızca daha sonra onları cezalandırmak için günahkâr yapmış olan, kendi oğlunu ve insanoğlunun oğullarını kurban eden— kişiliğini hastanın babasına aktarmıştı, gerçi diğer yandan oğlan aynı zamanda babasını Tanrı'ya karşı savunmaya çalışmaktaydı. Bu noktada oğlan kişisel deneyimleri bununla uyuşuyor olmasa da filogenetik bir kalıba uymak zorundaydı ve öyle yapmıştı. Her ne kadar önüne çıkan iğdiş etme tehdit ve imaları kadınlardan gelmekteydiyse de[21] bu nihai sonucu uzun süre engelleyemezdi. Her şeye karşın sonunda iğdiş etmesinden korkmaya başladığı kişi babasıydı. Bu konuda soyaçekim rastlantısal yaşantıyı yenmişti, insanoğlunun tarihöncesinde iğdiş edilmeyi bir cezalandırma olarak gerçekleştirmiş ve daha sonra onu sünnet şeklinde yumuşatmış olan kişi tartışılmaz biçimde baba idi. Saplantı nevrozunun gelişiminin süreci sırasında hasta şehvete düş-

[20] [Tancred'in sevgili Clorinda'sının ruhu bir ağaç içerisine hapsedilmişti ve bunu bilmeyerek kılıcıyla ağaca vurduğunda kesikten kan akmıştı.]

[21] Bunu önceden Nanya'sı hakkında biliyoruz ve ilerde bir başka kadın ile bağlantılı olarak yeniden duyacağız.

künlüğü bastırmada ne kadar ileri gitmişse,[22] bu günahkâr niyetleri cinsel etkinliğin gerçek temsilcisi olan babasına yakıştırması o kadar doğal hale gelmiş olmalıdır.

Babasını iğdiş edici ile özdeşleştirişi[23] ona yönelik yoğun bir bilinçdışı düşmanlığın (ölümünü isteme derecesine dek ulaşan) ve buna tepki gösteren bir suçluluk duygusunun kaynağı olması nedeniyle önemli hale gelmişti. Bununla birlikte hasta bu noktaya dek normal davranmaktaydı, yani olumlu bir Oedipus karmaşasının yönettiği her nevrotik gibi. Ancak şaşırtıcı olan şey bunun hemen karşısında çalışan bir karşıt akımın hastanın içinde bulunmasıydı, bu karşıt akım babasını iğdiş edilmiş ve bu nedenle onun duygudaşlığını isteyen biri olarak kabul etmekteydi.

Sakat insanları, dilencileri ve böylesi insanları her görüşünde soluk verme törenini çözümlediğimde bu belirtinin kökeninin onu sanatoryumda bir hasta olarak ziyaret ettiğinde durumuna çok üzülmüş olduğu [s. 260] babasına dek geriye götürülebileceğini gösterebildim. Çözümleme bu çizgiyi daha da geriye doğru izlemeyi olası kıldı. Çok erken bir dönemde, olasılıkla ayartılmasından (üç yaş üç aylık iken) önce konakta suyu eve taşıma işinden sorumlu bir yaşlı gündelik işçi bulunmaktaydı. Sözde dili kesilmiş olduğu için konuşamamaktaydı. (Olasılıkla sağır dilsizdi.) Küçük oğlan ona çok düşkündü ve çok acımaktaydı. Adam öldüğünde oğlan onu gökte aramıştı.[24] Öyleyse sempati duyduğu sakatlardan ilki bu adamdı ve koşullar ve olayın çözümlemede ortaya çıktığı noktanın ortaya koyduğu gibi kuşku götürmez bir baba yerine-geçeni idi.

---

[22]Bunun kanıtı için s. 259-61'e bkz.

[23]Sonraki hastalığının en işkence edici ve aynı zamanda en garip belirtilerinden biri takım elbise ısmarladığı her terziyle olan ilişkisiydi: Bu yüce görevlinin karşısında saygı ve utangaçlığı, abartılı bahşişler vererek gözüne girme çabaları ve gerçekte nasıl yapılmış olursa olsun işin sonuçları konusundaki umutsuzluğu. ["Terzi" için Almanca sözcük "*Schneider*"dir ve "*schneiden*" ("kesmek") fiilinden gelir ve onun bir birleşik sözcüğü olan "beschneiden" "sünnet etmek" demektir. Kurdun kuyruğunu çekmiş olanın bir terzi olduğu da anımsanacaktır (s. 224).]

[24]Bu bağlantı içerisinde anksiyete düşünden daha sonra ancak hâlâ ilk konakta bulunurken görmüş olduğu bazı düşlerden söz edebilirim. Bu düşler cinsel birleşme sahnesini semavi bedenler arasında gerçekleşen bir olay olarak temsil etmekteydiler.

Çözümlemede bu adam hastanın sevmiş olduğu ya da hastalıklı ya da Yahudi oldukları (sünnetli olmak anlamını taşıyordu) gerçeğini vurguladığı diğer uşakların anımsanması ile bağlantılıydı. Dörtbuçuk yaşındaki kazasından [s. 269] sonra temizlenmesine yardımcı olmuş olan uşak da bir Yahudi ve veremliydi ve acımasının nesnelerinden biri olmuştu. Bu kişiliklerin tümü babasına sanatoryumda yaptığı ziyaretten önceki, yani belirtinin oluşumundan önceki döneme aittirler, bu nedenle belirti daha çok hastanın dindarlığının nesnesi ile herhangi bir özdeşimi savuşturmak (soluk verme aracılığıyla) için tasarlanmıştı. Sonra aniden çözümleme bir düşle bağlantılı olarak tarihöncesi döneme geri daldı ve onu primal sahnedeki cinsel birleşme sırasında penisin ortadan yok olduğunu, bu nedenle babasına acımış olduğunu ve kaybolmuş olduğunu düşündüğü şeyin yeniden ortaya çıkışına sevindiğini söylemeye yöneltti. Böylece bir kez daha primal sahneden köken alan yeni bir duygusal itki karşımızdaydı. Ayrıca acımanın narsisistik kökeni (ki sözcüğün kendisince doğrulanır)[25] burada tartışılmaz biçimde açığa vurulmaktadır.

---

[25] [Almanca "*Mitleid*", tam karşılığı "acı çekme".]

VIII

PRİMAL DÖNEMDEN YENİ MALZEME — ÇÖZÜM

BİRÇOK çözümlemede sona yaklaşıldığında o zamana dek özenle gizli tutulmuş yeni anımsamaların ortaya çıktığı görülür. Ya da bir keresinde gösterişsiz bir söz sanki gereksizmiş gibi aldırmaz bir ses tonuyla ortaya atılır, daha sonra bir başka vesileyle hekimi kulak kabartmaya yöneltmeye başlayan başka bir şeyler eklenir ve sonunda hekim anının bu küçümsenmiş parçasını hastanın nevrozunun gizlemiş olduğu en önemli gizlerin anahtarı olarak kabul etmeye başlar.

Çözümlemenin başlarında hastam bana yaramazlığının aniden anksiyeteye dönüşme alışkanlığı içinde olduğu bir dönemin anısından söz etmişti. Sarı çizgileri ve keskin çıkıntılarla sonlanan geniş kanatları olan çok güzel büyük bir kelebeği —bir çatalkuyruk [s. 208]— kovalamaktaydı. Kelebek bir çiçeğin üzerine konduğunda aniden dehşetli bir korku ile sarsılmış ve çığlık atarak kaçmıştı.

Bu anı çözümleme sırasında zaman zaman tazelendi ve bir açıklama gerektirdi, ancak uzun bir süre boyunca hiçbir açıklama bulunamadı. Bununla birlikte böylesi bir ayrıntının hastanın anılarındaki yerini sadece kendisi adına korumadığı ve bir biçimde bağlantılı olduğu daha önemli bir şeyi temsil eden bir örtülü anı olduğu doğal olarak kabul edilmeliydi. Bir gün bana kendi dilinde kelebeğe "*babushka*" "nineciğim" dendiğini söyledi. Genelde kendisine kelebeklerin kadınlar ve

kızlar, kınkanatlılar ve tırtılların ise oğlanlar gibi geldiğini ekledi. Bu nedenle anksiyete sahnesinde dişi bir kişinin anısının uyandırılmış olduğundan hiç kuşku yoktu. Bu sırada kelebeğin üzerindeki sarı çizgilerin ona bir kadın tarafından giyilmiş bir giysi parçası üzerindeki benzer çizgileri anımsatmış olması olasılığını öne sürdüğüm gerçeğini gizlemeyeceğim. Bunu sadece hekimin yorumlayıcı çabalarının ortaya çıkan soruları aydınlatmada çoğunlukla ne kadar yetersiz olduklarını ve çözümlemenin sonucunu hekimin imgelem ve telkinine bağlamanın ne denli haksız olduğunu göstermek için bir örnek olarak belirtmekteyim.

Aylar sonra tümüyle başka bir bağlantıda hasta kelebeğin kanatlarının çiçeğin üzerine konmuşken açılıp kapanmasının ona tekinsiz bir duygu vermiş olduğunu belirtti. Söylediğine göre bacaklarını açan bir kadın gibi görünmüştü ve bacaklar daha sonra bir roman V rakamı şeklini almışlardı ki bu bildiğimiz gibi çocukluk döneminde ve hatta sağaltım dönemine dek depresif bir ruh hali yaşamakta olduğu saat idi [s. 230].

Bu benim kendi başıma asla ulaşamayacak olduğum ve açığa çıkardığı çağrışım zincirinin tümüyle çocuksu doğasının gözönüne alınması sonucu önem kazanmış olan bir çağrışımdı. Sıkça dikkatimi çeken bir şey çocukların dikkatinin devinen şeyler tarafından devinimsiz biçimlerden çok daha kolayca çekilmesidir ve çocuklar çağrışımlarını sıklıkla erişkinlerce ihmal edilen ya da önem verilmeyen bir devinim benzerliği üzerine kurarlar.

Bundan sonra küçük problem uzun bir süre için bir kez daha dokunulmamış olarak kalmıştı, ancak kelebeğin kanatlarının sivri uç ya da çubuksu çıkıntılarının genital simgeler anlamını taşıyor olabileceği şeklindeki yüzeysel kuşkuyu belirtebilirim.

Bir gün utangaç ve belirsiz biçimde çok küçük bir yaşında, dadısından da önce kendisine çok düşkün olan bir bakıcı kız olması gerektiği şeklinde bir tür anımsama ortaya çıktı. Adı hastanın annesiyle aynıydı. Hasta da hiç kuşkusuz kızın sevgisine karşılık vermişti. Bu aslında unutulmaya yenik düşen bir ilk aşktı. Ancak o sıralarda daha sonra önemli hale gelen birşeyin olmuş olması gerektiğinde anlaştık.

Daha sonra bir başka fırsatta bu anıda düzeltmeler yaptı. Annesi ile aynı ada sahip olmuş olamazdı, bu hastanın yaptığı bir yanlıştı ve kuşkusuz kızın hastanın belleğinde annesiyle kaynaşmış olduğunu göstermekteydi. Sözlerini kızın gerçek adının dolambaçlı bir yolla aklına geldiğini belirterek sürdürdü. Aniden aklına ilk konakta içerisinde toplandıktan sonra meyvaların ve çok nefis tadlı özel bir armut türünün —kabuğunda sarı çizgiler olan büyük bir armut— saklandığı bir kiler gelmişti. Onun dilinde armutun karşılığı "*grusha*" idi ve bu aynı zamanda bakıcı kızın adıydı.

Böylece peşinden koşulan kelebeğin örtülü anısının arkasında bakıcı kızın anısının gizlenmiş olarak yattığı açık hale geldi. Ama sarı çizgiler onun giysisi üzerinde değil de, adı onunla aynı olan armutun üzerindeydi. Ancak kızın anısı canlandırıldığında ortaya çıkmış olan anksiyetenin kaynağı neydi? Bunun açık yanıtı, hasta küçük bir çocukken bacaklarıyla hastanın zihninde romen rakamı V ile sabitleştirilen devinimleri —cinsel organlara ulaşmaya izin veren devinimler— yaparken ilk kez gördüğü kişinin bu kız olduğu şeklindeki kaba varsayım olabilirdi. Böylesi bir kuram kurmakla yetindik ve daha fazla malzeme için bekledik.

Bundan çok kısa bir süre sonra eksik, ancak korunmuş olduğuna göre kesin olan bir sahnenin anımsanışı gerçekleşti. Grusha zemine diz çökmüştü ve yanında bir kova ve ince dal yığınından yapılmış kısa bir saplı süpürge bulunuyordu, hasta da oradaydı ve Grusha ona takılıyor ya da azarlıyordu.

Eksik öğeler başka taraflardan kolayca sağlanabilirdi. Sağaltımın ilk ayları sırasında bana onsekizinci yaşında, daha sonraki hastalığının ortaya çıkarıcı nedenini[1] kapmış olduğu bir köylü kıza nasıl zorlantılı bir biçimde aniden aşık olduğunu anlatmıştı. Bunu anlattığı sırada bana kızın adını söyleme konusunda çok garip bir isteksizlik sergilemişti. Bu tümüyle ayrı bir direnç örneğiydi, çünkü bu olay dışında çözümlemenin temel kuralına kayıtsız olarak uymuştu. Bununla beraber adı söylemekten bu kadar çok utanmasının nedeninin bunun tam bir köylü adı olması ve hiçbir soylu kızın bu adla çağrılamayacak olması olduğunu

[1] [Bir gonore enfeksiyonu, s. 199 ile karşılaştırınız.]

öne sürmüştü. Sonunda ad ortaya çıktığında etrafında anaya yakışır bir hale bulunan Matrona olduğu öğrenildi. Utanç açık biçimde yer değiştirmişti. Aşk ilişkilerinin her zaman alt tabakadan kızlarla ilgili olması gerçeğinden değil yalnızca isimden utanmaktaydı. Eğer Matrona ile ilişkinin Grusha sahnesi ile ortak bir şeye sahip olduğu kanıtlanabilirse utanç bu erken döneme geri aktarılmalıydı.

Başka bir zaman bana John Huss'un öyküsünü duyduğunda çok etkilenmiş olduğunu ve o kazıkta yakıldığında sürüklenmiş olan odun yığınlarının dikkatini çekmiş olduğunu anlatmıştı. Huss'a duyduğu sempati zihnimde tümüyle kesin bir kuşku yarattı, çünkü bu sempatiye genç hastalarda sıkça rastlamış ve her zaman bunu aynı biçimde açıklayabilmiştim. Böylesi bir hasta işi Huss'un başarısının dramatize edilmiş bir uyarlamasını yazmaya dek götürmüştü, oyununu gizli bir biçimde âşık olduğu kişiyi yitirdiği gün yazmaya başlamıştı. Huss alevlerde yok olur ve (aynı niteliği taşıyan diğer kişiler gibi) gece işemesi sorununu yaşamış kişilerin kahramanı haline gelir. Hastamın kendisi Huss'un infazı için kullanılmış odun yığınlarını yardımcı kızın saplı süpürgesi ya da ince dal yığınları ile bağlantılandırdı.

Bu malzeme kendiliğinden duruma uydu ve hastanın belleğinde Grusha ile ilgili sahnedeki boşlukları doldurmaya yaradı. Kızı yerleri yıkarken gördüğünde odaya işemiş ve kız da hiç kuşkusuz espri yaparak ona bir iğdiş etme tehdidi ile karşılık vermişti.[2]

Okurlarımın hastanın erken çocukluk çağından bu döneminin[3] böylesi ayrıntılı bir dökümünü neden vermiş olduğumu tahmin etmiş olup olmadıklarını bilmiyorum. Bu öykü primal sahne ile hastanın daha sonraki meslek yaşamında böylesi belirleyici bir öneme sahip duruma

---

[2]Utanma tepkisinin idrar kesesinin istemsiz boşaltılması (ister gündüz ister gece) ile çok yakından ilişkili olmasının gerektiği ve tahmin edilebileceği gibi, dışkının tutulamaması ile aynı oranda ilişkili olmayacağı çok açıktır. Deneyimler bu konuda kuşkuya hiç yer bırakmaz. İdrar tutulamaması ile ateş arasında varolduğu saptanan düzenli ilişki aynı zamanda düşünmemiz için konu sağlar. Bu tepki ve ilişkilerin mitler ya da folklorda varlıklarını sürdüren izlerde korunan bir şeyden çok, daha alt bir katmandan türetilen insan uygarlığının tarihinden tortuları temsil etmesi olasıdır. [Freud'un idrar tutamama ile ateş arasındaki bağlantıya ilişkin temel tartışması ateşin kazanılması üzerine yazısında bulunur (1923*a*).]

[3]Bu onun ikibuçuk yaşında olduğu bir zaman olabilir. Varsayılan cinsel ilişki gözlemi ile ayartılması arasındaki bir zaman.

gelen sonraki zorlantılı aşk [s. 235] arasında önemli bir bağlantı sağlar ve ayrıca âşık oluşu ile bağlantılı olan ve bu zorlantıyı açıklayan bir olayı bize gösterir.

Kızı yerde temizlik yapmakla meşgul ve dizleri üzerine çökmüş, kalçaları fırlamış ve sırtı yere yatay durumda gördüğünde annesinin cinsel birleşme sahnesinde almış olduğu duruş ile bir kez daha yüz yüze gelmişti. Kız ona annesi olarak görünmüş, bu tablonun canlanması sonucunda cinsel uyarılma ile sarsılmış[4] ve kıza karşı babası gibi (eylemini o zamanlar ancak işeme olarak kabul etmiş olabileceği) eril bir biçimde davranmıştı. Yere işeyişi aslında bir ayartılma girişimiydi ve kız sanki onun ne demek istediğini anlamış gibi bu girişime bir iğdiş etme tehdidi ile yanıt vermişti.

Primal sahneden türeyen zorlantı Grusha'lı bu sahneye aktarılmış ve onun tarafından ileriye taşınmıştı. Ancak âşık oluşunun bağlı olduğu durum ikinci sahnenin etkisini gösteren bir değişikliğe uğramıştı: Kadının duruşundan bu sırada uğraştığı işe aktarılmıştı. Bu durum Matrona olayında apaçıktı. Havuz kenarında diz çökmüş ve çamaşır yıkayan bir köylü kız gördüğünde konaklarının (sonraki) bir parçasını oluşturan köyden geçmekteydi [s. 208 ile karşılaştırınız]. Henüz kızın yüzünü bir an için bile görmüş olmamasına karşın anında ve karşı konulmaz bir zorlamayla kıza âşık olmuştu. Kız duruşu ve yaptığı işle onun için Grusha'nın yerini almıştı. Şimdi aslında Grusha ile olan sahnenin içeriğiyle bağlantılı olan utancın nasıl Matrona adına bağlanmış hale gelebildiğini görebiliriz.

Birkaç yıl öncesine ait bir başka âşık oluş atağı Grusha sahnesinin zorlayıcı etkisini çok daha açık bir biçimde gösterir. Evde hizmetçi olan köylü bir genç kız uzun süreden beri onu çekmekteydi, ancak kendisini ona yaklaşmaktan alıkoymakta başarılı olmuştu. Bir gün kıza bir odada yalnızken rastladığında aşkıyla bunalmıştı. Kızı yere diz çökmüş, yanında bir kova ve süpürge ile yeri temizlerken —tıpkı çocukluk dönemindeki kızı görmüş olduğu gibi— bulmuştu.

Yaşamında böylesi önemli bir rol oynamış olan sonuncu nesne seçiminin bile aynı olaya dayandığı ve primal sahneden başlayıp Grusha ile olan sahneye dek giderek, hastanın aşk seçimini yönlendirmiş olan

[4]Bu düşten *önce* idi.

zorlantının bir yan ürünü olduğu bu olayın ayrıntılarınca (her ne kadar burada kanıt olarak gösterilemeseler de) gösterilmiştir. Daha önceki bir sayfada hastada sevgi nesnesini alçaltma çabası gördüğümü belirttim. Bu çaba ondan çok üstün olan kızkardeşinden gelen baskıya bir tepki olarak görülmelidir. Ancak aynı zamanda kendini zorla kabul ettiren bu güdünün tek belirleyici olmadığını, tümüyle erotik güdülerden temel alan bir başka ve daha derin belirleyici gizlediğini göstermeyi vaad etmiştim (bkz. s. 214-5). Bunlar hastanın yerleri temizleyen kıza —*bedenen de* alçaltılmış— ilişkin anısı tarafından aydınlığa çıkarılmıştı. Hastanın daha sonraki tüm sevgi nesneleri, rastlantısal davranışı sonucu kendiliğinden hastanın ilk anne yerine-geçeni olan kız için yerine-geçenler idiler. Hastanın kelebekten korkusu sorunu ile bağlantılı ilk çağrışımı şimdi geriye dönük biçimde kolayca primal sahneye hafif bir ima (saatin beş oluşu) olarak açıklanabilir. Hasta Grusha sahnesi ile iğdiş etme tehdidi arasındaki bağlantıyı, kendi kendine yorumlamayı becerdiği çok usta bir düş ile doğruladı. "Bir *Espe*'nin kanatlarını koparan bir adam düşü gördüm" dedi. "*Espe* mi?" diye sordum, "bununla neyi kastediyorsun?" "Bilirsiniz, şu gövdesinde sarı çizgiler olan ve sokan böcek. Bu Grusha'ya, sarı çizgiler taşıyan armuta bir ima olmalı." Şimdi onu düzeltebilirdim: "Öyleyse kastettiğin şey bir *Wespe* [wasp=arı]." "Ona *Wespe* mi denir? *Espe* dendiğini sanıyordum." (Başka birçok insan gibi yabancı dille ilgili güçlüklerini belirti niteliğinde eylemler için bir paravan olarak kullanmıştı.) "Ama *Espe*, vay! bu benim : S.P." (bunlar adının ve soyadının ilk harfleriydiler).[5] *Espe* hiç kuşkusuz budanmış bir *Wespe* idi. Düş açık bir biçimde iğdiş etme tehdidi nedeniyle Grusha'dan öç aldığını söylemekteydi.

İkibuçuk yaşındaki oğlanın Grusha ile olan sahnedeki eylemi primal sahnenin bizce bilinen ilk etkisidir. Hastanın babasını kopye edişini temsil eder ve bize daha sonraları eril adını hakedecek olan bir yönde gelişime doğru bir eğilimi gösterir. Ayartılması hastayı ebeveynlerinin cinsel ilişkisinin tanığı olduğundaki davranışı ile yolu açılan edilginliğe yöneltmişti.

Burada kısa bir süre için sağaltımın öyküsüne dönmeliyim. Grusha sahnesi özümsendiğinde —gerçekten anımsayabildiği ve benim hiçbir

[5][Avusturya'da *"Espe"* ve *"S.P."* tümüyle benzer olarak telaffuz edilir.]

tahmin ya da karışmam olmaksızın anımsamış olduğu ilk yaşantı— sağaltımın sorunu çözülmüş görünmekteydi. Bu andan sonra artık dirençler yoktu, yapılması gereken tek şey toplamak ve düzenlemekti. Her şeye karşın ruhçözümsel uygulamadan kazanılmış izlenimler üzerine kurulmuş olan nevrozların eski örselenme kuramı[6] aniden bir kez daha öne çıkmıştı. Çözümsel merak sonucu hastaya öyküsünün ılımlı sağduyuya kendisini daha çok teslim edebilecek olan bir başka bakış açısını kabul ettirmeye yönelik bir girişim daha yaptım. Grusha ile olan sahne hakkında hiçbir kuşku olamayacağı doğruydu, ancak ben bu sahnenin kendi içinde hiçbir anlama gelmediğini ileri sürdüm, aşağılama niyetinin bir sonucu olarak kızkardeşinden hizmetçi kızlara çevirilmiş olan nesne seçiminin koşullarından gerileme ile *ex post facta* [sonradan] vurgulanmıştı. Öte yandan cinsel ilişki gözleminin daha sonraki yıllarının bir düşlemi olduğunu savundum, tarihsel çekirdeği olasılıkla hastanın masum bir lavmanın uygulanışını gözlemesi ya da yaşamış olması olabilirdi. Herhalde okurlarımdan bazıları böylesi varsayımlar ile ilk kez olgunun anlaşılmasına yaklaşmaya başladığımı düşünecektir, ancak hasta bu görüşü önüne koyduğumda anlamaz ve biraz da hor gören bir tavırla baktı ve bu görüşe bir daha asla tepki göstermedi. Böylesi bir ussallaştırmaya yönelik düşüncelerimi daha önce tartışmada uygun yerlerde belirttim. [Bölüm V.]

[Böylece[7] Grusha sahnesi hastanın nesne seçimini yöneten olayları —hastanın yaşamında belirleyici öneme sahip olan olaylar— açıklayarak kadınları aşağılama niyetinin önemini aşırı değerlendirmemizi engeller. Ama bundan çok daha fazlasını da yapar. Daha önceki bir sayfada (bkz. s. 253) primal sahnenin düşten kısa bir süre önce hayvanlar üzerinde yapılmış bir gözlemden türetildiği görüşünü en akla yatkın açıklama olarak benimsemeyi tereddüt etmeksizin reddetmiş olmamı haklı çıkarır. Grusha sahnesi hastanın belleğinde kendiliğinden ve benim hiçbir çabam olmaksızın ortaya çıktı. Bu sahneye dayanan

[6][Bu konunun tartışılmasında Freud'un nevrozların etyolojisinde cinsellik tarafından oynanan rol üzerine yazısında bkz. (1906*a*).]

[7][Freud'un köşeli parantezi. s. 199 *n.* 1'in sonuna bkz.]

sarı çizgili kelebekten korkusu bu sahnenin anlamlı bir içeriğe sahip olduğunu ya da hastanın bu anlamı sahnenin anlamlılığına sonradan bağlayabildiğini kanıtladı. Hastanın belleğinde eksik olan bu önemli öğeye eşlik eden çağrışımlar ve onları izleyen çıkarsamalar aracılığıyla kesin bir biçimde sağlamak olasıydı. Daha sonra kelebekten korkusunun kurttan korkusu ile her yönüyle benzer olduğu ortaya çıktı. Bu korku başlangıçta her iki olguda iğdiş etme tehdidini ilk kez söylemiş olan kişiye yüklenen, ancak daha sonra filogenetik model ile uyumlu olarak bağlanmak zorunda olduğu bir başka kişiye aktarılan iğdiş edilme korkusuydu. Grusha ile olan sahne hasta ikibuçuk yaşındayken gerçekleşmişti, ancak sarı kelebek ile anksiyete olayı kesinlikle anksiyete düşünden sonraydı. Hastanın iğdiş edilme olasılığını daha sonra kavrayışının nasıl geriye dönük biçimde Grusha ile olan sahnedeki anksiyeteyi göz önüne serdiğini anlamak kolaydı. Ama bu sahne kendi içinde karşı çıkılabilir ya da olasılık dışı hiçbir şey içermemekteydi, tersine tümüyle kuşkuculuğa hiç olanak tanımayan, sıradan ayrıntılardan oluşmaktaydı. İçinde kökenini çocuğun imgelemine yüklemeye yönlendirebilecek hiçbir şey bulunmamaktaydı, böylesi bir varsayım gerçekten çok olanaksız görünmekteydi.

Şimdi çocuğun kızın diz çökmüş olarak yerleri temizleyişine bakarken işemiş olması gerçeğini cinsel uyarılmanın bir kanıtı olarak kabul etmekte haklı olup olmadığımız sorusu ortaya çıkar. Eğer öyleyse uyarılma daha önceki bir izlenimin, primal sahnenin gerçekten ortaya çıkışı ya da ikibuçuk yaşından önce hayvanlarda yapılan bir gözlem olabilmesi eşit derecede olası bir izlenimin etkisinin kanıtı olabilirdi. Ya da Grusha ile ilgili durumun tümüyle masum olduğu, çocuğun işemesinin tümüyle rastlantısal olduğu ve ancak benzer durumların önemini kavramaya başladıktan sonra tüm sahnenin hastanın belleğinde cinselleştirilmiş hale geldiğine mi karar vermeliyiz?

Bu konularda hiçbir karara cesaret edemem. Bununla birlikte ruhçözümlemenin bunlar gibi sorular yöneltme evresine *ulaşmış* olmasını bile onun güvenilirliği olarak değerlendirdiğimi itiraf etmeliyim. Yine de başka olgularda düşlem olabilen primal sahnenin bu olguda bir gerçeklik olduğunu kabul edersek Grusha ile olan sahnenin, bunun çözümlemede oynadığı rolün ve hastanın yaşamında yarattığı etkilerin çok doğal ve tam olarak açıklanabileceklerini yadsıyamam. Her şeye

karşın bu sahnede olanaksız olan hiçbir şey yoktur, gerçekliği hakkındaki varsayım düş tablosunda çoban köpekleri ile belirtilen hayvanlara ilişkin gözlemlerin kışkırtıcı etkisi ile tümüyle uyumludur.

Şimdi bu doyurucu olmayan sonuçtan, sorunun *Ruhçözümleme Üzerine Giriş Konferansları*[8] yapıtımda kalkıştığım bir değerlendirmesine döneceğim. Bu hastamın öyküsünde primal sahnenin bir düşlem mi yoksa gerçek yaşantı mı olduğunu bilmek beni çok mutlu ederdi, ancak diğer benzer olguları gözönünde bulundurarak bu sorunun yanıtının aslında çok da önemli bir konu olmadığını teslim etmeliyim. Ebeveynlerin cinsel ilişkisini gözleme, çocukluk çağında ayartılma ve iğdiş edilme ile tehdit edilmiş olma sahneleri hiç kuşkusuz kalıtılmış bir donanım, filogenetik mirastırlar, ancak kolayca kişisel yaşantıyla edinilmiş de olabilirler. Hastamın kendisinden büyük kızkardeşi tarafından ayartılması tartışma götürmez bir gerçekti, aynı şey ebeveyn cinsel ilişkisini gözlemesi konusunda da neden doğru olmasındı?

Nevrozun tarihöncesinde bulduğumuz şey çocuğun kendi yaşantısının onu sınıfta bıraktığı yerde bu filogenetik yaşantıya yapışmasıdır. Bireysel gerçekteki boşlukları tarihöncesi gerçek ile doldurmakta, kendi yaşamındaki olayların yerine atalarının yaşamındaki olayları koymaktadır. Bu filogenetik mirasın varlığının kabul edilmesinde Jung'a[9] tümüyle katılıyorum; ancak ontogenetik olasılıkların tümü denenmeden önce bir filogenetik açıklamaya sarılmayı yöntemsel bir yanlış olarak görüyorum. Çocuksu tarihöncesinin önemini inatla reddederken aynı zamanda atalara ait tarihöncesinin önemini özgürce onaylamak için hiçbir neden göremiyorum. Filogenetik güdüler ve ürünlerin kendilerinin de açıklanma gereksinimi taşıdıkları ve birçok durumda bunun bireyin çocukluk çağındaki etkenlerce sağlandığı gerçeğini de dikkate almamazlık edemem. Son olarak başlangıçta tarihöncesi zamanlarda belli koşullarda üretilmiş ve ardından yeniden edinilmesine yatkınlık biçiminde aktarılmış olan bir şeyin aynı koşullar süregittiği için bireyin yaşantısında somut bir olay olarak bir kez daha meydana çıkmasının gerekmesi beni şaşırtamaz.]

---

[8][Freud (1916-17), *P.F.L.*, 1, s. 416-18 ile karşılaştırınız. Ayrıca s. 291-5 ile de karşılaştırınız.]

[9]*Die Psychologie der unbewussten Prozesse*, [Bilinçdışı Süreçlerin Ruhbilimi] 1917. Benim *Giriş Konferansları* yapıtımı etkileyebilme yönünden çok geç yayımlanmıştı.

Primal sahne ile ayartılma arasındaki zaman aralığında (birbuçuk yaşından üç yaş üç aya dek) dilsiz su taşıyıcısı [s. 280] için de bir yer bulunmalıdır. Bu adam hasta için tıpkı Grusha'nın anne yerine-geçeni olarak işlev görmesi gibi, baba yerine-geçeni olarak işlev görmüştü. Ebeveynlerinin uşaklar tarafından temsil edilmiş oldukları doğruysa da bunu aşağılama niyetinin bir örneği olarak kabul etmek için hiçbir neden olmadığını düşünüyorum. Bir çocuk onun için henüz çok az anlam taşıyan toplumsal ayrımlara hiç değer vermez ve alt sınıftan kişileri eğer bu kişiler onu ebeveynleri gibi seviyorlarsa ebeveynleri ile aynı yere oturtur. Alçaltma niyeti hayvanların bir çocuğun ebeveynlerinin yerine konmasından da hiç sorumlu değildir, çünkü çocuklar hayvanlara yönelik küçük görücü bir bakışa sahip olmaktan gerçekten çok uzaktırlar. Amca ve teyzeler alçaltma sorunuyla hiç bağlantılı olmaksızın ebeveyn yerine-geçenleri olarak kullanılırlar ve anılarının birçoğunun göstermiş olduğu gibi bu tarz hastamızca da gerçekten kullanılmıştı.

Bu dönem içerisinde belirsiz olarak anımsanan ve hastanın sağlık durumunda alarm hissedilinceye dek tatlı şeyler dışında hiçbir şey yemediği bir evre bulunmaktaydı. Yemeyi aynı biçimde reddetmiş ve çok gençken zayıflayarak ölüme dek gitmiş olan amcasının öyküsü kendisine anlatılmıştı. Kendisinin üç aylıkken çok ciddi hastalanmış olduğu (zatürre) ve kefeninin hazırlandığı da anlatılmıştı. Böylece ona tehlikeyi haber vermekte başarılı olmuşlar ve yeniden yemeye başlamıştı. Çocukluk çağının daha sonraki yıllarında bu işe sanki kendisini ölüm tehdidine karşı korumak için gerçekten fazla özen göstermekteydi. Bu sırada kendi korunması için uyartılmış olan ölüm korkusu daha sonra annesi onu dizanteri tehlikesi konusunda uyardığında [s. 270] yeniden kendini göstermişti. Daha da sonra saplantı nevrozunun bir atağına neden olmuştu (bkz. s. 261). İlerde [s. 299 v.s.] bu korkunun kökenleri ve anlamlarını araştırmaya çalışacağız.

Bu iştah bozukluğunun hastanın nevrotik hastalıklarının ilki olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Eğer böyleyse iştah bozukluğu, kurt fobisi ve saplantılı dindarlık, ergenlik çağını geçtikten sonraki nevrotik çöküşü için yatkınlığının altında yatan çocukluk dönemi bozukluklarının tam serisini meydana getirmekteydiler. Pek az ço-

cuğun geçici iştah yitimi ya da hayvan fobisi gibi bozukluklardan paçayı kurtardığı karşı çıkış olarak öne sürülecektir. Ancak bu tartışma tam da istediğim bir şeydir. Bir erişkindeki her nevrozun onun çocukluğunda ortaya çıkmış, ancak her zaman göze çarpacak ve nevroz olarak kabul edilecek denli şiddetli olmamış bir nevroz üzerine kurulduğunu iddia etmeye hazırım. Bu karşı çıkış yalnızca nevrozlar olarak değerlendirdiğimiz ve tümüyle erişkin yaşamın etkilerine yüklemeye çabaladığımız bu daha sonraki bozukluklara bakış açımızda çocukluk dönemi nevrozlarının oynaması gereken rolün kuramsal önemini vurgulamaya yarar. Eğer bu hastamızda iştah bozukluğu ve hayvan fobisine ek olarak saplantılı dindarlık olmasaydı öyküsü diğer çocuklarınkinden dikkat çekecek biçimde farklı olmayacaktı ve bizi olası belirli yanlışlara karşı koruyabilecek değerli malzemenin kaybı ile karşılaşacaktık.

Çözümleme hasta tarafından yakındığı sorunları özetlemek için kullanılan tümceyi açıklamada başarısız olsaydı doyurucu olamazdı. Hasta dünyanın kendisinden bir perde ile saklanmış olduğunu söylemişti [s. 268] ve ruhçözümsel eğitimimiz bu sözcüklerin önemsiz olabileceğini ya da gelişigüzel seçilmiş olduğunu kabul etmemizi yasaklar. Perde ne tuhaf ki yalnızca bir durumda yırtılmıştı ve bu bir lavman sonucunda anüsünde devinim başladığı anda olmuştu. Bundan sonra kendini yine iyi duyumsamış ve çok kısa bir süre için dünyayı açık olarak görebilmişti. Bu "perde"nin yorumlanması kelebek korkusunu aydınlatmada olduğu kadar güç ilerledi. Kendisi de perdeye sadık kalmadı. Çok daha güç anlaşılır bir şey haline geldi, alacakaranlık duygusu, "*ténèbres*" ve diğer kolay kavranılmaz şeyler gibi.

Başının çevresinde bulunan ve uğurlu olduğuna inanılan bir zar ile doğduğunun kendisine anlatılmış olduğunu anımsaması sağaltımdan ayrılmasından hemen öncesine dek gerçekleşmemişti. Bu nedenle kendisine her zaman başına hiçbir hastalığın gelemeyeceği özel bir talihli çocuk olarak bakmıştı.[10] Belsoğukluğu hastalığının bedenine ciddi bir zarar verdiğini anlamaya zorlanıncaya dek bu kanısını yitirmemişti. Narsisizmine yönelen darbe onun için çok fazlaydı ve sonucunda par-

[10]["Cenin zarı" için Almanca sözcük ("*Glückshaube*"); bunu karşılayan İskoç deyimi "sely how" gibi tam olarak "uğurlu kukuleta" anlamına gelir.]

çalanmıştı. Böyle yapmakla daha önce bir kez daha devreye soktuğu bir düzeneği yinelemekte olduğu söylenebilir. Çünkü kurt fobisi iğdiş edilme gibi bir şeyin olası olduğu gerçeği ile yüz yüze geldiğinde patlak vermiş ve belsoğukluğunu açıkça iğdiş edilme olarak görmüştü.

Böylece cenin zarı onu dünyadan, dünyayı ondan gizleyen perde idi. Getirdiği yakınma aslında gerçekleşmiş bir istek dolu düşlemdi: Onu bir kez daha döl yatağına dönmüş gibi göstermekteydi ve aslında istek dolu bir dünyadan kaçış düşlemiydi. Şöyle çevirilebilir: "Yaşam beni çok mutsuz ediyor! Dölyatağına geri dönmeliyim!"

Ancak şimdi simgesel, ama bir zamanlar gerçek olan bu perdenin bağırsaklarını bir lavman ile boşalttığı bir anda yırtılmış olması ve bu durumda hastalığından kurtulmuş olması gerçeğinin anlamı ne olabilirdi? Koşullar ve çevre yanıt vermemizi olası kılar. Doğum zarı yırtıldıysa dünyayı görmüş ve yeniden doğmuştu. Dışkı çocuktu ve o da çocuk gibi ikinci kez daha mutlu bir yaşama doğmuştu. Öyleyse burada Jung'un kısa bir süre önce dikkat çektiği ve nevrotiklerin imgelem yaşamında böylesi egemen bir konumu olduğunu belirttiği yeniden doğuş düşlemi karşımızdadır.

Öykünün tümü bu olsaydı herşey çok güzel olurdu. Ancak olayın belirli ayrıntıları ve bununla bu özel hastanın yaşam öyküsü arasındaki bağlantıya duyduğumuz saygı bizi yorumlamayı daha ileriye doğru kovalamaya zorlar. Hastanın yeniden doğuşunun gerekli koşulu bir adam tarafından kendisine lavman uygulanmasıydı. (Daha sonra zorunlu olarak bu adamın yerini kendisi almıştı.) Bu ancak kendisini annesiyle özdeşleştirmiş olduğu, adamın babası gibi davranmakta olduğu ve lavmanın meyvası olarak dışkı-bebeğin (yine kendisi idi) doğmuş olacağı cinsel birleşme eylemini yinelemekte olduğu anlamına gelebilir. Bu yüzden yeniden doğuş düşlemi bir erkekten gelen cinsel doyum şeklindeki zorunlu koşul ile sıkıca sınırlanmıştı. Böylece çevirimiz şimdi şu sonuca varır: Ancak kadının yerini alması ve annesinin yerine kendisini koyması ve böylece kendisinin babası tarafından cinsel yönden doyurulmasına izin vermesi ve ona bir çocuk doğurması durumunda — ancak bu koşulda hastalığı kendisini terkedecekti. Bu nedenle yeniden doğuş düşlemi burada tümüyle eşcinsel istek dolu düşlemin budanmış ve sansürlenmiş bir çevirisiydi.

Konuya daha yakından bakarsak, hastanın iyileşmesi için ileri sürdüğü bu koşulda tümüyle "primal sahne" zamanındaki ilişkilerin durumunu yinelemekte olduğunu belirtmekten kendimizi alamayız. O anda annesinin yerine geçmek istemişti ve çok önce kabul ettiğimiz gibi sözkonusu sahnede dışkı-bebeği üretmiş olan kendisiydi. Sanki bir büyü tarafından cinsel yaşamı üzerinde böylesi belirleyici bir etki yapmış olan ve düş gecesinde geri dönüşü hastalığının başlangıcını getirmiş olan sahneye sıkıca bağlanmış olarak kalmayı sürdürmüştü. Perdenin yırtılışı gözlerinin ve pencerenin açılmasına eşdeğerdi. Primal sahne iyileşmesi için zorunlu koşula dönüştürülmüştü.

Bir yandan belirttiği yakınma, öte yandan sonucunda yakınmanın artık geçerli olmadığı biricik koşul tarafından dile getirilen şeyin birleşik bir anlatımını oluşturmak ve böylece iki etkenin temelini oluşturan tüm anlamı açık hale getirmek kolaydır: Yeniden dölyatağında olabilmeyi istemişti, sadece daha sonra yeniden doğmuş olmak için değil, ama orada babası tarafından cinsel birleşmeye sokulabilmesi, ondan cinsel doyum elde edebilmesi ve ona bir çocuk doğurabilmesi için.

Babasından doğmuş olma isteği (başlangıçta böyle olduğuna inandığı gibi), onun tarafından cinsel yönden doyurulma isteği, ona bir çocuk armağan etme isteği —ve bunların tümünün kendi erilliği pahasına olması ve anal erotizm dilinde anlatılmış olması— gibi istekler babasına hastalıklı bağlılığının halkasını tamamlarlar. Eşcinsellik onların içinde en ileri ve en içten anlatımını bulmuştur.[11]

Bu örnek kanımca dölyatağı düşleminin olduğu kadar yeniden doğuş düşleminin de anlam ve kökenini aydınlatır. Önceki yani dölyatağı düşlemi sıklıkla (bu olguda da olduğu gibi) babaya bağlanmadan türetilir. Cinsel birleşme sırasında annenin yerine geçmek için —baba karşısında onun yerini almak için— onun dölyatağı içinde olma isteği bulunur. Öte yandan yeniden doğuş düşlemi büyük olasılıkla anne ile yasaksevi nitelikli cinsel ilişki düşlemi için yumuşatılmış bir yerinegeçendir (başka deyişle ağır bir söz yerine aynı anlamı veren daha hafif

[11]Olası bir ek açıklama yani perdenin bir erkekle cinsel ilişki anında yırtılan kızlık zarını temsil ettiği, iyileşmesi için zorunlu koşul ile tam olarak uyuşmaz. Ayrıca bakireliğe önem vermeyen hastanın yaşamı ile herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır.

bir söz, eğretileme), Silberer'in deyimiyle onun *anagojik*[12] bir kısaltmasıdır. İnsanın annenin eşeysel organları içinde olduğu duruma geri dönme isteği bulunmaktadır ve bu bağlamda erkek kendisini kendi penisi ile özdeşleştirmekte ve onu kendisini temsil etmek için kullanmaktadır. Böylece iki düşlem birbirinin tamamlayıcısı gibi açığa vurulmaktadırlar: Kişinin tutumunun eril ya da dişil oluşuna göre babasıyla ya da annesiyle cinsel ilişkiye girme isteğine anlatım sağlarlar. Hastamızca dile getirilen yakınmada ve iyileşmesi için ileri sürülen koşulda iki düşlemin yani iki yasaksevi nitelikli isteğin birleşmiş olduğu olasılığını bir kenara bırakamayız.[13]

Bu çözümlemenin son bulgularını karşıtlarının şeması ile uyum içerisinde yeniden yorumlamaya yönelik son bir çabada bulunacağım. Hasta dünyadan kaçışını tipik bir dölyatağı düşlemi içinde haykırmakta ve iyileşmesine tipik bir yeniden doğuş olarak bakmaktaydı. Eğiliminin egemen kısmı ile uyumlu olarak yeniden doğuş düşlemini anal belirtilerle dile getirmişti. Bundan sonra yeniden doğuş anal düşleminin modeli üzerinde isteklerini arkaik-simgesel anlatım ortamında yineleyen bir çocukluk çağı sahnesi uydurmuştu. Ondan sonra belirtileri sanki bu türden bir primal sahneden türetilmişler gibi birarada dizilmişlerdi. Bu uzun geriye doğru yolculuğa çıkmaya ya yaşamda gerçekleştirmek için çok tembel olduğu bir görev ile karşılaştığı için ya da kendi değersizliğinin ayırdında olmak için her tür nedene sahip olduğu ve kendisini önemsememekten en iyi biçimde böylesi tertipleri ayrıntılı şekilde hazırlamakla koruyabileceğini düşünmüş olduğu için zorlanmıştı.

Eğer talihsiz zavallı nevrozunun başlangıcını gösteren, büyük babasının kurt ve terzi öyküsünün körüklediği ve yorumlanması bu primal sahnenin varlığının kabul edilmesini zorunlu kılan bir düşü dört yaşından küçük iken görmemiş olsaydı, bunların tümü çok çekici olabilirdi. Jung ve Adler'in kuramlarının bize sunmaya çalıştığı tüm ha-

---

[12][Silberer (1914), II. Bölüm, V. Kısım ile karşılaştırınız. Silberer'in bu terimi Freud tarafından 1919'da *Düşlerin Yorumu* (1900*a*), *P.F.K.*, **5**, s. 247 yapıtına yapılan bir ekte açıklanmakta ve tartışılmaktadır.]

[13][*Ego ve Id* (1923*b*) yapıtının III. Bölümünde "tam" Oedipus karmaşasının tartışmasına bkz.]

fiflet meler böylesi önemsiz ancak kusursuz gerçekler karşısında ne yazık ki düşkırıklığı yaşar. Şimdiki halde yeniden doğuş düşleminin primal sahnenin bir türevi olduğu görüşü bana primal sahnenin yeniden doğuş düşleminin bir yansıması olduğu görüşünden daha olası görünmektedir. Belki de hastanın doğumundan sadece dört yıl sonra yeniden doğmuş olmayı şimdiden istemek için yine de çok genç olduğunu düşünebiliriz. Ama hayır, bu son tartışmayı geri almalıyım, çünkü kendi gözlemlerim çocukların güçlerine çok düşük değerler biçtiğimizi ve onların güvenilmeyecekleri hiçbir bilgi olmadığını göstermektedir.[14]

---

[14]Bunun ruhçözümlemenin tüm alanındaki en nazik sorun olduğunu kabul ediyorum. Adler ya da Jung'un katkılarına, sorunu eleştirici bir gözle gözden geçirmemi ve çözümlemenin çocukluk çağının (ve uzak olasılıkla erken çocukluk çağının) unutulmuş yaşantıları olarak öne sürdüğü şeylerin tam tersine yaşamda daha sonraları ortaya çıkan durumlarda yaratılan düşlemler üzerine kurulmuş olabilecekleri olasılığını akıldan çıkarmamamı uyarmaları için gereksinim duymadım. Bu görüşe göre çözümlemede her nerede sözkonusu türden bir çocukluk dönemi izleniminin geç etkilerinin izlerini görür gibi olursak, bir yapısal etken ya da filogenetik olarak korunmuş bir yatkınlığın dışavurumu ile karşılaştığımızı kabul etmemiz daha doğrudur. Tam tersine başka hiçbir kuşku beni daha fazla uğraştırmadı, başka hiçbir tereddüt beni sonuçlarımı yayımlamaktan alıkoymakta daha belirleyici olmadı. Hem belirti-oluşumunda düşlemlerce oynanan rol hem de daha sonraki izlenimlerin çocukluk çağına "geriyedönük düşlemleştirilmesi" ve olaydan sonra cinselleştirilmelerini kabul etmede başı çeken bendim —karşıtlarımın hiçbirinin değinmedikleri bir durum.— (*Düşlerin Yorumu* (1900*a*), Birinci Basım, s.49 ve "Bir Saplantı Nevrozu Olgusu Üzerine Notlar" (1909*d*) [s. 75 v.s., *n.*] yapıtlarıma bkz.). Buna karşın daha güç ve daha az olası bakış açısına sarıldıysam, bu önünüzdeki sayfalarda tanımlanmış olan olgu tarafından ya da başka herhangi bir çocukluk dönemi nevrozu tarafından araştırıcıya dayatılan kanıtların —bir kez daha karar vermeleri için okurlarımın önüne yaydığım kanıtlar— bir sonucudur.

[*Düşlerin Yorumu*'nun ilk Almanca basımının 49. sayfasına yapılan gönderme açıkça yanlıştır. Freud'un aklından geçenin bu dipnottaki "geriye dönük düşlem" terimini kullandığı *P.F.K.*, **5**, s. 22'deki bir parça olması olası gözükmektedir.]

IX

TEMEL NOKTALAR VE SORUNLAR

BU çözümleme raporu okurun hastanın hastalığının köken ve gelişiminin açık bir tablosunu oluşturmasında başarılı olabilecek mi bilmiyorum. Korkarım tersine, durum böyle olmayacak. Ancak başka fırsatlarda sergileme sanatındaki yeteneklerim adına çok az şey söyledimse de bu örnekte hafifletici koşulları öne sürmek istiyorum. Böylesi erken dönemlerin ve zihinsel yaşamın böylesi derin katmanlarının tanımlanması daha önce hiç kalkışılmamış bir işti ve bu işten kaçmaktansa —üstelik (ya da söylendiği gibi) korkağı belirli risklere sokacak olan bir adım— onu kötü bir biçimde gerçekleştirmek daha iyidir. Bu nedenle buna kalkışmayı ve kendi aşağılık duygumun beni bundan alıkoymasına izin vermediğimi göstermeyi yeğliyorum.

Olgunun kendisi özellikle elverişli bir olgu değildi. Hastanın çocukluk çağı hakkında bol bilgiye sahip olma avantajı (çocuğun erişkin aracılığıyla incelenebilecek olması gerçeğince olası kılınan bir avantaj), çözümlemenin çok berbat bir şekilde parçalanmış olması ve sunumun da buna karşılık gelen boşluklar gösteriyor olması pahasına yeğlenmek zorundaydı. Belki de hastadaki tuhaflıklar ve bizimkine yabancı bir ulusal nitelik, hastanın zihnine yavaş yavaş sokulma görevini yorucu bir iş haline getirmiştir. Hastanın bir yanda hoş ve nazik kişiliği, keskin zekası ve iyi niyetliliği, öte yanda hiç gem vurulmamış içgüdüsel yaşamı arasındaki zıtlık aşırı uzun bir hazırlayıcı eğitim işlemini zo-

runlu kıldı ve bu genel bir bakış açısını daha güç hale getirdi. Ancak hastanın kendisinin olgunun her tür tanımına giden yolda en sert engelleri koyan bu özelliği için hiçbir sorumluluğu yoktur. Erişkin ruhbiliminde çok şükür ki zihinsel süreçleri bilinçli ve bilinçdışı olmak üzere ayırabilme ve her ikisinin açık bir şekilde söze dökülmüş tanımlarını verebilme noktasına ulaşmış bulunuyoruz. Çocuklarda bu ayırım bizi hemen tümüyle güç bir durumda bırakır. Neye bilinçli neye bilinçdışı denmesi gerektiğini kararlaştırmak sıklıkla sıkıntı vericidir. Egemen duruma gelmiş ve onları izleyen davranışlara bakarak bilinçli olanlarla bir tutulması gereken süreçler çocukta bilinçli duruma gelmiş değildirler. Bunun neden böyle olduğunu anlamak kolaydır. Çocuklarda bilinç henüz tüm niteliklerini kazanmamıştır, hâlâ gelişme sürecindedir ve kendisini sözel imgelere dönüştürme yeteneğine henüz tam olarak sahip değildir. Bilinçte bir algı olarak ortaya çıkma görüngüsü ile beylik bir isim vermemiz gereken, ancak aslında "bilinç" (*B.* sistemi) de dediğimiz varsayımsal bir ruhsal sisteme ait olma gerçeği arasında karışıklık yaratmak suçunu sürekli işliyoruz. Bu karışıklık bir erişkinin ruhsal tanımını verirken hiçbir zarara yol açmaz, ancak küçük bir çocuğunkinden söz ederken yanıltıcıdır. "Bilinçöncesi" terimini öne sürmemiz de burada pek yardımcı olmaz; çünkü bir çocuğun bilinçöncesi, tümüyle aynı biçimde, bir erişkininkiyle bir olmayabilir. Bu nedenle belirsizliği açık bir şekilde tanımış olmakla yetinmeliyiz.

Bu sayfalarda tanımlanmış olan olgu gibi bir olgunun ruhçözümlemenin bulgu ve sorunlarının her birinin tartışılmasına sürüklenmek için bir bahane yapılabileceği açıktır. Ancak bu sonu gelmez ve yersiz bir iş olurdu. Herşeyin tek bir olgudan öğrenilemeyeceği ve herşeyin bundan yola çıkarak kararlaştırılamayacağı kabul edilmelidir. Çok açık biçimde ortaya koyduğu şeylerden yararlanmakla yetinmeliyiz. Her olguda bir ruhçözümlemenin açıklaması istenen dar sınırlar bulunur. Çünkü çarpıcı belirtileri meydana gelişlerini ortaya koyarak açıklamak onun göreviyken, kişiyi bunlara yönelten ruhsal düzenekler ve içgüdüsel süreçleri açıklamak görevi değildir, onları sadece tanımlaması yeter. Bu biçimde düzenekler ve içgüdüler hakkında saptanmış olanlardan yeni genellemeler türetmek için kişinin elinde bu olgu gibi derinlemesine ve tümüyle çözümlenmiş birçok olgu bulunması gerekli

olacaktır. Ancak onlara sahip olmak kolay değildir ve her biri yıllarca çalışmayı gerektirir. Bu nedenle bu bilgi alanlarındaki gelişmeler zorunlu olarak yavaştır. Hiç kuşkusuz birkaç kişinin zihinsel yüzeyini "kazımak" ile yetinme ve eksik bırakılan şeyleri spekülasyon ile doldurmaya yönelik —spekülasyonu felsefenin şu ya da bu ekolünün koruması altına sokarak— yoğun bir eğilim bulunmaktadır. Pratik gerekler de bu işlem lehinde kanıt gösterebilirler, ancak hiçbir yerine-geçen bilimin gereklerini yerine getiremez.

Şimdi ilk belirtilerinden başlayarak hastamın cinsel gelişiminin bütünleyici bir değerlendirmesini kabaca tanımlamaya çalışacağım. Cinsel gelişimden söz edilişini ilk duyuşumuz iştah bozukluğunun içindedir [s. 291], çünkü diğer gözlemleri gözönünde tutarak, zorunlu çekincelerle olsa da bunu cinsellik alanındaki bazı süreçlerin bir sonucu olarak kabul etme eğilimindeyim. Cinsel uyarılmanın beslenme içgüdüsüne ilk bağlanışının hâlâ sahneye egemen olduğu "yamyamsı" ya da "oral" evre adı verilen dönemi en erken tanınabilir cinsel örgütlenme olarak kabul etmeye zorlandım.[1] Bu evrenin doğrudan dışavurumlarıyla karşılaşmamız gerektiği umulmamalıdır, yalnızca bozuklukların oluşmuş olduğu yerlerdeki belirtilerine rastlayabiliriz. Beslenme içgüdüsünün bozulması (kuşkusuz başka nedenleri olabilirse de) ilgimizi organizmanın cinsel uyarılması ile başetmedeki bir başarısızlığa çeker. Bu evrede cinsel amaç yalnızca yamyamlık — hırsla yeyip yutma olabilirdi, hastamızda kendisini daha yüksek bir basamaktan gerileme ile "kurt tarafından yenme" korkusu biçiminde gösterir. Bu korkuyu babası tarafından cinsel birleşmeye sokulma korkusu şeklinde çevirmek zorunda kalmıştık. Kızlarda çok daha geç yaşlarda, ergenlik döneminde ya da hemen sonra ortaya çıkan ve iştahsızlık aracılığıyla cinselliğe tiksintiyi dile getiren bir nevroz bulunduğu iyi bilinen bir durumdur. Bu nevroz cinsel yaşamın oral evresi ile ilişkilendirilmek zorundadır. Oral organizasyonun erotik amacı daha sonraları kendisini bir aşığın haykırışının doruğunda ("Seni sevgiyle yeyip bitirebilirim" gibi tüm-

[1] [Freud'un *Üç Deneme* (1905*d*), *P.F.L.*, 7, s. 116-17 yapıtına 1915'te eklenen kısma bkz.]

celerde) ve çocuklarla sevgi dolu ilişkilerde erişkin kişi bir çocukmuş gibi rol yaparken gösterir. Hastamızın babasının "sevgi kötüye kullanımı"na düşkün olduğu ve küçük oğlan karşısında köpek ya da kurt oyunu oynayıp onu espri olarak yutma ile tehdit etmiş olabileceği şeklindeki bir kuşkudan başka yerde söz etmiştim (s. 226). Hasta aktarım ilişkisindeki tuhaf davranışıyla bu kuşkuyu doğruladı. Sağaltımın güçlüklerinden kaçıp aktarıma sığındığı her zaman, beni tümü sadece birer sevgi anlatımı olan yeyip yutma ve başka her tür kötü davranışlar ile tehdit etmekteydi.

Cinselliğin oral evresi sözel anlatımlar üzerinde kalıcı damgalar bırakır. Örneğin insanlar sıklıkla "iştah açıcı" sevgi-nesnelerinden söz ederler ve düşkün oldukları kişileri "tatlı" olarak tanımlarlar. Bizim küçük hastamızın yalnızca tatlı şeyler yediği de anımsanacaktır. Düşlerde tatlı şeyler ve şekerlemeler her zaman okşamalar ya da cinsel hazların yerini tutarlar.

Ayrıca bu evreye (kuşkusuz yalnızca bazı bozuklukların ortaya çıkmış olduğu zamanlar) ait olan ve kendisini ölüm korkusu olarak açığa vuran ve çocuğa bu amaca uygun gibi gösterilen her şeye bağlanabilen bir anksiyetenin bulunduğu görülür. Hastamızda anksiyete onu iştah kaybını yenme ve hatta aşırı telafi etmeye kışkırtmak için kullanılmıştı. İştahının bozukluğunun olası kökenlerinden biri, eğer (kendimizi sık sık tartıştığımız kurama dayandırarak) birçok ertelenmiş etki yaratmış olan birbuçuk yaşındaki cinsel birleşme gözleminin kesinlikle yeme konusundaki bu güçlüklerden önce gerçekleşmiş olduğunu aklımızda tutarsak bulunacaktır. Bunun cinsel olgunlaşma sürecini hızlandırdığını ve sonuçta gerçekten görünüşte önemsiz olmalarına karşın *yakın* etkiler de doğurduğunu düşünebiliriz.

Bu dönemin belirtilerini (kurt anksiyetesi ve iştah bozukluğu) başka ve daha basit bir biçimde, cinselliğe ya da onun örgütlenmesinin pregenital bir evresine hiç gönderme yapmaksızın açıklamanın olası olduğunun elbette ayırdındayım. Nevrozun belirtilerini ve olaylar arasındaki karşılıklı bağlantıları yadsımaktan hoşlananlar bu diğer açıklamayı yeğleyeceklerdir ve onları böyle yapmaktan alıkoyamam. Cinsel yaşamın bu başlangıçları konusunda göstermiş olduğum böylesi dolaylı yollar dışında ikna edici bir kanıt keşfetmek güçtür.

Grusha sahnesinde küçük oğlanı (ikibuçuk yaşındaki) erken gelişmişliği dışında normal kabul edilmeyi hak eden bir gelişimin başlangıcında görürüz, nitekim içerisinde babasıyla özdeşimi ve erilliği temsil eden ürethral [idraryolu —*çev.*] erotizmi buluruz. Aynı zamanda tümüyle primal sahnenin etkisi altındadır. Şimdiye dek babası ile özdeşimini narsisistik olarak görmüştük, ancak primal sahnenin içeriğini hesaba katarsak bunun önceden genital örgütlenme evresine ulaşmış olduğunu yadsıyamayız. Hastanın eşeysel organı rolünü oynamaya başlamış ve kızkardeşince ayartılmasının etkisi altında bunu sürdürmüştü.

Ancak ayartılması cinsel gelişimini yalnızca uyarmış değil de, çok daha büyük boyutlarda olmak üzere, karıştırmış ve saptırmış olduğu izlenimini vermektedir. Hastaya erkek cinsel organı ile sonuçta uyumsuz olan bir edilgin cinsel amaç sunmuştu. İlk dış kaynaklı engelde, yani Nanya'sından iğdiş etme tehdidinde hastanın hâlâ isteksiz bir durumda olan genital örgütlenmesi parçalanmış (üçbuçuk yaşında)[2] ve kendisinden önce gelen evreye, yani aksi taktirde başka çocuklar gibi hafif belirtilerle geçmiş olması gereken sadistik-anal örgütlenmeye gerilemişti.

Sadistik-anal örgütlenme kolayca oral örgütlenmenin bir devamı ve gelişimi olarak kabul edilebilir. Onu karakterize eden nesneye yöneltilmiş şiddetli kassal etkinlik, yemeye hazırlık niteliğindeki bir eylem olarak açıklanmalıdır. Daha sonra yeme cinsel bir amaç olmayı bırakır ve hazırlık niteliğindeki eylemin kendisi yeterli bir amaç haline gelir. Bir önceki evre ile kıyaslandığında temel yenilik alıcı edilgin işlevin oral bölgeden bağlantısını kesmiş ve anal bölgeye bağlanmış hale gelmesidir. Bu konuda biyolojik paralellikleri ya da insandaki pregenital örgütlenmelerin hayvanların birçok türünde sürekli korunmuş olan durumların izleri olarak görülmesi gerektiği şeklindeki kuramı düşünmekten kendimizi alıkoyamayız. Çeşitli bileşenlerinden araştırma içgüdüsünün yapılandırılması, gelişimin bu evresinin bir başka karakteristik özelliğidir.

Oğlanın anal erotizmi pek ayırdedilebilir durumda değildi. Dışkının sevgi gösteren anlamı sadizmin etkisi altında saldırgan bir anlama tes-

[2][1924'ten önceki basımlarda bu "üç ve üç çeyrek" olarak geçer.]

lim olmuştu. Sadizmin mazohizme dönüşümünde varlığı cinsel alan dışındaki alanlardaki gelişimsel süreçlere işaret eden bir suçluluk duygusu rol oynamıştı.

Ayartılması cinsel amacının edilginliğini besleyerek etkisinin duyumsanmasını sağlamayı sürdürmüştü. Hastanın sadizmini büyük oranda bunun edilgin karşıtı olan mazohizme dönüştürmüştü. Ancak ayartılmanın bu edilginlik özelliği için tümüyle sorumlu tutulup tutulamayacağı kuşku götürür, çünkü çocuğun birbuçuk yaşındayken cinsel birleşmeyi gözlemeye tepkisi zaten baskın olarak edilgin bir tepki idi. Babanın duygularına uyan cinsel uyarılması kendisini çocuğun dışkılamasıyla dile getirmişti, gerçi bu davranışta etkin bir öğenin de ayırt edilmesi gerektiği doğrudur. Cinsel itilimlerini yönlendiren ve düşlemlerde de anlatım bulan mazohizm ile yan yana sadizmi de varlığını sürdürmekteydi ve küçük hayvanlara yöneltilmişti. Cinsel araştırmaları ayartılmadan sonra başlamıştı ve özünde iki sorunla ilgiliydi: Çocukların kaynağı ve eşeysel organları yitirme olasılığı. Bu araştırmalar kendilerini oğlanın içgüdüsel itkilerinin dışavurumlarına yedirmiş ve sadistik eğilimlerini küçük çocukların temsilcileri olarak küçük hayvanlara yöneltmişlerdi.

Şimdi dökümümüzü oğlanın dördüncü yaş günü dolaylarına getirmiş olduk, düşün birbuçuk yaşındayken gerçekleşen cinsel birleşme gözlemini gecikmiş bir işleyişe soktuğu nokta burasıydı. Şimdi ortaya çıkan şeyin ne olduğunu tümüyle kavramamız ya da yeterli bir biçimde tanımlamamız olası değildir. Zihinsel gelişimdeki ilerleme sayesinde şimdi anlayabildiği tablonun etkin hale gelmesi sadece taze bir olay gibi değil de yeni bir örselenme, ayartılmayla eşanlamlı dışarıdan bir karışma gibi işlev görmüştü. Parçalanmış olan genital örgütlenme tek bir darbeyle yeniden kurulmuş ancak düşte başarılan gelişme sürdürülememişti. Tersine ancak bastırma ile eşit sayılabilecek bir süreç aracılığıyla yeni öğenin tanınmayışı ve bir fobiyle yer değiştirtilmesi gerçekleşmişti.

Böylece sadistik-anal örgütlenme şimdi başlamış olan hayvan fobisi evresinde de varolmayı sürdürmüş ancak anksiyete görüngülerinin eklenmesine izin vermişti. Çocuk sadistik eylemlerinde olduğu kadar mazohistik eylemlerinde de ısrar etmişti, ancak onların bir kısmına

anksiyete ile tepki göstermekteydi, sadizmin tersine dönüşmesi olasılıkla daha da ilerlemişti.

Anksiyete düşünün çözümlenmesi bize bastırmanın çocuğun iğdiş edilmenin varlığını tanımasıyla bağlantılı olduğunu gösterir. Yeni öğe reddedilmişti çünkü kabulü penisine malolabilirdi. Daha yakından bakış bizi şöylesi bir kanıya yönlendirir. Bastırılmış olan şey iğdiş edilmenin tanınmasının etkisi altında oluşturulmuş olan bir tutum, genital anlamdaki eşcinsel tavır idi. Ancak bu tavır bilinçdışı olarak alıkonmuş, ayrı ve daha derin bir katman olarak kurulmuştu. Bastırmanın devindirici gücü oğlanın cinsel organlarına bağlanan ve onun eşcinsel amacının edilginliği ile uzun sürede hazırlanmış bir çatışmaya girmiş olan narsisistik erillik gibi görünmektedir. Dolayısıyla bastırma oğlanın erilliğinin bir sonucuydu.

İnsan bu noktada ruhçözümsel kurama küçük bir değişiklik sokmaya eğilimli olabilir. Bastırma ve nevrozun oluşumunun eril ve dişil eğilimler arasındaki çatışmadan, yani biseksüaliteden doğmuş olması gerektiği açık görünebilir. Ancak duruma bu bakış açısı eksiktir. Çatışan iki cinsel itkiden biri benliğe uyumlu iken diğeri oğlanın narsisistik ilgilerine saldırmaktaydı, sonrakinin bastırmaya uğraması *bu* yüzdendi. Bu olguda da bastırmayı cinsel eğilimlerin biri yararına işleme koymuş olan benlik idi. Diğer olgularda erillik ile dişillik arasında böylesi bir çatışma bulunmaz, kabul arayan ancak benliğin belirli güçlerine karşı suç işleyen ve sonuçta geri püskürtülen sadece bir cinsel eğilim bulunur. Aslında cinsellik ile *törel* benlik eğilimleri arasındaki çatışmalar cinsellik dünyasının içerisinde ortaya çıkanlardan çok daha yaygındır, ancak bu tür bir *törel* çatışma bu olgumuzda bulunmamaktadır. Biseksüalitenin bastırmaya yol açan devindirici güç olduğunda diretmek dar bir görüş açısını benimsemektir, oysa benlik ile cinsel eğilimler (yani libido) arasında aynı çatışmayı iddia edersek olası tüm olguları kapsamış oluruz.

Adler tarafından geliştirilmiş haliyle "eril protesto" kuramı her türden bastırmanın her zaman dişilliğe karşı erilliğin tarafını tutması güçlüğüyle karşı karşıya kalır, benlik tarafından bastırılmaya boyun eğmek zorunda kalanın erillik olduğu oldukça büyük olgu kümeleri vardır. [Adler (1910) ile karşılaştırınız.]

Üstelik bu olgumuzda bastırma işleminin daha adil bir değerlendirilmesi bizi narsisistik erilliğin tek devindirici güç olduğunu yadsımaya yöneltecektir. Düş sırasında varolmaya başlayan eşcinsel tavır öylesine karşı konulamaz yoğunluktaydı ki küçük oğlanın benliği kendisini onunla baş edemez durumda bulmuş ve bu nedenle kendisini ona karşı bastırma işlemi ile savunmuştu.[3] Eşcinsel tutuma karşı çıkar durumda eşeysel organlarına bağlanan narsisitik erillik, benliğe bu görevi gerçekleştirmede yardımcı olmak için içe çekilmişti. Sadece yanlış anlamalardan kaçınmak amacıyla, tüm narsisitik itkilerin benlikten iş gördüklerini ve sürekli ikametgahlarının benlikte olduğunu ve bastırmaların libidinal nesne yatırımlarına karşı yöneltildiklerini ekleyeceğim.[4]

Belki ayrıntılı olarak değinmeyi başaramadıysak da şimdi bastırma işlemini bir yana bırakalım ve oğlanın düşten uyandığı sıradaki durumuna dönelim. Düş işlemi sırasında erilliği eşcinselliğini (ya da dişilliğini) gerçekten yenmiş idiyse, zaten baskın eğilimin açıkça eril nitelikteki etkin bir cinsel eğilim olduğunu zorunlu olarak bulmamız gerekir. Ancak bunun gerçekleşmiş olduğu konusunda hiç kuşku yoktur. Cinsel örgütlenmenin temel öğeleri değişmemişti, sadistik-anal evre sebat etmiş ve egemen durumda kalmıştı. Erilliğinin zaferi sadece şu olayda gösterilmişti: O zamandan sonra egemen örgütlenmenin edilgin cinsel amaçlarına —mazohistik olan ancak dişil olmayan amaçlar— anksiyete ile tepki göstermişti. Yengi kazanmış bir eril cinsel eğilim ile değil de edilgin bir eğilim ve buna karşı bir savaşım ile karşı karşıyayızdır.

Okurun "etkin" ile "eril" arasında ve "edilgin" ile "dişil" arasında çizmiş olduğum kesin ayrımda (alışılmamış ama temel) bulacağı güçlükleri çok iyi gözönüne getirebiliyorum. Bu yüzden kendimi yinelemekte tereddüt etmeyeceğim. Sonuç olarak düşten sonraki durum

---

[3][Freud çok erken dönemlerde örneğin "Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi" (1950*a* [1895]) yapıtının I. Bölüm'ünün 6. Kısmı'nda aşırı uyarılmanın örseleyici etkilerinde ısrar etmişti. *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete* (1926*d*)'nin II. Bölümünde şöyle der: "Primal bastırmaların ani ortaya çıkarıcı nedenlerinin, aşırı bir uyarılma gücü ve uyaranlara karşı koruyucu kabuğun parçalanması gibi nicel etkenler olması çok olasıdır." (*P.F.L.*, **10**, s. 245-6.)]

[4][Adler'in bastırma kuramı Freud tarafından dövme-düşlemleri üzerine makalesinin son kısmında daha ayrıntılı olarak ele alınır (1919*e*). Schreber çözümlemesinde s. 152 *n.* 12'de sözkonusu edilir.]

şöyle tanımlanabilir. Cinsel eğilimler bölünmüşlerdi, bilinçdışında genital örgütlenme evresine ulaşılmış ve çok yoğun bir eşcinsellik yapılanmıştı, bunun üzerinde (bilinçte) daha önceki sadistik ve daha çok mazohistik cinsel akım varlığını sürdürmekteydi, benlik cinselliğe karşı tutumunu tümüyle değiştirmişti, çünkü şimdi tıpkı daha derin eşcinsel amaçlara karşı bir fobi oluşturarak tepki göstermiş olduğu gibi cinselliği tanımamakta ve baskın mazohistik amaçları anksiyete ile reddetmekteydi. Dolayısıyla düşün sonucu, dişil ve edilgin bir akıma karşı tepki olarak gelişmiş eril bir akımın yengisi gibi değildi. Bu tepkiye erillik niteliğini yüklemek çok zorlamalı olurdu. Gerçek, benliğin hiçbir cinsel akıma sahip olmadığı ve ancak kendi özkoruması ve narsisizminin sürdürülmesine yönelik ilgileri olduğudur.

Şimdi fobiyi ele alalım. Genital örgütlenme düzeyinde ortaya çıkmıştı ve bize anksiyete histerisinin oldukça basit düzeneğini göstermektedir. Benlik anksiyete geliştirerek kendisini bunaltıcı bir tehlike olarak kabul ettiği şeye, yani eşcinsel doyuma karşı korumaktaydı. Ancak bastırma işlemi ardında gözardı edilemiyecek bir iz bırakmıştı. Bilinçte tehlikeli cinsel amacın bağlanmış olduğu nesnenin yerini bir başka nesne almalıydı. Bilinçli hale gelen *baba* değil de *kurt* korkusuydu. İşlem basit içerikli bir fobinin oluşumunda sonlanmamıştı. Belirli bir süre sonra kurtun yerini arslan almıştı [s. 233]. Küçük hayvanlara yönelik sadistik itkilerle eşzamanlı olarak onlara yönelik bir fobi de vardı, bu hayvanlar oğlanın düşmanlarının, yani küçük çocukların temsilcileri olma kapasitesine sahiptiler. Kelebek fobisinin kaynağı çok ilginçtir. Düşte kurt fobisini yaratmış olan düzeneğin yinelenişi gibiydi. Eski bir yaşantı, Grusha ile ilgili sahne rastlantısal bir uyaran nedeniyle etkinleşmiş, Grusha'nın iğdiş etme tehdidi söylendiği sırada hiçbir etki yapmamış olmasına karşın bu sayede ertelenmiş etkiler doğurmuştu.[5]

---

[5]Daha önce belirttiğim gibi Grusha sahnesi hastanın belleğinin doğmaca bir ürünüydü ve onu uyartmada hekimce yapılmış hiçbir yorum ya da uyarı rol oynamadı. İçindeki boşluklar çözümleme tarafından çözümleyici çalışma yöntemine biraz değer veriliyorsa kusursuz kabul edilmesi gereken bir biçimde doldurulmuştu. Fobinin tek akılcı açıklaması şu olabilirdi. Sinirli olmaya eğilimli olan bir çocuğun sarı çizgili bir kelebek konusunda olasılıkla kalıtımsal bir anksiyete yatkınlığı sonucu anksiyete nöbeti geçirmiş

Bu fobilerin oluşumuyla ilişkili anksiyetenin bir iğdiş edilme korkusu olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu görüş anksiyetenin eşcinsel libidonun bastırılmasından köken aldığı şeklindeki görüşle hiçbir çelişki içermez. Her iki anlatım tarzı aynı işleme işaret eder: Libidonun benlik tarafından eşcinsel istek dolu itkiden çekilip alınması, ardından serbest anksiyeteye dönüştürülmesi ve sonunda fobilerde bağlanması.[6] İlk anlatım biçimi ek olarak sadece benliği devinime geçiren güdüyü belirtir.

Soruna daha yakından bakarsak hastamızın ilk hastalığının (iştah bozukluğunu dışlayarak) fobiyi dışarıda tuttuğumuzda gücünden bir şey yitirmediğini görürüz. İlk hastalık yalnızca anksiyete belirtilerini değil konversiyon görüngülerini de sergileyen gerçek bir histeri olarak kabul edilmelidir. Eşcinsel itkinin bir bölümü onunla ilişkili organ tarafından alıkonmuştu, bağırsakları bundan sonra ve erişkin yaşamında histerik olarak etkilenmiş bir organ gibi çalışmıştı. Bilinçdışı bastırılmış eşcinsellik bağırsaklarına geri çekilmişti. Bu histerik özellik daha sonraki hastalığını aydınlatmaya çok yardımcı olmuştu.

Şimdi saplantı nevrozunun çok daha karmaşık yapısına saldırmak için cesaretimizi toplamalıyız. Durumu bir kez daha zihnimizde toparlayalım: Baskın bir mazohistik cinsel akım ve bastırılmış bir eşcinsel akım ve de onları histerik olarak şiddetle reddeden bir benlik. Hangi süreçler bu durumu bir saplantı nevrozu haline dönüştürmüştür?

---

olmasında bir gariplik olmadığı söylenebilir. (Bkz. Stanley Hall, "*Korkunun Sentetik Genetik Bir İncelemesi*", 1914.) Bu korkunun gerçek nedeni gözardı edilerek bu açıklama şöyle sürdürülebilir. Hasta çocukluk çağında bunu ilişkilendirebileceği bir şeyler aradı, hâlâ anımsadığı bakıcı kız ile yaşanmış imgelem ürünü bir maceranın uydurulması için adların şans eseri benzerliğini ve çizgilerin yinelenmesini bir zemin olarak kullandı. Ancak bu olayın önemsiz ayrıntılarının (bu bakış açısına göre özünde masum olan) —yıkama, kova ve süpürge— hastanın daha sonraki yaşamında onun nesne seçimini kalıcı ve zorlantılı bir biçimde belirleme konusunda yeterince güce sahip olduklarını gözlediğimizde, kelebek fobisi gizemli bir önem kazanmış gibi gözükür. Bu varsayımda olayların akışı en azından benim varsayımımdaki kadar ilginç görünmektedir ve sahnenin akılcı bir yorumu için öne sürülebilecek hiçbir avantaj taşımaz. Grusha sahnesi bizim için özel bir öneme sahiptir; çünkü ona dayanarak daha belirsiz olan primal sahne hakkındaki görüşlerimizi hazırlayabiliriz.

[6] [Freud'un bastırma ile anksiyete arasındaki ilişki hakkında sonraki görüş değişikliği *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete* (1926*d*) yapıtında, özellikle IV. Bölüm ve XI. Bölüm, A (b)'de açıklanmaktadır.]

Dönüşüm kendiliğinden ve içsel gelişim sonucu değil de dış bir etki ile ortaya çıkmıştı. Görünür etkisi, ön planda duran ve şimdiye dek dünya fobisinde anlatım bulmuş olan babaya yönelik tutumun kendisini şimdi saplantılı dindarlıkta sergilemesiydi. Kendimi hastanın öyküsünün bu bölümündeki olayların akışının *Totem ve Tabu* adlı yapıtımda totem hayvanının ilahlıkla ilişkisi hakkında ileri sürdüğüm bir iddianın tartışma götürmez doğrulamasını sağladığını belirtmekten alıkoyamayacağım.[7] Bu yapıtta Tanrı düşüncesinin totemden gelişmediği, ama her iki düşüncede ortak olan bir kökten bağımsız biçimde doğduktan sonra onun yerini aldığı görüşünü benimsemiştim. Totemin ilk baba yerine-geçeni olduğunu, Tanrı'nın ise içerisinde babanın insan suretini yeniden kazandığı daha sonraki bir yerine-geçen olduğunu iddia etmiştim. Aynı şeyi hastamızda görmekteyiz. Kurt fobisinde totemik baba yerine-geçeni evresinden geçmişti, ancak bu evre şimdi birden sonlanmış ve yerini babasıyla arasındaki yeni ilişkilerin bir sonucu olarak dinsel sofuluk dönemine bırakmıştı.

Bu dönüşümü kışkırtan etki annesi aracılığıyla edindiği dinsel öğretiler ve İncil öyküsü ile tanışıklıktı. Bu eğitimsel önlem istenen etkiyi sağlamıştı. Sadistik-mazohistik cinsel örgütlenme yavaş yavaş sonlanmış, kurt fobisi hızla ortadan kalkmış ve cinselliğin anksiyete ile reddedilmesi yerine, onu bastırmanın daha üst düzeyde bir biçimi ortaya çıkmıştı. Dindarlık çocuğun yaşamında baskın olan güç haline gelmişti. Ancak bu zaferler çatışmasız kazanılmamıştı ve oğlanın günahkâr düşünceleri bu çatışmanın belirtisi, dinsel törenlerin saplantılı biçimde abartılmasının ortaya çıkışı ise sonucuydu.

Sözü edilen patolojik görüngüler bir yana bırakılırsa bu olguda dinin bireyin eğitimine eklenmesine neden olan tüm erekleri yerine getirdiği söylenebilir. Din hastanın cinsel dürtülerini onlara yüceltme olanağı ve güvenli bir liman sağlayarak sınırlamıştı, hastanın aile ilişkilerinin önemini azaltmış, böylece insanoğlunun yüce topluluğuna kabul edilmesini sağlayarak onu yalıtılma tehdidinden korumuştu. Evcilleşmemiş ve korkuya tutsak çocuk toplumsal, iyi huylu ve eğitilmeye karşı uysal hale gelmişti.

---

[7] *Totem ve Tabu* [(1912-13), IV. Deneme'nin başlangıcı yakınlarında bir parça.]

Dinin hasta üzerinde yaptığı etkinin başlıca itici gücü doğumgünü rastlantısı sonucu kolayca gerçekleşen İsa kimliği ile özdeşimdi. Bu yolda bastırmayı gerekli kılan babaya yönelik aşırı sevgisi, en sonunda yolunu kusursuz bir yüceltme doğrultusunda bulmuştu. İsa olarak, şimdi Tanrı adını almış olan babasını, o bir ölümlüyken umutsuzca boşalım arayan şiddetli bir istek ile sevebilirdi. Bu sevgiye tanıklık edebilecek araçları din sağlamıştı ve bu araçlar hastanın sevgi duygularının kendilerini kurtaramadıkları suçluluk duygularından arınıktılar. Böylece daha önce bilinçdışı eşcinsellik biçiminde çökeltilmiş olan en derin cinsel akımını dışarı akıtması hâlâ olasıydı; aynı zamanda daha yüzeysel olan mazohistik dürtüsü, ilahi Babasının buyruğu ile ve onun şerefine kendisine kötü davranılmasına ve kurban edilmesine izin vermiş olan İsa'nın Tutkusu öyküsünde, pek vazgeçme olmaksızın eşsiz bir yüceltilme bulmuştu. Böylece din ağır baskı altında olan çocuk için görevini, inanan kişiye sağladığı doyum, yüceltme, duyumsal işlemlerden tümüyle kutsal olanlara sapma ve toplumsal ilişkilere girebilme karışımı aracılığıyla yerine getirmişti.[8]

Başlangıçta dine karşı sergilediği karşı çıkış üç farklı noktadan köken almaktaydı. İlki hastanın genelde tüm yenilikleri uzaklaştırma özelliği idi (daha önce örneğini görmüştük). Libidosunun daha önce kabul etmiş olduğu herhangi bir konumu, bundan vazgeçmekle neyi yitirmiş olacağı korkusu ve görünen yeni konum tarafından kusursuz bir yerine-geçen sağlanması olasılığına yönelik güvensizliği sonucu inatla savunulmaktaydı. Bu özellik *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* (1905*d*) adlı yapıtımda "saplanma"ya duyarlılık olarak tanımladığım temel bir ruhsal özelliktir.[9] Jung bu özelliğe ruhsal "atalet" adını vermiş ve onu nevrotiklerin tüm başarısızlıklarının temel nedeni konumuna yükseltmeye çalışmıştır. Jung'un bu konuda yanıldığını düşünüyorum, çünkü bu etken çok daha yaygın biçimde kullanılır ve nevrotik olmayanların yaşamlarında da önemli bir rol oynar. Libidinal yatırımın (ve de enerjik yatırımın diğer türlerinin) aşırı devingenliği ya da tembelliği bir çok normal kişiye ve nevrotiklerin asla tümüne değil

[8][Dinin birey açısından değeri *Bir Yanılsamanın Geleceği* (1927*c*) yapıtında daha ayrıntılı tartışılmıştır.]

[9][*P.F.L.*, 7, s. 167.]

de bir bölümüne uyan ve şimdiye dek diğer niteliklerle ilişkilendirilmemiş özel niteliklerdir. Asal sayılar gibidirler, daha fazla bölünemezler. Onlar hakkında tek bir şey biliriz, zihinsel yatırımın devingenliği yaşın ilerlemesiyle çarpıcı azalma gösteren bir niteliktir. Bu bilgi bize ruhçözümsel sağaltımın etkin olduğu alanın sınırlarının belirtilerinden birini sağlar. Bununla birlikte bu zihinsel esnekliği olağan yaş sınırının çok sonrasında koruyanlar ve çok erken yitiren kişiler de vardır. Çok erken yitirenler nevrotikler ise, benzer koşullardaki başka kişilerde kolayca halledilen gelişimleri bu kişilerde iptal etmenin olanaksız olduğu şeklinde hoş olmayan bir keşifte bulunmuş oluruz. Ruhsal enerjinin dönüşümünü ele alırken, fizik enerjide olduğu gibi daha önce ortaya çıkmış olanın iptal edilmesine karşı duran *entropi* kavramından yararlanmalıyız.[10]

İkinci saldırı noktasını dinsel öğretinin özünde Tanrı Baba'ya karşı hiç de açık olmayan bir ilişki üzerine kurulmuş olması ve kökeninde yatan ambivalan tavrın damgasını taşıması sağlamaktaydı. Hastanın ileri derecede gelişmiş olan ambivalansı, aynı niteliği din içerisinde keşfetmesine yardımcı olmuş ve varlıkları dörtbuçuk yaşındaki bir çocukta görülmesi bizi çok şaşırtan keskin eleştiri güçleri bu özellikten etkilenmişti.

Ancak üç etkenin kesinlikle en önemlisi olan ve hastanın dine karşı savaşımının patolojik ürünlerini onun işleyişine bağlamamız gereken üçüncü bir etken daha bulunmaktaydı. Gerçekte hastayı cinsel nesne olarak erkeklere yönelmeye itmiş olan ve din tarafından yüceltilmesi gereken zihinsel akım artık özgür değildi; bir parçası bastırma tarafından kesilmiş, böylece yüceltilme olasılığından yoksun bırakılmış ve özgün cinsel amacına bağlanmıştı. Bu koşullar altında bastırılmış kısım sürekli olarak yüceltilmiş kısıma yakınlaşmaya ya da bu kısmı kendisine doğru çekmeye yönelik çabalarını sürdürmüştü. İsa konusunda odaklaşan ilk yineleyici düşünceleri bu yüce oğulun hastanın bilinçdışında korumuş olduğu babayla cinsel ilişki eylemini de gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği sorusunu içermekteydiler. Bu çabaları reddedi-

[10][Termodinamiğin İkinci Yasası'na göre entropi belli fiziksel değişiklikleri geri dönüşümsüz kılmaya eğilimli olan güçtür. — "Ruhsal atalet" konusu Freud tarafından "Bir Paranoya Olgusu" (1915*f*) (*P.F.L.*, **10**, s. 157-8) yazısının sonunda tartışılmıştır.]

şinin tek sonucu, Tanrı'ya yönelik fiziksel sevgisinin kendini bir alçaltma biçiminde sergilediği günahkâr saplantılı düşüncelerin üretilmesiydi. Bu uzlaşmalara yönelik şiddetli savunucu savaşım kaçınılmaz biçimde dindarlığa ve arınık bir Tanrı sevgisine anlatım sağlamak için düzenlenen tüm etkinliklerin saplantılı bir biçimde abartılmasına yol açmıştı. Din sonunda kazanmıştı, ancak dinin içgüdüsel dayanakları, yüceltilmeleri sonucu ortaya çıkan ürünlerin sürekliliğinden kıyaslanamaz bir biçimde daha güçlü olduklarını kanıtlamışlardı. Olayların akışı hastaya ağırlığını dine karşıt olan kefeden yana koyan yeni bir baba yerine-geçeni sunar sunmaz din terkedilmiş ve yerine başka bir şey konmuştu. İlginç bir nokta olarak dindarlığının kadınların (annesi ve dadısı) etkisi altında ortaya çıktığını, onu dindarlıktan özgür kılan şeyin ise eril bir etki olduğunu unutmamalıyız.

Bu saplantı nevrozunun sadistik-anal örgütlenme temelinde doğuşu "Saplantı Nevrozuna Eğilim" (1913*i*) hakkında başka bir yerde belirtmiş olduklarımı tümüyle doğrulamaktadır. Ancak bu olgumuzda ağır bir histerinin önceden varolması, durumu bu açıdan daha da çapraşık hale getirmektedir.

Hastanın cinsel gelişimini gözden geçirmeyi bu gelişimin daha sonraki değişikliklerine kısa göz atışlar sunarak sonuçlandıracağım. Ergenlik yılları sırasında hastada genital örgütlenmesine uyumlu bir cinsel amaca sahip olan, belirgin biçimde şehevi ve eril bir akım ortaya çıkmıştı. Bu akımın ortaya çıkışı normal kabul edilmelidir ve tarihi daha sonraki hastalığına dek olan dönemi kapsamaktadır. Bu akım ayırdedici özelliğini —ani nöbetler biçiminde gelen ve geçen zorlantılı bir âşık oluş— ödünç almış olduğu Grusha sahnesi ile doğrudan bağlantılıydı. Onun çocukluk dönemi nevrozundan türetilen ketvurmalara karşı savaşmak zorundaydı. Kadınlara yönelik ani ve şiddetli bir duygu değişikliği olmuş ve böylece hasta tam erilliğe giden yolu bulmuştu. Ondan sonra kadınları cinsel nesnesi olarak seçmeyi sürdürdü, ancak bu tutku onu hoşnut etmedi, çünkü içerisinde gelişimin daha önceki evrelerinin tüm güçlerinin biraraya geldiği güçlü ve şimdi tümüyle bilinçdışı olan erkeklere eğilim, onu sürekli olarak dişi nesnelerden uzaklaştırmakta ve zaman zaman onu kadınlara olan bağımlılığını abartmaya zorlamaktaydı. Sağaltım sırasında kadınlarla olmanın zorunluluğuna

katlanamadığından yakınmayı sürdürdü ve tüm çabalarım ona erkeklere karşı bilinçdışı ilgisini göstermeye yönelikti. Durum bir formül şeklinde özetlenebilirdi. Çocukluk çağına etkinlik ile edilginlik arasında sallanma, ergenlik çağına erillik için savaşım, hastalanma sonrası döneme ise eril tutkularının nesnesi için yapılan savaş damgasını vurmuştu. Nevrozunun başlatıcı nedeni özel "engellenme" durumları olarak bir araya getirebildiğim başlangıç tiplerinden biri değildi ve bu nedenle bu sınıflamadaki bir boşluğa dikkat çekmektedir. Hasta cinsel organlarını etkileyen bedensel bir hastalık iğdiş edilme korkusunu canlandırıp narsisizmini paramparça ettikten ve onu yazgı tarafından korunma umudunu tümüyle terketmeye zorladıktan sonra çökmüştü. Bu nedenle *narsisistik* bir "engellenmenin" sonucunda hastalanmıştı. Narsisizminin bu aşırı gücü ketvurulmuş bir cinsel gelişimin diğer belirtileri ile, yani heteroseksüel nesne seçiminin onca enerjisine karşın hastanın ruhsal eğilimlerinin pek azının bunun içerisinde toplanmış olması ve narsisizme çok yakın bulunan eşcinsel tutumunun hastanın içinde çok büyük direngenlik ile bilinçdışı bir güç olarak varlığını sürdürmesi gerçekleri ile tümüyle uyumluydu. Doğal olarak böylesi bozuklukların varolduğu yerde ruhçözümleme hiçbir ani devrim ortaya çıkaramaz ya da sorunları normal gelişime sahip bir düzeye çıkaramaz. Sadece engelleri kaldırabilir ve yolu temizleyebilir, böylece yaşamın etkileri daha sağlıklı çizgilerde gelişimlerini sürdürür.

Şimdi hastanın dünya görüşünün ruhçözümleme tarafından açığa çıkarılmış ancak daha fazla aydınlatılmamış olan, bu nedenle de doğrudan etkiye açık olmayan bazı özel niteliklerini biraraya getireceğim. Bunlar daha önce tartışılmış olan saplanma konusundaki direngenliği, ambivalansa olağanüstü eğilimi ve (arkaik tanımını hak eden bir yapıya sahip olan üçüncü özellik) tümü de yan yana işlev görme yeteneğindeki en farklı ve en çelişik libidinal yatırımları eşzamanlı olarak sürdürme gücü idi. Bunlar arasındaki sürekli gelgitleri (uzun bir süre iyileşmeye giden yolu ve sağaltımdaki ilerlemeyi tıkar gibi görünen bir özellik) bu sayfalarda güçlükle değinebildiğim erişkinlik dönemi hastalığındaki klinik tabloya egemendi. Bu hiç kuşkusuz bilinçdışının genel niteliklerine ait bir özellikti ve hastamızda bilinçli hale gelen süreçlere de bulaşmıştı. Ancak kendisini sadece duygusal itkilerin ürünlerinde gös-

termişti, oysa saf mantık alanında çelişkileri ve tutarsızlıkları ortaya çıkarmada özel bir beceri sergilemişti. Bu nedenlerle hastanın zihinsel yaşamı insanı, gelişiminin daha önceki basamaklarını son ürünlerle yan yana koruduğu, en eski tanrıları ve onların niteliklerini en çağdaş olanlarla birlikte bulundurduğu ve bu nedenle sanki evrimin diğer örneklerinin bize üç boyutlu gösterdiği şeyleri iki boyutlu bir yüzeye yaydığı için anlaşılmaz gelen Eski Mısır dini gibi etkilemekteydi.

Bu olgu hakkında söylemem gereken şeylerin sonuna gelmiş bulunuyorum. Olgunun ortaya çıkardığı birçok sorundan kanımca özel vurguyu hak eden ikisi daha vardır. İlk sorun filogenetik olarak kalıtılmış şemalarla ilgilidir ve tıpkı felsefenin kategorileri gibi, gerçek yaşantıdan elde edilen izlenimleri "yerleştirme" işi ile ilgilidir. Bunların insan uygarlığının tarihinden tortular oldukları görüşünü kabullenme eğilimindeyim. Çocuğun ebeveynleriyle ilişkilerini kapsayan Oedipus karmaşası bu tortulardan biri, bu sınıfın en tanınmış üyesidir. Yaşantılar kalıtsal şema ile uyuşamadıklarında imgelemde yeniden biçimlendirilirler — ayrıntılı izlenmesi çok yararlı olabilecek bir süreç. İşte bizi şemaların bağımsız varlıklarına ikna etmek için ileri sürülenler tam böylesi olgulardır. Sıklıkla şemanın bireyin yaşantısı karşısında yengi kazanışını görebiliriz, olgumuzda babanın başka açılardan ters bir Oedipus karmaşası olan bir şeye karşın çocuğun çocuksu cinselliğinin tehdidi ve iğdiş edicisi haline gelmesi gibi. Bir dadının annenin rolünü oynamaya başladığı ya da ikisinin eriyip birlikte kaynaştıkları yerde de benzer bir süreç çalışmaktadır. Şema ile yaşantı arasındaki çelişkiler çocukluk çağının çatışmalarına malzeme bolluğu sağlar gibi görünmektedirler.

İkinci sorun birincisinden pek ayrı değildir ancak kıyaslanmaz biçimde daha önemlidir. Eğer dört yaşındaki çocuğun yeniden canlanmış primal sahneye yönelik davranışı gözönünde bulundurulursa[11] ya da

[11]Bu davranışı sözcüklere dökmenin ancak yirmi yıl sonra olası olduğu gerçeğini önemsemeyebilirim, çünkü kökenlerini geriye doğru giderek primal sahnede bulduğumuz tüm etkiler hastanın çocukluk çağında ve ruhçözümlemeden çok önce hastalık belirtileri, saplantılar vb. biçiminde sergilenmişlerdi. Bunu bir primal *sahne* mi yoksa primal *düşlem* olarak mı kabul etmeyi seçmemiz bu bağlamda ilgilenilmeye değmez bir sorundur.

birbuçuk yaşındaki çocuğun sahne gerçekten yaşandığı sıradaki çok daha basit tepkileri düşünülürse, o sırada çocukta bir tür tanımlanması güç bilginin, sanki kavrayışa hazırlık niteliğindeki bir şeyin işlemekte olduğu görüşünü gözardı etmek güçtür.[12] Bunun neyi içermiş olabileceği konusunda hiçbir görüşümüz yoktur, elimizde hayvanlar hakkındaki kapsamlı *içgüdüsel*[13] bilgilerin basit benzerliği dışında —ve bu kusursuz bir benzerliktir— bir şey yoktur.

Eğer insanoğulları da böylesi bir içgüdüsel donanıma sahip idiyseler bunun her ne kadar hiçbir zaman onlarla sınırlanmış olmasa da özellikle cinsel yaşam süreçleri ile ilgili olması gerektiği şaşırtıcı olmazdı. Bu içgüdüsel etken daha sonra tahtından indirilecek ve mantık yeteneği kazanılmaya başlandığında insan mantığınca kaplanacak olan, ancak bazı kişilerde belki de herkeste daha üst zihinsel süreçleri kendisine doğru aşağı çekme gücünü sürdürecek olan bilinçdışının çekirdeği, ilkel türde bir zihinsel etkinlik olacaktır. Bastırma bu içgüdüsel evreye geri dönüş olacak ve insan böylece yeni büyük kazanımını nevroza yatkınlığı ile ödeyecek ve nevroz sayesinde bu içgüdü benzeri ön evrelerin varlığına tanıklık edecektir. Erken çocukluk çağının örselenmelerinin önemi, sözünü ettiğimiz bilinçdışına onu gelişimin daha sonraki akışınca tüketilmekten koruyacak olan malzemeler sağlamasında yatar.

Birçok merkezde zihinsel yaşamdaki kalıtsal, filogenetik olarak edinilmiş etkeni vurgulayan böylesi düşüncelerin belirtilmiş olduğunun ayırdındayım. Aslında ben insanların bu etkenlere ruhçözümleme içinde bir yer bulmaya ve önem yüklemeye çoktan hazır oldukları kanısındayım. Onların ancak ruhçözümleme doğru kıdem sırasını tam anlamıyla gözlediğinde ve bireyce kazanılmış olan şeylerin bulunduğu katmanları aştıktan sonra sonunda kalıtım yoluyla edinilmiş olan şeylerin izleri üzerine geldiğinde tam olarak anlaşılabileceklerini düşünüyorum.[14]

---

[12]Düş ve nevroz çocuklukta ortaya çıkmamış olsalardı bu düşüncelerin değersiz olacakları gerçeğini bir kez daha vurgulamalıyım.

[13][Burada ve sonrasında kullanılan Almanca sözcük "*triebhaft*" [dürtüsel] değil "*instinktiv*"dir ve uygun çevirisi "içgüdüsel"dir.]

[14](*1923'te eklenen dipnot:*) Burada olgu öyküsünde sözü edilen olayların zamansal dizilişini bir kez daha gözler önüne sereceğim.

Doğumu Noel Günü. [bkz. s. 208 *n.* 4.]

1 1/2 *yaş*: Sıtma. Ebeveynlerinin cinsel birleşmesinin gözlenmesi ya da daha sonra hastanın onların cinsel ilişkide bulundukları düşlemini eklediği birlikte olma sahnesi.

2 1/2 *yaşından hemen önce*: Grusha sahnesi.

2 1/2 : Anne ve babasının kızkardeşi ile birlikte gidişlerinin örtülü anısı. Bu sahnede Nanya'sı ile yalnız başınaydı ve böylece Grusha ve kızkardeşini reddetmekteydi.

3 1/4 *ten önce*: Annesinin hekime yakınışları.

4: Kurt düşü. Fobinin kaynağı.

4 1/2 : İncil öyküsünün etkilemesi. Saplantılı belirtilerin ortaya çıkışı.

5 *yaşından hemen öncesi:* Parmağının yitirilmesi varsanısı.

5: İlk konaktan ayrılış.

6 *yaşından sonra*: Hasta babayı ziyaret [soluk verme zorlantısı]

8 - 10 : Saplantı nevrozunun son patlamaları.

[17: Gonore tarafından başlatılan çöküntü.]

[23: Sağaltımın başlangıcı.]

[Aşağıdaki olayların tarihleri tam olarak saptanamamıştır:
Primal sahne (1 1/2) ile ayartılma (3 1/4) arası : İştah bozukluğu.
Aynı dönem: Dilsiz su taşıyıcı.
4 yaşından önce: Olası köpekleri çiftleşirken görme sahnesi.
4 yaşından sonra: Çatal kuyruk kelebeğe karşı anksiyete.]

Betimleyişimden hastanın bir Rus olduğunu kestirmek kolay olacaktır. Onu iyileşmiş kabul ederek Büyük Savaş'ın [1914] umulmayan patlak verişinden birkaç hafta önce ondan ayrıldım ve savaşın değişen koşulları Merkezi Avrupa Kuvvetleri'nin Güney Rusya'ya girmelerini sağlayıncaya dek onu bir daha görmedim. Bundan sonra Viyana'ya geldi ve sağaltımın bitişinden hemen sonra kendisini benim etkimden kurtarmaya yönelik güçlü bir isteğe kapıldığını anlattı. Birkaç aylık bir çabadan sonra aktarımın o güne dek aşılmamış olan bir parçası başarıyla halledildi. Ondan sonra hasta savaşın onu evinden, servetinden ve tüm aile ilişkilerinden yoksun kılmış olmasına karşın kendisini normal duyumsadı ve kusursuz bir biçimde davrandı. Büyük acısı suçluluk duygularını doyurarak iyileşmesinin pekiştirilmesine katkıda bulunmuş olabilirdi.

[Olgunun daha sonraki öyküsü hakkında bazı ek notlar ilgi çekici olabilir. İlk sağaltım dönemi şubat 1910'dan Temmuz 1914'e dek sürmüştü. Hasta Viyana'ya 1919 baharında döndü ve Freud Kasım 1919'dan şubat 1920'ye dek onu yeniden sağalttı. Olgu hakkında daha sonraki bazı değerlendirmelerde, "Sonlandırılabilir ve Sonlandırılamaz Çözümleme" (1937*c*) yapıtının başlarında Freud bu ikinci sağaltım döneminden sonra hastanın Viyana'da yaşamayı sürdürdüğünü ve ara sıra meydana gelen kesintilerle olsa da genelde sağlıklılığını sürdürdüğünü bildirir. Bu daha sonraki dönemler Freud'un salık vermesiyle onun öğrencilerinden biri olan Dr. Ruth Mack Brunswick tarafından ele alınmıştır. Brunswick Ekim 1926'dan şubat 1927'ye dek süren sağaltımın bu evresini ayrıntılarıyla aktarmıştır (Brunswick, 1928). Raporu R. Fliess'in (1948) editörü olduğu *Ruhçözümleme Okuma Kitabı*'nda Dr. Mack Brunswick tarafından eklenen (Eylül 1945 tarihli) ve hastanın 1940'a dek olan sonraki öyküsünün kısa bir dökümünü veren bir notla birlikte yeniden yayımlanmıştı. İkinci Dünya Savaşı sırasındaki büyük parasal güçlükleri ve onlara tepkisi hakkında daha ileri tarihli bir bildiri Muriel Gardiner tarafından sonradan yayımlanmıştı (1952). Olgunun tam bir öyküsü Ernest Jones'ın biyografisinin (1955) ikinci cildinde 306-12. sayfalarda bulunabilir.

Çok daha yakın zamanda hastanın özyaşam öyküsünün birçok bölümü Muriel Gardiner tarafından yazılan *Kurt Adam ve Sigmund Freud* (1971) yapıtında aktarılmıştır. Kitap ayrıca Freud'un özgün olgu öyküsüsnün (*Standard Basım* çevirisinde, ancak hemen tüm editöriyel malzeme çıkarılmış olarak) ve Brunswick ve Gardiner tarafından yazılan sonraki bildirilerin tıpkıbasımları yanında Dr. Gardiner tarafından yapılan yorumları ve önemli miktarda yeni malzemeyi de içerir.]

BİR KADIN EŞCİNSELLİK OLGUSUNUN RUHSAL KAYNAKLARI

(1920)

ÜBER DIE PSYCHOGENESE EINES FALLES VON WEIBLICHER HOMOSEXUALITAT

(A) ALMANCA BASIMLAR:

1920 *Int. Z. Pyschoanal.*, **6** (I) , s. 1-24
1947 *Gesammelte Werke*,**12**, s. 271-302

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER

"Bir Kadın Eşcinsellik Olgusunun Ruhsal Kaynakları"
1920 *Int. J. Psycho-Analysis*, I, s. 125-49 (Çev. Barbara Low ve R. Gabler)
1924 *Toplu Yazılar*, **2**, s. 202 -31 (Aynı çevirmenler.)
1955 *Standard Basım*, **18**, s. 145-72 (Yeni çeviri.)

Bu basım *Standard Basım* çevirisinin bazı editöryel değişikliklerle birlikte düzeltilmiş bir yeni basımıdır.

Ernest Jones'tan (1957, s. 42) bu yapıtın Ocak 1920'de tamamlandığını ve Martta yayımlandığını öğreniyoruz. Freud yaklaşık yirmi yıllık bir aradan sonra bu yazıda bir kadın hastanın oldukça ayrıntılı, ama tamamlanmamış olgu öyküsünü yayımlamıştır. "Dora" olgusu (1905*e* [1901]) ve de *Histeri Üzerine İncelemeler*'e (1895*d*) katkıları yalnızca

histeri ile ilgiliyken, şimdi kadında cinsellik sorununu daha derinden değerlendirmeye başlamıştı. Araştırmaları sonuçta cinsiyetler arasındaki anatomik ayrımın etkileri (1925*j*) ve kadın cinselliği (1931*b*) üzerine yazılarına ve *Yeni Giriş Konferansları*'nın(1933*a*) 23. Konferans'ına kaynaklık edeceklerdi. (Gelişen görüşlerinin ayrıntılı bir dökümü 1925*j*, *P.F.L.* ,7, 326 v.s.'da Editör'ün Notu'nda bulunabilir.) Ayrıca bu yazı Freud'un genelde eşcinsellik üzerine daha sonraki görüşlerinden bazılarının sergilenmesini ve ek olarak teknik konular üzerine bazı ilginç görüşleri içermektedir.

BİR KADIN EŞCİNSELLİK OLGUSUNUN RUHSAL KAYNAKLARI

I

ERKEKLERDEKİNDEN kesinlikle daha ender olmayan kadın eşcinselliği daha az göze çarpıcı olmakla birlikte, yalnızca törelerce yok sayılmakla kalmamış, ruhçözümsel araştırmalarca da ihmal edilmiştir. Tip olarak çok belirgin olmayan, kökenlerini ve zihindeki gelişimini tam bir kesinlikle ve hemen hiçbir boşluk olmaksızın izleyerek bulmanın olası olduğu tek bir olgunun aktarılması bu nedenle dikkati hakeder. Olgunun sunumu sadece yorumlamanın üzerlerine kurulmuş olduğu tüm karakteristik ayrıntıları gizli tutarken, ilgili çeşitli olayların ve olgunun incelenmesinden ulaşılan sonuçların en genel hatlarını vermekteyse, bu sınırlanma yakında görülmüş bir olguyu tartışmada zorunlu olan tıbbi saygı ile kolayca açıklanabilir.

İyi konumdaki bir aileden gelen onsekiz yaşındaki güzel ve zeki bir kız, kendisinden yaklaşık on yaş büyük olan bir "sosyete hanımefendisi"nin peşine düşmesine yol açan sadık sevgi nedeniyle ebeveynlerinde hoşnutsuzluk ve endişe uyandırmıştı. Ebeveynler bu hanımın seçkin adına karşın *hafifmeşrep bir kadın*'dan başka biri olmadığını öne sürmekteydiler. Söylediklerine göre bir arkadaşıyla, evli bir kadınla birlikte yaşayıp onunla mahrem ilişkilere sahip iken, aynı zamanda birçok erkekle rastgele cinsel ilişkiler sürdürdüğü herkesce biliniyordu. Kız bu kötü tanımlamaları yalanlamadı, ancak kendisi asla bir iffet ve edep

duyumundan yoksun olmamasına karşın, bunların kadına tapınmasına karışmalarına da izin vermedi. Hiçbir yasaklama ve denetim kızı sevgilisi ile birlikte olma, onun tüm alışkanlıklarını soruşturma, kapısının önünde ya da bir tramvay durağında onu saatlerce bekleme, ona hediye çiçekler gönderme ve benzeri gibi ender fırsatların her birini yakalamaktan alıkoymadı. Bu ilginin kızın zihnindeki diğer tüm ilgileri bütünüyle yuttuğu açıktı. Eğitimsel çalışmaları artık dert etmiyor, toplumsal işlevler ya da genç kızlara yakışır zevkleri hiç düşünmüyor ve ilişkilerini ancak kendisine bu konuda yardımcı olabilecek ya da sırdaşlık yapabilecek birkaç kız arkadaşıyla sürdürüyordu. Ebeveynler kızlarının kuşkulu hanımla ilişkilerinde hangi boyutlara ilerlediğini, sadık hayranlığın sınırlarının aşılıp aşılmadığını bilemiyorlardı. Kızlarında hiçbir zaman ne genç erkeklere yönelik ilgi ne de onların hoş sözlerinden hoşlanma görmemişlerdi, öte yandan kızın bir kadına şimdiki bağlılığının, kendi cinsinin diğer üyeleri için son yıllarda sergilediği ve babasının kuşku ve öfkesini uyandırmış olan bir duygunun, sadece daha belirgin derecedeki bir devamı olduğundan emindiler.

Davranışının birbiri ile belirgin bir zıtlık içinde olan ve ebeveynlerini çok fazla kızdıran iki ayrıntısı vardı. Bir yandan en kalabalık sokaklarda sakıncalı arkadaşı ile birlikte görünmekten kaçınmıyor, böylece kendi saygınlığına oldukça kayıtsız kalıyor; öte yandan onunla görüşmelerini olası kılacak ve onları gizleyecek hiçbir hile yolunu, hiçbir özürü ve yalanı kullanmamazlık etmiyordu. Böylece kendisini bir yandan çok açık diğer yandan ise yalancı olarak sergilemekteydi. Bir gün gerçekten, bu koşullarda er ya da geç kaçınılmaz olduğu gibi, babası kızına hakkında bilgi sahibi olduğu hanımla birlikteyken rastlamıştı. Yanlarından hiç de iyiye alamet olmayan kızgın bir bakışla geçmişti. Hemen arkasından kız hızla koşmuş ve kendisini yakından geçen bir banliyö tren yolu üzerindeki açık geçitin duvarından aşağı atmıştı. Bu kuşku götürmez derecede ciddi özkıyım girişimini oldukça uzun bir süre yatakta sırtüstü yatarak ödemişti ve bereket versin çok küçük bir kalıcı yıkım ortaya çıkmıştı. İyileşmesinden sonra dilediğince davranması öncesinden daha kolay hale gelmişti. Ebeveynleri ona büyük bir inatla karşı çıkmayı göze alamamışlar ve o zamana dek yönelişini soğuk karşılamış olan hanım da böylesi açık bir ciddi tutku kanıtlamasıyla etkilenmiş ve ona daha dostça bir biçimde davranmaya başlamıştı.

Bu olaydan yaklaşık altı ay sonra ebeveynler tıbbi yardım aramışlar ve hekime kızlarını normal bir akıl durumuna geri döndürme görevini yüklemişlerdi. Kızın özkıyım girişimi onlara evde sert disiplin önlemlerinin kızın hastalığını yenmede işe yaramadığını açık şekilde göstermişti. Ancak daha ileri gitmeden önce, babasının ve annesinin sorunu karşı tutumlarını ayrı ayrı ele almak ilginç olacaktır. Baba aslında çok yumuşak yürekli, içten ve saygıdeğer bir adamdı, ancak çocuklarını onlara karşı takındığı sertlikle biraz uzaklaştırmıştı. Tek kızına karşı davranışı eşine duyduğu saygıdan çok fazla etkilenmişti. Kızının eşcinsel eğilimlerini ilk kez öğrendiğinde çok öfkelenmiş ve onları tehditlerle baskılamaya çalışmıştı. O sırada belki farklı, ama eşit derecede sıkıntılı görüşler —kızını kötücül, yoz ya da zihinsel yönden hasta olarak görme— arasında tereddüt etmişti. Girişilen özkıyımdan sonra bile, kendi ailesindeki benzer bir düzensizlikten söz eden bir hekim meslektaşımızca sergilenen gurur dolu teslimiyeti başaramamıştı: "Eh, bu tıpkı diğerleri gibi sadece bir talihsizlik." Kızının eşcinselliğinde içinde çok derin acılar uyandıran bir şey vardı ve onunla elindeki tüm araçlarla çarpışmaya kararlıydı. Ruhçözümlemenin Viyana'daki saygınlığının genelde düşük olması onu yardım için bu yönteme yönelmekten alıkoymamıştı. Bu yol başarılı olmazsa yedekte hâlâ en güçlü karşıt-önlemi bulunmaktaydı: Hızlı bir evlilik kızın doğal içgüdülerini uyandırabilir ve doğal olmayan eğilimlerini yokedebilirdi.

Annenin kıza karşı tutumu pek kolay kavranacak türden değildi. Çekicilik konusundaki iddialarından kolay vazgeçmeye niyetli olmayan, hâlâ genç görünümlü bir kadındı. Şurası açıktı ki ne kızının delice sevdasını baba gibi çok trajik görüyordu ne de o kadar öfkelenmişti. Hatta bir süre için kızının tutkusuyla ilgili sırdaşlığından hoşlanmıştı. Buna karşı çıkışının temel nedeni kızın duygularını sergilerken başvurduğu zararlı açıklık gibi görünmekteydi. Kendisi birkaç yıl boyunca nevrotik sorunlar yaşamış ve kocasından önemli miktarda karşılık almaktan hoşlanmıştı; çocuklarına oldukça farklı biçimlerde davranmış, kızına karşı kesinlikle sert, en küçükleri uzun bir aradan sonra doğmuş ve o sıralar henüz üç yaşını doldurmamış olan üç oğluna karşı aşırı hoşgörülü olmuştu. Kişiliği hakkında daha kesin bir şey soruşturmak kolay değildi, çünkü ancak daha sonra anlaşılabilir hale gelecek olan

güdüler sonucunda, hasta annesi hakkında söylediği şeylerde her zaman ağzı sıkı davranırken babası konusunda böylesi bir sorun sözkonusu değildi.

Kızın ruhçözümsel sağaltımını üstlenecek olan hekimin korkmasını gerektirecek birçok neden bulunmaktaydı. Halletmek zorunda olduğu durum, çözümlemenin istediği ve içerisinde yalnız başına etkinliğini sergileyebileceği bir durum değildi. İyi bilindiği gibi çözümleme için ideal durum, diğer yönlerden kendisinin efendisi olan bir kişinin tek başına çözümleyemediği bir içsel çatışmadan rahatsız olduğu ve bu nedenle sorununu çözümlemeciye getirip onun yardımını istediği durumdur. Bu durumda hekim patolojik biçimde bölünmüş kişiliğin bir kısmıyla çatışmadaki diğer tarafa karşı el ele çalışır. Bundan farklı olan her durum ruhçözümleme için az ya da çok elverişsizdir ve önceden varolan içsel güçlüklere yenilerini ekler. Bir mimara kendi beğenileri ve gereksinimlerine göre bir villa inşa etmesini ısmarlayan bir ev sahibinin ya da bir ressamı bir köşesinde kendisinin tapınma sırasındaki portresinin bulunduğu bir kutsal tablo çizmekle görevlendiren dindar bağışçının durumları özünde ruhçözümlemenin zorunlu koşullarıyla çelişiktirler. Nitekim bir kocanın hekime şöylesi bir yönerge vermesi sık görülür: "Eşim çok sinirli ve bu nedenle benimle anlaşamıyor; lütfen onu iyileştiriniz ki yeniden mutlu bir evlilik yaşamı sürdürebilelim." Ancak sıklıkla böylesi bir isteğin geçekleştirilmesinin olanaksız olduğu ortaya çıkar — yani hekim kocanın sağaltım arayışına neden olan beklentiyi karşılayamaz. Kadın nevrotik ketvurmalarından kurtarılır kurtarılmaz eşinden ayrılmaya kalkışır, çünkü nevrozu evliliğinin sürdürülmesinin biricik koşuludur. Ebeveynler birilerinin sinirli ve asi çocuklarını iyileştirmesini umarlar. Onlara göre sağlıklı çocuk ebeveynlerine hiç bir zaman sorun yaratmayan ve onlara sadece haz veren bir çocuktur. Hekim çocuğu iyileştirmeyi başarabilir, ancak bundan sonra durum kesinlikle kendi akışını izler ve ebeveynler artık öncesinden çok daha hoşnutsuzdurlar. Kısacası, bir insanın çözümlemeye kendi isteğiyle ya da getirildiği için gelmesi —değiştirilmeyi isteyenin kendisi mi yoksa sadece onu seven (ya da onu sevmeleri umulan) yakınlar mı olduğu— ilgilenmeye değmez bir sorun değildir.

Bu olgudaki ek elverişsiz özellikler kızın hiçbir şekilde hasta olmaması (kendisindeki hiçbir şeyden acı çekmiyordu, durumundan da

yakınmıyordu) ve gerçekleştirilmesi gereken görevin bir nevrotik çatışmayı çözümlemeyi değil de cinselliğin genital örgütlenmesinin bir çeşidini diğerine çevirmeyi kapsaması gerçekleriydi. Böylesi bir başarı —genital ters dönme ya da eşcinselliğin ortadan kaldırılması— deneyimlerime göre asla kolay bir şey değildir. Tersine başarıyı ancak çok uygun koşullarda yakalayabildim ve böylesi koşullarda bile başarı temelde, eşcinselliğe hapsolmuş bir kişinin karşıt cinse (o zamana dek yasaklanmış olan) ulaşmasını olası kılmayı ve böylece onun tüm biseksüel işlevlerini onarmayı içermekteydi. Bundan sonra toplum tarafından lanetlenmiş yolu terketmeyi isteyip istemediğini seçmek ona kalmaktaydı ve bazı olgularda böyle olmuştu. Normal cinselliğin de nesne seçiminde bir sınırlamaya dayandığı unutulmamalıdır. Tam gelişmiş bir eşcinseli bir heteroseksüele çevirmeyi üstlenmek genelde tersini üstlenmekten daha fazla başarı umudu sunmaz, sadece belli pratik nedenlerden ötürü ikincisi denenmemiştir.

Ruhçözümleme tarafından eşcinselliğin çeşitli biçimlerinde gerçekleştirilmiş başarıların sayısı aslında pek çarpıcı değildir. Kural olarak eşcinsel kendisine haz sağlayan nesneden vazgeçemez ve eğer değişiklik yaparsa vazgeçmiş olduğu hazzı diğer nesnede yeniden bulacağına ikna edilemez. Bir biçimde sağaltılmak için başvurursa, bu çoğunlukla nesne seçimine bağlanan toplumsal dezavantajlar ve tehlikeler gibi dış güçlerin baskısından dolayıdır ve kendini koruma içgüdüsünün böylesi bileşenleri cinsel itkilere karşı savaşımda çok zayıf kalırlar. İnsan kısa bir süre sonra onun gizli planını, yani girişiminin çarpıcı başarısızlığından şimdi kendisini gönül rahatlığıyla teslim edebileceği anormalliğine karşı olası her şeyi yapmış olduğu şeklindeki bir doyum duygusu elde etme planını keşfeder. İyileştirilme girişiminin itici gücü sevgili ebeveynler ve akrabalara duyulan saygı olduğunda durum biraz farklıdır. Burada nesnenin eşcinsel seçimine karşıt enerjiler sarfedebilecek libidinal itkiler gerçekten vardır, ama güçleri ender olarak yeterlidir. Ancak eşcinsel bağlılığın henüz yeterince güçlü duruma gelmediği ya da bir heteroseksüel nesne seçiminin hatırı sayılır iz ve gelişmemiş artıklarının bulunduğu durumlarda, yani hâlâ gidip gelen ya da tümüyle biseksüel bir örgütlenmesinde, ruhçözümsel sağaltım için daha iyimser olunabilir.

Bu nedenlerle ebeveynlere isteklerinin gerçekleşmesi konusunda herhangi bir umut vermekten tümüyle sakındım. Onlara sadece kızı birkaç hafta ya da ay boyunca dikkatle incelemeye hazır olduğumu ve bundan sonra çözümlemeyi sürdürmenin onu etkileme olasılığının ne olduğu konusunda bir şeyler söyleyebileceğimi belirttim. Çözümleme birçok olguda gerçekten açık biçimde ayırdedilebilir iki evreye bölünür. Birincisinde, hekim hastadan gerekli bilgileri elde eder, onu ruhçözümlemenin temel önermeleriyle tanıştırır ve ona hastalığının ortaya çıkışı konusunda çözümlemede toplanan malzemeden çıkartılan bir yorum sunar. İkinci evrede hastanın kendisi önüne koyulan malzemeyi ele alır; onun üzerinde çalışır, görünüşte bastırılmış anılardan elinden geldiği kadarını anımsar ve geriye kalanları bir biçimde onu yeniden yaşıyormuş gibi yinelemeye çalışır. Bu şekilde hekim tarafından yapılan çıkarsamaları doğrulayabilir, bütünleyebilir ve düzeltebilir. İşte sadece bu çaba sırasında dirençleri aşarak amaçlanan içsel değişikliği yaşar ve onu hekimin yetkesinden bağımsız hale getiren inançları kendisi için kazanır.[1] Çözümleyici sağaltımın gidişindeki bu iki evre her zaman birbirinden keskin biçimde ayrılmış değildir, bu ancak direnç belirli koşullara boyun eğdiğinde ortaya çıkabilir. Ancak böyle olduğunda, bir yolculuğun iki evresi benzetmesi yapılabilir. İlki günümüzde çok karmaşık ve sonuçlandırılması enerji gerektiren zorunlu tüm hazırlıkları kapsar, sonunda kişi bileti elinde platforma girebilir ve trende bir koltuk bulabilir. Bundan sonra kişi uzak bir ülkeye yolculuk yapma hakkına ve sorumluluğuna sahip olur; ancak tüm bu hazırlık niteliğindeki çabalardan sonra kişi henüz orada değildir — gerçekten kişi henüz hedefine tek bir mil bile yaklaşmış değildir. Bunun gerçekleşmesi için bir istasyondan diğerine yolculuğu yapmalıdır ve eylemin bu kısmı çözümlemenin ikinci evresiyle kıyaslanabilir.

Bu hastanın çözümlemesinin akışı bu iki evreli kalıbı izlemiş, ancak ikinci evrenin başlangıcından sonra sürdürülmemişti. Yine de direncin özel bir biçimi yorumlamamın tam bir doğrulanışını elde etmeyi ve kızın ters yöne dönüşünün gelişimi hakkında ana hatlarıyla yeterli bir

[1] [Çözümlemede "yorumlama" teknik aygıtı Freud tarafından "Sıçan Adam" ve "Kurt Adam" olgu öykülerinde de değerlendirilmiştir. Yukarıda s. 54-5, 73-4 ve 243 v.s. ile karşılaştırınız.]

görüş elde etmemi olası kılmıştı. Ancak çözümlemenin bulgularına değinmeden önce daha önce söz ettiğim ya da okurda özel ilgi uyandırmış olabilecek birkaç noktayla ilgilenmeliyim.

Olgunun sonlanışını kızın tutkusunu doyurmada ne denli başarılı olduğuna kısmen bağımlı hale getirmiştim. Çözümleme sırasında elde ettiğim bilgiler bu açıdan lehte görünmekteydiler. Hasta sevgi nesnelerinin hiçbiriyle birkaç öpücük ve sarılmanın ötesinde hiçbir zevk almamıştı; şöylesi bir deyim uygunsa, genital bekareti el sürülmemiş olarak kalmıştı. En yeni ve en güçlü duygularını uyandırmış olan *demi-mondaine*'e [hafifmeşrep kadın —*çev.*] gelince, onun tarafından her zaman soğuk bir biçimde karşılanmış ve elini öpmekten daha öte bir sevgi gösterisine asla izin verilmemişti. Sevgisinin masumluğu ve herhangi bir cinsel birleşme düşüncesine yönelik fiziksel reddi üzerinde ısrar etmeyi sürdürürken, belki de gerekli olan şeyi seve seve yapmaktaydı. Ancak kendisi gibi iyi bir aileden gelmiş ve bugünkü durumuna sadece olumsuz aile koşulları sonucu zorlanmış biri olan güzel sevgilisinin, konumuna karşın onurunu korumuş olması ile övünürken herhalde tümüyle yanılmamaktaydı. Çünkü hanım karşılaştıkları her zaman kıza sevgisini kendisinden ve genelde kadınlardan geri çekmesini salık vermekteydi ve kızın yakınlaşma çabalarını özkıyım girişimine dek ısrarla reddetmişti.

Araştırmaya çalıştığım ikinci bir konu, kızda ruhçözümsel sağaltım için destek işlevi görecek olası bazı güdülerle ilgiliydi. Beni eşcinselliğinden kurtarılmak için acil bir gereksinim duyduğunu söyleyerek aldatmaya kalkışmadı. Tersine, âşık olmanın başka bir yolunu tasarlayamadığını belirtti, ancak ebeveynlerinin hatırına sağaltım girişiminde dürüstçe yardımcı olacağını, çünkü onların bu denli yoğun acılarının nedeni olmanın kendisine çok acı verdiğini ekledi. Başlangıçta bunu da umutlu bir işaret olarak alamazdım, çünkü bunun arkasında gizlenmiş bulunan bilinçdışı duygusal tutumu kestiremezdim. Bu konuda daha sonra ışığa çıkan şeyler çözümlemenin akışını belirgin biçimde etkiledi ve onun zamansız sonlanışına yol açtı.

Ruhçözümleme konusunda bilgisi olmayan okurlar uzun süreden beri başka iki soruya yanıt bekliyor olmalılar. Bu eşcinsel kız açıkça karşıt cinsiyete ait olan fiziksel özellikler göstermekte miydi ve olgu-

nun doğmalık mı yoksa edinilmiş (sonradan gelişmiş) bir eşcinsellik olgusu mu olduğu ortaya çıkmış mıydı?

Bu sorulardan ilkinin öneminin ayırdındayım. Ancak bu durum abartılmamalı ve karşıt cinsiyetin bazı ikincil özelliklerinin normal bireylerde de oldukça sık olduğu ve karşıt cinsin belirgin fiziksel özelliklerinin nesne seçimleri tersine dönme yönünde hiçbir değişikliğe uğramamış kişilerde de bulunabileceği gerçeklerini gölgelemesine izin verilmemelidir; başka sözcüklerle söylersek, *fiziksel hermafroditizmin* [erseliklik, ikicinsiyetlilik —*çev.*] *derecesi ruhsal hermafroditizmden büyük ölçüde bağımsızdır*. Bu tanımlara, söz konusu bağımsızlığın erkeklerde kadınlardan daha açık olduğu ve karşıt cinse ait bedensel ve zihinsel özelliklerin birarada bulunma eğiliminin erkeklerde daha belirgin olduğu eklenmelidir.[2] Bununla birlikte hastam hakkındaki sorularımızın ilkine doyurucu bir yanıt verme konumunda değilim. Ruhçözümlemeci belirli durumlarda hastalarının tam bir fizik bakısını yapmaktan vazgeçer. Elbette kadınsı fiziksel tipten hiçbir belirgin sapma ya da herhangi bir menstrüel [kadınlardaki aylık hormonal düzene ilişkin —*çev.*] bozukluk yoktu. Güzel ve gelişmiş kızın babasının uzun boylu yapısına sahip olduğu ve yüz görünümünün, yumuşak ve kızımsı olmaktan çok fiziksel bir erilliğe işaret eden özellikler olarak kabul edilebilecek keskin çizgiler taşıdığı doğruydu. Zihinsel niteliklerinin bazıları da erillik ile bağlantılı sayılabilirdi: Örneğin kavrama keskinliği ve tutkusu tarafından yönetilmediği sürece sergilediği berrak nesnellik gibi. Ancak bu üstünlükler bilimsel olmaktan çok gelenekseldirler. Çok daha büyük öneme sahip olan şey sevgi nesnesine karşı davranışında tümüyle eril rolü üstlenmiş olmasıydı; yani erkek âşık için çok karakteristik olan boyun eğme ve cinsel nesneye soyluca aşırı değer verme, tüm narsisistik doyumlardan vazgeçme ve sevilen olmaktansa seven olmayı yeğleme gibi davranışları sergilemekteydi. Böylece sadece dişil bir sevgi nesnesi seçmekle kalmamış, aynı zamanda bu nesneye karşı eril bir tutum da geliştirmişti.

Bunun doğmalık mı yoksa edinilmiş bir eşcinsellik olgusu mu olduğu şeklindeki ikinci soru, hastanın anormalliğinin ve bunun gelişi-

[2][Bu konunun *Üç Deneme* (1905*d*) yapıtında tartışılması ile karşılaştırınız, *P.F.L.*, 7, s. 52 v.s.]

minin öyküsü tarafından yanıtlanacaktır. Öykünün tümünün incelenmesi bu sorunun ne denli kısır ve uygunsuz bir soru olduğunu gösterecektir.

II

Bu aşırı derecede daldan dala atlayıcı girişten sonra incelenmekte olan olgunun cinsel öyküsünün sadece çok kısa bir özetini sunabilirim. Kız çocukluk çağında dişil Oedipus karmaşasının[3] olağan tutum özelliklerinden hiç de garip olmayan bir biçimde geçmiş ve daha sonra babasının yerine kendisinden biraz büyük olan bir erkek kardeşi koymaya da başlamıştı. Yaşamının ilk yıllarından herhangi bir cinsel örselenme anımsamamaktaydı, çözümleme de böylesi birşey ortaya çıkarmamıştı. Gizillik döneminin başlangıcında (beş yaşında ya da belki biraz daha erken) gerçekleşen erkek kardeşinin eşeysel organlarıyla kendisininkilerin kıyaslanması, onun üzerinde güçlü bir izlenim bırakmıştı ve geniş kapsamlı ardıl etkilere sahipti. Çocuksu masturbasyona işaret eden pek az şey vardı ya da çözümleme bu konuya ışık tutacak denli ileri gitmemişti. Beş altı yaşlarındayken ikinci bir erkek kardeşin doğumu gelişimi üzerinde hiçbir özel etki yaratmamıştı. Okuldaki ergenlik öncesi yıllarda yavaş yavaş cinselliğin gerçekleri ile tanışmış ve bu bilgileri olağan denebilecek ve çok abartılmamış bir biçimde, karışık şehvet ve korkulu tiksinme duyguları ile karşılamıştı. Olgu hakkında bu kadar bilgi epey eksik görünmektedir ve ben de yeterli olduğunu garanti edemem. Gençlik öyküsünün deneyimce çok daha zengin olması olasıdır, ancak ben bilmiyorum. Daha önce belirttiğim gibi, çözümleme kısa bir süre sonra sonlanmış ve bu nedenle eşcinsellerin sorgulanması için yeterli nedenler bulunan diğer hastalık öykülerinden çok daha güvenilebilir olmayan bir öykü sağlamıştı. Ayrıca, kız hiç bir zaman nevrotik olmamış ve çözümlemeye tek bir histerik belirti bile olmak-

[3] "Elektra karmaşası" teriminin ortaya konmasında hiçbir yarar ya da ilerleme görmüyorum ve kullanımına taraftar değilim. [Terim Jung tarafından ortaya konmuştu (1913, s. 370). Freud'un "Kadın Cinselliği" (1913*b*) yapıtındaki benzer bir yorumuyla karşılaştırınız, *P.F.L.*, **7**, s. 375.]

sızın gelmişti, bu nedenle çocukluk çağının öyküsünü inceleme fırsatları kendilerini alışıldığı gibi seve seve sunmamışlardı.

Onüç ondört yaşlarındayken, bir çocuk bahçesinde düzenli olarak gördüğü üç yaşında bile olmayan bir küçük oğlana karşı yumuşak ve genel görüşe göre abartılmış biçimde güçlü bir sevgi sergilemişti. Çocuğa öylesine sıcaklıkla yaklaşmıştı ki sonuçta çocuğun ebeveynleri ile arasında sürekli bir dostluk gelişmişti. Bu olaydan o sıralarda anne ve çocuk sahibi olmaya yönelik güçlü bir istekle dolu olduğu sonucu çıkartılabilir. Ancak kısa bir süre sonra çocuğa karşı kayıtsız hale gelmiş ve olgun ama genç görünümünü sürdüren kadınlara ilgi duymaya başlamıştı. Bu ilginin dışavurumları kısa bir süre sonra babasının ellerinden şiddetli bir dayağı doğurmuştu.

Bu değişikliğin ailedeki belirli bir olay ile eşzamanlı olarak ortaya çıktığı hiç kuşkuya yer bırakmayacak biçimde saptanmıştı ve bu nedenle bu olaya değişikliğin bir açıklamasını bulmak amacıyla bakılabilir. Olaydan önce libidosu anneye özgü bir tutumda odaklanmışken, sonrasında erişkin kadınların çekimine kapılan bir eşcinsel haline gelmiş ve ondan sonra hep öyle kalmıştı. Olguyu anlamamız için çok anlamlı olan olay, annesinin yeni gebeliği ve yaklaşık onaltı yaşındayken üçüncü bir erkek kardeşin doğumuydu.

Olayların şimdi açıkça ortaya koymaya başlayacağım durumu benim yaratıcı güçlerimin bir ürünü değildir, çok güvenilir çözümsel kanıtlara dayanmaktadır ve nesnel geçerliliği olduğunu iddia edebilirim. Beni gerçek olduğu yönünde karar vermeye özellikle yönlendiren şey, birbirleriyle ilişkili ve yorumlanması kolay bir dizi düştü.

Çözümleme hiç kuşkuya yer bırakmayacak biçimde hanım sevgisinin annesinin yerine konan şey olduğunu ortaya koydu. Hanımın bir anne olmadığı doğrudur, ancak kadın o sıralar kızın ilk aşkı durumunda değildi. En küçük erkek kardeşinin doğumundan sonra sevgisinin ilk nesneleri gerçekten anneler, yaz tatilleri sırasında ya da kasabadaki tanışların aile çevresinde çocuklarıyla tanışmış olduğu, otuz-otuzbeş yaşlarındaki kadınlardı. Sevgi nesnesinde *olmazsa olmaz* koşul olan annelikten daha sonra vazgeçilmişti, çünkü bu önkoşulun gerçek yaşamda giderek daha önemli duruma gelen bir başkası ile biraraya getirilmesi güçtü. Son aşkı ile çok yoğun bağın, kızın bir gün kolayca keşfettiği bir başka temeli daha vardı. Hanımının narin çehresi, haşin

güzelliği ve sözünü esirgemez tavrı ona kendisinden biraz küçük olan erkek kardeşini anımsatmıştı. En son seçimi, bu nedenle sadece dişil değil eril idealine de uygun gelmekteydi; eşcinsel eğilimin doyumunu hetoroseksüel eğiliminkiyle biraraya getirmişti. Erkek eşcinsellerin çözümlenmesinin çok sayıda olguda aynı biraradalığı ortaya koyduğu iyi bilinmektedir ve bizi tersine dönmenin doğası ve ortaya çıkışı hakkında çok basit bir görüş oluşturmama ve insanoğullarının evrensel biseksüelliğini aklımızdan çıkarmama konusunda uyarmalıdır.[4]

Kızın tutkulu sevgi doluluğunu kardeşini doğurmuş olan kadına, yani kendi annesine vermeye ve bu duyguyu annesinin yerine koyulan birisine ifade etmesine yönelten şeyin aileye geç katılan bir çocuğun (kızın kendisinin hemen hemen olgun olduğu ve kendi güçlü arzularının bulunduğu bir sırada) doğumu olduğu gerçeğini nasıl anlamalıyız? Bilgilerimiz sonucu tam tersine ummuş olmalıyız. Böylesi koşullarda evlenilebilir yaşa yakın kızları olan anneler kendilerini onlara karşı utanmış duyumsarlarken, kızlar anneleri için bir acıma karışımı, onlara karşı yumuşak yürekliliklerini arttıracak hiçbir şey yapmayan kıskançlık ve hor görme duyguları duyumsama eğilimindedirler. Ele almakta olduğumuz kız herhalde annesine sevgi duymak için çok az nedene sahipti. Kendisi hâlâ genç olan anne hızla gelişmekte olan kızında çetin bir rakip görmekteydi; kızına karşı oğlanları kayırmakta, onun bağımsızlığını olabildiğince kısıtlamakta ve kız ile babası arasındaki herhangi bir yakın ilişkiye karşı özellikle sıkı bir gözlem sürdürmekteydi. Bu nedenlerle daha nazik bir anne için özlem başından beri oldukça anlaşılabilir olabilirdi, ancak neden o anda ve tüketici bir tutku biçiminde birden alevlenmiş olduğunu anlamak güçtür.

Açıklama şöyledir. Kızın büyük düşkırıklığını yaşayışı, tam çocuksu Oedipus karmaşasının ergenlikte yeniden canlanmasını yaşamakta olduğu bir zamana denk gelmişti. Bir çocuğa ve bir erkek çocuğa sahip olma isteğinin şiddetle bilincine varmıştı; bilincinin istediği şeyin *babasının* çocuğu ve *onun* bir imgesi olduğunu bilmesine izin verilmemekteydi. Ve ardından ne olmuştu? Çocuğu doğuran *kendisi* değil de bilinçdışı olarak nefret edilen rakibi, yani annesi idi. Öfkeli ve güçenik bir halde babasından ve tüm erkeklerden vazgeçmişti. Bu ilk bü-

[4]Sadger (1914) ile karşılaştırınız.

yük tornistandan sonra kadınlığını yeminle reddetmiş ve libidosu için bir başka hedef aramıştı.

Böyle yapmakla tıpkı sıkıntılı bir ilk deneyimden sonra hain kadın cinsine karşı sırtlarını sonsuza dek dönen ve kadın düşmanları haline gelen birçok erkeğin yaptığı gibi davranmıştı. Zamanımızın çok çekici ve talihsiz soylu kişilerinden birinin, evlenmek üzere nişanlandığı hanımın kendisine bir başka erkekle ihanet etmesi nedeniyle eşcinsel olduğu anlatılır. Bunun tarihsel olarak gerçek olup olmadığını bilmiyorum, ancak söylentinin arkasında bir ruhsal gerçek öğesi yatmaktadır. Libido tümümüzde yaşam boyunca normal olarak erkek ve dişi nesneler arasında gider gelir, bekar evlendiğinde erkek arkadaşlarından vazgeçer ve evli yaşam tadını yitirdiğinde kulüp yaşamına geri döner. Gelgitin sonlanışı temelli ve kesin olduğunda, doğal olarak bu ya da diğer tarafı kesinlikle yeğleyen ve belki de nesne seçimini kendi yönüne çevirmek için yalnızca uygun anı beklemiş olan bir özel etkenin varlığından kuşkulanırız.

Bu yüzden kız düşkırıklığından sonra çocuk isteğini, erkek sevgisini ve genelde dişil rolü tümüyle reddetmişti. Bu noktada çok farklı birçok şeyin ortaya çıkmış olabileceği açıktır. Gerçekte ortaya çıkmış olan şey en aşırı durumdu. Bir erkeğe dönüşmüş ve sevgisinin nesnesi olarak babasının yerine annesini almıştı.[5] Annesiyle ilişkisi baştan beri kesinlikle ambivalan olmuş ve annesine yönelik daha önceki sevgisini yeniden canlandırmak ve bunun yardımıyla ona karşı şimdiki düşmanlığının fazlasıyla karşılanmasını sağlamak kolay olmuştu. Gerçek anne ile yapılacak çok az şey olduğundan, bu duygu değişiminden tutkuyla bağlı hale gelebileceği bir yerine-geçen anne arayışı doğmuştu.[6]

---

[5]Bir aşk ilişkisinin, seven kişinin sevilen nesne ile özdeşleşmesi sürecinin narsisizme bir tür gerileme ile eşdeğer olan bir işlem aracılığıyla sonlanması hiç de seyrek değildir. Bu başarıldıktan sonra, libidoyu daha önceki seçiminkine ters bir cinsiyetin üyesine yöneltmek için yeni bir nesne seçimi yapmak kolaylaşır.

[6]Kuşkusuz her çözümlemeci libidonun burada tanımlanan yer değiştirmeleriyle nevrotiklerin hastalık öyküleri nedeniyle tanışıktır. Bu değişimler çocukluk çağının başlarında, erotik yaşamın ilk çiçek açışı sırasında ortaya çıkarlar, hiçbir biçimde nevrotik olmayan bu hastamızda ergenliği izleyen ilk yıllarda gerçekleşmişlerdi ve hemen tümüyle bilinçdışıydılar. Belki bir gün bu zamansal etken büyük öneme sahip olabilir.

Ayrıca bu değişiklik için annesi ile gerçek ilişkilerinden türetilmiş olan ve "hastalıktan [ikincil] kazanç"[7] olarak işe yarayan pratik bir güdü vardı. Anne erkeklerin hayranlığına ve hoş sözlere hâlâ büyük değer vermekteydi. Şu halde kız eşcinsel olmuş ve erkekleri annesine bırakmışsa (başka deyişle, annesi "yararına çekilmiş"se), şimdiye dek annesinin hoşnutsuzluğundan kısmen sorumlu olan bir şeyi ortadan kaldırmış olmalıydı.[8]

Kızın böylece ulaşılan libidinal konumu kız bunun babasını ne denli hoşnutsuz ettiğini kavrar kavramaz büyük miktarda pekiştirilmişti. Bir kadına karşı aşırı sevgi dolu tutumu nedeniyle cezalandırıldıktan sonra babasını nasıl yaralayabileceğini ve ondan öç alabileceğini anlamıştı. Bundan sonra babasına karşıt oluş sonucu eşcinsel kalmıştı. Ona yalan söylemekte ve onu her biçimde aldatmakta da tereddüt etmemişti. Annesine karşı aslında sadece babasının olayları bilmesini engelleyecek

---

[7]["Hastalıktan kazanç" konusu için s. 68'de "Sıçan Adam" olgu öyküsündeki editöriyel dipnota bkz.]

[8]"Bir başkası yararına çekilme" daha önce eşcinselliğin nedenleri arasında ya da genelde libidinal saplanmanın düzeneğinde sözkonusu edilmediğinden, burada ilgi çekici özelliği olan aynı türden bir başka çözümsel gözlemi sunacağım. Bir zamanlar her ikisi de güçlü libidinal itkilere sahip iki ikiz erkek kardeş tanıdım. Biri kadınlarla çok başarılıydı ve kadın ve kızlarla sayısız ilişkiler kurmuştu. Diğeri başlangıçta aynı yolu izlemişti, ancak kardeşinin kaynaklarına tecavüz ediyor olmak ve aralarındaki benzerliğe bağlı olarak, çok özel durumlarda onunla karıştırılmak kendisi için tatsız hale gelmişti; bu nedenle bu güçlükten eşcinsel olarak kurtulmuştu. Kadınları kardeşine bırakmış ve böylece onun yararına çekilmişti. Başka bir zaman, eşcinsel eğilimleri işindeki bir bozukluk ile eşzamanlı olarak öne çıkan bir genç adamı, eğilim olarak kuşku götürmez biçimde biseksüel olan bir sanatçıyı sağalttım. Hem kadınlardan hem de işten kaçmıştı. Onu her ikisine geri döndürebilen çözümleme, babasından korkusunun gerçek vazgeçmeler olan iki bozukluk için en güçlü ruhsal güdü olduğunu gösterdi. İmgeleminde tüm kadınlar babasına aitti ve babasıyla olan çatışmadan çekilmek için, erkeklerde boyun eğme aracılığıyla sığınacak yer aramıştı. Eşcinsel nesne seçiminin böylesi bir nedeni hiç de ender olmamalıdır, insan ırkının ilkel çağlarında tüm kadınlar babaya ve arkaik aşiretin reisine aittiler.

İkiz olmayan kız ve erkek kardeşler arasındaki bu "çekilme" erotik seçimde olduğu gibi diğer alanlarda da büyük bir rol oynar. Örneğin, bir büyük erkek kardeş müzik çalışır ve bu nedenle çok takdir edilir; müzikal yönden çok daha yetenekli küçüğü kısa bir süre sonra kendi müzik çalışmalarını çok sevmesine karşın bırakır ve bir enstrümana yeniden el sürmeye razı edilemez. Bu çok sık gözlenen bir olayın sadece bir örneğidir ve açık rekabettense "çekilme" ye yol açan bu güdülerin incelenmesi zihindeki çok çapraşık durumları ortaya çıkarır.

kadar hilekârdı. Davranışlarının kısasa kısas ilkesine uyduğu izlenimi veriyordu: "Beni aldattığınız için benim sizi aldatmama katlanmalısınız". Başka konularda ileri derecede açıkgöz olan kız tarafından sergilenen çarpıcı tedbirsizlik hakkında başka bir sonuca varamam. Babasının arasıra hanımla olan ilişkilerini bilmesini *istiyordu*, yoksa en yoğun isteğinin —yani öç alma— doyumundan yoksun kalmış olacaktı. Bunun için kendisini sevdiği kişiyle birlikte açıkça sergileyerek, onunla babasının işyerine yakın sokaklarda yürüyerek ve benzeri biçimlerde öç alıyordu. Ayrıca bu sakarlık hiç de istemeyerek yapılmış değildi. Her iki ebeveynin kızlarının gizli ruhsal yapısını anlamışlar gibi davrandıkları da dikkat çekiciydi. Anne kızının kendisine bir armağan olarak "çekiliş"ini değerlendirmiş gibi hoşgörülüydü, baba kendisine yöneltilmiş kasıtlı öcü anlamış gibi kızgındı.

Ancak kızın tersine dönüşü "hanım"ında sadece eşcinsel eğilimlerini değil, aynı zamanda heteroseksüel libidosunun hâlâ erkek kardeşine bağlı olan kısmını da doyurmayı vaad eden bir nesne bulduğunda iyice pekişmişti.

III

Doğrusal sunum zihnin faklı katmanlarında süregiden karmaşık zihinsel süreçleri betimlemenin çok uygun bir yolu değildir. Bundan dolayı olgunun tartışılmasında durmak ve yukarıda ortaya konan konuların bazılarını daha ayrıntılı ve derin olarak ele almak zorundayım.

Kızın aşırı sevilen hanımına karşı davranışında karakteristik eril aşk tipini benimsediği gerçeğini belirtmiştim. Yumuşak başlılığı ve incitmekten çekinen iddiasızlığı, "*che poco spera enulla chiede*",[9] hanım-efendiye kısa bir süre eşlik etmesi ve ayrılma sırasında elini öpmesine izin verildiğindeki mutluluğu, onun güzel olarak övüldüğünü duyduğundaki sevinci (oysa kendi güzelliğinin bir başkası tarafından onay-

[9][Tasso, *La Gerusalemme Liberata*, II. Bölüm, 16. Kıta ile karşılaştırınız. Genç Olindo'yu tanımlayan mısra şöyledir:

"Brama assai, poco spera e nulla chiede."

"Çok arzular, az umar ve hiçbir şey sormaz."]

lanması onun için hiçbir anlam taşımıyordu), daha önce sevdiği kişinin gittiği yerlere hac gibi kutsal ziyaretleri, daha şehevi tüm isteklerin sessizliği — ondaki tüm bu küçük özellikler bir gencin kendisinden çok üstün gördüğü ve utangaç gözlerini kaldırmaya güçlükle cesaret ettiği bir ünlü kadın sanatçıya olan ilk tutkulu aşkını andırmaktaydı. Başka bir yerde tanımladığım (1910*h*) ve özel niteliklerinin özünün anneye bağlanmada olduğunu gösterdiğim "erkeklerce yapılan nesne seçiminin özel tipi" ile uygunluk, en küçük ayrıntılar için bile geçerliydi. Kendi gözlemleri böylesi söylentilerin doğruluğunu yeterince doğrulamış olmasına karşın, sevgilisinin kötü ünü nedeniyle zerre kadar geri çekilmemiş olması dikkate değer görünebilir. Her şeye karşın cinsel serüvenlerden kendi istenciyle kaçınmış olan ve kabaca şehevi doyumları estetik dışı olarak kabul eden, iyi yetiştirilmiş namuslu bir kızdı. Ancak daha önceki ilk tutkuları katı terbiye kuralları nedeniyle haklarında hiç de iyi şeyler söylenmeyen kadınlara yönelikti. Babasının onun sevgi seçimine karşı yaptığı ilk karşı çıkış yazlıkta bir film yıldızının dostluğunu elde etmeye çabalamasındaki inatçılık sonucu ortaya çıkmıştı. Ayrıca, bu ilişkilerin tümünde eşcinsellikle ilgili ünü olan ve bu nedenle kıza bir eşcinsel doyum umudu sağlamış olabilecek bir kadın asla sözkonusu olmamıştı, tersine sözcüğün alışılmış anlamıyla cilveli olan kadınlarla mantıksızca flört etmiş ve kendi yaşındaki bir eşcinsel arkadaşınca yapılan istekli asılmaları kararlı bir biçimde reddetmişti. Bununla birlikte "hanım"ının kötü ünü kız için kesinlikle "aşk için zorunlu bir koşul" idi. Bu tutumda anlaşılmaz olan her şey, anneden alınan eril tipte nesne seçimi olgusunda da sevilen nesnenin şu ya da bu biçimde cinsel yönden "kötü ünlü" —gerçekten hafifmeşrep denebilecek biri— olmasının zorunlu bir koşul olduğunu anımsadığımızda ortadan kalkar. Kız daha sonra sevgili hanımın bu tanımı ne denli hakettiğini ve yalnızca bedensel armağanlarını sunarak yaşadığını öğrendiğinde, tepkisi aşırı acıma ve sevgilisini bu onursuz koşullardan "kurtarmak" için düşlemler ve planlar kurma biçimini almıştı. Yukarıda sözü edilen adamda da aynı "kurtarma" dürtüsü ile etkilenmiştik ve bunu tanımlayışımda bu dürtünün çözümsel kökenini vermeye çalışmıştım.

Ciddi biçimde niyetlenilmiş olarak kabul etmem gereken ve kızın hem ebeveynleri hem de sevdiği hanım ile ilişkilerini oldukça iyileştirmiş olan özkıyım girişiminin çözümlenmesiyle, oldukça başka bir açıklama alanına çekiliriz. Bir gün hanımla birlikte kasabanın, babası ile bürosundan evine giderken karşılaşması olanaksız olmayan bir kesiminde ve bir saatte yürüyüşe çıkmış ve olay gerçekleşmişti. Babası sokakta yanlarından geçmiş ve o sırada hakkında bilgi sahibi olduğu arkadaşına kızgın bir bakış fırlatmıştı. Kız birkaç dakika sonra kendisini demiryolu geçitine atmıştı. Kararını belirleyen yakın nedenler hakkındaki açıklaması oldukça akılcı görünmekteydi. Hanıma böylesi kızgın bir bakış fırlatan adamın babası olduğunu ve arkadaşlıklarını kesinlikle yasaklamış olduğunu itiraf etmişti. Hanım bu duruma öfkelenmiş ve kıza kendisini hemen terketmesini ve bir daha asla kendisini beklememesini ve aramamasını emretmişti — ilişki hemen sonlanmalıydı. Sevgilisini bu şekilde sonsuza dek yitirmiş olmaktan duyduğu ümitsizlikle, yaşamına bir son vermeyi istemişti. Bununla birlikte çözümleme, vermiş olduğu yorumun ötesinde, kendi düşlerinin kanıtlarıyla doğrulanmış olan bir başka ve daha derin yorumlamayı ortaya çıkarabilmişti. Özkıyım girişimi tahmin edilmiş olabileceği gibi, kızın belirttiğinin yanında başka iki güdü tarafından yönlendirilmişti. Özkıyım bir cezalandırmanın (kendini cezalandırma) ve bir isteğin yerine getirilmesiydi. İkincisi için anlamı, engellendiğinde onu eşcinselliğe sürüklemiş olan güçlü isteğe —yani babasından bir çocuk sahibi olma isteğine— erişmek demekti, çünkü şimdi babasının yanlışı sonucu "düşmüştü".[10] O anda hanımın babası ile hemen aynı sözcükleri kullanarak konuşmuş olması ve aynı yasaklamayı dile getirmiş olması gerçeği, bu derin yorum ile kızın kendisinin bilincinde olduğu yüzeysel yorum arasındaki bağlantıyı oluşturmaktadır. Kendini cezalandırma bakış açısından kızın eylemi bize, ebeveynlerinden biri ya da diğerine karşı bilinçdışında güçlü ölüm istekleri geliştirmiş olduğunu —belki aşkını

[10][Metinde hem "düşmek" hem de "bir çocuk doğurtulma" anlamlarına gelen *niederkommen* sözcüğü üzerinde bir oyun vardır. İngilizce'de "düşmek" fiilinin gebe kalma anlamına gelen bir konuşma dili kullanımı vardır.] Özkıyımın çeşitli yöntemlerinin cinsel istek doyumlarını temsil edebilecekleri tüm çözümlemecilerce çoktandır bilinmektedir. (Kendini zehirleme — gebe kalma, boğulma — bir çocuk doğurma, kendini yüksek bir yerden atma — bir çocuk doğurtulma.)

engellediği için duyduğu kin sonucunda babasına, ancak daha büyük olasılıkla küçük kardeşine hamile olduğu zaman annesine karşı— gösterir. Çünkü çözümleme özkıyımın bilmecesini şu biçimde açıklar: Olasılıkla hiç kimse kendisini öldürmek için gereken zihinsel enerjiyi, öncelikle bunu yapmakla aynı zamanda kendisini özdeşleştirmiş olduğu bir nesneyi de öldürmüyorsa ve ikinci olarak önceden başkasına yöneltilmiş bir ölüm isteğini kendisine doğru çevirmiyorsa bulamaz. Özkıyıma kalkışmış olanlarda bu bilinçdışı ölüm isteklerinin sürekli bulunmasının bizi şaşırtması gerekmez (bunun çıkardığımız sonuçların doğrulandığını düşünmemize yol açmasından daha fazla değil), çünkü tüm insanların bilinçdışı, sevdikleri insanlara karşı bile olabilen böylesi ölüm istekleri ile doludur.[11] Kız kendisini kendisinden esirgenen çocuğun doğumu sırasında ölmüş olması gereken anne ile özdeşleştirdiğinden, bu cezalandırma yine bir istek doyurumuydu.

Kızın bilinçli güdülerini anlatımında babanın hiç sözü geçmiyordu, babanın öfkesinden korkmaktan en ufak biçimde söz edilmemekteydi. Öte yandan çözümleme tarafından açığa çıkarılan güdülerde baba temel rolü oynamaktaydı. Babası ile ilişkisi çözümsel sağaltımın ya da daha çok çözümsel araştırmanın akış ve sonucu için aynı belirleyici öneme sahipti. Uğurlarına dönüştürülme girişimini yapmayı istediği ebeveynlerine yönelik yalancı saygısının arkasında, onu eşcinselliğine sıkıca yapıştıran, babasına yönelik öç ve direnme tutumu gizlenmişti. Direnç bu kabuğun altında güvende olarak, çözümsel incelemeye açık olan önemli bir bölge oluşturmuştu. Çözümleme hemen hiçbir direnç işareti olmaksızın, hastanın duygusal yönden tümüyle sakin olmasına karşın zekasıyla etkin biçimde katılım göstermesiyle ilerledi. Bir keresinde ona kuramın özellikle önemli bir kısmını, ona yakından dokunan bir parçasını açıkladığımda, taklit edilemez bir tonla, bir müzeye götürülen ve tümüyle kayıtsız olduğu nesnelere opera dürbünüyle göz atan bir *büyük hanımefendi* imiş gibi, "Ne kadar da ilginç" yanıtını vermişti. Çözümlemesinin insana verdiği izlenim, direncin aynı biçimde ötesinde fethedilemez olduğu bir sınır çizgisine geri çekildiği hipnotik sağaltımınkiden farklı değildi. Direnç saplantı nevrozu olgularında çok sık olarak benzer taktikler — Rus taktikleri olarak da adlan-

[11] "Savaş ve Ölüm Zamanları İçin Düşünceler" (1915*b*) ile karşılaştırınız.

dırılabilecek taktikler izler. Sonuç olarak bir zamanda bu olgular en açık sonuçları doğururlar ve belirtilerin nedenlerine yönelik derin bir kavrayışa izin verirler. Ancak birazdan insan nasıl olup da çözümsel anlayışta böylesine belirgin bir ilerlemeye, hastanın zorlantıları ve ketvurmalarında en küçük bir değişikliğin bile eşlik edemediğini merak etmeye başlar, en sonunda üstesinden gelinmiş olan her şeyin kuşkunun zihinde korunmasının etkisi altında olduğunu ve bu koruyucu engelin arkasında nevrozun kendini güvende hissedebildiğini kavrar. Hasta sıklıkla tümüyle bilinçli olarak şöyle düşünür: "Adamın dediklerine inanmaya zorunlu olsaydım her şey çok güzel olabilirdi, ancak bu sözkonusu değil ve durum böyle olduğuna göre hiçbir şeyi değiştirmem gerekmez." Bu nedenle insan bu kuşkunun itici güçleri ile göğüs göğüse gelirse direnç ile savaş gerçekten patlak verir.

Hastamızın durumunda sakin kayıtsızlığını olası kılan, çözümlemeyi iki farklı evreye bölen ve ilk evrenin sonuçlarını çok açık ve tam kılan kuşku değil, babasına karşı duyduğu öç duygusuydu. Ek olarak hekime aktarımı temsil eden hiç bir şey olmamış gibi görünmekteydi. Ancak bu elbette saçmadır ya da en azından olayları ifade etmenin özensiz bir yoludur. Çünkü çözümleyiciye karşı bir ilişki biçimi olmalıdır ve bu ilişki hemen her zaman çocukluk çağına ait bir ilişkiden aktarılmıştır. Gerçekte bana babasında yaşadığı düşkırıklığından sonra her zaman ona egemen olan kapsamlı erkek reddini aktardı. Erkeklere karşı sertliğin hekimde doyurulması kolaydır; hiçbir şiddetli duygusal dışavurumu uyandırması gerekmez, kendisini sadece hekimin tüm çabalarını değersiz kılarak ve hastalığa yapışarak belli eder. Bir hastanın suskun tipte belirti niteliğindeki davranışı tam olarak anlamasını sağlamanın ve sağaltımı tehlikeye atmaksızın onu bu gözükmeyen ve sıklıkla ileri derecede güçlü düşmanlığın ayırdına vardırmanın ne denli güç olduğunu deneyimlerimden biliyorum. Bu nedenle kızın babasına karşı tutumunun ayırdına varır varmaz sağaltımı sonlandırdım ve ebeveynlerine sağaltıcı işleme değer veriyorlarsa bunun bir kadın hekim ile sürdürülmesi gerektiğini belirttim. Bu arada kız babasına ne olursa olsun "hanım"ı görmekten vazgeçeceğine söz verdi ve nedenleri açık olan önerimin tutulup tutulmayacağını bilmiyorum.

Bu çözümleme sırasında olumlu bir aktarım, kızın babasına yönelik eski tutkulu aşkının çok zayıflamış bir yeniden canlanması olarak kabul

edebileceğim özel bir malzeme parçası vardı. Bu dışavurum bile diğer güdülerden pek özgür değildi, ancak onu başka yönden, çözümleyici tekniğin ilginç bir sorununa dikkat çektiği için aktarıyorum. Sağaltım başladıktan kısa bir süre sonraki belli bir dönemde kız kurala göre çarpıtılmış ve olağan düş dili ile anlatılmış olan, ancak yine de kolayca açık bir biçimde yorumlanabilecek bir dizi düş getirmişti. Yorumlandığında içerikleri dikkat çekiciydi. Tersine dönmenin sağaltım tarafından iyileştirilmesini ummakta, önünde açılacak olan yaşamdaki beklentiler hakkındaki hoşnutluğunu dile getirmekte, bir erkeğin aşkı ve çocuklara duyduğu özlemi itiraf etmekteydiler ve bu nedenle istenen değişiklik için hoşnutluk verici bir hazırlanma olarak iyi karşılanabilirlerdi. Bu düşler ile o sıralardaki uyanık yaşamındaki anlatımları arasındaki çelişki çok büyüktü. Evlenmek niyetinde olduğunu benden saklamadı, ancak bu yalnızca babasının zulmünden kaçmak ve gerçek eğilimlerini karışılmaksızın sürdürmek için olacaktı. Kocaya gelince, oldukça aşağılayıcı biçimde, onunla kolayca başedebileceğini ve ayrıca tapınılan hanım örneğinin de gösterdiği gibi, insanın bir kadın ve erkek ile aynı zamanda cinsel ilişkilere sahip olabileceğini belirtti. Bazı küçük izlenimler ya da başkalarıyla uyarılarak, bir gün kıza bu düşlere inanmadığımı, onları sahte ya da ikiyüzlü olarak gördüğümü ve tıpkı babasını aldattığı gibi beni de aldatmaya niyetlendiğini belirttim.[12] Haklıydım, bu durumu açık hale getirdikten sonra bu düşler sonlandı. Ancak hâlâ düşlerin beni yanıltma niyeti yanında, kısmen benim korumamı kazanma isteğini dile getirdiklerine inanıyorum; aynı zamanda benim ilgimi ve hakkında iyi düşünmemi kazanmaya yönelik bir girişimdiler — belki de ardından beni çok daha fazlasıyla düşkırıklığına uğratmak için.

Bu türden yalancı düşlerin, "yardıma hazır" düşlerin varlığına dikkat çekmenin kendilerine çözümleyici diyen bazı okurlarda esaslı bir umarsız kızgınlık fırtınası uyandıracağını gözümün önüne getirebiliyorum. Kızgınlıkla şöyle bağıracaklar: "Ne! bilinçdışı, yani zihinsel yaşamımızın gerçek merkezi, Tanrısala zavallı bilincimizden çok daha yakın olan parçamız da yalan söyleyebilir ha!" Buna verilecek yanıt,

[12]["İki yüzlü düşler" konusunda başka göndermeler için bkz. *Düşlerin Yorumu* (1900*a*), *P.F.K.*, **4**, s. 195 *n.* 8 ve *P.F.K.*, **5**, s. 199 v.s]

yalan söyleyen bu düşlerin kabulünün hiçbir yıkıcı yenilik oluşturmadıkları olmalıdır. Gerçekten, insanoğlunun gizemcilik için özleminin sökülüp atılamaz olduğunu ve gizemciliğin *Düşlerin Yorumu* ile yoksun bırakıldığı toprakları geri almak için ardı arkası kesilmeyen çabalar harcadığını biliyorum, ancak hiç kuşkusuz sözkonusu olguda her şey yeterince basittir. Bir düş "bilinçdışı" değildir; önbilinçten ya da hatta bilinçten, uyanık yaşamdan ertelenmiş bir düşüncenin, uyku durumu sayesinde yeniden dökülebileceği bir kalıptır. Uyku durumunda bu düşünce bilinçdışı istek dolu itkiler tarafından güçlendirilmiştir ve bu nedenle bilinçdışında egemen olan düzeneklerce yönlendirilen 'düş işlemi' tarafından çarpıtmaya uğratılmıştır. Hastamın beni babasına yaptığı gibi yanıltma niyeti kesinlikle önbilinçten doğmuştu ve gerçekten bilinçli olmuş olabilirdi; babasını (ya da babanın yerine konan kişiyi) hoşnut etmeye yönelik bilinçdışı istekli itki ile ilişkiye girerek anlatım bulmuş olabilirdi ve bu yolla yalancı bir düş yaratmıştı. İki amaç, babasına ihanet etme ve onu hoşnut etme, aynı karmaşadan doğmuştu; ilki sonrakinin bastırılmasının sonucuydu ve daha sonraki düş işlemi tarafından daha öncekine geri döndürülmüştü. Bu nedenle ne bilinçdışının değerinin düşürülmesi ne de çözümlemenin sonuçlarına güvenimizde bir yıkım sözkonusu olamaz.

İnsanların erotik yaşamlarının böylesi büyük ve önemli anlarından onlara pek dikkat etmeden, hatta bazan onların varlığından en zayıf bir kuşku duymadan ya da dahası bu anların ayırdına varmadan geçebilmeleri ve bunlar hakkındaki yargılarında kendilerini bu denli aldatabilmeleri konusundaki hayretimi bir kez daha belirtmek için bu olanağı ihmal edemem. Bu duyarsızlık yalnızca sözkonusu görüngüye alışık olduğumuz nevrotik durumlarda ortaya çıkmaz, olağan yaşamda da oldukça yaygındır. Örneğin bu olgudaki kız kadınlara karşı ebeveynlerinin başlangıçta sadece can sıkıcı buldukları ve pek ciddiye almadıkları bir duygusal bağlılık geliştirir: Kendisi bu ilişkilerle çok fazla meşgul olduğunu oldukça iyi bilir, ancak yine de ilgili herkese ilkel güçte bir tüketici tutku ile başetmeleri gerektiğini gösteren ve çok aşırı bir tepkinin izlediği belirli bir engellenmeye dek, yoğun sevgi duyumlarının pek azını yaşar. Kız bu zihinsel fırtınanın patlak vermesinin önkoşulu olan olayların hiçbirini hiçbir zaman sezmemişti. Başka olgularda da

ağır bir çökkünlük içinde olan, durumları için olası bir neden sorulduğunda belirli bir kişiye yönelik önemsiz duygularının olduğunun gerçek olduğunu, ancak bunun derin bir şey olmadığını ve ondan vazgeçmek zorunda kaldıklarında bunu kısa sürede aştıklarını anlatan kız ve kadınlarla karşılaşırız. Ancak aynı zamanda, ağır zihinsel hastalığın nedeni olan şey, görünüşte çok kolay ortaya çıkan bu vazgeçiştir. Rastgele aşk ilişkileri yaşamış olan, ancak ortaya çıkan sonuçlardan, görünüşte biraz saygı duydukları kişiye tutkulu biçimde âşık olduklarını anladığımız erkeklerle karşılaşırız. Pişmanlık duyulmaksızın ve ikirciksiz kararlaştırılmış olan bir yapay düşüğü, doğmamış bir çocuğun öldürülmesini izleyebilen umulmayan sonuçlar da insanı şaşırtır. Ozanların yapıtlarında, bilmeksizin âşık olan ya da gerçekten sevdiklerinden emin olmayan ya da gerçekte sevmelerine karşın nefret ettiklerini düşünen insanları tanımlamaktan hoşlanmakta haklı oldukları teslim edilmelidir. Erotik yaşamımız hakkında bilincimizce kaydedilen bilgilerin özellikle yarım, boşluklarla dolu ya da çarpıtılmış olmaya yatkın olduğu düşünülebilir. Söylememe gerek yok ki bu tartışmada daha sonraki unutma tarafından oynanan rolü hesaba katmayı atlamış değilim.

IV

Bu parantezden sonra, şimdi hastamın durumunun değerlendirilmesine yeniden dönüyorum. Kızın libidosunu normal Oedipus tutumundan eşcinsellik tutumuna yönlendiren güçlerin ve süreç içinde libido tarafından katedilen ruhsal yolların bir değerlendirmesini yapmıştık. Bu konuda en önemli şey küçük kardeşinin doğumunun yarattığı etki idi ve bundan dolayı olguyu bir geç edinilmiş tersine dönüş olgusu olarak sınıflamaya eğilimli olabiliriz.

Ancak bu noktada ruhçözümleme tarafından bir zihinsel süreç üzerine ışık tutulmuş olan başka birçok örnekte de karşımıza çıkan bir durumun ayırdına varırız. Gelişimi sondan başa doğru izlediğimiz sürece, olaylar zinciri sürekli görünür ve tümüyle doyurucu, hatta ayrıntılı bir kavrayış kazanmış olduğumuzu duyumsarız. Ancak ters yönde iler-

lersek, eğer çözümlemeden çıkartılan öncüllerden başlar ve bunları sonuca dek izlemeye çalışırsak, bu durumda olayların başka biçimde belirlenmiş olamayacak olan kaçınılmaz bir ardıllığı olduğu izlenimi alamayız. Birden bir başka sonuç olabileceğini ve bu sonrakiyi de aynı biçimde anlayabilip açıklayabileceğimizi ayırdederiz. Bireşim bu nedenle çözümleme kadar doyurucu değildir; başka deyişle, öncüllerin bilinmesinden yola çıkarak sonucun doğasını önceden kestirmiş olamazdık.

Bu karmaşıklaştırıcı durumun nedenini açıklamak çok kolaydır. Belirli bir sonucu doğuran nedensel etkenler hakkında tam bilgiye sahip olduğumuzu varsaysak bile, yine de onlar hakkında bildiğimiz şey sadece nitelikleridir, göreli güçleri değil. Bazıları diğerlerince sindirilmişlerdir çünkü çok zayıftırlar ve bu nedenle sonucu etkilemezler. Ancak hiç bir zaman belirleyici etkenlerden hangisinin daha zayıf ya da daha güçlü çıkacağını önceden bilemeyiz. Sadece sonuçta başarılı olanların daha güçlü olanlar olması gerektiğini söyleriz. Dolayısıyla çözümlemenin çizgisini izlersek nedensellik zincirini her zaman kesin bir biçimde tanıyabiliriz, oysa onu bireşim çizgisi boyunca öngörmek olanaksızdır.

Bu nedenle ergenlik dönemindeki Oedipus tutumundan doğan bir aşk özleminden böylesi bir düşkırıklığını yaşayan her genç kızın sonuçta mutlaka eşcinselliğe kurban olacağını iddia etme niyetinde değiliz. Tersine, bu örselenmeye tepkinin başka biçimleri hiç kuşkusuz daha yaygındır. Bununla birlikte eğer durum böyleyse, bu kızda sonucu etkilemiş olan özel etkenler örselenmenin dışında ve olasılıkla içsel doğalı etkenler olmalıdır ve onları göstermede hiçbir güçlük bulunmaz.

Normal bir bireyde bile aşk nesnesinin cinsiyeti konusundaki son karar verilmeden önce belirli bir zaman gerektiği bilinen bir şeydir. Ergenlikten sonraki ilk yıllarda eşcinsel hevesler, şehvetle hafifçe renklenmiş abartılı sıkı arkadaşlıklar her iki cinsiyette oldukça yaygındır. Bu hastamızda da böyleydi, ancak onda da bu eğilimler kendilerini hiç kuşkusuz daha güçlü olarak göstermişler ve diğerlerinden daha uzun sürmüşlerdi. Ayrıca daha sonraki eşcinselliğin bu önbelirtileri her zaman onun *bilinçli* yaşamını kaplarlarken, Oedipus karmaşasından

doğan eğilim *bilinçdışı* kalmış ve yalnızca küçük oğlana karşı sevgi dolu davranışı gibi olaylarda ortaya çıkmıştı. Bir okulçağı çocuğu olarak uzun bir süre katı ve ulaşılmaz bir okul müdiresini, açıkça annenin yerine konan bir kadını sevmişti. Erkek kardeşinin doğumundan çok önce ve dolayısıyla babasından gelen ilk paylamadan kesinlikle çok önce birkaç genç anneye çok canlı bir ilgi duymuştu. Bu yüzden libidosu çok erken yaşlarından beri iki akımda akmıştı, yüzeyde olanı tereddüt etmeksizin eşcinsel olarak adlandırabileceğimiz akım idi. Bu sonraki akım olasılıkla annesine çocuksu bir saplanmanın doğrudan ve değişikliğe uğramamış sürdürümüydü. Belki de burada aktarılan çözümlemenin aslında açığa çıkardığı şey, libidonun daha derin heteroseksüel akımının da uygun bir fırsatta açık eşcinsel akıma çevrildiği işlemden başka bir şey değildir.

Çözümleme ayrıca, kızın çocukluğundan beraberinde çok belirgin bir "erillik karmaşası" getirdiğini gösterdi. Her zaman kolayca kazanmak ve dövüşmek için hazır olan canlı bir kız olarak, kendisinden biraz büyük erkek kardeşinin ardında olmaya hazırlıklı değildi; onun cinsel organlarını gözledikten sonra [s. 329] penis için açık bir kıskançlık geliştirmişti ve bu kıskançlıktan doğan düşünceler hâlâ zihnini doldurmayı sürdürmekteydi. Aslında bir feministti, kızların oğlanlarla aynı özgürlüğü kullanabilme yeteneğine sahip olmamasının haksızca bir şey olduğunu düşünüyor ve genelde kadınların yazgısına isyan ediyordu. Çözümleme sırasında gebelik ve çocuk doğurma düşüncesi, sanırım kısmen onlarla bağlantılı bedensel çirkinlik nedeniyle, onun için hoşnutsuzluk yaratıcıydı. Kızsı narsisizmi bu savunmaya sarılmış[13] ve kendisini güzel bakışlarındaki kibir olarak ifade etmeyi bırakmıştı. Birçok ipucu önceden güçlü gösterimci ve gözetleyici eğilimlere sahip olmuş olması gerektiğini göstermişti. Etyolojide edinilmiş etkenlerin haklarının soyaçekimsel etkenler karşısında yenmemesi gerektiği kaygılarını taşıyanlar kızın davranışının, yukarıda tanımlandığı gibi, güçlü bir anne saplanması olan bir kişide iki etkinin, annesinin ihmali ve kendi cinsel organlarını kardeşininkilerle kıyaslamasının etkilerinin

[13] *Nibelungenlied*'de Kriemhilde'nin gerçeği kabul edişi ile karşılaştırınız [I. s.15. Annesine bir erkeğin kendisini sevmesine asla izin vermeyeceğini, çünkü bunun güzelliğinin yitimi anlamına geleceğini belirtmişti.]

birleşik etkisinden doğacak olan şey olduğu gerçeğine dikkat çekecektirler. Burada erken yaşamda dışsal etkinin işleyişinin damgasına, yapısal bir özellik olarak kabul edilmesi istenebilecek birşey yüklemek olasıdır. Öte yandan bu edinilmiş eğilimin (eğer gerçekten edinilmiş *idiyse*) bile bir parçası doğuştan gelen yapıya yüklenmelidir. Böylece pratikte, kuramda iki karşıta ayırmaya çalıştığımız şeyin —yani kalıtılmış ve edinilmiş nitelikler— sürekli bir karışım ve harmanlanışını görürüz.

Eğer çözümleme zamansız, çok erken sonlanmışsa bu bizi bunun bir geç edinilmiş eşcinsellik olgusu olduğu görüşüne yönlendirmiş olabilir, ancak bu durumda, malzemenin gözönüne alınması bizi bunun daha çok, alışılmış olduğu gibi sabit hale gelmiş olan ve ancak ergenliği izleyen dönemde kuşku götürmez biçimde açık hale gelen bir doğuştan eşcinsellik olgusu olduğu kararına varmaya yönlendirir. Bu sınıflamaların her biri gözlem ile anlaşılabilir durumun bir kısmına hakettiği gibi davranır, ancak diğerini ihmal eder. Sorunu ifade etmenin bu biçimine çok fazla değer vermemek en doğrusu olacaktır.

Eşcinsellik literatürü çoğunlukla bir yandan nesne seçimi, diğer yanda bireyin cinsel özellikleri ve cinsel tutumu sorunları arasında, sanki birincisine yanıt zorunlu olarak sonrakine yanıtları da içerirmiş gibi, yeterince açık bir ayrım yapamaz. Oysa deneyim tersini kanıtlar: Baskın olarak erkek özellikleri bulunan ve erotik yaşamında da eril olan bir adam yine de nesnesi konusunda tersine çevrilebilir, kadınlar yerine yalnızca erkekleri sevebilir. Kişiliğinde dişil nitelikler açık biçimde baskın olan, aşkta gerçekten bir kadın gibi davranabilen bir adamın, bu dişil tutumu sonucu sevgi nesnesi için bir erkeği seçmesi beklenebilir, ancak bu adam yine de heteroseksüel olabilir ve nesnesi konusunda ortalama bir normal erkekten daha fazla değişme göstermeyebilir. Aynı şey kadınlar için de geçerlidir; burada ayrıca zihinsel cinsel kimlik ile nesne seçimi çakışmak zorunda değildir. Bu nedenle eşcinselliğin sırrı hiç de popüler açıklamalarda yaygın olarak betimlendiği kadar basit değildir —"dişil bir zihin, bu nedenle bir erkeği sevmek zorunda, ancak mutsuz biçimde eril bir bedene hapsolunmuş; karşı konulmaz biçimde kadınların çekimine kapılan eril bir zihin ancak yazık ki dişil bir bedene hapsolunmuş!"— Oysa durum, belli bir noktaya dek birbirinden ba-

ğımsız olarak değişen ve farklı bireylerde değişik bileşimlerde karşılaşılan üç özellik dizisi, yani

Fiziksel cinsel özellikler
(fiziksel hermafroditizm)

Zihinsel cinsel özellikler
(eril ya da dişil tutum)

Nesne seçiminin türü

sorunudur. Taraflı literatür bu karşılıklı ilişki hakkındaki görüşümüzü, pratik nedenlerden ötürü meslek dışındaki kişileri etkileyen tek özellik olan üçüncüsünü (nesne seçiminin türü) ön plana çıkararak ve ek olarak bununla ilk özellik arasındaki ortaklığın yakınlığını abartarak kararmıştır. Bundan başka, ruhçözümsel araştırmalar tarafından açığa çıkarılmış olan iki temel gerçeği redderek, bir tutularak eşcinsellik olarak adlandırılan şeylerin tümünün daha derinden anlaşılmasına giden yolu kapatır. Bunlardan ilki eşcinsel erkeklerin annelerine çok güçlü bir saplanma yaşamış olduklarıdır. İkinci gerçek, tüm normal insanlarda açık heteroseksüalitelerine ek olarak oldukça önemli miktarda gizli ya da bilinçdışı eşcinseliğin ortaya çıkarılabileceğidir. Bu bulgular hesaba katılırsa doğanın hilkat garibesi bir mizaçta "üçüncü bir cinsiyet" yarattığı varsayımı kesinlikle iflas eder.

Eşcinsellik sorununu çözmek ruhçözümlemenin işi değildir. Nesne seçimini belirleyen ruhsal düzenekleri açığa çıkarmak ve onlardan içgüdüsel eğilimlere giden yolların kökenlerini bulmakla yetinmelidir. O noktada işi biter ve gerisini, yakın zamanda Steinach'ın[14] deneyleri aracılığıyla, yukarıda sözü edilen ilk özellikler dizisi tarafından ikinci ve üçüncü üzerinde sarfedilen etki ile ilgili çok önemli sonuçlar açığa çıkarmış olan biyolojik araştırmalara bırakır. Ruhçözümleme biyoloji ile ortak bir temel ilkeye sahiptir, insanlarda (hayvanlarda olduğu gibi) özgün bir biseksüellik olduğunu kabul eder. Ancak ruhçözümleme geleneksel ya da biyolojik terminolojide "eril" ve "dişil" olarak adlandı-

[14]Lipschütz (1919) ile karşılaştırınız.

rılan şeyin gerçek doğasını açıklayamaz: Sadece bu iki kavramı alır ve onları çalışmasının temeli yapar. Onları daha fazla indirgemeye kalkıştığımızda, erilliğin etkinlik, dişilliğin ise edilginlik içinde yokolduğunu görürüz[15] ve bize yeterince şey anlatmaz. Daha önce [s. 325 v.s.] çözümlemenin ödevinin bir parçası olan aydınlığa çıkarma uğraşının bizi tersine dönmenin değişikliğe uğratılmasını başarma araçlarıyla donatacağını nereye dek gerçekçi olarak umabileceğimizi ya da deneyimin nereye dek bunu kanıtladığını açıklamaya çalışmıştım. Bizim bunu etkileyebilme derecemiz Steinach'ın bazı olgularda ameliyatları ile başarmış olduğu dikkate değer dönüşümlerle kıyaslandığında, çok görkemli bir izlenim yaratmaz. Ancak eğer bu evrede, genelde uygulanabilecek bir tersine çevirme "sağaltımı" umuduna saplansaydık bu zamansız ya da zararlı bir abartma olurdu. Steinach'ın başarılı olduğu erkek eşcinselliği olguları, her zaman bulunmayan çok açık bir fiziksel "hermafroditizm" koşulunu karşılamaktaydı. Dişi eşcinselliğin herhangi benzer bir sağaltımı şimdilik oldukça karanlıktır. Eğer bu sağaltım olasılıkla hermafroditik olan yumurtalıkları çıkarma ve tek bir cinsiyetten oldukları umulan başkalarını onların yerine aşılamayı içerseydi, bunun pratikte uygulanması konusunda çok az umut olurdu. Kendisini bir erkek olarak duyumsayan ve eril bir biçimde âşık olan bir kadın, hiçbir şekilde avantajlı olmayan bu dönüşüm için, tüm annelik umudundan vazgeçme bedelini ödemesi gerektiğinde, az bir olasılıkla kendisinin bir kadın rolünü oynamaya zorlanmasına izin verecektir.[16]

---

[15][Bu iki kavramın Freud'un *Üç Deneme* (1906*d*) *P.F.L.*, **7**, s. 141-2 *n.* yapıtındaki tartışılmasına da bakınız.]

[16][Eşcinselliği *Üç Deneme*'de (1905*d*), *P.F.L.*, **7**, s. 46-60, uzun dipnota (s.58-9) 1920'de (yani makale yazıldıktan sonra) yapılan bir eklemede Steinach'ın çalışmalarını daha fazla tartıştığı bölümle karşılaştırınız. Konuyu kıskançlık, paranoya ve eşcinsellik üzerine makalesinin (1922*b*) C Bölümünde yeniden ele almıştır.]

KAYNAKÇA VE YAZAR DİZİNİ

Kitaplar ve dergilerin başlıkları italikle basılmış, makale başlıkları tırnak içinde verilmiştir. Kısaltmalar *Dünya Bilimsel Dergiler Listesi*'ne (Londra, 1963-5) göre yapılmıştır. Bu kitapta kullanılan daha başka kısaltmalar Kaynakça'nın sonundaki listede bulunabilir. Koyu harflerle basılmış sayılar ciltlere, diğerleri sayfalara ilişkindir. Her maddenin sonunda yuvarlak parantez içinde verilen sayılar, bu kitapta sözkonusu çalışmaya değinilen sayfa ya da sayfaları göstermektedir.

Freud maddelerinde yalnızca İngilizce çeviriler verilmiştir. Baştaki tarihler Almanca ya da başka özgün basım tarihleridir. (Yazılma tarihinin basım tarihinden farklı olduğu durumlarda köşeli parantez içinde eklenmiştir. Basım tarihlerine eklenen harfler *Standard Basım*'ın 24. cildinde yer alan Freud yazılarının tam kaynakçasındaki başlıklar ile uyumludur. Özgün basımın ayrıntıları, özgün Almanca (ya da başka) başlık da içinde olmak üzere *Payel Freud Kitaplığı*'ndaki her ciltte Editörün Girişi'nde verilmiştir.

Teknik olmayan ve özgül yapıtlarına gönderme yapılmayan teknik yazarlar için Genel Dizin'e bakınız.

ABRAHAM, K. (1908) "Die psychosexuellen Differenzen der Hysterie und der Dementia praecox", *Zentbl. Nervenheilk.*, N.F. **19,** 521 (174-5, 203, 208, 216)
[*Çev.*: "The Psycho-Sexual Differences Between Hysteria and Dementia Praecox", *Selected Papers,* Londra, 1927; New York, 1953, Böl. II.]
(1965) FREUD, S. ile *Bkz.* FREUD, S. (1965*a*)
ADLER, A. (1910) "Der psychische Hermaphroditismus im Leben und in der Neurose", *Fortschr. Med.*, **28,** 486. (177, 352-3)
ANDREAS-SALOMÉ, L. ve FREUD, S. (1966) *Bkz.* FREUD, S. (1966*a*)

BAUMEYER, F. (1956) "The Schreber Case", *Int. J. Psycho-Analysis,* **37,** 61. (134-5, 182, 186, 187)
BLEULER, E. (1910) "Vortrag über Ambivalenz" (Bern), *Zentbl. Psychoanal.*, **I,** 266. (119)
(1911) *Dementia Praecox, oder Gruppe der Schizophrenien,* Leipzig ve Viyana. (200, 215)
[*Çev.: Dementia Praecox, or the Group of Schizophrenias,* New York, 1950.]
BREUER, J. ve FREUD, S. (1893) *Bkz.* FREUD, S. (1893*a*)
(1895) *Bkz.* FREUD, S. (1895*d*)
BRUNSWICK, R. MACK (1928) "A Supplement to Freud's 'History of an Infantile Neurosis'", *Int. J. Psycho-Analysis,* **9,** 439. *The Psycho-Analytic Reader*'da bir eklemeyle yeniden basılmış, ed. R. Fliess, New York, 1948, Londra, 1950, s. 86; *The Wolf-Man and Sigmund Freud,* ed. M. Gardiner, New York, 1971, Londra, 1972, s. 263. (366)

FEDERN, P. (1948) "Professor Freud: The Beginning of a Case-History", *Yearbook of Psychoanalysis,* **4,** 14. (34)
FERENCZI, S. (1912) "Über passagère Symptombildung während der Analyse", *Zentbl. Psychoanal.*, **2,** 588. (272)
[*Çev.*: "Transitory Symptom-Constructions during the Analysis", *First Contributions to Psycho-Analysis,* Londra, 1952, Bölüm VII.]
FREUD, M. (1957) *Glory Reflected,* Londra. (24)
FREUD, S. (1891*b*) *On Aphasia,* Londra ve New York, 1953. (16, 28)
(1893*a*) BREUER, J. ile, "On the Psychical Mechanism of Hysterical Phenomena: Preliminary Communication", *Studies on Hysteria*'da, *Standard Basım,* **2,** 3; *P.F.L.*, **3,** 53. (28)
(1895*c* [1894]) "Obsessions and Phobias", *Standard Basım,* **3,** 71. (121)
(1895*d*) BREUER, J. ile, *Studies on Hysteria,* Londra, 1956; *Standard Basım,* **2;** *P.F.L.*, **3.** (28, 278, 312, 369)

(1896*b*) "Further Remarks on the Neuro-Psychoses of Defence", *Standard Basım*, **3**, 159. (36, 101, 132)
(1900*a*) *The Interpretation of Dreams*, Londra ve New York, 1955; *Standard Basım*, **4-5**; *P.F.L.*, **4**. (24, 28, 98, 103, 104, 123, 125, 172, 188, 264, 265, 285, 342, 344, 392-3)
(1901*b*) *The Psychopathology of Everday Life*, *Standard Basım*, **6**; *P.F.L.*, **5**. (24, 28, 40, 111)
(1905*c*) *Jokes and their Relation to the Unconscious*, *Standard Basım*, **8**; *P.F.L.*, **6**. (107, 121)
(1905*d*) *Three Essays on the Theory of Sexuality*, Londra, 1962; *Standard Basım*, **7**, 130; *P.F.L.*, **7**, 31. (29, 83, 127, 197-8, 199, 203, 230, 319, 347, 358, 380, 399-400)
(1905*e* [1901]) "Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria", *Standard Basım*, **7**, 3; *P.F.L.*, **8**, 29. (37, 78, 123, 274, 319, 369)
(1906*a* [1905]) "My Views on the Part played by Sexuality in the Aetiology of the Neuroses", *Standard Basım*, **7**, 271; *P.F.L.*, **10**, 71. (89, 334)
(1907*b*) "Obsessive Actions and Religious Practices", *Standard Basım*, **9**, 116; *P.F.L.*, **13**, 27. (121, 222)
(1908*a*) "Hysterical Phantasies and their Relation to Bisexuality", *Standard Basım*, **9**, 157; *P.F.L.*, **10**, 83. (73)
(1908*b*) "Character and Anal Erotism", *Standard Basım*, **9**, 169; *P.F.L.*, **7**, 205. (93, 308)
(1908*c*) "On the Sexual Theories of Children", *Standard Basım*, **9**, 207; *P.F.L.*, **7**, 183. (89, 100, 198, 277)
(1909*a* [1908]) "Some General Remarks on Hysterical Attacks", *Standard Basım*, **9**, 229; *P.F.L.*, **10**, 95. (79)
(1909*b*) "Analysis of a Phobia in a Five-Year-Old Boy", *Standard Basım*, **10**, 3; *P.F.L.*, **8**, 165. (29, 87, 103, 159, 191, 229, 235)
(1909*d*) "Notes upon a Case of Obsessional Neurosis", *Standard Basım*, **10**, 155; *P.F.L.*, **9**, 31. (188, 192, 195, 216, 285, 295, 312, 319, 344, 377, 385)
(1910*a* [1909]) *Five Lectures on Psycho-Analysis*, *Standard Basım*, **II**, 3; *Two Short Accounts of Psycho-Analysis*'de, Penguin Books, Harmondsworth, 1962. (18, 29)
(1910*c*) *Leonardo da Vinci and a Memory of his Childhood*, *Standard Basım*, **11**, 59; *P.F.L.*, **14**, 143. (197, 249)
(1910*h*) "A Special Type of Choice of Object made by Men", *Standard Basım*, **11**, 165; *P.F.L.*, **7**, 227. (89, 387)
(1911*b*) "Formulations on the Two Principles of Mental Functioning", *Standard Basım*, **12**, 215; *P.F.L.*, **11**, 29. (125, 133)

(1911*c* [1910]) "Psycho-Analytic Notes on an Autobiographical Account of a Case of Paranoia (Dementia Paranoides)", *Standard Basım,* **12,** 3; *P.F.L.,* **9,** 129. (29, 89, 98, 113, 119, 322, 353)

(1912*a* [1911]) "Postcript to the Case of Paranoia", *Standard Basım,* **12,** 80; *P.F.L.,* **9,** 220. (132, 134, 190) 229; *P.F.L.,* **10,** 115. (133, 200, 361)

(1912*c*) "Types of Onset of Neurosis", *Standard Basım,* **12,** 229.

(1912*d*) "On the Universal Tendency to Debasement in the Sphere of Love", *Standard Basım,* **11,** 179; *P.F.L.,* **7,** 243. (251)

(1912-13) *Totem and Taboo,* Londra, 1950; New York, 1952; *Standard Basım,* **13,** I; *P.F.L.,* **13.** (29, 114, 134, 222, 230, 293, 357)

(1913*d*) "The Occurrence in Dreams of Material from Fairy Tales", *Standard Basım,* **12,** 281. Kısmen Freud, (1918*b* [1914]), *Standard Basım*'da, **17,** 29; *P.F.L.,* **9,** 259. (228, 259-63, 323)

(1913*i*) "The Disposition to Obsessional Neurosis", *Standard Basım,* **12,** 313; *P.F.L.,* **10,** 129. (119, 133, 199, 216, 217, 299, 360)

(1914*a*) "Fausse Reconnaissance ("déjà raconté") Psycho-Analytic Treatment"da, *Standard Basım,* **13,** 201. (229, 323)

(1914*c*) "On Narcissism: an Introduction", *Standard Basım,* **14,** 69; *P.F.L.,* **11,** 59. (133, 193, 198-9, 211, 214, 230)

(1914*d*) "On the History of the Psycho-Analytic Movement", *Standard Basım,* **14,** 3; *P.F.L.,* **15,** 57. (29, 233, 251)

(1915*b*) "Thoughts for the Times on War and Death", *Standard Basım,* **14,** 275; *P.F.L.,* **12,** 57. (389)

(1915*c*) "Instincts and their Vicissitudes", *Standard Basım,* **14,** 111; *P.F.L.,* **11,** 105. (119, 133)

(1915*d*) "Repression", *Standard Basım,* **14,** 143; *P.F.L.,* **11,** 139. (133, 205, 229)

(1915*e*) "The Unconscious", *Standard Basım,* **14,** 161; *P.F.L.,* **11,** 159. (136, 237, 319)

(1915*f*) "A Case of Paranoia Running Counter to the Psycho-Analytic Theory of the Disease", *Standard Basım,* **14,** 263; *P.F.L.,* **10,** 145. (133, 359)

(1916*d*) "Some Character-Types Met with in Psycho-Analytic Work", *Standard Basım,* **14,** 311; *P.F.L.,* **14,** 291. (258)

(1916-17 [1915-17]) *Introductory Letters on Psycho-Analysis,* New York, 1966; Londra, 1971; *Standard Basım,* **15-16;** *P.F.L.,* **1.** (29, 78, 89, 154, 229, 233, 291, 295, 337)

(1917*c*) "On Transformations of Instinct as Exemplified in Anal Erotism", *Standard Basım,* **17,** 127; *P.F.L.,* **7,** 293. (229, 317)

(1917*e* [1915]) "Mourning and Melancholia', *Standard Basım,* **14,** 239; *P.F.L.,* **11,** 245. (230)
(1918*b* [1914]) "From the History of an Infantile Neurosis", *Standard Basım,* **17,** 3; *P.F.L.,* **9,** 225. (29, 64, 85, 89, 177, 377)
(1919*e*) "A Child is Being Beaten", *Standard Basım,* **17,** 177; *P.F.L.,* **10,** 159. (230, 256, 353)
(1919*h*) "The 'Uncanny'", *Standard Basım,* **17,** 219; *P.F.L.,* **14,** 335. (111, 114)
(1920*a*) "The Psychogenesis of a Case of Female Homosexuality", *Standard Basım,* **18,** 147; *P.F.L.,* **9,** 367. (85, 285)
(1920*g*) *Beyond the Pleasure Principle,* Londra, 1961; *Standard Basım,* **18,** 7; *P.F.L.,* **11,** 269. (29)
(1921*c*) *Group Psychology and the Analysis of the Ego,* Londra ve New York, 1959; *Standard Basım,* **18,** 69; *P.F.L.,* **12,** 91. (29, 256)
(1922*b*) "Some Neurotic Mechanisms in Jealousy, Paranoia and Homosexuality", *Standard Basım,* **18,** 223; *P.F.L.,* **10,** 195. (133, 400).
(1923*b*) *The Ego and the Id,* Londra ve New York, 1962; *Standard Basım,* **19,** 3; *P.F.L.,* **11,** 339. (29, 119, 230, 343)
(1923*d* (1922]) "A Seventeenth-Century Demonological Neurosis", *Standard Basım,* **19,** 69; *P.F.L.,* **14,** 377. (133)
(1925*d* [1924]) *An Autobiographical Study, Standard Basım,* **20,** 3; *P.F.L.,* **15,** 183. (14)
(1925*h*) "Negation", *Standard Basım,* **19,** 235; *P.F.L.,* **11,** 435. (319)
(1925*j*) "Some Psychical Consequences of the Anatomical Distinction between the Sexes", *Standard Basım,,* **19,** 243; *P.F.L.,* **7,** 323. (29, 369-70)
(1926*d* [1925]) *Inhibitions, Symptoms and Anxiety,* Londra, 1960; *Standard Basım,* **20,** 77; *P.F.L.,* **10,** 227. (30, 76, 115, 229, 312, 353, 356)
(1927*a*) "Postcript to *The Question of Lay Analysis", Standard Basım,* **20,** 251; *P.F.L.,* **15,** 355. (14)
(1927*c*) *The Future of an Illusion,* Londra, 1962; *Standard Basım,* **21,** 3; *P.F.L.,* **12,** 179. (30, 358)
(1927*e*) "Fetishism", *Standard Basım,* **21,** 149; *P.F.L.,* **7,** 345. (127)
(1930*a*) *Civilization and its Discontents,* New York, 1961; Londra, 1963; *Standard Basım,* **21,** 59; *P.F.L.,* **12,** 243. (30, 127)
(1931*b*) "Female Sexuality", *Standard Basım,* **21,** 223; *P.F.L.,* **7,** 367. (369, 380)
(1932*a*) "The Acquisition and Control of Fire", *Standard Basım,* **22,** 185; *P.F.L.,* **13,** 225. (332)

(1933*a*) *New Introductory Lectures on Psycho-Analysis*, New York, 1966; Londra, 1971; *Standard Basım*, **22**; *P.F.L.*, **2.** (369-70)
(1935*a*) Postscript (1935) to *An Autobiographical Study*, yeni basım, Londra ve New York; *Standard Basım*, **20,** 71; *P.F.L.*, **15.** (14)
(1936*a*) "A Disturbance of Memory on the Acropolis", *Standard Basım*, **22,** 239; *P.F.L.*, **11,** 443. (311)
(1937*c*) "Analysis Terminable and Interminable", *Standard Basım*, **23,** 211. (229, 366)
(1939*a* [1934-38]) *Moses and Monotheism*, *Standard Basım*, **23,** 3; *P.F.L.*, **13,** 237. (30, 89)
(1940*a* [1938]) *An Outline of Psycho-Analysis*, New York, 1968; Londra, 1969; *Standard Basım*, **23,** 141; *P.F.L.*, **15,** 369. (30)
(1950*a* [1887-1902)] *The Origins of Psycho-Analysis*, Londra ve New York, 1954. (*Standard Basım*'da "A Project for a Scientific Psychology"yi kısmen içeriyor. **1,** 175). (17-18, 26, 27, 28, 132, 270, 353)
(1955*a* [1907-8]) Original Record of the Case of Obsessional Neurosis (the "Rat Man"), kısmen *Standard Basım*'da, **10,** 259. Freud, S. *L'homme aux rats*'da Almanca metin, ed. E. R. ve P. Hawelka [Paris], 1974. (34, 40, 51)
(1960*a*) *Letters 1873-1939* (ed. E. L. Freud) (çev. T. ve J. Stern), New York, 1960, Londra, 1961. (25, 26)
(1963*a* [1909-39]) *Psycho-Analysis and Faith. The Letters of Sigmund Freud and Oskar Pfister* (ed. H. Meng ve E. L. Freud) (çev. E. Mosbacher), Londra ve New York, 1963. (26)
(1965*a* [1907-26]) *A Psycho-Analytic Dialogue. The Letters of Sigmund Freud and Karl Abraham* (ed. H. C. Abraham ve E. L. Freud) (çev. B. Marsh ve H. C. Abraham), Londra ve New York, 1965. (16)
(1966*a* [1912-36]) *Sigmund Freud and Lou Andreas-Salomé: Letters* (ed. E. Pfeiffer) (çev. W. ve E. Robson-Scott), Londra ve New York, 1972. (26)
(1968*a* [1927-39]) *The Letters of Sigmund Freud and Arnold Zweig* (ed. E. L. Freud) (Çev. W. ve E. Robson-Scott), Londra ve New York, 1970. (26)
(1970*a* [1919-35]) *Sigmund Freud as a Consultant. Recollections of a Pioneer in Psychoanalysis* (Freud'dan Edoardo Weiss'a mektuplar, ayrıca Weiss'in bir anısı ve görüşleri, M. Grotjahn'in "Giriş"i ve "Önsöz"ü ile), New York, 1970. (26)
(1974*a* [1906-23]) *The Freud/Jung Letters* (ed. W. McGuire) (çev. R. Manheim ve R. F. C. Hull), Londra ve Princeton, N. J., 1974. (26, 34, 132)

GARDINER, M. (1952) "Meetings with the Wolf-Man", *Bull. Philadelphia ass. Psychoanal.*, **2,** 32; *The Wolf-Man and Sigmund Freud*'da tekrar basıldı, ed. M. Gardiner, New York, 1971, Londra, 1972, s. 311. (366)

(1971) (ed.) *The Wolf-Man and Sigmund Freud,* New York, 1971, Londra, 1972. (227-8, 234, 243, 252, 366)

HALL, G. STANLEY (1914) "A Synthetic Genetic Study of Fear", *Am. J. Psychol.,* **25,** 149. (355)

HUNTER, R. A. ve MACALPINE, I. (1953) *Bkz.* MACALPINE, I. ve HUNTER, R. A. (1953)

JONES, E. (1908) "Rationalization in Everyday Life", *J. abnorm. Psychol.,* **3,** 161; *Papers on Psycho-Analysis,* yalnızca 1. 2. ve 3. basımlar, Londra ve New York, 1913, 1918, 1923, Bölüm I. (72, 184)

(1953) *Sigmund Freud: Life and Work,* Cilt I, Londra ve New York. (26)

(1955) *Sigmund Freud: Life and Work,* Cilt 2, Londra ve New York. (Sayfa numaraları İngilizce basım içindir). (26, 34, 228, 366)

(1957) *Sigmund Freud: Life and Work,* Cilt 3, Londra ve New York. (26, 134, 369)

JUNG, C. G. (1906, 1909) (ed.) *Diagnostische Assoziationsstudien* (2 cilt), Leipzig. (90)

[*Çev.: Studies in Word-Association,* Londra, 1918; New York, 1919.]

(1907) *Über die Psychologie der Dementia praecox,* Halle, (168, 208)

[*Çev.: The Psychology of Dementia Praecox,* New York, 1909.]

(1908) *Der Inhalt der Psychose,* Berlin. (216)

(1910) "Ein Beitrag zur Psychologie des Gerüchtes", *Zentbl. Psychoanaly.,* **1,** 81. (185)

[*Çev.:* "A Contribution to the Psychology of Rumour", *Collected Papers on Analytical Psychology,* Londra, 1916, (2. basım, Londra, 1917; New York, 1920), IV. Bölüm.]

(1911-12) "Wandlungen und Symbole der Libido", *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.,* **3,** 120 ve **4,** 162; kitap halinde, Leipzig ve Viyana, 1912. (220)

[*Çev.: Psychology of the Unconscious,* New York, 1916; Londra, 1917.]

(1913) "Versuch einer Darstellung der Psychoanalytischen Theorie", *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.,* **5,** 307, kitap halinde, Leipzig ve Viyana, 1913. (380)

[*Çev.: The Theory of Psycho-Analysis,* New York, 1915.]

(1917) *Die Psychologie der unbewussten Prozesse,* Zürih. (337)

[*Çev.:* "The Psychology of the Unconscious Processes", *Collected Papers on Analytical Psychology,* 2. basım, Londra, 1917, New York, 1920, XIV. Bölüm.]

(1974) FREUD, S. ile, *Bkz.* FREUD, S. (1974*a*)

KELLER, O. (1887) *Die Thiere des classischen Alterthums in culturgeschichtlicher Beziehung*, Innsbruck. (221)
KRAEPELIN, E. (1896) *Lehrbuch der Psychiatrie*, 5. basım, Leipzig. 7. basım, Leipzig, 1927. (200, 214-15)

LIPSCHÜTZ, A. (1910) *Die Pubertätsdrüse und ihre Wirkungen*, Bern. (399)
LÖWENFELD, L. (1904) *Die psychischen Zwangserscheinungen*, Wiesbaden. (101)

MACALPINE, I. ve HUNTER, R. A. (1953) "The Schreber Case", *Psychoanal. Q.*, **22**, 328. (136)
MAEDER, A. (1910) "Psychologische Untersuchungen an Dementia praecox-Kranken", *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, **2**, 185. (197, 203)

NIEDERLAND, W. G. (1959*a*) "The 'miracled-up' World of Schreber's Childhood", *Psychoanal. Study Child*, **14**, 383. (134, 187)
(1959*b*) "Schreber: Father and Son", *Psychoanal. Q.*, **28**, 151. (134, 187)
(1960) "Schreber's Father", *J. Am. Psychoanal. Ass.*, **8**, 492. (134, 187)
(1963) "Further Data and Memorabilia Pertaining to the Schreber Case", *Int. J. Psycho-Analysis*, **44**, 201. (134, 187)

PFISTER, O. ve FREUD, S. (1963) *Bkz.* FREUD, S. (1963*a*)

RANK, O. (1909) *Der Mythus von der Geburt des Helden*, Leipzig ve Viyana. (185) [*Çev.: The Myth of the Birth of the Hero*, New York, 1914.]
(1912) "Völkerpsychologische Parallelen zu den infantilen Sexualtheorien", *Zentbl. Psychoanal.*, **2**, 372, 425. (263)
REINACH, S. (1905-12) *Cultes, Mythes et religions* (4 cilt), Paris. (221)
RIKLIN, F. (1905) "Über Versetzungsbesserungen", *Psychiat.-neurol. Wschr.*, **7**, 153, 165, 179. (218)

SADGER, I. (1910) "Ein Fall von multipler Perversion mit hysterischen Absenzen", *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, **2**, 59. (197)
(1914) "Jahresbericht über sexuelle Perversionen", *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, **6**, 296. (382)
SCHREBER, D. G. M. (1855) *Ärztliche Zimmer-Gymnastik* (1. basım), Leipzig. (187)
[*Çev.: Medical Indoor Gymnastics*, Londra, 1856. (Yeniden basım 1899 ve 1912.)]

SCHREBER, D. P. (1903) *Denkwürdigkeiten eines Nervenkranken,* Leipzig. (131-223 passim)

[*Çev.: Memoirs of my Nervous Illness* (çev. 1. Macalpine ve R. A. Hunter), Londra, 1955.]

SILBERER, H. (1914) *Probleme der Mystik und ihrer Symbolik,* Viyana. (342)

[*Çev.: Problems of Mysticism and its Symbolism,* New York, 1917.]

SPIELREIN, S. (1911) "Über den psychologischen Inhalt eines Falles von Schizophrenie (Dementia praecox)", *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.,* 3, 329. (220)

WEISS, E. ve FREUD, S. (1970) *Bkz.* FREUD, S. (1970*a*)

ZWEIG, A., ve FREUD, S. (1968) *Bkz.* FREUD, S. (1968*a*)

KISALTMALAR LİSTESİ

Gesammelte Schriften	= Freud, *Gesammelte Schriften* (12 cilt), Viyana, 1924-34
Gesammelte Werke	= Freud, *Gesammelte Werke* (18 cilt), 1-17. ciltler Londra 1940-52; 18. cilt Frankfurt am Main 1968. 1960'dan başlayarak tüm basım Frankfurt am Main'da S. Fischer Verlag tarafından yapılmıştır.
S.K.S.N.	= Freud, *Sammlung Kleiner Schriften zur Neurosenlehre* (5 cilt), Viyana 1906-22.
Neurosenlehre und Technik	= Freud, *Schriften zur Neurosenlehre und zu psychoanalytischen Technic* (1913-1926), Viyana 1931.
Vier Krankengeschicten	= Freud, *Vier psychoanalytische Krankengeschichten*, Viyana 1932.
Collected Papers	= Freud, *Collected Papers* (5 cilt), Londra 1924-50.
Standard Edition	= *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud* (24 cilt), Hogarth Press ve The Institute of Psycho-Analysis, Londra 1953-74.
P.F.L.	= *Pelican Freud Library* (15 cilt), Penguin Books, Harmondsworth, 1973'ten başlayarak.
P.F.K.	= *Payel Freud Kitaplığı* (16 cilt).

GENEL DİZİN

Bu dizin teknik olmayan yazarların adlarını içermektedir. Aynı zamanda metin içinde özgül yapıtlarına gönderme yapılmamış olan teknik yazarların adlarını da içermektedir. Özgül bilimsel yapıtlara gönderme için Kaynakça'ya başvurulmalıdır. Dizin Mrs. R. S. Partridge ve Alix Strachey tarafından derlenen özgün yapıtlara dayanmaktadır.

Abraham Karl (*Bkz.* Kaynakça), 112, 151 *n.*, 180 *n.* 17
Acımanın narsisistik kökeni, 281
Adem, 261
Adler Alfred (*Bkz.* Kaynakça), 37 *n.*, 152 ve *n.*, 197, 199 *n.*, 214, 247, 296 *n.*, 303
Ağaç, simge olarak, 236 *n.*
Aktarım, 77, 263, 300, 314, 338
  Schreber'de, 156-7, 160
Aktöre, 50-51, 58
"Aktüel nevroz", 166 *n.* 44
Alçaklık, *"Sıçan Adam"*da, 57, 74
Alkibiades, 101 *n.* 20
Ambivalans, 53-4, 62-5, 98-102, 103-05, 225-6, 311, 332
  etkinlik ve edilginlik anlamında, 219 ve *n.* 9
  dinde, 259, 309
Amentia, *Meynert'inki*, 184
Anagojik düşlemler, 294-5
Anaklitik tip, 171 *n.* 6
Anal
  cinsel birleşme kuramı, 271-2, 288
  doğum kuramı, 85, 295
Anal bölge, edilgin eşcinsellik organı olarak, 271
Anal karşı koyma
  -nın anlatımı olarak dışkılama, 269, 273, 301-2
Anal erotizm, 42-3, 79-81, 107 *n.* 29, 197, 218, 234, 239 n., 259, 265, 276-7, 301-2
  ile ifade edilen eşcinsellik, 271, 276-7, 305-6
  ile ifade edilen karşı koyma, 269, 274 ve *n.* 12, 301-2
  ve para, 265
Anksiyete düşü (*Bkz.* Kurt düşü)
Anksiyete histerisi, 200, 305
Anksiyete, nevrotik (*Bkz.* Korku ve Fobi) bastırılmış libidonun neden olduğu, 239-40, 304-5
  durumlarında görülen gulyabaniler, 260

"Kurt Adam'ınki", kelebekle bağlantılı olan, 208, 282-3, 289, 305 *n.*
"Kurt Adam'ınki", kurt düşünü izleyen, 221, 239, 254-5, 257, 259-60, 271, 294-5, 304-6
saplantı nevrozunda, 104
ve oral evre, 299-300
ve sadistik-anal evre, 302-03
Anne ile kızkardeşin ilişkisi, 330-2, 336-7
Anoreksi, 291-2, 299-300, 314 *n.*
ergenlikteki kızlarda, 299
Anthropophyteia, 81 *n.*
Arkadan cinsel birleşme, 231-35, 240, 249, 252, 286-87
Arkaik aşiretin reisi, 333 *n.* 8
Arslan fobisi, 233, 305
Aşırı belirlenme, 249
Aşırı değer verme, sevilen nesneye, 328, 334
Aşırı telafi, 235, 300
Aşk (Bkz. Nesne seçimi)
At
fobisi, 257
-lara zulüm, 209, 218
Ateş ve idrar tutamama, 285 *n.* 2
Athena, 95 *n.* 14, 168 *n.*
Ayartılma
için çocuksu girişimler, 216, 218-20, 257
"Kurt Adam"ın kızkardeşince -sı, 212-17, 219, 239, 250-51, 255 *n.*, 280, 287, 290, 301, 314 *n.*
maskelenmiş bilinçdışı düşlemlerde çocukluk anıları gibi, 75 *n.*
Ayrışma
mitlerde, 159 *n.* 22
paranoyada, 159
şizofrenide, 159 *n.* 21
Baba
cinsel rakip olarak, 75 *n.*
gulyabanilerin ilkörneği olarak, 260
korkusu, 333 *n.* 8
oğlanın-ile özdeşimi, 219-20, 257
oğlanın baba için yasaksevi doğalı duyguları, 219-20, 228-9, 234-35, 237 *n.*, 239, 257-8, 293-4
oğlanın -ya karşı çocuksu tutumu, 187
-ya karşı ölüm isteği (Bkz. Ölüm isteği)
çocuksu çekirdek karmaşa olarak, 165 *n.* 40
Babadan çocuk sahibi olma isteği, 331-2, 336
Babaerkil soyağacı, 95 *n.* 14, 168 *n.*
Baba karmaşası, 164-5, 169
Babalık kuşkuları, 95
Bağırsak bozukluğu, nevrotik belirti olarak, 267-73, 277, 306
Bakirelik, 294 *n.*
Balaam, 64 *n.* 32
Bastırma, 66, 86 *n.*3, 94-5, 99-100, 243-44, 260, 272, 274 *n.* 13, 277, 279, 303, 313
Adler'in bakışı, 303-4
eşcinsel itkilerin bastırılması (*Bkz.* Eşcinsellik)
iğdişlik karmaşasının bastırılması, 277-9
*"Sıçan Adam"*da, 51, 55, 66, 89, 99
üç evresi, 177-9
ve biseksüellik, 198, 303
ve düşlemler, 243-4
ve koku duyumu, 107-8
ve libidonun ayrılması, 181

Bastırılmışın geri dönüşü, 177-8
Baumayer, Dr. Franz (Bkz. Kaynakça), 114
Bebek
dışkı anlamında, 85, 275-77, 293
para anlamında, 276
penis anlamında, 277
"Bedenin sinirleri", 125-6, 131, 134
Belirsizlik saplantılı düşüncelerde, 39-40, 44
Belirtiler
oluşumları, 77, 96
ve düşlemler, 296 *n.*
ve ruhçözümleme, 298-9
geçici, 233, 273
Benlik
-in aşırı değerlendirilmesi, 175
-in bastırıcı güçleri, 303-6
-in dizgeleri, 177
-in nevrozla ilişkisi, 39-40
ve id, 20, 26
ve narsisizm, 305
ve üstbenlik, 20, 26
Benlik içgüdüleri
ve cinsel içgüdüler, 184
Benlik ilgisi, 180 *n.* 18, 183 *n.* 24
Benlik ülküsü, 197
Benlik yatırımı, 183 ve *n.* 24, 183, 184
Benlikle uyumlu içgüdüler, 177
Benzeşimler
Alman adalet mahkemeleri, 98
balina ve kutup ayısı, 241
bir yerden başka bir yere taşınan evler, 106
büyük ulusların kökenleri, 212
düşman ordusu, ilerlemenin derecesi, 204
Eski Mısır dini, 312
polis ve katil, 50
Pompei'nin kazılması, 50
yolculuğa hazırlık, 326
Beslenme içgüdüsü, 299
Bileşik içgüdüler, 43, 72, 75 *n.* 43, 101-2, 105, 219
Bilinç
bilinçdışı ile ilişkisi, 50-1, 53, 92
-e kabul olunabilme, 341
ruhçözümlemenin bastırılmış malzemeyi -e getirmesi, 241-5
ve bastırma, 54 *n.*, 60-1 ve *n.* 28, 63, 66-7, 99-101
ve saplantılı fikirler, 86 *n.* 2, 87-8, 106-7
Bilinç sistemi, 272, 298, 339-40
Bilinçdışı, 40, 61 *n.* 28, 100
arkaik özelliği, 311-3
bilinç ile ilişkisi, 50-1, 53, 92, 272, 298
-nca çekim, 178
-nda "hayır" bulunmaması, 274 *n.* 13
ölüm istekleri, 336-7
özellikleri, 50-1, 55-6
ve düşler, 339
zamandışı oluşu, 202
Bilinçdışı zihinsel süreçler, 17-9, 22
ruhçözümleme ile keşfedilmeleri, 243
"Bir başkası yararına çekilme", 333 ve *n.* 8
Bireşim, ruhçözümlemede, 246, 265, 299-300, 341-2
Biseksüalite, 99-100, 198, 260-63, 303, 325, 345-6
Bismarck, 132
Bleuler, Eugen (Bkz. Kaynakça), 173, 185

Boccaccio, 236 *n.*
Bonaparte, Prenses Marie, 114 *n.* 2
Boş inan ve saplantçı nevrozu (*Bkz.* Belirsizlik, saplantılı düşüncelerde, Tekinsizlik duyumu), 39-40, 93-8, 108
Boşalmalar, 155
Boşaltımda çocuğun hazzı, 136 *n.* 2
Brutus (Julius Sezar'da), 53
Byron, 133 *n.* 22, 154 *n.* 15

Cain (Byron), 154 *n.* 15
"Cehennem Prensi", 140 *n.* 32
Cenin zarı, simge olarak, 292-4, 294 *n.*, 268
"Cennetin ön bahçeleri", 132, 146-47, 162, 183
Cezalandırılma
çocukların -sı, 75 *n.* 43
için istek (*Bkz.* Suçluluk duygusu), 220, 328
korkusu, 74
*"Sıçan Adam"*ın babası tarafından -sı, 73-7, 82
"sıçan" cezası, 42-3
Cinsel amaç,
edilgin (*Bkz.* Edilgin cinsel amaç) olarak yamyamlık, 197, 266, 299, 300
Cinsel araştırmaları, çocukların, 217, 227, 231 *n.* 11, 237 *n.*, 258, 263, 275, 300-1
Cinsel aşırı değer verme, 328
Cinsel bilgilenme, 329
Cinsel birleşme (*Bkz.* Arkadan cinsel birleşme, Primal sahne), 283, 263, 271-3, 277, 327
Cinsel erken gelişmişlik, 41
ve saplantı nevrozu, 41
Cinsel farklılıklar, özgürlük isteği, 138 *n.* 29
Cinsel içgüdüler ve benlik içgüdüleri, 184, 303
-nin birleşmesi, 171
Cinsel kuramları, çocukların, 171
Cinsel merak, çocuklarda (*Bkz.* Çocuksu cinsel merak)
Cinsel örselenme (*Bkz.* Primal sahne, Ayartılma), 288, 302, 304 *n.*3, 313
Cinsel uyarılma, 141 *n.* 34
dışkılama ile anlatım bulan, 231, 252, 273, 301-2
işeme ile anlatım bulan, 273, 285-86, 289
oral dönemde, 197-8, 299-301
Clorinda (Gerusalemme Liberata'da), 279 ve *n.* 20

Çarpıtma
çocukluk çağı anılarında, 201, 244
düşlerde, 88-90, 226-9, 275 *n.*, 339-40
fobilerde, 106-7
saplantılı düşüncelerde, 87-91, 106
Çatışma, 63-4, 98, 99-101
patojenik etmen olarak, 188
Çevresel görüş, 94
Çocuklar (Bkz. Çocuksu)
-da bilinç ve bilinçdışı arasındaki ayrım, 298
-da yaramazlık, 220-21
-ın anıları ve düşlemleri, 74-6 *n.*
-ın cezalandırılması, 74-5, 75 *n.*
-ın cinsel araştırmaları, 217, 227-28, 231 *n.* 11, 237 *n.*, 258, 263, 300-01

-ın cinsel merakları (Bkz. Çocuksu cinsel merak)
-ın çok düşük değer biçilen güçleri, 296
-ın diğer çocuklarla ilişkisi, 75 *n.*
-ın düşleri, 196-7, 201
-ın narsisizmi, 219-20
-ın ruhçözümlemesi, 201-2
-tarafından yasaklamalara tepkiler, 262
ve hayvanlar, 291
Çocukluk dönemi izlenimleri
çözümleyiciye yüklenenler, 245-46
gerçek ya da düşlem, 242-53, 288-91, 296 *n.*
nevrozların etyolojisi, 242-4, 246-8, 289-91
ve aile gelenekleri, 206-7, 207 *n.*
Çocukluk dönemi nevrozu, 200-03, 220-1, 226, 247-52, 296 *n.*
erişkin nevrozunun temeli olarak, 200, 247, 265, 268-9, 291-2, 306-7, 310-11
Çocuksu (*Bkz.* Çocukluk dönemi izlenimleri ve Çocuklar)
cinsel birleşme kuramları, 271-3, 276-7, 288
doğum kuramları, 83, 85, 295, 302, 304-5
musturbasyon, 72, 105
Çocuksu cinsel merak, 105
ve kardeş doğumu, 75-6 *n.*
Çocuksu cinsellik
ve nevrozların etyolojisi, 51, 58, 71-2, 75-6 *n.*, 86, 104-05
*"Sıçan Adam"*da, 37-9, 41, 55-6, 71-4, 83, 85, 105
Dadılar, düşlemlerde anneyle değiştiren, 75-6 *n.*
Dayak
için mazohistik istek, 220, 239-40, 257
düşlemleri, 218, 239-40, 257
Dementia paranoides (*Bkz.* Paranoya), 118, 169, 187
Dementia praecox, 118, 145, 173, 185-6 ve 186 *n.*
-da iyileşme girişimi, 186
-da libidonun çekilmesi, 186-7
-da megalomani, 187
Depresyon, 197, 200, 206, 209, 213, 231, 283
Derin düşünce, saplantılı, 105-06
Deuticke, Franz, 199 *n.*
Dış dünya (*Bkz.* Gerçeklik)
Dışkı (*Bkz.* Kabızlık, Koprofaji, Dışkılama)
armağan olarak, 274
bebek anlamında, 275, 276, 293
para anlamında, 69-70, 273-4, 285, *n.* 2
penis anlamında, 277
-nın tutulamaması, 269-70, 273-4, 285 *n.* 2
suç yerinde suçlularca bırakılan, 274
Dışkılama (*Bkz.* Kabızlık ve Dışkı)
çocuğun -sının primal sahneyi kesintiye uğratması, 231, 253, 273, 301-2
iğdiş edilmenin ilkörneği olarak, 277
karşı çıkma olarak, 269, 318-9, 301-02
-dan haz duyma, 269
Dışkılık kuramı (*Bkz.* Doğumun çocuksu kuramları), 271-3, 277

Diableries érotiques (Le Poitevin' in), 81 *n.*
Dichtung und Wahrheit, 73
Dikkat, 243, 283
Din (*Bkz.* Saplantılı günahkâr düşünceler ve Saplantılı dindarlık)
kökenleri, 190-1
"Kurt Adam" tarafından eleştirilmesi, 255-61, 308-10
*"Sıçan Adam"*da - evresi, 45, 64
ve büyüklük sanrıları, 128
Dindarlık (*Bkz.* Saplantılı dindarlık)
Direnç
çözümlemeye -, 203, 236 *n.*, 268, 284-5, 288, 326
*"Sıçan Adam"*da çözümlemeye -, 42, 47, 56, 64-5, 70, 78, 93-4, 99
ruhçözümlemenin bulgularına, 201-02, 241-2, 245-7
silahı olarak kuşku, 268
Dişil itkiler (*Bkz.* Eril ve Dişil)
Doğum (*Bkz.* Dışkılık kuramı)
düşme ile simgeleştirilen -, 336 *n.*
-un çocuksu kuramları, 83, 85, 217, 295, 302
Doğumun simgesi olarak düşme, 336 *n.*
Don Giovanni (Mozart), 139 *n.* 31
"Dora" olgusu, 33 *n.*, 104 *n.*, 319
Dölyatağına geri dönme düşlemi, 292-6
Dumas, Alexandre, 65
Duvar ve kol saatlerinden hoşlanmama, 95
Duygular
-da boşaltılan enerji, 106-7
-ın çocukluğun artıklarına gerilemesi, 69 *n.*
-ın çekilmesi, 66, 94
-ın dönüşümü, 229
-ın yer değiştirmeleri, 49-50, 66-8, 266
saplantı nevrozunda sıkıntı verici -, 39-40, 49-51, 59-60, 86 *n.* 2, 87
Dünya Ana, 164
Düşler, 58, 88-90
anımsamanın biçimi olarak, 244-45
bir düşünme biçimi olarak, 340
çocukların -i, 201
güdümlenebilir -, 245 ve *n.* 2
ikiyüzlü -, 338-40
istek doyurumları olarak, 229-30
-de çarpıtma, 226-9, 236 *n.*, 339-40
-de gerçeklik duyumu, 226, 245
-de konuşmalar, 88
-de saçmalık, 84 *n.*
-de simgecilik, 230 *n.* 7, 275 *n.* 15
-de yer değiştirme, 237 *n.*, 250-2
-de zıddıyla temsil edilme, 226-7, 236 *n.*
-in yorumu, 75 *n.*, 83, 85
ve uyanık yaşam, 339
ve uyku, 339-40
Düş düşüncesi, gizli, 226-7, 235-6 ve 236 *n.*, 339-40
Düş içeriği, görünür, 90, 226-9, 235-36, 236 *n.*
Düş işlemi, 235-6 ve 236 *n.*, 339-40
Düşüncenin cinselleştirilmesi, 105-6
Düşünsel içerik ve duygu, 49-50, 66
Düşlemler
anagojik, 294-5
bilinçdışı, 75 *n.*, 103
dölyatağına geri dönüş, -i, 292-6

dövme -i, 218, 239-40, 257
ergenlik -i, 211-2
geriye dönük, 252-3, 288-9, 296 *n.*
masturbasyon -i, 72
mazohistik, 218, 301-2
öç -i, 57, 65, 99
primal, 232-4, 242-53, 288-90, 295-6, 363 *n.*
primal - ve anılar, 75-6 *n.*
saplantılı (*Bkz. "Sıçan Adam"ın Düşlemleri)*
yeniden doğma -i, 293-6
ve gerçeklik, 75 *n.*

Ebeveynler ve çocuklar (*Bkz.* Oedipus karmaşası), 75 *n.*, 225-6 ve eşcinselliğin kaynağı, 323-4
Edilgin cinsel amaç (*Bkz.* Etkin ve edilgin, Mazohizm), 216-21, 257-58, 271, 273-4, 301-04, 309-10
ayartılmanın sonucu olarak, 216-17, 219, 239, 287, 302
ve cinsel uyarılma sırasında dışkılama, 273, 302
Eğilim noktası (*Bkz.* Saplanma), 172
Eğitim, 220
Einstein, Albert, 16
Elipsis
ile çarpıtma, 91
şaka yapmada, 91 *n.*
Engellenme (*Bkz.* Nevroz seçimi), 113
gerilemeye yol açan -, 172
ve istek dolu düşlem, 166-7
Entellektüel
nevroz tarafından bozulan - etkinlik, 213-4, 264
saplantılı nevrotiklerde - kapasite, 105 *n.*
Entropi, 309 ve *n.*
Epistemofilik içgüdü (*Bkz.* Çocuksu merak), 105
Ergenlik, 55, 71-2, 75 *n.*, 212-14, 238 *n.* 19, 262, 291, 299, 310-12
Oedipus karmaşasının yeniden canlanması, 331, 342-3
ve eşcinsellik, 342-4
ve nesne seçimi, 332 *n.* 12
Eril ve dişil (*Bkz.* Oğlanlar, Kızlar ve Kadınlar), 239-40, 257, 272-8, 295, 303-4, 310-11, 345-6
"Eril protesto" (*Adler),* 152 *n.*, 303-4
Erotomani, 174-5
Ersuyu, 90, 131 *n.* 15
Ertelenmiş boyun eğme, 164
Ertelenmiş tepki, yaşantıya, 231-2, 237-8, 241, 252, 270-1, 300, 302, 304-5
Eski Mısırlılar, 95 *n.* 14
Espriler, 78, 90-1 *n.*
Eşcinsellik
anal erotizm ile anlatım bulan, 271, 276-7, 306
bastırılmış, 229, 239, 257, 263, 271, 273, 302-12
bir kadın - olgusu, 321-46
dinde yüceltilmiş, 257-8, 263, 308-9
doğmalık ve edinilmiş, 328
erkek -inin kaynağı, 331, 345
-de organik etmen, 328, 344-6
-in sağaltılabilirliği, 325-6, 345-6
*"Kurt Adam"*ın babasına yönelik -ği, 219-20, 229, 234-35, 237 *n.*, 239, 257-8, 294, 308
*"Schreber"*de, 152-55, 160, 170

*"Sıçan Adam"*da, 36-7
ve dementia praecox, 186
ve kadınla özdeşim, 240, 257, 271, 274, 277, 293,
ve nesne seçimi, 37 *n.*
ve paranoya, 113, 169-70, 172-4, 187
ve toplumsal içgüdüler, 171-2
Eşeysel organlar
- için simgeler, 282-3
sevgi nesneleri olarak, 171
Etkin ve edilgin (*Bkz.* Edilgin cinsel amaç), 218-9, 239, 301-2, 311, 345-6
eril ve dişil ile ilişkisi, 240, 303-4

Fahişelerden iğrenme, 35, 81
Fallik simgeler, 80, 95 *n.* 14
Faust (Goethe), 82 *n.* 3, 154, 180 ve *n.* 3
Felsefe ve ruhçözümleme, 299
Ferenczi Sandor (*Bkz.* Kaynakça), 112, 169
Fetişizm, 107 *n.* 30
Filogenetik miras, 279, 290, 296 *n.*, 312-3
Flechsig, Prof. P. E., 119-20, 122, 141 *n.* 34
"arka" -, 150
ayartıcı olarak, 149
dünyanın sonunun yaratıcısı olarak, 178-80
-"e 'açık mektup", 141 *n.* 34, 148 *n.* 41, 150
-in cenazesi, 149 *n.* 6
"orta" -, 150, 159
"üst" -, 150, 159
yerini Tanrı'nın aldığı -, 128
zulmedici olarak, 128, 148, 151, 182
Flechsig ruhu, 128, 137, 149-50
gerçek *Flechsig*'ten ayrılan -, 150
Fliess, Wilhelm, 15, 232 *n.* 13
Fobisi (*Bkz.* Nevrotik anksiyete ve Korku)
arslan, 233, 305
at, 197, 209
haşarat, 275 *n.* 15
hayvan, 197, 200, 208-09, 291
kelebek, 208, 259, 289, 292, 305 *n.*, 313 *n.* 14
kurt (*Bkz.* Kurt fobisi)
tırtıl, 263
Folklor, 285 *n.* 2
Frankfurt, 67 *n.*
Frengi korkusu, 81

Gebelik korkusu, 343
Geç baskı, 177
"Gelişigüzel uydurulmuş insanlar", 130, 178-80, 185
Genital örgütlenme, 239-40, 256-7, 300-05, 310
Gerçeklik
düşlerde - duyumu, 226, 245
-ten kaçış, 248, 292-3
ve düşlem, 75 *n.*
ve saplantı nevrozu, 95, 97
Gerileme, 239, 242-44, 246-48, 250, 252, 274, 288, 299
duyguların -si, 69 *n.*
engellenme sonucu, 172
nesne seçiminin özdeşime -si, 332 *n.* 1
nesne sevgisinden otoerotizme, 106
paranoyada, 172, 185
saplantı nevrozunda eylemden düşünceye, 104-6

Geriye dönük düşlemler, 252-3, 288, 296 *n.*
Gerusalemme Liberata (Tasso), 279, 334 ve *n.*
Geschwister (Sudermann'ın yapıtı), 56 *n.*
Gizemlilik duyumu, saplantı nevrozunda (*Bkz.* Boş inan), 39-40
Goethe, 73, 82 *n.* 54, 132, 138 *n.* 29 ve 139, 154, 180 ve *n.* 18, 217 *n.*
Gonore, 199
iğdiş edilme ile özdeşleştirilen, 292-3
nevrozun ortaya çıkarıcı nedeni, 284 *n.*, 292-3, 311, 313 *n.* 14
Görüş, çevresel, 94
Gösterimcilik, 343
Gözetleyicilik, 37-9, 105, 237 *n.*, 343
Grek mitleri, 226 *n.* 2
Grusha, *"Kurt Adam"*ın bakıcı kızı, 283-9, 301, 305 ve *n.*, 310
anne yerine-geçeni olarak, 283-4, 288
Gulyabaniler, baba ilkörnekleri olarak, 260
Gülme, zorlantılı, 64 *n.* 34
Günah sorunu, 256
Günahkâr saplantılı düşünceler, 209, 259, 261, 276, 307, 310
Gündüz düşleri (*Bkz.* Düşlemler), 262
Güneş
baba simgesi olarak, 189-91
Tanrı ile ilişkisi, 132, 163
Schreber'in - ile ilişkisi, 163-64, 189-91
Güney Slav küfürleri, 81
Hamlet, 102 *n.* 22, 204
"Hans, Küçük", 197, 201 *n.*
Hastalık (*Bkz.* Nevroz)
-a kaçış, 69 ve *n.*
- güdüsü, 69
-ın ortaya çıkarıcı nedenleri, 65-70, 98
-tan ikincil kazanç, 68 ve *n.*, 332-33, 333 *n.* 1
Hastalığın başlatıcı nedeni, 65-70, 98
Haşarat, simge olarak, 275 *n.* 15
Hayvanlar
çocuklar için simgeler olarak, 302
çocukların - ile ilişkisi, 291
ebeveyn yerine-geçenleri olarak, 291
-a zulüm, 208-9, 218, 257
-da içgüdü, 313
-ın çocuklarca gözlenen çiftleşmesi, 251-3, 288, 314 *n.*
totemler olarak, 307
ve erkekte pregenital evre, 302
Hayvan fobileri (*Bkz.* Kelebek; Tırtıl; At; Aslan ve Kurt), 197, 200, 208-9, 225, 291
Hazreti İsa, 138, 141 *n.*, 256-8, 272, 279, 309
Hazreti Meryem, 258
Hebefreni, 186
Heller Hugo, 199 *n.*
Hermafroditizm, fiziksel ve ruhsal, 328, 344-46
Hidroterapi, 35, 96
Hipnoz, 92, 203, 337
Histeri, 41, 61 *n.*, 63, 92, 101, 107, 269, 306, 310
anksiyete -si, 200, 305

-de yoğunlaştırma, 159
paranoya ile zıtlık oluşturuşu, 159
saplantı nevrozuyla karşılaştırılması, 41, 66-7, 107
Histerik konversiyon, 33, 306
Hiyeroglifler, 96 *n.*
Hunter Dr. R. A., (Bkz. Kaynakça), 116
Huss John, 285
"Hükmetme isteği", 214

"Işınlar" (Tanrı'nın) (*Bkz.* "Sesler"), 126, 131 ve *n.* 16, 135-36, 139
-ın lideri, 149, 188
ve sinirler, 131 *n.* 16

İbrahim, 259
İblis (*Lermontov*'un yapıtı), 263 *n.*
İbsen Henrik, 82, ve *n.* 52
İçealım, 197
İçgüdüler, 95
cinsel yaşam hakkında bilgi, 313
hayvanlarda, 313
İdrar tutamama, 285 ve *n.* 2
İğdiş edilme
düşen şapka ile temsil edilişi, 211
düşlemleri, 78
ilkörneği olarak dışkılama, 277
"*Kurt Adam*" tarafından kabul edilişi, 229, 235, 237 *n.*, 238, 250, 271, 277, 293, 303
"Kurt Adam" tarafından reddedilişi, 217, 272
tarihöncesi çağlarda, 279
tehdidi, 165-6, 217, 238, 271, 279, 285-90, 301, 306, 311
İğdiş edilme sanrısı, (*Bkz.* Schreber' in sanrıları), 127-9
İğdişlik karmaşası, 211, 217, 224, 227, 271-2, 280
İğrenme, fahişelerden, 35, 81
İkincil düzeltme, 87-9
İkincil kazanç, hastalıktan, 332-3
İkizler, biri eşcinsel diğeri heteroseksüel, 333, *n.* 8
İlk ifade
hastanın -sinin önemi, 37 *n.*, 70
İlkel insan, 97 *n.*
İncil, 64, 260-1
İncil öyküsünün "Kurt Adam" üzerinde etkisi, 255, 278, 307, 313-4 *n.*
İnsanda dik duruş, 107
İstek dolu düşlem
dişil (*Bkz. Schreber*'in sanrıları) kötülük görme korkusu haline gelmesi, 157
İstek doyurumu
belirtisiz, 158
düşlerde, 229-30, 236 *n.*
olarak cinsiyetlerin aynılığı, 138 *n.* 29
İsteklerin omnipotansı, 90, 96-7, 97 *n.*
İstenç felci, 102
İş
alanında ketvurmalar, 333 *n.* 8
"Sıçan Adam"da iş konusunda yeteneksizlik, 49, 59, 68, 73
İşeme
armağan olarak, 274 *n.* 12
ayartılma girişimi olarak, 286
cinsel uyarılmanın anlatımı olarak, 271, 285-6, 289
-ile ilişkili utanma, 285 *n.* 2
ve ateş, 285 *n.* 2
ve çocuksu cinsel kuramlar, 286

İştah yitimi (*Bkz.* Anoreksi)
İtki, 40, 86, 103, 105

Jenseits, von Gut und Böse (Nietzsche), 56 *n.* 24
Jones Ernest (Bkz. Kaynakça), 114 *n.* 2, 196 *n.*
Joseph, Mary'nin kocası, 258
Josephin, İmparatoriçe, 167
Julius Sezar, 53
Jung Carl Gustav (Bkz. Kaynakça), 169, 186, 189 *n.*, 197, 199 *n.*, 247, 293, 295, 296 *n.*, 308

Kabızlık, nevrotik belirti olarak, 267-71, 273, 277, 306
Kadınlar
  cinsel birleşmedeki rolleri, 271-2
  iğdiş edilmiş erkekler olarak, 240, 271, 279
  "*Kurt Adam*'ın kendisini kadınlarla özdeşleştirmesi, 240, 257, 269-73, 277, 293-4
  *"Kurt Adam"*ın kadın düşmanlığı, 261
Kant Immanuel, Saf Mantığın Eleştirisi, benzetme, 144
Kararsızlık, saplantı nevrozunda, 39, 86, 98, 101-4
"Karmaşa uyaran sözcük", 83
"Karmaşasal duyarlılık", 78
Katatoni, 185
Kayıtsızlık, 203
Kelebek
  erkek cinsel organları için simge olarak, 208, 282-5, 289, 292, 305 *n.*, 314 *n.*
  fobisi, 208, 259, 289, 292, 305 *n.*, 313 *n.* 14
Keltler, 190
Kendini cezalandırma, 56, 60, 85, 336
Kendini kınama, saplantılı, 48-51, 54, 56, 68, 86 *n.* 2
Kendini koruma güdüsü (*Bkz.* benlik içgüdüleri), 325
Ketvurma, işte, 333 *n.* 8
Kıskançlık
  anneye yönelik, 275
  bilinçdışı, 91-2
  kardeşlere yönelik, 201, 212-6, 275-6, 305, 330-2, 337, 341
  kendinden küçük çocuklara yönelik, 330-2, 337, 341
Kızlarda cinselliğe karşı tiksinti, 299
Kızlık zarı, 294 *n.*
Kişilik değişikliği, "*Kurt Adam*"da, 207-12, 216-20, 229-30, 249-50
Koklama duyumu, 107
Konuşmalar, düşlerde, 88
Konversiyon, histerik, 33, 306
Koprofili, 107 *n.* 29
Korku (*Bkz.* Nevrotik anksiyete)
  bastırılmış isteğe karşılık gelen -, 53
  cezalandırılma -su, 74, 77
  frengi -su, 81
  gebelik -su, 343
  ölüm -su, 227, 270, 273, 291, 300
  saplantılı - (*Bkz.* Saplantılı korkular)
Koruma saplantısı, 39-40, 61-2
Koruyucu formüller (*Bkz.* Kötülüğe karşı koruyucular), 43, 89, 103
Kötülüğe karşı koruyucular (*Bkz.* Koruyucu Formüller), 64, 89
Kötülük görme sanrıları, 173-4
  - için formüller, 150, 174

Schreber'de (*Bkz. Schreber*'in sanrıları), 156-8
Kraepelin E., (Bkz. Kaynakça), 173, 200 *n.* 2 ve 3
Krauss F. S., 81 *n.* 51
Kraus Karl, 11 *n.* 11
Kriemhelde, 343 *n.*
Kronos, 226 *n.* 2
Kurt, masallarda, 208, 217, 222-25, 233-4
*"Kurt Adam"*ın düşleri (*Bkz.* Kurt düşü)
dev tırtıl düşü, 263
kızkardeşini soyma düşü, 247
kükreyen arslan biçimindeki özel öğretmen düşü, 233
sakat edilmiş arı düşü, 287
semavi bedenler arasında cinsel birleşme düşü, 280 *n.* 24
şeytan ve salyangoz düşü, 263
"Kurt Adam" olgusu, 193-315
*"Kurt Adam"*ın İngiliz mürebbiyesi, 206-7, 212-3, 217, 238, 269, 274, 314 *n.*
*"Kurt Adam"*ın babası
hastalığı, 200, 206, 209
kurt ile bir tutulmuş, 225-27, 232, 239-40, 252, 300, 305-6
Tanrı ile bir tutulmuş, 259, 307
ölümü, 266, 276
*"Kurt Adam"*ın babasından cinsel doyum elde etme isteği, 220, 228-29, 235, 237 *n.*, 239, 257-8, 271, 275-7, 293-5, 308-09
*"Kurt Adam"*ın babasından korkusu, 210, 225-6, 229, 232-4, 239-40, 252, 279-80, 299-300, 305-6, 312
*"Kurt Adam"*ın babasına düşmanlığı, 259, 262-3
*"Kurt Adam"*ın babasına acıması, 260, 280
*"Kurt Adam"*ın kendisini babası ile özdeşleştirmesi, 219-20, 257, 260, 301
ve primal sahne, 231, 234-5, 249-50, 271, 273
*"Kurt Adam"*ın Almanca öğretmeni, 261-2
*"Kurt Adam"*ın dede ve anneannesi, 206, 207, 212, 224, 226-8, 235, 240
*"Kurt Adam"*ın annesi
dinsel etkisi, 254, 307, 310
hastalığı, 206, 279, 314 *n.*
kurt ile bir tutulmuş, 240
*"Kurt Adam"*ın kendisini annesiyle özdeşleştirmesi, 269-72, 275, 294
*"Kurt Adam"*ın annesine yönelik yasaksevi nitelikli duyguları, 294-95
ve para, 267, 276
ve primal sahne, 231, 234, 238, 257, 271
*"Kurt Adam"*ın dadısı (*Bkz.* Nanya)
*"Kurt Adam"*ın bakıcısı (*Bkz.* Grusha)
*"Kurt Adam"*ın kızkardeşi
hastalık ve ölümü, 213-15, 266, 276
*"Kurt Adam"*ı ayartması, 212-7, 219, 239, 250, 255 *n.*, 261, 280, 287, 290, 301, 314 *n.*
*"Kurt Adam"*a kurt resmi ile işkencesi, 208, 223, 232
*"Kurt Adam"*ın kızkardeşinin soyunması düşü, 211

*"Kurt Adam"*ın kızkardeşine yönelik yasaksevi nitelikli itkiler, 214
*"Kurt Adam"*ın kızkardeşini kıskanması, 210, 213-4, 275-6
Kurt düşü, 196, 22-5, 263, 314 *n.*
anksiyetenin izlediği -, 220-1, 239, 254, 257, 259-60, 271
ile bağlantılı zaman etmenleri, 254, 255 *n.*, 270 *n.*, 285 *n.* 2, 288, 312 *n.*, 313 *n.* 14
yorumlanışı, 224-40, 270-2, 275, 279, 295, 302-5
ve primal düşlem, 233 *n.* 1, 250-2, 288-90
ve primal sahne, 229-40, 257, 270-3, 275, 281, 295, 302,
Kurt fobisi, 197, 210, 217-8, 232-4, 247-49, 255
baba korkusu olarak, 210, 225-6, 228-9, 232-4, 239-40, 252, 279-80, 299-300, 305, 312
çocuksu nevrozun belirtisi, 291
iğdiş edilme korkusu olarak, 289, 305-06
yenme korkusu olarak, 208, 257, 299
ve masal kitapları, 208, 222-25, 233
Kuşku, 338
direncin silahı olarak -, 268
histeride -, 104 *n.*
nevrotik -nun anlamı, 104
saplantılı -, 62, 87, 91, 95, 102-4
ve düşler, 104 *n.*
Kutsal Üçlü, 209, 262
Kutsal şeylere saygısızlık düşünceleri, dindar kişilerde, 64 *n.* 33
Kuyruk, simge olarak, 211, 222, 224, 235, 237 *n.*
Küçük Eyolf, 82 ve *n.* 52

Leipzig Üniversitesi Kliniği, 151
Le Poitevin A., 81 *n.* 50
Lermontov Mikhail, 263 *n.*
Libido
anneye bağlanması, 182
bastırılması, 304 ve *n.* 1, 306
benlik ile çatışması, 303
gerçek yaşamın sorunlarından sapması, 246 *n.* 41, 247-8
ruhçözümleme ile özgürleştirilmesi, 264
saplanması, 216, 219, 308-9
yer değiştirmesi, 277-8
Libido ayrılması
dementia praecox'ta -, 185-6
paranoyada -, 179-80
kısmi -, 183
tam -, 186
ve ilgi yitimi, 184-85
ve yeniden bağlanma çabaları, 179-81
ve dünyanın sonu, 179-80
Lichtenberg G. C., 95 *n.* 14

Macalpine Dr. Ida (Bkz. Kaynakça), 116
Manfred (Byron), 133 *n.* 22, 154 *n.* 15
Manik-depresif hastalık, 200 ve *n.* 4
Masallar, 217, 222-6, 232-5
Masturbasyon (*Bkz.* Otoerotizm)
başka bir kişi tarafından, 68, 90
çocuksu, 72, 105, 329
düşlemleri, 72
ergenlikte, 72

"güzel anlar"da, 72-3
ilk suçlanan *Schreber*, 149 *n.* 6, 166
*"Sıçan Adam"*da, 35, 71-5
-un olası yaralayıcı etkileri, 72
ve hipokondri, 166
Matrona, 285-86
Mazohizm, *"Kurt Adam"*da, 218-20, 239, 256-8, 262, 301-2, 304-8
Megalomani
-nin çocuksu doğası, 96, 175
paranoyada, 175, 182 ve *n.* 22
ve libidonun benliğe bağlanması, 175-6, 182
ve kötülük görme sanrıları, 158
*Mephistopheles (Faust'*ta), 82 *n.* 54
Meynert Theodor, 184
Mignon (Goethe'nin), 138 *n.* 29
Mitler, 226 *n.* 2, 285 *n.* 2
Monte-Cristo Kontu (Dumas), 65
Motor stereotipiler, 186
Mozart, 139 *n.* 31
Muhammed ibn Muhammed, 176 *n.* 12
"Mutluluk durumu", 125-26, 131, 139, 145-6
erkek ve dişi, 138
ve şehvete düşkünlük, 137-40

Nanya, 207, 210
dinsel etkilemesi, 256, 258, 261, 309-10
*"Kurt Adam"*ın kızkardeşinin iftira edişi, 213, 250
*"Kurt Adam"*ın ayartma çabaları, 216, 219-20
tarafından iğdiş etme tehdidi, 216, 238, 279 *n.* 2, 301, 314 *n.*
ve kurt düşü, 222, 229
Napolyon I, 167
Narsisizm, 113, 170-3, 219-20, 292, 304, 311
saplanma noktası olarak, 172, 182
ve âşık olma, 332 *n.* 5
ve eşcinsellik, 171
ve paranoya, 182
Narsisistik
acıma krizi, 281
erillik, 239, 257, 277, 301, 303-4, 310-11
Nesne
aşırı değerlendirilmesi, 328, 334
ilk - olarak kendilik (Bkz. Narsisizm)
Nesne seçimi
belirlenişi, 170-1, 214-6, 219-20, 234, 250-1, 285-8, 305 *n.*
çocuklukta, 75-6 *n.*
eşcinsel -, 171
eşcinsellikte, 37 *n.*, 325-6, 328, 333 *n.* 2, 335, 342, 344-5
-nden özdeşime gerileme, 332 *n.*5
yasaksevi doğalı (Bkz. yasaksevi doğalı)
Nesne sevgisi (*Bkz.* Otoerotizm)
Nevrozlar (*Bkz.* Hastalık)
içgüdüsel çatışmadan doğan, 188
-ın başlatıcı nedeni, 199, 284 *n.*, 292, 310-2
-ın etyolojisi, 51, 58, 67, 71-2, 74, 74 *n.* 42, 106-7
-ın gerilemeci özelliği, 247
-ın seçimi, 101, 178
ve çocukluk dönemi izlenimleri, 242-3, 247-8, 251-2
ve filogenetik miras, 290, 313
Nevrotikler ve normal kişiler, 71, 340

Nevrozların çekirdek karmaşası, 76 *n.*, 165 *n.* 40 ve 41
Niebelungenlied, 343 *n.*
Nietzsche Friedrich, 56 ve *n.* 24, 164
Nuh Tufanı, 140 *n.* 32

Occam'ın usturası, 246 *n.* 5
Oedipus karmaşası, 75 *n.*, 198, 280, 295 *n.* 13, 312
ergenlikte yeniden canlanan, 331, 342
eşcinsellerde, 329, 331, 342
kızlarda, 329, 331, 342
negatif, 198
tam, 198, 295 *n.* 13
Ofelya, 102 *n.* 22
Oğlanlar, baba için yasaksevi doğalı duygular içinde, 219-20, 229, 235, 237 *n.*, 239, 257-8, 293
Olgular
"Dora", 274 *n.* 13, 319
eşcinsel sanatçı, 338 *n.* 8
eşcinsel kız, 321-46
"Kurt Adam", 193-315
"Küçük Hans", 197, 201 *n.*
Schreber, 111-191
"Sıçan Adam", 29-108, 268 *n.* 5
Olindo (Gerusalemme Liberata'da), 334 *n.*
Olumsuz tepki, ruhçözümlemede, 262
Oral dönem, 197, 299-301
Otoerotizm (*Bkz.* Masturbasyon), 75 *n.*, 105, 165, 170, 274 *n.* 12
"Küçük Hans'da, 136 *n.* 25
ve dementia praecox, 186-7
ve paranoya, 113
Öç, 333, 337-8
düşlemleri, 57-65, 99
Ölüm
korkusu, 227, 270, 273, 291, 300
saplantı nevrozunda -e karşı tutum, 95, 97-8
Ölüm isteği, 96-8, 280, 336-7
babaya karşı, 52-5, 56 *n.* 23, 57, 70, 97-8
kız ya da erkek kardeşe karşı, 56-7
özkıyım niteliğinde (Bkz. Saplantılı itkiler), 336-7
Önbilinç
sistemi, 298, 340
-li düşünce süreçleri, 108
Önseziler
düşlerde, 93-4
saplantı nevrozunda, 93-4
Örselenme, 342
cinsel, 288, 302, 304 *n.* 3, 313, 329
örseleyici yaşantılar, 66, 67 *n.*
Örtülü çağrışım, 81
Örtülü anılar, 206, 211, 244, 275, 282, 314 *n.*
Öteki dünya, "*Sıçan Adam*'ın düşünceleri, 45, 49, 51, 87, 95, 97-8
Özdeşim
anne ile, 337
gerileme niteliğindeki, 332 *n.* 5
kadınlarla, 240, 257, 269-72, 277, 293-4
kendi penisi ile, 295
"Kurt Adam"ın baba ile -i, 219-20, 257, 260, 301
"Kurt Adam"ın İsa ile -i, 257-58, 307-8, 310
ve özkıyım, 337

Özyıkım itkileri, 35, 59-60, 213, 214-6
bir başkasına yöneltilmiş ölüm isteği olarak, 336-7
kendini cezalandırma olarak, 336
örnekler, 323, 336-7

Para
- anlamında sıçanlar, 79-82
bebek anlamında, 276
dışkı anlamında, 265-6, 269, 275
"Sıçan Adam"ın -ya karşı tutumu, 77-81
ve anal erotizm, 265
Paranoya, 101, 277
araştırmada güçlük, 118
bağımsız klinik tip olarak, 185
değişen, 186 *n.* 27
eşcinselliğin yadsınmalarında dile getirilen çeşitleri, 173-6
-da ayrışma, 159
-da belirti oluşumu, 169, 176
-da cinselliğin önemi, 140-1
-da gerileme, 185
-da kötülük görme sanrıları (Bkz. Schreber'in sanrıları)
-da libidonun çekilmesi, 180, 183-85
-da megalomani, 175, 182
-da yeniden yapılanma, 181
savunma nevrozu olarak, 112
üzerine Freud'un ilk görüşleri, 112
ve dementia praecox, 185-7
ve eşcinsellik, 113, 169-73
ve narsisizm, 172, 182
ve otoerotizm, 172
ve yansıtma, 112-13, 176, 180-81
Pasteur Louis, 224
Penis (*Bkz.* İğdişlik, Eşeysel organlar ve Fallik simgeler), 277-8, 295
bebek anlamında, 277
dışkı anlamında, 277-8
-inden dövülme düşlemi, 218, 239-40, 257 *n.* 3
kendi -i ile özdeşim, 295
kıskançlığı, 329, 343
sertleşmesi, 274, 285-86, 289
Pierson Dr. J., 116, 123 *n.* 6, 149
Pislik hakkında *"Sıçan Adam"*ın duyguları, 81-2
Platon, 101 *n.* 20
Pompei, 50
Pregenital örgütlenme (*Bkz.* Oral evre, Sadistik anal örgütlenme), 218, 257, 300
Primal düşlemler, 76-7 *n.*
Primal sahne
babadan cinsel doyumu temsil etmesi, 235, 257, 271, 275, 294
-den türetilen iğdişlik karmaşası, 238, 271-2, 281
-nin dışkılama ile engellenmesi, 231
"Kurt Adam"ın tanık olduğu, 229-35, 248-9, 254, 260, 263, 270-3, 289-90, 294, 300, 302, 312 ve *n.*
ve primal düşlem, 197, 233 *n.* 14, 244-53, 288-90, 295-6, 312 *n.*, 313-4 *n.*
Przemysl, 45 ve *n.* 13, 46, 48, 80
Psikonevrozlar (*Bkz.* Nevrozlar)
Psikozlar (*Bkz.* Dementia praecox, Manik-depresif hastalık ve Paranoya)

"Ruh bölümlenmesi" (*Bkz.* Ayrışma), 149-50

"Ruh cinayeti", 123, 128, 147-48, 154, 162
Ruhçözümleme
bulgularına direnç, 201-2, 241-42, 245-8
çocuklarda, 201-2
derinlik -si, 241-2
doğası, 49-51, 88
sağaltıcı yönleri, 75-6 *n.*, 202, 264, 311
tekniği, 36 ve *n.* 4, 48, 54 *n.*, 74 *n.*, 85, 197, 202-6, 211, 243-46, 325-26, 328
ve felsefe, 299
yorumlar, 55-6, 74 ve *n.* 41, 211, 243-5, 305 *n.*, 326
Ruhçözümleme Kongresi, Weimar'da (1911), 112
Ruhsal aygıt içinde algılama, 40, 94
Ruhların arıtılması, 132
Ruhul Kudüs, 260
Rückert F., 176 ve *n.*
Rüzgâr, düş simgesi olarak, 230 *n.* 6

Saçmalık alay demektir
düşlerde, 84 *n.*, 162
saplantılı düşüncede, 84 *n.*, 162 ve *n.*
Sadistik-anal örgütlenme
"Kurt Adam"da, 218-9, 239, 249, 262, 301, 304, 307, 310
ve saplantı nevrozu, 234-5, 249, 256-7, 265, 310
Sadizm, *"Sıçan Adam"*da, 42-3, 81, 83, 101, 105
Sakatlar
baba yerine-geçenleri olarak, 280, 291, 314 *n.*
ve saplantılı soluk verme, 260, 280-81
Saldırganlık, 211-2
*"Sıçan Adam"*da, 60, 74-7, 82-4, 90
Salyangoz, simge olarak, 263
Salzburg, 30
Sanatta simgecilik, 81 ve *n.* 50
Sanrı, saplantı nevrozunda, 40 ve *n.*, 79-81, 85, 87, 89, 107, 186
Sanrılar, 40 ve *n.*, 48, 79, 82, 96
dünyanın sonu -ı, 178-81
-ın güdüleri, 126-7
kıskançlık -ı, 174-5
Sanrısal oluşumlar
yeniden yapılanma çabaları olarak, 181
Sansür, 42 *n.* 10, 75-6 *n.*
Saplanma (eğilimsel), 113, 172, 177
dementia praecoxta, 187
paranoyada, 182
- duyarlılığı, 203, 308-9, 311-2
- noktalarının çokluğu, 177-8
Saplanma noktaları (*Bkz.* Saplanma), 113, 177-8
Saplantı nevrozunda kişilik dağılması, 51, 108
Saplantılı
dindarlık, 200, 209, 249, 278, 291, 306-10
günahkâr düşünceler, 209, 259-61, 276, 307, 310
soluk verme, 209, 259-60, 280, 314 *n.*
törenler, 209, 247, 280, 307
Saplantılı ayartılmalar, 87, 88
Saplantılı derin düşünme, 105-6
Saplantılı düşlemler (*Bkz.* "Sıçan Adam"ın düşlemleri)
Saplantılı düşünceler, 41, 58-65, 84 *n.* 57, 86-99

belirsizlikleri, 39, 44
*"Sıçan Adam"*ın babasının ölebileceği, 38, 52-3
*"Sıçan Adam"*ın ebeveynlerinin onun düşüncelerini bildiği, 38-40, 52, 54
Saplantılı emirler, 59-60, 87-8, 104
Saplantılı eylemler, 88 *n.* 5, 91, 104-5, 108, 247
aynada penise bakma, 73, 87
dalı yoldan kaldırma, 63 *n.* 31
kilo verme, 60
taşı yoldan kaldırma, 61-3, 73, 99
Saplantılı istek, 38-9, 43 *n.* 10, 52-3, 86, 88, 97-8
Saplantılı itkiler, 86, 104-5
anlamaya yönelik, 61-2, 99, 106
gökgürültülü fırtınalarda sayma, 62
karşıt sözcükler sokuşturma, 64, 103
koruma amaçlı (Bkz. Koruyucu formüller), 40, 61-2
özkıyım ile ilişkili, 35, 59-60
suça ilişkin, 36, 59-61
Saplantılı kendini kınama, 48-51, 54, 56-7, 67-8, 86 *n.* 3
Saplantılı korkular, 35, 41-5, 52-4, 97
Saplantılı kuşku, 62, 87, 91, 95, 102-4
Saplantı nevrozu
etyolojisi, 32, 41, 86-7, 104-6
histeri ile kıyaslanması, 33-4, 41, 61 *n.* 28, 66, 108
olgusu (yoldaki dal ve temiz banknotlar), 63 ve *n.* 31, 67
olgusu (parçalanmış kişilik), 108
olgusu (tarak), 91-2, 104
olgusu (mücevher yasağı), 107
sağaltılabilirliği, 34, 108 *n.* 32
-nda kararsızlık, 39, 86, 98, 102-4
-nda kuşku, 268, 338
-nun temelinde histeri, 269
-nun ruhçözümlemesi, 33-4, 90
-nun yapısı ve gelişimi, 32-4, 91-3
"Kurt Adam"da, 200, 209-10, 214, 254-65, 279, 291, 306-7, 314 *n.*
-ile ilişkili zihinsel özellikler, 92-8, 101-04, 105 *n.*, 107-8
-ile birlikte sadistik-anal eğilim, 234, 249, 256-7, 265, 310
ve içgüdüsel yaşam, 98-100, 107
ve soyaçekimsel etmenler, 214, 249-50
Saplantılı sanrılar, 40 ve *n.*, 48, 79-82, 85, 87, 89, 107
Saplantılı temizlik düşkünlüğü, 67
Saplantılı "yaptırımlar", 43, 85
Saplantılı yasaklar, 35, 87, 90, 104, 107
Saplantılı yeminler, 44-7, 79, 84
Savunucu düzenek (*Bkz.* Kötülüğe karşı koruyucular ve Koruyucu formüller), 61-3, 66-7, 67 *n.*
histeride (Bkz. Bastırma)
saplantı nevrozunda, 39-41, 43-8, 52, 64, 87-90, 96-8, 98 *n.*, 102-4
Schreber D. P., (Bkz. Kaynakça), 277
"aktarım", 156, 160
babayla ilişkileri (Bkz. Schreber'in babası), 159-66, 187-8
çocuk isteği, 122, 167
Dava Dilekçesi, 139

dişil tutumlar, 122, 126, 129-30, 152, 165 *n.* 40
edilgin eşcinsellik, 152-8, 160
güneş ile ilişkileri, 162-64, 189-91
hastalık öncesi yeniden başlayan düşler, 122, 143, 152
hiperestezi, 123
hipokondri (Bkz. Schreber'in sanrıları), 122-4, 162, 166
katı törel değerleri, 141
megalomani, 128, 158
Tanrı ile ilişkiler (Bkz. Schreber'in sanrıları ve Schreber'in Tanrı'sı), 133, 137-8, 141, 161-3
toplumsal davranışı, 123-4
özgürlüğünü yeniden kazanma çabaları, 124
özyıkım girişimleri, 123
varsanılar, 122-24
"zorlanmış düşünme", 135
"Schreber, Bayan", 129
Schreber'in babası, 115, 156-7 ve 157 *n.*
Schreber'in erkek kardeşi, 156, 160
Schreber'in sanrıları
aile, 167-8, 191
bedenin harap edilişi, 123, 126-27, 166 *n.* 45
boşaltma, 135
cinsel kötüye kullanım, 128, 153-54
doğurma, 158, 167
döllenme, 126, 130, 142 *n.*, 158 *n.* 19
dünyayı kurtarma, 125-30, 138
dünyanın sonu, 178-84
Flechsig hakkında (Bkz. Flechsig) hakkında kendi görüşleri, 141, 145-46, 153
iğdiş edilme, 127-30, 158, 167
işeme, 136
kadına dönüştürülme, 125-31, 141-4, 152-54, 165 ve *n.* 40, 167
"Küçük adamlar", 166 *n.* 3
-nın cinsel niteliği, 139-41
Tanrı'nın kendisine çekilmesi, 134, 137, 141 *n.* 1, 143-4
Tanrı'dan kötülük görme, 128-29, 135-6, 149, 193 *n.* 1
Tanrı'nın ilkörneği olarak, 161-3
zihnin harap edilişi, 128, 135, 166 *n.* 1
Schreber'in Tanrı'sı
"alt" (Ahriman) ve "üst" (Ormuzd) ayrımı, 133, 135, 154, 159, 183
özellikleri, 127-38, 143-4, 161-3
Schreber'in hastalığı
dişil (edilgin eşcinsel) itkilere dayanan, 155-7
göç etmeni, 155
zaman dizini, 115
Schreber'in Anıları (Dengwürkdigkeiten)
bazı kısımlarının çıkarılması, 147
için özür, 119-20
-na Ekler, 121 *n.* 2
Schreber'in eşi, 114, 122, 129, 149 *n.* 6, 151-2, 155, 159, 167 *n.* 47
Schünbrunn, 63 *n.* 31
"Selig", 140 *n.* 31
Simgecilik
düşlerde, 83, 230 *n.* 6, 275 *n.* 15
sanatta, 81 *n.* 50
Simgeler
ağaç, 236 *n.*

Doğa, 164
doğum -i, 336 *n.*
Dünya Ana, 164
düşme, 336 *n.*
fallik, 81, 95 *n.* 14
güneş, 190-1
haşarat, 275 *n.* 15
hayvanlar, 31
kelebek, 282-5
kartal, 191
kuyruk, 211, 222, 224
perde, 268, 291-4, 294 *n.* 11
rüzgar, 230 *n.* 6
salyangoz, 263
sıçanlar, 79-83
tatlı şeyler, 300
terzi, 280 *n.* 23
tırtıl, 275, 282
yılan, 190, 217, 219, 238
"Sesler", 126-7, 129, 141, 148 *n.* 4, 165
Sevgi nesnesi
aşırı değerlendirilmesi, 175
olarak kendilik (Bkz. Narsisizm), 170-1
Shakespeare William, 53, 102 *n.* 22, 204
Sıçan
cezası, 42-4, 47, 77, 79-85, 90
simge olarak, 79-83
"Sıçan Adam" olgusu, 30, 31, 268 *n.* 5
*"Sıçan Adam"*ın annesi
evliliği, 68
için yasaksevi nitelikli duyguları, 75-6 *n.*
*"Sıçan Adam"*ın babası
cinsel hazza karışıcı olarak, 55, 61, 70-1, 73-4, 75 *n.*
hakkında düşlemleri, 48-9, 73
kişiliği, 70-1, 78
ölümü, 38, 48-9, 52, 58, 68, 70, 72, 82, 94, 97
- ile özdeşleşen "Sıçan Adam", 69 *n.* 70, 78
-na yönelik düşmanlığı, 54, 74, 78, 90, 99-100
-na yönelik ölüm isteği, 52-5, 56 *n.* 23, 57, 71, 97
-na yönelik sevgisi, 53-6, 75-8, 99-100
- tarafından cezalandırılan "Sıçan Adam", 73-8, 82-3
*"Sıçan Adam"*ın düşleri
Freud'un kızkardeşinin göz yerine hayvan pisliği taşıdığı düş, 70
Freud'un annesinin öldüğü düş,
*"Sıçan Adam"*ın düşlemleri
aktarım, 69, 77
babasının ruhunun yeni bir bedende ortaya çıkması, 49, 73
öç, 57, 65, 99
sıçan cezası, 43-4, 47, 77, 79-85
*Sıçan Adam"*ın sevgilisi
hakkında düşlemler, 49, 73
için anksiyetesi, 35
-ne aşkı, 52, 55, 57, 59-60, 83, 99
-ne karşı düşmanca içgüdüsü, 57, 62-5, 99
-ni kıskanışı, 60
-nin kısırlığı, 83-4, 91, 95
-nin "Sıçan Adam"ı reddedişi, 99
ve koruma saplantısı, 61, 89-90
ve sıçan cezası, 43-4, 81
ve Sıçan Adam"ın babası, 52-3, 55, 71, 84, 90, 99
"Sıçan Eş" (Küçük Eyolf'ta), 82 ve *n.* 52

"Sıçanlı Köyün Kavalcısı", 82 *n.* 52
Sıtma, 230 ve *n.* 6, 251, 260, 314 *n.*
Silberer H. (Bkz. Kaynakça), 295 ve *n.* 12
Sokrates, 101 *n.* 20
Sodom ve Gomore, 140 *n.* 32
Soluk verme, saplantılı, 259-60, 280, 314 *n.*
Sonnenstein Akıl Hastanesi, 116, 122-23, 150
Soyaçekim ve yaşantı, etyolojik etmenler olarak, 57-8
Soyaçekimsel etmenler (*Bkz.* Filogenetik kalıtım), 197, 200, 214, 249-50
Söylenceler, 75 *n.*, 82 *n.* 52
Sözel
  çağrışımlar ve saplantılı düşünceler, 36, 88, 106-7
  çarpıtma, 106-7
  köprüler, 61 *n.* 28, 78-80
Spermatozoon, 131 *n.* 15, 166 *n.* 45, 188
Stegmann Dr., 114 *n.* 2, 156 *n.* 16, 161 *n.* 25
Steinach E., 346
Stereotipiler, motor, 186
Strachey, Bay ve Bayan James, 79 *n.* 48
Suçluluk duygusu, 49-50, 56 *n.* 23, 204, 218, 220, 280, 302, 308, 314 *n.*, 336
Sudermann N., 56
Sünnet ve iğdişlik karmaşası, 279-80 ve 280 *n.* 23
Symposium (Platon), 101, *n.* 20

Şehvete düşkünlük, 139
  aşırılıkları, 140 *n.* 32
  "sinirleri", 142
  Tanrı tarafından istenen, 139, 141, 143, 165
  tinsel, 136, 142-43
Şeytan, 263
Şizofreni, 116, 159 *n.* 21, 173, 185

Tancred (Gerusalemme Liberata' da), 279 ve *n.* 20
Tanrı, 46
  Schreber'in -sı, 161
Tanrı Baba
  baba yerine-geçeni olarak, 259, 307
  - hakkında "Kurt Adam"ın günahkâr düşünceleri, 209, 259-61, 276-7, 310
  -ya karşı ambivalans, 309
  *"Kurt Adam"*ın - korkusu, 256, 259, 272, 279
  totem hayvan ile bir tutulmuş, 307
Tanrı *Flechsig*, 149 *n.* 6
"Tanrı'nın arka diyarları", 133, 162
"Tanrı'nın ön diyarları", 133, 162
"Tanrı'nın sinirleri" (*'Schreber*'in) (*Bkz.* Işınlar), 131-2, 134, 139, 141 *n.* 33, 159
"Tansıklanmış kuşlar", ağaçlar vb., 127
"Tansıklanmış kuşlar", 145-6, 162
"Tansıklanmış", 126, 178, 179
Tasso Torquato, 279, 334 ve *n.*
Tatlı şeyler, cinsel simgeler olarak, 300
Tersine çevrilme
  düşlerde, 227, 236 *n.* 17

SIGMUND FREUD

Freud, **Olgu Öyküleri**'nin bu cildinde dört ünlü olguyu sunmaktadır. "Kurt Adam" 1907 yılında sağaltım için başvuran yirmiyedi yaşında bir genç adamdır ve saplantılı korkulardan ve dayanılmaz saldırgan itkilerden yakınmaktadır. Hastanın sağaltımı bir yıl sürmüş ve ruh sağlığını yeniden kazanmıştır.

Dresden'de yargıç olan Dr. Schreber paranoid sanrıları olan bir hastadır. Freud'a hasta olarak başvurmamış, çözümlemesi kendi özyaşam öyküsünü anlattığı *Anılar* adlı yapıtı temel alınarak gerçekleştirilmiş. Bu olgu Freud'a paranoya ile bastırılmış edilgin eşcinsellik arasında sıkı bağlar olduğu şeklindeki kuramını yayımlama olanağı sağlamış ve Schreber'in düşlem ve sanrılarının ayrıntılı ve şaşırtıcı derecede açık anlatımı bu görüşlerini desteklemiştir.

"Kurt Adam" öyküsü Freud'un en uzun, en karmaşık ve en ünlü olgu öyküsüdür. Çocukluğunda kurtlara karşı histerik bir korkusu ve dinsel saplantıları olan zengin ve genç bir Rus hasta Freud tarafından dörtbuçuk yıl süreyle sağaltılmıştır.

Son öykü onsekiz yaşındaki "güzel ve zeki" bir eşcinsel kızın tamamlanmamış çözümlemesidir. Bu öyküde Freud kadın eşcinselliğini daha derin bir biçimde ele almıştır.

ISBN 975-388-089-8
9 789753 880893